

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: «Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964 στη Στοιχειώδη και Μέση
Εκπαίδευση και η κριτική της ΕΔΑ»**

**ΤΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ**

**Ελένης Δ. Μητροσύλη
Α. Μ. 1109Μ021**

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια : Δέσποινα Παπαδημητρίου
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του
Παντείου Πανεπιστημίου
Προκόπης Παπαστράτης Καθηγητής του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και
Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου
Άλκης Ρήγος Ομότιμος Καθηγητής του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και
Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου**

**ΑΘΗΝΑ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2013**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στην επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Δέσποινα Παπαδημητρίου, για την καθοδήγηση και τις ανεκτίμητες συμβουλές της, καθώς στα μέλη της τριμελούς Επιτροπής κ. Προκόπη Παπαστράτη και κ. Άλκη Ρήγο για τις πολύτιμες επισημάνσεις και διορθώσεις τους ώστε να γίνει η εργασία καλύτερη. Ωστόσο δε θα μπορούσα να παραλείψω και τους υπόλοιπους καθηγητές των σεμιναρίων του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας και συγκεκριμένα τον κ. Νίκο Θεοτοκά, τον κ. Νίκο Κοταρίδη, την κ. Μάρη Λαυρεντιάδου και να τους εκφράσω τη βαθύτατη ευγνωμοσύνη μου για όσα μου προσέφεραν.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Εκπαίδευση - Μεταρρύθμιση – Αντιπολίτευση – Κριτική

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στις αρχές της δεκαετίας του '60 παρατηρείται ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον των μη προνομιούχων τάξεων για περισσότερη μόρφωση. Η Ένωση Κέντρου που δημιουργείται αυτήν την περίοδο θα προσπαθήσει να ικανοποιήσει αυτές τις απαιτήσεις. Ο εκπαιδευτικός κόσμος της χώρας με τις μακροχρόνιες απεργίες του, οι φοιτητές με τις κινητοποιήσεις τους και η αντιπολίτευση στη Βουλή, εξέφραζαν μια γενικότερη απαίτηση για ριζικές αλλαγές στην εκπαίδευση. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που πρότεινε η Ένωση Κέντρου το 1964 χαιρετίστηκε με ενθουσιασμό από τα ευρύτερα λαϊκά στρώματα. Η καθιέρωση της δωρεάν παιδείας σε όλες τις βαθμίδες, τα μαθητικά συσσίτια και η επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης με κατάργηση των εξετάσεων από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο είναι μερικά από τα μέτρα που θεσμοθετούνται. Η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά είναι θετική και επικροτεί τα μέτρα, δε διστάζει όμως να ασκήσει και αυστηρή κριτική στα μέτρα εκείνα που διαφοροποιούνται από το πρόγραμμά της, καθώς και να προτείνει τις δικές της θέσεις για την εκπαίδευση. Η παρούσα εργασία, προσπαθεί να παρουσιάσει και να ερμηνεύσει την κριτική αυτή της ΕΔΑ, στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964, όπως αυτή εκφράστηκε μέσα από τον επίσημο λόγο του κόμματος της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς στη Βουλή, στην εφημερίδα Αυγή, το επίσημο όργανο πολιτικής έκφρασης της ΕΔΑ και τα αρχεία της ΕΔΑ που αναφέρονται στην εκπαιδευτικής της πολιτική εκείνη την περίοδο.

Abstract

In the beginning of the 1960's a rising interest of the unprivileged classes towards more education is to be noted. The Centre Union Party which is formed during this period will try to satisfy these demands. The educational world of the country with long standing strikes, the students with their movements and the opposition in Parliament, expressed the general demand for radical changes in education. In this framework, the educational reform the Centre Union suggested in 1964 was greeted with enthusiasm by the wider lower classes. The establishment of free education for all school levels, the student rations and the extension of obligatory education through the invalidation of exams from primary to secondary education, are some of the measures which were enacted. The United Democratic Left (EDA) is positive and welcomes these measures, yet it does not hesitate to criticize those measures that differentiate from its own and presents its views on education. The aim of this study is to present and interpret the criticism EDA exercised in the educational reform of 1964, as this was expressed by the official word of the Party in the Parliament, as well as in the newspaper *Avgi*, the formal organ of political expression and in those official documents of EDA which refer to the educational policy of that period.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	σελ. 7-9
Μέρος Α : ΚΟΜΜΑΤΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΜΕΤΕΜΦΥΛΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΩΣ ΤΟ 1967	
1. Η Μετεμφυλιακή συγκρότηση του κράτους.....	σελ. 10-12
2. Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά.....	σελ. 12-14
3. Οι εξελίξεις στο οικονομικό πεδίο τα χρόνια μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έως και τις αρχές της δεκαετίας του '60.....	σελ. 14
4. Ο κοινωνικός μετασχηματισμός και η συγκρότηση των ιδεολογιών.....	σελ. 15-17
5. Η Εκπαίδευση στην Ελλάδα στις αρχές του εικοστού αιώνα και η διαμόρφωση του σοσιαλιστικού λόγου για την εκπαίδευση	
5.1. Η αντίληψη για την εκπαίδευση στις δύο πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα	σελ. 17-19
5.2. Η διαμόρφωση του σοσιαλιστικού λόγου για την εκπαίδευση από το 1927 έως το 1963.....	σελ. 19-28
6. Συνοπτική παρουσίαση των προβλημάτων της ελληνικής εκπαίδευσης κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες και των διεθνών εξελίξεων στην εκπαιδευτική πολιτική.....	σελ. 28-30
7. Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964.....	σελ. 31-38
Μέρος Β : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ	
8. Επίσημα Πρακτικά Βουλής	
8.1. Η «κατ' αρχήν» συζήτηση του νομοσχεδίου «περί οργάνωσης της Διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως».....	σελ. 39-59
8.2. Η «κατ' άρθρον» συζήτηση του σχεδίου Ν.Δ. «περί οργάνωσης της Διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως».....	σελ. 59-111
9. Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας, Αρχείο ΕΔΑ Κ. 469, Φ.2	
9.1. Τίτλος εγγράφου : Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και σχολική Γλώσσα Γ. Αθανασιάδη.....	σελ. 112--113
9.2. Τίτλος εγγράφου : έγγραφο περί της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.....	σελ. 113-115
9.3. Τίτλος εγγράφου : Οι θέσεις της ΕΔΑ απέναντι στη «Σκοταδιστική» Συνομοσία.....	σελ. 116-118
10. Εφημερίδα <i>Αυγή</i>	
10.1. Άρθρο της Ρόζας Ιμβριώτη 19 Ιουλίου 1964.....	σελ. 119-120

10. 2. Άρθρο του Κ. Θ. Παπανικολάου 21-7- 1964.....σελ	120-121
10.3. Άρθρο με τίτλο : «Τα καρκινώματα στην Παιδεία» 28 Αυγούστου 1964.....σελ..121-	122
104. Άρθρο του Γ. Αθανασιάδη 29 Αυγούστου 1964.....σελ.	122-123
10.5. Άρθρο του Γ. Αθανασιάδη 30 Αυγούστου 1964.....σελ.	124
10.6. Άρθρο του Γ. Αθανασιάδη 1 Σεπτεμβρίου 1964.....σελ.	125
11. Συνοπτική παρουσίαση των θέσεων της ΕΔΑ	σελ. 126-137
Συμπεράσματα.....σελ.	137-144
Επίλογος.....σελ.	145-147
Βιβλιογραφία	σελ. 148-152
Παράρτημα.....σελ.	153-191

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία, ως στόχο έχει να παρουσιάσει την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964, αναφορικά με τη στοιχειώδη και μέση εκπαίδευση, συγκεκριμένα το πρώτο νομοσχέδιο που κατατέθηκε στη Βουλή¹ και την κριτική της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς σ' αυτήν, όπως αυτή στοιχειοθετείται, μέσα από τους λόγους των βουλευτών της ΕΔΑ στη Βουλή, τα επίσημα αρχεία της ΕΔΑ και τα άρθρα των αριστερών διανοούμενων στην εφημερίδα *Αυγή*, το επίσημο όργανο πολιτικής έκφρασης της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς.

Με την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964 ασχολήθηκαν πολλοί μελετητές,² είναι όμως ελάχιστες οι μελέτες, στις οποίες το ενδιαφέρον εστιάζεται στη συστηματική παρουσίαση και ανάλυση της κριτικής της ΕΔΑ στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964.

Η εργασία διαρθρώνεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος θα αναλυθούν το ιστορικό περίγραμμα που καλύπτει τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '60, της αποκαλούμενης «σύντομης δεκαετίας»³, θα ακολουθήσει μια σύντομη παρουσίαση της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς, και θα εκτεθούν οι εξελίξεις που παρατηρούνται στο οικονομικό, κοινωνικό και ιδεολογικό πεδίο τα χρόνια αυτά.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της δεκαετίας δεν ήταν τόσο το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο, αλλά οι διεκδικητικές δράσεις που αναπτύχθηκαν με στόχο το μετασχηματισμό του. Τα αιτήματα ήταν πολλά, κυρίως όμως η απαίτηση για ένα γενικότερο εκδημοκρατισμό και τη διεκδίκηση ενός δικαιότερου καταμερισμού του κοινωνικά παραγόμενου πλούτου σε συνδυασμό με την προστασία από την κοινωνική και οικονομική ανασφάλεια.⁴ Η εκπαίδευση⁵ αναδεικνύεται σ' ένα από τα ζητήματα που βρίσκονται στο κέντρο του πολιτικού αγώνα και του κοινωνικού ενδιαφέροντος.⁶

¹ Εισηγητική έκθεση του Νομοθετικού διατάγματος 4379/1964: «Περί οργάνωσης και διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως» και το Νομοθετικόν Διάταγμα 43/791964 «Περί οργάνωσης και διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως» Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 24 Οκτωβρίου 1964, τεύχος 1 αριθμός φύλλου 182

² Σήφης Μπουζάκης *Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα τ. Α και Β'*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1995, Κ. Παπαμανώλης *Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στη μεταπολεμική Ελλάδα (1941-1988)* Διδακτορική Διατριβή, Πειραιάς 1989, Δ. Χαραλάμπους *Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στη μεταπολεμική Ελλάδα (1950-1974)* Διδακτορική Διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, Θεσσαλονίκη 1990, Συμπόσιο στην Πάτρα το 1994 η «Ένωση φίλων του πνευματικού ιδρύματος Γ. Παπανδρέου» με θέμα «Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1964 : τριάντα χρόνια μετά» Πρακτικά Συμποσίου Αχαϊκές εκδόσεις 1995, κ.α

³ «Έχει επισημανθεί πως η δεκαετία του '60 συνιστά τη σύντομη δεκαετία της ελληνικής μεταπολεμικής εποχής- μία εύστοχη υπενθύμιση της σχετικότητας του ιστορικού χρόνου, που αναδεικνύει όχι μόνο τη βίαιη ανακοπή των κοινωνικών, πολιτικών και πολιτιστικών εξελίξεων από τη δικτατορική επιβολή του 1967, αλλά και την έκταση και την πυκνότητα αυτών των ίδιων των εξελίξεων σε πλειάδα τομέων.» Σεραφείμ Σεφεριάδης Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Η «Σύντομη» δεκαετία του '60* εκδόσεις Καστανιώτη σελ. 12-13

⁴ *Η «Σύντομη» δεκαετία του '60* ο.π. σελ. 19

⁵ Ο Α. Καζαμίας υποστηρίζει ότι στην εξελικτική πορεία προς τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη, σημαντικό ρόλο παίζει η εκπαίδευση / το σχολείο. Μπορεί να συμβάλλει στην κοινωνική σταθεροποίηση και στην ισότητα των ευκαιριών. Από οικονομική σκοπιά, η εκπαίδευση είναι και επένδυση ανθρώπινου κεφαλαίου και απώτερα προωθεί την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Α. Καζαμίας Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών «Η Εκπαιδευτική Κρίση στην Ελλάδα και τα παράδοξά της : Μια Ιστορική Συγκριτική Θεώρηση» σελ. 422

⁶ Η Ε. Κ. προσφέρει την υποστήριξή της στις απεργίες των εκπαιδευτικών με αιτήματα τις μισθολογικές αναπροσαρμογές και τη βελτίωση της εκπαίδευσης. Χαραλάμπους Δ. *Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στη μεταπολεμική Ελλάδα (1950-1974)* Διδακτορική διατριβή Φιλοσοφική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, Θεσσαλονίκη 1990 σελ. 203. Η Ε. Κ. υποστηρίζει επίσης τις διαδηλώσεις των φοιτητών και μαθητών με αιτήματα τη «προίκα» στην παιδεία του 15% του κρατικού προϋπολογισμού

Η περίοδος αυτή γενικότερα χαρακτηρίζεται από μία ασυγκράτητη κοινωνική δυναμική.⁷ Η άνοδος μιας νέας γενιάς και η χρονική απομάκρυνση από τις τραυματικές εμπειρίες της δεκαετίας του '40 σχετιζόταν με τη διεκδίκηση μιας «καλύτερης ζωής».⁸ Εκφραστής αυτής της δυναμικής έγινε ο Γ. Παπανδρέου.⁹

Η σύνδεση εξάλλου της χώρας το 1961 με τις ευρωπαϊκές κοινότητες προδίκαιε καταλυτικές επιπτώσεις στην πορεία της ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα σε βιομηχανικούς κλάδους, που για να επιζήσουν όφειλαν να καταστούν ανταγωνιστικοί.¹⁰ Η φιλελεύθερη αστική τάξη, που την εξέφραζε στο πολιτικό πεδίο το κόμμα της Ένωσης Κέντρου, κατέγραφε αυτούς τους κινδύνους.¹¹

Θα ακολουθήσει η παρουσίαση του αστικού και σοσιαλιστικού λόγου για την εκπαίδευση, τις δύο πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα και από το 1927 έως το 1963, καθώς και των προβλημάτων της ελληνικής εκπαίδευσης κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες και των διεθνών εξελίξεων στην εκπαιδευτική πολιτική.

Στη συνέχεια θα εκτεθούν τα βασικά σημεία της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης της Ένωσης Κέντρου του 1964, η οποία μετά τη θριαμβευτική νίκη της στις εκλογές του Φλεβάρη 1964, αποφάσισε να προχωρήσει σε μία κάπως ουσιαστική αναμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος με το Ν.Δ. 4379/1964.¹²

Ανάμεσα στα σημαντικότερα στοιχεία της μεταρρύθμισης υπήρξαν : η εισαγωγή της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ο χωρισμός της μέσης εκπαίδευσης σε δύο τριετείς κύκλους, η νομιμοποίηση της δημοτικής γλώσσας και η αναγνώριση της ως ισότιμης με την καθαρεύουσα, η διδασκαλία των αρχαίων συγγραφέων από μεταφράσεις, η εισαγωγή νέων μαθημάτων, η εισαγωγή του θεσμού του Ακαδημαϊκού απολυτηρίου και η ίδρυση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Η μεταρρύθμιση¹³ αυτή ωστόσο δεν πρόλαβε να πραγματοποιηθεί καθώς την ανέκοψε η πολιτική κρίση που είχε δρομολογηθεί με το βασιλικό πραξικόπημα του Ιουλίου 1965 και κορυφώθηκε με το Απριλιανό πραξικόπημα της χούντας το 1967. Εντάχτηκε ωστόσο στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που έγινε λίγο μετά τη μεταπολίτευση.¹⁴ Και βεβαίως οι φωνές της αντίδρασης στην επιχειρούμενη μεταρρύθμιση ήταν πολλές.¹⁵

και τη βελτίωση της εκπαίδευσης. Χρήστος Λάζος *Ελληνικό Φοιτητικό κίνημα 1821-1975 : κοινωνικοί και πολιτικοί αγώνες*, Αθήνα 1987, σελ. 327-330

⁷ ο.π. σελ. 24

⁸ ο.π. σελ. 24

⁹ «Το Κέντρο ήλπιζε να χρησιμοποιήσει το κλίμα της ευρύτερης κινητοποίησης για να εξυπηρετήσει τις δικές του πολιτικές στρατηγικές» *Η «Σύντομη» δεκαετία του '60* ο.π. σελ. 24

¹⁰ Απ. Παπανδρέου *Η Τραγωδία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα* εκδόσεις αδελφών Τολίδη, σελ. 91

¹¹ ο.π. σελ. 91

¹² Στην εισηγητική έκθεση του Νόμου μεταξύ άλλων τονίζεται : «Εάν δεν στρέψωμεν το ενδιαφέρον των νέων μας προς τα τεχνικά επαγγέλματα και δεν εκπαιδεύσωμεν αυτούς κατά τρόπον εγγυώμενον την θετικήν επαγγελματικήν των απόδοσιν, δεν είναι δυνατόν να προσδοκώμεν ότι η Ελληνική Οικονομία θα γίνη ανταγωνιστική εις τον στίβον της διεθνούς αμίλλης...» Απ. Παπανδρέου *Η τραγωδία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα* εκδόσεις αδελφών Τολίδη, σελ. 91

¹³ Ο Ν. Π. Τερζής αναφέρει ότι ο χώρος της εκπαίδευσης δε μένει ανεπηρέαστος από το φαινόμενο της κοινωνικής μεταβολής. Κατά συνέπεια η ετοιμότητα για τη μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος είναι αναγκαία, καθώς μόνο έτσι μπορεί να αρθεί η αναντιστοιχία ανάμεσα στην κοινωνία και στο σχολείο και επομένως να αποτραπεί η δυσλειτουργικότητα του σχολικού θεσμού. Στο *Εκπαιδευτική Πολιτική και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση : Πρόγραμμα και πραγματικότητα- Πράγματα και πρόσωπα* εκδόσεις αδελφών Κυριακίδη σελ. 13

¹⁴ Ο νόμος 309/1976 «Περί οργάνωσης και διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως» και νόμος 576/1977 «Περί Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαιδεύσεως». Παναγιώτης Δ. Ξωχέλλης *Θέματα Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης Σημερινά Προβλήματα - Μελλοντικοί Στόχοι*, εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα 1981, σελ. 11

¹⁵ Η Φιλοσοφική Σχολή, η «Εταιρεία Φιλολόγων», η ΟΛΜΕ, διανοούμενοι όπως ο Κ. Τσάτσος, ο Κ. Γεωργούλης και πολλοί άλλοι που αρθρογράφησαν στις στήλες της «Καθημερινής», επέκριναν δριμύτητα την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Απ. Παπανδρέου *Η τραγωδία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα* εκδ. Τολίδη σελ. 92-93

Στο δεύτερο μέρος, θα παρουσιαστούν τα ιστορικά τεκμήρια που καταδεικνύουν τη θέση και την πολιτική της ΕΔΑ στην εκπαίδευση και τη στάση που τήρησε απέναντι στη μεταρρύθμιση του 1964, θα ακολουθήσει ο κριτικός σχολιασμός των ιστορικών τεκμηρίων και η αξιολόγηση της κριτικής που άσκησε στο σχέδιο Ν. Δ. για τη Στοιχειώδη και Μέση Εκπαίδευση του 1964. Ειδικότερα θα εξεταστεί αν η ΕΔΑ άσκησε κριτική και σε ποιο βαθμό, ή αν συναίνεσε απλώς, όπως κάποιοι την κατηγορούν. Έχει διατυπωθεί η άποψη από τον Δ. Χαραλάμπους ότι η κριτική απόσταση που τήρησε απέναντι στο νομοσχέδιο ήταν τόσο μηδαμινή, ώστε θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η στάση της ήταν καθ' όλα προσχηματική και στο πλαίσιο του αντιπολιτευτικού της ρόλου. Αλλά και ο Δημήτρης Βεργίδης τόνισε ότι η ΕΔΑ το 1964 υποστήριξε ανεπιφύλακτα τη μεταρρύθμιση Παπανούτσου, η οποία, σύμφωνα με το μελετητή υπερκάλυπτε τις προτάσεις της.¹⁶ Μέσα από την εξασφάλιση πολλαπλών πηγών για την ίδια πληροφορία επιδιώκεται να καταστεί δυνατός ένας πληροφοριακός πλουραλισμός, προκειμένου να αποφευχθεί μια μονόπλευρη και μονοδιάστατη ανάγνωση.

Η εργασία, βεβαίως, δε θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι είναι εξαντλητική. Δεν καταπιάνεται με τα δύο επόμενα νομοσχέδια που ακολούθησαν από την Ένωση Κέντρου και αφορούν την Τεχνική Εκπαίδευση και την Τριτοβάθμια. Ωστόσο διατυπώνεται η ελπίδα ότι θα μπορούσε να βοηθήσει στο να φωτιστεί ολόπλευρα και επιστημονικά η στάση της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς απέναντι στη Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964.

¹⁶ Χαραλάμπους Δ. *Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στη μεταπολεμική Ελλάδα (1950-1974)*, Διδακτορική Διατριβή Φιλοσοφική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, Θεσσαλονίκης 1990

Σύμφωνα επίσης με τον Δημήτρη Βεργίδη οι αντιρρήσεις της ΕΔΑ περιορίστηκαν σε **γενικές και αόριστες διατυπώσεις**. Δημήτρης Βεργίδης «Από την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση στον Αυτοδιαχειριστικό Πειραματισμό» στο *Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα Προσπάθειες, αδιέξοδα, προοπτικές* Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης Πανελλήνιο Παιδαγωγικό Συνέδριο, Ρέθυμνο 1986, σελ. 255

Α. ΚΟΜΜΑΤΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ 1950-1967

1. Η Μετεμφυλιακή συγκρότηση του κράτους

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος πόλεμος, η ξένη κατοχή στην Ελλάδα, οι εσωτερικές ταραχές που κατέληξαν στον εμφύλιο πόλεμο των ετών 1946-1949, είχαν κατερειπώσει τη χώρα¹⁷. Η υποδομή της χώρας καταστράφηκε σχεδόν ολοκληρωτικά. Οι πολεμικές αποζημιώσεις που εισέπραξε η Ελλάδα ήταν ελάχιστες σε σχέση με την πραγματική αξία των απωλειών.

Στο πολιτικό πεδίο, οι εξελίξεις μετά τον εμφύλιο καθορίζονται από εκείνες τις δυνάμεις που βγήκαν νικήτριες στον παραπάνω πόλεμο. Στο διάστημα των ετών 1949-1967 ολόκληρη η πολιτική ζωή της χώρας χαρακτηρίζεται από τα έντονα τραύματα που άφησε ο εμφύλιος.¹⁸ Την περίοδο αυτή οι πολιτικές διώξεις αποτελούν ένα από τα κύρια μέσα καταπίεσης που χρησιμοποιούν οι αστικές δυνάμεις προκειμένου να εμποδίσουν την ανασυγκρότηση του αριστερού λαϊκού κινήματος, έστω και στο πλαίσιο των περιορισμένων δημοκρατικών ελευθεριών που θεσμοθετήθηκαν με το Σύνταγμα του 1952.¹⁹

Οι πρώτες μετεμφυλιακές κυβερνήσεις – μικρής διάρκειας- κεντρώοι και κεντροδεξιοί συνασπισμοί, διχάστηκαν σχετικά με το βαθμό επιείκειας που έπρεπε να επιδείξουν στους ηττημένους του εμφυλίου.²⁰

Οι εκλογές του Νοεμβρίου του 1952 έφεραν στην εξουσία τον Ελληνικό Συναγερμό του Αλέξανδρου Παπάγου που σηματοδότησαν την έναρξη μιας περιόδου διακυβέρνησης από τη Δεξιά που θα διαρκούσε έως το 1963. Την περίοδο Παπάγου μία από τις βασικές μεθόδους πολιτικού ελέγχου ήταν η υποχρεωτική υποβολή πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων από εκείνους που επιθυμούσαν απασχόληση στο δημόσιο, έκδοση διαβατηρίου ή ακόμα και άδεια οδήγησης. Εντάθηκαν επίσης οι διώξεις εναντίον της Αριστεράς ενώ στην εσωτερική πολιτική η κυβέρνηση διαμόρφωσε τους όρους για την οικοδόμηση ενός μονοκομματικού κράτους, αυτό που ονομάστηκε «κράτος της Δεξιάς». Η δεξιά, υποστηριζόμενη άμεσα από τις αμερικανικές υπηρεσίες κατάφερε να παραμερίσει από την κυβέρνηση της χώρας ό,τι φιλελεύθερο και μετριοπαθές στοιχείο είχε απομείνει και να μονοπωλήσει την εξουσία. Το κλίμα της νομιμοποιημένης τρομοκρατίας και ο μηχανισμός των έκτακτων μέτρων που κατά τον εμφύλιο τέθηκαν σε ισχύ εναντίον της αριστεράς,

¹⁷ Ν. Σβορώνος *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, σελ. 145

¹⁸ Ο Κ. Τσουκαλάς έχει τονίσει ότι το σημαντικότερο μέρος της κληρονομιάς του εμφυλίου ήταν το ιδεολογικό πολιτικό και πολιτιστικό χάσμα «ανάμεσα σ' ό,τι ονομαζόταν «εθνικοφροσύνη» αφ' ενός και στα λείψανα των προοδευτικών δυνάμεων αφετέρου.» Η Ελληνική Τραγωδία εκδόσεις Ολκός σελ. 102

¹⁹ Το Σύνταγμα του 1952 αποτελούσε ελαφρώς αναθεωρημένη εκδοχή του Συντάγματος του 1864/ 1911 και οι περισσότερες καινοτομίες του στις περισσότερες περιπτώσεις οδηγούσαν σε αλλοίωση το φιλελεύθερο χαρακτήρα του πολιτεύματος. Σύμφωνα με τον Αρ. Μάνεση, «το Σύνταγμα του 1952 ήταν έντονα επηρεασμένο από το κλίμα του Εμφυλίου πολέμου, κατά τη διάρκεια του οποίου είχε καταρτιστεί», ενώ η λειτουργία του υπήρξε νοθευμένη από «την ύπαρξη ενός 'παρα-Συντάγματος' ή παράλληλου Συντάγματος' δηλαδή ενός συνόλου περιστασιακών συνταγματικών και νομοθετικών κειμένων που είχαν τεθεί σε ισχύ κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου και περιόριζαν σημαντικά, μέσω επιλογών και διακρίσεων, τις ατομικές ελευθερίες, τις οποίες τυπικά εγγυούταν το Σύνταγμα, με αποτέλεσμα η νομιμότητα να λειτουργεί μόνο υπό την αίρεση της νομιμοφροσύνης.». Ηλίας Νικολακόπουλος *Η καχεκτική Δημοκρατία* Αθήνα 2001 σελ.155

²⁰ Ο Προκόπης Παπαστράτης αναφέρει για τα πρώτα αυτά μετεμφυλιακά χρόνια, έως το 1952 που ήρθε στην εξουσία ο Ελληνικός Συναγερμός ότι χαρακτηρίζονται «από την προσπάθεια των αστικών κομμάτων να συγκροτήσουν βιώσιμες κυβερνήσεις. Το αδύνατο σημείο αυτών των προσπαθειών είναι ότι στηρίζονται σε ευκαιριακούς κομματικούς συνασπισμούς με κίνητρο την ικανοποίηση προσωπικών φιλοδοξιών και επενδύουν σε μέτρα καταστολής, που εφαρμόζονται κατά το δοκούν, ενώ προσφέρουν ως δέλεαρ στην κομματική τους πελατεία τα οφέλη που προκύπτουν από την αμερικανική οικονομική βοήθεια.»Π. Παπαστράτης Πρόλογος στο βιβλίο του Μιχάλη Λιμπεράτου *Από το ΕΑΜ στην ΕΔΑ* εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα 2011 σελ. 14

ενισχύθηκαν μετά το 1958 και κατέληξαν να χτυπούν κάθε αντιπολιτευόμενο. Παρόλα αυτά όμως δεν κατόρθωσαν να ανακόψουν την πρόοδο της αντιπολίτευσης που κέρδιζε συνεχώς πλατιά στρώματα του πληθυσμού²¹.

Έτσι, μετά τη μακρόχρονη κυριαρχία της δεξιάς, με τον Ελληνικό Συναγερμό του Αλ. Παπάγου στην αρχή και την Ε.Ρ.Ε. του Κωνσταντίνου Καραμανλή, στις αρχές της δεκαετίας του '60 θα παρουσιαστεί στο πολιτικό προσκήνιο η Ένωση Κέντρου, που θα ιδρυθεί το 1961 από τον Γεώργιο Παπανδρέου. Την ημέρα που καθορίστηκε η ημερομηνία διεξαγωγής των εκλογών, ταυτόχρονα ανακοινώθηκε η ενοποίηση των κεντρικών κομμάτων και ο σχηματισμός της Ενώσεως Κέντρου. Η ίδρυση της Ε. Κ. μετέβαλε ριζικά τα έως τότε πολιτικά δεδομένα, δημιουργώντας τις συνθήκες για τον περιορισμό της Ε. Δ. Α. στην τρίτη θέση.²² Άμεση επιδίωξη της Ε. Κ. ήταν να περιορίσει την Ε.Δ.Α. σε ποσοστό μικρότερο του 20%, για να παύσει να αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα, οπότε «τα δύο εθνικόφρονα κόμματα θα παλαίουν εντός των πλαισίων της δημοκρατίας»(Γ. Παπανδρέου)²³ Στις τάξεις της περιελάμβανε φιλελεύθερα, ριζοσπαστικά στοιχεία καθώς και αντιστασιακούς.²⁴

Τα αποτελέσματα των εκλογών του 1961, έφεραν την Ε.Δ.Α. στην τρίτη θέση και την Ε.Κ. στην δεύτερη. Ο Γ. Παπανδρέου πέτυχε έναν από τους πρωταρχικούς του σκοπούς, τη συρρίκνωση της Ε.Δ.Α. δεν κατάφερε όμως να προπορευτεί του Κ. Καραμανλή, το ποσοστό του οποίου αυξήθηκε σημαντικά σε σύγκριση με το αποτέλεσμα του 1958.²⁵ Το αποτέλεσμα των εκλογών αυτών χαρακτηρίστηκε, από την Ε. Κ. και την Ε.Δ.Α. ως προϊόν βίας και νοθείας και σηματοδότησε μια άλλη διαιρετική τομή : εκείνη που χώριζε τις δεξιές και αντιδεξιές δυνάμεις.²⁶ Η έντονη και τεκμηριωμένη αμφισβήτηση του αποτελέσματος των εκλογών του 1961,(από την Ε. Κ. και την Ε.Δ.Α.) αποτέλεσε μόνιμο στοιχείο μιας συνολικής αντιπολιτευτικής στρατηγικής- του «ανένδοτου αγώνα», όπως τον ονόμασε ο Γ. Παπανδρέου- και ως στόχο είχε τη διαρκή αμφισβήτηση της κυβερνητικής νομιμότητας. Ο «ανένδοτος αγώνας» συνάντησε επιτυχία και έτεινε να παγιώσει το χάσμα μεταξύ Δεξιάς και αντιδεξιών δυνάμεων. Οργανώθηκαν ανοικτές συγκεντρώσεις στις κυριότερες πόλεις της χώρας και άρχισε να μεταβάλλεται το πολιτικό κλίμα που διευκόλυνε την ενοποίηση του κεντρώου χώρου και προσέφερε διέξοδο στα συμπιεσμένα κοινωνικά στρώματα, που είχαν διαμορφωθεί κατά την προηγούμενη δεκαετία. Σημαντικό ρόλο προς αυτήν την κατεύθυνση διαδραμάτισε από τη μία, η δυναμική εκδήλωση του φοιτητικού κινήματος που γρήγορα έγινε πανεθνική κίνηση με στόχο το 15% του προϋπολογισμού για την παιδεία και από την άλλη η ανασυγκρότηση και μαζικοποίηση του συνδικαλιστικού και απεργιακού κινήματος.²⁷

Το γεγονός, όμως που λειτούργησε ως καταλύτης για τις μετέπειτα πολιτικές εξελίξεις ήταν η δολοφονία του συνεργαζόμενου με την Ε.Δ.Α. βουλευτή Γρηγόρη Λαμπράκη, το

²¹Ν. Σβορώνος, ο.π. σελ. 147

²² Η ανάδειξη της Ε.Δ.Α. σε αξιωματική αντιπολίτευση στις εκλογές του 1958, είχε επιφέρει σοβαρό πλήγμα στις δυνάμεις της Δεξιάς και του Κέντρου, Richard Clogg *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας 1770-1990* εκδ. ιστορητής, σελ. 162

²³ Ηλίας Νικολακόπουλος *Ελεγχόμενη Δημοκρατία* στο συλ. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τ. 9^{ος} Ελληνικά Γράμματα. σελ.29

²⁴ Σήφης Μπουζάκης *Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα*, τ. β, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ.21

²⁵ Richard Clogg, ο.π. σελ. 167

²⁶ Στοιχείο που επρόκειτο να επηρεάσει τις πολιτικές εξελίξεις ήταν η εφαρμογή από τον κρατικό μηχανισμό και τις εκφάνσεις του, ενός οργανωμένου σχεδίου με την επωνυμία «Περικλής» που στόχο είχε την άσκηση συστηματικής βίας για τη μείωση της επιρροής της Ε.Δ.Α. και τη συνακόλουθη αλλαγή του εκλογικού αποτελέσματος. Το κείμενο του σχεδίου αποκαλύφθηκε από τον Γ. Παπανδρέου στη Βουλή το Φεβρουάριο του 1965. Έτσι στις εκλογές του 1961 υπήρξαν οργανωμένα επεισόδια βίας, εναντίον των υποψηφίων και των οργανωμένων οπαδών της Αριστεράς. Ηλίας Νικολακόπουλος, στο *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τ. 9^{ος} εκδ. Ελληνικά Γράμματα, σελ.29-31

²⁷ ο.π. σελ. 32

Μάιο του 1963 στη Θεσσαλονίκη από παρακρατικές οργανώσεις.²⁸ Ο Κ. Καραμανλής παραιτήθηκε και αναχώρησε προσωρινά από την Ελλάδα.

Στις εκλογές της 3^{ης} Νοεμβρίου 1963 η επικράτηση της Ε. Κ. ανέτρεψε την παγιωμένη τάξη πραγμάτων, που διαρκούσε από το 1952. **Ο Γ. Παπανδρέου δεσμεύτηκε δημόσια, μετά τις εκλογές ότι δε θα δεχόταν να στηριχτεί στις ψήφους της Ε.Δ.Α.** Η κυβέρνηση των πενήντα ημερών όπως ονομάστηκε, μετέβαλε ριζικά το πολιτικό κλίμα. Από τα πρώτα μέτρα της κυβέρνησης ήταν η ρύθμιση των αγροτικών χρεών, η καθιέρωση της δωρεάν παιδείας και η απελευθέρωση των περισσότερων πολιτικών κρατουμένων.

Νέες εκλογές πραγματοποιήθηκαν το Φεβρουάριο του 1964, όπου η Ε.Κ. εξασφάλιζε την απόλυτη πλειοψηφία.²⁹ Η νίκη αυτή ανέτρεπε την επί μία δεκαπενταετία ιδεολογική κυριαρχία της μετεμφυλιοπολεμικής «εθνικοφροσύνης» γι' αυτό ως κοινωνική δυναμική ξεπερνούσε το πλαίσιο μιας τυπικής κυβερνητικής εναλλαγής. Τη δυναμική αυτή στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο συμβόλιζε ο Γ. Παπανδρέου που η προσωπική του ακτινοβολία ξεπερνούσε τα όρια της Ε. Κ. και αντανakλούσε ένα διαδεδομένο αίτημα για ριζική αλλαγή του πολιτικού κλίματος, στο σύνολο σχεδόν του πολιτικού φάσματος.³⁰ Η κυβέρνηση έτσι ξεκινούσε με ευνοϊκές προϋποθέσεις. Ο θάνατος όμως του βασιλιά Παύλου το Μάρτιο του 1964, έμελλε να σηματοδοτήσει καινούριες εξελίξεις, καθώς η άνοδος στο θρόνο του νεαρού Κωνσταντίνου δημιουργούσε συνθήκες αβεβαιότητας για τις μελλοντικές σχέσεις της κυβέρνησης με τα ανάκτορα. Επίσης μοιραίες αποδείχτηκαν και κάποιες επιλογές της κυβέρνησης, όπως η επιλογή του Γαρουφαλιά για το κρίσιμο Υπουργείο Εθνικής Αμύνης (φιλομοναρχικός που η επιλογή του προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων), καθώς και η θριαμβευτική εκλογή του Ανδρέα Παπανδρέου ως βουλευτή Αχαΐας και η άμεση υπουργοποίησή του, που έκαναν ορατές τις φιλοδοξίες του να διαδεχτεί τον πατέρα του,³¹ διατάραξε τις λεπτές ενδοκομματικές ισορροπίες. Το κρίσιμότερο ζήτημα ωστόσο, που είχε να αντιμετωπίσει η κυβέρνηση ήταν η διαχείριση της κυπριακής κρίσης, η οποία είχε άμεσες επιπτώσεις και στις ελληνοτουρκικές σχέσεις αλλά και στις ελληνοαμερικανικές. Ωστόσο, η δημοκρατική πορεία της χώρας επρόκειτο να διακοπεί με την επιβολή της δικτατορίας, την 21^η Απριλίου 1967.

2. Η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά (Ε.Δ.Α.)

Η ΕΔΑ, ως γνωστόν, ήταν ένας πολιτικός κομματικός συνασπισμός που ιδρύθηκε στις 3 Αυγούστου 1951, με πρωτοβουλία του εκτός νόμου τότε τελούντος Κ.Κ.Ε. με πρόεδρο τον Ι. Πασαλίδη.³² Με την ίδρυσή της συντονίστηκε η δράση του ευρύτερου Αριστερού χώρου,

²⁸ Η δημοσιογραφική έρευνα και οι ανακρίσεις που ακολούθησαν έδειξαν ότι υπήρχε συνεργασία μεταξύ κρατικών οργάνων και παρακρατικών οργανώσεων. Δεν προέκυψε όμως άμεση ή έμμεση κυβερνητική ευθύνη. Βλ. Ηλ. Νικολακόπουλος ο.π. σελ. 32-33

²⁹ 52,72% των ψήφων με 171 έδρες, έναντι 107 της δεξιάς και 22 της Ε.Δ.Α. Νίκος Σβορώνος, *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, εκδόσεις Θεμέλιο, σελ. 148

³⁰ Ηλ. Νικολακόπουλος, ο.π. σελ. 35-36

³¹ Το γεγονός αυτό προκάλεσε τη μήνη πολλών προβεβλημένων στελεχών του κόμματος και ιδιαίτερα του Κ. Μητσοτάκη που είχε ένα σχετικό προβάδισμα στην ιεραρχία διαδοχής. Θανάσης Διαμαντόπουλος, *Η Ελληνική Πολιτική Ζωή: Εικοστός Αιώνας Από την προβενιζελική στη μεταπαπανδρεϊκή εποχή* εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 193

³² Η εντός Ελλάδος Μεταπολεμική Αριστερά μετά τη διάλυση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος το Δεκέμβριο του 1947 και τη διάλυση του ΕΑΜ, μένει διασκορπισμένη και εκτός κοινοβουλευτικής δράσης. Θεωρήθηκε έτσι απαραίτητη η δημιουργία ενός ευρύτερου συνασπισμού ο οποίος θα συσπείρωνε όλα τα κόμματα της Αριστεράς αλλά και άτομα ανένταχτα, που ανήκαν στο χώρο της ευρύτερης Αριστεράς. Ανθή Προβατά, «Οι θέσεις της Αριστεράς για την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση την Περίοδο 1955-1965» στο συλ. *Επίκαιρα Θέματα Ιστορίας Εκπαίδευσης*, Επιμέλεια Σήφης Μπουζάκης, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ. 144 Ο Ηλίας Νικολακόπουλος αναφέρει ότι ουσιαστικά τον κύριο κορμό της ΕΔΑ σε επίπεδο στελεχικού δυναμικού και λαϊκής βάσης τον αποτελούσε το εκτός νόμου Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, γεγονός που εκφράστηκε αμέσως και στο κρίσιμο ζήτημα της διαμόρφωσης ψηφοδελτίων με συμμετοχή εξόριστων και κρατούμενων στελεχών του ΚΚΕ στις εκλογές του 1951. Ηλ. Νικολακόπουλος *Η Καχεκτική Δημοκρατία* εκδ. Πατάκη Αθήνα 2001 σελ. 136

καθώς κομμουνιστές, σοσιαλιστές αλλά και συμπαθούντες το σοσιαλισμό συσπειρώθηκαν στους κόλπους της ΕΔΑ.

Τα κόμματα που τη στελέχωσαν ήταν : ο Δημοκρατικός Συναγερμός, το Σοσιαλιστικό Κόμμα, το Κόμμα των Αριστερών Φιλελεύθερων, το Ριζοσπαστικό Κόμμα και η ομάδα του Κόμματος των Δημοκρατικών Αριστερών.³³

Η ΕΔΑ αποτέλεσε μια αυτόνομη ενότητα, ένα προηγούμενο στην ιστορία της ευρωπαϊκής Αριστεράς και μια ξεχωριστή σελίδα της ελληνικής πολιτικής ιστορίας.³⁴ Δεν αποτελεί μια απλή εκλογική συνένωση, αλλά ένα πολιτικό οργανισμό που εμπεριέχει δυνάμει τις προϋποθέσεις μετεξέλιξής του.³⁵ Η «συγκρότησή της εισάγει ένα νέο στοιχείο σε μια πεπερασμένη διαδικασία ανακύκλωσης προσώπων και πολιτικών σχηματισμών που έχουν αποδείξει, από την απελευθέρωση και μετά, την αδυναμία τους να προτείνουν διέξοδο από την κρίση».³⁶

Η ΕΔΑ συμμετείχε για πρώτη φορά στις εκλογές του 1951, όπου εξελέγησαν τελικά 10 βουλευτές. Στις εκλογές του 1958 κατόρθωσε να γίνει αξιωματική αντιπολίτευση, λαμβάνοντας 25% των ψήφων και 78 βουλευτές.³⁷

Τα 1956 πραγματοποιήθηκε η Α΄ Πανελλαδική Συνδιάσκεψη του κόμματος,³⁸ ενώ έως το 1961, ως ισχυρή αντιπολίτευση, ανέπτυξε έντονη κοινοβουλευτική δράση που απέβλεπε τόσο στην κριτική της Κυβέρνησης αλλά και στην ανάπτυξη από το Βήμα της Βουλής των θέσεων και του προγράμματος της Αριστεράς.³⁹

Από το 1961 μέχρι και τη διάσπαση του κόμματος το 1968, η ΕΔΑ παρέμεινε μια μικρή κοινοβουλευτική δύναμη.⁴⁰ Σύμφωνα με τον πρόεδρό της Ιωάννη Πασαλίδη, η ΕΔΑ δεν «είναι κόμμα επαναστατικό, αλλά κινείται και δρα μέσα στα πλαίσια της συνταγματικής νομιμότητας και του κοινοβουλευτικού συστήματος»⁴¹

Στα πλαίσια αυτής της κοινοβουλευτικής δραστηριότητας η ΕΔΑ είχε συγκροτημένη άποψη για το θέμα της εκπαίδευσης, όπως προκύπτει από τη μελέτη των Αρχείων της ΕΔΑ⁴² αλλά και από τις αγορεύσεις των βουλευτών της ΕΔΑ στο Βήμα της Βουλής.⁴³

Οι κυριότεροι εκπρόσωποι της ΕΔΑ ήταν οι τότε βουλευτές⁴⁴ : Λεωνίδας Κύρκος, Ν. Κιτσίκης, τέως πρύτανης του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, ο Ηλίας Ηλιού, ο Σ. Ηλιόπουλος, ο Μ. Θεοδωράκης, ο Κ. Σωτηρίου, ο Β. Εφραιμίδης, η Μ. Καραγιώργη, ο Θ. Παππάς, ο Ε. Σακελλάρης, ο Δ. Παπανικολάου, κ.α.

³³ J. Meynaud, Πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα, Αθήνα 1966, εκδόσεις Μπάνρον, σελ. 234

³⁴ Ιωάννα Παπαθανασίου, «ΕΔΑ : Το μαζικό κόμμα της Προδικτατορικής Αριστεράς (1963-1967)» στο συλ. *Η Ελληνική Κοινωνία κατά την πρώτη Μεταπολεμική Περίοδο (1945-1967)* Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα 1994, σελ. 681

³⁵ Ιωάννα Παπαθανασίου, ο.π. σελ.683

³⁶ Π. Παπαστράτης από τον Πρόλόγο του στο βιβλίο του Μ. Λιμπεράτου ο.π. σελ. 14

³⁷ Κ.Τσουκαλάς *Η Ελληνική Τραγωδία*, σελ. 166

³⁸ Στη Συνδιάσκεψη αυτή αναφέρονται κάποιες γενικές αρχές για την παιδεία, όπως : η Παιδεία «κτήμα του λαού και όχι των λίγων», «ίδρυση προσχολικής παιδείας, δωρεάν υποχρεωτική και 8χρονη δημοτική εκπαίδευση, στη μέση παιδεία 4χρονη»..Μ. Μελαχροινούδης Εκπαιδευτική Πολιτική και Αριστερά στη Μεταπολεμική Ελλάδα Η περίπτωση της προδικτατορικής ΕΔΑ (1950-1967)Ρέθυμνο 2006, σελ. 222

³⁹ J. Meynaud, Πολιτικές δυνάμεις..ο.π. σελ. 234

⁴⁰ Ανθή Προβατά ο.π. σελ. 144

⁴¹ *Αυγή* 22 Ιουλίου 1956, « Αποφασιστικός Σταθμός» άρθρο του Προέδρου της ΕΔΑ Ι. Πασαλίδη

⁴² Αρχείο ΕΔΑ Κ. 469, Φ. 1,2, 3,

⁴³ Πρακτικά Βουλής για το άρθρο 35, Συνεδριάσεις ΞΕ΄ 1959, Ξς 1959, Λ΄1964, ΚΕ΄, 1964, κ.λ.π.

⁴⁴ Στις βουλευτικές εκλογές του 1964 εξελέγησαν βουλευτές της ΕΔΑ οι: Ηλιού Ηλίας, Κιτσίκης Νικόλαος, Μερκούρης Σταμάτιος, Κύρκος Λεωνίδας, Ηλιόπουλος Σταύρος, Στρατής Δημήτριος, Παρασκευόπουλος Πότης, Μπριλλάκης Αντώνιος, Θεοδωράκης Μίκης, Παπαδημητρίου Ιωάννης, Πασαλίδης Ιωάννης, Πανάγος Γεώργιος, Σκοπούλης Νικόλαος, Δούκας Πασχάλης, Σακελλάρης Ευάγγελος, Γανίτης Νικόλαος, Παππάς Θεόφρατος, Γρηγόρης Ξενοφών, Γυφτοδήμου Μαρία, Ευφραιμίδης Βασίλειος, Παπανικολάου Τάκης. Ελληνικές βουλευτικές εκλογές 1964 www.Wikipedia.org. Προσπελάστηκε επιτυχώς (19-9-13).

Μετά το Απριλιανό πραξικόπημα του 1967, η ΕΔΑ διαλύθηκε, όπως και τα υπόλοιπα κόμματα και τα περισσότερα στελέχη της συνελήφθησαν και εξορίστηκαν.

3. Οι εξελίξεις στο οικονομικό πεδίο τα χρόνια μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έως και τις αρχές της δεκαετίας του 60'

Η ανάκαμψη και ανασυγκρότηση της οικονομίας μετά τον καταστρεπτικό εμφύλιο θα ακολουθήσουν βραδείς ρυθμούς. Σταδιακά εγκαταλείφθηκε το μοντέλο της κλειστής οικονομίας και δόθηκε απόλυτη προτεραιότητα στις εξαγωγικές βιομηχανίες. Από το 1953 θα αρχίσει η εισροή ξένων ιδιωτικών κεφαλαίων και παραχωρήθηκαν τεράστια προνόμια στο ξένο και εφοπλιστικό κεφάλαιο όπου μετά το 1960 παρατηρείται μαζική εισροή του. Το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού θα βελτιωθεί ουσιαστικά. Ο μέσος όρος αύξησης του Α.Ε.Π. κατά την εικοσαετία 1950- 1970 θα αυξηθεί σημαντικά. Παράλληλα με την είσοδο του ξένου κεφαλαίου και την ανάπτυξη της υποδομής, επικοινωνίες, συγκοινωνιακό δίκτυο, ενθαρρύνθηκε η καταναλωτική νοοτροπία και δημιουργήθηκαν στον πληθυσμό ανάγκες και προσδοκίες που ξεπερνούσαν κατά πολύ την άνοδο του βιοτικού του επιπέδου.⁴⁵ Η κοινωνική πολιτική των κεντρικών που θα ασκηθεί αυτή την περίοδο, θα οδηγήσει σε μία ανακατανομή του εθνικού εισοδήματος, στον περιορισμό των προνομίων, που είχαν παραχωρηθεί στα ξένα κεφάλαια, στον οικονομικό προγραμματισμό και την εξισορρόπηση των δομών. Η βιομηχανική παραγωγή θα ξεπεράσει τη γεωργική.⁴⁶ Η Σύμβαση της Ελλάδας με την Ε.Ο.Κ.,⁴⁷ το 1961, επιβεβαιώνει τον ευρωπαϊκό της προσανατολισμό, ενώ αναμενόταν να οδηγήσει σε άμβλυνση της εξάρτησης από τις Η.Π.Α. Τα αιτήματα της οικονομικής αναδιάρθρωσης κάνουν ταυτόχρονα φανερό και την ανάγκη αναδιάρθρωσης της εκπαίδευσης για τη δημιουργία του αναγκαίου και κατάλληλου εργατικού δυναμικού που χρειάζεται να απορροφηθεί από τις ανάγκες της παραγωγής.⁴⁸ Η πρώτη απόπειρα για τη θεσμοθέτηση της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης το 1959, δεν μπόρεσε να υλοποιηθεί σε μεγάλη έκταση.⁴⁹

⁴⁵ Ανθή Προβατά *Ιδεολογικά Ρεύματα Πολιτικά Κόμματα και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1950-1965*, εκδόσεις Gutenberg, σελ. 66-70

⁴⁶ Το γεγονός αυτό καθιστούσε επιτακτική την αναδιοργάνωση των βιομηχανικών κλάδων και λόγω της σύνδεσης με την Ε.Ο.Κ., της ορθολογιστικής και ισόρροπης ανάπτυξης της οικονομίας και της εισαγωγής των νέων τεχνολογικών επιτευγμάτων. Χαράλαμπος Νούτσος *Προγράμματα Μέσης Εκπαίδευσης και Κοινωνικός Έλεγχος (1931-1973)* Εκδόσεις Θεμέλιο, σελ. 273-274

⁴⁷ Το 1950 ο Γάλλος υπουργός Ρομπέρ Σουμάν πρότεινε να τεθούν υπό κοινό έλεγχο και κοινή διοίκηση οι βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα της Γαλλίας και της Γερμανίας. Στο σχήμα αυτό ανταποκρίθηκαν το Βέλγιο, η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο και η Ιταλία. Το σχήμα αυτό, γνωστό ως Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα διευρύνθηκε. Το 1957 με τη συνθήκη της Ρώμης, ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Πέτυχε την τελωνειακή ένωση ανάμεσα στα κράτη μέλη της και τους βασικούς άξονες μιας κοινής αγροτικής πολιτικής. Η Ελλάδα εισήλθε στην ΕΟΚ το 1981, η οποία δεν είχε ακόμη συζητήσει το ζήτημα μιας κοινής εκπαιδευτικής πολιτικής των μελών της. Από το 1961 η Ελλάδα είχε αρχίσει να διαπραγματεύεται την ένταξή της στην ΕΟΚ και είχε ξεκινήσει τις συζητήσεις για τον εκσυγχρονισμό των θεσμών του κράτους, για να εναρμονιστούν με την ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Χ. Κάτσικας – Κ. Θερνανός *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2007* εκδόσεις Σαββάλας, σελ. 202

⁴⁸ Χ. Νούτσος ο.π. σελ.273

⁴⁹ ο.π. σελ. 273

4. Ο κοινωνικός μετασχηματισμός και η συγκρότηση των ιδεολογιών

Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ο αγροτικός πληθυσμός παρέμενε στην πλειοψηφία του, είτε μικροκαλλιεργητές αυτοαπασχολούμενοι, είτε άνεργοι ή υποαπασχολούμενοι με μόνη διέξοδο τη μετανάστευση στο εξωτερικό ή στα μεγάλα αστικά κέντρα στο εσωτερικό κυρίως στην πρωτεύουσα.⁵⁰

Παρατηρείται αύξηση του αστικού πληθυσμού. Στην πραγματικότητα πρόκειται για μείωση του αγροτικού πληθυσμού.⁵¹ Ειδικότερα το 1961, που ήταν και η χρονιά της συγκρότησης της Ένωσης Κέντρου, ήταν το έτος που ο αστικός πληθυσμός εξισώθηκε με τον αγροτικό.⁵² Παράλληλα μια νέα μεσαία τάξη επιτηδευματιών και ελεύθερων επαγγελματιών, ανεξάρτητων από το κράτος, αρχίζει σιγά-σιγά να διαμορφώνεται.⁵³ Γενικά στον τομέα των κοινωνικών τάξεων διακρίνονται : μία μεταπρατική μεγαλοαστική τάξη εντός και εκτός των συνόρων του ελληνικού κράτους, η δημιουργία μιας κρατικοδίαιτης μεσαίας τάξης άμεσα εξαρτώμενης από το εργοδοτικό κράτος, η σύσταση μικροαστικών στρώματων στις μεγάλες πόλεις και τα κατώτερα στρώματα των αγροτών και εργατών.⁵⁴

Από τις αρχές της δεκαετίας του '60 ένα διαρκώς διογκούμενο λαϊκό κίνημα απαιτεί βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων και τη φιλελευθεροποίηση της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια εντάσσεται ένα συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον των λιγότερο προνομιούχων οικογενειών για περισσότερη μόρφωση. Ειδικότερα, αυτήν την περίοδο τίθεται το αίτημα -είχε πρωτοτεθεί το 1950, χωρίς όμως την προσδοκώμενη ανταπόκριση-⁵⁵ για εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών θεσμών και άρχισε να διατυπώνεται από έναν μεγαλύτερο αριθμό μελών της ελληνικής κοινωνίας. Η παιδεία ιδίως η ανώτατη άρχισε να αντιμετωπίζεται από τα ευρύτερα λαϊκά, εργατικά και κυρίως αγροτικά στρώματα σαν το «μαγικό κλειδί» που ανοίγει τις πόρτες των δημοσιούπαλληλικών επαγγελματιών, εξασφαλίζοντας έτσι ανώτερες κοινωνικές θέσεις. Ως εκ τούτου η απόκτηση παιδείας δεν ταυτιζόταν μόνο με την μορφωτική άνοδο αλλά γενικότερα με την κοινωνική κινητικότητα προς τα πάνω.⁵⁶

⁵⁰ Ανθή Προβατά, ο.π. σελ.69- 74

⁵¹ Η Α. Φραγκουδάκη παρατηρεί σχετικά με αυτήν την περίοδο, ότι **μειώνεται ο ενεργός πληθυσμός που ασχολείται με τη γεωργία** και αντίστοιχα αυξάνεται το ποσοστό του στη βιομηχανία, την οικοδομή, τα δημόσια έργα και τις υπηρεσίες. Α. Φραγκουδάκη «Η τεχνική εκπαίδευση και η μυθολογία της» περ. *Σύγχρονα Θέματα* τ. 4 Άνοιξη 1979, σελ. 15

⁵² Θανάσης Διαμαντόπουλος *Η Ελληνική Πολιτική Ζωή : Εικοστός Αιώνας* εκδόσεις Παπαζήση σελ. 182. «*Ήταν το πρώτο έτος από το τέλος του εμφυλίου, που ο ρυθμός αύξησης της εργατικής δύναμης αρχίζει να ξεπερνά το ρυθμό αύξησης του κατά κεφαλή βιομηχανικού προϊόντος και όπου το βιομηχανικής προέλευσης ακαθάριστο εθνικό προϊόν ξεπερνά το αντίστοιχο προϊόν αγροτικής προέλευσης. Είναι ακόμη ο χρόνος όπου η αξία εισαγόμενων επενδυτικών προϊόντων ξεπερνά την αξία των εισαγόμενων βιομηχανικών καταναλωτικών αγαθών.*» Θ. Διαμαντόπουλος ο.π. σελ. 182

⁵³ ο.π. σελ. 182

⁵⁴ Ανθή Προβατά, ο.π. σελ. 79

⁵⁵ Ιωάννα Λαμπίρη Δημάκη «Κοινωνική Αλλαγή 1949-1974 Η κοινωνιολογική οπτική του ιστορικού φαινομένου», στο συλ. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000* τ. 9^{ος} εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα σελ. 190

⁵⁶ Ιωάννα Λαμπίρη Δημάκη ο.π. σελ. 192. «*Αλλά και από τη σκοπιά της οικονομικής πολιτικής η ανάπτυξη της παιδείας θεωρείτο ότι οδηγούσε σε μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη. Η άποψη αυτή κυριαρχούσε και στις αναπτυγμένες κοινωνίες της Δύσης, σε συνδυασμό με την αναγνώριση της ανάγκης το «κράτος πρόνοιας» να προωθεί και την ισότητα των εκπαιδευτικών ευκαιριών, ώστε να μην χάνονται ταλέντα από τα φτωχότερα στρώματα.*» Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 άνοιξε το δρόμο στην ελληνική νεολαία για απόκτηση δωρεάν παιδείας. Ιωάννα Λαμπίρη Δημάκη ο.π. σελ. 192

Ο Ν. Πουланτζάς παρατηρεί σχετικά ότι στην ελληνική κοινωνία υπάρχει μεγάλη κινητικότητα. Ο αγρότης δε συμμετέχει στην εξουσία, αλλά το σχολικό σύστημα στην Ελλάδα, αφήνει τον αγρότη να περάσει σε μικροαστικά στρώματα ή σε άλλα στρώματα. Τεράστιο ποσοστό παιδιών αγροτών μπορούν να πηγαίνουν σχολείο. Πρόκειται για ένα σχολικό σύστημα, πολύ δημοκρατικότερο από άλλες χώρες, που επιτρέπει σε ένα μεγάλο ποσοστό αγροτών να γίνονται μικροαστοί. «*Έτσι οι λαϊκές μάζες βλέπουν το κράτος όχι σαν εξουσία*

Θα ήταν παράληψη να μην αναφερθεί η ανάπτυξη και οργάνωση των φοιτητικών συλλόγων αυτήν την περίοδο. Συγκεκριμένα τον Απρίλιο του 1963, στο Δ' Πανσπουδαστικό Συνέδριο, που οργανώθηκε με την πλειοψηφία αριστερών και κεντρώων δυνάμεων, αποφασίστηκε ομόφωνα να απαιτηθεί η αναγνώριση της δημοτικής και η καθιέρωση μιας παιδείας «προς όφελος των φοιτητών και της προκοπής του τόπου»⁵⁷ και ιδρύθηκε η Εθνική Φοιτητική Ένωση Ελλάδας (Ε.Φ.Ε.Ε.) που αποτέλεσε από τότε την ανώτερη οργανωτική έκφραση του ελληνικού φοιτητικού κινήματος.⁵⁸

Το 1963 η Ε.Δ.Α. επίσης συγκρότησε μια ισχυρή μαζική οργάνωση νεολαίας τη Δημοκρατική Νεολαία Λαμπράκη (Δ.Ν.Λ.) με πρόεδρο το Μίκη Θεοδωράκη. Η οργάνωση αυτή με την παρουσία και τη δράση της, προεξέτεινε τη δυναμική που είχαν δημιουργήσει οι κινητοποιήσεις της νεολαίας το 1962-63 αλλά και ενσωμάτωσε την παράλληλη «πολιτιστική άνοιξη» εκείνης της περιόδου. Για το λόγο αυτό συνάντησε απήχηση αλλά αποτέλεσε και στόχο επίθεσης από τη Δεξιά που ζητούσε τη διάλυση των «Λαμπράκηδων».⁵⁹

Η τάση επίσης του επιστημονικού εκσυγχρονισμού που είχε ξεκινήσει τη δεκαετία του '50 με την ίδρυση νέων ερευνητικών θεσμών, συνεχίστηκε με την ενδυνάμωσή τους, με συνέπεια τη δημιουργία πρωτοποριακών επιτυχιών στους χώρους των κοινωνικών επιστημών.⁶⁰

Τα χρόνια 1960-67 ξεκίνησε μια σύντομη «πολιτισμική άνοιξη», ανανεωτικές ιδέες, επιτεύγματα στο χώρο των γραμμάτων και των τεχνών (π.χ. απονομή βραβείων Νόμπελ λογοτεχνίας στον ποιητή Γιώργο Σεφέρη 1963, οι ποιητές επίσης Γ. Ρίτσος, Οδ. Ελύτης έγραψαν σημαντικά έργα, οι μουσικοσυνθέτες διεθνούς φήμης, Μ. Θεοδωράκης, Μάνος Χατζηδάκης, δημιούργησαν εξαιρετικές μουσικές συνθέσεις αυτήν την περίοδο και πλήθος άλλων σημαντικών ονομάτων συνδέονται με τα χρόνια αυτά.) νέες έρευνες, ποικίλες εκδόσεις (όπως το *Νέες Εποχές* 1963-1967, το περιοδικό *Επιθεώρηση Τέχνης*⁶¹ 1955-1967, όπου μέσα από αυτό εκφράστηκαν ο διανοούμενοι της Αριστεράς κ.α.), εταιρίες κοινωνικοπολιτικού προβληματισμού, δημόσιες συζητήσεις κ.α. εμπλουτίζουν την πνευματική και πολιτική ζωή της Ελλάδας. Στο πλαίσιο αυτό συμπεριλαμβάνεται και η εγκατάσταση στην πρωτεύουσα για πρώτη φορά ενός «πειραματικού σταθμού τηλεόρασης» το Μάιο του 1965.⁶²

Επιπρόσθετα θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην ανάπτυξη διεθνώς ενός κλίματος πολιτικού φιλελευθερισμού, συνέβαλε και η άνοδος του Κένεντυ στην εξουσία.⁶³ Όλα αυτά μας κάνουν να καταλάβουμε πως μια δυναμική κοινωνία είχε αντικαταστήσει μια στατική. Πως νέες κοινωνικές διεκδικήσεις εμφανίστηκαν. Ένας λαός που στερήθηκε και πόνεσε, αλλά που τότε πια άρχιζε να καλύπτει τις βασικές βιοτικές του ανάγκες, άρχισε παράλληλα να διεκδικεί και το δικαίωμα στη μόρφωση, στην ελεύθερη έκφραση, στην ισότητα, το δικαίωμα στην πολιτική αυτοδιάθεση και αυτό στην πολιτική εναλλαγή.⁶⁴ Στο πλαίσιο αυτό, η συγκρότηση της Ε. Κ. ήταν η πολιτική απάντηση σ' αυτό το αίτημα. Και ο αρχηγός της Ε.

αλλά σαν μικροδουλίτσα.» Έτσι η αστική μεταπρατική τάξη δίνει ένα μέρος του κρατικού μηχανισμού στις αρχόμενες τάξεις, ώστε με την κινητικότητα να υπάρχει μια σχετική συμμετοχή που θα αποτρέπει το ξέσπασμα κατά της εξουσίας. Ν. Πουλαντζάς *Διάλογος των Γ. Βέλτσου, Κ. Βεργόπουλου, Ν. Πουλαντζά, Κ. Τσουκαλά για την «Κρίση της εξουσίας στην Ελλάδα»* Περιοδικό *αντί* τ. 24 1975

⁵⁷ Άλκης Ρήγος *Ειδικά Θέματα Νεοελληνικής Κοινωνίας Πανεπιστήμιο και Φοιτητικό κίνημα* σελ. 315-316 Πανεπιστημιακές Σημειώσεις

⁵⁸ Γιώργος Μητροφάνης «Το Φοιτητικό κίνημα, Πολιτικά Κινήματα- Οργανώσεις Νεολαίας» στο *συλ. Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1170-2000* εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σελ. 144.

⁵⁹ Ηλίας Νικολακόπουλος «Η ελεγχόμενη Δημοκρατία. Από το τέλος του Εμφυλίου έως τη Δικτατορία» στο *συλ. Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1170- 2000* εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σελ. 39

⁶⁰ Ιωάννα Λαμπίρη Δημάκη ο. π. σελ. 190

⁶¹ Βενετία Αποστολίδου, «Μεταπολεμική Λογοτεχνία 1949-1974» στο *συλ. Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1170- 2000* εκδ. Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 2003

⁶² Ιωάννα Λαμπίρη Δημάκη ο.π. σελ. 191

⁶³ Θανάσης Διαμαντόπουλος *Η Ελληνική Πολιτική Ζωή : Εικοστός Αιώνας* εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 183

⁶⁴ ο.π. σελ. 183

Κ. ο Γ. Παπανδρέου αντιπροσώπευε την «αδικημένη αξία», τον αυτοδημιούργητο επιστήμονα που ικανοποιούσε τη μορφωσιολατρική διάθεση των νέων μικροαστικών στρωμάτων και έγινε ο εκφραστής των πολιτικών τους αναζητήσεων.⁶⁵ Την πορεία αυτή ανέκοψε η επιβολή της δικτατορίας των συνταγματαρχών, όπως προαναφέρθηκε, την 21^η Απριλίου 1967 που διήρκεσε επτά χρόνια, χρόνια «χαμένων ευκαιριών» για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής κοινωνίας.⁶⁶

Αυτήν την περίοδο γενικά κυριαρχούν : το πνεύμα της εθνικής ανεξαρτησίας, της απαλλαγής από την εξάρτηση, το πνεύμα της αναζήτησης εθνικής ταυτότητας, ο «ανένδοτος αγώνας» και ο αντιμοναρχισμός μετά την πτώση της κυβέρνησης Παπανδρέου.⁶⁷

5. Η Εκπαίδευση στην Ελλάδα στις αρχές του εικοστού αιώνα και η διαμόρφωση του σοσιαλιστικού λόγου για την εκπαίδευση

5.1. Η αντίληψη για την εκπαίδευση στις δύο πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα.

Το σημαντικότερο κίνημα που αφορά τα εκπαιδευτικά πράγματα στις αρχές του εικοστού αιώνα, είναι το κίνημα του δημοτικισμού, το οποίο θα εκφράσει αντίθετες ιδεολογίες.⁶⁸

Διαφοροποίηση στην αντίληψη αυτής της «συστέγασης» αστών εθνικιστών και σοσιαλιστών υπό τη σκέπη του δημοτικισμού αποτέλεσε η μελέτη του Γ. Σκληρού, με τίτλο «Το κοινωνικό μας ζήτημα»⁶⁹ Η μελέτη αυτή του Σκληρού, γραμμένη στη Γερμανία, έθιγε όλα τα ελληνικά προβλήματα από σοσιαλιστική σκοπιά. Ο Σκληρός έκανε σύνδεση του κινήματος του δημοτικισμού με τους κοινωνικούς και ταξικούς αγώνες, με το επιχείρημα ότι η ζωντανή γλώσσα θα αφύπνιζε το λαό, παρουσιάζοντας τους δημοτικιστές ως εκείνους που μπορούσαν να ηγηθούν στον κοινωνικό αγώνα.

Η σύνδεση του κινήματος του δημοτικισμού με τις κοινωνικές τάξεις, που θεωρούσαν ότι η δημοτική προάγει τα συμφέροντά τους, θα είναι και η αιτία της συζήτησης που θα εγκαινιάσει το περιοδικό «Νουμάς» μεταξύ των δημοτικιστών και θα κρατήσει σχεδόν δύο χρόνια.⁷⁰ Οι δημοτικιστές που συμμετείχαν στη συζήτηση θα αναγκαστούν να πάρουν συγκεκριμένες θέσεις πάνω στα εθνικά και κοινωνικά ζητήματα διακρινόμενοι σε σοσιαλιστές και εθνικιστές.⁷¹

Μελετητές αναφέρουν ότι ο Σκληρός στη μελέτη του αυτή ήταν επηρεασμένος από τον Πλεχάνωφ.⁷² Η Άννα Φραγκουδάκη ωστόσο αναφέρει ότι ο σοσιαλισμός δε λειτουργούσε ακόμη στην Ελλάδα ως ανατρεπτική θεωρία, κυρίως επειδή οι συνθήκες μέσα στις οποίες θα μπορούσε να λειτουργήσει πολιτικά η σοσιαλιστική θεωρία δεν υπήρχαν ακόμη, στην Ελλάδα, και επικρατούσε ιδεολογική ασάφεια. Σ' αυτήν την περίπτωση πολλοί φιλελεύθεροι αστοί συγκινούνταν από τα αιτήματα κοινωνικής δικαιοσύνης που υπάρχουν στη θεωρία αυτή και τα συγχέουν με τις αστικές διεκδικήσεις, όπως η ισότητα, με την αστική της έννοια. Για το λόγο αυτό και φιλελεύθεροι αστοί, όπως ο Δελμούζος, ήταν τότε γοητευμένοι με το σοσιαλισμό.⁷³

⁶⁵ Θανάσης Διαμαντόπουλος ο. π. σελ. 185

⁶⁶ Ιωάννα Λαμπίρη Δημάκη ο. π. σελ. 193

⁶⁷ Σήφης Μπουζάκης *Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα* τ. Β' εκδ. Gutenberg, σελ. 49

⁶⁸ Ανθή Προβατά *Ιδεολογικά Ρεύματα Πολιτικά Κόμματα και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση (1950-65)* εκδόσεις Gutenberg Αθήνα 2002 σελ. 95

⁶⁹ Εν Αθήναι εκδόσεις Α. Κωνσταντινίδου 1907, σελ. 51-54 Το παραθέτει η Ανθή Προβατά στο *Ιδεολογικά Ρεύματα* ..ο.π. σελ. 96

⁷⁰ Ρ. Σταυρίδου Πατρικίου *Δημοτικιστές και κοινωνικό πρόβλημα*, Αθήνα εκδόσεις Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, 1976, σελ. κδ

⁷¹ ο.π.βλ. και Α. Προβατά

⁷² Ανθή Προβατά σελ. 97. «...πρόκειται για τις ιδέες της Δεύτερης Διεθνούς, όπως τις εκφράζει ο Πλεχάνωφ και η Γερμανική Σοσιαλδημοκρατία...» Ρένα Σταυρίδη Πατρικίου *Γλώσσα Εκπαίδευση και Πολιτική* Αθήνα 1999 εκδόσεις Ολκός σελ. 88.

⁷³ Άννα Φραγκουδάκη, *Ο εκπαιδευτικός δημοτικισμός και ο γλωσσικός συμβιβασμός του 1911*, Ιωάννινα εκδόσεις Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 1977, σελ. 94

Είναι χαρακτηριστικό δε ότι στη δίκη του Δελμούζου στο Ναύπλιο το 1914 ακούγεται από πολλούς η άποψη πως ο σοσιαλισμός αποτελεί μια βαθιά ανθρώπινη, δίκαιη και χριστιανική θεωρία⁷⁴

Αυτό που χαρακτηρίζει τα εκπαιδευτικά πράγματα το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα είναι η προσπάθεια για μεταρρύθμιση, για βελτίωση δηλαδή του εκπαιδευτικού συστήματος. Οι προσπάθειες αυτές αρχίζουν ουσιαστικά από το 1899⁷⁵ και συνεχίζονται με τα νομοσχέδια του 1913 (Γληνός Τσιριμώκος, βλ. παρακάτω),⁷⁶ του 1917, γίνονται κυρίως από φιλελεύθερους αστούς διανοούμενους. Οι προσπάθειες αυτές έδειχναν, σύμφωνα με την Άννα Φραγκουδάκη, ότι ορισμένες ομάδες διανοομένων, διατύπωναν μιαν αντίληψη για την εκπαίδευση που έβλεπε το **σχολείο ως βασικό παράγοντα στην πορεία της αστικής ανάπτυξης**, απαιτούσαν «**ίσες ευκαιρίες για όλους**» και διατύπωναν την αρχή του δικαιώματος όλων για μόρφωση, ανάπτυξη της τεχνικής παιδείας, δηλαδή μετατροπή του σχολείου σε παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης και αγωγό μέσα από τον οποίο ο ανήλικος πληθυσμός της χώρας θα εντασσόταν επαγγελματικά στην κοινωνία, ουσιαστικά τις **βασικές αρχές του αστικού εκσυγχρονισμού**. Επίσης οι υποστηρικτές της αστικής ιδεολογίας ήταν δημοτικιστές, δηλαδή φορείς της αστικής γλωσσικής πολιτικής. Και βέβαια όλες αυτές οι προσπάθειες ήταν προσαρμοσμένες στις ελληνικές ιδιαιτερότητες και κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες.⁷⁷

Σταθμό για τα εκπαιδευτικά πράγματα αποτέλεσε η ίδρυση του *Εκπαιδευτικού Ομίλου* στα 1910. Ο Στρατής Σωμερίτης γράφει ότι με την ίδρυση του Ε. Ο. ο εκπαιδευτικός δημοτικισμός πήρε μορφή και εξωτερική υπόσταση.⁷⁸ Στην ίδρυση του συμμετείχαν εθνικιστές και σοσιαλιστές. Ηγετικά του στελέχη τα 10 πρώτα χρόνια ήταν ο Δ. Γληνός, ο Α. Δελμούζος και ο Μ. Τριανταφυλλίδης.⁷⁹ Αποτέλεσε το κυριότερο όργανο του **εκπαιδευτικού δημοτικισμού**, όπως προαναφέρθηκε και όπως θα δούμε στη συνέχεια διαδραμάτισε ενεργό ρόλο στις μεταρρυθμίσεις του 1913 και 1917.⁸⁰ Στον Όμιλο θα συνενωθούν τα πιο προοδευτικά στοιχεία, τα οποία συνδεδεμένα πολιτικά με το κόμμα των Φιλελευθέρων⁸¹ θα προωθήσουν τις βασικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις.⁸²

⁷⁴ Η δίκη του Ναυπλίου 16-28 Απριλίου 1914, στενογραφημένα πρακτικά. Η δικαίωση της δημοτικής γλώσσας και της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, Αθήνα εκδόσεις Βασιλείου, 1915, σελ. 13 Το παραθέτει η Α. Προβατά *Ιδεολογικά Ρεύματα*..ο.π. σελ. 97

⁷⁵ Ο Αθανάσιος Ευταξίας το Μάιο του 1899, κατέθεσε στη Βουλή πέντε νομοσχέδια, από τα οποία ψηφίστηκε μόνο το τελευταίο, «Περί γυμναστικής και γυμναστικών και αθλητικών αγώνων». Το γεγονός ότι οι προτεινόμενες αλλαγές δεν υλοποιούνται, τις κάνει να εντάσσονται στο σχήμα της «μεταρρύθμισης που δεν έγινε». Έμειναν γνωστά ως «νομοσχέδια Ευταξίας» και αποτελούν από τις πρώτες και πιο γενναίες απόπειρες μεταρρύθμισης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Μπουρνάζος Στρατής «Η εκπαίδευση στο ελληνικό κράτος» στο συλ. *Η Ιστορία του 20^{ου} αιώνα* τ. Α2 Χρήστου Χατζηιωσήφ εκδόσεις Βιβλιόραμα, σελ. 189

⁷⁶ Έχουν καταγραφεί ως η κατεξοχήν προσπάθεια αστικής μεταρρύθμισης του 20^{ου} αιώνα και ταυτόχρονα, το πιο διάσημο παράδειγμα της «μεταρρύθμισης που δεν έγινε». Στρατής Μπουρνάζος, *Η Ιστορία του 20^{ου} αιώνα*, ο.π. σελ. 246

⁷⁷ Άννα Φραγκουδάκη *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και Φιλελεύθεροι Διανοούμενοι* εκδόσεις Κέδρος σελ. 50-51

⁷⁸ Στρατής Σωμερίτης *Η Μεγάλη Καμπή Μαρτυρίες – Αναμνήσεις 1924-1974* τ. α' σελ. 186

⁷⁹ Κ. Σωτηρίου *Η Παιδεία μας τα τελευταία πενήντα χρόνια στο Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση* Αθήνα 1966, εκδόσεις «Προοδευτική Παιδεία», σελ. 10

⁸⁰ ο.π. σελ. 10

⁸¹ Ο Σ. Σωμερίτης επισημαίνει ότι το κόμμα των Φιλελευθέρων σ' όλες τις διακλαδώσεις του έμεινε πιστό στο πρόγραμμα του Ε. Ο. και προσπάθησε να το μετουσιώσει σε κυβερνητική πολιτική. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση της Ένωσης Κέντρου, το 1964 που ιστορικά πρέπει να τοποθετηθεί στη γραμμή των φιλελευθερογενών πολιτικών τάσεων, υπήρξε η πιο πανηγυρική απόδειξη της ταύτισης αυτής του εκπαιδευτικού δημοτικισμού με το μεγάλο κόμμα των Ελλήνων αστών, που δέσποζε την ελληνική ζωή έξι ολόκληρες δεκαετίες. Σ. Σωμερίτης ο.π. σελ. 187

⁸² Σ. Σωμερίτης ο.π. σελ. 197-198 και Ανθή Προβατά *Ιδεολογικά Ρεύματα Πολιτικά Κόμματα και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1950-65* εκδόσεις Gutenberg, σελ. 98

Το κόμμα των Φιλελευθέρων, του Ε. Βενιζέλου το οποίο και υποστήριζαν οι αστοί προοδευτικοί διανοούμενοι θα επιχειρήσει και τις δύο μεταρρυθμιστικές προσπάθειες. Το 1913, με Υπουργό Παιδείας τον Ι. Τσιριμώκο και βασικό εισηγητή το Δ. Γληνό επιχειρήθηκε μεταρρύθμιση: το αυτόνομο ενιαίο δημοτικό⁸³ ξέχωρα από τις άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης, που θα παρέχει ολοκληρωμένη βασική γνώση στο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, η οργάνωση της τεχνικής εκπαίδευσης, ο χωρισμός του εξάχρονου γυμνασίου σε φιλολογικό και θετικό και γενικά η προσαρμογή της εκπαίδευσης στις νέες ανάγκες της οικονομίας είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της.⁸⁴ Στα νομοσχέδια του 1913 προβλεπόταν, η αύξηση των σχολικών κτηρίων, η βελτίωση της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών και η μέριμνα για την εκπαίδευση των κοριτσιών.⁸⁵ Επίσης με τα νομοσχέδια αυτά προβλεπόταν η ίδρυση δημόσιων νηπιαγωγείων- ενώ μέχρι τότε τα υπάρχοντα ανήκαν σε ιδιώτες.⁸⁶

Η δεύτερη προσπάθεια έγινε το 1917 με βασικό στοιχείο την εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στο δημοτικό σχολείο.⁸⁷ Για άλλη μια φορά οι πρωτεργάτες του Ομίλου, Α. Δελμούζος, Δ. Γληνός, Μ. Τριανταφυλλίδης, αναλαμβάνουν την εφαρμογή της μεταρρύθμισης και την επιμέλεια για τη συγγραφή νέων βιβλίων για το δημοτικό. Το νέο σ' αυτή τη μεταρρύθμιση, όπως αναφέρει η Φραγκουδάκη, είναι η καινούρια ιδεολογία που εισάγεται με σκοπό τη νέα αντιμετώπιση του παιδιού και του σχολείου, που φαίνεται στα νέα αναγνωστικά.⁸⁸

Ωστόσο τα αποτελέσματα αυτών των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών θα δώσουν ελάχιστα αποτελέσματα. Η πολιτική νίκη της αντίδρασης στις εκλογές του Νοέμβρη 1920 σάρωσε και τη μεταρρύθμιση.⁸⁹ Μόνη ελπίδα πως θα πραγματοποιηθεί επιτέλους η μεταρρύθμιση, μένουν τα άρθρα για την εκπαίδευση στο νέο Σύνταγμα του 1927 που εκφράζουν ένα νέο πνεύμα και θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μια πραγματική αλλαγή.⁹⁰

5.2. Η διαμόρφωση του σοσιαλιστικού λόγου για την εκπαίδευση από το 1927 έως το 1963

Οι αποτυχίες των μεταρρυθμίσεων και οι πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις και συγκυρίες,⁹¹ μετά το 1922,⁹² θα δημιουργήσουν κλίμα αμφισβήτησης μέσα στους κόλπους του Εκπαιδευτικού Ομίλου, κάνοντας ταυτόχρονα αδύνατη μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, όπως την επιδίωκαν μέχρι τότε.⁹³ Ο Σ. Σωμερίτης αναφέρει ότι στον Εκπαιδευτικό Όμιλο

⁸³ Προβλεπόταν εξαετής με υποχρεωτική φοίτηση όλων των παιδιών και των δύο φύλλων. Πέρα από τις στοιχειώδεις γνώσεις που θα παρείχε, θα παρέχονταν σ' αυτό στοιχειώδεις γνώσεις για τη βιοτεχνία, τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Δ. Γληνός *Ένας άταφος νεκρός*, ο.π. σελ. 84

⁸⁴ Άννα Φραγκουδάκη *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και φιλελεύθεροι διανοούμενοι* ο.π. σελ. 27-29

⁸⁵ Αθανάσιος Τ. Καρυφύλλης, *Νεοελληνική εκπαίδευση Δύο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*, εκδόσεις Κριτική, σελ.90

⁸⁶ Σ. Μπουρνάζος «Η εκπαίδευση στο ελληνικό Κράτος» ο.π. σελ. 251

⁸⁷ Η μεταρρύθμιση του 1917 εισήγαγε τη δημοτική γλώσσα στο δημοτικό, καταργώντας την καθαρεύουσα από τις τελευταίες δύο τάξεις. Το μέτρο αυτό είχε επιπτώσεις και στη γλώσσα των νέων σχολικών εγχειριδίων, ιδιαίτερα των αναγνωστικών, τα οποία, όπως τα περίφημα «Ψηλά Βουνά», αντλούσαν τα πρότυπά τους από την καθημερινή ζωή. Ο νόμος επίσης μεριμνούσε και για την εξύψωση του παιδαγωγικού και κοινωνικού ρόλου του δασκάλου και για τη βελτίωση των αποδοχών του. Απ. Παπανδρέου *Η τραγωδία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα* εκδόσεις αφων Τολίδη σελ. 61

⁸⁸ Άννα Φραγκουδάκη ο.π. σελ. 39

⁸⁹ Απ. Παπανδρέου ο.π. σελ. 61

⁹⁰ Α. Δημαράς *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε* τ. β σελ. μς'

⁹¹ Το δυνάμωμα του εργατικού κινήματος και η επιτυχία της Ρωσικής επανάστασης, που συνέβαλλε στη διάδοση των σοσιαλιστικών ιδεών σ' όλη την Ευρώπη, άσκησε επίδραση και στην εκπαίδευση. Α. Προβατά ο.π. σελ. 99-101

⁹² Το 1922, είναι η χρονιά που συντελέστηκε η Μικρασιατική Καταστροφή, που αποτέλεσε πληγή για τον Ελληνισμό. Η Μεγάλη Ιδέα πεθαίνει και μαζί της όλα τα πνευματικά στοιχεία που είχαν γαλουχήσει τους Έλληνες στο δύσκολο δρόμο τους μετά το 1453. Αγαθοκλής Αζέλης, *Διαμόρφωση και λειτουργία των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα, 1821-1936 Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Γ'Ενιαίου Λυκείου*, Ο.Ε.Σ.Β. σελ. 99

⁹³ Ανθή Προβατά, ο.π. σελ. 99

στα 1925 δεν υπήρχε ενότητα. «Υπήρχαν οι παραδοσιακοί εκπαιδευτικοί μεταρρυθμιστές, που συγκροτούσαν το συντηρητικό κομμάτι του Εκπαιδευτικού Ομίλου. Υπήρχαν όμως και άλλοι οι ριζοσπαστικοί, που από τη δημοκρατική αριστερά φτάνανε ως την κοινωνική αριστερά : τους σοσιαλιστές και τους κομμουνιστές.»⁹⁴

Συγχρόνως με την εγκατάσταση των προσφύγων στην κυρίως Ελλάδα αλλάζει ριζικά η παραδοσιακή μορφή της χώρας. Οι κοινωνικές αντιθέσεις θα οξυνθούν και η εργατική τάξη, ανανεωμένη με το προσφυγικό στοιχείο, θα διεκδικήσει πρωτεύοντα ρόλο στις πολιτικοκοινωνικές ανακατατάξεις.⁹⁵

Το 1926 ο Δημήτρης Γληνός άρχισε να εκδίδει το περιοδικό «*Αναγέννηση*» με σοσιαλιστικό προσανατολισμό. Η Άννα Φραγκουδάκη γράφει για την *Αναγέννηση* ότι «... μέσα στα δύο χρόνια ζωής της *Αναγέννησης* περνάνε από τις σελίδες της όλα τα νέα ρεύματα, οι νέες επιστημονικές θεωρίες και διανοητικές τάσεις της εποχής.»⁹⁶ Σε άρθρο του ο Γληνός το 1926 γράφει ότι η παιδεία από ταξική που είναι σήμερα υπηρετώντας το συμφέρον της ολιγαρχίας, πρέπει να γίνει κοινωνική και αληθινά εθνική, δηλαδή υπηρετική όλου του έθνους.⁹⁷

Το 1927 προστέθηκε και η «*Σχολική Πράξη*», παράρτημα της «*Αναγέννησης*» προοριζόμενο για τους εκπαιδευτικούς. Τα δύο αυτά περιοδικά συγκέντρωσαν γύρω τους, νέους κυρίως διανοούμενους, ανοιχτούς στις σοσιαλιστικές ιδέες και τη μαρξιστική θεωρία. Οι ιδέες αυτές εκφράστηκαν πολύ έντονα και μέσα στον Εκπαιδευτικό Όμιλο, που συζητούσαν ανοικτά πλέον τις κομμουνιστικές και σοσιαλιστικές ιδέες. Ο Γληνός έγινε αρχηγός της αριστερής τάσης του Ομίλου. Οι διαφοροποιήσεις όμως που υπήρχαν οδήγησαν το Μάρτιο του 1927 στη **διάσπαση** του ιστορικού σωματείου. Η μειοψηφία των μελών του αποχώρησε, συσπειρωμένη γύρω από το Δελμούζο και υποστήριξε την ιδέα ενός υπερταξικού, απολιτικού εθνικού σχολείου. Η πλειοψηφία των μελών του Ομίλου δέχτηκε τις θέσεις του Γληνού.⁹⁸ Έτσι λοιπόν διαχωρίστηκαν τα μέλη του Ε. Ο. σ' αυτούς που πίστευαν ότι μπορούσαν να πετύχουν μεταρρυθμίσεις μέσα στο υπάρχον καθεστώς και στους αριστερούς κύκλους, οι οποίοι θα αρχίσουν να σκέφτονται ότι χωρίς πλατύτερες κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές ήταν αδύνατη μια μεταρρύθμιση όπως την επιδίωκαν μέχρι τότε.⁹⁹

Στη νέα διακήρυξη του Εκπαιδευτικού Ομίλου την οποία έγραψε ο ίδιος ο Γληνός τον Ιούνιο του 1927 δήλωσε ότι εκφράζει το **σοσιαλιστικό δημοτικιστικό πνεύμα**.¹⁰⁰ Το γεγονός της διάσπασης ενός σωματείου 17 χρόνων είναι πολύ σημαντικό τόσο για την ίδια την εκπαίδευση, όσο και για την ιστορία της πνευματικής εξέλιξης της Ελλάδας. Η διακήρυξη του Ομίλου μιλάει καθαρά για τις τάσεις που υπήρχαν στον Όμιλο : α) Οι εθνικιστές, φωτισμένοι αστοί (οι κοινωνιολόγοι) οι οποίοι έμειναν ρομαντικοί σοσιαλιστές και συμμορφώθηκαν με όλα τα κινήματα της ελληνικής αστικής τάξης. β) Οι εξελικτικοί

⁹⁴Σ. Σωμερίτης *Η Μεγάλη Καμπή Μαρτυρίες – Αναμνήσεις 1924-1974* εκδόσεις Ολκός σελ. 197

⁹⁵*Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη Γ' Ένιαίου Λυκείου* ΟΕΣΒ σελ. 73

⁹⁶Περιοδικό *Διαβάζω*, αφιέρωμα στο Δημήτρη Γληνό τ. 61 1983, σελ. 58

⁹⁷Περιοδικό *Αναγέννηση*, τ. 3 Νοέμβριος 1926 «Δημοκρατία και Παιδεία Το Εκπαιδευτικό μας Πρόγραμμα». Παράρτημα σελ. 100-101

⁹⁸Φίλιππος Ηλιού *Ψηφίδες Ιστορίας και Πολιτικής του Εικοστού Αιώνα* εκδόσεις Πόλις σελ. 129-130. Στη διάσπαση βέβαια θα οδηγήσουν και οι αποτυχίες των μεταρρυθμίσεων όπως προαναφέρθηκε βλ. παραπάνω υποσ. 78

⁹⁹Ανθή Προβατά ο.π. σελ. 99. Στο ίδιο σελ. 100 : Απαιτήθηκε και από τα δύο μέρη να αναθεωρηθούν οι προγραμματικές αρχές του Ομίλου (α) από στοιχεία συντηρητικά και β) από στοιχεία ριζοσπαστικά. Η απαίτηση αυτή θα οδηγήσει στην τελευταία γενική συνέλευση του Ομίλου το 1927, όπου θέματα πολύ βασικά όπως : ο ταξικός ή όχι χαρακτήρας της παιδείας, η διδασκαλία των θρησκευτικών, η έννοια της εθνικής αγωγής, θα αποτελέσουν τα κίνητρα για τις μακρές συζητήσεις και διαφωνίες που θα οδηγήσουν στη διάσπαση. Ένα μέρος από τα παλιά μέλη, μεταξύ των οποίων και ο Δελμούζος θα αποχωρήσουν από τον Όμιλο, ενώ οι σοσιαλιστές και οι λίγοι τότε κομμουνιστές μέλη του Ομίλου θα συνεχίσουν να δουλεύουν στο νέο Εκπαιδευτικό Όμιλο.

¹⁰⁰Γιώργος Γάτος *Το Μέγα Πάθος του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού* 41 γράμματα του Γληνού στο Δελμούζο Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 2002 σελ. 72

σοσιαλιστές, που με το σύνθημα ποτέ όρια, προς τα αριστερά, δούλευαν στον δημοτικιστικό αγώνα, πιστεύοντάς τον σαν ένα αναγκαίο προπαρασκευαστικό στάδιο και γ) τον τελευταίο καιρό που δημιουργήθηκε στην Ελλάδα κίνημα κομμουνιστικό, ήταν και στον Ε. Ο. λίγα μέλη με καθαρά κομμουνιστική ιδεολογία ή συμπαθητικά στον κομμουνισμό.

Η κατάσταση αυτή τονίζεται στη διακήρυξη,¹⁰¹ αντικαθρεπτίζει και την κοινωνική σύνθεση του τόπου και την κίνηση των δημιουργικών στοιχείων της ελληνικής κοινωνίας και εξηγεί πως η γραμμή και της θεωρητικής και της πρακτικής δράσης του σωματείου, δεν είχε βγει ως τώρα από το πλαίσιο του αστικού εθνισμού. Όμως η εξέλιξη των αντικειμενικών όρων της ελληνικής ζωής, εξηγεί γιατί τα προοδευτικά στοιχεία σιγά –σιγά πλήθαιναν και δυνάμωναν μέσα στον Όμιλο, έτσι που στην κρίσιμη στιγμή αντιτάχτηκαν αποτελεσματικά στις απαιτήσεις των συντηρητικών.¹⁰²

Η διάσπαση του Εκπαιδευτικού Ομίλου, όπως ειπώθηκε, αποτέλεσε ιστορικό σταθμό¹⁰³ στην εκπαιδευτική και γενικά στην πνευματική μας κίνηση. Παράλληλα όμως υπήρξε και αφετηρία για πολύ σημαντικές συζητήσεις μεταξύ προσώπων σημαντικών για τα εκπαιδευτικά πράγματα της χώρας. Το θέμα του αν είναι δυνατόν να γίνουν αλλαγές σημαντικές στο εκπαιδευτικό σύστημα μέσα στις υπάρχουσες συνθήκες ή αν χρειαζόταν γενικότερα πολιτική αλλαγή ή ακόμη και ανατροπή του καθεστώτος, θα απασχολήσει τις συζητήσεις αυτές. Επίσης ο κομματικός ή μη χρωματισμός του Ομίλου και των μελών του είναι από τα θέματα που προβάλλονται. Το πρόβλημα της ιδεολογικής ταυτότητας του Ομίλου ήταν το βασικό. Το πρόβλημα τέθηκε και από τα ριζοσπαστικά στοιχεία του Ομίλου αλλά και από τα πλέον συντηρητικά. Τα ριζοσπαστικά μέλη, όπως αναφέρει η Διακήρυξη του Εκπαιδευτικού Ομίλου, ήθελαν να ξεκαθαρίσουν την αόριστη και συγχυσμένη κοινωνιολογική βάση που είχαν ως τώρα τα αιτήματα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, ενώ τα συντηρητικά στοιχεία της επιτροπής, που άρχισαν να θεωρούν επικίνδυνο για την όλη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση να υπάρχουν μέσα στον Όμιλο μέλη που τείνουν να συσχετίσουν το εκπαιδευτικό πρόβλημα με το κοινωνικό, επέμεναν να ξεκαθαριστεί ο Όμιλος από κάθε προοδευτικό στοιχείο.¹⁰⁴

Η αντίθεση από το σημείο αυτό και πέρα μεταξύ των σοσιαλιστών του Εκπαιδευτικού Ομίλου και των φιλελεύθερων αστών θα είναι συνεχής. Δεν επρόκειτο να συνεργαστούν ξανά μεταξύ τους αφού υπήρχε χάσμα ιδεών.¹⁰⁵

Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος στη νέα του ζωή, από το 1927-1929, μέσα από τα δύο του περιοδικά, την *Αναγέννηση* και το *Νέο Δρόμο*, δε σταματά να διακηρύττει πως ο

¹⁰¹ Ο Σ. Σωμερίτης αναφέρει ότι η «Διακήρυξη της καινούριας Δ.Ε. του Ε.Ο. έδωσε την πιο προοδευτική άποψη, του προβλήματος της νεοελληνικής παιδείας, ακόμη και για σήμερα. Τα κόμματα της αριστερής πτέρυγας της νεοελληνικής κοινωνίας, στα πολιτικά τους προγράμματα είχαν αντλήσει, άλλο περισσότερο και άλλο λιγότερο, όλα τα πορίσματα για το μέλλον της νεοελληνικής παιδείας από τη Διακήρυξη του 1927. Το ίδιο και τα κόμματα της δεξιάς έως και τη μεταρρύθμιση της Ε. Κ. σε κάθε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δανείζονταν τις απόψεις της φιλελεύθερης – συντηρητικής πτέρυγας του Ε. Ο. – οι δύο πτέρυγές του επιζήσανε έως σήμερα.» Σ. Σωμερίτης Η Μεγάλη Καμπή ...ο.π. σελ. 202

¹⁰² Ανθή Προβατά ο.π. σελ. 101

¹⁰³ Ο Α. Δελμούζος αναφέρει για τον Εκπαιδευτικό Όμιλο ότι «το σωματείο αυτό διαλύθηκε στα 1927 με τη γενική συνέλευση των μελών του, που κράτησε απάνω από ένα μήνα. Στη συνέλευση εκείνη τα μέλη είχαν χωριστεί σε δύο παρατάξεις. Τη μία τη βάφτισαν συντηρητική οπισθοδρομική, και η άλλη αυτοβαφτίστηκε προοδευτική.» Στην τελευταία αυτή τα περισσότερα μέλη είχαν επηρεαστεί από τον κομμουνισμό... «Οι οπισθοδρομικοί είχαν προτείνει να εξετασθεί ο Όμιλος .. να εργάζεται όπως και πριν .. Να μείνει σωματείο καθαρά εκπαιδευτικό. Να μην εργάζεται για ορισμένη κοινωνική τάξη, παρά ν' αντικρίσει την εκπαίδευση του συνόλου και να προσφέρει γι' αυτή θετική, δημιουργική εργασία. .. Οι προοδευτικοί ζητούσαν να βασιστεί ο Όμιλος στην πάλη των κοινωνικών τάξεων.. Οι προοδευτικοί πήραν την πλειοψηφία, οι οπισθοδρομικοί παραιτήθηκαν ομαδικά.. και ουσιαστικά διαλύθηκε ο Όμιλος τότε.» Α. Δελμούζος Παιδεία και Κόμμα εκδοτικός οίκος Αλικιώτη Αθήνα 1947 σελ. 13

¹⁰⁴ Α. Δελμούζος Παιδεία και Κόμμα Αθήνα 1947 σελ. 49-50

¹⁰⁵ Α. Προβατά ο.π. σελ. 100, Γιώργος Γάτος ο.π. σελ. 72-73

Εκπαιδευτικός Όμιλος δεν είπε ποτέ πως είναι σωματείο κομμουνιστικό, ούτε σωματείο πολιτικό και πως δεν έχει σχέση με τα πολιτικά κόμματα.¹⁰⁶

Διακήρυξε πάντα σταθερά εδώ και δύο χρόνια πως είναι σωματείο καθαρά εκπαιδευτικό, σοσιαλιστικό, χωρίς δηλαδή ειδικότερο καθορισμό πολιτικού χρωματισμού, ούτε στενά σοσιαλιστικού, ούτε στενά κομμουνιστικού. Ωστόσο ο Εκπαιδευτικός Όμιλος δε δέχτηκε κριτική μόνο από τους αστούς διανοούμενους αλλά και από το Κ.Κ.Ε. . Η εφημερίδα Ριζοσπάστης, όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος, θα γράψει σχετικά με τη διακήρυξη του Νέου Εκπαιδευτικού Ομίλου : «... Η διακήρυξη είναι ένα μίνιμουμ διεκδικήσεων και απόψεων, δουλεμένων πάνω σ' ένα φόντο μικροαστικό, ρεφορμιστικό, κενή φρασεολογία που θα ικανοποιούσε (κατά το Γληνό που τη συνέταξε τα διάφορα γούστα των στοιχείων που τον υποστηρίζουν ενάντια στον εκπαιδευτικό φασισμό του Δελμούζου και των οπαδών του»¹⁰⁷

Το 1926¹⁰⁸ ο Δ. Γληνός δημοσίευσε στο άρθρο με τίτλο «Δημοκρατία και Παιδεία Το εκπαιδευτικό μας πρόγραμμα» ένα σχέδιο εκπαιδευτικού προγράμματος. Περιλαμβάνει δύο μέρη: Α' Αρχές και Β' Αιτήματα. Σύμφωνα με τις αρχές «1) Η Ελληνική Παιδεία πρέπει να καλλιεργή και να εξυψώνη τη ζωή του Ελληνικού Λαού ολόκληρου...2) Άμεσος σκοπός της παιδείας είναι να μορφώσει το δημιουργικά εργαζόμενο μέλος της κοινωνίας, την ηθική αυθύπαρκτη και συνάμα κοινωνική προσωπικότητα και τη δημιουργικά εργαζόμενη ηθική ολότητα....3) Ανώτατο ιδανικό της παιδείας ο καθολικός ανθρωπισμός. Γι' αυτό η ελληνική παιδεία πρέπει να είναι ανθρωπιστική και ειρηνιστική, στηριγμένη στην αγάπη και στην άμιλλα....4) Η παιδεία πρέπει να είναι δημοκρατική, ..α) όλοι οι Έλληνες, άντρες και γυναίκες πρέπει να μορφώνονται για να γίνουν συνειδητοί και ...β) όλοι οι Έλληνες ..πρέπει να έχουν τα μέσα να μορφωθούν ανάλογα με την εσωτερική τους δυναμικότητα...γ) η παιδεία από ταξική, που είναι σήμερα,...να γίνη κοινωνική και αληθινά εθνική,..5) Η παιδεία πρέπει να στηρίζεται στα πραγματικά, ζωντανά και γόνιμα στοιχεία, που έχει το παιδί μέσα του και όλος ο γύρω του πολιτισμός. Άρα η **δημοτική** γλώσσα ...και όλα τα ζωντανά και εξελίξιμα στοιχεία του πολιτισμού..6)..η .. παιδεία πρέπει να κάμνη τον Έλληνα ικανό να πλουτίζεται με κάθε αληθινή διανοητική και ηθική κατάκτηση..να τον κάμνη συγχρονισμένον μα όχι τυφλά μιμητικό. 7) Η παιδεία πρέπει να σέβεται την ατομικότητα του παιδιού....Β Αιτήματα..1)... **Όλα τα παιδιά αγόρια και κορίτσια**, πρέπει να μορφώνονται **υποχρεωτικά ως τα 18** τουλάχιστον.....Το κράτος πρέπει να παρέχει όλα τα μέσα στους ικανούς να σπουδάσουν. 2) Να δημιουργηθεί ενότητα και παράδοση στην πρόνοια της Πολιτείας για την Παιδεία...3) Να γίνη νέα διοικητική οργάνωση της ελληνικής παιδείας...4) Να γίνουν νέα σχολικά προγράμματα, ..5) Να αλλάξη η μέθοδος της διδασκαλίας και γενικά της αγωγής...Η σχολική κοινότητα θα προετοιμάση (το παιδί) για την πραγματική κοινωνική ζωή. 6) Να δοθή η προεπόμενη σημασία στον.. . δάσκαλο...7) Να οργανωθή η μόρφωση των δασκάλων με βάση τον επιστημονικό τους καταρτισμό....8) Να δοθούν στην Παιδεία όλα τα απαραίτητα υλικά μέσα για την προκοπή της...9) Να λάβη πρόνοια το Κράτος για τα απαραίτητα περισχολικά ιδρύματα, νηπιοτροφεία, παιδοκομεία, εξοχικά σχολεία, παιδικές εξοχές...10) Να οργανωθή από το Κράτος και την κοινωνία λαϊκή μετεκπαίδευση σε πλατύτατο κύκλο από τη διδασκαλία των αναλφαβήτων σε νυχτερινά και κυριακά σχολεία και στο στρατόνα, ως την ίδρυση λαϊκών πανεπιστημίων, για να υψωθή το μορφωτικό επίπεδο ολόκληρου του ελληνικού λαού...».Το ίδιο πνεύμα παρατηρούμε και το 1928 στο περιοδικό *Νέο Δρόμο*¹⁰⁹ που κάνει λόγο για παιδεία που κινείται στη γραμμή του σοσιαλισμού. Στο άρθρο του «Κι εμείς τι ζητούμε», μιλάει για καθιέρωση της δημοτικής

¹⁰⁶ Δ. Γληνός, «Το ιδιώνυμο αδίκημα», περ. *Νέος Δρόμος*, τευχ.5 Ιανουάριος 1929

¹⁰⁷ Π.Κ. «Εκπαιδευτικά προβλήματα Απ' αφορμή μιας Διακήρυξης του Εκπαιδευτικού Ομίλου», εφημ. Ριζοσπάστης 24-31 Αυγούστου 1927, στο *Παιδεία και Κόμμα* του Δελμούζου ο. π. σελ. 54, παρατίθεται και στο περιοδικό *Αναγέννηση* φύλλο 11^ο και 12^ο 1927.

¹⁰⁸ περιοδ. *Αναγέννηση* τ.3 Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1926, βλ. Παράρτημα. Αναδημοσίευση στο περιοδ.

Επιθεώρηση της Τέχνης Ιανουάριος- Φεβρουάριος 1963.

¹⁰⁹ Δ. Γληνός *Νέος Δρόμος* Δεκέμβρης 1928 φυλ. 4

γλώσσας, απλοποίηση της ορθογραφίας, οχτάχρονο λαϊκό σχολείο κ.λ.π. (βλ. Παράρτημα) το οποίο, συγκρινόμενο με το «Σχέδιο μιας Λαϊκής Παιδείας» του 1944 αλλά και με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της ΕΔΑ του 1963 παρουσιάζει πολλές ομοιότητες.¹¹⁰ Τα θέματα της οχτάχρονης υποχρεωτικής ενιαίας δωρεάν παιδείας γι' αγόρια και κορίτσια, της καθιέρωσης της δημοτικής γλώσσας, της ειδικής επαγγελματικής μόρφωσης και των ανώτερων επαγγελματικών σχολείων, είναι από τα πλέον βασικά αιτήματα. Το Μάρτιο του 1929, στρέφεται ακόμη πιο αριστερά. Παρατηρεί ότι στο πλαίσιο της αστικής κοινωνίας δεν υπάρχουν οι όροι για μία ολοκληρωτική αναμόρφωση της παιδείας που θα ανυψώσει πνευματικά και ηθικά ολόκληρο το λαό, γι' αυτό εκφράζει την πίστη του στο σοσιαλιστικό ιδανικό της κοινωνίας.¹¹¹

Λίγους μήνες αργότερα ο Γληνός θα δημοσιεύσει, σαν κριτική στη μεταρρύθμιση που επιχείρησε ο Βενιζέλος το 1929, τις δικές του προτάσεις για μια πραγματική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, οι οποίες δεν παραλλάζουν καθόλου από το προηγούμενο σχέδιο, ενώ ιδιαίτερη βαρύτητα δίνει στην επαγγελματική μόρφωση.¹¹²

Αλλού συνδέει την εκπαίδευση με την κατάσταση στην οικονομία και τονίζει : « Το άμεσο, το υπέρτατο πρόβλημα του ελληνισμού είναι σήμερα η οργάνωση και η ρύθμιση της παραγωγικής εργασίας. » Το πρόβλημα αυτό πρέπει να το λύσουμε και μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την παιδεία για τη λύση του. « Χρειαζόμαστε μορφωμένο αγρότη, ..τεχνίτη και μορφωμένο ρυθμιστή της δουλειάς και των δύο. »¹¹³

Ο Γληνός θεωρούσε ότι η μεταρρύθμιση του 1929 δεν εμπεριείχε καμιά ουσιαστική αλλαγή. « Μια επιγραμματική φράση που μπορεί να χαρακτηρίσει τα εκπαιδευτικά νομοσχέδια. Ότι περιέχουν καλό δεν είναι νέο και ότι περιέχουν νέο δεν είναι καλό »¹¹⁴

Η ζωή του Νέου Εκπαιδευτικού Ομίλου θα είναι και αυτή σύντομη. Σύμφωνα με το Σ. Σωμερίτη που υπήρξε μέλος της Δ. Ε. και του Ε. Ο. η πραγματικότητα απέδειξε πως η συνύπαρξη σοσιαλιστών και κομμουνιστών μέσα στον Εκπαιδευτικό Όμιλο δεν ήταν δυνατή.¹¹⁵ Στις **18 Φεβρουαρίου 1929** μετά από πολλές συνεδριάσεις και σε ατμόσφαιρα έντασης, ο Όμιλος θα σταματήσει τη λειτουργία του. Ο Γληνός αναφέρει στο αυτοβιογραφικό του σημείωμα : « 1929 : Διένεξη σοσιαλιστών – κομμουνιστών μέσα στον Όμιλο ... ο Όμιλος αναστέλλει τις εργασίες του. »¹¹⁶

Μετά το κλείσιμο του Εκπαιδευτικού Ομίλου¹¹⁷ δεν υπήρξε άλλος παρόμοιος φορέας, εκπαιδευτικό όργανο που να συγκεντρώνει τους εκπαιδευτικούς και τους διανοούμενους σε συζητήσεις και δραστηριότητες για αλλαγές στην παιδεία. Ο Γληνός θα προσχωρήσει στο ΚΚΕ και μέσα από τα εκπαιδευτικά περιοδικά του κόμματος θα δημοσιεύσει τις απόψεις του.¹¹⁸ Το 1934 η απειλή του φασισμού ήταν έντονη. Στο περιοδικό *Νέοι* Πρωτοπόροι

¹¹⁰ Α. Προβατά ο.π. σελ. 103

¹¹¹ Δ. Γληνός, « Σχέδιο για το Πρόγραμμα του Εκπαιδευτικού Ομίλου », π. *Νέος Δρόμος*, τεύχος 9, 1 Μάρτη 1929 Βλ. Παράρτημα

¹¹² Δ. Γληνός, « Τα Εκπαιδευτικά Νομοσχέδια » (του 1929) εφ. *Ακρόπολις*, 9-21 Ιουνίου 1929. Στο άρθρο του της 17^{ης} Ιουνίου τονίζει την ανάγκη για άπλωμα της λαϊκής παιδείας σε όλη τη χώρα, περιορισμό της Μέσης Παιδείας μέσα στα όρια των πραγματικών αναγκών, συνδυασμό γενικής με επαγγελματική μόρφωση, διαφοροποίηση των προγραμμάτων σύμφωνα με τις τοπικές ανάγκες, αναδιοργάνωση της Ανώτερης Παιδείας, εφαρμογή της αρχής της αυτοδιοίκησης κ.λ.π.

¹¹³ Δ. Γληνός, « Τα Εκπαιδευτικά Νομοσχέδια » εφ. *Ακρόπολις*, 11 Ιουνίου 1929

¹¹⁴ Δ. Γληνός Εφημ. *Ακρόπολις* 21 Ιουνίου 1929 σελ. 2

¹¹⁵ Σ. Σωμερίτης ο.π. σελ. 228

¹¹⁶ Δ. Γληνός, *Άπαντα* Αθήνα εκδόσεις Θεμέλιο, 1976 σελ. 125

¹¹⁷ Η διάσπαση του Ε.Ο. αποτέλεσε το σημαντικότερο ιδεολογικό γεγονός των χρόνων της δημοκρατίας Η φιλελεύθερη άποψη αναφορικά με τη νεοελληνική παιδεία συγκρούστηκε με τη σοσιαλιστική θέση του προβλήματος. Σ. Σωμερίτης ο.π. σελ. 201

¹¹⁸ Το 1933, ο Δ. Γληνός στο περιοδικό *Νέοι Πρωτοπόροι* στο άρθρο του « Εκπαιδευτικός Φασισμός », αναφέρεται στον εκπαιδευτικό φασισμό, ο οποίος, όπως υποστηρίζει ξεκίνησε από το 1925, όταν η αστική τάξη άρχισε να γίνεται αντιδραστική, ενώ στα 1926, ο πρώτος δικτάτορας ο Πάγκαλος έδωσε τα « πρώτα γερά χτυπήματα με την κατάργηση της Παιδαγωγικής Ακαδημίας, με το διώξιμο όλων των εκπαιδευτικών συμβούλων, με τον εξοστρακισμό της δημοτικής γλώσσας από τα σχολεία. » Η κυβέρνηση Βενιζέλου το 1929

προσωπικότητες όπως ο Γληνός, ο Καζαντζάκης και άλλοι θα υπογράψουν διακηρύξεις προς όλους τους εχθρούς του φασισμού.¹¹⁹

Στο περιοδικό *Νέοι Πρωτοπόροι*, ο Γληνός αναρωτιέται για τη θέση του γλωσσικού ζητήματος, ύστερα από τη χρεωκοπία του αστικού δημοτικισμού : «*Το γλωσσικό ζήτημα .. είχε γίνει υπόθεση τιμής για μια ορισμένη μερίδα της αστικής τάξης – την πιο προοδευτική-στον καιρό της ανόδου της ... δε λύθηκε στον καιρό του τώρα δεν είναι μπορετό να λυθεί από την ίδια αυτή τάξη (την αστική) γιατί έφυγε πια από αυτή ο επαναστατικός χαρακτήρας άρα και ο προοδευτικός ρόλος. .. Λένε μερικοί πως αφού είναι αδύνατη η λύση του γλωσσικού ζητήματος στα πλαίσια του αστισμού, είναι άσκοπο να φωνάζουμε και ας στρέψουμε την προσοχή μας σε άλλα πρωτεύοντα ζητήματα*» και σε άλλο σημείο συνεχίζει : «*Το γλωσσικό μας ζήτημα το λύνουν σιγά- σιγά οι μάζες, που θα το λύσουν οριστικά σαν πάρουν στα χέρια τους την εξουσία της.*»¹²⁰

Το 1936 όμως η αντιμεταρρύθμιση, όπως ονομάστηκε, του Μεταξά και η οργάνωση της Νεολαίας θα οδηγήσει σε οπισθοδρόμηση τις προσπάθειες που είχαν συντελεστεί μέχρι τότε. «*Με τη φασιστική αντιμεταρρύθμιση ...το δημοτικό σχολείο έμεινε τυπικά εξατάξιο, πραγματικά όμως έγινε πάλι τετράχρονο. Γιατί τα παιδιά πηγαίνανε από την 4^η τάξη στο γυμνάσιο. Έτσι η Ε' και Η ΣΤ' τάξη παραμεληθήκανε και φυτοζωούσανε. Περιορίστηκε, λοιπόν σημαντικά η μόρφωση για τα παιδιά του λαού. Αντίθετα η μέση εκπαίδευση από εξαχρονη γίνεται οχτάχρονη και διχοτομείται σε δύο τετράχρονους κύκλους. Ο δεύτερος, ο ανώτερος, το τετράχρονο λύκειο, με τα περιοριστικά μέτρα που θεσπίζονται προορίζεται για τα παιδιά της ηγέτιδος τάξεως...ο ψευδοκλασικισμός ενισχύεται, και η θεοκρατική σκοταδιστική ιδεολογία κυριαρχεί.*»¹²¹

Στον αντίποδα, ο Κ. Γεωργακόπουλος, Υπουργός Παιδείας χαρακτήρισε ως μικρόψυχους και έκφυλα πνεύματα όσους προσπάθησαν να κάνουν εκπαιδευτική μεταρρύθμιση.¹²² Την ίδια εποχή, η προοδευτική μερίδα του πρώην Εκπαιδευτικού Ομίλου, σερνόταν στην εξορία για να εμποδιστεί κάθε δράση τους. Το 1942 ο Γληνός πέθανε, όμως το έργο του και το έργο του Εκπαιδευτικού Ομίλου θα αποτελέσει τον πυρήνα για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που θα επεξεργαστούν μέσα στη χιτλερική κατοχή οι επιτροπές του ΕΑΜ και της ΕΠΟΝ¹²³ και θα το υποβάλουν στη Γραμματεία Παιδείας της ΠΕΕΑ το 1944, με το όνομα : «*Σχέδιο για μία λαϊκή παιδεία*».¹²⁴

Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό αναγνωρίστηκε ως επίσημη γλώσσα του νεοελληνικού κράτους η δημοτική και κατοχυρώθηκε συνταγματικά.¹²⁵ Προτεινόταν επίσης : απλοποίηση του τονικού συστήματος σε μονοτονικό, με την κατάργηση των πνευμάτων και των διπλών γραμμάτων, καθιέρωνε επίσης **δωρεάν παιδεία**, Πρόβλεπε ακόμη παροχή δωρεάν ιματισμού, βιβλίων, γραφικής ύλης χωρίς τέλη εγγραφής, παροχή συσσιτίου, υποτροφιών, υγειονομικής περίθαλψης, συνεκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών, 30 μαθητές στην τάξη,. η όλη εργασία του σχολείου να στηρίζεται στις αρχές της εργασίας και αυτοδιοίκησης,

«έβαλε στο ιδιώνυμο ιδιαίτερα άρθρα για δασκάλους» και ξεκίνησε το διωγμό των αριστερών δασκάλων. Δ. Γληνός, « Ο Εκπαιδευτικός φασισμός», π. *Νέοι Πρωτοπόροι*, τεύχ. 8, 9, Αύγουστος –Σεπτέμβριος 1933

¹¹⁹ Ανθή Προβατά ο.π. σελ. 104

¹²⁰ Δ. Γληνός « Η έρευνα μας για το γλωσσικό ζήτημα» π. *Νέοι Πρωτοπόροι* τεύχος 11 Νοέμβριος 1934

¹²¹ Κ. Σωτηρίου Η παιδεία στα τελευταία πενήντα χρόνια στο *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση* σελ. 16

¹²² Ισχυρίστηκε ότι «..Επί σειράν ετών τας εκπαιδευτικάς κατευθύνσεις εχάρασεν ο υπαρχηγός του κομμουνιστικού κόμματος, επιβάλλων δια των οργάνων του τας ανατρεπτικές αντιλήψεις του και δημιουργών συνειδητούς φορείς αυτών εις τα Διδασκαλία και εις το Πανεπιστήμιον.» Το παραθέτει η Α. Προβατά ο.π. σελ.105

¹²³ Χ. Σακελλαρίου *Η Παιδεία στην Αντίσταση* Φιλλιπότης Αθήνα 1984 σελ. 32-33

¹²⁴ Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας *Ελληνικά Θέματα Κατοχή – Αντίσταση – Εμφύλιος Σχέδιο μιας Λαϊκής Παιδείας* Εισήγηση του ΕΑΜ και της ΕΠΟΝ στη Γραμματεία Παιδείας της ΠΕΕΑ 1944, *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση* « Οι πρώτες καταβολές μιας λαϊκής παιδείας στην ελεύθερη Ελλάδα» σελ. 31-36

¹²⁵ Σπύρος Ευαγγελόπουλος *Ελληνική Εκπαίδευση τ. β' 20^{ος} Αιώνας* Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 1999 σελ. 78

¹²⁶ οχτάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, ενιαία και τετράχρονη μέση Παιδεία διακλαδιζόμενη σε διάφορους τύπους ανάλογα με τις ανάγκες του λαού και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. ¹²⁷Το πρόγραμμα αυτό παρουσιάζει πολλούς νεωτερισμούς για την εποχή ¹²⁸του.

Η μόρφωση στη μέση παιδεία θα είναι επαγγελματική. Καθιέρωνε την αγροτική μόρφωση, τη βιομηχανική και βιοτεχνική. ¹²⁹Όλα αυτά σε συνδυασμό της πνευματικής με τη χειρωνακτική εργασία. Με μόρφωση μέσα στην παραγωγή και για την παραγωγή, την τεχνική και την πνευματική, προσαρμόζοντας τα προγράμματά του και τις μεθόδους του σ' αυτή. Όμως η επαγγελματική μόρφωση που θα δώσει ο 2^{ος} βαθμός της παιδείας δε θα ήταν στενά τεχνική παρά επιστημονική. ¹³⁰Αναφέρεται επίσης στην αγροτική μόρφωση και τη βιομηχανική και τη βιοτεχνική όπου ο μαθητευόμενος μέσα στη βιομηχανία θα βλέπει την εφαρμογή της επιστήμης στην παραγωγή. ¹³¹Όμως, το σχέδιο αυτό αναφερόταν σε μια άλλη κοινωνική δομή και προϋπέθετε ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές «...το έργο αυτό έμεινε χωρίς συνέχεια. Γιατί κι αν άρχισαν και λειτουργούσαν τα σχολεία του 1^{ου} βαθμού δεν πρόλαβαν να πάρουν τη μορφή τους. Η ήττα των λαϊκοδημοκρατικών δυνάμεων, η επικράτηση της αντίδρασης με τη βοήθεια εκπαιδευτικών που πήραν μέρος στην αντίσταση είναι η απάντηση του παρακράτους που καλυπτόταν κάτω από τις κυβερνήσεις της δεξιάς που επέβαλε η ωμή αγγλική επέμβαση.» ¹³²Για το λόγο αυτό η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Ο Κ. Σωτηρίου έγραψε σχετικά ότι η ελευθερία στη σκέψη, και στο φρόνημα πνίγηκε. «Η δημοτική γλώσσα χαροπαλαίει στις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου και νοθεύεται, η καθαρεύουσα αληθινός γλωσσόδετης και ...ο ψευτοκλασικισμός θριαμβεύει... Η παιδεία γίνεται προνόμιο των λίγων. Με τα βαριά δίδαχτρα, τις εισφορές και τα πανάκριβα βιβλία κλείνουν οι πόρτες της για τα παιδιά του λαού.» ¹³³

Το 1956 έγινε η Α' Πανελλαδική Συνδιάσκεψη της ΕΔΑ. Στην εισήγηση της, εκ μέρους όλων των εκπαιδευτικών η Ρόζα Ιμβριώτη, αναφέρεται στο χαμηλό ποσοστό του προϋπολογισμού για την παιδεία, καθώς και στο μεγάλο ποσοστό του αναλφαβητισμού των Ελλήνων. Τα παιδιά επίσης, αναφέρει η Ιμβριώτη, ότι εγκαταλείπουν σχεδόν κατά το 1/3 το δημοτικό σχολείο από την τρίτη τάξη του Δημοτικού ενώ ένα ποσοστό 13% δεν εγγράφονται καθόλου στο σχολείο. Προτείνει επίσης σαν πρόγραμμα Παιδείας του κόμματος η παιδεία να διαπνέεται από πνεύμα **Ειρηνικό, Εθνικό, και Δημοκρατικό**. Η παιδεία επίσης να είναι **Γενική και Τεχνική**. Αναφορικά με την οργάνωση του Σχολείου για την προσχολική ηλικία, προτείνει να υπάρχει **Νηπιαγωγείο** και γενικά **ιδρύματα προσχολικής ηλικίας** (παιδικοί σταθμοί κ.λ.π.) που να προσφέρουν ανακούφιση στις εργαζόμενες μητέρες και να συμβάλλουν στη διασφάλιση της η σωματικής και ψυχικής υγείας των παιδιών. Θεωρεί αναγκαίο η Δημοτική εκπαίδευση να γίνει **πραγματικά εξάχρονη** με την ευχή γρήγορα να αυξηθεί η φοίτηση.

¹²⁶ *Θέματα Παιδείας Μελέτες Κέντρου Μαρξιστικών Ερευνών* Σειρά II Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1980 σελ. 33-34

¹²⁷ Η παιδεία κατά την εισήγηση αρχίζει από την προσχολική περίοδο και κλιμακώνεται : προσχολική 0-6 χρόνων. Πρώτη περίοδος 7- 14 χρόνων (δημοτικό και περισχολικά ιδρύματα). Δεύτερη περίοδος 15- 18 χρόνων, γυμνάσια, τεχνικές σχολές και καλλιτεχνικές, επιμόρφωση και περισχολικά ιδρύματα. Τρίτη περίοδος 18-22 χρόνων Πανεπιστήμια κ.λ.π. Σύμφωνα πάντως με το πρόγραμμα η παιδεία στην πρώτη βαθμίδα θα είναι ενιαία , αυτοτελής , υποχρεωτική και δωρεάν...Ο δεύτερος βαθμός της παιδείας ..επρόκειτο να γίνει ένας τετράχρονος ανοιχτός κύκλος σε όλους εκείνους που έχουν ανάλογα πνευματικά εφόδια με την ανάλογη οικονομική υποστήριξη του κράτους και θα έδινε επαγγελματική μόρφωση ... Οι τύποι του δεύτερου βαθμού είναι : 1) Αγροτική μόρφωση 2) Βιομηχανική και βιοτεχνική μόρφωση 3) κλασικά σχολεία...» *Θέματα Παιδείας Μελέτες Κέντρου Μαρξιστικών Ερευνών* ο.π. σελ. 34-35

¹²⁸ *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση* ο.π. σελ. 69 και Α. Προβατά σελ. 105

¹²⁹ *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση* « Η θέση και οι σκοποί της Λαϊκής παιδείας» σελ 69-71

¹³⁰ Α. Προβατά ο.π. σελ. 106

¹³¹ *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση* ο.π. σελ. 69-71

¹³² *Θέματα Παιδείας Μελέτες Κέντρου Μαρξιστικών Ερευνών* ο.π. σελ. 35

¹³³ Κ. Σωτηρίου στο *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση* ο.π. σελ. 18

Σ' ό,τι αφορά τη **Μέση Παιδεία** πρότεινε, να γίνει **δωρεάν**, να γίνει επιστημονικά τεχνική, στην ευρύτερη σημασία της λέξης που θα ολοκληρωθεί και θα ολοκληρώνεται με γερή **γενική μόρφωση, πεντάχρονη και εξάχρονη**, θα δίνει επιστημονικά βασισμένη **τεχνική κατάρτιση**, που θα ανταποκρίνεται στο φλέγον ζήτημα της κατάρτισης των στελεχών για την εκβιομηχάνιση της χώρας, την αγροτική της οικονομία, τη βιομηχανική της παραγωγή, τη μηχανοποίηση της εργασίας και για τις λοιπές κοινωνικές δραστηριότητες.

Στη Μέση Παιδεία ανήκουν και τα Κατώτερα Τεχνικά Σχολεία για τα παιδιά που διακόπτουν τις σπουδές τους από το δημοτικό. Εκεί θα πηγαίνουν **δωρεάν** και υποχρεωτικά δύο χρόνια για να ειδικευτούν στη δουλειά τους και να συμπληρώσουν τη μόρφωσή τους.

Αναφορικά με την Ανώτατη Παιδεία, διατυπώνεται η άποψη ότι αυτή είναι θεωρητική και επαγγελματική. Συνδέει θεωρία και πράξη. Θα πρέπει ωστόσο να υπάρξει βοήθεια για τη σπουδάζουσα νεολαία ώστε να μπορούν να φτάνουν στο επίπεδο αυτό όλοι οι ικανοί και όχι μόνο το 2%. Σπίτια για τους φοιτητές, φοιτητικές λέσχες, βιβλιοθήκες, φτηνά βιβλία, υποτροφίες, εργαστήρια, εγγραφές δωρεάν, είναι μερικά από τα προστατευτικά μέτρα.

Το ίδιο πνεύμα θα παρατηρήσουμε και στο **εκπαιδευτικό πρόγραμμα που δημοσίευσε η ΕΔΑ το 1963**.¹³⁴ Σύμφωνα με αυτό **Αρχές του Νέου Σχολείου** : « Η μόρφωση είναι **δικαίωμα όλου του λαού**.. Ο εξοπλισμός θα γίνει με την επιστήμη και τα επιτεύγματα της τεχνικής ... Η **γλώσσα** για όλη την παιδεία θα είναι... η **Δημοτική**.

Ιδανικά του Νέου Σχολείου θα είναι :... το **Δημοκρατικό πνεύμα ... Ειρηνόφιλο ... Εθνικό**.. Η Παιδεία θα καλλιεργήσει τη θερμή αγάπη στην πατρίδα, θα τονώσει το πατριωτικό συναίσθημα θα αναπτύξει έντονα το **πνεύμα της Εργασίας** ... σαν αποτέλεσμα της όλης προσπάθειας θα έχει πλάσει την **ηθική προσωπικότητα**. Θα αναθρέψει τον άνθρωπο με το πνεύμα του **γνήσιου ουμανισμού**...»

Η ΕΔΑ πιστεύει πως μόνο ένα τέτοιο σχολείο **βασισμένο στην επιστήμη και τη νέα τεχνική** και δεμένο με τη δημοτική γλώσσα, στηριγμένο στα παραπάνω ιδανικά, θα δώσει τη βάση για μια δημοκρατική ανέλιξη και αναγέννηση της χώρας.

Ανθρωπιστικές σπουδές και τεχνική μόρφωση πάνε μαζί.

Για την Οργάνωση της Παιδείας προτείνει από το **Νηπιαγωγείο μέχρι και το Πανεπιστήμιο να μην υπάρχουν οικονομικές ή άλλες διακρίσεις**. Διαφοροποίηση θα γίνεται μόνο από τη Μέση Παιδεία και πάνω, για να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ανασυγκρότησης και μαζί στις κλίσεις των παιδιών.

Θα υπάρχει **προσχολική μόρφωση**, ιδρύματα προσχολικής ηλικίας, όπως : παιδικοί σταθμοί, νηπιαγωγεία, συμβουλευτικοί σταθμοί, χώροι αναψυχής.

Οκτατάξιο βασικό σχολείο δωρεάν και υποχρεωτικό και τετράχρονη Μέση Παιδεία....¹³⁵ Η σημερινή επιστημονική πραγματικότητα καλεί για **εννιάχρονο υποχρεωτικό και δωρεάν βασικό σχολείο**, που θα περιλαμβάνει το σημερινό Δημοτικό εξάχρονο σχολείο και την πρώτη βαθμίδα του σημερινού Γυμνασίου (τρία χρόνια). Αυτός θα είναι ο σωστός βασικός κορμός για την προπαρασκευή όλων των παιδιών του λαού με τις ανάλογες γενικές γνώσεις και τον επαγγελματικό και τεχνικό προσανατολισμό.

Αλλά μία άμεση τέτοια επέκταση του χρόνου σπουδών προσκρούει στις γενικότερες συνθήκες στη σημερινή Ελλάδα, γι' αυτό και προτείνεται το οκτάχρονο βασικό σχολείο και η τετράχρονη Μέση Παιδεία. **Η ΕΔΑ προτείνει παράταση της δωρεάν και υποχρεωτικής φοίτησης μέχρι τα δεκατέσσερα χρόνια συμπληρωμένα**. Πλάι στη γενική μόρφωση θα προστεθεί και ο **τεχνικός προσανατολισμός**.

Αναφορικά με τη διδακτέα ύλη **πολυτεχνική κατάρτιση και γερή γενική μόρφωση** θα ετοιμάσουν τα παιδιά για την είσοδό τους στη Μέση Παιδεία. Στα εργοστάσια ή στις

¹³⁴ΑΣΚΙ Αρχείο ΕΔΑ, Κ. 469, Φ.1, Τίτλος εγγράφου Η εκπαιδευτική πολιτική της ΕΔΑ Εισαγωγικό σημείωμα από το πρόγραμμα της ΕΔΑ 1962, εφ. *Αυγή* 14 Μαρτίου 1964, «Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της ΕΔΑ στο Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση Συζητήσεις, Κρίσεις Απόψεις, εκδόσεις Προοδευτική Παιδεία, σελ. 198-220

¹³⁵ Στο Αρχείο της ΕΔΑ σε έγγραφο για την εκπαιδευτική πολιτική της ΕΔΑ το 1962 αναφέρεται οκτατάξιο και στη συνέχεια εννεατάξιο βασικό σχολείο δωρεάν και υποχρεωτικό. ΑΣΚΙ Αρχείο ΕΔΑ Κ. 469, Φ.1.

αγροτικές περιοχές, θα συμπληρώνουν με ειδικές κατώτερες βραδινές σχολές τη μόρφωσή τους όσα παιδιά δεν προχωρήσουν στις σπουδές τους. Θα συντελείται διαρκώς η διεύρυνση της διδασκαλίας με την πολυτεχνική εκπαίδευση στο οχτάχρονο σχολείο.. Με την πολυτεχνική προετοιμασία τονίζεται, ότι επιτυγχάνεται η επαγγελματική διδασκαλία και η εξοικείωση των παιδιών με την παραγωγική εργασία μέσα στους τόπους δουλειάς.

Γίνεται λόγος επίσης, για τη *μόρφωση του διδακτικού προσωπικού*, του *Βασικού Σχολείου*. Η ΕΔΑ ζητάει όχι κατάργηση (όπως προτείνουν) αλλά **αναδιοργάνωση** των παλιών και **ίδρυση νέων Παιδαγωγικών Ακαδημιών με τετράχρονη φοίτηση** στάθμης πανεπιστημιακής. Η ΕΔΑ προτείνει επίσης να ιδρυθούν απαραίτητα δύο Ανώτερα Ινστιτούτα Παιδαγωγικών Ερευνών, που θα λειτουργούν το ένα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το άλλο στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και που η δραστηριότητά τους θα συνδυάζεται με την πρακτική άσκηση στους τόπους δουλειάς.

Η **Μέση Παιδεία τετράχρονη, δωρεάν απαλλαγμένη από οποιαδήποτε οικονομική επιβάρυνση**. Για τις κλασικές σπουδές προτείνεται να είναι πραγματικές και να δίνονται σε εκείνους που έχουν φανερή κλίση ενώ οι υπόλοιποι μπορούν να μάθουν τον αρχαίο πολιτισμό πραγματικά ουσιαστικά από **καλές μεταφράσεις**.

Η ΕΔΑ ζητάει η Μέση Παιδεία να δίνει γερή γενική ουμανιστική μόρφωση και μαζί *τεχνική – επιστημονική* με την ευρύτατη σημασία της λέξης. Ένωση θεωρίας και πράξης, σχολείου εργασίας, μέσα στην παραγωγή. Νέα διαφοροποίηση της Μέσης Παιδείας, νέα προγράμματα νέες μέθοδοι... Κατά βάση χρειάζεται **κλασική, πρακτική** (φυσική-μαθηματικά) **γεωργική, βιομηχανική, εμπορική, ναυτική** κατάρτιση, **εκμάθηση ξένων γλωσσών** και **τεχνική** κατάρτιση. Αντίστοιχοι θα είναι και οι τύποι των σχολείων.

Η ενότητα επίσης της θεωρητικής γενικής μόρφωσης, της πολυτεχνικής εκπαίδευσης και της επαγγελματικής διδασκαλίας στη Μέση Εκπαίδευση θα λύσει το πρόβλημα της σύνδεσης των ανθρωπιστικών σπουδών¹³⁶ και της εργασίας.

Για τους καθηγητές και τη μόρφωσή τους η ΕΔΑ προτείνει συμπληρωματική μόρφωση στην ειδίκευσή τους, που θα γίνεται επί δίμηνο ή τρίμηνο κατά τη θερινή περίοδο ή με μετεκπαίδευση στα Πανεπιστήμια και Ινστιτούτα. Απαραίτητα όλοι θα διδάσκονται φιλοσοφία, κοινωνιολογία και παιδαγωγικά και θα συνδυάζουν τη μόρφωσή τους με απασχολήσεις στους τόπους εργασίας.

Αναφορικά με την **υγεία των μαθητών και τη σωματική αγωγή**, κύρια μελήματα της κρατικής εκπαιδευτικής πολιτικής θα είναι η δημιουργία **συσσιτίων**, λουτρών, παιδικών κατασκηνώσεων, σανατορίων, παιδικών κλινικών, χώρων γυμναστικής και άθλησης.

Για τη *μόρφωση των ενηλίκων* και τη *μάχη κατά του αναλφαριθμοσύ*, η ΕΔΑ ζητάει να ιδρυθούν «**σχολεία αναλφαβήτων**» σε όλη τη χώρα, που σε στη συνέχεια θα εξελίσσονται σε νυχτερινές σχολές για αγράμματους.»

Για την *Ιδιωτική Εκπαίδευση* η ΕΔΑ πιστεύει πως μόνο Ινστιτούτα ξένων γλωσσών μπορούν να ιδρύονται και με αυστηρό έλεγχο από το κράτος.¹³⁷

Για τον εξωσχολικό **αθλητισμό** ζητά «να απαλλαγεί από τους τζόγους και τις παραποιήσεις» Να γίνει σύμφωνος με το αρχαίο πνεύμα...να αποτελέσει το μέσο ηθικής ανύψωσης της νεολαίας...να επιδιωχθεί η σύσταση χώρων αναψυχής, χαράς αισθητικής μόρφωσης...να οργανωθούν χορωδίες, χορευτικά συγκροτήματα, λαϊκά θέατρα και λαϊκές συναυλίες με συμμετοχή ερασιτεχνών και με διαγωνισμούς.»

Οι θέσεις της ΕΔΑ για μερικά άλλα ακόμη σημαντικά ζητήματα:

¹³⁶ «Σήμερα ο Ουμανισμός έχει πλατιά βάση. Έχει αγάπη για κάθε άνθρωπο, του ζητάει να αναπτύξει γερό σώμα και γερό πνεύμα, να αναδεικνύει την προσωπικότητά του, να χορτάσει τις υλικές και πολιτιστικές του ανάγκες, που ολοένα γίνονται μεγαλύτερες. Να αγαπάει τους άλλους ανθρώπους και να καλλιεργεί την ειρηνική συμβίωση μαζί τους. Αυτός είναι ο νέος ουμανισμός.» Πρόγραμμα της ΕΔΑ 1963 στο *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση* ο.π. σελ. 205-206

¹³⁷ «Να κατοχυρωθούν οι καθηγητές των ιδιωτικών σχολείων και να δικαιούνται σύνταξης. Να γίνεται αυστηρός έλεγχος για την ίδρυση ιδιωτικών σχολείων. Να μισθοδοτούνται οι καθηγητές από το Δημόσιο Ταμείο...» Αρχείο ΕΔΑ Κ. 469 Φ. 1

Για την *Ανώτατη Παιδεία* προτείνει τη δημιουργία νέων σχολών ή η διαίρεση των παλιών σε διάφορα τμήματα, ή η ανανέωση των μεθόδων και της ύλης.

Για το Διδακτικό Βιβλίο θεωρεί αναγκαία η συγγραφή καινούριων βιβλίων στηριγμένων στα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνικής. «Να τα εκδίδει το Κράτος φθηνά, απαλλαγμένα από προλήψεις, δεισδαιμονίες και παραποιήσεις.»¹³⁸

Ζητάει «συμμετοχή στη διοίκηση της παιδείας και του εκπαιδευτικού κλάδου και των γονέων.

Θα πρέπει επίσης η Τεχνική Μέση Παιδεία να «αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη της χώρας.»..

Όσο για την εφαρμογή των παραπάνω η ΕΔΑ πιστεύει ότι απαιτούνται 5-7 χρόνια με την προϋπόθεση ότι θα ξεκινήσει από τώρα.¹³⁹

6. Συνοπτική παρουσίαση των προβλημάτων της ελληνικής εκπαίδευσης κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες και των διεθνών εξελίξεων στην εκπαιδευτική πολιτική.

Για να κατανοήσουμε όμως την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 και τις αλλαγές που εισηγούνταν σκόπιμο θα ήταν να δούμε πολύ επιγραμματικά την κατάσταση στην ελληνική εκπαίδευση στα τέλη της δεκαετίας του '50 και στις αρχές του '60.

Καταρχάς οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση το 1957, ήταν της τάξης του 1,8% του ΑΕΠ σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει ο Ζολώτας.¹⁴⁰

Προκειμένου να εγγραφεί ο μαθητής στο σχολείο, σε κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα, έπρεπε να καταβάλει κάθε χρόνο τη μαθητική εισφορά.¹⁴¹ Τα βιβλία και όλα τα σχολικά είδη πληρώνονται από τους μαθητές, συμπεριλαμβανόνταν σ' αυτά και τα και τα βιβλία του Οργανισμού Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων.

Η κατάσταση στην εκπαίδευση ήταν αποκαρδιωτική. Το ποσοστό των αναλφάβητων έφτανε το 1/3 του πληθυσμού.¹⁴² Η 6χρονη εκπαίδευση στο δημοτικό ήταν κατ' όνομα υποχρεωτική καθώς το 60% περίπου διέκοπτε από τη Γ' ή τη Δ' τάξη¹⁴³ και όσο για τη φοίτηση στο γυμνάσιο, αυτή ήταν δυνατή σε μικρό μέρος του πληθυσμού, αφού τα 95 από τα 100 παιδιά μετά την αποφοίτησή τους από τη στοιχειώδη εκπαίδευση, δε συνέχιζαν στη Μέση.¹⁴⁴

Το γυμνάσιο ήταν εξατάξιο και χωριζόταν σε 2 τριετείς κύκλους. Εγγράφονταν σ' αυτό οι κάτοχοι απολυτηρίου Δημοτικού αφού πρώτα έδιναν εισαγωγικές εξετάσεις. Ο νόμος επέτρεπε τη μεικτή φοίτηση, μόνο όταν δεν ήταν δυνατή η λειτουργία ξεχωριστού Γυμνασίου Θηλέων.¹⁴⁵

Ο πρώτος κύκλος του Γυμνασίου είχε ενιαίο πρόγραμμα, ενώ ο δεύτερος κατευθύνσεις σπουδών : κλασική και πρακτική όπως τεχνική, αγροτική, ναυτική, οικονομική κ.λ.π. Η πλειοψηφία όμως όσοι φοιτούσαν στο Γυμνάσιο επέλεγε κλασική κατεύθυνση.¹⁴⁶

¹³⁸ «Να τα εκδίδει το Κράτος φθηνά, απαλλαγμένα από προλήψεις, δεισδαιμονίες και παραποιήσεις.» ο.π. Αρχείο ΕΔΑ Κ. 469, Φ. 1

¹³⁹ ΑΣΚΙ, Αρχείο ΕΔΑ Κ. 469, Φ.1, ο.π. Εφημ. *Αυγή* 14 Μαρτίου 1964, « Η Εκπαιδευτική Πολιτική της ΕΔΑ», ο.π. βλ. και Παράρτημα

¹⁴⁰ Ξενοφών Ζολώτας, *Οικονομική ανάπτυξης και τεχνική εκπαίδευσης*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αρχείον Μελετών και Ομιλιών, Αθήνα 1959 σελ. 56

¹⁴¹ Χ. Κάτσικας – Κ. Θεριανός *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2007* εκδόσεις Σαββάλας σελ. 198-199

¹⁴² Καραφύλλης *Νεοελληνική Εκπαίδευση Δύο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*, εκδόσεις Κριτική. ..σελ. 123

¹⁴³ Καραφύλλης *Νεοελληνική Εκπαίδευση* ο.π. σελ. 124

¹⁴⁴ ο.π. σελ. 124

¹⁴⁵ Καραφύλλης ο.π. σελ. 124

¹⁴⁶ Χ. Κάτσικας- Κ. Θεριανός ο.π. σελ. 198

Αναφορικά με τα πανεπιστήμια οι υποψήφιοι εισάγονταν με εξετάσεις, που γίνονταν όμως από τα ίδια τα ιδρύματα. ΑΕΙ υπήρχαν μόνο στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, έτσι οι υποψήφιοι από τις υπόλοιπες περιοχές της Ελλάδας θα έπρεπε να εγκατασταθούν για ορισμένο χρονικό διάστημα σ' αυτές τις μεγάλες πόλεις, για να λάβουν μέρος στις εξετάσεις. Το κόστος εγγραφής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν αρκετά υψηλό (για κάθε έτος σπουδών). Οι φοιτητές επίσης ήταν υποχρεωμένοι να αγοράζουν τα συγγράμματα ή τις σημειώσεις των καθηγητών και να πληρώνουν σε κάθε εξεταστική εξέταση. Σε περίπτωση αποτυχίας σε κάποιο μάθημα έπρεπε να πληρώνουν εκ νέου εξέταση (επανεξέταση). Δεν υπήρχαν υποτροφίες και συσσίτια, ούτε φοιτητικά εισιτήρια, ούτε χώροι στέγασης για τους φοιτητές. Έτσι τα παιδιά που προέρχονταν από την επαρχία αδυνατούσαν λόγω του κόστους να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε κάποιο πανεπιστήμιο. Να επισημάνουμε επίσης ότι για να εγγραφεί κάποιος σε Ανώτατη Σχολή έπρεπε να έχει πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων.

Για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 ο Α. Δημαράς αναφέρει ότι προσαρμόζει με είκοσι χρόνια καθυστέρηση το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στις μεταπολεμικές τάσεις του λεγόμενου «δυτικού κόσμου». ¹⁴⁷ Στη δυτική Ευρώπη οι νέοι προσανατολισμοί εκφράστηκαν με αντίστοιχα νομοθετήματα, στην Αγγλία το 1944 και στη Γαλλία το 1947. Ανάλογες παρεμβάσεις έγιναν στη Σουηδία και στις ΗΠΑ. Γενικά οι ηγεσίες απέβλεπαν στη δημιουργία σχημάτων που θα παρείχαν, σε μεγαλύτερες από πριν κοινωνικές ομάδες, πρόσβαση στις εκπαιδευτικές διαδικασίες, με ίσες για όλους ευκαιρίες και στον προσανατολισμό της εκπαίδευσης προς τις οικονομικές απαιτήσεις της εποχής. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια περιλαμβάνονταν : η επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η αναθεώρηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η ανάπτυξη της τεχνικής επαγγελματικής-εκπαίδευσης, η διεύρυνση της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ¹⁴⁸

Προς το τέλος της δεκαετίας του 1950 και στις αρχές του 1960, η ισότητα στην εκπαίδευση απέκτησε ιδιαίτερη σημασία. ¹⁴⁹ Η εκπαίδευση θεωρείται κοινωνικό δικαίωμα και μέσο για την αποτροπή κοινωνικών ανισοτήτων. Γι' αυτό πρέπει να δοθούν στους νέους ίσες ευκαιρίες. ¹⁵⁰ Μια δίκαιη οργάνωση των σχολικών συστημάτων όφειλε να εξασφαλίσει τις ίδιες ευκαιρίες για όλους, ανεξάρτητα από φυλή, φύλο ή κοινωνική προέλευση. Το αίτημα αυτό επηρέασε σοβαρά τη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής κυρίως στις δεκαετίες του 1960 και 1970. ¹⁵¹

Την ίδια περίπου εποχή που γινόταν η συζήτηση για την ισότητα των ευκαιριών, οι οικονομολόγοι της εκπαίδευσης στις ΗΠΑ διαπίστωναν και μία άλλη διάσταση του σχολείου, την οικονομική, διατυπώνοντας έτσι τη θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου, ¹⁵² όπου σύμφωνα με αυτήν η εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού θεωρείται αναγκαία και απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη. ¹⁵³

Καταλυτική για την επικράτηση αυτής της αντίληψης ήταν η εκτόξευση στο διάστημα το 1957 από τους Σοβιετικούς του «Σπούτνικ». Οι ΗΠΑ θορυβημένες από τη διαστημική

¹⁴⁷ Α. Δημαράς «Οι νέες μεταρρυθμίσεις» *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770- 2000*, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σελ. 178

¹⁴⁸ Α. Δημαράς ο.π. σελ. 178

¹⁴⁹ Ι. Ε. Πυργιωτάκης *Η ελληνική εκπαιδευτική κρίση Μύθοι και πραγματικότητες* εκδόσεις Γρηγόρης σελ. 178

¹⁵⁰ Π. Κυπριανός *Συγκριτική ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης* εκδόσεις Βιβλιόραμα σελ. 262

¹⁵¹ Π. Κυπριανός ο.π. σελ. 179

¹⁵² Μία από τις πρώτες συστηματικές παρουσιάσεις της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου έγινε από τον Theodore Shultz, το 1961, όπου υποστήριξε ότι η εκπαίδευση δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως καταναλωτική δαπάνη, αλλά ως επένδυση. Σύμφωνα με το Shultz, η εκπαίδευση διευρύνει τις δυνατότητες απασχόλησης του ατόμου, αυξάνει το εισόδημά του και τροφοδοτεί την οικονομική ανάπτυξη, αφού προσφέρει στην οικονομία εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό. Χ. Κάτσικας – Κ. Θεριανός *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης* εκδόσεις Σαββάλλας σελ. 200

¹⁵³ Π. Κυπριανός *Συγκριτική.ο.π.* σελ. 262

επιτυχία των Σοβιετικών επενδύουν μεγάλα ποσά στην τεχνολογική εκπαίδευση (χρηματοδότηση πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων κ.λ.π.)¹⁵⁴

Το συμβάν έχει αντίκτυπο και στην Ελλάδα. Σε ομιλία του ο Γ. Παπανδρέου, στις 20 Νοεμβρίου 1957, κάνει λόγο για το υψηλό επίπεδο της παιδείας και τη γενίκευσή της στα κομμουνιστικά καθεστώτα, γι' αυτό δηλώνει ότι «πρέπει να γίνει κοινή συνείδησις, ότι η παιδεία είναι η πρώτη υπόθεση του Έθνους».¹⁵⁵ Ο Ε. Παπανούτσος, επίσης σε μια ομιλία του στην ΟΥΝΕΣΚΟ τονίζει ότι «*απ' όλες τις επενδύσεις η εκπαίδευση έχει τη μεγαλύτερη και προπάντων την πιο σίγουρη απόδοση*» όπου είναι εμφανές το πνεύμα της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Αλλά και στα 1959 ο Ξενοφών Ζολώτας, κάνει λόγο για τη σημασία της τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, όπου η επίδραση της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου είναι σαφής.¹⁵⁶

Το 1961 ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης εκπονεί διάφορα προγράμματα, με τα οποία προσπαθεί να καταστήσει γνωστές τις θετικές συνέπειες των εκπαιδευτικών μέτρων στην οικονομική ανάπτυξη.¹⁵⁷

Η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου επηρέασε σοβαρά την εκπαιδευτική πολιτική των διαφόρων χωρών. Υπανάπτυκτες χώρες, όπως η Νιγηρία, η Χιλή, η Σιγκαπούρη και η Αλγερία ενίσχυσαν με το 1/3 του προϋπολογισμού τους, το εκπαιδευτικό σύστημα. Αλλά και ανεπτυγμένες χώρες, όπως οι ΗΠΑ, η Σουηδία, η Μεγάλη Βρετανία, επένδυσαν το 15% του προϋπολογισμού τους στην εκπαίδευση.¹⁵⁸

Τέλος η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου έγινε η βάση για τη διαμόρφωση μιας πολιτικής συμφωνίας ανάμεσα στα δεξιά και σοσιαλδημοκρατικά κόμματα. Όλοι πέρα από τις πολιτικές διαφορές, συμφωνούσαν ότι οι δαπάνες για την εκπαίδευση έπρεπε να αυξηθούν.¹⁵⁹

¹⁵⁴ Π. Κυπριανός *Συγκριτική Ιστορία της Ελληνικής Εκπαίδευσης* σελ. 262

¹⁵⁵ Π. Κυπριανός ο.π. σελ. 262-263

¹⁵⁶ Ε. Πυργιωτάκης- Ι. Ν. Κανάκης *Παγκόσμια Κρίση στην Εκπαίδευση* σελ. 186

¹⁵⁷ Πυργιωτάκης ο.π. σελ. 180

¹⁵⁸ Χ. Κάτσικας – Κ. Θεριανός ο.π. σελ. 201

¹⁵⁹ Χ. Κάτσικας – Κ. Θεριανός ο.π. σελ. 202

7. Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του¹⁶⁰ 1964

Στις αρχές της δεκαετίας του '60 οι καθηγητές της μέσης εκπαίδευσης απεργούν διεκδικώντας βελτίωση των αποδοχών τους. Οι φοιτητές διαδηλώνουν διεκδικώντας για την εκπαίδευση το 15% του κρατικού προϋπολογισμού και συναντώνται με τους μαθητές, ορισμένοι από τους οποίους στην Αθήνα απέχουν από τα μαθήματά τους. Η Ένωση Κέντρου που μόλις έχει συγκροτηθεί και που αμφισβητεί το εκλογικό αποτέλεσμα του 1961 διακηρύσσει την πρόθεσή της να προχωρήσει σε ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις.¹⁶¹

Η Ένωση Κέντρου εμφανιζόταν ως συνέχεια της Φιλελεύθερης Βενιζελικής παράταξης με στόχο να υπερβεί τη διαίρεση που ο εμφύλιος είχε επιβάλει στην ελληνική κοινωνία.¹⁶² Η νίκη της, στις εκλογές το 1963 και το 1964 σήμαινε τη νίκη των φιλελεύθερων δυνάμεων, οι οποίες κατάφεραν κάπως αργά να συσπειρωθούν.¹⁶³

Ο Πρωθυπουργός και Υπουργός παιδείας Γ. Παπανδρέου,¹⁶⁴ με συνεργάτες του το Λουκή Ακρίτα ως υφυπουργό παιδείας και τον Ε. Παπανούτσο ως γενικό γραμματέα, δήλωνε ότι σκοπός της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης¹⁶⁵ ήταν να κάνει σημαντικές αλλαγές και ρυθμίσεις σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, χωρίς η κυβέρνηση να « φεισθή δαπανών προκειμένου να δώσει εις τον λαόν μας την παιδείαν που χρειάζεται και του αξίζει»¹⁶⁶

Η πολιτική βούληση για μια συνολική και ριζική αντιμετώπιση του εκπαιδευτικού προβλήματος¹⁶⁷ διαγράφεται και στην εισηγητική έκθεση του Ν.Δ. 4379/ 1964¹⁶⁸ με τη

¹⁶⁰ Ιστορικά, ο όρος μεταρρύθμιση στο χώρο της εκπαίδευσης δηλώνει τις προσπάθειες εκείνες που αναλήφθηκαν στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και στο πρώτο τέταρτο του 20^{ου} στη Β. Ευρώπη και την Αμερική. Στόχος της ήταν να αντιμετωπιστεί η κοινωνική κρίση μέσα από μία αναθεώρηση της παιδαγωγικής σχέσης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, με βασικό χαρακτηριστικό την «παιδοκεντρική αγωγή» Wulf W. Woelter buch der Erziehung, Muenchen 1974, σελ. 487 το παραθέτει ο Σήφης Μπουζάκης στο Γ. Παπανδρέου 1888-1968 *Ο Πολιτικός της Παιδείας* σελ. 15 Η έννοια μεταρρύθμιση, σύμφωνα με μεταγενέστερες προσεγγίσεις, είναι περισσότερο μία κανονιστική έννοια, ένα αίτημα για καινοτομία, για αναπροσαρμογή ενός θεσμού και των σχετικών με αυτόν, θεσπίσεων. Ο όρος μεταρρύθμιση διαφέρει από τον όρο αλλαγή. Η τελευταία συνδέεται με μία διαδικασία διαρκούς ρήξης με τις παραδόσεις, τις προϋπάρχουσες υλικές συνθήκες και τα πολιτιστικά μορφώματα. Το παραθέτει ο Σήφης Μπουζάκης, στο Γεώργιος Α. Παπανδρέου 1888- 1968, *ο πολιτικός της Παιδείας* τ. β. εκδόσεις Gutenberg σελ. 15-16

¹⁶¹ Δημήτρης Ματθαίου *Συγκριτική Σπουδή της Εκπαίδευσης* σελ. 127

¹⁶² Ηλίας Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα 1946-1964* Αθήνα, εκδόσεις ΕΚΕΕ, 1985, σελ. 75

¹⁶³ Ανθή Προβατά ο.π. σελ. 146

¹⁶⁴ Ο Γ. Παπανδρέου από νωρίς ασχολήθηκε με ζητήματα σχετικά με την ελληνική εκπαίδευση, έτσι διαμόρφωσε «προσωπική» θέση μέσα από τη γενικότερη φιλοσοφία του εκπαιδευτικού δημοτικισμού. Ως πολιτικός στο χώρο της εκπαίδευσης εργάστηκε συστηματικά και έδειξε ευαισθησία ασυνήθιστη. Με αυτά τα δεδομένα επιτρέπεται ο ισχυρισμός ότι τα θέματα της εκπαίδευσης για τον Γ. Παπανδρέου, αποτελούσαν θέματα με κοινωνική προτεραιότητα. Ν. Τερζής *Εκπαιδευτική Πολιτική και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση : Πρόγραμμα και πραγματικότητα- Πράγματα και πρόσωπα* εκδόσεις αδελφών Κυριακίδη σελ. 224

¹⁶⁵ Ο Carnoy υποστηρίζει ότι το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί θεσμό ο οποίος διαμορφώνεται από τις σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στις διάφορες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές ομάδες οι οποίες αλληλοσυγκρούονται στην «αρένα» του κράτους. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είχε ως κυρίαρχη λογική το πολιτικό και όχι το οικονομικό –διαχειριστικό-στοιχείο. Γι' αυτό οι μεταβολές που επιχειρήθηκαν ήταν συνέπεια κυρίως πολιτικών και όχι κοινωνικοοικονομικών μεταβολών. Βασικοί άξονες μιας μεταρρύθμισης είναι : α) το σχολείο β) οι εκπαιδευτικοί γ) ο μαθητής δ) η σχολική γνώση. Το σχολείο σύμφωνα με τον Carnoy και Carnoy Levin είναι ιδεολογικός μηχανισμός του κράτους – χώρος ταξικής σύγκρουσης ανάμεσα σε αυτούς που κυριαρχούν και αυτούς που κυριαρχούνται. Οι μεταβολές που επιχειρήθηκαν σε διάφορες ιστορικές περιόδους στην ελληνική εκπαίδευση ήταν συνέπεια κυρίως πολιτικών και όχι κοινωνικοοικονομικών μεταβολών. Οι μεταρρυθμίσεις- αντιμεταρρυθμίσεις που επιχειρήθηκαν στην ελληνική εκπαίδευση, ήταν το αποτέλεσμα πολιτικού αγώνα που συντελούνταν στο πλαίσιο του κράτους, ανάμεσα σε ομάδες με διαφορετικά συμφέροντα και προσανατολισμούς. Το παραθέτει ο Σήφης Μπουζάκης στο Γεώργιος Α. Παπανδρέου.. ο.π. σελ. 11-12

¹⁶⁶ Αλ. Δημαράς, *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε* τ. β. Αθήνα 1974, σελ. 259

¹⁶⁷ Η μεταρρύθμιση διακρίνεται σε εξωτερική και εσωτερική. Η εξωτερική καλύπτει την οργανωτική πλευρά της εκπαίδευσης. Η εσωτερική μεταρρύθμιση αντίθετα, αναφέρεται στο βαθύτερο πυρήνα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, ο οποίος συνίσταται σε α) από τη μεταρρύθμιση στην εσωτερική δομή του

δήλωση ότι θα κατατεθούν στη Βουλή τρία βασικά εκπαιδευτικά νομοσχέδια: Το πρώτο για την οργάνωση της Γενικής Εκπαίδευσης (Στοιχειώδους και Μέσης), το δεύτερο για τη διαρρύθμιση της Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και το τρίτο για τη βελτίωση της Ανώτατης Εκπαίδευσης.¹⁶⁹

Με το Ν.Δ. 4379/ 1964¹⁷⁰ Ο Α. Δημαράς υποστηρίζει ότι η έκθεση αυτή χωρίς να προσκομίζει τίποτα καινούριο, έχει το σημαντικό προσόν ότι αντιμετωπίζει το εκπαιδευτικό σύστημα ως ενιαίο σύνολο. «Στις γενικές γραμμές, στο οργανωτικό σχήμα και στα εξειδικευμένα μέτρα περιέχει το σύνολο σχεδόν των λύσεων που υποστήριζε ο Παπανούτσος από το 1949 και που θα αποτελέσουν ..τους άξονες της μεταρρύθμισης.». ¹⁷¹ Στο νομοσχέδιο «Περί Οργάνωσης και Διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδευσεως (Στοιχειώδους και Μέσης)», έγιναν οι παρακάτω αλλαγές:

Η Γενική Εκπαίδευση περιέλαβε την εκπαίδευση πρώτου βαθμού (στοιχειώδη) και την εκπαίδευση δεύτερου βαθμού (μέση). Ως εκπαίδευση πρώτου βαθμού παραμένει το εξαετές Δημοτικό. Η μέση εκπαίδευση διχοτομείται σε δύο διαδοχικούς και αυτοτελείς τύπους σχολείων : Το Γυμνάσιο και το Λύκειο και το σχήμα της γενικής εκπαίδευσης από 6+6 έγινε 6+3+3.

Καθιερώνεται η **δωρεάν** παροχή της παιδείας,¹⁷² σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες (στοιχειώδη, μέση, ανώτερη και ανώτατη) και καταργείται κάθε οικονομική επιβάρυνση (εκπαιδευτικά τέλη, δίδακτρα, εξέταστρα, βιβλία) μαθητών και φοιτητών.¹⁷³

σχολείου, β) από τη μεταρρύθμιση στην επιλογή των μορφωτικών αγαθών και των περιεχομένων μάθησης γ) από τη μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση και στη μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στα νέα δεδομένα που προκύπτουν από τα α και β. Ν. Τερζής *Εκπαιδευτική Πολιτική*..ο.π. σελ. 14

¹⁶⁸ Κατά τον Ε. Παπανούτσο «Από την ημέρα εκείνη αρχίζουν οι αγώνες και η αγωνία για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που ύστερα από επτά μήνες μόχθων ψηφίστηκε από την «Επιτροπή εξουσιοδοτήσεως» της Βουλής και έγινε νόμος του κράτους(Ν.Δ. 4379/ 1964) Ε. Παπανούτσου : *Απομνημονεύματα* Αθήνα 1982 σελ. 103-104

¹⁶⁹ Σπύρος Ευαγγελόπουλος, *Ελληνική Εκπαίδευση* τ. β. 20^{ος} Αιώνας εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, σελ. 88

¹⁷⁰ Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1957, ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής, συγκρότησε επιστημονική επιτροπή για τη μελέτη των προβλημάτων της εκπαίδευσης. Το 1958 παρέδωσε στον πρωθυπουργό οκτώ προτάσεις για την αναβάθμιση της ελληνικής εκπαίδευσης. Η επιτροπή θεωρεί την παιδεία ως την πιο παραγωγική και θετική επένδυση της χώρας. Προτείνει τη διάθεση όλων των απαραίτητων κονδυλίων για την ανόρθωση της εκπαίδευσης, τη μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος και την αναθεώρηση των προγραμμάτων των σχολείων. Επιθυμεί να παραμείνει η κατεύθυνση της ελληνικής παιδείας κλασική και ανθρωπιστική και για το γλωσσικό προτείνει συμβιβαστική λύση, διδασκαλία από κοινού δημοτικής και καθαρεύουσας. Τονίζεται επίσης η ανάγκη ανάπτυξης της τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης, καθώς και της διατήρησης μιας σταθερής εκπαιδευτικής πολιτικής, ώστε να αποδώσει η εκπαίδευση σταθερά αποτελέσματα. Α. Καραφύλλης *Νεοελληνική Εκπαίδευση Δύο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*, εκδόσεις Κριτική σελ. 130.

¹⁷¹ «Οι νέες μεταρρυθμίσεις» στο συλ. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770 -2000*, τ. 9ος εκδ. Ελληνικά Γράμματα, σελ. 174

¹⁷² Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση : «Καθιερώνεται η δωρεάν εκπαίδευσις εις τα Δημόσια Σχολεία όλων των βαθμίδων και δι' όλους τους Ελληνόπαιδας υποχρεωτική εκπαίδευσις εννέα ετών (από του 6^{ου} μέχρι του 15^{ου} έτους της ηλικίας) περιλαμβάνουσα το Δημοτικόν Σχολείον και το Γυμνάσιον (το γενικόν ή το τεχνικόν). Στο *Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα* του Σήφη Μπουζάκη, τ. β σελ. 79 απ' όπου και το παρακάτω απόσπασμα : «...το παρόν σχέδιον Ν.Δ. καταργεί την καταβολήν οιοδήποτε τέλους εις τα δημόσια σχολεία όλων των βαθμίδων και απαγορεύει πάσαν (άμεσον ή έμμεσον) οικονομικήν επιβάρυνσιν των μαθητών και φοιτητών δια διδασκαλίαν, ασκήσεις, εξετάσεις, τίτλους σπουδών κ.τ.τ. Το κράτος επωμίζεται τον λοιπού όλας τας δια την δημοσίαν εκπαίδευσιν απαιτούμενας δαπάνας.» Από την εισηγητική έκθεση του Νομοθετικού διατάγματος 4379/ 1964 ο.π. σελ. 79

¹⁷³ Ο Δημήτρης Βεργίδης υποστηρίζει ότι ένας από τους στόχους της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης της κυβέρνησης Παπανδρέου, ήταν ο **προσαιρετισμός του λαϊκού κινήματος, με τη «Δωρεάν Παιδεία»**, ως απάντηση στο αίτημα πλατιών κοινωνικών στρωμάτων για οικονομική και κοινωνική άνοδο. Δημήτρης Βεργίδης «Από την εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση στον Αυτοδιαχειριστικό Πειραματισμό» στο *Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα Προσπάθειες, αδιέξοδα, προοπτικές*, Πανελλήνιο Παιδαγωγικό Συνέδριο Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης Ρέθυμνο 1982, σελ. 254

Η δημοτική αποβαίνει αποκλειστική γλώσσα της διδασκαλίας στο Δημοτικό Σχολείο και ισότιμη με την καθαρεύουσα στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο. Διδάσκοντες και διδασκόμενοι και των τριών βαθμών της εκπαίδευσης είναι ελεύθεροι να χρησιμοποιούν στο γραπτό και προφορικό λόγο τη δημοτική, χωρίς ιδιωτισμούς γλώσσα.

Καταργούνται οι εισαγωγικές εξετάσεις για το Γυμνάσιο και επεκτείνεται η υποχρεωτική εκπαίδευση από έξι σε εννέα έτη.¹⁷⁴ Αγόρια και κορίτσια υποχρεώνονται να φοιτήσουν στο Δημοτικό Σχολείο και στη συνέχεια στο Γυμνάσιο γενικής εκπαίδευσης ή σε Γυμνάσιο επαγγελματικού προσανατολισμού (οικονομικό, ναυτικό), από το έκτο έτος (ή πέντε και μισό) έως το 15^ο έτος της ηλικίας τους.¹⁷⁵

Η υποχρεωτική φοίτηση για μια ακόμη τριετία μετά το Δημοτικό **θα επιβληθεί σταδιακά**, αμέσως μόλις θα εξασφαλιστούν οι αναγκαίες προϋποθέσεις (διδασκτρία, σχολικός εξοπλισμός, διδακτικό προσωπικό, ευχέρεια μεταφοράς των μαθητών)

Καθιερώνονται τα μαθητικά συσσίτια τα οποία θα έπρεπε να υποβοηθήσει και η τοπική αυτοδιοίκηση.

Με το ίδιο Ν. Δ. ρυθμίζονται οι σκοποί και τα προγράμματα του Γυμνασίου και του Λυκείου. Εισάγονται μεταρρυθμίσεις στο πρόγραμμα μαθημάτων σχολείων της Γενικής Εκπαίδευσης με «σκοπόν την ανακαίνισίν του»¹⁷⁶

Καταργούνται « οι εισιτήριοι εξετάσεις » στις Σχολές Ανωτάτης Εκπαίδευσης και καθιερώνεται το **Ακαδημαϊκό Απολυτήριο** ως τίτλος εγγραφής σε αυτά.^{177 178}

Εδικότερα σ'ό,τι αφορά τη Μέση Εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα το τριετές Γυμνάσιο: Θεσμοθετήθηκε, η επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (όπως προαναφέρθηκε) από έξι σε εννέα έτη και η σταδιακή υποχρεωτική φοίτηση των αποφοίτων του Δημοτικού Σχολείου

¹⁷⁴ « Σε πάρα πολλές χώρες η εγκύκλιος Παιδεία είναι δωδεκαετής και άλλες χώρες απ' αυτές την έχουν διαρθρωμένη με όποιο περίπου τρόπο, όπως καθορίζεται για τη χώρα μας με τον παρόντα νόμο. Και λόγοι ωφελιμιστικοί απαιτούσαν και επέβαλλαν τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού μας συστήματος σύμφωνα με τα πρότυπα άλλων χωρών.» Κ. Παπαμανώλης *Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στη Μεταπολεμική Ελλάδα 1941-1988* σελ. 162

¹⁷⁵ « Η Γενική Εκπαίδευσις εκτεινόμενη εις 12 σχολικάς περιόδους (τάξεις) από του 6^{ου} μέχρι του 18^{ου} έτους της ηλικίας, κλιμακώνεται εις τρεις επαλλήλους τύπους σχολείων, το Δημοτικόν (εξ τάξεις), το Γυμνάσιον (τρεις τάξεις) και το Λύκειον (τρεις τάξεις)» Από την Εισηγητική Έκθεση του Νομοθετικού διατάγματος 4379/1964 ο.π. σελ. 79.

¹⁷⁶ Εισηγητική Έκθεση ο.π. σελ. 79

¹⁷⁷ Το Ακαδημαϊκόν Απολυτήριον(Άρθρον 13) Από την Εισηγητική Έκθεση του Νομοθετικού Διατάγματος 4379/1964 στο Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις του Σ. Μπουζάκη σελ. 99 Βλ. Παράρτημα

« Δια του παρόντος σχεδίου Ν. Δ. εισάγεται μία σημαντική τροποποίηση εις το μακρού χρόνου ισχύον σύστημα των Εισαγωγικών Εξετάσεων εις τα Πανεπιστήμια, το Πολυτεχνείον και τας λοιπάς Ανωτάτας Σχολάς. Δια να απαλλαγούν τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα από τον δυσβάστακτον φόρτον του Εισιτηρίου Διαγωνισμού, εις τον οποίον μετέχουν κατ' έτος χιλιάδες υποψηφίων, προτείνεται η καθιέρωσις του θεσμού του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου, ο οποίος επιτυχώς εφαρμόζεται εις πολλάς Ευρωπαϊκάς Χώρας...Ούτος προβλέπεται να λειτουργήσει ως εξής : Το απολυτήριον, το οποίον θα λαμβάνη μετά τας τελικάς εξετάσεις ο αποφοιτών του Λυκείου μαθητής θα σημάνη την αίσίαν απόληξιν των σπουδών της Γενικής Δευτεροβαθμίου (Μέσης) Εκπαιδευσεως και θα είναι έγκυρον ως τυπικόν προσόν δια πάσαν χρήσιν (όπου ο Νόμος έως τώρα ώριζε το Απολυτήριον Γυμνασίου) πλην της εγγραφής εις τας Ανωτάτας Σχολάς. Δια την είσοδον θα απαιτήται εφεξής νέος τίτλος : το Ακαδημαϊκόν Απολυτήριον. Δια να τύχη αυτού ο ενδιαφερόμενος, θα προσέρχεται κατά τον πρώτον μήνα του Ακαδημαϊκού έτους (Σεπτέμβριον) εις γραπτάς εξετάσεις, ενώπιον μεικτής Επιτροπής εκ καθηγητών Μέσης και Ανωτάτης Εκπαιδευσεως, επί της διδασκίας κατά το επίσημον Αναλυτικόν Πρόγραμμα εις το Λύκειον ύλης (εις τα κύρια μαθήματα) η οποία απογραφόμενη θα δημοσιευθή εις ειδικόν τεύχος, ...Αι εξετάσεις θα γίνωνται τας αυτάς ημέρας και ώρας εις διαφόρους πόλεις της χώρας επί κοινών δια πάντας τους εξεταζομένους θεμάτων, τα δε γραπτά συγκεντρούμενα κατά κατηγορίας θα βαθμολογούνται υπό μέτρο κρίσεως. Οι επιτυχάνοντες θα λαμβάνουν το Ακαδημαϊκόν Απολυτήριον, είτε τον τύπον Α', ο οποίος θα δίδη δικαίωμα εγγραφής εις την Θεολογικήν, Φιλοσοφικήν και Νομικήν Σχολήν, είτε τον τύπο Β', ο οποίος θα δίδη δικαίωμα εγγραφής εις την φυσικομαθηματικήν, την Ιατρικήν, την Οδοντιατρικήν, την Κτηνιατρικήν, την Γεωπονικήν, και τας Σχολάς του Πολυτεχνείου...Με τον τίτλον αυτόν θα ζητούν εγγραφήν εις την Σχολήν της προτιμήσεώς των και θα γίνονται δεκτοί κατά σειράν επιτυχίας, εντός του δι' εκάστην Σχολήν οριζομένου εκάστοτε αριθμού εισακτέων»

στο Γυμνάσιο. Με την επέκταση έπαυσε το Γυμνάσιο να είναι επιλεκτικό σχολείο, αφού καταργήθηκαν οι εισαγωγικές εξετάσεις που προηγουμένως απαιτούνταν.¹⁷⁹ Στο αναλυτικό πρόγραμμα προστέθηκαν και τ' ακόλουθα νέα μαθήματα : 1. **Ανθρωπολογία**, ως τμήμα του μαθήματος «Φυσικά Επιστήμαι» στη Β' Γυμνασίου. 2. **Πρακτικά γνώσεις περί τα κύρια επαγγέλματα** στη Γ' Γυμνασίου. 3. **Στοιχεία Δημοκρατικού Πολιτεύματος** στη Γ' Γυμνασίου.

Επιπλέον **καταργήθηκε η διδασκαλία των Λατινικών**,¹⁸⁰ η διδασκαλία της αρχαίας **Ελληνικής Γραμματείας** καθορίστηκε να γίνεται από **δόκιμες μεταφράσεις** κλασικών έργων στη Νεοελληνική και αυξήθηκαν οι ώρες των Νέων Ελληνικών.¹⁸¹ Σύμφωνα με τον **Ε. Παπανούτσο**, «Από το Γυμνάσιο θα αρχίσει ο έφηβος να απολαμβάνει τα αγαθά της κλασικής Παιδείας, τα οποία αποτελούν θησαυρόν. Επειδή όμως δεν είναι επιτρεπτόν να περιμένωμεν πρώτον να εκμάθω την γλώσσαν των αρχαίων Ελληνικών κειμένων και έπειτα να τον φέρωμεν εις άμεσον προς αυτά επικοινωνίαν, δια τούτο η διδασκαλία εκλεκτών έργων της αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας θα γίνεται εις το Γυμνάσιον εκ δοκίμων μεταφράσεων. **Είναι καιρός να απαλλαγώμεν από την προκατάληψιν ότι μόνο εκ του πρωτοτύπου μελετάται το κλασσικόν κείμενον.** Ανέκαθεν πολύ ολίγοι υπήρξαν όσοι διαθέτουν αυτήν την ικανότητα, όλοι όμως έχομεν ανάγκην να φωτίσωμεν το πνεύμα μας με το φως της αρχαίας Γραμματείας. Άλλος λοιπόν τρόπος να την προσπελάσωμεν δεν υπάρχει από την μετάφρασιν.»¹⁸²

Η πρώτη προσπέλαση των μαθητών στην αρχαία ελληνική γλώσσα άρχιζε στη Γ' Γυμνασίου, με τρίωρη εβδομαδιαία διδασκαλία της γραμματικής του Αττικού λόγου μαζί με φραστικές ασκήσεις από περικοπές αρχαίων κειμένων.¹⁸³

Σ' ό,τι αφορά το τριετές Λύκειο : Καθιερώθηκε **ενιαίος τύπος Λυκείου**¹⁸⁴ ως προς τους Εκπαιδευτικούς Σκοπούς και το πρόγραμμα των μαθημάτων, το οποίο με τις εισαγωγικές εξετάσεις που θεσπίστηκαν για την είσοδο σ' αυτό απέβη επιλεκτικό σχολείο. Σκοπός του ήταν να δώσει σύγχρονη και ανώτερη μόρφωση στον πνευματικό άνθρωπο του σύγχρονου ελληνισμού και να δημιουργήσει την ηγεσία του τόπου.¹⁸⁵

Στο πρόγραμμα των μαθημάτων του Λυκείου προστέθηκαν και νέα μαθήματα : **Στοιχεία Φιλοσοφίας, Δικαίου, Οικονομικής Επιστήμης** και Εισαγωγή στην **Κοινωνιολογία**. Επιπλέον το πρόγραμμα της Β και Γ Λυκείου διαφοροποιήθηκε, περιλαμβάνοντας ώρες διδασκαλίας κοινές για όλους τους μαθητές της ίδιας τάξης και ώρες διδασκαλίας για μαθήματα προαιρετικά, «κατ' επιλογήν» : Λατινικά, Γραμμικό Σχέδιο, Ελεύθερο Σχέδιο.

¹⁷⁹ Ελληνική Εκπαίδευση τ. β' Σπύρου Ευαγγελόπουλου εκδ. Ελληνικά Γράμματα σελ. 117

¹⁸⁰ « Η Λατινική καταργείται και αι ώραι αι διατιθέμεναι σήμερον εις το πρόγραμμα των ανωτέρων γυμνασιακών τάξεων δια την διδασκαλίαν της θα δοθούν εις την Αρχαίαν Ελληνικήν.» Από την Εισηγητική Έκθεση του Νομοθετικού Διατάγματος 4379/1964 στο Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα του Σ. Μπουζάκη σελ. 95

¹⁸¹ «...το παρόν σχέδιον Ν.Δ. (άρθρον 8)ορίζει ότι η διδασκαλία εκλεκτών έργων της αρχαίας ελληνικής Γραμματείας θα γίνεται εις το Γυμνάσιον εκ δοκίμων μεταφράσεων. Εις το διδακτικόν όμως βιβλίον θα είναι έναντι της μεταφράσεως τυπωμένον το αρχαίον κείμενον, ακόμη και ειδικά γραμματικά και φραστικά ασκήσεις θα γίνωνται εις την Γ' τάξιν του Γυμνασίου δια να δίδεται ευκαιρία εις τους μαθητάς να γνωρίσουν στοιχειωδώς την μορφήν και τους νόμους του Αρχαίου Αττικού λόγου.» ο.π.σελ. 94-95

¹⁸² Εισηγητική έκθεση του Νομοθετικού Διατάγματος 4379/ 1964

¹⁸³ Ελληνική Εκπαίδευση τ. Β' Σ. Ευαγγελόπουλου σελ. 118

¹⁸⁴ « Οι κατά την νομοθεσίαν του 1959 πολυειδείς τύποι του δεύτερου κύκλου των γυμνασιακών σπουδών, ήτοι τα Γυμνάσια ποικίλων κατευθύνσεων : Κλασικόν, Πρακτικόν, Ξένων Γλωσσών, Τεχνικόν, Οικιακής Οικονομίας, οι πλείστοι των οποίων σύγχυσιν μόνον δημιουργούν και πολύ ολίγον ευδοκίμησαν, **καταργούνται** (πλην του Οικονομικού και του Ναυτικού) και καθιερώνεται ενιαίος τύπος Λυκείου εις ολόκληρον την χώραν. Ως γνωστόν μόνον η διαίρεσις εις «κλασικόν» και «πρακτικόν» τμήμα έχει κερδίσει την εμπιστοσύνην του κοινού. Από την Εισηγητική Έκθεση του Νομοθετικού Διατάγματος 4379/1964 στο Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα του Σ. Μπουζάκη σελ. 96

¹⁸⁵ Σπύρος Ευαγγελόπουλος, ο.π. σελ. 118

Η εκμάθηση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, γραμματικής και συντακτικού θα αρχίζει από την Α΄ Λυκείου, εφόσον θα έχει προηγηθεί η εργασία στη Γ΄ Γυμνασίου στον τομέα της αρχαιογνωσίας, με την πρώτη προσπέλαση της αρχαίας γλώσσας όπως προαναφέρθηκε.

Καταργήθηκαν οι εισιτήριες εξετάσεις για τα ΑΕΙ, που κατηγορούνταν για αδιαφάνεια, μεροληψία και άλλες αδυναμίες.¹⁸⁶ Η εγγραφή σ' αυτά ορίστηκε να γίνεται με βάση τις επιδόσεις των μαθητών στις Β΄ και Γ΄ τάξεις του Λυκείου, καθώς και στις εξετάσεις του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου.¹⁸⁷

Τον ειδικό τίτλο του **Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου**, λάμβαναν οι απόφοιτοι του Λυκείου αφού προσέρχονταν σε εξετάσεις ορισμένων μαθημάτων που σε τακτό χρόνο διενεργούνταν σε διάφορες πόλεις της χώρας.¹⁸⁸ Ο Παπανούτσος αναφέρει¹⁸⁹ ότι το «*βαθύτερο νόημα των εξετάσεων του ακαδημαϊκού απολυτηρίου ήταν ότι απαιτούσαν από όλους τους υποψηφίους των Πανεπιστημιακών και των Ανωτάτων Τεχνικών Σχολών το ίδιο μορφωτικό υπόβαθρο (επαρκείς επιδόσεις στα Αρχαία και Νέα Ελληνικά, στην Ιστορία, στα Μαθηματικά, στα Φυσικά, και αργότερα σε μία ξένη γλώσσα), όχι ειδική κατάρτιση, κατά τη Σχολή της εκλογής τους, όπως ήταν πριν(και ξανάγινε πάλι). Έπειτα οι εξετάσεις αυτές έπρεπε να διεξάγονται σε όλες τις έδρες των Γενικών Επιθεωρητών Μέσης (όχι μόνο πανεπιστημιακές πόλεις) για να είναι προσιτές χωρίς οικονομική επιβάρυνση σε κάθε φτωχόπαιδο της επαρχίας που, έχει την ευγενική φιλοδοξία να κάνει σπουδές πανεπιστημιακού επιπέδου- και ο όλος μηχανισμός της διεξαγωγής (θέση ζητημάτων, διόρθωση γραπτών, κριτήρια, βαθμολογία) να βρίσκεται στα χέρια των καθηγητών της Μέσης Εκπαίδευσης, κατά κύριο λόγο, όχι των πανεπιστημιακών που έχουν συνήθως παράλογες απαιτήσεις από τους υποψήφιους φοιτητές. Και η μία και η άλλη καινοτομία καταργήθηκαν με το νέο καθεστώς.*»

Αναφορικά με την Εκπαίδευση Διδακτικών Στελεχών και την Επιλογή του Εποπτικού Προσωπικού των Σχολείων,(Άρθρα 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20) λαμβανόταν **μέριμνα για την καλύτερη μόρφωση των Εκπαιδευτικών λειτουργών**. Ο δάσκαλος θα έπρεπε να εξοπλιστεί άρτια ώστε να ανταποκριθεί στο δύσκολο έργο του. Έτσι «*Δια του παρόντος Σχεδίου Νομοθετικού Διατάγματος λαμβάνεται πρόνοια δια την καλύτεραν εκπαίδευσιν των λειτουργών της Πρωτοβαθμίου(Στοιχειώδους) Εκπαιδεύσεως. Η φοίτησις εις τας Παιδαγωγικάς Ακαδημίας... αυξάνεται από 2 εις 3 έτη, αναμορφώνεται δε και πλουτίζεται το πρόγραμμα των μαθημάτων των (άρθρο 16) ούτως ώστε η μόρφωσις, την οποίαν τα ιδρύματα αυτά θα παρέχουν εφεξής εις τους μέλλοντας Δημοδιδασκάλους να είναι μεγαλυτέρα εις έκτασιν και βάθος.*»¹⁹⁰ Παράλληλα **αναγνωρίζεται κάποια αυτοτέλεια** στη διοίκηση των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, «*ως αρμόζει σε Σχολάς ανωτέρου επιπέδου.*»

Επίσης προκειμένου να καλυφθούν τα κενά που υπήρχαν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε εκπαιδευτικό προσωπικό, το Νομοσχέδιο καθιέρωνε την υπερωριακή εργασία των καθηγητών της Δευτεροβάθμιας(Μέσης) Εκπαίδευσης, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες με την ανάθεση περισσότερων ωρών διδασκαλίας στους υπάρχοντες καθηγητές.(άρθρο14) Για τον ίδιο λόγο εισάγεται και ο **θεσμός της εντατικής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης καθηγητών**, με την παρεμβολή εντός του ακαδημαϊκού έτους και τρίτου εξαμήνου σπουδών κατά τους θερινούς μήνες Ιούνιο, Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο «*εις τρόπον ώστε να εξέλθουν εκ των λεγομένων «καθηγητικών» Σχολών των δύο Πανεπιστημίων ταχύτερον οι πτυχιούχοι, οι οποίοι θα χρησιμοποιηθούν εις τα σχολεία της Δευτεροβαθμίου(Μέσης)*»¹⁹¹

¹⁸⁶ Ελληνική Εκπαίδευση τ. β Σπύρος Ευαγγελόπουλος σελ. 119

¹⁸⁷ ο.π. σελ. 119

¹⁸⁸ Ο θεσμός του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου εισάγεται από του σχολικού έτους 1965-66. Δια το προσεχές Ακαδημαϊκόν έτος 1964-1965 θα ισχύση μεταβατικών καθεστώς, κατά το οποίον οι υποψήφιοι δια τας Ανωτάτας Σχολάς θα εξετασθούν εις οίαν μέχρι τούδε εξητάζοντο ύλην, αλλά κατά τόπους και ενώπιον μεικτών Επιτροπών.» Από την Εισηγητική Έκθεση ο.π. σελ. 100

¹⁸⁹ Παπανούτσος Ε. *Απομνημονεύματα* Αθήνα 1982 σελ. 131

¹⁹⁰ Εισηγητική Έκθεσις ο.π. σελ. 100-101 Βλ. και Παράρτημα.

¹⁹¹ «Εις πλείστας χώρας του κόσμου έχει επιτυχώς εφαρμοσθή, μετά τον τελευταίον πόλεμον, σύστημα εντατικής και ταχυρρυθμού εκπαίδευσεως διδακτικών στελεχών δια την αντιμετώπισιν επειγουσών αναγκών.» Εκπαιδεύσεως προς κάλυψιν των κενών (άρθρο 15)»Εισηγητική Έκθεσις ο.π. σελ. 102

Για την επιλογή επίσης του Εποπτικού Προσωπικού των Σχολείων των Επιθεωρητών και Γενικών Επιθεωρητών Πρωτοβάθμιας (Στοιχειώδους) και Δευτεροβάθμιας (Μέσης) Εκπαίδευσης προβλέπεται η ίδρυση (άρθρο 18) στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας Συμβούλια Επιλογής Επιθεωρητών αποτελούμενα όχι μόνο από ανώτερους εκπαιδευτικούς, αλλά και ανθρώπους των Γραμμάτων, τα οποία μετά από ειδική δοκιμασία (κυρίως ύστερα από προσωπική επικοινωνία και παρακολούθηση των υποψηφίων) θα επιλέγουν τους άριστους κάθε κατηγορίας συντάσσοντας κάθε χρόνο Πίνακα σύμφωνα με τη σειρά ικανότητάς τους. Από αυτούς μόνο, σύμφωνα με το παρόν σχέδιο Ν.Δ., θα συμπληρώνονται οι κενές θέσεις κάθε φορά.¹⁹²

Αναφορικά με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και τα Υπηρεσιακά Συμβούλια της Εκπαιδεύσεως (Άρθρα 21, 22, 23, 24, 25, 26 και 27)

Για να οργανωθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για την ανόρθωση της Παιδείας, δύο σημαντικά έργα : Το εκπαιδευτικό και το ερευνητικό, **ιδρύεται το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο**, ως αυτοτελής Δημόσια Υπηρεσία, στην οποία ανατίθεται :

α) Η επιστημονική έρευνα των εκπαιδευτικών ζητημάτων.

β) Η επιμόρφωση του εποπτικού και διδακτικού Προσωπικού της Δημόσιας Εκπαιδεύσεως και

γ) Η εποπτεία της λειτουργίας των σχολείων όλων των τύπων.

Στο Ινστιτούτο αυτό θα συγκεντρωθούν οι εκλεκτότερες επιστημονικές και οργανωτικές δυνάμεις.¹⁹³

Επίσης προβλεπόταν οι σχολές που ήδη λειτουργούσαν για παρεμφερείς σκοπούς όπως το Διδασκαλείο της Μέσης Εκπαίδευσης, η Σχολή Μετεκπαιδεύσεως Δημοδιδασκάλων εις το Πανεπιστήμιον, η Σχολή Εκπαιδευτικών Λειτουργών Επαγγελματικής και Τεχνικής Εκπαιδεύσεως, η Υπηρεσία Μελετών και το τμήμα Λαϊκής Επιμορφώσεως του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας, να συγχωνευτούν στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και να αποτελέσουν έναν Οργανισμό με αυστηρά επιστημονικό χαρακτήρα ο οποίος θα αναλάμβανε και το υποτυπωδώς ασκούμενο ήδη γνωμοδοτικό έργο του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Συμβουλίου.

Πίσω από τα μέτρα αυτά, υπήρχε μια ολόκληρη φιλοσοφία της αγωγής για τον τύπο του νεοέλληνα που η εκπαίδευση επεδίωκε να δημιουργήσει. Ο τύπος αυτός σύμφωνα με τον αρχιτέκτονα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1964, Ευάγγελο Παπανούτσο, *«πρέπει να είναι ένας άνθρωπος ελεύθερος και ελεύθερος είναι μόνο εκείνος που κατακτά κάθε στιγμή την ελευθερία του. Την ελευθερία του την κατακτά κανείς παλεύοντας όχι τόσο εξωτερικά όσο εσωτερικά. Μέσα του πρέπει να αναζητήσει και να βρει τον ηρωϊσμό .. να απελευθερωθεί από ..την αμάθεια.. τις προλήψεις ..τις πλάνες. Από ό,τι δεσμεύει εσωτερικά τον άνθρωπο και τον εμποδίζει να ωριμάσει...Μόνο ο ελεύθερος άνθρωπος είναι και ηθικά αυθύπαρκτος. Και μόνο ηθικά αυθύπαρκτος άνθρωπος μπορεί και πρέπει να είναι και πολιτικά ελεύθερος. Γιατί η πολιτική ελευθερία, όταν έρχεται χωρίς την ηθική ελευθερία, μπορεί να φτάσει σε υπερβολές και σε όλεθρο ακόμη, και του ατόμου και της κοινωνίας... η Εκπαιδευτική μας Μεταρρύθμιση έχει σκοπό να δημιουργήσει ένα **νέο τύπο Έλληνα**. Ένα νέο τύπο ανθρώπου. Τον πολίτη της Ελληνικής Δημοκρατίας...απελευθερωμένο εσωτερικά.. ηθικά αυθύπαρκτο, .. αποδεσμευμένο από προλήψεις από πλάνες, από την αμάθεια...»*¹⁹⁴

¹⁹² «Η ευρεία περιοχή των δικαιουμένων να κριθούν από τα ανώτερα Συμβούλια δια την θέσιν του Επιθεωρητού, η διαδικασία της εκλογής και η εις ανύποπτον χρόνον διενέργεια αυτής (άρθρα 18-20) παρέχουν την εγγύησιν ότι εις τας ηγετικές θέσεις της εκπαιδεύσεως θα ανέρχωνται άνδρες διακρινόμενοι όχι μόνον δια τα επιστημονικά και διοικητικά προσόντα των, αλλά και δια τον ανοικτόν πνευματικόν των ορίζοντα και την όλην των κοινωνική εμφάνισιν και αρετήν.» Εισηγητική Έκθεση ο.π. σελ. 103

¹⁹³ « ..προβλέπονται τρεις εν ιεραρχία κλιμακωμένοι κατηγορία υπαλλήλων: Εισηγηταί, Πάρεδροι, Σύμβουλοι, θα προσκληθούν εις συνεργασίαν διακεκριμένοι Ακαδημαϊκοί Διδάσκαλοι, θα χρησιμοποιηθούν μετεκπαιδευθέντες εις Πανεπιστήμια του Εξωτερικού Εκπαιδευτικοί Λειτουργοί και Επιστήμονες περιωπής, δια να δώσουν εις την χώραν το ανώτερον εκείνο Όργανον Ερεύνης και Εκπαιδεύσεως Διδακτικών Στελεχών, του οποίου έχομεν ανάγκην δια να ανορθώσωμεν και να συγχρονίσωμεν την Εθνική μας Παιδείαν εις όλους τους τομείς της.» Εισηγητική Έκθεση ο.π. σελ. 103-104

¹⁹⁴ Ε. Παπανούτσος Αγώνες και αγωνία για την Παιδεία , εκδόσεις Φιλιππότη, Αθήνα 1996, σελ. 255-256

Σε άλλο σημείο αναφέρει ότι η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση έρχεται να καταλύσει τρία εκπαιδευτικά ψεύδη. Πρώτον ότι έχουμε ανθρωπιστική παιδεία ενώ δεν έχουμε, δεύτερον το γεγονός ότι νομίζουμε ότι μαθαίνουμε την εθνική μας γλώσσα και δεν τη μαθαίνουμε και τρίτον ότι νομίζουμε ότι είναι δικαίωμά μας το Κράτος να μας παρέχει ανέξοδα την εκπαίδευση και δεν την παρέχει. Αυτά τα τρία ψεύδη θέλει η Κυβέρνηση να καταργήσει με τη Μεταρρύθμιση. Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση θα προσφέρει Ανθρωπιστική Παιδεία, ριζωμένη στην εθνική μας παράδοση. Πρέπει ο πολίτης της Ελληνικής Δημοκρατίας να έχει φρόνημα, να ξέρει την ιστορία του, τα γράμματά του, το πολίτευμα της χώρας του. Την ζωντανή ελληνική γλώσσα, την κοινή ελληνική έχουμε χρέος να την τιμήσουμε και να τη διδάξουμε συστηματικά στα παιδιά μας. Αναφορικά με το τρίτο, την εκπαίδευση όλων των βαθμίδων θα προσφέρει το Κράτος εντελώς δωρεάν. Άρα φιλοδοξία της Μεταρρύθμισης είναι να ανεβάσει τη μορφωτική στάθμη ολόκληρου του λαού, ώστε να γίνει άξιος της ιστορίας του και ενός καλύτερου μέλλοντος.¹⁹⁵

Η παραπάνω εκπαιδευτική μεταρρύθμιση διαπνέεται από τη θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου, όπως επισημάνθηκε στο παραπάνω κεφάλαιο, όπως επίσης και από την αρχή της ισότητας στην εκπαίδευση. Ο Π. Κυπριανός, αναφέρει χαρακτηριστικά, ότι η αρχή του εκδημοκρατισμού της εκπαίδευσης και της ισότητας των ευκαιριών αποτέλεσε κατευθυντήρια γραμμή των μεταρρυθμιστών.¹⁹⁶ Ο ίδιος μελετητής παρατηρεί ότι είναι ίσως η πρώτη φορά που χρησιμοποιείται στην ελληνική γλώσσα ο όρος « ίσες ευκαιρίες». Η πολιτική αυτή του εκδημοκρατισμού «εκφράστηκε στην πράξη με μέτρα όπως η κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων στο Γυμνάσιο, η ίδρυση πολλών Γυμνασίων σε αγροτικές και ορεινές περιοχές και η ίδρυση νέων Πανεπιστημίων σε μεγάλα αστικά κέντρα της περιφέρειας.»¹⁹⁷ Για την επίτευξη όμως των ίσων ευκαιριών περιορίστηκε μόνο στην άρση των οικονομικών φραγμών και των οικονομικών εμποδίων από την έλλειψη σχολείων. Δεν έλαβε υπόψη τους κοινωνικούς φραγμούς. Ο παραπάνω μελετητής, αυτό το χαρακτηρίζει ως μεταρρυθμιστικό κενό καθώς ο Παπανούτσος δεν εισηγήθηκε την ίδρυση του Ενιαίου Σχολείου.¹⁹⁸

Η Άννα Φραγκουδάκη, επίσης, παρατηρεί ότι η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 εκπληρώνει τρεις **αστικούς στόχους**: έναν ιδεολογικό, έναν κοινωνικό και έναν οικονομικό. Ο ιδεολογικός σχετίζεται με τη δημοτική γλώσσα που αποτελούσε αίτημα της μεταρρύθμισης του '64 και συμβόλαιο φιλελευθερισμού. Ο δεύτερος στόχος ο κοινωνικός, αφορά τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου και την εφαρμογή της αρχής για το αναφαίρετο δικαίωμα όλων στη μόρφωση. Ο στόχος αυτός μορφοποιείται με την αύξηση των χρόνων υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Ο τρίτος στόχος, ο οικονομικός, έχει να κάνει με τη διαπίστωση ότι το κράτος πρέπει να παρέμβει στη διαμόρφωση της εργατικής δύναμης και να αντιμετωπίσει την ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού θεσμού που δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας.¹⁹⁹

Ο Δ. Βεργίδης υποστηρίζει ότι η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση ανάμεσα στα άλλα στοχεύει στην ενίσχυση του κρατικού παρεμβατισμού στην εκπαίδευση, ιδιαίτερα στα ΑΕΙ με την καθιέρωση του ακαδημαϊκού απολυτηρίου που αφαίρεσε μια σειρά αρμοδιοτήτων από τα πανεπιστήμια, όπως τον καθορισμό του αριθμού των εισακτέων, τη διεξαγωγή των εισιτηρίων εξετάσεων κ.λ.π. Άλλος επίσης στόχος, στον οποίο αποβλέπει, είναι η άμβλυνση των κοινωνικών αντιθέσεων με τη δημιουργία νέων μεσοστρωμάτων, την αύξηση της κοινωνικής κινητικότητας, τον «εξορθολογισμό» και τη νομιμοποίηση της κοινωνικής

¹⁹⁵ Ε. Παπανούτσος ο.π. σελ. 256-257

¹⁹⁶ Π. Κυπριανός *Συγκριτική Ιστορία της Ελληνικής Εκπαίδευσης* εκδόσεις Βιβλιόραμα, σελ. 189

¹⁹⁷ Π. Κυπριανός ο.π. σελ. 189

¹⁹⁸ ο.π. σελ. 189.

¹⁹⁹ Άννα Φραγκουδάκη Μαριάννα Κονδύλη « Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση ως Πολιτική Ιδεολογία : Η θέση των Πολιτικών Κομμάτων για την Εκπαίδευση» στο *Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης Παιδεία και Πολιτική* σελ. 105

πυραμίδας- στο όνομα της «αξιοκρατίας»- με τη δημιουργία μιας αντίστοιχης εκπαιδευτικής πυραμίδας.²⁰⁰

Οι φωνές της αντίδρασης στη μεταρρύθμιση ήταν πολλές. Πρώτη η Φιλοσοφική Σχολή διαμαρτυρήθηκε για την κατάργηση των Λατινικών και τη διδασκαλία των αρχαίων από μετάφραση, η «Εταιρεία Φιλολόγων» που χαρακτήρισε τα μέτρα ως επικίνδυνα για το έθνος, η ΟΛΜΕ για τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών από μεταφράσεις, η ΕΡΕ (όπως θα φανεί και από τις αγορεύσεις των βουλευτών της, στα τεκμήρια που ακολουθούν), η εφημερίδα *Καθημερινή* (όργανο έκφρασης της συντηρητικής – δεξιάς αντιπολίτευσης)κ.α.

Τα μέτρα που θεσμοθετούνται με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 θα προκαλέσουν έναν ενδιαφέροντα διάλογο στις στήλες του τύπου όπου θα εμπλακούν διανοούμενοι από όλο το ιδεολογικοπολιτικό φάσμα.²⁰¹ Η επιβολή ωστόσο της Δικτατορίας το 1967 ανέκοψε και αυτή την προσπάθεια.²⁰²

²⁰⁰ Ο ίδιος μελετητής υποστηρίζει ότι επιπλέον στοχεύει στην προώθηση και διάχυση της ιδεολογίας και του τρόπου ζωής που αντιστοιχούσε στις νέες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, στην εισβολή του καταναλωτισμού και στη χαλάρωση των παραδοσιακών οικογενειακών δεσμών, που κλόνιζαν τα θεμέλια των πατροπαράδοτων αντιλήψεων και των κατεστημένων κοινωνικών δομών. Το Σχολείο θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί ως μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου, προβάλλοντας το πρότυπο του «υπεύθυνου» πολίτη με την εισαγωγή μαθημάτων όπως η Αγωγή του Πολίτη και τα Στοιχεία Δημοκρατικού πολιτεύματος. Δ. Βεργίδης « Από την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση στον Αυτοδιαχειριστικό Πειραματισμό» στο *Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα* Πανελλήνιο Παιδαγωγικό Συνέδριο Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης, Ρέθυμνο 1986 σελ. 254-255

²⁰¹ Σ. Μπουζάκης ο.π. σελ. 94

²⁰² Η Άννα Φραγκουδάκη σημειώνει ότι «η μεταρρύθμιση του 1964, δεν καταστράφηκε από τη δικτατορία», παρά το ότι μπορεί η φράση αυτή να θεωρηθεί προκλητική, αφού είναι γνωστό ότι ο πρώτος νόμος της δικτατορίας πάνω στα εκπαιδευτικά (Ν. 129 του 1967) ακυρώνει το Ν.Δ. του 1964, επαναφέροντας την καθαρεύουσα και τα έξι και όχι εννέα χρόνια υποχρεωτικό σχολείο. Στην πραγματικότητα όμως, η μεταρρύθμιση του 1964, είχε αρχίσει να ξεθεμελιώνεται πολύ πριν από την επιβολή της έκτακτης εξουσίας των συνταγματαρχών. Το Νομοσχέδιο περί Τεχνικής Παιδείας, κατατέθηκε στη Βουλή το Μάιο του 1965, μεσολάβησαν όμως τα Ιουλιανά και δεν ψηφίστηκε ποτέ. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι η μεταρρύθμιση του 1964, και το 1965 με την κρίση των Ιουλιανών και το 1967 με το πραξικόπημα, παραμερίστηκε κυρίως για λόγους πολιτικούς και ιδεολογικούς. Η έντονη σύγκρουση την περίοδο της κρίσης και η αντιφιλελεύθερη ιδεολογία της δικτατορίας, οδήγησαν στην οχύρωση πίσω από τα ταριχευμένα ιδεολογικά στηρίγματα της καθαρεύουσας και της ‘ανθρωπιστικής’, όπως την ονόμασαν όλες οι αντιδραστικές κυβερνήσεις παιδείας. Άννα Φραγκουδάκη « Η τεχνική εκπαίδευση και η μυθολογία της» περ. *Σύγχρονα Θέματα* τ. 4 Άνοιξη 1979 σελ. 17

Β' ΜΕΡΟΣ

8. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ

Με την παρουσίαση των τεκμηρίων που ακολουθούν θα γίνει προσπάθεια να καταδειχτεί η κριτική της ΕΔΑ στο σχέδιο Ν. Δ. «περί οργανώσεως και Διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως» της Ενώσεως Κέντρου το 1964. Θα παρουσιαστούν αρχικά τα Επίσημα Πρακτικά της Βουλής, για το άρθρο 35, θα ακολουθήσουν έγγραφα από τα Αρχεία της ΕΔΑ και τέλος άρθρα από την εφημερίδα *Αυγή*.

Επίσημα Πρακτικά Βουλής

8.1. Η «κατ' αρχήν» συζήτηση του νομοσχεδίου «περί οργανώσεως της Διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως»

Σε επτά συνεδριάσεις, από 27-8-1964 έως και 8-9-1964, ολοκληρώθηκε η «κατ' αρχήν» συζήτηση του νομοσχεδίου «περί οργανώσεως της Διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως», το οποίο και ψηφίστηκε στις 9 Σεπτεμβρίου 1964.²⁰³ Στις Συνεδριάσεις αυτές αναπτύσσεται η κριτική της ΕΔΑ επί της αρχής του σχεδίου Ν.Δ. για την εκπαίδευση.

Συνεδριάσεις ΚΓ²⁰⁴

Πέμπτη 27 Αυγούστου 1964, λόγος Σ. Ηλιόπουλου, βουλευτή της ΕΔΑ

Το νομοσχέδιο δόθηκε στη δημοσιότητα ήδη από τις 12 Ιουλίου. Ομιλητής της ΕΔΑ στη συνεδρίαση αυτή, είναι ο Σ. Ηλιόπουλος. Η συνολική του τοποθέτηση χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο κάνει κάποιες γενικότερες παρατηρήσεις και επισημάνσεις, ενώ στο δεύτερο επιχειρηματολογεί πάνω σε συγκεκριμένες διατάξεις του σχεδίου Ν. Δ.

Ο Σ. Ηλιόπουλος, ξεκινά την εισήγησή του με τη θέση ότι η εκπαίδευση είναι λειτουργία **κοινωνική** που υπηρετεί τις ανάγκες της ζωής της ίδιας της κοινωνίας. Αναφέρεται στο άρθρο 26 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών που προσδιορίζει ποιες πρέπει να είναι οι κατευθύνσεις της παιδείας σε κάθε Έθνος.²⁰⁵ Αυτές είναι μερικές από τις πολύ βασικές επιδιώξεις της Παιδείας, η πραγματοποίηση των οποίων συμβάλλει στην υγεία και την πρόοδο του Έθνους, διασφαλίζοντας το μέλλον του λαού.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια σύμφωνα με τον ομιλητή, θα ήταν αναγκαίο να υπάρξει σύμπτωση των αντιλήψεων όλων των αρμόδιων παραγόντων, σε μία από τις γενικές κατευθύνσεις προγραμματισμού της οργάνωσης της Παιδείας. Καθώς η προοπτική που διαγράφεται στο νομοσχέδιο δεν υπόσχεται την άμεση εφαρμογή των θεσπιζόμενων μέτρων, θα πρέπει να μελετηθεί η δυνατότητα και να επιδιωχθεί η ευρύτερη συμβολή στη συμπλήρωση και τη βελτίωση των επαγγελλόμενων μέτρων.

²⁰³ Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση Α' 9-9-1964

²⁰⁴ Αρχείο Βουλής Επίσημα Πρακτικά, τ. 197, ΠΡΒ, Περ Η', ΣΥΝ Α, Ειδική Επιτροπή 1964 για το άρθρο 35, σελ.470-480

²⁰⁵ « Η ανάπτυξις της ανθρώπινης προσωπικότητος και η ενίσχυσις του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Η κατανόησις, η ανεκτικότης και η φιλία μεταξύ πάντων των Εθνών και ομάδων και η ανάπτυξις της δράσεως δια την διατήρησιν της ειρήνης». Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΚΓ' σελ.470

Ο Σ. Ηλιόπουλος, επισημαίνει ότι επικροτούνται από την παράταξή του οι ιδέες του νομοσχεδίου,²⁰⁶ ταυτόχρονα, σημειώνει ότι παρουσιάζεται ελλιπής η έκθεση των στόχων της Παιδείας και γενικά αλλά κυρίως στα σημεία που αναφέρονται στην παγκόσμια διακήρυξη.

Οι κατευθύνσεις που διαγράφει το νομοσχέδιο για την επίτευξη των στόχων της Παιδείας περίπου είναι:

α) Η Εκπαίδευση πρέπει να έχει **Ουμανιστικό χαρακτήρα.**

β) Ο «ανθρωπισμός» αυτός να εμπεριέχει την Ελληνική Παιδεία και τη χριστιανική πίστη, δεν προσηλώνεται στην την παθητική λατρεία παρελθόντος, ούτε αντιτίθεται στις θετικές επιστήμες και την τεχνική. Αλλά εγκολπώνεται τα μεγάλα πνευματικά ρεύματα της εποχής.

γ) Πρέπει να επιδιώκει την ανύψωση της μορφωτικής στάθμης της μεγάλης μάζας του Λαού, ώστε να αφομοιώσει τα επιστημονικά και τεχνικά επιτεύγματα, για την προώθηση της εθνικής οικονομίας. Ο Ηλιόπουλος συμφωνεί με τα παραπάνω και **συμπληρώνει** επίσης ότι η Παιδεία πρέπει να συμπληρώσει το έργο της, **στη σωματική υγεία** των παιδιών, με τη δημιουργία ενός υγιούς εξωσχολικού αθλητισμού

Η Παιδεία θα πρέπει να αποτελέσει έργο της πολιτείας και «η άσκησής της να απαλλαγεί από την μορφήν της επιχειρήσεως και από την ξένην διάβρωσιν και προπαγάνδαν.» Θα πρέπει να πολεμηθεί δραστήρια ο αναλφαβητισμός, που η έκτασή του σήμερα πάνω από 20%- μας προσβάλλει ως Έθνος.²⁰⁷

Ο Ηλιόπουλος, τονίζει ότι μία από τις ουσιώδεις βάσεις της εκπαίδευσης οφείλει να είναι ο κύκλος των ανθρωπιστικών σπουδών. Σωστά, η εισηγητική έκθεση συνδυάζει τις «ανθρωπιστικές σπουδές» με τη σύγχρονη ζωή, τα σύγχρονα ρεύματα, με την επιστήμη και την τεχνική. **Ωστόσο δεν υπάρχει πλήρης ανταπόκριση στις ορθές διακηρύξεις της εισηγητικής εκθέσεως με τις διατάξεις του σχεδίου Ν.Δ.** Από την εξέταση των θεσπιζόμενων μέτρων, γεννιούνται δύο βασικά ερωτήματα.: πρώτον εάν είναι αναγκαία στη χώρα μας η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και δεύτερον εάν είναι ορθοί οι στόχοι και επιτυχής η μεταρρύθμιση και είναι αποτελεσματικά γι' αυτήν τα μέτρα, όπως προβλέπονται από το νομοσχέδιο.

«Γενικός σχεδόν είναι κατά την τελευταία 50ετία ο αφορισμός, ότι η Παιδεία μας είναι 'ο μεγάλος ασθενής'». Δύο κυρίως προβάλλονται ως βασικά αίτια για την καθυστέρησή μας στον τομέα της Παιδείας. **Πρώτον, η πλήρης παραγνώριση της υλικής πλευράς του εκπαιδευτικού προβλήματος** με συνέπεια τη μείωση μέχρις εξαφανίσεως της απόδοσης της εκπαιδευτικής προσπάθειας.

Υπογραμμίζει²⁰⁸ επίσης ότι παρά το γεγονός, ότι στον προϋπολογισμό του έτους 1964, οι δαπάνες για την παιδεία αυξήθηκαν κατά 25% περίπου, σε σχέση με το 1963, «κατά το οποίον υπό την πίεσιν των αγώνων της νεολαίας», είχε επίσης ανέβη το ύψος των δαπανών για την παιδεία. Σε σχέση με τα προηγούμενα έτη προκαλούν σοβαρές επιφυλάξεις και ανησυχίες, ορισμένες απόψεις της εισηγητικής έκθεσης, σε συνδυασμό με τη σύνταξη της παραγράφου 6 του άρθρου 10 του σχεδίου Ν. Δ.

Και συνεχίζει ο βουλευτής της ΕΔΑ Ηλιόπουλος, αναφέροντας ότι, η εννεαετής υποχρεωτική φοίτηση και όλη η διάρθρωση της εκπαίδευσης σύμφωνα με τις προβλέψεις του νομοσχεδίου **θα κλιμακωθεί σε μεγάλη χρονική περίοδο.** Ανάλογα με την οικονομική πρόοδο και την πραγματοποίηση των υπόλοιπων όσα απαιτούνται για την επιτυχία των προϋποθέσεων που αναφέρονται στο νόμο, δηλαδή η αριθμητική επάρκεια του

²⁰⁶ σύμφωνα με τις οποίες η Εκπαίδευση θα πρέπει να ικανοποιεί τις ανάγκες μιας κοινωνίας που βρίσκεται σε εξέλιξη, ν' ανταποκρίνεται στις συγκεκριμένες οικονομικές ανάγκες και να στηρίζει την προσπάθεια για οικονομική και πνευματική ανάπτυξη. Συνεδρίαση ΚΓ' ο.π. σελ. 471

²⁰⁷ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΓ' ο.π. σελ. 472

²⁰⁸ Για την τεκμηρίωση των θέσεών του, παραθέτει τέσσερις πίνακες, με στοιχεία από τους προϋπολογισμούς για το υπουργείο Παιδείας των ετών από το 1961 και μετά, από τις δαπάνες άλλων χωρών για την εκπαίδευση αναλογικά επί του εθνικού εισοδήματος και ανά κάτοικο και την αναλογία μαθητών στη στοιχειώδη και μέση εκπαίδευση. Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΓ' σελ. 472-473

διδασκτικού προσωπικού και η ύπαρξη επαρκών χώρων. Άγνωστο μέχρι ποιού βαθμού έχουν μελετηθεί τα σχετικά στοιχεία ώστε να προβλεφθούν οι δυνατότητες εφαρμογής της μεταρρυθμίσεως. **Στο νομοσχέδιο δε γίνεται καμία πρόβλεψη.**

Ως δεύτερο αίτιο της κακοδαιμονίας της παιδείας μας προβάλλεται **το εκπαιδευτικό σύστημα που επικρατεί, τη μεταβολή του οποίου επαγγέλλεται το νομοσχέδιο.** Ως προς το δεύτερο πρόβλημα δεν υπάρχει πλήρης ομοφωνία ούτε ως προς την έκταση ούτε ως προς τον τρόπο αντιμετώπισής του αλλά και ούτε αλλά και ούτε ως προς την ύπαρξη τέτοιου προβλήματος. Καταδικάζει²⁰⁹ αυτούς που αντιδρούν στη μεταρρύθμιση ασχέτως αν είναι επιτυχής ή όχι.²¹⁰

Στο δεύτερο μέρος της ομιλίας του, αναφορικά με την εξέταση «των κατ' ιδίαν διατάξεων» του σχεδίου Ν.Δ. είναι **θετικός στη δωρεάν παιδεία.** Επισημαίνει ωστόσο ότι **δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για τις Τεχνικές Σχολές και τις Νυκτερινές,** στις οποίες φοιτούν εργαζόμενοι που καταβάλλουν δίδακτρα, γιατί τα περισσότερα είναι Ιδιωτικά, γιατί δεν υπάρχουν Δημόσια Νυκτερινά. Σε αυτή την περίπτωση, ζητάει να υπάρξει μια επιχορήγηση και να αναληφθεί ένα μέρος της δαπάνης για την καταβολή των διδάκτρων, προκειμένου για τις σχολές αυτές.

Θετικά επίσης βλέπει για την ανύψωση της Παιδείας τις διατάξεις για τη μετεκπαίδευση των διδακτικών στελεχών και για την ίδρυση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου του οποίου κατά κύριο λόγο αποστολή είναι η διερεύνηση και μελέτη των προβλημάτων της Παιδείας.

Τρίτο μέτρο, είναι η προβλεπόμενη **αναδιοργάνωση της Διοικήσεως και της Γενικής Εκπαιδύσεως.** Και στα δύο αυτά θέματα και του **Ινστιτούτου Μετεκπαιδύσεως και της αναδιοργάνωσης** δε φαίνεται να υπάρχει ολοκληρωμένη επαφή ούτε με τους κλάδους ειδικοτήτων, ούτε με τους γονείς, αλλά ούτε και με τους μαθητές. Το κυριότερο όμως είναι ότι **δε φαίνεται στο νομοσχέδιο ότι η προσπάθεια αυτή συνδέεται με οποιοδήποτε τρόπο με τα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης.**

Κριτική επίσης ασκείται για το ότι **καταργούνται οι εισαγωγικές εξετάσεις μόνο στο Γυμνάσιο,** αλλά διατηρούνται περαιτέρω. **Προτείνει** να είναι αυστηρότερες οι εξετάσεις στην πορεία των σπουδών, αλλά δε θεωρεί απαραίτητες τις εισαγωγικές εξετάσεις.

Δε θεωρεί επίσης σωστή την κατάργηση του διαγωνισμού για τη συγγραφή των εκπαιδευτικών βιβλίων. Μόνο στην περίπτωση αποτυχίας του διαγωνισμού, να γίνεται ανάθεση της συγγραφής με απόφαση του Υπουργού. Αρνητικό επίσης θεωρεί ότι δεν προβλέπεται η νομιμοποίηση ως διδακτικών βιβλίων μεταφράσεις, κυρίως τεχνικών, ξένων παρόμοιων έργων.

Πιστεύει ότι ένα από τα βασικά μέτρα, είναι η διάρθρωση της Γενικής Παιδείας σε τρεις επάλληλους κύκλους σχολείων και συγχρόνως και **η υποχρεωτική εννεαετή εκπαίδευση** για όλα τα Ελληνόπουλα. Επικροτεί την τελευταία που τη χαρακτηρίζει ως μία από τις **σοβαρότερες κατακτήσεις** αφού η μόρφωση που δίνεται στα εξαετή δημοτικά σχολεία δεν παρείχε τα απαραίτητα εφόδια στους μαθητές, οι οποίοι εξερχόμενοι από τα δημοτικά σχολεία «αποδύονται εις τον αγώνα τον βιοποριστικόν».²¹¹ Το βήμα αυτό θα συντελέσει στην ανώτερη μορφωτική στάθμη των πολιτών, όπως το απαιτούν και οι συνθήκες της εποχής.

²⁰⁹ «Το φαινόμενον είναι παλαιόν. Ήδη από τας αρχάς του αιώנוς μας εις κάθε απόπειραν μεταρρυθμίσεως του εκπαιδευτικού συστήματος οι αυτοί κύκλοι του συντηρητισμού, της αντιδράσεως προς οιαδήποτε ανανέωσιν, οι μονοπωλούντες την σοφίαν και την επιστημονσύννην και αδιαφορούντες δια την πνευματικὴν στάθμην της μεγάλης μάξης του λαού, ήγειραν κυριολεκτικώς επανάστασιν κατά πάσης μεταβολής.» Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΓ' σελ. 473

²¹⁰ Για να γίνει πιο σαφής και μετά την παρέμβαση του υφυπουργού Παιδείας Λουκή Ακρίτα, κατονομάζει «έντυπον φυλλάδιον των Καθηγητών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών» το περιεχόμενο του οποίου αποτελεί λίβελλο κατά της επιχειρούμενης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΓ' σελ 473

²¹¹ Συνεδρίαση ΚΓ' ο.π. σελ. 474

Ωστόσο ο τρόπος που οργανώνεται αυτή η υποχρεωτική φοίτηση εγείρει ενστάσεις. Επικρίνεται η **παράλειψη της πρόβλεψης** από το νομοσχέδιο Ν.Δ. για την **προσχολική μόρφωση των παιδιών**. Θέμα το οποίο με τη σημερινή κατάσταση της καθημερινής ζωής θα πρέπει να αποτελέσει σοβαρή απασχόληση του Κράτους.

Τα ζητήματα στα οποία επικεντρώνεται περισσότερο η κριτική του, είναι η μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο, η διάρθρωση των τύπων των σχολείων και το ζήτημα της γλώσσας.

Για το πρώτο ζήτημα ειδικότερα, χαρακτηρίζεται **ως ανεπιτυχής η διαίρεση της στοιχειακής εκπαίδευσης σε δύο τύπους σχολείων**. Πρώτον γιατί διασπάται η ενότητα της διδακτικής κλίμακας, αλλά και η ενότητα στην ανάπτυξη την πνευματική των παιδιών, «δεν καθιστά δυνατή τη μετάδοση κανόνων- βιωμάτων δια τον τρόπον του σκέπτεσθαι εις τα παιδιά» και κυρίως δεν τους παρέχει τη δυνατότητα να σκεφτούν το πώς θα σπουδάσουν.

Είναι **κατά**, επίσης της **επαλληλίας των Σχολών** η οποία δεν επιτρέπει πλήρως τη βαθύτερη επεξεργασία για κανένα μάθημα. Η διακοπή από σχολείο σε σχολείο έχει το παραπάνω βασικό μειονέκτημα. Τέλος λείπει για το γονέα η εντύπωση της συνέχειας των σπουδών. Διασπάται το ενιαίο της έννοιας της υποχρεωτικής παιδείας και εκφράζει φόβους ότι η εννεαετής φοίτηση μπορεί να μείνει στα χαρτιά.

Από τη στιγμή που θα πρέπει ένα παιδί να περάσει από το ένα σχολείο στο άλλο, θα υπάρξει η εντύπωση ότι κάποιος κύκλος σπουδών τελείωσε, για το φτωχό πατέρα του χωριού και επομένως δε θα υπάρξει συνέχεια της φοίτησης στα Γυμνάσια. **Και δεν υπάρχει ούτε ως σκέψη ούτε ως κατεύθυνση στο σχέδιο Ν.Δ. να προχωρήσει κάποτε στην ενότητα του σχολείου αυτού το κράτος.** Εξάλλου το πρόγραμμα το οποίο καθορίζεται για το Γυμνάσιο αποτελεί ουσιώδη διαχωριστική γραμμή, την ουσιαστική διακοπή της στοιχειώδους εκπαίδευσης, αφού το Γυμνάσιο δε φαίνεται να αποτελεί συνέχεια της εκπαίδευσης του Δημοτικού Σχολείου.²¹²

Αρνητικά επίσης διάκειται στη διάταξη που υπάρχει στο σχέδιο Ν. Δ. στο άρθρο 4, σύμφωνα με την οποία μετά την αποφοίτηση από το Δημοτικό υποχρεωτικά εγγράφεται εις το Γυμνάσιο το παιδί ή στο επαγγελματικό Γυμνάσιο. Ο θεσμός όμως του επαγγελματικού τριετούς Γυμνασίου, αναιρεί τη βάση της υποχρεωτικής 9ετούς βασικής παιδείας, την οποία διαγράφει το σχέδιο Ν. Δ. Γιατί ενώ έχει κριθεί σωστά ότι έπρεπε η στοιχειακή υποχρεωτική μόρφωση των παιδιών να είναι 9ετής πώς γίνεται με άλλη διάταξη να μπορεί το παιδί να διακόψει τη βασική στοιχειακή μόρφωση και να τραπεί προς το επαγγελματικό Σχολείο. Όλα τα Ελληνόπουλα θα πρέπει να πάρουν την εννεαετή μόρφωση. Θα πρέπει λοιπόν να εγκαταλειφθεί η διάταξη με την οποία τα παιδιά μετά το δημοτικό θα μπορούν να στρέφονται στο επαγγελματικό Γυμνάσιο. Γιατί σε αυτήν την περίπτωση στερείται από τα παιδιά αυτά το δικαίωμα (όσων φοιτήσουν σε Τεχνικό Γυμνάσιο) να συνεχίσουν ενδεχομένως ανώτερες σπουδές στο Λύκειο και ενδεχομένως και στο Πανεπιστήμιο. Ακυρώνεται έτσι η σφραγίδα της δωρεάς αφού τα παιδιά που θα στραφούν από βιοτικές ανάγκες στο Επαγγελματικό Γυμνάσιο θα εμποδιστούν προς ανώτερες σπουδές.

Ο εκπρόσωπος της ΕΔΑ, Ηλιόπουλος συνεχίζει την κριτική του, λέγοντας ότι το σχέδιο Ν.Δ. πλήττει τη Μέση Εκπαίδευση, η οποία θεμελιώνει την Παιδεία γιατί διαχωρίζει το Γυμνάσιο σε δύο τριετείς κύκλους δημιουργώντας το φόβο ότι κύριοι σκοποί της Εθνικής Εκπαίδευσης γίνονται οι σκοποί της Στοιχειώδους Εκπαίδευσης. Ενώ αντιθέτως το Γυμνάσιο, όπως λειτουργεί καλύπτοντας τον τομέα της κλασσικής παιδείας θεμελιώνει την πραγματική, την «Ελληνικήν Παιδείαν».

Απαντά στους επικριτές, του νομοσχεδίου, που θεωρούν διάβρωση του κλασικισμού τη διδασκαλία των αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο από μεταφράσεις και την κατάργηση των Λατινικών, ως υποχρεωτικού μαθήματος στη Μέση Εκπαίδευση.

²¹² Και για τα Δημοτικά βέβαια, ο Ηλιόπουλος στην ίδια αγόρευση, τονίζει ότι κατ' ευφημισμό είναι εξατάξια. Πρόκειται για μονοτάξια τα οποία απλώς έχουν έξι χρόνια φοιτήσεως. Δεν υπάρχουν διδάσκαλοι για τα εξατάξια. Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση Κ Γ' σελ. 475

Ωστόσο, σύμφωνα με τον αγορητή, στο κλασσικό Γυμνάσιο δε γίνεται ουσιαστική διδασκαλία ούτε γνωριμία με τον αρχαίο κόσμο, δεν υπήρχε καμιά πνευματική καλλιέργεια στη βάση της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας. Αντίθετα η γνωριμία με το **ουσιαστικό περιεχόμενο** ολόκληρων έργων της Αρχαίας Γραμματείας με **καλές μεταφράσεις** θα ενώσει το Έθνος στην ιστορική του πορεία. Αλλά για όσους θα συνεχίσουν σε ανώτερες κλασσικές σπουδές θα καταστεί πιο ασφαλής η γνώση της μορφής των αρχαίων κειμένων.

Παρόλα αυτά **καταλογίζει πολλή δειλία στη βασική αυτή μεταρρύθμιση** αφού διατηρεί τη διδασκαλία της γραμματικής του αττικού λόγου με φραστικές ασκήσεις στη γ' τάξη του Γυμνασίου. Διακόπτει τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας με δόκιμες μεταφράσεις και εισάγει τη διδασκαλία από το πρωτότυπο της αρχαίας Ελληνικής γλώσσας και Γραμματείας στο Λύκειο και σε συνάρτηση με την αρχαία Ελληνική γλώσσα διδάσκεται και η καθαρεύουσα.

Σφάλμα επίσης, είναι (σύμφωνα με τον αγορητή) σ' ό, τι αφορά τη **γλώσσα η εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας δυνητικός**. Αντίθετα θα πρέπει να υπάρξει διατύπωση όπου «η δημοτική γλώσσα ως διεμορφώθη αποτελεί το γλωσσικόν όργανον της γραπτής και προφορικής διδασκαλίας παραλλήλως δε, νομιμοποιείται-είναι άλλως τε νομιμοποιημένη και εκ του Συντάγματος- η χρήσις της καθαρευούσης.»²¹³

Και ενώ βέβαια λέγεται ότι η δημοτική θεσπίζεται ως γλώσσα διδασκαλίας και των βιβλίων του δημοτικού σχολείου **δεν υπάρχει γραμματική ούτε συντακτικό της δημοτικής γλώσσας**, ούτε προβλέπεται να γίνει.

Θεωρεί επίσης εσφαλμένη τη χρησιμοποίηση του όρου νεοελληνική γλώσσα, στο νομοσχέδιο, χωρίς να διευκρινίζεται αν πρόκειται για τη δημοτική ή την καθαρεύουσα ή κάποια άλλη. Επιπρόσθετα, ως λανθασμένη χαρακτηρίζει την εκμάθηση της καθαρεύουσας στην Πέμπτη και Έκτη τάξη του δημοτικού σχολείου. Όπως επίσης και τη διδασκαλία της αρχαίας Ελληνικής γλώσσας στην τρίτη τάξη του Γυμνασίου.

Προτείνει να υπάρξει πλήρης εκκαθάριση στο γλωσσικό χάος που υπάρχει στη χώρα μας και να δοθεί στον Ελληνικό λαό το γλωσσικό μέσο με το οποίο θα σκέφτονται και θα εκφράζουν τις σκέψεις τους τα Ελληνόπουλα, αλλιώς θα διατηρηθεί η σύγχυση.

Στη συνέχεια του λόγου του, ο Ηλιόπουλος χρησιμοποιεί διάφορα παραδείγματα για να δείξει τις αθλιότητες που επέφεραν στη χώρα μας, το κλασσικό Γυμνάσιο και η κλασσική παιδεία και προ παντός η καθαρεύουσα.²¹⁴

Κλείνει λέγοντας ότι το σχέδιο Ν. Δ, **κάνει πολλά θετικά βήματα γι' αυτό και η ΕΔΑ θα το ψηφίσει κατ' αρχήν.** Εκφράζει όμως φόβους ότι δε δίνει ένα τέλος στο χάος που υπάρχει σήμερα στην Παιδεία. Θεωρεί αναγκαίο να επιταχυνθεί αυτή η προσπάθεια και με ποιο δραστικό τρόπο γιατί αποτελεί εθνική ανάγκη..²¹⁵

Ο **Α. Ακρίτας** αναφορικά με την τεχνική εκπαίδευση επισημαίνει ότι η Κυβέρνηση δεσμεύεται ότι με το νέο σχέδιο Ν. Δ. για την τεχνική εκπαίδευση θα υπάρχει ένα είδος επαγγελματικού τεχνικού Γυμνασίου, αλλά σε καμιά περίπτωση τα Ελληνόπουλα, δε θα απομακρυνθούν από τη βασική, τη γενική μόρφωση, η οποία θα συνεχιστεί μέχρι την ηλικία των δεκαπέντε ετών. **Συμφωνεί επίσης με την παρατήρηση του Σ. Ηλιόπουλου ότι σε καμιά βαθμίδα της εκπαιδευσεως δε θα πρέπει να υπάρχουν φραγμοί**, αλλά το παιδί με τη σφραγίδα της δωρεάς να μπορεί να ανέλθει στην ηγεσία του Έθνους και αν υποθεθεί ότι το παιδί θα έχει τη δυνατότητα να ακολουθήσει τη μέση τεχνική σχολή, την ανώτερη τεχνική σχολή θα μπορεί να φτάσει και στο πολυτεχνείο. Ο **Σ. Ηλιόπουλος** ωστόσο τονίζει ότι με τη διατύπωση που υπάρχει στο σχέδιο Ν.Δ. τίθεται φραγμός στα παιδιά που θα

²¹³ Συνεδρίαση ΚΓ' σελ.477

²¹⁴ Στο σημείο αυτό παραθέτει κάποια κείμενα που δείχνουν «ποια είναι τα αποτελέσματα της κλασσικής σπουδής». Πρόκειται για ένα έγγραφο του Γενικού Επιτελείου Στρατού και γραπτά υποψηφίων μαθητών για την εισαγωγή τους στα τμήματα Μεταλλειολόγων και Χημικών. Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση Κ Γ' ο.π. σελ. 478-480

²¹⁵ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση Κ Γ', ο.π. σελ. 480

εγγραφούν στο επαγγελματικό γυμνάσιο, γι' αυτό και ζητάει να υπάρχει μια παραλλαγή του προγράμματος στα γυμνάσια.

Στη Συνεδρίαση αυτή ο **Γ. Λύχνος** από την πλευρά της **ΕΡΕ**, επικρίνει την επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης από έξι σε εννέα χρόνια, με το επιχείρημα ότι δεν είναι εφαρμόσιμη, καθώς όλοι γνωρίζουν, ότι η εξαιτής υποχρεωτική εκπαίδευση που ισχύει, στην πράξη δεν εφαρμόζεται, γιατί κοινωνικές ανάγκες εμποδίζουν τα παιδιά να παραμείνουν. Επιπλέον η επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε εννέα χρόνια, θα διώξει τα παιδιά αυτά από τα χωριά τους που θα αποτελέσουν νέα τάξη άνεργων νέων. Αλλά και τα υπόλοιπα μέτρα όπως η δωρεάν εκπαίδευση, συσσίτια, δωρεάν μεταφορά των μαθητών, σταδιακή αύξηση των Γυμνασίων, θεωρεί ότι είναι υποσχέσεις απραγματοποίητες, ενώ με την επέκταση της βασικής εκπαίδευσης, το γυμνάσιο «κατέρχεται προς το δημοτικόν σχολείον και η Μέση εκπαίδευσις καταβιβάζεται προς την Δημοτικήν εκπαίδευσιν.» Επικρίνει τη διδασκαλία των αρχαίων από δόκιμες μεταφράσεις και καθώς και την κατάργηση των Λατινικών που τα θεωρεί βάση των ξένων γλωσσών. Θεωρεί ότι το νομοσχέδιο καθιερώνει τη διγλωσσία και ότι δεν έφτασε ο καιρός για την επιβολή της δημοτικής. Η επίλυση του γλωσσικού ζητήματος θα έπρεπε να αφεθεί στην ιστορία. Με το Νομοσχέδιο έρχεται στην επιφάνεια το γλωσσικό ζήτημα που παλιά είχε κομματική χροιά.

Ο **Α. Ακρίτας** υφυπουργός Παιδείας της Ε. Κ. τονίζει ότι το θέμα της δημοτικής γλώσσας θα έπρεπε να έχει υπερφαλαγγιστεί και στη συνείδηση και στη σκέψη (όλων) διότι η ίδια η ζωή το έχει καθιερώσει και ότι το Νομοσχέδιο στο θέμα αυτό τηρεί μάλλον στάση **ουδετερότητας**, «αποκαθιστά την ισοτιμία της δημοτικής, αναγνωρίζει την γλωσσικήν πραγματικότητα και καθαρευούσης και βοηθά το παιδί να προσπελάσει προς τας πηγάς του Αρχαίου Λόγου.»

Στη συνέχεια του λόγου του ο **Γ. Λύχνος** δε θεωρεί πρόοδο το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο. Ουσιαστικά μεταφέρονται οι εξετάσεις από το «Πανεπιστήμιον εις ίδια τα Γυμνάσια με άλλας Επιτροπάς.», ενώ οι **εισαγωγικές εξετάσεις υποβιβάζονται** αναφορικά με την ποιότητα και το περιεχόμενο. Στη Γαλλία που εφαρμόζεται αυτό το σύστημα, έχει μεσολαβήσει ένα έτος ειδικής εκπαιδύσεως, μετά τη συμπλήρωση της οποίας οι φοιτητές παίρνουν το απολυτήριο για να μουν στις Ανώτατες Σχολές. Δεν υπάρχει αντίρρηση για την αύξηση του χρόνου φοίτησης στις Ακαδημίες. Για την έλλειψη καθηγητών στη Μέση Εκπαίδευση προτείνει την αύξηση των μισθών προκειμένου να προσελκυστούν. Ζητά επίσης επανεξέταση του θέματος της τρίμηνης ή τετράμηνης, εντός των θερινών μηνών, εκπαίδευση προετοιμασίας νέων καθηγητών. Θεωρεί επίσης το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ως επικίνδυνο πειραματισμό για το χώρο της Παιδείας, καθώς **δεν υπάρχει εγγύηση για την επιλογή των μελών του**, αλλά και δεν αφήνεται καμιά υπηρεσία της Παιδείας έξω από το Ινστιτούτο, αποτελεί έτσι κατάργηση των θεσμών με τους οποίους λειτούργησε ως τώρα το Υπουργείο Παιδείας. Τέλος δηλώνει ότι **οι βουλευτές της ΕΡΕ θα καταψηφίσουν την αρχή του σχεδίου Ν. Δ. επιφυλασσόμενοι ότι θα συζητήσουν τα άρθρα.**

Τέλος ο **Κ. Πετρόπουλος** από την παράταξη της **Ενώσεως Κέντρου**, αναφέρεται στους αγώνες του Εκπαιδευτικού Ομίλου με πρωταγωνιστές τον Δελμούζο και τον Μ. Τριανταφυλλίδη²¹⁶ και στις προσπάθειές τους να εφαρμόσουν ένα σύστημα ανακαινίσεως του εκπαιδευτικού προβλήματος. Τονίζει επίσης ότι τα δημοτικά τραγούδια είναι στη Δημοτική, ο εθνικός μας ύμνος γράφτηκε στη Δημοτική και αναφέρει πολλά άλλα τέτοια παραδείγματα τονίζοντας ότι η διγλωσσία θα σταματήσει με την εξέλιξη και τον καιρό. Σκοπός του σχεδίου Ν.Δ. είναι να δώσει πραγματική ανθρωπιστική παιδεία στους νέους, μέσα από καλές μεταφράσεις που είναι απαραίτητες για να μπει το παιδί στο πνεύμα του μεγάλου ελληνικού πολιτισμού. Σκοπός της Ε. Κ. είναι η διαμόρφωση ενός πολίτη με φρόνημα Ελληνικό, που να γνωρίζει τα δικαιώματά του και να σέβεται τις υποχρεώσεις του. Για το μάθημα επίσης των Λατινικών τονίζει ότι, μπορεί να καταργείται ως μάθημα

²¹⁶ Δεν αναφέρει το Δ. Γληνό!

υποχρεωτικό, παραμένει όμως ως μάθημα προαιρετικό για το Λύκειο και τις ώρες του μαθήματος αυτού τις παίρνουν τα αρχαία Ελληνικά. Όσο για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο επειδή γράφτηκε ότι είναι αντιγραφή του Ινστιτούτου του Ανατολικού Βερολίνου, απαντά ότι παρόμοια παιδαγωγικά ινστιτούτα λειτουργούν στη Γαλλία, Ιταλία, Αγγλία, Ελβετία, Ισραήλ, Σουηδία, Δανία και ότι ακόμη είχε αποφασιστεί από την Επιτροπή Παιδείας του 1957.

Συνεδρίασις Κ.Ε. Τρίτη 1 Σεπτεμβρίου 1964.²¹⁷
Ομιλητής Μ. Θεοδωράκης.

Δεύτερος ομιλητής της ΕΔΑ ο Μίκης Θεοδωράκης, ως μέλος της ΕΔΑ και ως πνευματικός άνθρωπος, χαιρετίζει την πρωτοβουλία της κυβερνήσεως για την αναδιοργάνωση της Σχολικής Παιδείας. **Συντάσσεται** και εκείνος, με την κοινή διαπίστωση ότι η παιδεία αποτελεί θεμέλιο τόσο «της εκπολιτιστικής ανάπτυξης του λαού μας», όσο και της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας μας.

Η παιδεία ωστόσο, σήμερα, βρίσκεται ,σύμφωνα με τον αγορητή, σε τέλεια εγκατάλειψη από μέρους του επίσημου κράτους και επισημαίνει τον **εθνικό** κίνδυνο από την καθυστέρηση της αναδιοργάνωσης της Σχολικής Παιδείας. Μόνο μ' έναν **πανεθνικό** συναγερμό γύρω από το πρόβλημα της **Εθνικής²¹⁸** Παιδείας, είναι βέβαιο ότι η αυριανή Ελλάδα θα δώσει μέσα στην ιστορία το δημιουργικό παρόν και θα παίξει ρόλο πρωτοποριακό.

Υπογραμμίζει ως **θετικά σημεία** του υπό κρίση σχεδίου Ν.Δ., **την αύξηση του ποσοστού του προϋπολογισμού για την παιδεία, την απαλλαγή από τα δίδακτρα, την εννεαετή υποχρεωτική εκπαίδευση και τα σχολικά συσσίτια.²¹⁹** Σε άλλο σημείο του λόγου του θεωρεί επίσης **θετικό** σημείο και την εισαγωγή στο Λύκειο στοιχείων **Οικονομικής Επιστήμης** και **Δικαίου** καθώς και την Εισαγωγή στην **Κοινωνιολογία** και στη **Φιλοσοφία.²²⁰**

Η κριτική του εντοπίζεται σε δύο κυρίως σημεία : πρώτον την **απουσία σύνδεσης του εκπαιδευτικού προγράμματος με το πρόγραμμα της οικονομικής ανασυγκροτήσεως της χώρας.**«...**Γιατί η οικονομική και πολιτική μας ζωή είναι εξαρτημένη από τα ξένα μονοπώλια. Έτσι δεν μπορεί να υπάρξη Εθνικόν δημιουργικόν πρόγραμμα οικονομικής αναπτύξεως. Έτσι δεν μπορεί να υπάρξη αντιστοιχία εις την Παιδείαν.**»²²¹

²¹⁷ Αρχείο Βουλής Επίσημα Πρακτικά τ. 197. ΠΡΒ, ΠΕΡ Η', ΣΥΝ Α', Ειδική Επιτροπή 1964 για το άρθρο 35 σελ. 509-513

²¹⁸ Είναι συχνή η χρήση του όρου «εθνικός», στην αγόρευση του Μ. Θεοδωράκη αλλά και άλλων βουλευτών της ΕΔΑ. Η συντριβή της Αριστεράς στον εμφύλιο πόλεμο επέτρεψε στο αστικό κράτος να ισχυρίζεται **ότι η Αριστερά δεν εντάσσεται** στην εσωτερική ενότητα, στο «εμείς», στους πολίτες που τη θέλησή τους εκφράζει το κράτος, **στο έθνος** και ότι η Αριστερά ήταν «αντεθνική» και «ξενοκίνητη». Η Αριστερά αμύνθηκε σ' αυτόν τον κρατικό λόγο, μόνο που απάντησε στο πλαίσιο του αντιπάλου. Δεν επιχείρησε να καταδείξει τις ταξικές αντιθέσεις, τη βασική και ασυμφιλίωτη αντίθεση μέσα στο ίδιο το έθνος, που έχει να κάνει με την αντίθεση ανάμεσα στο κεφάλαιο από τη μία και τις λαϊκές τάξεις από την άλλη. Η επίκληση στο Έθνος εντάσσεται στην προσπάθεια που κάνει η Αριστερά να δείξει ότι αγωνίζεται για τα συμφέροντα του έθνους και την προκοπή του τόπου. Αντίθετα, αντεθνική και ξενόδογλη είναι η ολιγαρχία και η Δεξιά που την εκπροσωπεί. Γιαννακόπουλος Γ. *Οι οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς στην Ελλάδα την περίοδο 1956- 1981* Διδακτορική Διατριβή Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθήνα 2002, σελ. 100

²¹⁹ «Ειδικότερον δια τα Σχολικά συσσίτια, προβλέπεται ότι θα ενισχυθούν από την Αμερικανικήν εισφοράν και από τα Φιλόπτοχα Ταμεία των Βασιλικών Εράνων. Φοβούμαι ότι αυτό θα αποτελέση μειοτικών παράγοντα, διότι μας υποβιβάζει εις τον ρόλον του πτωχού ανεψιού, και τους άλλους εις τον ρόλον του πλούσιου θείου. Θα ήθελα όλη η δαπάνη των σχολικών συσσιτίων να την ανελάμβανε το Κράτος και ουχί η Αμερικανική εισφορά και τα Φιλόπτοχα Ταμεία των Βασιλικών Εράνων.» Μ. Θεοδωράκης, Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίασις ΚΕ' ο.π. σελ. 510

²²⁰ Πρακτικά Βουλής ο.π. σελ. 512

²²¹ Μ. Θεοδωράκης, Συνεδρίαση ΚΕ' σελ. 510

Και δεύτερον, την **απουσία ουσιαστικού εκδημοκρατισμού της Παιδείας** και την **έλλειψη μέριμνας για τους εργαζόμενους μαθητές**. Στα αρνητικά επίσης συγκαταλέγει την **καθιέρωση διγλωσσίας** στο θέμα της γλώσσας και την **«..αδικαιολόγητον απουσίαν της αισθητικής αγωγής» από το αναλυτικό πρόγραμμα του λυκείου**.

Ειδικότερα, ο Μ. Θεοδωράκης επισημαίνει ότι στο Ανώτερο τριχρόνο Γυμνάσιο (το Λύκειο) **καταργείται** και αυτός ακόμη ο περιορισμένος **διαχωρισμός που υπήρχε**. Αντί να συνδεθεί η **Γυμνασιακή Εκπαίδευση** με προβλήματα επιστημονικά και τεχνικά και να πραγματοποιείται έτσι η πολύπλευρη ουμανιστική μόρφωση, **μένει προσκολλημένη στην παλιά μονομέρεια**. Έτσι παραμελούνται και πάλι τα σύγχρονα ιδανικά που προβάλλουν **«την επιστημονική κατάρτιση σαν κύριο στοιχείο της Εθνικής Παιδείας»**.²²²

Επίσης στο παθητικό του υπό κρίση σχεδίου Ν.Δ. καταλογίζεται η **έλλειψη αντιμετώπισης των προβλημάτων των εργαζόμενων μαθητών**, όπως προαναφέρθηκε από τον προηγούμενο αγορητή Σ. Ηλιόπουλο. Συγκεκριμένα των α) **Νυκτερινών Γυμνασίων** και β) των **Τεχνικών Σχολών**. Προτείνει την ίδρυση Δημόσιων Τεχνικών Σχολείων. Ζητά επίσης να εφαρμοστεί : **«1) η δωρεάν Παιδεία δια τας Τεχνικάς Σχολάς, 2) η χορήγησης βραδινού συσσιτίου, 3) ο καθορισμός δώρου εργασίας δια τους φοιτώντας εις Τεχνικάς Σχολάς, 4) η κατάργησης του 7^{ου} χρόνου της σχολικής ζωής και 5) η ίδρυσις Λέσχης εργαζόμενων μαθητών. Επίσης η ανάπτυξις νυκτερινής εκπαιδύσεως με κατεύθυνση την εξειδίκευση και τεχνική ανάπτυξη του εργατικού μας δυναμισμού.»**²²³

Επίσης, σ' ό, τι αφορά τη Σχολική Παιδεία, τονίζει ότι δεν μπορούμε να λύσουμε τα εσωτερικά της προβλήματα, χωρίς να υπάρχει προβληματισμός για τα προβλήματα και τις λύσεις του ευρύτερου μορφωτικού χώρου μέσα στον οποίο κινείται, δίχως να υπάρχει μια ενιαία καθολική θεώρηση για ένα συνολικό ολοκληρωτικό ανέβασμα του μορφωτικού επιπέδου του λαού μας. Ως μορφωτικό περίγυρο της σχολικής αγωγής θεωρεί :1) Την προσχολική αγωγή. 2) Την υγεία και ψυχική υγιεινή του παιδιού. 3) Την αγωγή του ανάπηρου παιδιού. 4) Τη σωματική αγωγή και 5) Τον αναλφαβητισμό.

Για την **προσχολική αγωγή** θα πρέπει να **ιδρυθούν ειδικοί σταθμοί** για την παρακολούθηση του παιδιού. Για την **υγεία του παιδιού** η ΕΔΑ **προτείνει έλεγχο των συσσιτίων από γονείς και δασκάλους. Επίδομα στις άπορες οικογένειες για κάθε παιδί, ηλικίας από 1-14 ετών, εξασφάλιση εργασίας στους άνεργους γονείς**. Αναφορικά με την ψυχική υγεία η Ε.Δ.Α. προτείνει την **ίδρυση** και στην Ελλάδα του θεσμού του **σχολικού ψυχολόγου** κατά εκπαιδευτικές περιφέρειες, όπως επίσης και την ίδρυση ψυχολογικών συμβουλευτικών σταθμών για την προσχολική και σχολική ηλικία (με συμμετοχή παιδιάτρων, ψυχιάτρων, παιδαγωγών και κοινωνικών λειτουργών).

Στο θέμα επίσης της **αγωγής των ανάπηρων παιδιών**, **καμιά ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του προβλήματος** αυτού συνολικά δε γίνεται από το Κράτος.

Αναφορικά με τον τέταρτο περίγυρο της σχολικής παιδείας που είναι η Σωματική Αγωγή προκειμένου να χαραχθεί ορθή πολιτική σύμφωνα με τον ομιλητή, είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός οράματος. Όραμα θα ήταν να καταστούν οι Έλληνες λαός Ολυμπιονικών, σε στεριά και θάλασσα. Για να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται να **αναπτυχθεί ο μαζικός κλασικός αθλητισμός**.

Τέλος κάνει λόγο για το τελευταίο μέρος του μορφωτικού και επιμορφωτικού κύκλου που περιβάλλει τη σχολική παιδεία, τον **αναλφαβητισμό**.²²⁴ Θεωρεί **ακατανόητο να λέγεται ότι δημιουργείται κοινωνική δημοκρατία, ότι δημιουργούνται ίσες ευκαιρίες και προσφέρονται ίσα δικαιώματα, όταν ο μισός πληθυσμός είναι μισοαγράμματος**. Στην περίπτωση αυτή ο λαός δεν απολαμβάνει τα δικαιώματα των πολιτών και ταυτόχρονα καθίσταται άχρηστος για την τεχνική ανάπτυξη της χώρας. Άρα είναι αναγκαία η **ανάληψη**

²²² Συνεδρίαση ΚΕ' Μ. Θεοδωράκης σελ. 510

²²³ ο.π. σελ. 510

²²⁴ « Το 47% των κατοίκων είναι **μισοαναλφάβητοι**.» Το ποσοστό αυτό το χαρακτηρίζει ως εθνική ντροπή . Μ. Θεοδωράκης Πρακτικά Βουλής Συνεδριάσεις Κ.Ε. Τρίτη 1 Σεπτεμβρίου 1964, σελ.512

από την πολιτεία, μιας εθνικής πρωτοβουλίας, μιας εθνικής **εκστρατείας κατά του αναλφαβητισμού**. Μόνο αν επιλυθούν αυτά τα αλληλένδετα μορφωτικά και επιμορφωτικά προβλήματα, η ΕΔΑ πιστεύει ότι μπορεί να εξασφαλιστεί η φυσιολογική ανάπτυξη της σχολικής παιδείας.

Κριτική επίσης, ασκείται και στο θέμα της **γλώσσας**, όπου ο Θεοδωράκης ως εκπρόσωπος της ΕΔΑ, εκφράζει φόβους ότι με το συγκεκριμένο σχέδιο Ν.Δ. καθιερώνεται η διγλωσσία. « *Η διγλωσσία, κατά τον αείμνηστον Δημήτρη Γληνόν, ονομάζεται διψυχία και διχάζει την προσωπικότητα. Κατά τους συντάκτες του νομοθετήματος, η διγλωσσία είναι η γλωσσική αναρχία, η λογική σύγχυσις, η αγραμματοσύνη και η ασυναρτησία. Και όλα αυτά καθιερώνονται με εφεύρημα της δήθεν γλωσσικής ισοτιμίας.*»²²⁵ Και ενώ ο Υπουργός της Παιδείας είπε ότι η δημοτική γλώσσα είναι η ωραιότερη γλώσσα του κόσμου, καθώς και ότι η δημοτική και η καθαρεύουσα αποτελούν δύο μορφές του νεοελληνικού λόγου, διερωτάται ο αγορητής, πώς είναι δυνατόν η καθαρεύουσα να είναι ζωντανή γλώσσα. Επικαλείται, για την ενίσχυση της θέσης του, τη μαρτυρία του ίδιου του συντάκτη του νομοσχεδίου για την εκπαίδευση, Ε. Παπανούτσου, σύμφωνα με τον οποίο: « *Η ..καθαρεύουσα...είναι κατασκεύασμα του γραφείου, καμωμένη από λογίους που ήθελαν με την τεχνητή αναβίωση μιας ωρισμένης γλωσσικής μορφής ...να κρατήσουν εξωτερικά το δεσμό με τα περασμένα.....Το κατασκεύασμα τούτο δεν μπόρεσε να επιβληθεί στον προφορικό λόγο.*»²²⁶ Δηλαδή δεν ομιλείται, δεν είναι ζωντανή. **Κατηγορεί έτσι για ατολμία** την Κυβέρνηση σ' ό, τι αφορά την επιβολή της δημοτικής. Η λύση που επιλέχτηκε μεταφέρει το γλωσσικό πρόβλημα σαράντα χρόνια πίσω.

Επαινεί την εισαγωγή των καινούριων μαθημάτων στο Λύκειο όπως: των **στοιχείων της Οικονομικής Επιστήμης** και του **Δικαίου**, καθώς και την εισαγωγή στην **Κοινωνιολογία** και τη **Φιλοσοφία**.

Επικρίνει όμως την απουσία του μαθήματος της αισθητικής αγωγής που τη θεωρεί αδικαιολόγητη, όπως επίσης θεωρεί ειρωνεία την αναζήτηση του ανθρωπισμού στις ρωμαϊκές περικεφαλαίες (αναφερόμενος στους διαξιφισμούς μεταξύ των υπερασπιστών του ρωμαϊκού και του αρχαίου Ελληνικού ήθους) ενώ « *..ένας αληθινός, οικείος ουμανισμός βρίσκεται διάχυτος μέσα στην αισθητική κληρονομιά των μεγάλων καλλιτεχνών της ανθρωπότητας.*» **Προτείνει έτσι την εισαγωγή στο Λύκειο του μαθήματος της αισθητικής αγωγής**, με τον **τίτλο της Γενικής Ιστορίας της Τέχνης**, η οποία θα περιλαμβάνει την ιστορία της **ζωγραφικής** με προβολές και με ανάλυση, την ιστορία της **Μουσικής** με χρησιμοποίηση δίσκων και γενικά τη συνεργασία του Θεάτρου και του Κινηματογράφου και άλλων φορέων (όπως των συμφωνικών συγκροτημάτων και του ραδιοφώνου, μέσα σ' ένα γενικό πρόγραμμα αισθητικής καλλιέργειας της μαθητικής νεολαίας).

Ειδικότερα επισημαίνει για τη μουσική αγωγή ότι, αφού είμαστε ως λαός κληρονόμοι ενός μεγάλου μουσικού λαϊκού πολιτισμού, παίζει σπουδαίο ρόλο στην αγωγή του λαού μας και ειδικότερα του παιδιού. Ειδικότερα προτείνει στην κυβέρνηση να «**αδρύσει την Κρατικήν Μουσικήν Ακαδημίαν**» από όπου θα αποφοιτούν Καθηγητές αλλά και Δάσκαλοι της Μουσικής. Δεύτερον την αναπροσαρμογή του μαθήματος της Μουσικής. Τρίτον τη δημιουργία νέων σχολικών τραγουδιών με γνώμονα την Ελληνικότητα. Και τέταρτον την καθιέρωση του Χωροδιακού τραγουδιού.²²⁷

Τελειώνοντας το λόγο του κάνει κάποιες παρατηρήσεις για τον **ουμανιστικό** χαρακτηρισμό της Ιστορίας. Εκφράζει την ικανοποίησή του γιατί ο Υπουργός Παιδείας, είπε ότι δε θα διδαχτεί μόνο η ιστορία των πολεμικών πράξεων και ο Πρόεδρος της Κυβέρνησης πρόσθεσε «*πλην των αγώνων δια την ελευθερίαν*». Επιπλέον ο Υπουργός Παιδείας συμπλήρωσε ότι το παιδί θα διδάσκεται « *να κρατιέται όρθιο στο μετερίζι του χρέους, να μπη*

²²⁵ Μ. Θεοδωράκης Πρακτικά Βουλής Συνεδρίασις ΚΕ' Τρίτη 1 Σεπτεμβρίου 1964 σελ. 512

²²⁶ Μ. Θεοδωράκης Πρακτικά Βουλής Συνεδρίασις ΚΕ Τρίτη 1 Σεπτεμβρίου 1964 σελ. 512

²²⁷ «...με όλας τας ενεργητικές συνεπείας εις την αγωγήν των μαθητών: Εξοικείωσις με την ομάδα –ισορροπία μέσα εις την ομάδα- ενεργητική αισθητική αγωγή.» Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΚΕ' ο.π. σελ. 513

μέσα στην κίνησιν των ιδεών του πολιτισμού.» Αυτό για την ΕΔΑ σημαίνει θεώρηση της επιστημονικής κατάρτισης σαν στοιχείο της Εθνικής Παιδείας, σαν στοιχείο Ουμανισμού και δεύτερον την αναγνώριση των δικαιωμάτων της Κουλτούρας, της μεγάλης ανθρωπιστικής κληρονομιάς που φέρνει το μήνυμα του καλλιτεχνικού έργου. Θεωρεί ότι το ήθος που ταιριάζει στους Έλληνες είναι το **ελληνικό ήθος** που χαλκεύτηκε μέσα στους αγώνες για την ελευθερία.²²⁸

Σύμφωνα με τον αγορητή η διδασκαλία του Ελληνικού ήθους επιβάλλει την αποκατάσταση των εθνικών και ηθικών αξιών, τόσο μέσα στο σχολείο, όσο και μέσα στη ζωή, πρέπει να **αποκατασταθεί η ιστορική αλήθεια** και μέσα σ' αυτά τα πλαίσια εντάσσεται και η τιμητική **είσοδος της εθνικής μας αντίστασης**.

Ο **Λ. Ακρίτας** για τα συσσίτια αναφέρει ότι η Αμερική διαθέτει οκτώ εκατομμύρια δολάρια και παρέχει τη βάση για την οργάνωση των συσσιτίων και δεν εμπλέκονται καθόλου τα Φιλόπτωχα Βασιλικά Ταμεία. Η βοήθεια αυτή επίσης θα δίνεται για το χρονικό διάστημα των τριών πρώτων χρόνων, στη συνέχεια η Κυβέρνηση θα έχει το σύνολο της ευθύνης του θεσμού. Ο **Μ. Θεοδωράκης**, βέβαια, τονίζει ότι το θέμα της Παιδείας είναι **Εθνικό** και τα χρήματα για την Παιδεία η ΕΔΑ επιθυμεί να είναι **Εθνικά**.

Ο **Λ. Ακρίτας**, επίσης διευκρινίζει πως ό,τι αφορά την τεχνική εκπαίδευση θα συζητηθεί όταν το σχετικό νομοσχέδιο, που ετοιμάζεται θα τεθεί υπό την κρίση του σώματος της Βουλής. **Συμφωνεί με τη διαπίστωση του Μ. Θεοδωράκη** ότι *«πρέπει η διανοητική, η καλλιτεχνική και πνευματική καλλιέργεια των παιδιών να παρακολουθήται.»* Τονίζει ωστόσο ότι σε καμία περίπτωση τα παιδιά, μέχρι την αποφοίτησή τους από το Λύκειο δεν πρέπει να εμπλακούν σε πρόωρες ιδεολογικές συζητήσεις. *«Ο Έλλην... πρέπει να αναπτυχθεί ελευθέρως μέσα στο χώρο της Ελληνικής Παιδείας, να γνωρίση την ρίζαν του Ελληνικού πολιτισμού, να γνωρίση τας πηγάς της ορθοδοξίας και την επίδρασιν της ορθοδοξίας εις την διαμόρφωσιν των νεότερων τυχών του Έθνους.»*²²⁹ Για τον εξωσχολικό αθλητισμό και τη σωματική αγωγή, δηλώνει ότι θα δώσει οριστική λύση στην εκκρεμότητα που μαστίζε τη χώρα.

Ο **Π. Κανελλόπουλος**, επισημαίνει καταρχάς ότι με αφορμή τη συζήτηση για το νομοσχέδιο διασταυρώνεται στη Βουλή η πνευματική ζωή με την πολιτική. Συμφωνεί με τη δωρεάν παιδεία, ωστόσο αυτή «εχορηγείτο σχεδόν δωρεάν». Συμφωνεί επίσης με τα μέτρα εκείνα που προχωρούν πέρα από τη δωρεάν παιδεία, όπως τα συσσίτια και τη δωρεάν μεταφορά των μαθητών. Συμφωνεί επίσης με το ότι δεν πρέπει το παιδί να εισέρχεται στο σχολείο χωρίς να έχει συμπληρώσει το έκτο έτος της ηλικίας του. Δεν είναι αντίθετος με την ενιαία μορφή της Μέσης Παιδείας. Αλλά ούτε και η ΕΡΕ, σύμφωνα με τον Κανελλόπουλο, το 1959 παρέκλινε από την αρχή αυτή. Τα Γυμνάσια ειδικής κατεύθυνσης δεν αναίρεσαν τη βάση της ενότητας. «Κλασικά ήσαν όλα, ανθρωπιστικά ήσαν όλα, αλλά είχαν, όπως θα έχουν και οι δύο Τύποι Λυκείου, τους οποίους πιστεύει ότι διατηρεί η Κυβέρνηση, ..είχον και ειδικήν κατεύθυνσιν, χωρίς η κατεύθυνσις αυτή να νοθεύη διόλου την βασικώς ενιαίαν μορφήν» Είναι επίσης σύμφωνος με τη φράση της εισηγητικής έκθεσης : *«..ας μάθουν περισσότερα μαθηματικά και περισσότερα φυσικά οι μέλλοντες φιλόλογοι, θεολόγοι και νομικοί και ας μάθουν περισσότερα φιλολογικά και περισσότερα ιστορικά οι μέλλοντες μηχανικοί, γεωπόνοι κ.λ.π.»*.²³⁰ Εκφράζει αμφιβολίες για το αν είναι σωστό να γίνονται απότομα και ταυτόχρονα τόσες αλλαγές στην εκπαίδευση. Πιστεύει ότι η αναστάτωση που θα περάσει η Ελληνική Παιδεία και η Ελληνική Κοινωνία θα είναι μεγάλη, αλλά και για την ορθότητα του μέτρου της επέκτασης της εννεαετούς υποχρεωτικής εκπαίδευσης, διότι κακώς

²²⁸ «Αγών δια την ελευθερίαν είναι η σύνθεσις του αγώνα δια την απελευθέρωσιν, του **αγώνα δια την εθνικήν ανεξαρτησίαν**, (εθνική ελευθερία) του αγώνα δια την κατάλυση της τυραννίας(πολιτική ελευθερία)..., του αγώνα δια την κοινωνική δικαιοσύνη(οικονομική και κοινωνική ελευθερία), του αγώνα για τη διαμόρφωση και την υπεράσπιση του νεοελληνικού πολιτισμού (πνευματική ελευθερία).»Πρακτικά Βουλής Μ. Θεοδωράκης ο.π σελ. 513.

²²⁹ Λ. Ακρίτας Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΕ'1-9-1964

²³⁰ Π. Κανελλόπουλος Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση Κ.Ε. '1-9-1964

θεσπίζεται χωρίς να είναι δυνατόν η Κυβέρνηση να τη θέσει σε εφαρμογή. Κάνει λόγο για μεγάλη ανισότητα μεταξύ των πόλεων και της υπαίθρου κατά την εφαρμογή του μέτρου. Η ανισότητα αυτή όμως έχει να κάνει και με τον τρόπο λειτουργίας των σχολείων, ανάλογα με τις περιφέρειες. Η επιλογή σε κάθε περίπτωση, να γίνεται με ειδικές εισιτήριες εξετάσεις κατά το 13^ο έτος της ηλικίας, γιατί μόνο έτσι θα φτάσουμε στην προοδευτική κατάργηση, είτε του ακαδημαϊκού απολυτηρίου, είτε των εισιτηρίων εξετάσεων στις ανώτατες σχολές. Προτείνει λοιπόν εισιτήριες **εξετάσεις για την είσοδο στο Γυμνάσιο**, η επιλογή όμως να γίνεται *«τηρουμένων των αναλογιών της μορφώσεως κατά περιφέρειας δια να μην υπάρξει ολιγαρχική κατεύθυνσις εις την Παιδείαν.»* Εάν επίσης ένα παιδί αποτύχει στις εξετάσεις αυτές και εφόσον η Κυβέρνηση επιμείνει στην υποχρεωτικότητα των εννέα ετών, να θεσπίσει την ελεύθερη, χωρίς εισιτήριες εξετάσεις, εισαγωγή των παιδιών στις πρώτου βαθμού μέσες τεχνικές σχολές. Αμφιβολίες επίσης εκφράζει και για την αύξηση των ετών φοίτησης στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες από δύο σε τρία, γιατί όπως ισχυρίζεται δε θα υπάρχει κίνητρο για να πάει κάποιο παιδί στην Παιδαγωγική Ακαδημία, καθώς πολλοί νέοι επιλέγουν την Παιδαγωγική Ακαδημία, είτε για λόγους οικονομικούς, είτε για να αποφύγουν τον κόπο των τετραετών σπουδών στις καθηγητικές σχολές.

Για το θέμα της γλώσσας, δεν έχει «τόσην αυτοπεποίθησιν όση έχει η Άκρα Αριστερά».²³¹ Δε θεωρεί τη διγλωσσία ως κάτι φοβερό. Είναι βεβαίως διψυχία, όπως την χαρακτήρισε και ο Δ. Γληνός, αλλά η Ελλάδα έχει πολλές ψυχές. Δεν είναι φαινόμενο πρόσφατο, όπως ισχυρίζεται, ώστε να θέλει η Κυβέρνηση με το σημερινό νομοσχέδιο, είτε η ΕΔΑ, με την πρόταση την οποία έκανε, «να λύση το ζήτημα με το μαχαίρι, σκληρά η ΕΔΑ μαλακά η Κυβέρνησις.». Θεωρεί αναγκαία και τη δημοτική και την καθαρεύουσα και ότι ακόμη και αν ξεπεράσει η ιστορία την καθαρεύουσα, πάντα λόγο της διψυχίας των Ελλήνων, θα υπάρχει διχασμός στη γλώσσα. Αντιρρήσεις διατυπώνει για την κατάργηση των αρχαίων ελληνικών από το Γυμνάσιο, ενώ προτείνει τη μελέτη των αρχαίων από την πρώτη Γυμνασίου. Αντιρρήσεις επίσης, διατυπώνει και για την κατάργηση των Λατινικών. Προτείνει την απλοποίηση των Λατινικών, αλλά η διδασκαλία τους τα τρία τελευταία χρόνια στα Λύκεια να είναι υποχρεωτική και να μαθαίνουν τα παιδιά Λατινικά μέσα από το Corpus Juris Civilis, όπου θα **συνδυάζονται η εκμάθηση των Λατινικών, με την εκμάθηση των Στοιχείων Δικαίου**. Τέλος δηλώνει ότι το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο πρέπει να εγκαταλειφτεί και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο να παραμεριστεί και **δεν είναι ορθό να καταργούνται θεσμοί, οι οποίοι απέδωσαν στο παρελθόν, όπως το Ανώτατο Εκπαιδευτικό Συμβούλιο.** (Την τελευταία αυτή άποψη, υποστηρίζει και ο βουλευτής της ΕΔΑ Ν. Κιτσίκης).

Ο Γ. Παπανδρέου θεωρεί μειονέκτημα το γεγονός ότι δεν έρχεται ενώπιον του Σώματος της Βουλής ολόκληρη η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και έρχεται μόνο το πρώτο τμήμα, η γενική εκπαίδευση στοιχειώδης και μέση και υπολείπεται η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, καθώς και η ανώτατη παιδεία. Φιλοδοξία της Κυβέρνησης είναι η ανύψωση της στάθμης του πνευματικού επιπέδου όλου του λαού. Το σημαντικότερο είναι η κατάργηση των εισιτηρίων εξετάσεων από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο, η υποχρεωτικότητα θα εφαρμοστεί βαθμιαία. **Για την ανισότητα των συνθηκών, τονίζει ότι όταν εξ αντικειμένου είναι δεδομένη η ανισότητα, επιβάλλεται προσαρμογή.** Όταν ο νόμος δημιουργεί ανισότητα, τότε είναι επίμεμπτος. **Στην περίπτωση αυτή δεν έχουμε ανισότητα την οποία δημιουργεί ο νόμος, γι' αυτό θεωρεί εσφαλμένο το συλλογισμό ότι πρώτα πρέπει να δημιουργηθούν παντού οι προϋποθέσεις και κατόπιν να εφαρμοστεί ο θεσμός.** Για το πρόβλημα της αντιμετώπισης της πληθώρας των πτυχιούχων, επισημαίνει, ότι εισάγονται αυστηρές εξετάσεις για την εισαγωγή των αποφοίτων του Γυμνασίου στο Λύκειο, καθώς και για την προαγωγή των μαθητών από τάξη σε τάξη. Το **τρίτο έτος στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες**, θα είναι **έτος άσκησης**, έτσι θα έχει πρακτική χρησιμότητα. Για το θέμα της γλώσσας, αναφέρει ότι το σχέδιο Ν. Δ., αναγράφει τη δημοτική ως «συντεταγμένη γλώσσα» και ότι θα διδάσκεται η «συντεταγμένη δημοτική άνευ ιδιωματισμών». Αποτελεί ιστορικό

²³¹ Π. Κανελλόπουλος Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΕ'1-9-1964

σταθμό η διδασκαλία της δημοτικής με γραμματική και συντακτικό. Για τη διδασκαλία των Λατινικών τονίζει ότι δεν υπάρχει περίσσειμα χρόνου για να διατίθεται σε περιττά μαθήματα και αποτελεί ευτυχή διάταξη του άρθρου του σχεδίου Ν.Δ., το οποίο ορίζει ότι τα λατινικά είναι προαιρετικό μάθημα. Για το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο επισημαίνει ότι είναι σωστό οι μαθητές να εξετάζονται στα μαθήματα που έχουν διδαχτεί και **η Ένωση Κέντρου οδεύει προς την κατάργηση των εξετάσεων**. Για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, δέχεται ότι πρέπει να υπάρξει διάκριση μεταξύ διοίκησης, εκπαίδευσης και έρευνας. Και τα τρία είναι απαραίτητα και συνδυάζονται στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, επιφυλάσσεται ωστόσο να συζητηθεί το θέμα στην κατ' άρθρον συζήτηση. Αναφορικά με την εννεαετή υποχρεωτική εκπαίδευση και το ερώτημα αν θα πρέπει τα εννιά αυτά χρόνια να είναι όλα για τη δημοτική παιδεία και να μην κατανέμονται έξι στο δημοτικό και τρία στο Γυμνάσιο, προτιμά τα δύο σχολεία. Η μετάβαση του μαθητή στο Γυμνάσιο του δίνει ένα αίσθημα ανόδου. Και το αίσθημα αυτό χρειάζεται *«δια τον χωρικών, ότι εξυψώθη εις πνευματικόν επίπεδον»*.²³²

Συνεδρίασις ΚΖ΄ 3 Σεπτεμβρίου 1964²³³

Ομιλητής Γ. Πανάγος

Ο Γ. Πανάγος, στην αρχή της ομιλίας του, διατυπώνει την άποψη ότι δεν έχουμε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, αλλά ορισμένες βελτιώσεις, κάποια βήματα, αλλά το όνειρο της μεταρρύθμισης δεν πραγματοποιείται με το συγκεκριμένο σχέδιο Ν. Δ. Από την πλευρά βέβαια της ΕΡΕ το σχέδιο αυτό θεωρείται επαναστατικό, αλλά είναι γνωστό, ότι η παράταξη αυτή υπηρετεί τη γραμμή της συντήρησης σε οτιδήποτε συνιστά πρόοδο, σύμφωνα με το Γ. Πανάγο. Αναφέρεται στη συνέχεια, στην έννοια του Ουμανισμού για την οποία μέσα στην αίθουσα της Βουλής δεν υπάρχει απόλυτη ομοφωνία. Ισχυρίζεται ότι κάποιοι προσδίδουν στον Ουμανισμό μόνο τις κατακτήσεις του ανθρώπινου πνεύματος οι οποίες επιτεύχθηκαν κατά τη διάρκεια της κλασικής εποχής. Η δε Φιλοσοφική Σχολή περιορίζει τον Ουμανισμό *«εις την σπουδήν της αρχαίας Ελληνικής γλώσσης»*.²³⁴ Αν ο Ουμανισμός περιοριστεί εκεί δε γίνονται βήματα προς τα εμπρός. Σύμφωνα με τον Γ. Πανάγο ο Ουμανισμός θα πρέπει να περιλαμβάνει κάθε τι που πλουτίζει τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου και τον τοποθετεί έναντι του εξωτερικού κόσμου και των κατακτήσεων του ανθρώπινου μυαλού, με υπόβαθρο την ανθρώπινη αλληλεγγύη.²³⁵

Ο Γ. Πανάγος πιστεύει ότι το σχέδιο Ν.Δ. δεν κάνει τίποτα άλλο παρά να προτείνει μόνο κάποια μέτρα **όχι όμως «αποφασιστικά»** με τα οποία όμως **δεν επιτυγχάνεται η σύνδεση με τη βιομηχανική και οικονομική ανάπτυξη**.²³⁶ Επιτίθεται στην ΕΡΕ για την πολιτική της που *«εκράτησε τον τόπον στάσιμον κατά τα τελευταία έτη»*.²³⁷

Στα θετικά συγκαταλέγει τη δωρεάν παιδεία, το μέτρο όμως όπως εισάγεται **δεν είναι αρκετό**. *«Είναι ανάγκη να επεκταθή και περαιτέρω. Αι απαιτούμενοι δαπάναι του παιδιού μέχρι του Πανεπιστημίου είναι πάρα πολύ μεγαλύτεραι εν συγκρίσει με εκείνας εκ των οποίων το απαλλάσσει το υπό κρίσιν σχέδιο Ν.Δ.»*

Στα θετικά αναγνωρίζει επίσης την **καθιέρωση της 9ετούς υποχρεωτικής παιδείας**, με ελαττώματα όμως και με κυριότερον ότι η παιδεία κατά τα 9 αυτά χρόνια δεν έχει ως βάση

²³² Γ. Παπανδρέου Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση Κ.Ε. '1-9-1964

²³³ σελ. 550- 553

²³⁴ Συνεδρίαση ΚΖ΄ σελ. 551

²³⁵ Γ. Πανάγος Συνεδρίαση ΚΖ΄ σελ. 551

²³⁶ *«Δε νομίζω ότι με τα μέτρα τα οποία προτείνονται θα ημπορέσουμε να έχωμεν μίαν αναπροσαρμογήν εν συναφεία και εν συσχετισμώ με την βιομηχανικήν και οικονομικήν προαγωγήν του Έθνους»* Συνεδρίαση ΚΖ΄ ο.π. σελ. 551

²³⁷ ο.π. σελ.551

μόνο τη δημοτική γλώσσα. «Παρά ταύτα ...καθιερώνεται ισοτιμία μεταξύ καθαρεύουσας και δημοτικής...»²³⁸ Επισημαίνει ότι, **όσοι είναι αντίθετοι στη δημοτική δεν αντιλαμβάνονται τον παλμό του Έθνους** και ότι ενώ για την καθαρεύουσα υπάρχει πλήρες συντακτικό και πλήρης γραμματική, για τη δημοτική δεν έχει καθοριστεί ακόμη ποιο θα είναι το συντακτικό και ποια θα είναι η γραμματική στη βάση των οποίων θα διδάσκεται. Πιστεύει ότι η καθαρεύουσα δεν περικλείει τίποτα το νεοελληνικό και ότι θα πρέπει να καθιερωθεί η δημοτική σαν μοναδική γλώσσα.

Αναφορικά με το ανθρωπιστικό περιεχόμενο της παιδείας, ο Γ. Πανάγος διατυπώνει τις απόψεις του για τη **διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας** και ζητά τον **περιορισμό** της στο Λύκειο σε **τρεις ώρες εβδομαδιαίως**. Το επιχείρημά του είναι ότι η γλώσσα αυτή αναπτύχθηκε σε μία συγκεκριμένη ιστορική περίοδο για να καλύψει τις ανάγκες των ανθρώπων εκείνης της εποχής. Και δεν μπορεί να είναι «εις βάρος του συνόλου των σημερινών γνώσεών του» (του παιδιού) **Ζητά όμως να ιδρυθεί «ινστιτούτο αναβιώσεως κλασικών σπουδών» όπως το είχε προτείνει ο Δ. Γληνός**, το οποίο θα βοηθούσε με τη στελέχωση και τις έρευνές του και τις εκλαϊκευμένες γνώσεις που θα προσέφερε, στον εμπλουτισμό του εσωτερικού κόσμου των παιδιών. Τον Ουμανισμό τον ορίζει ως «Ελληνική παιδεία συν ανθρώπινη αλληλεγγύη»²³⁹ και με την έννοια αυτή ζητά **την κατάργηση της καθαρεύουσας** και «τον περιορισμόν της διδασκαλίας αυτής εις τα Λύκεια, διότι είναι μάταιος ο κόπος και ούτε .. το κάλλος της καθαρεύουσας μπορούν να κατακτήσουν έτσι τα παιδιά και ούτε την αρχαίαν γλώσσα να εκμάθουν, μια νεκρή γλώσσα». Τέλος θα ψηφίσει κατ' αρχήν το σχέδιο Ν.Δ. επειδή **αποτελεί βήμα προόδου** και «είναι προς τιμήν της Κυβερνήσεως».²⁴⁰

Στη συνεδρίαση αυτή το λόγο έλαβε και ο **Χ. Γραμματίδης**,²⁴¹ ως ειδικός αγορητής της **Ενώσεως Κέντρου**. Στην αγόρευσή του, εκφράζει την πίστη ότι ανήκει στην πρόθεση της κυβέρνησης να επεκτείνει τη δωρεάν παιδεία και στα νυχτερινά σχολεία και τα νυχτερινά γυμνάσια, τα οποία συντηρούνται είτε από εύπορους, είτε από διάφορους οργανισμούς. Για την ιδιωτική παιδεία πιστεύει ότι «αφέθη ασύδοτος», κατέστη «μέσον πλουτισμού και επιχειρήσεως κερδοσκοπικής».

Εκφράζει επίσης αντίρρηση για τη διάσπαση της Μέσης Παιδείας, σε τριτάξιο γυμνάσιο και τριτάξιο λύκειο, καθένα από τα οποία παρέχει το μισό της Μέσης Εκπαίδευσης. Προτείνει συνολική εκπαίδευση δέκα ετών, 5τάξιο Δημοτικό και 5τάξιο Γυμνάσιο. Καθ' ένα από αυτά να παρέχει ολοκληρωμένη εκπαίδευση, δηλαδή το Δημοτικό στα πέντε χρόνια ολόκληρη τη στοιχειώδη εκπαίδευση και το γυμνάσιο ολόκληρη τη μέση παιδεία. Τα δύο χρόνια να δοθούν στην ανώτερη εκπαίδευση η οποία οργανικώς, λείπει ως βαθμίδα από την όλη εκπαίδευσή, καθώς υπάρχει η κατώτατη παιδεία, η μέση και αμέσως φτάνουμε στην ανώτατη παιδεία. Όσο για το ακαδημαϊκό απολυτήριο, θα έπρεπε να είναι τίτλος ανώτερης μόρφωσης. Το απολυτήριο του Λυκείου, είναι μεν ισότιμο με το απολυτήριο του σημερινού γυμνασίου, αλλά θα έχει μικρότερη σημασία, γιατί δε θα έχει να αντικρίσει τον τίτλο της ανώτατης παιδείας, αλλά θα έχει να αντιμετωπίσει το ακαδημαϊκό απολυτήριο ως ανώτερο τίτλο. Σύμφωνα με τον Χ. Γραμματίδη, ουσιαστικά δεν καταργούνται οι εξετάσεις στις Ανώτατες Σχολές, αλλά ουσιαστικά μετατίθενται στο ακαδημαϊκό απολυτήριο, με συνέπεια να μη διευκολύνονται οι σπουδαστές. Ο σημερινός απόφοιτος του Γυμνασίου μπορεί να

²³⁸ ΚΖ' ο.π. σελ. 552

²³⁹ Αναφέρει χαρακτηριστικά εκείνο το οποίο είπε ο Απόστολος Παύλος : «Εάν τας γλώσσας του κόσμου λαλώ αγάπην δε μη έχω, γέγονα χαλκός ηχών και κύμβαλον αλλαλάζον». Ημείς οι Έλληνες θα πρέπει να έχουμε ως βάσιν της παιδείας μας, την ανθρωπινήν αλληλεγγύην, την αγάπη, διότι άλλως δεν κάμνομεν τίποτα. Θα πρέπει να εφοδιάσωμεν τα παιδιά με ανθρωπιστικές πράγματι σπουδές.» Γ. Πανάγος Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΖ 3-9-1964 σελ. 553

²⁴⁰ ΚΖ' ο.π. σελ. 553

²⁴¹ Από το λόγο του διαπιστώνουμε ότι διαφοροποιείται σε κάποια βασικά σημεία του νομοσχεδίου, ιδιαίτερα οι θέσεις του για το θέμα της γλώσσας, κάνουν εμφανή την ύπαρξη συντηρητικού ρεύματος στα πλαίσια της Ένωσης Κέντρου.

δώσει εξετάσεις σε περισσότερες σχολές και αν αποτύχει στη μία Σχολή θα επιτύχει σε μία άλλη και αν όχι με την πρώτη χρονιά, θα επιτύχει με τη δεύτερη. Με το σύστημα όμως που προτείνεται, είναι υποχρεωμένος να δώσει εξετάσεις μόνο για την απόκτηση του ακαδημαϊκού απολυτηρίου. Συμφωνεί με τον Τσάτσο που ισχυρίζεται ότι θα δημιουργηθεί εμπλοκή και δε θα διευκολύνονται οι νέοι να αποκτήσουν ανώτερη μόρφωση.

Για το θέμα της γλώσσας, τάσσεται υπέρ και των δύο γλωσσών, θεωρεί τη δημοτική ως γλώσσα της λογοτεχνίας και την καθαρεύουσα ως γλώσσα των σπουδών και της επιστήμης και ότι η δημοτική γεννήθηκε από την καθαρεύουσα. Θεωρεί επίσης ότι η δημοτική έχει καταργήσει το σεβασμό προς τους γονείς και τους ανώτερους, γιατί έχει καταργήσει τον πληθυντικό. Για τα διδακτικά βιβλία η θέση του είναι ότι πρέπει να γράφονται μόνο από παιδαγωγούς. Για τα συσσίτια, δηλώνει ότι αφού θεμελιώνονται ως θεσμός μόνιμος, δε θα μπορούσαν να στηριχθούν ούτε στις εισφορές των πλουσίων, ούτε στην Αμερικανική Βοήθεια. Κατ' ανάγκη θα κληθεί ο κρατικός προϋπολογισμός να αντιμετωπίσει αυτές τις δαπάνες. Προτείνει επίσης, τη σύσταση μεταφορικού οργανισμού που θα αναλάβει τη μεταφορά των μαθητών από τα χωριά στα Γυμνάσια. Για τα εκπαιδευτικά προγράμματα συμφωνεί με την Κυβέρνηση να αρχίσει από τα αστικά κέντρα και μετά να επεκταθεί στις επαρχίες, γιατί στα αστικά κέντρα υπάρχουν οι προϋποθέσεις γι' αυτό. Ζητά να χωριστεί η Εκκλησία από το Υπουργείο Παιδείας και τέλος κατά την εφαρμογή του νόμου παρακαλεί να υπάρξει πνεύμα αντικειμενικότητας. Συγκεκριμένα, τα Γυμνάσια που πρόκειται να ιδρυθούν, να ιδρυθούν εκεί που οι αντικειμενικές ανάγκες το επιβάλλουν και όχι τα συμφέροντα των πολιτικών ή άλλων παραγόντων.

Ο **Γ. Καραγκιώζης** από την **Ένωση Κέντρου**, θεωρεί τη δημοτική γλώσσα ως ψυχή του λαού και ότι με το παρόν νομοθέτημα για την παιδεία, θα αναβαθμιστεί η παιδεία του Έλληνα αγρότη.

Ο **Κ. Καλλίας**, (**ΕΡΕ**) διαφωνεί με την υποτίμηση της γλωσσικής πλευρά της γνώσεως των αρχαίων και με το να λέγεται ότι είναι μόνο μια εντρύφηση σε νεκρούς τύπους, η οποία εμποδίζει την ολοκληρωμένη γνώση της κλασικής αρχαιότητας και του ανθρωπιστικού περιεχομένου της. Η καλή μετάφραση είναι πολύτιμο όργανο γνώσης, αλλά όχι επαρκές για τη μελέτη των αρχαίων. Θεωρεί επίσης μεγάλης σημασίας το επιχείρημα «*αν το απολυτήριο γυμνασίου, ήδη του λυκείου, επειδή δε θα διδάσκονται τώρα τα Λατινικά, δε θα θεωρείται ισότιμον από τα ξένα Πανεπιστήμια.*» Ωστόσο θεωρεί αναγκαία την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας, τώρα με την οικονομική σύνδεση με την κοινή αγορά, η οποία για να γίνει είναι απαραίτητη κάποια θυσία. «*Δυστυχώς αυτή θα πρέπει να γίνη εις τα Λατινικά, με τον τρόπο που αναφέρει το σχέδιον Ν.Δ. όχι με κατάργησιν, αλλά με την μετατροπήν των εις μάθημα προαιρετικόν.*»²⁴² Σύμφωνα με τον Κ. Καλλία είναι απαραίτητη η επάνδρωση των σχολείων με καθηγητές ξένων γλωσσών, γιατί η άγνοια μιας ξένης γλώσσας, αποτελεί κριτήριο αντιδημοκρατικής ανισότητας.

Προτείνει, προκειμένου να καθοριστούν οι τύποι των σχολείων και ο αριθμός κάθε τύπου, των αναγκαίων σχολείων, να προηγηθεί μια μελέτη, από το Υπουργείο Παιδείας και να ερευνηθεί ευρύτερα ποια θα είναι η απασχόληση του Ελληνικού Λαού, κατά την προσεχή 25ετία. Παρά το γεγονός ότι είναι υπέρ της εννεαετούς υποχρεωτικής εκπαίδευσης, είναι αντίθετος προς τη διάταξη του σχεδίου Ν. Δ. , γιατί δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Παρατηρεί ότι υπάρχει μεγάλη διαφυγή μαθητών, άρα είναι πρόωρο το μιλάει κάποιος για 9ετή φοίτηση, όταν δεν εξασφαλίζεται η δετής. Επισημαίνει επίσης και τις ελλείψεις σε εκπαιδευτικό προσωπικό, καθώς και το γεγονός ότι οι μαθητές θα συναντήσουν δυσκολίες, όταν εισέλθουν στο γυμνάσιο χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις.

Επίσης, είναι αντίθετος με τη διάταξη η οποία παρέχει εξουσιοδότηση στον Υπουργό της Παιδείας, να καθορίσει τον τρόπο και τη διαδικασία πληρώσεως των πανεπιστημιακών

²⁴² Κ. Καλλίας Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΖ'3-9-1964

εδρών.²⁴³ Συμφωνεί με τη διγλωσσία που τη θεωρεί αναγκαία, δε θεωρεί επίσης σκόπιμη τη διδασκαλία της δημοτικής στο γυμνάσιο, ούτε και την αφαίρεση της καθαρεύουσας, από τις δύο τελευταίες τάξεις του δημοτικού. Αναφορικά με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, χαρακτηρίζει ως λάθος την τόση συγκέντρωση εξουσιών και αρμοδιοτήτων, οι οποίες συνδέονται με τη γενική έννοια της παιδείας αλλά μεταξύ τους δεν έχουν σχέση.

Για τη δωρεάν παιδεία, ισχυρίζεται ότι η Ένωση Κέντρου, ουσιαστικά καθιέρωσε τη δωρεάν παιδεία στην ανώτατη εκπαίδευση. Προκειμένου όμως για τη Μέση Εκπαίδευση, τα τέλη είχαν παραμείνει κάτω από εκατό δραχμές το χρόνο και η δημοτική εκπαίδευση ήταν δωρεάν. Τέλος, κάνει λόγο για την ανάγκη καλλιέργειας του ανθρωπιστικού ιδεώδους στην εκπαίδευση.

Ο **Τ. Κεφαλληνός της Ενώσεως Κέντρου**, κάνοντας λόγο για τη δωρεάν παιδεία που καθιερώνει το κόμμα του, με το εκπαιδευτικό νομοσχέδιο, τονίζει ότι ειδικά για τα παιδιά της Υπαίθρου, δεν αρκούν τα σχολικά βιβλία, αλλά χρειάζονται και τα εξωσχολικά. Η ίδρυση δανειστικών βιβλιοθηκών θα ωφελήσουν τη μόρφωση των παιδιών της Υπαίθρου. Επίσης σε ό,τι αφορά τα συσσίτια, προτείνει την επέκτασή τους και στους φοιτητές. Τονίζει, επίσης ότι το νομοσχέδιο δεν είναι τέλειο, η συμβολή όμως όλων θα το κάνει καλύτερο.

Ο **Δ. Ιωάννου από την ΕΡΕ**, τονίζει ότι σε προηγούμενες εισηγήσεις της Ενώσεως Κέντρου και της ΕΔΑ, η Ελληνική Παιδεία παρουσιάζεται τελείως εγκαταλελειμμένη. Θεωρεί, σ' αυτήν την περίπτωση, ότι είναι λάθος, να διατυπώνεται ότι οι προηγούμενες κυβερνήσεις δεν έκαναν τίποτα. **Απαντά** στον Ηλιόπουλο, της ΕΔΑ, ο οποίος στην αγόρευσή του χαρακτήρισε την παιδεία ως το μεγάλο ασθενή, ότι δεν έχει το δικαίωμα να μιλάει όπως μίλησε για την παιδεία, **γιατί αντιπροσωπεύει μια παράταξη η οποία κατά το παρελθόν, έπραξε, σύμφωνα με τον Δ. Ιωάννου, πολλά εναντίον του Έθνους και του Λαού, γκρέμισε σχολεία και ερήμωσε χωριά.** Επομένως, ο Σ. Ηλιόπουλος, δεν έχει το δικαίωμα να επικρίνει τις παλιές κυβερνήσεις, αλλά να έχει τύψεις συνειδήσεως για όσα έπραξε η παράταξη που ανήκει. Ωστόσο, συγχαίρει τον Γ. Πανάγο, ο οποίος αναφέρθηκε στην Αγία Γραφή και είπε στη συνέχεια, ότι δεν είναι μόνο να έχουμε καλούς νόμους, αλλά πέρα από αυτό να προετοιμαζόμαστε για να εφαρμόζουμε σωστά, τα μέτρα που προβλέπουν τα σχέδια Νόμων που ψηφίζονται από τη Βουλή. Συγχαίρει επίσης την Κυβέρνηση, *«η οποία προβλέπει την προπαρασκευή των Καθηγητών και Δημοδιδασκάλων..και διότι ικανοποίησεν υλικώς τους Καθηγητάς και Δημοδιδασκάλους.»* Αλλά πρέπει η Κυβέρνηση να προχωρήσει και στη συμφιλίωση του λαού και να μην κατέχεται από την προεκλογική ψυχολογία.

Συγχαίρει ακόμη την Κυβέρνηση για την 9ετή υποχρεωτική φοίτηση, διαφωνεί όμως με την άμεση εφαρμογή και τον τρόπο της εφαρμογής του μέτρου. Στο σημείο βέβαια αυτό, ο **Λ. Ακρίτας** παρεμβαίνει, τονίζοντας ότι το μέτρο θα εφαρμοστεί από το προσεχές έτος και η εφαρμογή του θα είναι σταδιακή. Ο **Δ. Ιωάννου (ΕΡΕ) υποστηρίζει** να γίνει δεκτή τροπολογία του ίδιου και του συναδέλφου του Νικολαΐδη, η οποία υποστηρίζεται και από τη διδασκαλική ομοσπονδία της χώρας. Σύμφωνα με αυτήν **είναι καλύτερο τα τρία έτη να προστεθούν στο δημοτικό (θέση και της ΕΔΑ με διαφορετική όμως αιτιολογία),** γιατί όσα χρόνια και αν περάσουν, είναι δύσκολο να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για τα παιδιά του χωριού, ώστε να απολαύσουν τα αγαθά της 9ετούς εκπαίδευσής. Δεν είναι δυνατόν να καλυφθεί ολόκληρη η χώρα με Γυμνάσια, ενώ χαρακτηρίζει ως εντελώς ανεφάρμοστα τα όσα λέει η Κυβέρνηση, περί μεταφορικών μέσων. Σύμφωνα με τον Δ. Ιωάννου, είναι δυνατόν το Δημοτικό Σχολείο να έχει εννέα τάξεις και το Γυμνάσιο να διατηρήσει τέσσερις τάξεις. Τα παιδιά τα οποία επιθυμούν να έρθουν στο Γυμνάσιο,

²⁴³ Αναφέρει ένα περιστατικό που αφορά την Πάντειο : *«Κάποτε, όχι δια το Πανεπιστήμιον, αλλά δια την Πάντειον που επάλαιεν ακόμη τότε εάν θα είναι ανωτάτη ή όχι σχολή, ηναγκάσθην να φτάσω εις παραίτησιν διότι κατά το διάστημα κάποιας περιόδου μου, το Υπουργικόν Συμβούλιον είχε αποφασίσει να επαναφέρει δύο καθηγητάς, οι οποίοι είχαν προϋπηρετήσει εις την Πάντειον υπό την προηγουμένην της μορφήν και ενόμισα ότι είναι τόσον μεγάλης σημασίας η αυτοτέλεια της ανωτάτης παιδείας, ώστε δεν επιτρέπετο να παραμείνω ως Υπουργός της Παιδείας εάν αυτό δεν ανεκαλείτο. Και πράγματι υπό του στρατάρχου Παπάγου απεσύρθη το Διάταγμα...»* Κ. Καλλίας Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΖ 3-9-1964, σελ. 558

μπορούν να αποφοιτούν από την όγδοη τάξη του Δημοτικού και να έρχονται στην **πρώτη τάξη του Γυμνασίου με εξετάσεις. Τα παιδιά που δεν επιθυμούν να φοιτήσουν στο Γυμνάσιο, θα φοιτήσουν στην ένατη τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Στην όγδοη τάξη του Δημοτικού Σχολείου, ο έμπειρος δάσκαλος θα εφαρμόσει τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Έτσι κάθε παιδί θα ακολουθήσει το δρόμο στον οποίο κλίνει και όχι αυτόν που επιθυμεί ο γονιός του.** Για τα μαθητικά συσσίτια ισχυρίζεται, ότι ο θεσμός αυτός υπήρχε σε πολλές περιφέρειες, απλώς τώρα συμπληρώνεται το μέτρο και προτείνει να επεκταθεί και στα φτωχά παιδιά του Πανεπιστημίου.

Τάσσεται υπέρ της διγλωσσίας : *«Θα πρέπει αμφότεροι να γλώσσονται να διδάσκονται και ασφαλώς θα επικρατήσει η γλώσσα η ομιλουμένη περισσότερον.»* και η Κυβέρνηση θα πρέπει να αφήσει τα πράγματα να εξελιχθούν ομαλώς. Ως προς τα Αρχαία Ελληνικά, διαφωνεί με τη διατύπωση του σχεδίου Ν.Δ. και θα επιθυμούσε να παραμείνουν και να διδάσκονται από το πρωτότυπο. Για το Ακαδημαϊκό απολυτήριο, δεν έχει αντίρρηση. Θεωρεί βελτίωση το γεγονός ότι ο μαθητής εξετάζεται στην περιφέρεια από την οποία κατάγεται και απαλλάσσεται έτσι κόπου, χρόνου, δαπανών και του ψυχολογικού σοκ που αισθάνεται όταν έρχεται για πρώτη φορά στην Πρωτεύουσα. Ως προς το θέμα της εκλογής των Επιθεωρητών Στοιχειώδους και Μέσης Εκπαίδευσης, θα πρέπει να βρεθεί ένας αδιάβλητος τρόπος. Για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ισχυρίζεται ότι, εάν συμφωνήσει με την ίδρυση, διαφωνεί ριζικά με τη διαδοχή, καθώς θεωρεί απαράδεκτο να ίδιοι να επιλέγουν τους διαδόχους τους.

Τέλος ο **Λ. Ακρίτας** στη συνεδρίαση αυτή ξεκαθαρίζει την αρχή του σχεδίου Ν. Δ., λέγοντας ότι με τον όρο αρχή εννοεί τους βασικούς σκοπούς του σχεδίου Ν.Δ. , τις βασικές επιδιώξεις. Οι διάφορες μεταβολές, διορθωτικές, μικρές, περιοριστικής σημασίας μεταβολές, αυτές θα συζητηθούν στην κατ' άρθρον συζήτηση. Ως βασικούς στόχους του σχεδίου Ν.Δ. ορίζει πέντε. Είναι η δωρεάν παιδεία. Είναι επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Είναι η ισοτιμία της Δημοτικής, η αποκατάσταση της γλώσσας του λαού στην εκπαίδευση. Τέταρτον η ανθρωπιστική παιδεία, ως βάση της γενικής εκπαίδευσης, όλων των Ελληνοπαίδων. Και πέμπτον οι σκοποί, οι οποίοι προσαρμόζουν την πορεία του σύγχρονου Έλληνα στους νέους καιρούς.

Συνεδρίασις Κ Θ' Τρίτη 8 Σεπτεμβρίου 1964

Ειδικός ομιλητής της ΕΔΑ Β. Εφραιμίδης

Ο αγορητής θεωρεί ότι το νομοθέτημα για την εκπαίδευση δεν αποτελεί ούτε επανάσταση για την Παιδεία (άποψη που διατύπωσε ο Πρόεδρος της κυβέρνησης και ο Υφυπουργός της Παιδείας) ούτε βέβαια και κίνδυνο για την Παιδεία και το έθνος (άποψη που διατυπώθηκε από την ΕΡΕ). Η θέση της ΕΔΑ είναι ότι το νομοθέτημα αυτό σε συνδυασμό με τα άλλα μέτρα που έχει πάρει και εφαρμόσει η κυβέρνηση, **κάνει βήματα μπροστά**, αλλά είναι επίσης γεγονός, σύμφωνα με την ΕΔΑ, ότι το σχέδιον Ν.Δ. και τα μέτρα της κυβερνήσεως κάνουν και **βήμα σημειωτόν** αλλά και **βήματα προς τα πίσω**, σε ορισμένες περιπτώσεις.

Ως θετικά σημεία του νομοθετικού διατάγματος για την εκπαίδευση χαρακτηρίζει : την **αύξηση του ποσοστού από τον προϋπολογισμό για την παιδεία**, την **απαλλαγή από τα δίδακτρα** και τις άλλες επιβαρύνσεις, τα μέτρα για τα **συσσίτια**, για τη **μεταφορά των μαθητών από τόπο σε τόπο και την προσπάθεια ν' αντιμετωπιστούν οι ανάγκες σε κτήρια** και άλλα εποπτικά μέσα. Επίσης στα θετικά συμπεριλαμβάνει **το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, την αύξηση της φοίτησης στην Ακαδημία** σε τρία χρόνια και **το ότι θίγεται το γλωσσικό ζήτημα**(άλλο αν δε δίνεται λύση και αφήνεται αυτή στην ανεύθυνη ιστορία).

Ως **θετικότερο** απ' όλα τα μέτρα χαρακτηρίζεται η διακήρυξη, η αναγνώριση της ανάγκης **επέκτασης της γενικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης από έξι σε εννέα χρόνια**.

Τα αρνητικά σύμφωνα με τον ομιλητή, τα οποία έχουν υπογραμμιστεί από την παράταξη της ΕΔΑ., συνοψίζει στα εξής : Το τεράστιο κενό στα μέτρα τα κυβερνητικά και στο χάσμα του νομοθετήματος που δεν αναφέρεται στο φοβερό πρόβλημα του **αναλφαριθμητισμού** και το παράλληλο πρόβλημα της **προσχολικής παιδείας**. Τεκμηριώνει αυτή τη θέση λέγοντας ότι μέχρι να μπει το παιδί στο σχολείο το κράτος δεν εμφανίζεται πουθενά. Τα στατιστικά στοιχεία επιβεβαιώνουν αυτή τη θέση.²⁴⁴

Σύμφωνα με την ΕΔΑ το πιο αποφασιστικό αρνητικό στοιχείο του νομοθετήματος, βρίσκεται αλλού. Η Κυβέρνηση διακηρύσσει την **αύξηση της υποχρεωτικής παιδείας** από τα έξι στα εννέα χρόνια. Παρά το γεγονός ότι η διακήρυξη αυτή είναι **κατάκτηση για την παιδεία μας**, μόλις το νομοθέτημα προχωρήσει στην εφαρμογή αυτό το μέτρο γίνεται **αντιεπαναστατικό**. Ο τρόπος εφαρμογής της εννιάχρονης υποχρεωτικής γενικής εκπαίδευσης *«την νοθεύει και την αποκεφαλίζει»*, κατά την έκφραση του αγορητή της ΕΔΑ. Και αυτό γιατί αντί το εννιάχρονο βασικό Σχολείο το υποχρεωτικό δωρεάν για όλα τα Ελληνόπουλα, *«αφήνει τα πράγματα στο εξάχρονο δημοτικό.»* Γιατί δημιουργώντας το τρίχρονο Γυμνάσιο **«κλέβει κυριολεκτικά τα τρία χρόνια που αναγνωρίζει για την υποχρεωτική παιδεία.»** και **«τα παραδίδει στη Μέση Εκπαίδευση.»**

Έτσι τα παιδιά του ελληνικού λαού θα περιορίζονται στην πλειοψηφία του στο εξάχρονο Δημοτικό με εκείνες τις λίγες γνώσεις, ανάγνωση και γραφή. Με τις λίγες αυτές γνώσεις θα πάνε *«στο κουτσουρεμένο επαγγελματικό κατώτερο σχολείο»* , είτε γεωργικό, είτε ναυτικό, είτε τεχνολογικό.

Θέση της ΕΔΑ είναι ότι η βασική Παιδεία, αυτή που ως τώρα δινότανε από το εξάχρονο Δημοτικό, **έπρεπε να δίνεται από ένα ενιαίο, συνεχές, βασικό υποχρεωτικό εννιάχρονο σχολείο** και από εκεί και ύστερα ν' αρχίζει η Μέση Παιδεία. Σύμφωνα όμως με την Εισηγητική Έκθεση μετά το εξάχρονο σχολείο, θα έχουμε τη Μέση Παιδεία το τρίχρονο Γυμνάσιο και μετά τα έξι χρόνια, άλλοι θα πάνε στο Γυμνάσιο και άλλοι θα πάνε στα άλλα, τα κατώτερα, τεχνικά και άλλα επαγγελματικά σχολεία. Επομένως η ΕΔΑ επιμένει στο ότι η βασική εκπαίδευση πρέπει να είναι εννέα χρόνια και μετά το παιδί να πηγαίνει στο οποιοδήποτε άλλο ανώτερο σχολείο ή και στο σχολείο της ζωής. **Σύμφωνα όμως με το σχέδιο Ν.Δ. που υποβάλλεται, αφήνονται ανοικτές οι πόρτες μετά το εξαετές δημοτικό σχολείο στην ηλικία των δώδεκα ετών, το παιδί να «γλυστρίση στην κατώτερη επαγγελματική σχολή» που η ΕΔΑ πιστεύει ότι δεν καταρτίζει ούτε κατώτερα, ούτε μεσαία ούτε ανώτερα στελέχη που χρειάζεται η οικονομική ανάπτυξη του τόπου.**

Ο Εφραιμίδης στη συνέχεια αντικρούει κάποια επιχειρήματα από την Εισηγητική Έκθεση αλλά και από την ομιλία του Προέδρου της κυβερνήσεως και του Υπουργού της Παιδείας υπέρ του διαχωρισμού της εννεαετούς παιδείας.²⁴⁵

Στην επιχειρηματολογία αυτή, η ΕΔΑ αντιτείνει ότι εφόσον στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες θα αυξηθεί ο χρόνος φοίτησης από δύο σε τρία χρόνια, οι καινούριοι δάσκαλοι, θα έχουν τα προσόντα να διδάξουν στα εννέα χρόνια, ενώ οι παλαιότεροι είναι εύκολο να περάσουν από ένα στάδιο επιμόρφωσης, που σε συνδυασμό με την πολύχρονη εμπειρία τους θα τους κάνει

²⁴⁴ « Έχουμε ανάγκη από 8500 νηπιαγωγεία και 12000 περίπου νηπιαγωγούς και διαθέτουμε περίπου 950 νηπιαγωγεία και χίλιες τόσες νηπιαγωγούς για 35000 παιδιά ενώ οι ανάγκες είναι για 400.000 τουλάχιστο παιδιά. Αυτό είναι το κενό, το χάσμα το πελώριο και μέσα στο χάσμα στην προσχολική παιδεία το Ελληνόπουλο χάνεται, ο Έλλην δεν προετοιμάζεται και δεν είναι σε θέση να παρακολουθήσει προετοιμασμένος το σχολείο. »
Β. Εφραιμίδης Πρακτικά Βουλής Συνεδρίασις ΚΘ' Τρίτη 8 Σεπτεμβρίου 1964 σελ. 601

²⁴⁵ Το πρώτο είναι ότι στο Γυμνάσιο που ιδρύεται θα διδάσκει προσωπικό πανεπιστημιακού επιπέδου. Δεύτερον ότι δεν υπάρχουν εξετάσεις για να μπει το παιδί στο Γυμνάσιο και επομένως είναι ανοικτές οι πόρτες από το Δημοτικό για την είσοδο στο Γυμνάσιο, τρίτον ότι το εννιάχρονο είναι δυσχερές, σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση στην εφαρμογή του, ιδιαίτερα όπου δεν υπάρχουν τα μονοθέσια δημοτικά σχολεία. Πρακτικά Βουλής Συνεδρίασις ΚΘ' σελ. 602

ικανούς να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του εννιάχρονου. Η δυσκολία που αφορά την πρακτική εφαρμογή υπάρχει και για τα Γυμνάσια και για το εξάχρονο Δημοτικό.²⁴⁶

Το εννιάχρονο συνεχές Σχολείο, δε θα κάνει στις τρεις τελευταίες τάξεις αναμάσημα της ύλης του Δημοτικού αλλά θα έχει πρόσθετη ύλη και δε θα είναι απλά ο προθάλαμος του Γυμνασίου. Το Δημοτικό θα είναι αυτό που θα προετοιμάζει τα Ελληνόπουλα για τη ζωή και τη μέση παιδεία, εξοπλίζοντάς τα όχι μόνο με γνώσεις, αλλά και με ικανότητα να σκέπτονται, να ερευνούν και να μελετούν.

Με το παρόν νομοθέτημα η κυβέρνηση περιορίζει τη βασική Παιδεία στα έξι χρόνια του Δημοτικού, ενώ παρομοιάζει το Γυμνάσιο με το παλιό σχολαρχείο και το θεωρεί επάνοδο σε αυτό. Η μόνη αλλαγή που υπάρχει ανάμεσα στο Γυμνάσιο και το παλιό Σχολαρχείο είναι το όνομα και η προσθήκη του μαθήματος της «αγωγής του πολίτη» που δεν αρκεί για να εξοπλίσει τα παιδιά με ουσιαστικά προσόντα.

Για τη μέση Εκπαίδευση επικρίνει τη θέσπιση ενιαίου τύπου Λυκείου και την κατάργηση και αυτών των περιορισμένων Πρακτικών Λυκείων και των άλλων Οικονομικών Σχολών.

Οι ώρες διδασκαλίας αρχαίων ελληνικών από την άλλη στο Λύκειο, θα είναι πολλές που ισοδυναμούν με τέσσερα χρόνια φοίτησης ενώ θα διδάσκονται σε τρία. Όσο όμως απαραίτητη κι αν είναι η γνώση τους άλλο τόσο και περισσότερη είναι η ανάγκη δημιουργίας κατώτερων και μέσων τεχνικών, να δοθεί στη νεολαία τεχνική δεξιότητα.

Η ΕΔΑ δεν αμφισβητεί την αξία των αρχαίων Ελληνικών, εκείνο που αποτελεί κριτική για το Νομοθέτημα είναι **η μονομέρεια, το αποκλειστικό ενδιαφέρον για το παρελθόν,** «να είμεθα άξιοι μόνον του παρελθόντος». Η ΕΔΑ υποστηρίζει ότι είμαστε τόσο άξιοι για το παρελθόν όσο είμαστε για το παρόν. **Η αριστερή παράταξη δεν περιφρονεί, ούτε καταδικάζει τις αξίες του Αρχαίου Ελληνικού πνεύματος.**²⁴⁷ Πρέπει λοιπόν, τονίζει να είμαστε άξιοι για το παρελθόν και πολύ περισσότερο να είμαστε άξιοι για το παρόν.

Επίσης θα έπρεπε να προβλέπεται και αγροτικό Γυμνάσιο, με ένα ιδιαίτερο πρόγραμμα και ιδιαίτερη αποστολή. **Δε δίνεται βάρος στο συγκεκριμένο Νομοθέτημα για την εκπαίδευση στην αγροτική ύπαιθρο.** Συγκεκριμένα η Εισηγητική Έκθεση αναφέρει ότι : « ..**Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση θα αρχίσει από τις αστικές ζώνες.** Εισ την ύπαιθρο, οι όροι του οικογενειακού και οικονομικού βίου δεν πιέζουν, όσον εις τας πόλεις». ²⁴⁸

Ωστόσο, η ελληνική ύπαιθρος φθίνει και ερημώνεται σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του 1961, που επικαλείται ο αγορητής και **βασικός λόγος για την ερήμωση της υπαίθρου είναι η αγραμματοσύνη.**²⁴⁹

Σ' ό, τι αφορά το Γυμνάσιο για να ισχύσει η έννοια του υποχρεωτικού θα πρέπει να συμβάλλει και το Κράτος, ενισχύοντας με σπουδαστικό επίδομα τις οικογένειες εκείνες των οποίων το εισόδημα είναι κάτω από το κόστος φοίτησης ή γύρω στο κόστος των σπουδών ώστε η παιδεία να γίνει πραγματικά υποχρεωτική, να εφαρμόζεται και να μη μένει « στα χαρτιά».

²⁴⁶ « ..ο Γ. Παπανδρέου ορθότατα παρατήρησε : θέτομεν το ζήτημα, θεσπίζουμε το μέτρον, και η ύπαρξις της ανάγκης που θα έχει θεσπισθή θα πιέξη να λυθή το πρόβλημα.» Έτσι αντιμετωπίζεται αυτή η πρακτική δυσκολία Β. Εφραιμίδης Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΘ'σελ.602

²⁴⁷ Αναφέρει στο σημείο αυτό την άποψη του Μαρξ, που χαρακτηρίζει την περίοδο της ακμής του Αρχαίου Ελληνισμού, σαν ανεπανάληπτο θαύμα για την ανθρωπότητα Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΘ'σελ.604

²⁴⁸ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΘ'σελ. 604

²⁴⁹ Παραθέτει στατιστικά στοιχεία του 1961, σύμφωνα με τα οποία σε 2.890.000 οικονομικά ενεργού αγροτικού πληθυσμού οι 1.671.000 ήταν ημιεγγράμματοι και 691.000 αναλφάβητοι, δηλαδή το 23% Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΘ'σελ. 604

Αναφέρεται επίσης στην πολιτική της δεξιάς, που άφησε την ύπαιθρο στη γνωστή εγκατάλειψη και θέλησε να λύσει τα προβλήματά της με τη μετανάστευση. Η μετανάστευση μάλιστα είχε χαρακτηριστεί ως ευλογία, γιατί πήγαιναν έξω εύρισκαν δουλειά και έστελναν συνάλλαγμα. Η δεξιά έτσι δεν έλυσε το πρόβλημα. Αλλά και ως αντιπολίτευση, δεν τολμά να ασκήσει κριτική σε αυτά τα ουσιώδη θέματα. Β. Εφραιμίδης, Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΚΘ 8-9-1964 σελ. 605

Αναφορικά με το **γλωσσικό**, σύμφωνα με τον πρωθυπουργό Γ. Παπανδρέου, το σχέδιο Ν.Δ. τηρεί μια στάση μάλλον **ουδετερότητας** και «αποκαθιστά την ισοτιμία της Δημοτικής, αναγνωρίζει την γλωσσική πραγματικότητα της καθαρευούσης και βοηθεί το παιδί να προσπελάσει προς τις πηγές του Αρχαίου λόγου»

Η ΕΔΑ ως προς τα παραπάνω **θεωρεί απαράδεκτο το να αφήνεται η λύση του γλωσσικού στην ιστορία**, ενώ θα ήταν ιστορική ευκαιρία να λυθεί με το Νομοθέτημα, γεγονός που θα ανταποκρινόταν στην κοινή συνείδηση αλλά και στον απαράβατο Νόμο, που ισχύει σε όλες τις χώρες του κόσμου, ότι όλα τα παιδιά κάθε χώρας πριν απ' όλα μαθαίνουν τη μητρική τους γλώσσα, γράφουν, μιλούν συνεννοούνται στη μητρική τους γλώσσα.

Η ΕΔΑ χαρακτηρίζει ως βήμα προς τα πίσω, τη διδασκαλία για πρώτη φορά στα Γυμνάσια της καθαρεύουσας. Ως πρωταρχικό χρέος θεωρεί τη διδασκαλία της δημοτικής σε όλη τη διάρκεια της υποχρεωτικής τουλάχιστον εκπαίδευσης.

Στη συνέχεια του λόγου του ο αγορητής θα εκθέσει το Πρόγραμμα της ΕΔΑ για την Εκπαίδευση.²⁵⁰ Κλείνοντας θα τονίσει ότι η **ΕΔΑ θα το ψηφίσει κατ' αρχήν**. Όταν θα γίνει η συζήτηση για τα άρθρα, δηλώνει ότι η ΕΔΑ θα αναπτύξει πληρέστερα τις απόψεις της και θα προτείνει τροπολογίες. Θεωρεί ότι το σχέδιο Ν.Δ. είναι μια αρχή, μια πρόοδος, μπορεί να βελτιωθεί και να εκπληρώσει τον υψηλό σκοπό που καλείται να επιτελέσει σήμερα η παιδεία.

Ο Γ. Κασσιμάτης²⁵¹ από την ΕΡΕ (πρώην Υπουργός Παιδείας και πρώην καθηγητής Πανεπιστημίου), αμφιβάλλει για το κατά πόσο το σχέδιο Ν.Δ. με τη σημερινή του μορφή είναι συνταγματικό, καθώς ο τίτλος του νομοσχεδίου «περί οργανώσεως και διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως» δεν έχει καμία σχέση με το πρόγραμμα των μαθημάτων, ούτε με την εκπαίδευση των διδακτικών στελεχών, ούτε με το γλωσσικό ζήτημα, ούτε με το ακαδημαϊκό απολυτήριο.

Με την υποχρεωτική 9ετή εκπαίδευση, υποστηρίζει ότι φεύγει ένα κομμάτι από τη Μέση Παιδεία, ο πρώτος κύκλος και μεταβάλλεται σε δημοτικό. Η διάβρωση αυτή της Μέσης Παιδείας, σύμφωνα με τον Γ. Κασσιμάτη, οφείλεται σε ένα κομματικό γεγονός, στο δέλεαρ προς τους δασκάλους, σε βάρος των καθηγητών. Στην ίδια λογική κινείται και η αύξηση του χρόνου φοίτησης στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες. Είναι κατά της επέκτασης της υποχρεωτικής φοίτησης και της κατάργησης των εισιτηρίων εξετάσεων στο γυμνάσιο. Συμφωνεί με την πρόταση της διδασκαλικής ομοσπονδίας (οκταετές δημοτικό και μετά τον έκτο χρόνο όσοι θέλουν, να μπορούν να πηγαίνουν στο Γυμνάσιο, κατόπιν εξετάσεων. Όσοι όμως δε θέλουν να παραμένουν στο δημοτικό σχολείο, για να συμπληρώσουν τα δύο ή τρία χρόνια. Εναλλακτικά προτείνει την ίδρυση αστικών ή πρακτικών σχολείων και με τη διατήρηση των εξετάσεων στο Γυμνάσιο, να γίνεται το ξεκαθάρισμα και να επιτρέπεται στους άλλους να πάνε σε άλλα σχολεία, που δε θα έχουν τη δυνατότητα της προσπελάσεως στο Λύκειο, αλλά θα πηγαίνουν στα τεχνικά ή επαγγελματικά σχολεία Μέσης Παιδείας δευτέρου βαθμού. Και στα σχολεία αυτά, τα αστικά ή πρακτικά να εισαχθούν τεχνολογικά μαθήματα που αλλού, ορθώς, διδάσκονται και σε εκείνους, οι οποίοι προορίζονται για τις θεωρητικές επιστήμες.

Αναφορικά με τη γλώσσα, το νομοσχέδιο δημιουργεί μίσος κατά της καθαρεύουσας, την οποία και καταδιώκει. Εγκληματική επίσης θεωρεί την κατάργηση του αρχαίου λόγου στο γυμνάσιο. Κατηγορεί επίσης την Κυβέρνηση ότι αντί να ενισχύσει τον Οργανισμό Σχολικών Κτηρίων, ανεστάλη κάθε εργασία του. Για τη δωρεάν παιδεία, ισχυρίζεται ότι η Ε. Κ. δεν αφαίρεσε κάποιο βάρος από τη Μέση Παιδεία, ενώ για την Ανώτατη Παιδεία, επιμένει ότι η κατάργηση δεν ήταν σωστή, αρκούσε ο περιορισμός των διδάκτρων, γιατί ήταν υπερβολικά.

²⁵⁰ Συνεδρίαση ΚΘ' Β. Εφραιμίδης ο.π. σελ. 606-608, εκτίθεται ολόκληρη και στο Παράρτημα και στο κεφάλαιο για το σοσιαλιστικό λόγο για την εκπαίδευση από το 1927-1963 στην παρούσα εργασία.

²⁵¹ Στην εισήγησή του είναι αρκετά επιθετικός και επικριτικός προς την Ένωση Κέντρου, διαφοροποιείται έτσι από τους άλλους εισηγητές της ΕΡΕ οι οποίοι διατυπώνουν τις θέσεις τους σε πιο ήπιους τόνους.

Ο **Λ. Ακρίτας** απαντά ότι η παιδεία είναι ενιαία και αδιαίρετη και η Κυβέρνηση καθιέρωσε τη δωρεάν παιδεία για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Ο **Π. Κανελλόπουλος** αναγνωρίζει ότι στην ανώτατη παιδεία έγιναν ουσιαστικά βήματα στο θέμα της δωρεάν παιδείας.

Ο **Κ. Θεοχαρίδης** από την Ένωση Κέντρου, αναφέρεται στην νοοτροπία της ΕΡΕ, που είναι η νοοτροπία της δεξιάς, η οποία είναι εναντίον των μεταρρυθμίσεων. Απαντώντας στον Γ. Κασσιμάτη κάνει λόγο για ύπαρξη κομματισμού, επί υπουργίας του στο Υπουργείο Παιδείας. Υποστηρίζει ότι είναι γνωστές οι μεταθέσεις των μη πολιτικών φίλων της ΕΡΕ, η δίωξη προσώπων και η δίωξη των εκπαιδευτικών. Η ΕΡΕ επίσης ψήφισε το νόμο 2500 και βάσει αυτού του νόμου, απολύθηκαν χιλιάδες υπάλληλοι, ανάμεσά τους και εκπαιδευτικοί. Κάνει αναφορά στους αγώνες των εκπαιδευτικών και θυμίζει στο σώμα της Βουλής, σε ποια κατάσταση είχε φτάσει η εκπαίδευση επί ΕΡΕ, με τις διώξεις του εκπαιδευτικού προσωπικού, το οποίο όμως είχε ανάγκη ενισχύσεως ηθικής και υλικής, για να μπορέσει να συμβάλλει στη βελτίωση της εκπαίδευσης στη χώρα μας.

Στη συνέχεια του λόγου του, θίγει το θέμα της **προσχολικής αγωγής**, για το οποίο γίνεται λόγος στην εισηγητική έκθεση, αλλά δεν αντιμετωπίζεται με το σχέδιο Ν.Δ. **Επισημαίνει λοιπόν, τη μεγάλη αξία της προσχολικής αγωγής για την ανάπτυξη του παιδιού**, στη στοιχειώδη εκπαίδευση και υποστηρίζει ότι θα έπρεπε αυτή να επεκτείνεται σε όλη τη χώρα, δηλαδή το νηπιαγωγείο. Εκφράζει την επιθυμία να αυτοδεσμευτεί η πολιτεία γι' αυτόν τον θεσμό, ώστε να καταστεί δυνατό να επεκταθεί έστω και τμηματικά στην Ελληνική Επικράτεια. Ζητά λοιπόν αντιμετώπιση του θέματος αυτού με τροπολογία μελλοντικά.

Ο **Λ. Ακρίτας απαντά στον ισχυρισμό του Β. Εφραιμίδη** ότι τα παιδιά του Ελληνικού Λαού θα μείνουν με τα γράμματα του Δημοτικού Σχολείου, δηλώνοντας ότι το τρέχον σχολικό έτος(1964-1965), προσέρχονται στη Μέση Εκπαίδευση κατά ποσοστό 85%. Το υπόλοιπο ποσοστό, το 15% είναι ένα πρόβλημα που η Κυβέρνηση θα το αντιμετωπίσει. Παρέχει αυτή την πληροφορία για να μη γίνει σύγχυση ότι η υποχρεωτική Παιδεία των εννέα ετών περιορίζεται σε ένα χαμηλό ποσοστό του μαθητικού πληθυσμού, ο οποίος αποφοιτά από το Δημοτικό Σχολείο.

Διαψεύδει επίσης, τον ισχυρισμό του, ότι η υποχρεωτική εκπαίδευση θα οδηγήσει τα παιδιά του Ελληνικού Λαού σε κατώτερα τεχνικά γεωργικά σχολεία. Επαναλαμβάνει τη δήλωση ότι, η υποχρεωτική εκπαίδευση θεμελιώνεται εξ ολοκλήρου στα σχολεία της Μέσης Εκπαιδεύσεως, με γενική εκπαίδευση. Δεν είναι ορθό να αρχίσει η τεχνική, η επαγγελματική μόρφωση των παιδιών από την ηλικία των δώδεκα ετών. Αντίθετα τα παιδιά από δώδεκα έως δεκαπέντε ετών, θα καλλιεργηθούν και θα μορφωθούν με τη γενική παιδεία. Ισχυρίζεται ότι θα υπάρχει κάποια απόκλιση προς την τεχνική, γεωργική εκπαίδευση, κάτι το οποίο με κάποιο μέτρο εφαρμόζεται στη Σοβιετική Ένωση, γιατί εκεί έχουν το οκτάχρονο, πολυτεχνικό σχολείο, όπου στα δύο τελευταία χρόνια, υπάρχει αυτή η απόκλιση προς την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση. Οκτάχρονο και όχι εννιάχρονο. Σε άλλο σημείο επίσης, επισημαίνει ότι, η επαγγελματική διαφοροποίηση, η εξειδίκευση, αρχίζει μετά το Λύκειο. Το παιδί πρέπει μέχρι την ηλικία των δεκαοκτώ ετών να διανύσει όλα τα στάδια της γενικής παιδείας, να μορφώσει την προσωπικότητά του και να γνωρίζει τα υποχθόνια ρεύματα και τα πολιτικά ρεύματα, τα οποία διαμορφώνουν τη σύγχρονη κοινωνία και να είναι μέσα στον κόσμο ικανό να αντιμετωπίσει τη μοίρα του.

Ο **Σ. Ελαφρός**, από την ΕΡΕ, χαρακτηρίζει τις διακηρύξεις της Ένωσης Κέντρου ως σκιώδεις επαγγελίες. Αναφέρεται στους κινδύνους από την παραμέληση της διδασκαλίας των αρχαίων Ελληνικών και στο γεγονός ότι ενώ οι ανθρωπιστικές σπουδές, εξυμνήθηκαν στην αίθουσα της Βουλής, εξήλθαν από αυτή κολοβωμένες, αφού αφαιρέθηκε από αυτές, το σημαντικότερο ίσως τμήμα τους, δηλαδή η κλασική μόρφωση.

Ο **Χ. Κιτσιδής(ΕΡΕ)** στο λόγο του αναφέρει ότι το σχέδιο Ν.Δ. δε λύνει τα μεγάλα προβλήματα της παιδείας. Προτείνει να ληφθεί μέριμνα για την επανίδρυση των μονοτάξιων σχολείων, θέτοντας στη διάθεση των Επιθεωρητών της Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως, έναν εφεδρικό αριθμό δασκάλων ή να αυξηθεί ο αριθμός των δασκάλων στα μονοτάξια.

Σύμφωνα με τον **Σ. Περτσινίδης (ΕΡΕ)**, δεν ήταν απαραίτητος τόσος θόρυβος «για τη δόθεν μεταρρύθμιση της παιδείας», με νόμους δε θα επιτευχθεί κάτι, αν δεν βρεθούν οι απαραίτητοι πόροι. Θεωρεί επίσης ότι εφόσον η δωρεάν παιδεία θα ξεκινήσει από τα αστικά κέντρα, στην Επαρχία θα «βασιλεύει η αμάθεια». Δύσκολη θα είναι επίσης η εξεύρεση κτηρίων, δασκάλων και μεταφορικών μέσων. Με την καθιέρωση επίσης της διγλωσσίας, θα δημιουργηθεί χάος, ούτε και το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο, ως θεσμός θα προσθέσει κάτι, γιατί όπως ισχυρίζεται καθιερώνονται δύο μέτρα και δύο σταθμά. Ο μαθητής δεν καθορίζει που θα πάει και που θα φοιτήσει, αλλά οι επιτροπές με το βαθμό που θα δώσουν επί της διδακτέας ύλης «και πάλι θα τα πληρώσει ο μαθητής με την ατελή μόρφωση». Η καθιέρωση εξάλλου της τριετούς φοίτησης, στις παιδαγωγικές ακαδημίες, θα στερήσει τη στοιχειώδη Εκπαίδευση από έναν αριθμό δασκάλων, που θα στραφούν σε ανώτερη εκπαιδευτική κατεύθυνση. Χαρακτηρίζει επίσης το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ως Παιδαγωγικό Διευθυντήριο.

Ο **Χ. Κανδυλλάρης (ΕΡΕ)** για το γλωσσικό υποστηρίζει ότι θέλει γλώσσα που γράφεται στις εφημερίδες, γλώσσα που να ομιλείται εύκολα από τα Ελληνόπουλα. Για τα Λατινικά επισημαίνει ότι η γεωπονική επιστήμη και η δασολογία, στηρίζονται στα Λατινικά, όλα τα φυτά έχουν λατινικά ονόματα. Ζητά επίσης η εκτέλεση του Ν. Δ. να ξεκινήσει από τα χωριά προς το κέντρο και όχι από το κέντρο προς τα ακριτικά χωριά. Τέλος κάνει λόγο για το Υπουργείο Γεωργίας, που δημιούργησε μια κατηγορία νέων γεωπόνων, τους οποίους αποκάλεσε εφαρμοστές, τους πέρασε από ταχύρρυθμα σχολεία και τους δίδαξε νεώτερα πράγματα, που οι παλαιότεροι γεωπόνοι δεν γνώριζαν. Προτείνει λοιπόν σε κάθε σχολείο να στείλει ένα δάσκαλο εφαρμοστή, όχι διευθυντή ή προϊστάμενο, για να διδάξει τους δασκάλους περισσότερα πράγματα.

8.2. Η «κατ' άρθρον» συζήτηση του σχεδίου Ν. Δ. «περί οργάνωσης της Διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως»

Στις συνεδριάσεις που ακολουθούν αναπτύσσεται η **κριτική της Ε.Δ.Α. επί των άρθρων του σχεδίου Ν.Δ. για την εκπαίδευση**. Οι συζητήσεις αυτές θα ξεκινήσουν στις 10 Σεπτεμβρίου και θα ολοκληρωθούν στις 5 Οκτωβρίου, οπότε και θα ψηφιστεί το σχέδιο Ν.Δ. για την εκπαίδευση.

Συνεδριάσεις Λ.Α. Πέμπτη 10-9-64²⁵²

Στη συνεδρίαση αυτή αναπτύσσουν τις θέσεις της **Ε.Δ.Α. οι βουλευτές : Ε. Σακελλάρης, Α. Παπανικολάου, Μ. Θεοδωράκης, Β. Εφραιμίδης**, για το άρθρο 1 που αφορά τη Διάρθρωση της Γενικής Εκπαίδευσης.

Ο **Ε. Σακελλάρης** τονίζει τη **βασική αντίθεση** της Ε.Δ.Α. επί του άρθρου 1 και συγκεκριμένα θέτει ως ουσία του προβλήματος, το έως που θα προχωρήσουν τα φώτα της Παιδείας, αν δηλαδή προχωρήσουν στο σύνολο των παιδιών του ελληνικού λαού. Κι ενώ η **καθιέρωση της υποχρεωτικής εννιάχρονης φοίτησης αποτελεί σημαντικό βήμα, αυτή μένει στα μέσα του δρόμου, γιατί δεν καθιερώνει το υποχρεωτικό εννιάχρονο ενιαίο, βασικό σχολείο που θα αποτελέσει το θεμέλιο της παιδείας.**

Θίγει επίσης το θέμα της καθιέρωσης τετραετούς φοίτησης στα Νυχτερινά Λύκεια. Την καθιέρωση αυτή τη θεωρεί άδικη σε βάρος των εργαζόμενων παιδιών. Τα παιδιά που εργάζονται είναι αναγκαίο να έχουν τη βοήθεια της πολιτείας. Άρα είναι αναγκαία η ύπαρξη

²⁵² Αρχείο Βουλής Επίσημα Πρακτικά, τ. 198, ο.π.

ευνοϊκών μέτρων και όχι η αύξηση των χρόνων σπουδών τους. Επομένως πρέπει η Κυβέρνηση να αντιμετωπίσει το θέμα με κατανόηση και ευρύτητα.

Ο **Δ. Παπανικολάου**, επίσης, στην αγόρευσή του **ζητάει την απόλεια της τελευταίας περιόδου της παραγράφου 3 του άρθρου 1**, η οποία προβλέπει **τετραετή φοίτηση στο νυχτερινό Λύκειο**. Υποστηρίζει και αυτός ότι τα εργαζόμενα παιδιά έχουν ανάγκη από μεγαλύτερη βοήθεια και πρέπει να ληφθούν μέτρα ώστε να μπορούν να παρακολουθούν τα μαθήματά τους. Επιβάλλεται έτσι να δοθεί οικονομική βοήθεια σ' αυτά τα παιδιά ώστε να μπορούν να επιδοθούν απερίσπαστα στη μελέτη, για να ανέλθουν πνευματικώς. Είναι αναγκαία έτσι, όπως και για τα εργαζόμενα παιδιά που φοιτούν στα Νυχτερινά Σχολεία, η καθιέρωση της εξάωρης εργασίας, καθώς και η χορήγηση και άλλων διευκολύνσεων.

Επίσης, σύμφωνα με το Δ. Παπανικολάου και την Ε.Δ.Α. πρέπει το κράτος ν' αναλάβει τη δαπάνη των διδασκτρων, είτε ένα μέρος τους ή το σύνολό της, για τους μαθητές που φοιτούν σε Νυχτερινές Δημόσιες ή Ιδιωτικές Τεχνικές Σχολές ή Νυκτερινά Γυμνάσια ή σε Ιδιωτικές Τεχνικές Σχολές.

Ο **Μ. Θεοδωράκης** επισημαίνει πάλι(είχε αναφερθεί εκτενώς στο θέμα στη συζήτηση επί της αρχής του σχεδίου Ν.Δ.) ότι κανένα άρθρο δεν κάνει λόγο για την προσχολική αγωγή. Σύμφωνα με την άποψή του και της Ε.Δ.Α., το παιδί πρέπει να το παραλαμβάνει το Κράτος από την ηλικία των τεσσάρων ετών. Προτείνει έτσι την πρόσθεση ειδικού άρθρου, με το οποίο θα προβλέπεται η προσχολική αγωγή. Τονίζει ότι στις μέρες του, η προσχολική αγωγή υπάρχει μόνο για τον πλούσιο και όχι για τον εργάτη και τον αγρότη. Σ' αυτή την περίπτωση αναρωτιέται που υπάρχουν, σύμφωνα με όσα επικαλείται το νομοσχέδιο, Δημοκρατία και ίσες ευκαιρίες.

Άλλη παρατήρηση που κάνει αφορά την προβλεπόμενη τετραετή φοίτηση στο Νυκτερινό Λύκειο. Επαναλαμβάνει τη θέση της Ε.Δ.Α. που είχε διατυπώσει και στη συζήτηση επί της αρχής του σχεδίου Ν.Δ., ότι η αύξηση του ενός έτους για τα παιδιά πλήττει κυρίως τους νέους που δεν έχουν τα οικονομικά μέσα να σπουδάσουν και έτσι εργάζονται όλη μέρα και πηγαίνουν το βράδυ στο Σχολείο για να μορφωθούν. Κι ενώ η Κυβέρνηση θα έπρεπε να τα βοηθήσει τα επιβαρύνει με ένα επιπλέον έτος σπουδών. Έτσι, ο Θεοδωράκης καταλήγει, ότι σε 10000 εργαζόμενα παιδιά δεν παρέχεται η δωρεάν Παιδεία. Προτείνει, λοιπόν, όπως και οι προηγούμενοι αγορητές της Ε.Δ.Α., τη διαγραφή της παραγράφου 3 του άρθρου 1. Όπως είχε τονίσει και στη συνεδρίαση επί της αρχής του σχεδίου Ν. Δ., το **Κράτος θα πρέπει να δείξει στοργή και αγάπη στα εργαζόμενα παιδιά, ώστε να ανορθωθούν πνευματικά.**

Επανέρχεται επίσης και σε πρόταση που είχε διατυπώσει για το συσσίτιο, ότι πρέπει να επεκταθεί και για τα εργαζόμενα παιδιά τα οποία φοιτούν σε νυχτερινά σχολεία. Επίσης πρέπει να ληφθεί μέριμνα για τους μαθητές των Νυκτερινών Σχολείων να εφαρμοστεί η εξάωρη εργασία. Θα πρέπει να αφαιρεθούν δύο ώρες από την εργασία τους, χωρίς ελάττωση του ημερομισθίου τους και να προστεθεί μία ώρα ημερησίως στο πρόγραμμα των μαθημάτων.

Γενικότερα πιστεύει, ότι πρέπει η νυκτερινή εκπαίδευση να αντιμετωπιστεί ως μέσο για την εξύψωση του μορφωτικού και τεχνικού επιπέδου του λαού που βοηθά επίσης και στην αντιμετώπιση των αναγκών της εκβιομηχάνισης της χώρας.

Διαπιστώνει επίσης ότι η **ύπαρξη εξετάσεων ανάμεσα στο Γυμνάσιο και το Λύκειο υποδηλώνει τα όρια στα οποία μπορεί να φτάσει η μεγάλη μάζα των παιδιών του λαού.** Η παραπάνω διαπίστωση καθώς και η **μονοπώληση της προσχολικής αγωγής από εύπορους και η αστοργία του Κράτους προς τους εργαζόμενους μαθητές, δείχνουν ότι η Εθνική Παιδεία έχει χαρακτήρα ταξικό.**

Ο **Β. Εφραιμίδης** περιορίστηκε στο θέμα της εννεαετούς υποχρεωτικής φοιτήσεως, υποστηρίζοντας ότι η επιχειρηματολογία της Ε.Κ. που επικαλέστηκε για την επέκταση της υποχρεωτικής φοίτησης από έξι σε εννέα χρόνια, τη νέα κατάσταση, σε μία εποχή διαφορετική από απόψεως προόδου, συνηγορεί υπέρ των απόψεων της Ε.Δ.Α. για το εννιάχρονο βασικό Σχολείο. Στην περίπτωση αυτή αφήνει, σύμφωνα με τον αγορητή, αθεμελίωτη την κυβερνητική λύση με τη δημιουργία του νέου τύπου Γυμνασίου. Τα τρία

νέα έτη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης δίνονται στο νέο αυτό τύπο Γυμνασίου, για τον οποίο καμιά τεκμηρίωση δεν μπόρεσε να παρατάξει η Κυβέρνηση.

Σήμερα που οι ανάγκες της ζωής είναι μεγαλύτερες, δεν είναι δυνατό να επαρκέσει ο εξάχρονος χρόνος φοίτησης στο δημοτικό. Γι' αυτό **η Ε.Δ.Α. προτείνει εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση**. Και η εκπαίδευση αυτή να χορηγείται ολόκληρη με το εννιάχρονο βασικό Σχολείο και όχι να της αφαιρούνται τα τρία χρόνια για να δοθούν στο Γυμνάσιο του οποίου ο ρόλος είναι άγνωστος. Η πρόταση της Ε.Δ.Α. είναι ένα σύγχρονο εννιάχρονο Σχολείο ανάλογο με τις απαιτήσεις της σημερινής εποχής. Η Ε.Δ.Α. ζητάει επανεξέταση του ζητήματος.

Ο **Π. Κανελλόπουλος**, τονίζει ότι η ΕΡΕ έχει βασικές αντιρρήσεις, για το άρθρο 1. Το άρθρο 1 λέει, όχι απλώς ότι θα υπάρχουν τριών ειδών σχολεία που τα ονομάζει με τρόπο διαφορετικό και γίνεται η διάκριση μεταξύ γυμνασίου και λυκείου, στην τελευταία παράγραφο όμως τονίζει: *«δημοτικόν σχολείον, γυμνάσιον και λύκειον αποτελούν αυτοτελείς τύπους σχολείων, με ιδίαν διεύθυνσιν, ίδιον προσωπικόν και ίδιον αρχείον.»* Υποστηρίζει ότι το **γυμνάσιο πρέπει να διατηρηθεί ενιαίο** και να αναπτυχθεί καλύτερα. Είναι επίσης κατά της κατάργησης των εισιτηρίων εξετάσεων, από το δημοτικό σχολείο στο γυμνάσιο. **Διαφοροποιείται επίσης από τον Βογιατζή που είναι κατά των εισιτηρίων εξετάσεων γενικώς**. Απορρίπτει τη διάκριση των τριών τύπων και στην περίπτωση που η θέση αυτή δε γίνει αποδεκτή από την Κυβέρνηση, προτείνει τη λύση που έδωσε ο Κ. Τσάτσος, η οποία θα συμβίβαζε τις εισιτήριες εξετάσεις με την υποχρεωτική εννεαετή φοίτηση. Σύμφωνα με αυτήν όσοι δε θέλουν να υποστούν τις εισιτήριες εξετάσεις του γυμνασίου ή όσοι αποτύχουν σε αυτές, αφού θεσπιστεί η υποχρεωτική εννεαετής φοίτηση, να μπαίνουν υποχρεωτικά στις τεχνικές και επαγγελματικές σχολές. Δέχεται να υπάρχουν δύο κύκλοι, όχι όμως δύο χωριστοί τύποι σχολείων Μέσης Παιδείας, γιατί ο πρώτος τύπος, το Νέο Γυμνάσιο δε θα είναι τύπος της Μέσης Παιδείας πια.

Ο **Ι. Παπασπύρου (Ένωση Κέντρου)** πιστεύει ότι το σχέδιο Ν. Δ. μεταβάλλει όλο το εκπαιδευτικό σύστημα, αφού καταλύονται τα προνόμια και οι διακρίσεις και τα Ελληνόπουλα μπορούν να κάνουν κτήμα τους την παιδεία και εκφράζει την αισιοδοξία ότι η Ελλάδα θα καταστεί πνευματικό κέντρο του κόσμου.

Ο **Κ. Τρικούπης από την ΕΡΕ**, συμφωνεί με την κοινή διαπίστωση ότι η παιδεία χωλαίνει, ωστόσο διερωτάται για το αν η κατάσταση αυτή οφείλεται στην ελαττωματική και αναχρονιστική διάρθρωση της Γενικής Εκπαίδευσης και στα προγράμματα διδασκαλίας ή στην έλλειψη των απαραίτητων έμψυχων και άψυχων μέσων διδασκαλίας. Θεωρεί ότι η Κυβέρνηση πιστεύει το πρώτο, γι' αυτό και ως προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των μέσων διδασκαλίας εξαγγέλλονται λίγα μέτρα, με αμφισβητήσιμο αποτέλεσμα. Για το άρθρο 1 εκφράζει το φόβο ότι η δημιουργία δύο κύκλων στη Μέση Εκπαίδευση θα αποβεί αναποτελεσματική και ότι το δημιουργούμενο Γυμνάσιο θα διολισθήσει σε χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο, οπότε το τριετές λύκειο θα είναι απολύτως ανεπαρκές για να δώσει την απαραίτητη μόρφωση. Αντιτάσσεται και στην ονομασία Γυμνάσιο.

Ο **Γ. Λύχνος από την ΕΡΕ**, με τροπολογία που υποβάλει ζητά να περιοριστεί το Δημοτικό Σχολείο σε πέντε τάξεις και να προστεθεί μία τάξη στο λεγόμενο από το σχέδιο Ν.Δ. λύκειο. Πιστεύει ότι και με πέντε τάξεις η μόρφωση στο λύκειο θα είναι επαρκής. Προτείνει επίσης η εκπαίδευση του δεύτερου βαθμού να παρέχεται διαδοχικά από τους δύο τύπους σχολείων : το Σχολαρχείο και το Γυμνάσιο. Στο Σχολαρχείο η φοίτηση να είναι τριετής και στο Γυμνάσιο τετραετής. Συνιστά επίσης, το διδακτικό προσωπικό των Δημοτικών Σχολείων να λέγονται δάσκαλοι, ενώ στο Σχολαρχείο και στο Γυμνάσιο, Καθηγητές.

Ο **Κ. Καλλίας (ΕΡΕ)** επίσης χαρακτηρίζει ως ατυχές το πρώτο άρθρο που θεσπίζει τους δύο τύπους σχολείων. Η εξαετής μέση παιδεία μπορεί να παρέχεται είτε με δύο τύπους σχολείων, είτε με δύο κύκλους, είτε με δύο βαθμίδες. Η ισχύουσα νομοθεσία μιλάει για βαθμίδες. Θεωρεί ότι το ανώτατο όριο αυτοτέλειας είναι οι δύο κύκλοι και όχι οι δύο τύποι. Πιστεύει επίσης, ότι η κατάργηση των εξετάσεων, στον πρώτο κύκλο της Μέσης Παιδείας, θα συντελέσει στον υποβιβασμό του επιπέδου. Αναφορικά με την τροπολογία του Κασιμάτη,

συμφωνεί μόνο με την παράγραφο 4 και την πρότασή του για εισαγωγικές εξετάσεις στο Γυμνάσιο και για το Λύκειο, ένα συνδυασμό με επιλογή βάσει του βαθμού επίδοσης. Για το άρθρο 1 και την παράγραφο 5 παρατηρεί ότι η έμφαση να καθορίζεται η διαφορά μεταξύ Γυμνασίου και Λυκείου ως ίση προς τη διαφορά μεταξύ Δημοτικού και Γυμνασίου, αποδεικνύει την προσπάθεια αποκοπής από την κυρίως Μέση Παιδεία του κύκλου ο οποίος ονομάζεται Γυμνάσιο και τελικά θα είναι χειρότερες οι προϋποθέσεις παροχής της Μέσης Παιδείας.

Ο **Α. Ακρίτας** (Ένωση Κέντρου) παρατηρεί ότι **οι επιλογές είναι δύο : ή να στηριχθούν τα τρία χρόνια στο Δημοτικό Σχολείο, όπως υποστηρίζει η ΕΛΑ ή να στηριχτεί η υποχρεωτική εκπαίδευση στη Μέση και να ενταχθούν τα τρία χρόνια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης στο Σχολείο της Μέσης Εκπαίδευσης.** Η πρώτη άποψη πιστεύει ότι δεν είναι δυνατό να βρει την πλειοψηφία της Επιτροπής σύμφωνη. Η Κυβέρνηση δεν επιδιώκει την επιμήκυνση της εκπαίδευσης της δημοτικής, της στοιχειώδους εκπαίδευσης. Δόξα του σχεδίου Ν. Δ. αποτελεί το γεγονός ότι τα τρία επιπλέον έτη, είναι έτη μέσης εκπαίδευσης. **Απαντώντας στον Β. Εφραιμίδη** λέει ότι η Ένωση Κέντρου δε θέλει να θέσει φραγμό και προπαντός δεν επιθυμεί τα παιδιά του Ελληνικού λαού, μετά την έκτη δημοτικού, με λίγα κολλυβογράμματα να οδηγηθούν στο τεχνικό και επαγγελματικό σχολείο. Πρόθεση της Κυβέρνησης είναι να δώσει τη γενική παιδεία στο σύνολο των εννέα ετών, από την πρώτη Δημοτικού μέχρι την τρίτη Γυμνασίου. Απαντώντας στην ΕΡΕ, επισημαίνει ότι το παιδί στην ηλικία των δώδεκα ετών, δεν είναι σε θέση να επιλέξει το μελλοντικό προσανατολισμό. Πρέπει να είναι τουλάχιστον δεκαπέντε ετών για να αποφασίσει με κάποια σταθερότητα, ποιο δρόμο θα ακολουθήσει και σε αυτό, θα τον βοηθήσει ο πρώτος κύκλος του σχολείου. Για την τροπολογία που εισηγείται ο Λύχνος απαντάει ότι το πενταετές Δημοτικό είχε εφαρμοστεί και επί 4^{ης} Αυγούστου, όπου τα παιδιά έφευγαν από την 4^η Δημοτικού και πήγαιναν στο Γυμνάσιο. Ουσιαστικά είχε καταργηθεί για την ύπαιθρο όλο το Δημοτικό Σχολείο. Αν τα παιδιά φεύγουν από την 5^η τάξη, η υποχρεωτική εκπαίδευση θα περιοριστεί στα οκτώ χρόνια, όταν χώρες όπως η **Γερμανία, Σοβιετική Ένωση** προγραμματίζουν υποχρεωτική εκπαίδευση μέχρι δώδεκα ετών και άλλες χώρες έντεκα ετών. Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι η Κυβέρνηση δε νομοθετεί για το 1964, αλλά για το 1984, για το 1990, για τα παιδιά που θα τελειώσουν μετά από είκοσι χρόνια και θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι συνθήκες εκείνες που θα αντιμετωπίσουν πρώτες. **Εκφράζει την πίστη ότι ²⁵³ ότι η συνέχεια των εκπαιδευτικών πραγμάτων και των κοινωνικών εξελίξεων θα δικαιώσει την προοδευτική άποψη, ότι πρέπει να υπάρξουν οι δύο τύποι σχολείων, με εντελώς χωριστή διεύθυνση χωρίς το Γυμνάσιο να υπηρετεί το Λύκειο, αλλά την ολοκλήρωση της εννεαετούς υποχρεωτικής εκπαιδεύσεως, θεμελιωμένη εξ ολοκλήρου στη Μέση Εκπαίδευση.**

Ο **Ν. Ζορμπάς** από την Ένωση Κέντρου, προτείνει, να κατανεμηθεί η δωδεκαετής φοίτηση ως εξής : το Δημοτικό να είναι πενταετές, το Γυμνάσιο τριετές και το Λύκειο τετραετές και αντί να προχωρήσει η υποχρεωτική εκπαίδευση στα εννέα χρόνια, να σταματήσει στα οκτώ χρόνια. Τότε στην ηλικία των δεκατεσσάρων ετών, πρέπει να συσταθούν και στην Ελλάδα, όπως και στη Γερμανία, ειδικές υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού των παιδιών για να γνωρίζουν κατά το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας τους που θα στραφούν, σε ακαδημαϊκό στάδιο, στην τεχνική μόρφωση, ή σε ειδικό επάγγελμα.

Ο **Γ. Βογιατζής**, από την ΕΡΕ παρατηρεί, ότι πριν προβεί η Κυβέρνηση σε τέτοιες βαθιές τομές, απαραίτητη θα ήταν η δημιουργία πειραματικών σχολείων, σε διάφορες περιοχές της χώρας, με τους διάφορους αυτούς τύπους, ώστε μετά από μία περίοδο εφαρμογής του κάθε συστήματος, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε σε μία ευρύτερη εφαρμογή του. Δεν είναι κατά της εννεαετούς φοιτήσεως, που τη θεωρεί μέγιστο στόχο. Παρατηρεί μάλιστα, ότι η

²⁵³ Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι η πεποίθησή του αυτή δικαιώθηκε από τα πράγματα, αφού ακόμη και σήμερα ισχύουν οι δύο αυτοί τύποι σχολείου με εντελώς χωριστή διεύθυνση.

τάση της αύξησης των ετών φοίτησης και της ολοκλήρωσης ολόκληρης της μέσης παιδείας, υπάρχει σε όλον τον κόσμο. Δηλώνει επίσης ότι **είναι υπέρ της κατάργησης των εξετάσεων σε όλες στις βαθμίδες της εκπαίδευσης**. Επισημαίνει επίσης, ότι η κατάργηση των εξετάσεων στα Γυμνάσια θα επιφέρει αύξηση του αριθμού των μαθητών σ' αυτά, καθώς και κλείσιμο των ιδιωτικών σχολείων. Ζητά λοιπόν από την Κυβέρνηση, να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις και για τα παιδιά των ιδιωτικών που θα πάνε στα δημόσια σχολεία.

Ο **Π. Γυιόκας** από την **ΕΡΕ**, επιμένει για τις εισαγωγικές εξετάσεις στο Γυμνάσιο, οι οποίες θα συμβάλλουν στην απομάκρυνση των μαθητών από την κλασική παιδεία, ενώ θα δημιουργηθεί κίνητρο για τη στροφή των νέων προς την Επαγγελματική και Τεχνική Εκπαίδευση.

Ο **Κ. Παπαδημητρίου (ΕΡΕ)**, θεωρεί ότι η μεγάλη σημασία που δίνεται στη λαϊκή παιδεία, εμπνέει ανησυχία, σε ό,τι αφορά τη Μέση Παιδεία. Και επειδή, ενώ πολύ ορθά εξυψώνεται η λαϊκή παιδεία, παράλληλα καταβαρυνώνεται η μέση, προτείνει την εξής τροπολογία : *«Να μετατεθεί η οριζόντια τομή, ως διακεκομμένη μεταξύ 8^{ης} και 9^{ης} τάξεως αντί μεταξύ 9^{ης} και 10^{ης} και να λειτουργήσει ως παράλληλος πρώτη τάξις τετρατάξιου Λυκείου και η τρίτη τάξις Γυμνασίου. Οκ. Υπουργός θεωρεί αντιοικονομικήν και δεν είναι ευμενώς διατεθειμένος για παραλλήλους τάξεις. Αλλά είναι αναγκαία να εφαρμοσθή. Και εις άλλα Κράτη λειτουργεί σύστημα παραλλήλων τάξεων. Και δεύτερον προτείνω να φέρη μίαν κάθετον διαχωρίζουσαν το τετραετές Λύκειον της Πρακτικής και Κλασικής κατευθύνσεως»*.²⁵⁴

Ο **Γ. Κασσιμάτης (ΕΡΕ)**, ο οποίος συμφωνεί με τον Λύχνο από την ΕΡΕ και τον Ζορμπά από την Ε. Κ. **προτείνει, πενταετές Δημοτικό Σχολείο, τριετές Ελληνικό Σχολείο, και τετραετές Γυμνάσιο, χωρίς να επιμένει στην ορολογία**. Είναι επίσης υπέρ της διατήρησης των εξετάσεων από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο. Βρίσκει μάλιστα ως διέξοδο, η οποία είναι σύμφωνη με τα αιτήματα της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας, το να γίνει αποδεκτό από το έκτο έτος του Δημοτικού Σχολείου να είναι δυνατόν, με εισιτήριες εξετάσεις να μπαίνουν οι μαθητές στο Γυμνάσιο και όσοι απορρίπτονται ή δεν επιθυμούν να ακολουθήσουν το Γυμνάσιο, **να παραμένουν στο Δημοτικό Σχολείο, επεκτεινόμενο όχι ως ενιαίο, όπως το ζητά η ΕΔΑ, αλλά επεκτεινόμενο σε οκταετές**. Προτείνει επίσης στην Κυβέρνηση να σκεφτεί, την καθιέρωση του σχολικού βιβλιαρίου, που θα παρακολουθεί το παιδί από την πρώτη τάξη, μέχρι του τέρματος της Μέσης Παιδείας ή της οποιασδήποτε Παιδείας και τότε οι εξετάσεις στο Λύκειο να μην έχουν τον απόλυτο ποσοτικό, γεωμετρικό χαρακτήρα που έχει το σχέδιο Ν.Δ. Θα μπορούσε η Κυβέρνηση να καθορίσει με Διάταγμα, τα παιδιά που έχουν πολύ υψηλή επίδοση σε όλες τις σπουδές τους, να μπαίνουν χωρίς εξετάσεις. Η τροπολογία που προτείνει είναι : Εκπαίδευση πρώτου βαθμού σε οκταετές δημοτικό σχολείο. Στο Γυμνάσιο να γράφονται οι μαθητές που έχουν αποκτήσει ενδεικτικό της έκτης δημοτικού κατόπιν εισαγωγικών εξετάσεων. Στο Λύκειο να γράφονται χωρίς εξετάσεις, οι απόφοιτοι του Γυμνασίου των οποίων η εγγραφή δικαιολογείται από την επίδοση στα μαθήματα των τριών ετών του Γυμνασίου, βάσει του ατομικού σχολικού βιβλιαρίου και με εξετάσεις οι υπόλοιποι απόφοιτοι του Γυμνασίου. Μπορεί βέβαια με Διάταγμα να καθοριστεί κατώτατο όριο επίδοσης που να επιτρέπει τη συμμετοχή στις εισαγωγικές εξετάσεις για το Λύκειο.

Ο **Α. Θεοχαρίδης από την Ένωση Κέντρου, συμφωνεί με όσα υποστήριξε ο Μ. Θεοδωράκης για τα νηπιαγωγεία**. Προτείνει την επέκταση του θεσμού των νηπιαγωγείων κατά περιφέρειες και σταδιακά την ολοκλήρωσή του, σε ολόκληρη τη χώρα. Ζητά επίσης, οι παιδικοί σταθμοί του Υπουργείου Πρόνοιας να περιέλθουν στο Υπουργείο Παιδείας και να τους ενσωματώσει σε ένα θεσμό νηπιαγωγείων επεκτεινόμενο, σε όλη την Επικράτεια.

Ο **Γ. Καραγκιώζης από την Ένωση Κέντρου**, αναφέρεται και αυτός στο θέμα του **νηπιαγωγείου**, που είναι πολύ απαραίτητο, ειδικά στις αγροτικές περιοχές που ουσιαστικά το παιδί εγκαταλείπεται λόγω της εργασίας των γονιών. **Θίγει επίσης το θέμα της**

²⁵⁴ Κ. Παπαδημητρίου Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση Α.Α. 10-9-1964

τετραετούς φοίτησης στα νυχτερινά γυμνάσια και προτείνει η φοίτηση να είναι τριετής.(Θέσεις που υποστήριξε και η ΕΔΑ)

Ο **Κ. Στεφανόπουλος (ΕΡΕ)**, προτείνει ως συμβιβαστική λύση την πρόταση της ΟΛΜΕ. Να παραμείνει, δηλαδή, το γυμνάσιο υπό τη διοικητική εξάρτηση του λυκείου. Η επίβλεψη του γυμνασίου από το λυκειαρχή, θα ωφελήσει και θα διατηρήσει τις σπουδές του γυμνασίου στη μέση εκπαίδευση.

Ο **Α. Παπαλουκάς** από την ΕΡΕ, προτείνει, να γίνει **τριετής η φοίτηση στα νυχτερινά γυμνάσια και ζητάει από τον Υπουργό να αντιμετωπίσει με στοργή το θέμα αυτό.** (Στο σημείο αυτό συμφωνεί με τη θέση του **Μ. Θεοδωράκη** και της **ΕΔΑ** γενικότερα για το θέμα αυτό.) Δεν είναι υπέρ του χωρισμού του γυμνασίου σε γυμνάσιο- λύκειο.

Ο **Γ. Λύχνος (ΕΡΕ)**, ζητάει τη διατήρηση σε κάθε νομό, ενός ή δύο κλασικών γυμνασίων, για να μπορεί μία τάξη παιδιών, τα οποία θέλουν να αποκτήσουν μία καλύτερη μόρφωση, να εισέρχονται στα σχολεία αυτά.

Ο **Χ. Κιτσιδής (ΕΡΕ)**, κάνει λόγο για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αγροτικοί πληθυσμοί και ότι ένα μεγάλο τμήμα αυτού του πληθυσμού που θα θελήσει τα παιδιά του να εισαχθούν στο Λύκειο, θα πρέπει να χρησιμοποιήσει το φροντιστήριο, ως μέσο για την επιτυχία των παιδιών για τις εξετάσεις στα Λύκεια. Για το λόγο αυτό προτείνει την κατάργηση των εξετάσεων μεταξύ Γυμνασίων και Λυκείων και να είναι οι βαθμοί του Γυμνασίου εκείνοι που θα επηρεάζουν ή θα προσδιορίζουν τη δυνατότητα εισαγωγής στα Λύκεια. Για τους απορριπτόμενους να υπάρξουν οι εξετάσεις.

Ο **Κ. Τσάτσος (ΕΡΕ)**, με τροπολογία που κατέθεσε, **ζητάει την προσθήκη ενός ακόμη έτους στο Λύκειο, γιατί τα τρία έτη δεν είναι επαρκή.** Για το λόγο αυτό ζητάει η σχολική ζωή να ξεκινάει από το 5^ο έτος, παρά τις αντιρρήσεις που διατυπώθηκαν γι' αυτό.

Ο **Α. Ακρίτας (Ε. Κ.)** τέλος επισημαίνει για την προσχολική αγωγή, απαντώντας στους Θεοχαρίδη και Θεοδωράκη, οι οποίοι αναφέρθηκαν σε αυτή, ότι η προσχολική αγωγή δεν είναι εκπαίδευση, είναι πρόνοια για το παιδί. Είναι υπέρ της καθιέρωσης και επεκτάσεως του θεσμού, αλλά οι απόφοιτοι των σχολών των νηπιαγωγών, είτε εργάζονται σε σπίτια πλουσίων ή δημιουργούν δικές τους επιχειρήσεις και μένουν στην Αθήνα. Για το λόγο αυτό η Κυβέρνηση σκέπτεται να δημιουργήσει τμήματα θηλέων στις παιδαγωγικές Ακαδημίες. Τα μονοθέσια επίσης δημοτικά θα τα κάνει η Κυβέρνηση διθέσια, με την προσθήκη μιας νηπιαγωγού, η οποία θα διδάσκει και στην πρώτη και στη δεύτερη τάξη του δημοτικού και θα αντιμετωπιστεί έτσι και το πρόβλημα των μονοθέσιων σχολείων. Στη συνέχεια **απαντώντας στον Εφραιμίδη, τονίζει ότι το γυμνάσιο δεν είναι κάτι το ακαθόριστο, όπως είπε ο Εφραιμίδης, είναι το σχολείο της δημοκρατίας.** Η επιμήκυνση της γενικής εκπαίδευσης αποσκοπεί στο να μπορεί να ανταποκριθεί η Ελλάδα στον ευρωπαϊκό χώρο. Σε άλλες χώρες η υποχρεωτική εκπαίδευση είναι δωδεκαετής. Δεν θα πρέπει επίσης η εννιάχρονη υποχρεωτική παιδεία να διακόπτεται με εξετάσεις, αλλά σ' ό,τι αφορά τις εξετάσεις του λυκείου, αυτές θα πρέπει να είναι αυστηρότατες, καθώς είναι αυτό που θα ετοιμάσει εκείνους που θα εισαχθούν στο Πανεπιστήμιο. Για την τετραετία στο λύκειο, τονίζει ότι χωρίς αμφιβολία θα ήταν ωφέλιμη. Η Κυβέρνηση σ' αυτή την περίπτωση προσπαθεί να επιμηκύνει τη διάρκεια του διδακτικού έτους, με τον περιορισμό αργιών.

Για την **τροπολογία της ΕΔΑ**, που αφορά την **τετραετή φοίτηση στα νυχτερινά γυμνάσια**, τονίζει ότι στα νυχτερινά γυμνάσια, διδάσκονται δεκατέσσερις ώρες λιγότερες, εβδομαδιαίως απ' ότι στα ημερήσια. Στην περίπτωση αυτή, όσο και αν συμπυκνωθεί η διδακτέα ύλη **δεν μπορεί ο μαθητής του νυχτερινού Λυκείου να καλύψει τη διδακτέα ύλη σε διάστημα τριών ετών.**

Συνεδρίασις Α Β Παρασκευή 11 Σεπτεμβρίου 1964

Στη συνεδρίαση αυτή συζητείται το άρθρο 2 που αφορά την ίδρυση σχολείων. Η Ε.Δ.Α. έχει προτείνει τροποποιήσεις στην παράγραφο 5 που αφορά την εκπροσώπηση στην Πενταμελή Επιτροπή (βλ.Παράρτημα) των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων, καθώς και συλλόγων εκπαιδευτικών κατά περιφέρειες.

Στη συνεδρίαση αυτή ομιλητές από την πλευρά της Ε.Δ.Α. είναι οι βουλευτές **Μ. Καραγιώργη, Β. Εφραιμίδης και Θ. Παππάς.**

Η Μ. Καραγιώργη θα κάνει παρατηρήσεις επί του συζητούμενου άρθρου 2 και συγκεκριμένα στη δεύτερη παράγραφο του που αφορά την ύπαρξη οργανικής θέσης στο Δημοτικό, όπου απαιτούνται 15-40 μαθητές(για την πλήρωση μιας θέσης). Η Μ. Γυφτοδήμου προτείνει, οι απαιτούμενοι μαθητές για την ίδρυση μιας οργανικής θέσης να είναι 15-30. Για την ίδρυση δύο οργανικών θέσεων αντί των απαιτούμενων 41-80 μαθητών, να απαιτούνται 31-60 και για την ίδρυση τριών οργανικών θέσεων, αντί των 81-120 που προτείνει το νομοσχέδιο, να απαιτούνται 61-90 και με τον ίδιο τρόπο να δημιουργούνται και οι υπόλοιπες οργανικές θέσεις.

Επίσης, ο αριθμός των μαθητών ανά δάσκαλο, σύμφωνα με το νομοσχέδιο, είναι 40. Η Ε.Δ.Α. θεωρεί τον αριθμό αυτό μεγάλο και ζητά να κατέβει στους 30 ή 35 το πολύ. (Στο σημείο αυτό υπάρχει μία μικρή διαφοροποίηση με τον αριθμό των μαθητών που έγραψε η Ρόζα Ιμβριώτη στην εφημερίδα Αυγή.)

Σχετικά με τη σύνθεση της Επιτροπής, θεωρεί ότι η 5μελής Επιτροπή είναι πλημμελής. Προτείνει να συμπληρωθεί με τη συμμετοχή ενός εκπροσώπου του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Μέσης Εκπαίδευσης και έναν εκπρόσωπο του Συλλόγου γονέων και κηδεμόνων.

Αναφορικά με τον ελάχιστο αριθμό των 60 μαθητών που προβλέπει το νομοσχέδιο, για την ίδρυση Γυμνασίου ή Λυκείου, προτείνει μείωση στο όριο των 35 μαθητών, για να υπάρχουν περισσότερες ευκολίες.

Για την παράγραφο 7 όπου αναφέρονται τα μέλη που θα αποτελούν τη σύνθεση του Ινστιτούτου, προτείνει να τεθεί και εκπρόσωπος του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Μέσης.

Ζητά επίσης να μην είναι τόσο περιορισμένο το περιεχόμενο των Λυκείων, (παράγραφος 9). Να υπάρχει ο βασικός τύπος, αλλά να δίνεται κάποια ειδίκευση με ευρύτερη μελέτη π.χ. σε γεωργικά ή ξένων γλωσσών.

Ο Β. Εφραιμίδης αναφέρεται στην παράγραφο 5 του άρθρου 2 που αφορά τη σύσταση Πενταμελών Επιτροπών κατά Νομούς (αποτελούμενες από το Νομάρχη, τον Πρόεδρο του Πρωτοδικείου, τον αρμόδιο Γενικό Επιθεωρητή Μέσης Εκπαίδευσης κ.λ.π.) που σκοπό έχουν να σταθμίσουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες της περιοχής και να προτείνουν που χρειάζεται να λειτουργούν Γυμνάσια και Λύκεια. Συγκεκριμένα επαναλαμβάνει την τροπολογία που πρότεινε η Μ. Καραγιώργη, κατά την οποία **στην Επιτροπή αυτή πρέπει να αντιπροσωπεύονται οι σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων, καθώς και οι σύλλογοι των εκπαιδευτικών κατά περιφέρειες.** Θέση της Ε.Δ.Α. είναι ότι οι σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων πρέπει να αντιπροσωπεύονται έστω και άνευ ψήφου. Η παρουσία του καθεαυτού λαϊκού παράγοντα σε μια τέτοια Επιτροπή έχει πολύ μεγάλη σημασία, γιατί έχει να προσφέρει πολλά και από απόψεως ενδιαφέροντος και απόψεως κύρους και πείρας.

Η Ε.Δ.Α. για πάρα πολλά χρόνια επαναλαμβάνει την άποψη, ότι στα Συμβούλια πρέπει να αντιπροσωπεύεται και ο λαϊκός παράγοντας, καθώς η παρουσία του σ' αυτά εξασφαλίζει το αδιάβλητο.

Ο Β. Εφραιμίδης επίσης κάνει μια πρόταση αναφορικά με την τελευταία παράγραφο του άρθρου αυτού. Σ' αυτό γίνεται μνεία για τη διατήρηση του νέου τύπου του Γυμνασίου. Η Ε.Δ.Α. είχε αντίρρηση, ως προς το θεσμό. Εφ' όσον θα υπάρχουν αυτά τα νέα Γυμνάσια, **προτείνει, για τα Γυμνάσια τα οποία θα υπάρχουν στην ύπαιθρο, να έχουν υπό μία**

ειδική και μερική έννοια τον τύπο και προσανατολισμό του γεωργικού Γυμνασίου. Να διδάσκονται δηλαδή εκεί μαθήματα χειροτεχνίας, γεωργικής οικονομίας, ώστε να μπορούν οι μαθητές της υπαίθρου να μαθαίνουν και τον επίγειο και τον υπόγειο πλούτο της περιοχής τους. Η παροχή μάλιστα τέτοιων μαθημάτων, θα βοηθήσει πολύ την ύπαιθρο και θα αποτελέσει παράγοντα θετικό και αποδοτικό στην προσπάθεια που καταβάλλεται με το σχέδιο Ν.Δ.

Ο Θ. Παππάς, ζητά τη συμπλήρωση της Δευτεροβάθμιας Επιτροπής με τον Πρόεδρο της Τοπικής Ενώσεως Δήμων και Κοινοτήτων ή από αιρετό άρχοντα υποδεικνυόμενο από την Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων. Γιατί ο εκπρόσωπος των Δήμων και Κοινοτήτων γνωρίζει περισσότερο από κάθε άλλον την περιοχή. Συμφωνεί επίσης με την πρόταση του Εφραιμίδη για τη συμμετοχή αντιπροσώπου του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων. Διαφωνεί με την πρόταση του Π. Γυιόκα (ΕΡΕ), για τη συμμετοχή Μητροπολίτη, γιατί ενδέχεται εκτός των άλλων να προκύψει και θέμα προεδρίας. Συμφωνεί με τη συμμετοχή στην Επιτροπή του Προέδρου Πρωτοδικών γιατί η γνώμη του θα έχει βαρύτητα.

Ο Ν. Ζορμπάς από την Ένωση Κέντρου, για το άρθρο 2 επισημαίνει ότι η διάταξη σύμφωνα με την οποία θεωρείται, ως βασικός αριθμός λειτουργίας μιας τάξεως, ο αριθμός των σαράντα μαθητών, είναι διάταξη που δε θα συμβάλλει στην εξύψωση της εκπαιδευτικής στάθμης των Ελληνόπαιδων. **Προτείνει ο αριθμός αυτός να περιοριστεί στους τριάντα μαθητές,** που είναι αίτημα και της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας και της ΟΛΜΕ. Για το δεύτερο σκοπό την παροχή της δωρεάν παιδείας, σε όλα τα Ελληνόπουλα, πιστεύει ότι τίθεται φραγμός από τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 2 στο οποίο καθορίζεται ότι ως λειτουργούντα σχολεία θεωρούνται εκείνα τα οποία έχουν δεκαπέντε μαθητές. Αυτό όμως είναι άδικο για τις ορεινές περιοχές της χώρας, που λόγω μετανάστευσης έχει μειωθεί ο αριθμός των παιδιών. **Ο Ν. Ζορμπάς πιστεύει ότι είναι σφάλμα η κατάργηση των σχολείων στις ορεινές περιοχές. Θεωρεί λοιπόν αναγκαίο να προστεθεί διάταξη στο άρθρο αυτό, κατά την οποία τα σχολεία δε θα καταργούνται,** έστω και αν σ' αυτά φοιτούν λιγότεροι από δεκαπέντε μαθητές. (Η ΕΔΑ πάντως δεν κάνει λόγο για την κατάργηση των σχολείων στις ορεινές περιοχές, σε περίπτωση μικρού αριθμού μαθητών σε αυτές.) **Με τη θέση αυτή του Ν. Ζορμπά συμφωνεί και ο Π. Γυιόκας βουλευτής της ΕΡΕ.**

Με την άποψη αυτή συντάσσεται και ο **Γ. Βασιλάτος, της Ενώσεως Κέντρου επίσης.** Επιπλέον παρατηρεί ότι στην παράγραφο 3 του άρθρου 2, δεν είναι δυνατόν να χρειάζεται για την ίδρυση των δημοτικών σχολείων, η πρόταση τριών Υπουργών και για τα Λύκεια η πρόταση δύο Υπουργών. Θα πρέπει ή να διαγραφεί ο Υπουργός του Συντονισμού από την ίδρυση των δημοτικών ή να προστεθεί στην ίδρυση των Λυκείων.

Ο Α. Θεοχαρίδης επίσης, (Ε. Κ.) υποστηρίζει ότι δεν επιτρέπεται η Κυβέρνηση να κλείσει τα σχολεία που βρίσκονται σε παραμεθόριες περιοχές, γιατί δεν έχουν περισσότερους από δεκαπέντε μαθητές. Λόγοι εθνικοί επιβάλλουν να μην κλείσουν αυτά τα σχολεία. Επίσης πιστεύει ότι ο Πρόεδρος των Πρωτοδικών, δεν έχει θέση στην Επιτροπή που σκοπό έχει το πού θα ιδρυθούν σχολεία και τη θέση του Προέδρου των Πρωτοδικών καλό θα ήταν να την καταλάβει ο γυμνασιάρχης.

Ο Σ. Νικολαΐδης,(Ένωση Κέντρου) συνηγορεί υπέρ της διατήρησης των σχολείων που έχουν κάτω από δεκαπέντε μαθητές. Προτείνει επίσης να αναλάβει το Κράτος τη δαπάνη της λειτουργίας των οικονομικών γυμνασίων, τα οποία ιδρύθηκαν από τα Εμπορικά Επιμελητήρια, τα οποία όμως δυσκολεύονται να τα διατηρήσουν, (υπέρ αυτής της απόψεως συνηγορεί και ο Τ. Πλεύρης, όπως θα δούμε παρακάτω.)

Ο Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ), προτείνει τα μονοθέσια σχολεία να γίνουν διθέσια (με την άποψη αυτή **συντάσσεται και ο Κ. Καλίας, βουλευτής της ΕΡΕ** επίσης). Θεωρεί σημαντικό να μετέχουν στην Επιτροπή ιδρύσεως σχολείων, ειδικοί για την κατάρτιση του σχολικού χάρτη της περιοχής, υποστηρίζει επίσης ότι το θέμα της ιδρύσεως σχολείων θα έπρεπε να είναι θέμα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, εφόσον αυτό αναμορφωθεί. Συγχαίρει επίσης, τον

Υπουργό και την Κυβέρνηση για το ότι δεν προχωρούν στην κατάργηση των Οικονομικών και Ναυτικών Γυμνασίων. Προτείνει επίσης την ίδρυση και άλλων, εκεί όπου χρειάζονται.²⁵⁵

Ο **Ε. Πέτσος (Ε. Κ.)** συμφωνεί με όσους αγορητές υποστήριξαν ότι θα πρέπει ο αριθμός των μαθητών ανά δάσκαλο να είναι μικρότερος από σαράντα, συγκεκριμένα προτείνει ο αριθμός αυτός να μειωθεί στους είκοσι πέντε μαθητές.

Ο **Κ. Βενέτης** από την **ΕΡΕ**, **θεωρεί χρέος της Πολιτείας**, να αναλάβει τη μεταφορά των μαθητών από τα μικρά χωριά, που έχουν λιγότερους από δεκαπέντε μαθητές, με μεταφορικά μέσα του Δημοσίου, στο πλησιέστερο μεγάλο χωριό που θα φοιτούν σε οργανωμένο δημοτικό σχολείο, όπου και τα κτηριακά μέσα αλλά και τα διδακτικά μέσα θα είναι καλύτερα. Προτείνει, επίσης, στις τριμελείς Επιτροπές να **προστεθεί και ο Πρόεδρος Γονέων και Κηδεμόνων** των σχολείων αυτών, ή και άλλος ειδικός ώστε να γίνει πενταμελής η Επιτροπή, γιατί πιστεύει έτσι ότι θα αποδώσει καλύτερα η Επιτροπή. **(Στην πρόταση αυτή υπάρχει συμφωνία με την ΕΔΑ)**

Ο **Τ. Πλεύρης** από την **Ένωση Κέντρου**, ζητά από τον Υπουργό να δώσει μια απάντηση σχετικά με τα Νυχτερινά Οικονομικά Γυμνάσια που ιδρύθηκαν από τα Εμπορικά Επιμελητήρια και τα οποία με το νόμο περί ιδιωτικής εκπαίδευσης, στον οποίο υπήχθησαν είναι υποχρεωμένα να κλείσουν. Αυτό συμβαίνει γιατί τα Επιμελητήρια αδυνατούν πλέον με επιχορηγήσεις να αναλάβουν την υποχρέωση της εύρυθμης λειτουργίας τους. Εκφράζει την άποψη ότι θα πρέπει να ληφθεί μια μέριμνα για τα παιδιά που εργάζονται σκληρά και διακαώς επιθυμούν να αποκτήσουν έναν τίτλο σπουδών της Μέσης Παιδείας, ώστε να μην μείνουν στους δρόμους.

Ο **Α. Παπαλουκάς** από την **ΕΡΕ**, συμφωνεί με τη συγκρότηση Επιτροπής, διαφωνεί ωστόσο με την πρόταση για συμμετοχή σε αυτήν εκπροσώπου του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων, ενώ η παρουσία στην Επιτροπή του Προέδρου των Πρωτοδικών αποτελεί εγγύηση κατά των πολιτικών πιέσεων.

Ο **Γ. Λύχνος** από την **ΕΡΕ**, αναφορικά με την Επιτροπή που θα προτείνει την ίδρυση Γυμνασίων και Λυκείων, διατυπώνει την άποψη, ότι σ' αυτήν θα πρέπει να μετέχει ο Μητροπολίτης ο οποίος δεν είναι περαστικός και γνωρίζει τις ανάγκες του πληθυσμού. Για την παράγραφο 6 του άρθρου 2, υποστηρίζει το αίτημα της ΟΛΜΕ και της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας, όπου ζητούν μία αναλογία μεταξύ του αριθμού μαθητών και καθηγητών, αφού ως γνωστόν ένας καθηγητής ή ένας δάσκαλος δεν μπορεί να διδάξει σε απέραντο αριθμό παιδιών, γι' αυτό και θεωρεί δίκαιο το αίτημα των εκπαιδευτικών οργανώσεων. Για το άρθρο 9 ζητά και αυτός την ύπαρξη ενός κλασικού Γυμνασίου σε κάθε περιφέρεια.

Ο **Σ. Περτσινίδης (ΕΡΕ)**, ζητά να λειτουργήσουν τα σχολεία που έχουν κάτω από δεκαπέντε μαθητές και να δημιουργηθεί σπίτι δασκάλου, προκειμένου να βοηθηθεί ο δάσκαλος του χωριού. Επίσης για την έλλειψη ιερών που μαστίζει την ύπαιθρο, ζητά τη θέσπιση νέας διάταξης για επάνδρωση των χωριών με ιερείς.

Αξίζει να επισημανθεί επίσης ότι στη Συνεδρίαση αυτή ο **Χ. Χασαπίδης της Ενώσεως Κέντρου**, συμφώνησε με τις θέσεις των βουλευτών της **ΕΡΕ**, **Κ. Καλλία** και **Γ. Βογιατζή**, για τη μετατροπή των μονοθέσιων σχολείων σε διθέσια. Συμφωνεί και με την πρόταση του επίσης βουλευτή της **ΕΡΕ**, **Α. Περρωτή**, για τη **στελέχωση της Νομαρχιακής Επιτροπής με Νομομηχανικό**, ο οποίος γνωρίζει καλύτερα την περιοχή και μπορεί να υποδείξει που μπορεί να ανοίξει δρόμος για τη μετάβαση των μαθητών στο σχολείο.

²⁵⁵ Επισημαίνει σχετικά : « Αυτός ο πολυκλαδικός εις το Λύκειον σήμερον εις όλον τον κόσμο θεωρείται ως το πλέον μοντέρνο και προοδευτικόν σύστημα δια την μέσσην παιδείαν, παραμένει ο κόσμος ο ανθρωπιστικός αλλά δίδει εις το παιδί το ενδιαφέρον να ακολουθήση ωρισμένας κατευθύνσεις και μαθήματα που προσιδιάζουν περισσότερον προς τον χαρακτήρα του. Το επιχειρεί το σχέδιον Ν.Α. δια τον κατ' επιλογήν μαθημάτων αλλά ατελέστατον αυτό το σύστημα των Γυμνασίων των διαφορετικών κατευθύνσεων. Νομίζω ότι και από απόψεως παιδαγωγικής.. θεωρείται το πιο προοδευτικόν σύστημα και θέλω να παρακαλέσω τον κ. Υπουργόν να δώση εις τον εαυτό του και εις το Υπουργείον το δικαίωμα να έχη την δυνατότητα όχι μόνο να διατηρήση τα υπάρχοντα, αλλά να ιδρύση και νέα διότι έχουν αποδώσει και είναι πράγματι χρησιμότητα δια την όλην εκπαίδευσιν της πατρίδος μας.» Γ. Βογιατζής Συνεδρίαση Α.Β. 11-9-1964, σελ. 66

Επίσης για το θέμα της επάνδρωσης των χωριών με ιερείς, η θέση του είναι ότι αυτός θα πρέπει να είναι μορφωμένος για να δώσει πνοή και στο χωριό. Επιπρόσθετα προτείνει τη συμπλήρωση της Επιτροπής με έναν αιρετό άρχοντα ο οποίος θα υποδειχτεί από την Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων. **Με τη θέση αυτή συντάσσεται και ο βουλευτής της ΕΔΑ Θ. Παππάς.**

Ο Κ. Τρικούπης, βουλευτής της ΕΡΕ, συμφωνεί με τις θέσεις της Αριστεράς, για μικρότερο αριθμό μαθητών ανά δάσκαλο. Αναφορικά με τη σύνθεση της Επιτροπής συμφωνεί με την πρόταση το σχεδίου Ν.Δ. Πιστεύει ότι τα πρόσωπα που προτείνονται είναι εκείνα που μπορούν να δεχτούν τις λιγότερες πιέσεις, όπως ο Νομάρχης, ο Πρόεδρος των Πρωτοδικών και ο Γεν. Επιθεωρητής.

Ο Χ. Κιτσίδης βουλευτής της ΕΡΕ, προτείνει για τα μονοθέσια να περιληφθεί διάταξη, η οποία να θέτει στη διάθεση του Επιθεωρητή Στοιχειώδους Εκπαίδευσης έναν αριθμό εφεδρικών δασκάλων, για να καλύπτουν τα κενά που προκύπτουν κάθε φορά. Αναφορικά με την Επιτροπή, υποστηρίζει ότι αφού υπάρχει το Νομαρχιακό Συμβούλιο, που είναι όργανο δοκιμασμένο, είναι περιττό να συσταθεί η Επιτροπή. Το Συμβούλιο θα μπορούσε να δώσει την καλύτερη λύση στο πρόβλημα της ανέγερσης σχολικών κτηρίων.

Ο Α. Παπαλουκάς από την ΕΡΕ, επισημαίνει ότι, σύμφωνα με την άποψή του, κανείς δε θα είχε αντίρρηση, για τη συμμετοχή του λαϊκού στοιχείου στην Επιτροπή, η οποία θα γνωμοδοτεί για το που θα πρέπει να ιδρυθούν Γυμνάσια ή Λύκεια, γι' αυτό δε θεωρεί ορθό να γίνεται δημοκοπία «παρά των ομιλητών της Άκρας Αριστεράς». Ο ίδιος πιστεύει ότι θα είναι αδύνατο, να συμφωνηθεί ποιο θα είναι αυτό το μέρος το λαϊκό, το οποίο θα συμμετάσχει.

Τέλος, ο **Λ. Ακρίτας**, συμφωνεί με τις απόψεις του Βενέτη (ΕΡΕ), για το ότι κάποτε πρέπει να αποκτήσουμε μεγάλες σχολικές μονάδες, τα μεγάλα κεφαλοχώρια. Αλλά και μετά την πάροδο κάποιων χρόνων, εκφράζει την ελπίδα, ότι θα δημιουργηθούν όχι απλώς εκπαιδευτικά κέντρα, αλλά και πνευματικά, ισχυρότερης ακτινοβολίας. Υιοθετεί επίσης τις απόψεις των Ζορμπά, Βασιλάτου, Θεοχαρίδη, που επεσήμαναν ότι στις ακριτικές περιοχές σχολεία με αριθμό μικρότερο των δεκαπέντε και δέκα μαθητών, δεν πρέπει να καταργούνται. Η θέση του για τα μονοθέσια σχολεία, είναι ότι αυτά δεν πρέπει να υπάρχουν και ότι τα διθέσια σχολεία αντιστρατεύονται τον ρουν της ιστορίας και την κοινωνική εξέλιξη, ωστόσο υιοθετεί την πρόταση του Καλλία, για την υπεραριθμία δασκάλων. Τονίζει ότι πρέπει κάποτε ο τόπος να αποκτήσει εκπαιδευτικό χάρτη, ένα χάρτη κατανομής είτε της γενικής εκπαίδευσης, είτε της τεχνικής και επαγγελματικής. Πρέπει επίσης η Κυβέρνηση και το Υπουργείο Παιδείας, να καθιερώσει αντικειμενικά κριτήρια για την ίδρυση των γυμνασίων.

Αναφερόμενος στη θέση του **Ζορμπά και της Καραγιώργη, της ΕΔΑ**, για τη μείωση του αριθμού των μαθητών ανά διδάσκαλο, τονίζει ότι την ώρα που γίνεται αυτή η συζήτηση, η αναλογία δασκάλου προς μαθητές είναι ένας δάσκαλος προς τριανταπέντε μαθητές, αναλογία που προσεγγίζει τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Θεωρεί επίσης, απαραίτητο να υπάρχει σπίτι του δασκάλου, όπως επίσης αίθουσα πολιτισμού και κινηματογραφικής προβολής, εκθέσεων και διαλέξεων. Για τα εσπερινά Γυμνάσια, δηλώνει ότι θα αναζητήσει η Κυβέρνηση τρόπο για να συνεχιστεί η λειτουργία τους. (Επαινεί επίσης τον Βογιατζή για όσα είπε για τα Ναυτικά Γυμνάσια, που η διατήρησή τους είναι αναγκαία.) Είναι επίσης στην πρόθεση της Κυβέρνησης να διαφοροποιήσει τη Δευτεροβάθμια Μέση Εκπαίδευση Τεχνικών ή Γεωργικών ή άλλων Λυκείων.

Συνεδρίασις Λ Γ' Τρίτη 15 Σεπτεμβρίου 1964

Στη συνεδρίαση αυτή συζητείται το άρθρο 3 που αφορά τη δωρεάν παροχή της Εκπαιδείσεως. Από τους βουλευτές της Ε.Δ.Α., θα μιλήσουν η Μ. Καραγιώργη και ο Β. Εφραιμίδης.

Η Μ. Καραγιώργη τονίζει ότι **το θαυμάσιο απόκτημα της δωρεάν παιδείας δε θα είναι ολοκληρωμένο αν δεν περιληφθεί σ' αυτό και η εξασφάλιση της δωρεάν παιδείας των μαθητών της νύκτας** για την οποία δεν αναφέρεται τίποτα στο υπό συζήτηση σχέδιο Ν.Δ. Η Ε.Δ.Α. όπως προαναφέρθηκε έχει καταθέσει τροπολογία σχετικά με το θέμα αυτό. Ζητά από τον Υπουργό να βρεθεί ένας τρόπος για όσους φοιτούν σε τεχνικές νυκτερινές Σχολές και τα νυχτερινά Γυμνάσια, **να αναλάβει τα έξοδα της φοιτήσεώς τους το κράτος**. Δεν θα πρέπει να περάσει το άρθρο αυτό, χωρίς να βρεθεί κάποιος τρόπος τονίζει, ώστε να περιληφθεί και αυτή η τάξη παιδιών, που εργάζονται και φοιτούν.

Αναφορικά με τα συσσίτια θα προκύψουν πολλά προβλήματα κυρίως στα χωριά που δεν υπάρχουν οικήματα και εγκαταστάσεις. Επίσης στο σημείο που το σχέδιο Ν.Δ. γράφει αορίστως για «την παροχήν εις μαθητάς γεύματος» θα πρέπει να προστεθεί η φράση «**παροχήν εις όλους τους μαθητάς**» ώστε να μην δημιουργούνται αντιδράσεις και διακρίσεις.

Υποστηρίζει επίσης ότι η υποχρεωτική παιδεία και η παράταση της φοιτήσεως θα συναντήσει μεγάλες δυσκολίες λόγω των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι οικογένειες.²⁵⁶ Το πρόβλημα είναι συνδεδεμένο με την άνοδο του βιοτικού επιπέδου του λαού. Είναι ωστόσο πολύ σημαντικό η Κυβέρνηση να μελετήσει και να αντιμετωπίσει το θέμα με επίδομα των παιδιών των φτωχών, των πολυτέκνων και άλλων που έχουν ανάγκη, προκειμένου να ανακουφιστούν οι οικογένειες που δεν έχουν τα οικονομικά μέσα.

Στην ίδια συνεδρίαση, ο **Β. Εφραιμίδης** τονίζει ότι η Ε.Δ.Α. και κατά τη διάρκεια της συζήτησης επί της αρχής και επί των άρθρων, έχει μία απόκλιση απόψεων ουσιαστικής τάξεως. Προσθέτει κάποιες απόψεις στα όσα είπε η Μ. Καραγιώργη. Υποστηρίζει λοιπόν ότι η **δωρεάν παιδεία** δεν είναι παραχώρηση στον Ελληνικό λαό αλλά **κατάκτηση**, την οποία σήμερα αποκτά. Η κατάκτηση όμως αυτή δεν πρέπει να μείνει στα χαρτιά, αλλά να γίνει πράξη με συνέπεια να είναι πραγματικά ανοιχτές οι πόρτες όλων των σχολείων για όλα τα παιδιά του ελληνικού λαού.

Υπογραμμίζει ωστόσο ότι με τη μέθοδο των προαιρετικών εισφορών συνεχίζονται να εισπράττονται διάφορα ποσά όχι μόνο στην Αθήνα, αλλά και σε όλη σχεδόν την Ελλάδα.²⁵⁷ Για το λόγο αυτό η **ΕΔΑ, συντάσσεται με την τροπολογία του Γ. Κασσιμάτη (βουλευτή της ΕΡΕ)**. Πρέπει, υποστηρίζει να υπάρξουν ποινικές κυρώσεις **«κατά των ενεργούντων autas tas prooairitiko-katanaγκαστικός εισπράξεις που μοιάζουν πολύ με τα εκάστοτε δήθεν προαιρετικά εσωτερικά δάνεια που είναι πραγματικά καταναγκαστικά.» Συμφωνεί επίσης με τα μέτρα που υπέδειξε ο Χ. Βασματζίδης (βουλευτή της Ενώσεως Κέντρου) και άλλοι βουλευτές.**

Η Ε.Δ.Α. επιμένει στη γενίκευση των υποτροφιών. Κυρίως όμως επιμένει στο να περιληφθεί διάταξη με την οποία να προβλέπεται το σπουδαστικό, το μαθητικό επίδομα.²⁵⁸

Σε άλλο σημείο, ο Β. Εφραιμίδης κάνει λόγο για την ύπαρξη ασάφειας στην εισηγητική έκθεση, που σχετίζεται με τα μαθητικά συσσίτια. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι το θέμα των συσσιτίων συνδέθηκε με την **Αμερικανική βοήθεια**. Μια τέτοια όμως **σύνδεση**, άμεση ή έμμεση με το μέτρο αυτό που συνδέεται με οποιαδήποτε εξωτερική χορηγία, είναι **απαράδεκτη**. Η Ε.Δ.Α. θεωρεί επίσης καπηλεία τη σύνδεση της τροφοδότησης των συσσιτίων από γνωστά υψηλώνουμα Ταμεία των Εράνων όπου πιθανοί έλεγχοι να

²⁵⁶ «...τόσον στα χωριά αλλά και σε πόλεις ακόμη, υπάρχουν σπίτια που περιμένουν να βγη το παιδί όσο το δυνατόν γρηγορότερα από το Σχολείο για να εργασθή και να ανακουφίση το σπίτι.» Μ. Καραγιώργη Συνεδρίαση Λ.Γ. 15-9-1964, σελ. 86

²⁵⁷ «Το 100δραχμον και 500δραχμον, δια τον κάθε οικογενειάρχη ιδιαιτέρως της υπαίθρου, γνωρίζομεν πόσον αποθαρρύνει τα πτωχά σπίτια.» Β. Εφραιμίδης Συνεδρίαση ΛΓ' 15-9-64

²⁵⁸ «Όπου το εισόδημα της οικογενείας δε φτάνει το κόστος των σπουδών- που δεν είναι άθροισμα μόνο των εισφορών και των διδάκτρων- δια να είναι πραγματικά δωρεάν η παιδεία και να ανοίξουν τα σχολεία εις όλα τα Ελληνόπουλα, η Πολιτεία να χορηγή το το σπουδαστικό επίδομα.» Β. Εφραιμίδης Συνεδρίαση ΛΓ' 15-9-1964 σελ. 92.

αποκαλύψουν τη σύνδεσή τους με σκάνδαλα. Είναι, σύμφωνα με το Β. Εφραιμίδη, δικαίωμα του Ελληνικού λαού και των παιδιών του, να λαμβάνουν το μαθητικό συσσίτιο από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Δεν επιτρέπει η εθνική υπερηφάνεια να συσχετίζεται, η χορήγηση των μαθητικών συσσιτίων, με προσφορές των οποιωνδήποτε. Και αυτό γιατί θα δημιουργηθεί στην ψυχή του κάθε Έλληνα το εθνικό τραύμα ότι είναι επαίτης ενός πιάτου φαγητού.

Επισημαίνει επίσης ότι, για να γίνει οτιδήποτε στην παιδεία, χρειάζονται πόροι και διερωτάται, από ποιες πηγές θα εξοικονομηθούν όταν η Χώρα είναι υπανάπτυκτη και όταν τα ξένα μονοπώλια και η ολιγαρχία την απομυζούν, όταν ο προϋπολογισμός είναι βεβαρημένος από τα ασήκωτα βάρη παραγωγών δαπανών όπως οι στρατιωτικές δαπάνες, που δεν του επιτρέπουν να ανταποκριθεί στην αποστολή του, ως προϋπολογισμός μιας χώρας όπως η Ελλάδα. Άρα λοιπόν για να πραγματοποιηθεί η δωρεάν παιδεία, θα πρέπει να περιοριστούν οι άχρηστες δαπάνες (όπως είναι εκείνες για τη συντήρηση των ΤΕΑ και άλλων σχετικών Οργανισμών) οι οποίες δεν επιτρέπουν στην Ελλάδα να απογειωθεί οικονομικά και πολιτιστικά.

Ο Γ. Κασσιμάτης (ΕΡΕ) για το άρθρο 3, αναφέρεται σε πληροφορίες, σύμφωνα με τις οποίες, η εγγραφή στα σχολεία και η παροχή ενδεικτικών ή απολυτηρίων, γίνεται υπό την προϋπόθεση ότι θα καταβληθεί εισφορά δήθεν προαιρετική. Ζητά από τον Υπουργό να ερευνήσει το φαινόμενο και **να ποινικοποιηθεί η είσπραξη των υποχρεωτικών εισφορών.**²⁵⁹

Ο Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ), επισημαίνει ότι η διάταξη σύμφωνα με την οποία επιχορηγούνται οι σχολικές εφορίες, καθώς και η διάταξη για τα συσσίτια των μαθητών και άλλες είναι νομοθετημένες και συνεπώς δεν πρέπει να επαναφέρονται σε νέα νομοθέτηση. Το καινούριο που θα πρέπει να τύχει νομοθετικής ρυθμίσεως, είναι η απαλλαγή από τα εκπαιδευτικά τέλη. Επίσης **για να γίνει η διάταξη περί παροχής δωρεάν παιδείας πραγματικότητα, θα πρέπει να προστεθούν δύο πράγματα (τα οποία αναφέρονται και στις τροπολογίες που κατέθεσε).** Το πρώτο είναι η **απαλλαγή από κάθε οικονομική επιβάρυνση των φτωχών εκείνων μαθητών, των νυχτερινών Γυμνασίων, αλλά και πάσης φύσεως τεχνικών και επαγγελματικών σχολείων, ως επί το πλείστον νυχτερινών. Αντί τα παιδιά αυτά να έχουν καλύτερη μεταχείριση, υποχρεώνονται να πληρώνουν δίδακτρα και άλλες υποχρεωτικές εισφορές. Τη θέση αυτή υποστηρίζει και η ΕΔΑ (όπως είδαμε παραπάνω).** Χαρακτηρίζει τη μεταχείριση αυτών των παιδιών από το σχέδιο Ν.Δ. ως άδικη και αντιδημοκρατική.²⁶⁰ Πιστεύει ότι το κράτος έχει την υποχρέωση στις πόλεις που δεν έχουν ιδρυθεί ακόμη δημόσια τεχνικά σχολεία, να αναλαμβάνει τα δίδακτρα και τις υπόλοιπες εισφορές των μαθητών των νυχτερινών γυμνασίων και των πάσης φύσεως τεχνικών επαγγελματικών σχολών. Για τους λόγους αυτούς προτείνει να προστεθεί η εξής παράγραφος : « *Εις ας πόλεις δεν υπάρχουν δημόσια νυχτερινά γυμνάσια και τεχνικά και επαγγελματικά σχολεία πάσης φύσεως ή τα υπάρχοντα είναι αριθμητικώς ανεπαρκή, το δημόσιον αναλαμβάνει τα δίδακτρα και λοιπές οικονομικές επιβαρύνσεις των σχολείων αυτών, των ανηκόντων εις νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ή ιδιώτας...* »

²⁵⁹ Η τροπολογία που υποβάλει έχει ως εξής : «Ουδεμία εισφορά έστω και προαιρετική επιτρέπεται δια τας ανάγκας του σχολείου. Αι υπέρ των Σχολικών Εφορειών εισφοραί απαγορεύονται. Αι υπέρ των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων συνδρομαί καθορίζονται δια του καταστατικού των και δεν επιτρέπεται να διατίθενται δια τας ανάγκας συγκεκριμένου σχολείου. Ο παρά την διάταξιν ταύτην εισπράττων εισφοράν αν μεν είναι διευθυντής ή καθηγητής σχολείου τιμωρείται δια φυλακίσεως μέχρι ενός μηνός, αν δε ιδιώτης ή επιστάτης σχολείου δια τοιαύτης μέχρι δέκα ημερών, μη επιτρεπομένης της μετατροπής ή εξαγοράς. Εις το τρίτον της ποινής υπόκειται και ο καταβάλλων. Η είσπραξις των εισφορών εις τον χώρον του σχολείου αποτελεί επιβαρυντικήν αιτίαν δια τον Διευθυντήν του Σχολείου». Γ. Κασσιμάτης Πρακτικά Βουλής Συνεδριάσεις ΛΓ΄15-9-1964 σελ.84

²⁶⁰ «*Συμβαίνει δηλαδή, το καταπληκτικόν φαινόμενον ένα παιδί των Αθηνών να σπουδάζη δωρεάν, όταν θα πάη στο γυμνάσιον, ενώ εάν θα φοιτήση εις τεχνικόν σχολήν θα πρέπει να πληρώνη, διότι το γυμνάσιον είναι δημόσιον και έχει ιδρύσει δεκάδας γυμνασίων το κράτος εις Αθήνας, αλλά ουδένα τεχνικόν σχολείον*» Γ. Βογιατζής Συνεδρίαση ΛΓ΄ 15-9-1964, σελ. 85

Η δεύτερή του παρατήρηση, σχετίζεται με τη διακήρυξη της δωρεάν παιδείας. Με το άρθρο αυτό όμως απλώς απαλλάσσονται οι μαθητές των γυμνασίων από μία επιβάρυνση των εκατό δραχμών. **Οι δαπάνες όμως, που καθιστούν απαγορευτική την παιδεία για τους φτωχούς μαθητές, ιδιαίτερα των αγροτικών περιφερειών, οι οποίοι θα βρουν το γυμνάσιο στην πλησιέστερη κωμόπολη, είναι οι δαπάνες για την κατοικία, την τροφή, τις οποίες δεν μπορεί να αντέξει η πλειοψηφία των αγροτικών οικογενειών της υπαίθρου. Τη θέση αυτή έχει διατυπώσει και η ΕΔΑ.** Αν λοιπόν η Πολιτεία ενδιαφέρεται πραγματικά, να προσφέρει στα φτωχότερα στρώματα της κοινωνίας, αλλά ταυτόχρονα και πνευματικά δυναμικότερα τμήματα του λαού, πραγματικά ίσες ευκαιρίες για τη ζωή, θα πρέπει να επεκτείνει το επίδομα των 300 δραχμών, το οποίο είχε χορηγήσει η ΕΡΕ, με το νόμο 3270/59, στον πρώτο μαθητή κάθε γυμνασίου. Προτείνει λοιπόν το Κράτος να χορηγεί μηνιαίο επίδομα χιλίων δραχμών, στους δέκα πρώτους μαθητές κάθε τάξης, όλων των σχολείων της Μέσης Παιδείας, γενικής και επαγγελματικής. (Η ΕΔΑ έχει προτείνει να δίνεται επίδομα σε όλους, όσοι δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν οικονομικά.) Επίσης χαρακτηρίζει ως ορθότατη, την προσπάθεια της Κυβέρνησης αναφορικά με τα συσσίτια. Ωστόσο πιστεύει ότι είναι δύσκολο να ισχύσει, αυτό που ανέφερε ο Υπουργός, ότι οι Κοινότητες πρέπει να προσφέρουν εστία και εστιατόριο για να λειτουργήσει το συσσίτιο.

Ο **Ε. Βανταλής** από την **Ε. Κ.** επισημαίνει για το υπό συζήτηση σχέδιο Ν. Δ. ότι, με αυτό καθιερώνεται η δωρεάν παιδεία, δεν παρέχεται καθ' ολοκληρίαν, - άλλο θεωρεί ότι είναι το στάδιο της καθ' ολοκληρίαν παροχής δωρεάν παιδείας- επιχειρείται ωστόσο με την καθιέρωση, η πραγματοποίηση της Εθνικής Παιδείας, η οποία αν εν τέλει εξασφαλιστεί, θα έχει πραγματοποιηθεί μια πραγματική κοσμογονία στην Ελλάδα.

Ο **Γ. Λύχνος** από τη **ΕΡΕ**, για την παράγραφο 3 που προβλέπει πίστωση για δωρεάν μετάβαση των μαθητών στα σχολεία, ζητά να υπάρχει προτίμηση στα παιδιά της υπαίθρου, καθώς πιστεύει ότι για τα παιδιά στις πόλεις ή στις κωμοπόλεις, το πρόβλημα λύνεται με την ύπαρξη αστικών συγκοινωνιών. Για τα συσσίτια, επίσης τονίζει ότι αυτά θα πρέπει να ξεκινήσουν από τα χωριά, γιατί εκεί υπάρχει μεγαλύτερη φτώχεια και μετά σιγά –σιγά ο θεσμός να εφαρμοστεί και στις πόλεις.

Ο **Σ. Τσαπάρας**, από την **Ε. Κ.** τονίζει και αυτός (όπως και ο **Γ. Λύχνος της ΕΡΕ**), ότι η ύπαιθρος, αντιμετωπίζει περισσότερες δυσκολίες γι' αυτό, θα πρέπει να βοηθηθεί και να ξεκινήσει από εκεί η εφαρμογή της νέας εκπαιδευτικής πολιτικής. Και τα συσσίτια και οι άλλες διατάξεις, του νομοσχεδίου θα πρέπει να εφαρμοστούν πρώτα στην ύπαιθρο. Γι' αυτό θα πρέπει να τεθεί διάταξη στο συζητούμενο άρθρο, που να καθιερώνει την εφαρμογή των διατάξεων, από την ύπαιθρο.

Ο **Α. Περρωτής** από την **ΕΡΕ**, τονίζει ότι δε θα πρέπει η καθιέρωση του θεσμού των μαθητικών συσσιτίων να έχει ως αποτέλεσμα την κατάργηση του προγράμματος της ενίσχυσης με τρόφιμα, των ορεινών πληθυσμών και των φτωχών περιοχών της Χώρας. Ζητά λοιπόν να μην καταργηθεί το πρόγραμμα ενίσχυσης των ορεινών πληθυσμών, γιατί οι άνθρωποι αυτοί θα περιέλθουν σε μεγαλύτερη ένδεια, απ' ότι βρίσκονται σήμερα και θα πρέπει η Κυβέρνηση να σπεύσει να τους καλύψει με άλλης μορφής υποστήριξη.

Ο **Ν. Ζορμπάς** (Ενωση Κέντρου) κάνει λόγο για την έλλειψη καθηγητών σε πολλά Σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης, με αποτέλεσμα για τη χρονιά αυτή να χρησιμοποιηθούν κοινοτικοί καθηγητές. Για το λόγο αυτό, ισχυρίζεται ότι δε θα πρέπει να εμποδιστούν οι γονείς για τη συγκέντρωση χρημάτων για την αμοιβή των καθηγητών αυτών. Υποστηρίζει ότι δε θα πρέπει να καθιερωθεί ποινικό αδίκημα, η λήψη χρημάτων, από τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, γιατί αντί να προσφέρουμε το μείζον που είναι η δωρεάν παιδεία, αποτρέπουμε «κατά το έλασσον την στοιχειώδη παιδείαν». Δε θα πρέπει, σύμφωνα με τον Ν. Ζορμπά, να γίνει αποδεκτή η τροπολογία του Γ. Κασιμάτη, γιατί θα δυσχεράνει την παροχή και της στοιχειώδους παιδείας, στα σχολεία των μικρών Κωμοπόλεων. Προτείνει επίσης, οι νεοδιοριζόμενοι καθηγητές, να στελεχώνουν σχολεία ακριτικών περιοχών.

Ο **Ι. Χρίστογλου** από την **ΕΡΕ**, υποβάλει μια προσθήκη στο άρθρο 3 που αφορά τους μαθητές που φοιτούν στα ιδιωτικά σχολεία. Το θέμα αφορά την παροχή δωρεάν

εκπαιδεύσεως, καθώς οι μαθητές αυτοί δεν απαλλάσσονται από την καταβολή των εκπαιδευτικών τελών και από τα ένσημα για τους τίτλους σπουδών, όπως συμβαίνει με όλους τους άλλους μαθητές.²⁶¹ Ωστόσο οι μαθητές αυτοί απαλλάσσονται από τα τέλη και τις επιβαρύνσεις, με την εισαγωγή τους στις Ανώτατες Σχολές. Για το λόγο αυτό ζητάει αποδοχή της τροπολογίας του, στο άρθρο 3, σύμφωνα με την οποία καταργούνται τα εκπαιδευτικά τέλη και τα ένσημα πάσης φύσεως, των τίτλων σπουδών των μαθητών που φοιτούν στα ιδιωτικά σχολεία του Κράτους.

Ο **Σ. Νικολαΐδης**, από την **Ένωση Κέντρου**, ζητά να γίνει δεκτή τροπολογία, η οποία προβλέπει την εγγραφή πιστώσεων στον κρατικό προϋπολογισμό, για την **επιβίωση των Γυμνασίων** (Οικονομικών Εσπερινών), που ιδρύθηκαν από τα Εμπορικά και Βιομηχανικά Επιμελητήρια, (τα οποία λόγω οικονομικής αδυναμίας των τελευταίων δεν μπορούν να λειτουργήσουν.)

Ο **Χ. Βασματζίδης** της **Ενώσεως Κέντρου**, προτείνει τροπολογία, (γιατί πιστεύει ότι θα πρέπει να αναζητηθούν και βοηθηθούν οι ιδιοφυίες) με την οποία ζητά, την καθιέρωση και στην Ελλάδα, **άτοκων εκπαιδευτικών δανείων**, με την εγγύηση του Κράτους. Τα δάνεια αυτά να δίνονται σε εκείνους που δεν έχουν τα οικονομικά μέσα να παρακολουθήσουν τις μετά το δημοτικό σπουδές τους.

Ο **Χ. Κανδυλλιάρης** από την **ΕΡΕ**, κάνει έκκληση, να λειτουργήσουν πειραματικά τα συσσίτια, σε 52 διαφορετικά διαμερίσματα Νομών ή έστω και σε 30 διαμερίσματα, αλλά ακριτικά, τα οποία παρουσιάζουν τον μέσο όρο των αντιξοοτήτων της Ελληνικής υπαίθρου. Τα διδάγματα που θα προέλθουν από αυτά τα 50 ή 30 ή 20 διαμερίσματα, θα είναι πολύ σημαντικά για τη γνώση των δυσχερειών που θα προκύψουν και των αντιξοοτήτων της Ελληνικής υπαίθρου γενικότερα.

Ο **Π. Γυιόκας** της **ΕΡΕ**, προτείνει η **εφαρμογή των μέτρων** και η διάθεση των οικονομικών μέσων να γίνει κατά προτεραιότητα από τις περιοχές, οι οποίες έχουν αμεσότερη ανάγκη, δηλαδή τις **παραμεθόριες και ορεινές περιοχές**.

Ο **Α. Κωνσταντινίδης** (**ΕΡΕ**), πιστεύει και αυτός, ότι για να υπάρξει δωρεάν παιδεία θα πρέπει να λυθεί το θέμα της κηδεμονίας, της διατροφής και της οικήσεως του σπουδαστή, γι' αυτό υποστηρίζει την τροπολογία του Γ. Κασσιμάτη (**ΕΡΕ**). Συμφωνεί επίσης και με την τροπολογία Χ. Βασματζίδη (**Ε.Κ.**).

Ο **Χ. Τούντας**, από την **Ένωση Κέντρου**, παρακαλεί τον Υπουργό να δεχτεί την πρόταση του Χ. Βασματζίδη. Γενικότερα πιστεύει ότι θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί, κάθε προσπάθεια, η οποία θα συντελέσει στην ανάδειξη των πνευματικών αξιών.

Ο **Α. Χασαπίδης** βουλευτής της **Ενώσεως Κέντρου**, διαπιστώνει και αυτός ότι εξακολουθούν να υπάρχουν επιβαρύνσεις των μαθητών, έστω και αν αυτές είναι προαιρετικές. Για το λόγο αυτό, το σχέδιο Ν.Δ. πρέπει να εφαρμοστεί με ταχύτητα, διαφορετικά οι σχολικές εφορείες, για την κάλυψη των αναγκαίων οικονομικών πόρων θα ζητήσουν χρήματα από τα παιδιά. Για το θέμα των συσσιτίων, θεωρεί ότι η έναρξη πρέπει να γίνει από τα μικρά χωριά, γιατί η πρόθεση των κατοίκων να βοηθήσουν θα είναι εντονότερη και όπου λόγω του μικρότερου αριθμού των μαθητών, υπάρχουν μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας του εγχειρήματος. Δεν αμφιβάλλει επίσης, για τις πληροφορίες του Α. Περρωτή, ότι κόβονται αυτά τα τρόφιμα από τους αναξιοπαθούντες πληθυσμούς και δίνονται στα συσσίτια, υποστηρίζει όμως ότι η Ένωση Κέντρου, δίνει στο φυτώριο και ενισχύει τη νέα γενιά. Τέλος για τις υποτροφίες, υποστηρίζει ότι πρέπει να υπάρχουν, όχι όμως στην υποχρεωτική εκπαίδευση, αλλά στο Λύκειο.

²⁶¹ Στο παρελθόν οι μαθητές των ιδιωτικών σχολείων, είχαν προσφύγει στο Συμβούλιο Επικρατείας, ζητώντας, την απαλλαγή τους από τα εκπαιδευτικά τέλη και από τα ένσημα του τίτλου σπουδών, εφ' όσον δε φοιτούν σε δημόσια σχολεία. Το Συμβούλιο Επικρατείας απέρριψε την προσφυγή, με το αιτιολογικό, ότι σε περίπτωση απαλλαγής των μαθητών των ιδιωτικών σχολείων από τα εκπαιδευτικά τέλη θα παραβιάζεται η ισότητα των Ελλήνων. Τώρα γίνεται το αντίστροφο, σαν να επιβάλλεται ποινική κύρωση, εναντίον εκείνων που φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία. Ι. Χρίστογλου, Συνεδρίαση Α Γ' 15-9-1964, σελ. 88.

Ο **Α. Κίνιας (Ένωση Κέντρου)**, αναφερόμενος στα συσσίτια, υποστηρίζει και αυτός ότι τα μέτρα πρέπει να ξεκινήσουν από τα χωριά, που η δυστυχία των ανθρώπων είναι μεγαλύτερη. Συμφωνεί με την πρόταση του **Χ. Βασματζίδη**, με την **προσθήκη να τεθεί ως επιχορήγηση υποχρεωτική, στους άριστους νέους των αγροτών**. Είναι μια οφειλή του Κράτους για τα παιδιά του μέλλοντος. Επίσης όταν αριστεύουν και φτάνουν στο Λύκειο να τους δίνουν και δωρεάν κατοικία.

Ο **Ε. Πέτσος** από την **Ένωση Κέντρου**, επίσης, ζητά να γίνουν οικήματα προκειμένου να στεγαστούν τα μαθητικά συσσίτια. Συμφωνεί με τους βουλευτές που υποστηρίζουν ότι τα συσσίτια πρέπει να ξεκινήσουν από τα μικρά χωριά, τη θέση αυτή υιοθετεί και ο **Σ. Περτσινίδης, βουλευτής της ΕΡΕ**,²⁶² και **συντάσσεται** και με την πρόταση του **Χ. Βασματζίδη**, την οποία **δέχεται και ο Χ. Πιπλής, βουλευτής της ΕΡΕ**.

Ο **Χ. Κιτσίδης**, βουλευτής της **ΕΡΕ**, δε διαφωνεί με το άρθρο 3 γενικά, αλλά με την παράγραφο που αναφέρεται στην κατανομή των πιστώσεων, όπου ο Γενικός Επιθεωρητής ή ο Επιθεωρητής θα έχουν την ευχέρεια της κατανομής αυτών των πιστώσεων. Πρόταση του **Χ. Κιτσίδη** είναι, τις κατανομές αυτές, να τις κάνει το Συμβούλιο του άρθρου 2 του παρόντος νομοθετήματος και όχι οι επιθεωρητές. Η δεύτερη πρότασή του αφορά τη συμμετοχή στα συσσίτια, εκείνων όσοι επιθυμούν, έτσι δε θα πηγαίνουν χαμένες και πολλές μερίδες φαγητού. Καλό θα ήταν, σύμφωνα με τον **Χ. Κιτσίδη**, να λαμβάνουν μέρος οι μαθητές ορισμένων άπορων κοινοτήτων, όπως επίσης και οι μαθητές εκείνοι που μεταφέρονται από οικισμούς και συνοικισμούς, λόγω ελλείψεως σχολείου, σε άλλο χωριό για να παρακολουθήσουν το σχολείο τους. Τα εύπορα παιδιά δε θα πρέπει να συμμετέχουν στα συσσίτια. Τέλος στις απομακρυσμένες ή άγονες γραμμές η μεταφορά των μαθητών, σε πλησιέστερα χωριά, με διάταξη να γίνεται με τα ΚΤΕΛ, ώστε να βοηθηθούν αποτελεσματικά οι μαθητές των φτωχών ορεινών περιοχών.

Τέλος ο **Α. Ακρίτας**, για το άρθρο 3, διατυπώνει την πεποίθηση, ότι αυτό ανταποκρίνεται στις υπάρχουσες δυνατότητες και ανάγκες. Τονίζει ότι το άρθρο δεν καλύπτει την δωρεάν εκπαίδευση. Δωρεάν εκπαίδευση από την προσχολική αγωγή μέχρι την πλήρη ολοκλήρωση των οικοτροφείων ή των φοιτητικών συσσιτίων και του σπουδαστικού επιδόματος. Και από το άλλο σημείο ακόμη της επιδότησης, των φτωχών οικογενειών μέχρι και της επέκτασης και καθολίκευσης των υποτροφιών, είναι ένα στάδιο που δε γνωρίζει πότε η ελληνική οικονομία θα είναι σε θέση να καλύψει.

Αναφορικά με την **πρόταση του Βογιατζή**, με ό,τι σχετίζεται με την τεχνική εκπαίδευση, επιφυλάσσεται να φέρει ενώπιον της Επιτροπής, σε σύντομο χρονικό διάστημα, το νομοσχέδιο για την τεχνική εκπαίδευση. Θα ληφθεί πρόνοια, ώστε η δωρεάν εκπαίδευση να επεκταθεί και σε αυτόν τον τομέα της παιδείας. Θα προβλέπεται η καθολίκευση, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ελέγχου ενοποίησης των τεχνικών σχολών, γιατί η Κυβέρνηση δεν είναι διατεθειμένη να χρηματοδοτεί την ιδιωτική εκπαίδευση.

Για την **τροπολογία του Βογιατζή**, περί επέκτασης των υποτροφιών, σε δέκα αριστούχους, ή πρώτους κάθε τάξης ή τμήματος, τονίζει ότι, ο Ελληνικός προϋπολογισμός, δεν είναι δυνατόν ούτε καν να το υποσχεθεί, αλλά ούτε και να το προβλέψει. Τις υποτροφίες, είναι γνωστό ότι τις χορηγούν οι Νομαρχιακές Επιτροπές, στους αριστεύσαντες, στις εισιτήριες εξετάσεις των Γυμνασίων. Οι Νομαρχιακές Επιτροπές συγκεντρώνουν ποσό ανάλογο προς τη δραστηριότητα με την οποία κινούνται. Και το ΙΚΥ συμβάλλει με ένα ίσο ποσό.

Για την τροπολογία του **Χ. Βασματζίδη**, κάνει πρώτα μια επισήμανση για τη διάκριση μεταξύ των παιδιών των αγροτών και των εργατών. Δε θέλει στο Σώμα της Βουλής να γίνεται διάκριση μεταξύ των παιδιών των αγροτών, των εργατών και των υπαλλήλων. Δε πρέπει επίσης, να λησμονεί κανείς ότι από τα φτωχομεσαία στρώματα έχουν αναδυθεί σημαντικές φυσιογνωμίες. Σε καμία λοιπόν περίπτωση και σε καμία τροπολογία, δε θα πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ των αγροτών και των εργατών της υπαίθρου.

²⁶² Ο **Σ. Περτσινίδης** ζητά να μην εμπλακεί ο δάσκαλος με τα συσσίτια. **Σ. Περτσινίδης**, Συνεδρίαση ΛΓ'15-9-1964, σελ. 93

Χαρακτηρίζει ως αξιόλογη την τροπολογία, αλλά προς το παρόν δεν είναι προετοιμασμένος να τη δεχτεί. Υπόσχεται ωστόσο να τη μελετήσει στα πλαίσια της επέκτασης του θεσμού των κρατικών υποτροφιών. Για την **τροπολογία του Νικολαΐδη**, επισημαίνει ότι δεν είναι το νυχτερινό Γυμνάσιο το θέμα, αλλά της συντηρήσεως των Ιδιωτικών Σχολείων, είναι το θέμα το οποίο άπτεται και της τεχνικής και της ιδιωτικής εκπαίδευσης. Αν τα σχολεία γίνουν δημόσια, σημαίνει ότι το Κράτος αναλαμβάνει στο σύνολο τη δαπάνη. Εάν εξακολουθήσουν με οποιαδήποτε μορφή να μην είναι δημόσια, τότε το Κράτος θα έρχεται ως αρωγός να πληρώσει τα δίδακτρα στους απόρους.

Απαντώντας στην Μ. Καραγιώργη και την ΕΔΑ για τα συσσίτια, τονίζει ότι αυτό θα είναι κοινό για όλους τους μαθητές, όχι όμως υποχρεωτικό για όλους. Τα συσσίτια, επίσης θα ξεκινήσουν από τα μικρά χωριά σε όλη την Ελλάδα και θα καταβληθεί προσπάθεια ώστε να λειτουργήσουν παντού σε όλη την Ελλάδα κατά τρόπο σύμμετρο. Για το θέμα της ανάμιξης της Αμερικανικής βοήθειας, στα συσσίτια, ζήτημα που **έθιξε ο Β. Εφραιμίδης και η ΕΔΑ, απαντά ότι στα συσσίτια**, η Κυβέρνηση κινείται με τη **βοήθεια των αμερικανικών τροφίμων και τα κονδύλια του Ελληνικού προϋπολογισμού** και με τη **συμπαράσταση των Ελλήνων γονέων και των οργανώσεων** καθώς και των **δήμων και των κοινοτήτων** σε μία πανεθνική σταυροφορία. Δηλώνει ότι το συσσίτιο είναι δικαίωμα των παιδιών και είναι κάτι παραπάνω από οτιδήποτε έχει σχέση με την προέλευση των τροφίμων, δηλαδή αν αυτά είναι από τη μία ή την άλλη πλευρά. Το δάσκαλο τον θέλει επικεφαλής σε αυτή την προσπάθεια, γι' αυτό και θα του δώσει επίδομα.

Τέλος, **δε δέχεται την πρόταση του Κασσιμάτη**, καθώς σε καμία περίπτωση στο παρόν στάδιο, δεν είναι διατεθειμένος να εμποδίσει την προαιρετική εισφορά, σε οποιονδήποτε θέλει να βοηθήσει ένα σχολείο, εφόσον δεν υπάρχει ακόμη η δυνατότητα να καλυφθούν εξ ολοκλήρου οι ανάγκες των σχολείων.

Συνεδρίασις Α Δ' Τετάρτη 16 Σεπτεμβρίου 1964

Στη συνεδρίαση αυτή συζητείται το άρθρο 4 για την υποχρεωτική Εκπαίδευση, όλων των Ελληνόπουλων και των δύο φύλων από το 6^ο έως το 15^ο έτος της ηλικίας τους καθώς και το άρθρο 5 για τη Νεοελληνική γλώσσα στα σχολεία, συγκεκριμένα αναφέρεται στην εισαγωγή της δημοτικής σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσως, από την κατώτατη μέχρι την ανώτατη. Η γραμματική και η σύνταξη της καθαρεύουσας θα διδάσκονται στο γυμνάσιο και η αρχαία ελληνική στο λύκειο.

Το λόγο σ' αυτή τη συνεδρίαση εκ μέρους της Ε.Δ.Α. λαμβάνουν οι βουλευτές Β. Εφραιμίδης, Δ. Παπανικολάου, Μ. Καραγιώργη, Ε. Σακελλάρης.

Ο **Β. Εφραιμίδης** λαμβάνοντας το λόγο, επισημαίνει ότι η εννιάχρονη υποχρεωτική παιδεία αποτελεί ένα επαναστατικό βήμα και είναι φυσικό ένα τέτοιο άλμα να έχει τις δυσκολίες του τεχνικές αλλά και ψυχολογικές. Οι απόψεις που διατυπώθηκαν διακρίνονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη άποψη, είναι αυτή που διέπεται από τη νοοτροπία της «εντίμου και πτωχής Ελλάδας», που υποστηρίζει «να μην κάνουμε το άλμα, να το αφήσουμε για αργότερα». Αυτός είναι ο αντιδραστικός τρόπος στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της εποχής. Η **προοδευτική άποψη**, που υιοθετεί η ΕΔΑ, τοποθετεί αντίθετα το πρόβλημα.

Η Ε.Δ.Α. **τάσσεται υπέρ του νομοσχεδίου που καθιερώνει την εννιάχρονη υποχρεωτική φοίτηση και θα προσπαθήσει να βρει όλα εκείνα τα μέσα για να επιτύχει την εφαρμογή της.** Προτείνει μάλιστα να συλληφθεί ένα μεγάλο ποσό από τη φοροδιαφυγή που υπάρχει (πάνω από 3 δισεκατομμύρια) και να διατεθεί για την εννιάχρονη παιδεία.

Η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά ωστόσο θεωρεί πρόβλημα το πώς θα εφαρμοστεί η εννιάχρονη παιδεία. **Υπάρχουν επιφυλάξεις για τη διάσπασή της σε δημοτικό και γυμνάσιο.** Η Ε.Δ.Α. ήθελε ενιαίο εννιάχρονο βασικό σχολείο. Αλλά εφόσον η Κυβέρνηση επιμένει στο διαχωρισμό, θα πρέπει να αποκλειστεί η **υπάρχουσα σκέψη στο νομοσχέδιο**

περί άνισης μεταχείρισης μεταξύ αστικών κέντρων και υπαίθρου. Πρέπει λοιπόν η προτίμηση των αστικών κέντρων να φύγει από το νομοσχέδιο. Υπάρχει στη συνέχεια και η πρακτική άποψη, αναφέρει ο Β. Εφραιμίδης ότι η εφαρμογή πρέπει να είναι συμμετρική, σύμφωνα με τις πρακτικές δυνατότητες και τις ανάγκες κάθε περιφέρειας. Άρα λοιπόν είναι πρακτικό ζήτημα και όχι νομοθετικό.

Ξαναθέτει το ζήτημα της υποχρεωτικής παιδείας και από την πλευρά του κράτους και της οικογένειας, λέγοντας ότι το κράτος πρέπει να επεκτείνει τις υποτροφίες και τα δάνεια ακόμη σπουδών και **συμφωνεί με την άποψη του Βασματζίδη της ΕΡΕ, να καθιερωθεί σπουδαστικό – μαθητικό επίδομα για την οικογένεια εκείνη που αποδεικνύεται ότι το εισόδημά της είναι κάτω από το κόστος σπουδών.**

Ο Δ. Παπανικολάου στην ίδια συνεδρίαση, τόνισε τη βελτίωση της παραγράφου 1 του άρθρου 4 σύμφωνα με τις απόψεις της Ε.Δ.Α. Η θέση του είναι ότι θα έχουμε καλούς τεχνίτες εάν η επαγγελματική εκπαίδευση των παιδιών αρχίζει μετά το 15^ο έτος της ηλικίας του παιδιού. Αυτό γίνεται και σε άλλες χώρες όπως Γαλλία, Ρωσία κ.λ.π., με τον τρόπο αυτό πιστεύει ο Δ. Παπανικολάου, ότι δίνεται μια κατεύθυνση για την οργάνωση της Εθνικής Εκπαίδευσης, η οποία πρόκειται να ακολουθήσει με άλλο σχέδιο νόμου.

Η Μ. Καραγιώργη, αναφέρθηκε στο θέμα της γλώσσας, (άρθρο 5 Η νεοελληνική γλώσσα εις τα σχολεία) ειδικότερα επισημαίνει ότι η δημοτική δεν καθιερώνεται με το σχέδιο Ν.Δ. ως η επίσημη γλώσσα του κράτους. Παρατηρεί ότι στο άρθρο 5 στην παράγραφο 1 το σχέδιο το σχέδιο Ν.Δ. λέει ότι η δημοτική «**δύναται**» να χρησιμοποιείται ελεύθερα κ.λ.π. Η λέξη όμως αυτή καθιστά δυνητική την καθιέρωση της δημοτικής ως ισότιμης γλώσσας, γι' αυτό η Μ. Καραγιώργη ως βουλευτής της Ε.Δ.Α. **ζήτησε τη διαγραφή της που έγινε δεκτή.**

Στη συνέχεια του λόγου της αφού αναφέρει ότι σύμφωνα με το νομοσχέδιο, η δημοτική γλώσσα είναι η γλώσσα του δημοτικού σχολείου, της διδασκαλίας και των βιβλίων του, ζητά την επέκταση της διδασκαλίας της δημοτικής και στο Γυμνάσιο. Σύμφωνα με την αγοράτρια, πρέπει να προστεθεί στην παράγραφο 2, ότι η δημοτική αρχίζει να διδάσκεται από το δημοτικό με στοιχεία γραμματικής και συντακτικό, με αυτόν τον τρόπο θα καταλάβει το παιδί ότι και η δημοτική είναι επίσημη γλώσσα και όχι αγοραία. (Επειδή αναφέρεται στο άρθρο ότι στην τελευταία τάξη διδάσκεται και η γραμματική της καθαρεύουσας.)

Επίσης ασκεί κριτική στην αναφορά που γίνεται (άρθρο 5, παράγραφος 2) ότι στις δύο τελευταίες τάξεις του δημοτικού σχολείου θα διαβάζονται περικοπές από το Ευαγγέλιο. Πιστεύει ότι το παιδί στα δέκα του χρόνια, δεν έχει μάθει συντακτικό και γραμματική, δεν είναι ώριμο να διδαχτεί και να καταλάβει περικοπές από το Ευαγγέλιο. Προτείνει στο σημείο αυτό να μπει η λέξη **–δύναται–** ώστε να μην ταλαιπωρούνται τα παιδιά.

Παρατηρεί επίσης, ότι ενώ στο νομοσχέδιο υπάρχει ρητή αναφορά για τη διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού της καθαρεύουσας στο Γυμνάσιο και ότι στο Λύκειο θα διδάσκονται σε συνάρτηση με τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, δε γίνεται λόγος πουθενά για επιστημονική διδασκαλία της δημοτικής γλώσσας.

Επομένως προτείνει να προστεθεί, ότι διδάσκεται και η γραμματική και η σύνταξη της δημοτικής γλώσσας. Προτείνει δε και στη Βουλή να καθιερωθεί το ίδιο, τα πρακτικά να γράφονται στη γλώσσα που μιλάει ο βουλευτής. Και κλείνει το λόγο της με την ευχή η δημοτική να γίνει επίσημη γλώσσα του λαού και του κράτους.

Για το ίδιο άρθρο (άρθρο 5) που αφορά τη διδασκαλία της δημοτικής εξέθεσε τις θέσεις της Ε.Δ.Α. και ο Β. Εφραιμίδης. Σύμφωνα με τον αγορητή, θα πρέπει να ξεκαθαριστούν ζητήματα αρχής και κυρίως ό, τι αφορά την ισοτιμία δημοτικής και καθαρεύουσας. Διερωτάται για το θέμα της ισοτιμίας, υποστηρίζοντας ότι δεν μπορεί να υπάρξει ισοτιμία ανάμεσα σ' ένα τεχνικό κατασκευάσμα όπως είναι η καθαρεύουσα και ένα ζωντανό όπως είναι η δημοτική η ομιλούσα γλώσσα. Εφόσον καθιερώνεται η δημοτική ως γλώσσα διδασκαλίας το δεύτερο θέμα που ανακύπτει είναι σε ποιο έτος θα καθιερωθεί η δημοτική γλώσσα. Προκαλείται σύγχυση όταν λέει η κυβέρνηση στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου. Η Ε.Δ.Α. αυτό το θεωρεί απαράδεκτο, αλλά (είναι απαράδεκτο) και για τη λογική της Κυβέρνησης που καθιέρωσε την εννιάχρονη εκπαίδευση. Σε αυτά τα εννέα χρόνια πρέπει να

διδάσκεται υποχρεωτικά η δημοτική γλώσσα με τη μόνη υποχώρηση να γίνεται ανάγνωση από την καθαρεύουσα τα δύο τελευταία χρόνια.

Συμπερασματικά, ο Β. Εφραιμίδης συνιστά όχι ερμηνευτικές δηλώσεις και σχόλια, αλλά να ειπωθεί ξεκάθαρα ότι η δημοτική γλώσσα θα διδάσκεται κατά τα εννέα χρόνια της υποχρεωτικής φοιτήσεως και ότι στις δύο τελευταίες τάξεις θα γίνεται ανάγνωση από κείμενα της καθαρεύουσας. Παρατηρεί μάλιστα ότι η καθαρεύουσα, πολλές φορές αποτελεί εμπόδιο και για όσους πρόκειται ν' ανέλθουν στο βήμα και να πάρουν το λόγο. Θα πρέπει λοιπόν να απαλλαγεί ο δημόσιος βίος από αυτό (δηλαδή την καθαρεύουσα) ξεκινώντας από τα εννέα χρόνια της υποχρεωτικής παιδείας.

Επισημαίνει επίσης ότι ο μαθητής χάνει πολλές ώρες με την εκμάθηση ορθογραφίας και επικαλείται για την τεκμηρίωση της άποψής του μελέτη σύμφωνα με την οποία εάν απλοποιούνταν η ορθογραφία, θα εξοικονομούσαν πολλές ώρες.

Ο **Ε. Σακελλάρης** χαρακτηρίζει το άρθρο 5 (που αφορά τη δημοτική γλώσσα) από τα σημαντικότερα του σχεδίου Ν.Δ. Πιστεύει ότι η επιτυχία του εκπαιδευτικού προγράμματος της Κυβερνήσεως, θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τη λύση του γλωσσικού προβλήματος. Θεωρεί **τραγικό το γεγονός ότι ύστερα από τόσα χρόνια ελεύθερου εθνικού βίου, δεν έχει ακόμη καθιερωθεί η γλώσσα του λαού και τα παιδιά του ελληνικού λαού βασανίζονται με διγλωσσία**. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το γλωσσικό πρόβλημα συνδέθηκε με τα κοινωνικά προβλήματα του ελληνικού λαού και έγινε το ίδιο κοινωνικό πρόβλημα. Στη συνέχεια **απαντάει και στο βουλευτή της ΕΡΕ, Π. Γυιόκα, ο οποίος είπε, ότι αν καθιερωθεί η δημοτική, υπάρχει κίνδυνος η αριστερά να νοθεύσει την ελληνική γλώσσα, καθώς εισάγει σε αυτή ξένη ορολογία**, ότι σε όλες τις γλώσσες του κόσμου υπάρχουν λέξεις, όροι, από άλλες γλώσσες. Γνωρίζει, βεβαίως ότι αυτό συμβαίνει, βλέπει όμως το πρόβλημα από εκεί που είναι κοινωνικά τοποθετημένος. Με την καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας, τα φώτα της επιστήμης και της γνώσης θα φτάσουν μέχρι τα λαϊκά στρώματα, κάτι που φοβάται η κοινωνική αντίδραση.

Η Κυβέρνηση είχε τη δυνατότητα να λύσει οριστικά το πρόβλημα της γλώσσας που είναι πια ώριμο. Μπορούσε να καθιερώσει τη δημοτική σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, που θα ήταν ανεκτίμητη προσφορά για την ανάπτυξη του εθνικού μας πολιτισμού.

Ο **Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ)**, χαρακτηρίζει την **εννεαετή υποχρεωτική** εκπαίδευση, ως **μεταβολή σεισμικής μορφής**, που αν κατορθώσει η Κυβέρνηση να τη φέρει σε πέρας και να τεθεί σε εφαρμογή, τότε η **προσφορά για το Λαό** θα είναι **τεράστια**. Θέλησή του θα ήταν ακόμη και η δωδεκαετής υποχρεωτική εκπαίδευση, αν αυτό ήταν δυνατό. Ωστόσο η **εφαρμογή αυτού του μέτρου πρώτα από στις αστικές περιοχές**, είναι **άνιση και αντιδημοκρατική**, καθώς η Χώρα καταμερίζεται σε προνομιούχες περιοχές που θα έχουν εννεαετή εκπαίδευση και σε παραμελημένες περιοχές, των ορεινών και απομακρυσμένων Ελληνικών πληθυσμών, οι οποίοι θα μείνουν στα έξι χρόνια. Η άλλη επισημάνση που κάνει, αφορά το γυμνάσιο τον πρώτο κύκλο της Μέσης εκπαίδευσης, που είναι σχολείο γενικής μόρφωσης. Παρατηρεί λοιπόν ότι, η διατύπωση που υπάρχει στο νομοσχέδιο²⁶³ δίνει την εντύπωση ότι άλλα παιδιά θα πηγαίνουν στο σχολείο της γενικής μόρφωσης και άλλα σε Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές. Εφόσον στο άρθρο του γυμνασίου δεν κάνει καμία διαφοροποίηση, τότε αυτό είναι ένα επαγγελματικό σχολείο. Πρέπει λοιπόν η φράση : «ή εις Τεχνικάς Σχολάς» να απαλειφθεί, εκτός αν το γυμνάσιο αποκτήσει έναν **πολυκλαδισμό τεχνικό, γεωργικό, ξένων γλωσσών κ.λ.π., ανάλογα με την περιοχή και τις ανάγκες**. (Παρόμοια παρατήρηση έγινε και από την ΕΔΑ). Ο Γ. Βογιατζής, επίσης, για το άρθρο 5, θέτει το ερώτημα, κατά πόσο είναι δυνατό το Υπουργείο Παιδείας να καθορίσει ποια είναι η δημοτική γλώσσα. Με τη διαγραφή της λέξης «δύναται» την οποία πρότεινε η Αριστερά και δέχτηκε ο Υπουργός, όχι μόνο δεν καθιερώνεται η ισοτιμία της δημοτικής με την καθαρεύουσα, αλλά επιβάλλεται με νόμο μόνο η δημοτική, πράγμα που δε θεωρεί ορθό.

²⁶³ «...Η θα πάνε τρία χρόνια εις το γυμνάσιο ή εις το τεχνικό επαγγελματικό σχολείο» Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΛΔ 16-9-1964 Γ. Βογιατζής, σελ. 103

Ο **Κ. Καλλίας (ΕΡΕ)**, θεωρητικά τάσσεται υπέρ της εννεαετούς υποχρεωτικής εκπαίδευσης, αλλά προς το παρόν θεωρεί την εφαρμογή της αδύνατη πρακτικώς, εφόσον δεν υπάρχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις (κτήρια, εκπαιδευτικό προσωπικό κ.λ.π.). Επίσης η σταδιακή εφαρμογή, με προτεραιότητα των αστικών κέντρων, θα προκαλέσει μεγάλη συρροή του εκπαιδευτικού προσωπικού στο κέντρο με το πρόσχημα της ύπαρξης μεγαλύτερου αριθμού μαθητών, γεγονός που θα επιφέρει επιδείνωση στην κατάσταση της μέσης παιδείας στην ύπαιθρο.

Ο **Π. Γυιόκας (ΕΡΕ)**, προτείνει, προκειμένου να ωθηθούν τα παιδιά της υπαίθρου προς την επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση, να εφαρμοστούν οι εισαγωγικές εξετάσεις, για την είσοδο των μαθητών στο γυμνάσιο, ενώ για τις Τεχνικές Σχολές να μην καθιερωθούν εισαγωγικές εξετάσεις, αλλά να είναι ελεύθερη η προσπέλαση με το απολυτήριο του δημοτικού σχολείου. Για το άρθρο 5, πιστεύει ότι αυτό θα συντελέσει στην εξαφάνιση της καθαρεύουσας. Θεωρεί επίσης ότι η **ΕΔΑ πλειοδοτεί στη δια νόμου επιβολή της δημοτικής γλώσσας**, αλλά είναι έτοιμη να δημιουργήσει τεράστια απόσταση, μεταξύ της πειθαρχημένης και άνευ ιδιωτισμών δημοτικής γλώσσας, την οποία αναγνώρισε και η εκπαιδευτική επιτροπή του 1957, και την οποία υιοθετεί το υπό ψήφιση σχέδιο Ν.Δ. και εκείνης την οποία χρησιμοποιεί η **ΕΔΑ, στην πολιτική της δραστηριότητα, με υιοθέτηση περιέργων ξένων εκφράσεων και προς το δημοτικό μας τραγούδι και προς την ομιλούμενη δημοτική μας γλώσσα και προς τη γλώσσα των δοκίμων συγγραφέων, την οποία καθιερώνει το σχέδιο Ν.Δ. Θα δημιουργήσει με αυτόν τον τρόπο, άλλη γλώσσα και θα αναλάβει άλλο γλωσσικό αγώνα**. Πιστεύει ότι με το σχέδιο Ν.Δ. δημιουργούνται τέσσερες γλώσσες, της αρχαίας, της καθαρεύουσας, της πειθαρχημένης δημοτικής και της **μαλλιαρής της ΕΔΑ**. Η τελευταία αυτή γλώσσα δε σέβεται την ιστορία μας και υιοθετεί τους ξένους τίτλους, φθόγγους, τους οποίους δεν είναι δυνατόν να αποδώσει το αλφάβητό μας των 24 γραμμάτων. Για αυτό πιστεύει ότι η παράγραφος 1 του άρθρου 5 πρέπει να απαλειφθεί, γιατί αντί να καθιστά ελεύθερη τη χρήση της δημοτικής, τείνει να εξαλείψει

Ο **Α. Περρωτής (ΕΡΕ)**, θεωρεί ότι ο στόχος της εννεαετούς υποχρεωτικής εκπαίδευσης, βρίσκεται εκτός του οικονομικού βελινεκούς της χώρας. Επίσης παρατηρεί ότι δεν ορίζονται οι κυρώσεις που θα επιβληθούν στους παραβάτες του συζητούμενου άρθρου.

Ο **Ν. Ζορμπάς (Ε.Κ.)** ζητά να διορθωθεί η παράγραφος 1 του άρθρου 4, που ορίζει ως έτος εγγραφής των μαθητών το 51/2 και να οριστεί ως **έτος ηλικίας των μαθητών το 6^ο**. Θεωρεί, επίσης, ορθό, εφόσον υπάρχει έλλειψη καθηγητών σε όλους τους κλάδους, **να γίνει δεκτή η πρόταση της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας, περί προεκτάσεως της δημοτικής εκπαίδευσης στα εννέα χρόνια**. Για το άρθρο 5, θεωρεί ότι θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη, γιατί από την εφαρμογή του θα εξαρτηθεί ο τρόπος με τον οποίο θα εκφράζονται οι μελλοντικές γενιές των Ελλήνων.

Ο **Κ. Τσάτσος (ΕΡΕ)**, διαφωνεί με τη λέξη «σταδιακώς» του σχεδίου Ν.Δ., γιατί πιστεύει ότι με αυτή καταλύεται η ισότητα των ευκαιριών. Προτείνει να δοθεί η ευχέρεια στον Υπουργό να εφαρμόσει το Νόμο, **σταδιακά, αλλά ταυτόχρονα για όλη την επικράτεια και όχι κατά περιφέρειες**. Για το άρθρο 5, επισημαίνει ότι δεν πρέπει να λησμονείται το δημοτικό τραγούδι. Επίσης διαφωνεί, όπως και ο Ι. Χρίστογλου (ΕΡΕ), με τη διαγραφή της λέξης «δύνανται», γιατί σημαίνει απαγόρευση της καθαρεύουσας.

Ο **Γ. Λύχνος (ΕΡΕ)**, θεωρεί ότι οι μεγαλύτερες δυσκολίες για την υποχρεωτική εκπαίδευση θα εμφανιστούν στα χωριά και αυτό γιατί η αγροτική οικονομία είναι κυρίως επιχείρηση οικογενειακή και υπάρχει ανάγκη εργατικών χεριών. Ο **Τ. Μιχαηλίδης, επίσης (ΕΡΕ)** επισημαίνει ότι με το σχέδιο Ν.Δ. δεν προάγεται η ύπαιθρος και αναρωτιέται για το πόσα χρόνια θα χρειαστεί να περιμένει η ύπαιθρος και η επαρχία για να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις επέκτασης της εκπαίδευσης. Για το άρθρο 5, θεωρεί σκόπιμο να καταθέσει σχετική τροπολογία, σύμφωνα με την οποία, **«η συντεταγμένη και άνευ ιδιωτισμών γλώσσα,**

ως έχει διαμορφωθεί εις πανελλήνιον εκφραστικόν όργανον υπό των δοκίμων συγγραφέων του Έθνους, χρησιμοποιείται ελευθέρως εις τον γραπτόν και τον προφορικό λόγον από τους διδάσκοντας και διδασκομένους, εις όλας τας βαθμίδας της εκπαιδύσεως...». Δηλαδή προτείνει τη διαγραφή των παραγράφων 2 και 3 του υπό κρίση άρθρου, και τη θετική αναφορά είτε στη δημοτική, είτε στην καθαρεύουσα. Με την τροπολογία αυτή, θεωρεί ότι αίρεται η κατηγορία για το νομοσχέδιο ότι εισάγει και διατηρεί τη διγλωσσία.

Ο **Σ. Περτσινίδης (ΕΡΕ)**, ζητά την απάλειψη της φράσης : «επιβάλλεται σταδιακά». Θεωρεί ότι θα πρέπει να δοθεί η ασφάλεια και η εγγύηση στον αγροτικό πληθυσμό ότι η παιδεία θα είναι και γι' αυτόν προσιτή.

Ο **Α. Παπαλουκάς (ΕΡΕ)**, κάνει αναφορά στην ΕΔΑ, λέγοντας ότι : «*Η άκρα αριστερά ομιλεί περί πραγματικού άλματος και επαινεί το σχέδιο Ν. Δ. χωρίς να ομιλή λεπτομερώς περί της Ελληνικής πραγματικότητας δια να πληροφορηθή καλώς ο Ελληνικός λαός, αλλ' ομιλεί αορίστως περί δυσκολιών και αντιδραστικών.*» Εκφράζει επίσης το φόβο, ότι η άκρα αριστερά, μετά από λίγο χρόνο αν δεν καταστεί δυνατή η εφαρμογή της υποχρεωτικής 9ετούς εκπαιδύσεως καθολικώς σε ολόκληρη τη χώρα θα στραφεί κατόπιν με πρόγραμμά της εναντίον όλων των αστικών κυβερνήσεων και εναντίον του καθεστώτος και θα υποστηρίζεται και θα γίνεται με ευκολία πιστευτή από το λαό, ο οποίος δε θα έχει ευτυχήσει να μορφωθεί, γιατί οι καταχρήσεις και οι παράνομες διασπαθίσεις του δημοσίου χρήματος, συνετέλεσαν στο να μη μορφωθεί ο Ελληνικός λαός και να μην εφαρμοστούν οι διατάξεις του υπό κρίση σχεδίου Ν. Δ.

Ο **Κ. Καλλίας (ΕΡΕ)**, θεωρεί ότι υπάρχει αριθμητικό έλλειμμα, του εκπαιδευτικού δυναμικού, που αποτελεί δυσχέρεια για την πραγματοποίηση της υποχρεωτικής 9ετούς εκπαίδευσης.

Ο **Α. Ακρίτας** , απαντώντας σε παρατηρήσεις των βουλευτών της **Αριστεράς** και σε άλλους βουλευτές, όπως το **Γ. Βογιατζή (ΕΡΕ)** και **Π. Γυϊόκα (ΕΡΕ)**, δέχεται τροπολογία στο άρθρο 4 , όπου το γυμνάσιο θα είναι είτε γενικής εκπαιδύσεως, είτε γυμνάσιο επαγγελματικού προσανατολισμού, με απόκλιση γεωργικής ή τεχνικής εκπαίδευσης. Σε άλλο σημείο του λόγου του, κάνει αναφορά στη Σοβιετική Ένωση, η οποία στο μορφωτικό πεδίο έχει σημειώσει αξιοθαύμαστα επιτεύγματα, ξεκίνησε την υποχρεωτική εκπαίδευση στα 1958 και ακόμη δεν την έχει ολοκληρώσει. Για την έννοια του «σταδιακά», εννοεί και κατά περιφέρειες, εφόσον υπάρχουν οι προϋποθέσεις. Επίσης θεωρεί **δίκαιο το αίτημα της Μ. Καραγιώργη, να αφαιρεθεί από την παράγραφο 1 του άρθρου 5 η λέξη «δύναται»** που καθιστά δυνητική την καθιέρωση της δημοτικής ως ισότιμης γλώσσας και να προστεθεί «χρησιμοποιείται ελευθέρως».

Συνεδρίασις Ας Τρίτη 22 Σεπτεμβρίου 1964

Στη συνεδρίαση αυτή συζητούνται τα άρθρα 6, 7 και 9, για τη Συγγραφή – Κρίση Διδακτικών Βιβλίων, στον προορισμό του δημοτικού σχολείου και στα μαθήματα που διδάσκονται σ' αυτό, στ' απολυτήρια των γυμνασίων. Θα αναπτύξουν τις θέσεις της Ε.Δ.Α οι Μ. Καραγιώργη, Β. Εφραιμίδης, Μ. Θεοδωράκης, Σ. Μερκούρης.

Η **Μ. Καραγιώργη** για τη συγγραφή των βιβλίων σχολιάζει, το «**άνευ διαγωνισμού**», **τονίζοντας ότι περιορίζεται η συγγραφή σε γνωστά πρόσωπα και αποκλείονται νέοι και άγνωστοι λογοτέχνες. Θα πρέπει να μην υπάρχει αυτός ο περιορισμός.** Προτείνει τη διεύρυνση των δυνατοτήτων για συγγραφή, καθώς ο κλάδος (εννοεί των εκπαιδευτικών) πρέπει να συμμετέχει στη συγγραφή με την πείρα που διαθέτει. Επίσης θα πρέπει να αλλάξει εξ ολοκλήρου το παλιό βιβλίο.

Επισημαίνει επίσης ότι με την ιδιότητά της ως εκπαιδευτικού, είναι δύσκολο να διδάξει κανείς κι ακόμη δυσκολότερο να το αποτυπώσει. Αυτή την έννοια έχει και η πρόταση άνευ διαγωνισμού, ώστε να μην περιορίζεται ο κύκλος των συγγραφέων. Στην επιτροπή μπορούν να υπάρχουν και ειδικοί οι οποίοι θα μπορούν να βοηθούν στα συγκεκριμένα θέματα που

επεξεργάζεται το κάθε βιβλίο (γλωσσολόγος, χημικός, κ.λ.π.). Επιπλέον προτείνει να **υπάρχουν δύο έως τρία συγκεκριμένα βιβλία**, ώστε οι διδάσκοντες να έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν ανάλογα με το περιβάλλον και τα ενδιαφέροντα που υπάρχουν.

Αναφορικά με τη διακίνηση, **προτείνει να μην απομακρυνθεί το βιβλίο από το βιβλιοπωλείο**, καθώς στο χώρο αυτό δημιουργείται μια ιδιαίτερη ψυχολογία προσεγγίσεως και επαφής με το βιβλίο γενικότερα. Επίσης γεννιέται ένα ευρύτερο ενδιαφέρον για τα βιβλία, όταν ο μαθητής θα πάει στο βιβλιοπωλείο να τα πάρει.

Ο **Β. Εφραιμίδης** στην αγόρευσή του στη συγκεκριμένη συνεδρίαση, κάνει λόγο για το άρθρο που αφορά τη συγγραφή, την κρίση και την έγκριση των σχολικών βιβλίων που το χαρακτηρίζει ως ένα από τα σημαντικότερα άρθρα του νομοθετήματος. Και αυτό γιατί η μελέτη και η έρευνα για την υπάρχουσα κατάσταση του σχολικού βιβλίου, οδηγεί σε συμπεράσματα θλιβερά. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι το σύστημα του ελέγχου μέχρι στιγμής, δεν είναι αποτελεσματικό.

Παρατηρεί, σ' ό,τι αφορά τη διγλωσσία στα σχολικά βιβλία, ότι είναι ένα πρόβλημα που δε θίγεται στο υπό κρίση σχέδιο Ν.Δ. Επικαλείται γι' αυτό δήλωση του Ε. Παπανούτσου στο *Βήμα* της 28-9-62 που επικρίνει δριμύτατα τη χρησιμοποίηση της διγλωσσίας στα σχολικά βιβλία.

Άλλο θέμα που θίγει αφορά το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου, όπου στο παρελθόν προσδιορίζονταν από κριτήρια κομματικής ιδιοτέλειας. Το περιεχόμενο του βιβλίου «δεν πρέπει να είναι ασυγχρόνιστον». Πρέπει να λαμβάνει τα θέματά του και από τα σύγχρονα προβλήματα του λαού και εξοικειώνει το μαθητή με αυτά. Σε πολλά από τα σημερινά βιβλία υπάρχουν ανακρίβειες.²⁶⁴ Υπάρχει επίσης και το πρόβλημα της εικονογράφησης των βιβλίων που όμως είναι πολύ βοηθητική για το μαθητή για τη διαμόρφωση συγκεκριμένης γνώμης.

Θα πρέπει επίσης να διευκρινιστεί το με ή χωρίς διαγωνισμό. Ο έλεγχος των σχολικών βιβλίων πρέπει να γίνει αποτελεσματικός, γιατί το βιβλίο δίνει πνευματική τροφή στο παιδί και πρέπει να είναι απαλλαγμένο από νοθεύσεις, όπως ακριβώς υπάρχουν έλεγχοι κατά της νοθείας σε ό,τι αφορά την τροφή των πολιτών.

Ο **Σ. Μερκούρης** (ανεξάρτητος βουλευτής συνεργαζόμενος με την Ε.Δ.Α.) **συμφωνεί με τη διάθεση του σχολικού βιβλίου από τα βιβλιοπωλεία**. Επισημαίνει όμως ένα θέμα που έχει να κάνει με τη διάθεση σχολικών βιβλίων στους Έλληνες που κατέφυγαν μετά τον εμφύλιο στις Ανατολικές χώρες. Αυτοί παρά τα ελάχιστα μέσα που διαθέτουν διατηρούν το ελληνικό πνεύμα και προσπαθούν ώστε να διατηρηθεί η ελληνική γλώσσα και η θρησκεία.

Ζητά λοιπόν να σταλούν τα εκπαιδευτικά βιβλία σ' αυτά τα παιδιά. Αφού προέβη η κυβέρνηση στη δωρεάν παιδεία μπορεί να συμπεριλάβει τη χορήγηση των σχολικών βιβλίων, στα Ελληνόπουλα των Χωρών αυτών. Πιο συγκεκριμένα, μέσω των Πρεσβειών και των μορφωτικών συμβουλίων στις Χώρες αυτές, να διατεθεί ένας αριθμός βιβλίων δωρεάν, στις Πρεσβείες αυτές και ο μορφωτικός σύμβουλος εκεί να τα μοιράσει στα σχολεία. Τα Ελληνόπουλα σ' αυτές τις Χώρες αναπτύσσονται με τα ελληνικά ιδανικά, προστατεύουν τη γλώσσα τους αλλά για να γίνει αυτό με τον καλύτερο τρόπο πρέπει να υπάρχουν εκεί ελληνικά βιβλία.

Ο **Μ. Θεοδωράκης** τονίζει ότι η συγγραφή των σχολικών βιβλίων μπορεί να γίνει με δύο τρόπους : ή με διαγωνισμό ή χωρίς αυτόν. Θεωρεί όμως ότι όπως έχει η διάταξη του άρθρου 6 είναι δίκαιο μαχαίρι και είναι ζήτημα που εξαρτάται από την προσωπικότητα αυτού που βρίσκεται στο Υπουργείο Παιδείας. Η επιβολή άνευ διαγωνισμού για την περίπτωση

²⁶⁴ Αναφέρει χαρακτηριστικά : «Σχολικά βιβλία της ΣΤ' Δημοτικού δια την Γεωγραφίαν προκειμένου να ενημερώσουν τον μαθητή σχετικά με την έκτασιν της χώρας μας και με τον πληθυσμόν της εκτρέπονται εις ανακρίβειας. ..Υπάρχουν τέσσαρα βιβλία Γεωγραφίας εγκεκριμένα τα οποία όμως έχουν μεγάλας διαφοράς και ως προς τον πληθυσμόν και ως προς την έκτασιν της Ελλάδος. Δηλαδή οι κύριοι οι οποίοι συνέγραψαν αυτά...δεν ανεκάλυσαν ακόμη ποία είναι η πραγματική έκτασις της Ελλάδος και ποιος είναι ο πληθυσμός της και εμφανίζουν κατάστασιν είτε προσαρτήσεων είτε απωλείας εθνικών εδαφών.» Β. Εφραιμίδης Συνεδρίαση Βουλής Λς 22-9-1964, σελ. 153

αντιμετώπισης της μη προσελεύσεως δόκιμων συγγραφέων μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη χορήγηση γενναίας αμοιβής των συγγραφέων. Όπως δεν είναι δυνατό να ανατεθεί σ' έναν εργολάβο, λέει χαρακτηριστικά, η κατασκευή οικήματος, χωρίς να προσδιοριστεί η αμοιβή του, θεωρεί αδιανόητο να μην προσδιοριστεί η αμοιβή του λογοτέχνη.

Για την πώληση των βιβλίων, η θέση της Ε.Δ.Α. είναι να προστεθεί **ειδική παράγραφος**, καθώς είναι γνωστή η εκμετάλλευση που γίνεται σε βάρος των μαθητών, σχετικά με την πώληση των βιβλίων, που φτάνει μέχρι τους καθηγητές πανεπιστημίου που αρνούνται και την εξέταση ακόμη του φοιτητή αν δεν έχει αγοράσει το βιβλίο που αυτοί έχουν συγγράψει. Η παράγραφος αυτή θα πρέπει να **απαγορεύει ρητά την πώληση κάθε βιβλίου μέσα σε Δημόσια ή Ιδιωτικά Σχολεία** κάθε τύπου και βαθμίδας, Τεχνικών, Ναυτικών και Επαγγελματικών Σχολών, Δημόσιων και Ιδιωτικών Φροντιστηρίων κάθε είδους και Ινστιτούτων Ξένων Γλωσσών, **και από τους καθηγητές και του προσωπικού Ανώτατων Σχολών, πώληση συγγραμμάτων που προορίζονται για χρήση αυτών που φοιτούν στη Σχολή.** Η παράβαση της προηγούμενης απαγόρευσης για όσους έχουν τη δημοσιούπαλληλική ιδιότητα θα πρέπει να αποτελεί βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα, για τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια τεχνικές κ.λ.π. Σχολές, Φροντιστήρια και Ινστιτούτα Ξένων Γλωσσών παράβαση των όρων άδειας λειτουργίας τους.

Η Ε.Δ.Α. θεωρεί ότι με την προσθήκη αυτή θα διορθωθεί και η απαράδεκτη έως τώρα κατάσταση, αλλά θα καλυφθεί και το αίτημα των βιβλιοπωλών, των οποίων το 50% των εξόδων τους προέρχεται από τις πωλήσεις των σχολικών βιβλίων. Με τον τρόπο αυτό θα ενισχυθεί και η κυκλοφορία του βιβλίου. Αλλά και το παιδί θα αντιληφθεί περισσότερο τη δωρεά, αφού θα παίρνει δωρεάν το βιβλίο, από το μέρος που το πλήρωνε ως τώρα και παράλληλα τα βιβλία θα διοχετεύονται πιο γρήγορα.

Σ' ό,τι αφορά τη συγγραφή των διδακτικών βιβλίων αρμοδιότερους όλων θεωρεί τους εκπαιδευτικούς λειτουργούς, οι οποίοι γνωρίζουν καλύτερα απ' οποιονδήποτε άλλο τι είναι εκείνο που αποζητά και θέλει και μπορεί να μάθει το κάθε παιδί. Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι και στη Γαλλία τα βιβλία της Στοιχειώδους εκπαίδευσης είναι γραμμένα από εκπαιδευτικούς. Για το λόγο αυτό εκφράζει τη χαρά του που ο **Υφυπουργός δέχτηκε τη σχετική τροπολογία της Ε.Δ.Α. να περιληφθούν και οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί μεταξύ των προσώπων στα οποία θα ανατίθεται η συγγραφή των διδακτικών βιβλίων.** Μάλιστα θα πρέπει να δοθεί και το προβάδισμα σ' αυτούς.

Η **Μ. Καραγιώργη**, για το άρθρο 7 που αφορά το Δημοτικό Σχολείο, παρατηρεί ότι καταρχάς δεν υπάρχει αντίρρηση από την πλευρά της Ε.Δ.Α.. Το καινούριο στοιχείο που μπορεί να εντοπίσει βρίσκεται στην 1^η παράγραφο, στο σημείο που λέει : «Να οπλίση αυτούς με γνώσεις». Θεωρεί ότι έτσι που είναι διατυπωμένο το πρόγραμμα **δεν έχει διαφορά από τα προηγούμενα.** Η θέση της είναι να διατυπωθεί με σαφήνεια ότι για να εξοπλιστούν οι μαθητές με τις γνώσεις και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τον αγώνα της ζωής, **πρέπει να προστεθεί πρώτον τεχνική αγωγή και τεχνικές εφαρμογές,** τα οποία θα βοηθήσουν τους μαθητές πολύ, δηλαδή, στο να συνδυάσουν τα θεωρητικά (που μαθαίνουν στα βιβλία) με τα πρακτικά που σχετίζονται με τη ζωή.

Δηλαδή ένας μαθητής σ' αυτή την περίπτωση δε θα γνωρίζει κάτι επειδή το αποστήθισε αλλά θα είναι σε θέση να το εφαρμόσει. Θα μπορούσε έτσι να γίνει και μία διερεύνηση της κλίσης και των τάσεων των μαθητών. Θέση της Ε.Δ.Α. είναι η πρότασή της να συμπληρωθεί με περισσότερη πρακτική εφαρμογή η διδασκαλία έξω από το σχολείο που να έχει σχέση με τον έξω κόσμο.

Για το λόγο αυτό πρέπει να διατυπωθεί με πιο ξεκάθαρο τρόπο : τεχνικές εφαρμογές ή τεχνική αγωγή. Αυτή η διατύπωση θα προσφέρει πάρα πολλά στο καινούριο που επιζητείται από το σχέδιο Ν.Δ. σε συνδυασμό μ' αυτό που υπάρχει στο βιβλίο και σ' εκείνο που υπάρχει στον έξω κόσμο στην πράξη. **Ζητάει επίσης να προστεθεί και η βιολογία.**

Ο **Μ. Θεοδωράκης** επισημαίνει επίσης τη σοβαρότερη αντιμετώπιση της διδασκαλίας, του μαθήματος της **βιολογίας.** Ως παράδειγμα φέρνει το σχολείο που φοίτησε που δεν έδιναν απαντήσεις σε προβλήματα που συνδέονταν με τη βιολογία και αυτό γιατί δεν είχε το

σχολείο τα ανάλογα τεχνικά μέσα. Στο Γαλατά της Κρήτης υπήρχε ένα μουσείο με βαλσαμομένα διάφορα έντομα και πτηνά. Με τα μέσα αυτά θα μπορούσε ο καθηγητής να δώσει στο παιδί να αντιληφθεί το νόημα της ζωής. Η πρόταση αυτή αφορά τα στοιχεία βιολογίας που εθίζουν τα παιδιά σε ορισμένα προβλήματα που τους γεννιούνται.

Για τη διάταξη που αφορά το μάθημα της **μελέτης του περιβάλλοντος**, διατυπώνει την ίδια αμφιβολία με τον Ν. Ζορμπά της Ενώσεως Κέντρου, δηλαδή κατά πόσο το μάθημα αυτό ταυτίζεται με την παλαιά, γνωστή πατριδογνωσία, ή εννοεί τη μελέτη του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος.

Αναφορικά με το μάθημα της ωδικής, ως ειδικός τονίζει ότι η διδασκαλία του μαθήματος αυτού στα δημοτικά είναι **απαράδεκτη. Προτείνει την ίδρυση Μουσικής Ακαδημίας που θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα της διδασκαλίας της ωδικής από τους δασκάλους.**

Ο Ν. Ζορμπάς (Ε.Κ.), κάνει δύο παρατηρήσεις για το άρθρο 6, το οποίο στην παράγραφο 1, αναφέρει ότι, η συγγραφή των διδακτικών βιβλίων ανατίθεται, άνευ διαγωνισμού, σε αναγνωρισμένου κύρους λογοτέχνες και επιστήμονες. Παρατηρεί λοιπόν ότι στην έννοια των επιστημόνων, περιλαμβάνονται οι καθηγητές, όχι όμως οι δάσκαλοι, πολλοί από τους οποίους όμως είναι ικανοί και θα μπορούσαν να αποτελέσουν ομάδα συγγραφέων διδακτικών βιβλίων. **Τη θέση αυτή υιοθετεί και ο Δ. Θεοχαρίδης από την Ένωση Κέντρου.** Παρακαλεί τον Υπουργό μετά τη λέξη λογοτέχνες, να συμπληρωθεί η διάταξη με τη λέξη **εκπαιδευτικοί**, για να μπορέσουν και οι **δάσκαλοι**, να μετέχουν στη συγγραφή των εκπαιδευτικών βιβλίων. **Με τη θέση αυτή συντάσσεται και η ΕΔΑ. Ο Α. Ακρίτας δέχτηκε αυτή την τροπολογία** (όπως επισημάνθηκε παραπάνω). Η δεύτερη παρατήρηση, αφορά τη διακίνηση των βιβλίων, που ανατίθεται στους οργανισμούς εκδόσεως των σχολικών βιβλίων και στους δασκάλους. Με τη διάταξη αυτή όμως αποξενώνονται οι βιβλιοπώλες από τη διακίνηση των βιβλίων. Θεωρεί όμως ότι η νεολαία, πρέπει να βρίσκεται σε επαφή με τα βιβλιοπωλεία, γιατί αγοράζοντας από αυτά, τα σχολικά της βιβλία, αγοράζει επιπρόσθετα και άλλα βιβλία, που προάγουν τη μόρφωσή της. Προτείνει το κέρδος των βιβλιοπωλών να μειωθεί ακόμη και να ενσωματωθεί στα έξοδα της εκδόσεως των σχολικών βιβλίων και να μην αφαιρεθεί από αυτούς το δικαίωμα της διαθέσεως των βιβλίων. **Προτείνει λοιπόν να γίνει δεκτή η τροπολογία που υποβλήθηκε από βουλευτές, για τη διακίνηση των μαθητικών βιβλίων, από τους βιβλιοπώλες. Και με αυτή επίσης τη θέση, συμφωνεί η ΕΔΑ (και ο Ι Αλευράς της Ενώσεως Κέντρου, καθώς και άλλοι)**

Ο Γ. Λύχνος (ΕΡΕ), επίσης συμφωνεί με την πρόταση του Ν. Ζορμπά της Ενώσεως Κέντρου, για τη διακίνηση των σχολικών βιβλίων από τους βιβλιοπώλες. Όπως και με τον αποκλεισμό του δικαιώματος του Υπουργού, της απευθείας ανάθεσης της συγγραφής, ενός σχολικού βιβλίου, αν προηγουμένως δε γίνει διαγωνισμός και αποτύχει. Εκφράζει επίσης τη χαρά του για την αποδοχή από τον Υπουργό της τροπολογίας, που αφορά την **ανάθεση της συγγραφής σχολικών βιβλίων και σε εκπαιδευτικούς λόγιους.**

Ο Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ), συντάσσεται με τις θέσεις της Αριστεράς, για τη συγγραφή των σχολικών βιβλίων και για τη χρησιμοποίηση οικονομικών κινήτρων για την προσέλευση στο διαγωνισμό για τη συγγραφή τους και επίσης προτείνει η ισχύς τους να είναι από 3-5 έτη, μετά την πάροδο των οποίων να γίνεται νέος διαγωνισμός για να υπάρξει μία ανανέωση. Επίσης συντάσσεται με το αίτημα για τη χρησιμοποίηση βιβλιοπωλών, για τη διανομή των σχολικών βιβλίων. Με τις θέσεις αυτές **συμφωνεί και ο Α. Παπαλουκάς (ΕΡΕ).** Ο Ι. Χρίστογλου (ΕΡΕ), τάσσεται και αυτός υπέρ του διαγωνισμού, για τη συγγραφή των σχολικών βιβλίων, χαρακτηρίζοντας τον τρόπο αυτό δημοκρατικό, γιατί επιλέγεται ο αξιότερος.

Ο Α. Παπαϊωάννου (Ε.Κ.), υποστηρίζει ότι ο διαγωνισμός για τη συγγραφή των σχολικών βιβλίων, αποτελεί εγγύηση, ενώ η ανάθεση χωρίς διαγωνισμό, είναι επικίνδυνη.

Για την ανάγκη ύπαρξης σχολικών βιβλίων στις χώρες, που λόγω των περιστάσεων, υπάρχουν πολλά Ελληνόπουλα, τόνισε ο Ε. Βανταλής (Ε.Κ.), εκφράζοντας τη **συμφωνία** του με το Σ. Μερκούρη. Θεωρεί μάλιστα απόλυτη ανάγκη την αποστολή αυτών των

βιβλίων, για να μάθουν τα παιδιά στις χώρες αυτές καλά την Ελληνική γλώσσα και να αποκτήσουν ψυχικό δεσμό με την Πατρίδα τους.

Ο Λ. Ακρίτας, δηλώνει για το θέμα της δωρεάν διανομής των βιβλίων, ότι είναι δικαίωμα και προνόμιο του Κράτους να διανέμει τα βιβλία δωρεάν στο μαθητή μέσω των δασκάλων. Η Κυβέρνηση καθόρισε τη δωρεάν παιδεία και στέλνει τα βιβλία σε κάθε σχολείο και τα παραδίδει στο δάσκαλο, ο οποίος θα δίνει δωρεάν το βιβλίο στο μαθητή, εκ μέρους της Πολιτείας. Η παρέμβαση με οποιανδήποτε μορφή των βιβλιοπωλών στο στάδιο αυτό, είναι παρέμβαση που αίρει και υπονομεύει τη δωρεάν παιδεία, γι' αυτό και **δε δέχεται την υποβληθείσα τροπολογία**. Αναφορικά με τη **συγγραφή** των μαθητικών βιβλίων, θεωρεί βέβαιο ότι θα γίνεται **διαγωνισμός**, αλλά την παρούσα στιγμή, κατά το πρώτο στάδιο της εφαρμογής του άρθρου, η Κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να αναζητήσει τρόπους συγγραφής καλύτερων βιβλίων. Θα γίνονται διαγωνισμοί, αλλά ζητά το δικαίωμα να αναθέτει σε λογοτέχνες ή επιστήμονες ή εκπαιδευτικούς, να συγγράφουν διδακτικά βιβλία τα οποία θα τίθενται πάντοτε στην κρίση της Επιτροπής, η οποία θα αποτελείται από Συμβούλους και Παρέδρους, του Συμβουλίου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, *«πρέπει να αναζητηθούν οι πνευματικοί άνθρωποι και να παρακληθούν να ασχοληθούν με την παιδαγωγικήν, όπως είπε η κ. Καραγιώργη, δια να γράψουν ένα αναγνωστικόν ή ένα βιβλίον μαθηματικών.»*²⁶⁵ Προτείνει μάλιστα, οι λογοτέχνες, οι επιστήμονες και οι εκπαιδευτικοί, να επιλέγονται από πίνακα. **Απευθυνόμενος στο Μ. Θεοδωράκη**, που τον χαρακτηρίζει πολιτιστική αξία του τόπου, παρατηρεί ότι σε κανένα διαγωνισμό δε θα ήταν διατεθειμένος να προσέλθει και να τεθεί σε ίση μοίρα με άλλους.

Απαντώντας στο Σ. Μερκούρη, τονίζει ότι κανείς δεν εμποδίζει τη διακίνηση των πνευματικών αγαθών και ότι είναι εκτός κάθε αντιλήψεως δημοκρατικής, ότι μπορεί να παρεμποδιστεί η κυκλοφορία ενός βιβλίου, είτε στο Εσωτερικό, είτε στο Εξωτερικό. Θεωρεί βέβαιο, ότι ένα πνευματικό εκπαιδευτικό αγαθό, ένα σχολικό βιβλίο, δεν είναι δυνατόν να περιοριστεί, εντός των ορίων της Ελληνικής Επικράτειας και για τον τρόπο της διάθεσης θα αποφασίσει η Κυβέρνηση, αλλά κανείς δεν πρόκειται να εμποδίσει την κυκλοφορία αυτών των βιβλίων.

Για το άρθρο 7, απαντώντας στην παρατήρηση του Μ. Θεοδωράκη για το μάθημα της μελέτης του περιβάλλοντος, επισημαίνει ότι το μάθημα αυτό εξετάζει την καθοδήγηση και επικοινωνία του παιδιού, με έναν κόσμο πλατύτερο σε βάθος και έκταση.

Για το μάθημα της **βιολογίας**, δηλώνει επίσης, ότι στα στοιχεία των φυσικών επιστημών ενυπάρχει η βιολογία, επομένως δε θα αποτελέσει ξεχωριστό μάθημα στο Δημοτικό.

Αναφορικά με το **θέμα των τεχνικών εφαρμογών που έθιξε η Μ. Καραγιώργη**, **ξεκαθαρίζει ότι δεν πρόκειται να εισαχθούν στο Δημοτικό Σχολείο**, που είναι σχολείο γενικής εκπαίδευσης, τεχνικά μαθήματα υπό οποιαδήποτε μορφή, τεχνικές εφαρμογές. Δε θα μπορούσε να συμβεί κάτι τέτοιο στο Δημοτικό, αφού και το Γυμνάσιο εξακολουθεί να είναι σχολείο γενικής εκπαίδευσης, με μία απόκλιση γεωργική και τεχνική, γιατί το παιδί δε θεωρείται ώριμο να προχωρήσει σε τεχνικές εφαρμογές.

Τέλος απαντώντας στο Μ. Θεοδωράκη, επισημαίνει ότι με το παρόν νομοσχέδιο εκσυγχρονίζεται το αναλυτικό πρόγραμμα, εφόσον εγκαταλείπεται το παλιό του 1911.

²⁶⁵ Λ. Ακρίτας Συνεδρίαση Λς 22-9-1964 σελ. 155

Συνεδρίαση ΑΖ' Τετάρτη 23 Σεπτεμβρίου 1964

Η κριτική της Ε.Δ.Α. που διατυπώνεται στη συνεδρίαση αυτή αφορά το άρθρο 8 που σχετίζεται με τον προορισμό του Γυμνασίου και το πρόγραμμα διδασκαλίας, (ειδικότερα συζητήθηκε η παράγραφος 3 που αναφέρεται στη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας από δόκιμες μεταφράσεις.)

Ο **Θ. Παππάς**, θεωρεί ανάγκη να δημιουργηθεί ο τύπος **Αγροτικού Γυμνασίου**, στο οποίο να διδάσκονται περισσότερα **μαθήματα αγροτικής μορφής**, *«επεκτεινομένων των μαθημάτων εις ειδικούς κλάδους και εις όλους τους τομείς παραγωγής, όπως κτηνοτροφία, αλιεία, ελαιοκομία, μεταλλευτικών, δασοκομία κ.λ.π. μέχρι και βιομηχανία, όπου ο χώρος και οι συνθήκες επιτρέπουν και επιβάλλουν τούτο.»* Με τον τρόπο αυτό όχι μόνο θα διευρυνθεί η βασική μόρφωση, αλλά μπορεί να διαπιστωθεί και η εκδήλωση των κλίσεων και των προτιμήσεων των μαθητών με αποτέλεσμα τη δημιουργία ικανών στελεχών. Το ιδιαίτερο γνώρισμα των Γυμνασίων αυτών θα είναι, ότι θα πρέπει να έχουν προνομιακή θέση τα μαθήματα η γνώση των οποίων θα συντελέσει στην ανάπτυξη και μεγαλύτερη εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών. Η φοίτηση των μαθητών αυτών θα πρέπει να συνδυάζεται με την πρακτική εφαρμογή των μαθημάτων, με την καθιέρωση ακόμη και ωρών επισκέψεων σε Εργοστάσια, Βιομηχανίες, αγροκτήματα κ.λ.π. Προτείνει, επίσης, στα γυμνάσια αυτά, να διδάσκονται και ειδικά μαθήματα, όπως η λεγόμενη **Χωρική Οικονομία**, που δε θα περιορίζεται στη γεωργία, αλλά θα επεκτείνεται και σε άλλους τομείς, η τεχνική αγωγή του μαθητή, που θα τον διευκολύνει στον προσανατολισμό του και στην απόκτηση τεχνικής συνείδησης. Απαραίτητη ακόμη θεωρεί τη διδασκαλία του μαθήματος των **τεχνικών εφαρμογών** και τη **συνεταιριστική αγωγή**. Η τελευταία θα βοηθήσει στην εκμάθηση των αγαθών της συνεργασίας των ανθρώπων και να μην περιοριστούν μόνο στη θεωρία αλλά και στην οργάνωση σχολικών συνεταιρισμών.

Τέλος επισημαίνει ότι τα αγροτόπαιδα, αναγκάζονται να εργάζονται τη μέρα, στα κτήματα της οικογένειάς τους, για τη συμπλήρωση του αγροτικού εισοδήματος και δεν παρακολουθούν τα μαθήματα των ημερήσιων γυμνασίων. Για την εξυπηρέτηση αυτών των παιδιών, επιβάλλεται η ίδρυση των **νυχτερινών αγροτικών γυμνασίων**, σε περιοχές που η ίδρυση αυτή είναι δυνατή, ώστε να καταστεί δυνατή η ικανοποίηση της δίψας για μάθηση, αυτών των παιδιών.

Η **Μ. Καραγιώργη** εξάγει το γεγονός ότι με το άρθρο 8 επιτέλους όλα τα Ελληνόπουλα μπορούν να μπουν στο πνεύμα του Αρχαίου Ελληνικού κόσμου. Ο θεσμός των μεταφράσεων ήταν και αναγκαίος και έπρεπε να θεσπιστεί και δε μπορούσε να γίνει αλλιώς, γιατί πολλά έργα της παγκόσμιας Λογοτεχνίας αναγκαζόμαστε να τα διαβάζουμε από μεταφράσεις. Προέχει τα παιδιά να μπουν στο πνεύμα του Αρχαίου Ελληνικού κόσμου και όχι στο γράμμα αυτού, για το λόγο αυτό οι μεταφράσεις πρέπει να πάρουν τη θέση τους.

Η **Ε.Δ.Α.** επίσης διαφωνεί με την παράγραφο που λέει για τη **διδασκαλία της Γραμματικής στο Γυμνάσιο σε τρεις ώρες την εβδομάδα**. Προτείνει να λείψουν οι τρεις αυτές ώρες εξ ολοκλήρου γιατί δεν έχουν καμία πρακτική αξία. Γιατί αν ένα παιδί μετά το Γυμνάσιο δεν πρόκειται να συνεχίσει άλλο το σχολείο, θα ξεχάσει τη διδασκαλία της Γραμματικής. Αν ακολουθήσει το Λύκειο θα θελήσει για να εμβαθύνει και σε άλλες μελέτες ν' ασχοληθεί περισσότερο με το μέσο που εκφράζει αυτό τον κόσμο και είναι φυσικό σ' αυτήν την περίπτωση να διδαχτεί και τη γραμματική και το συντακτικό και να ασχοληθεί με τη μελέτη του Αρχαίου κειμένου. Αυτές οι τρεις ώρες θα ήταν προτιμότερο να διατεθούν σε άλλες κατευθύνσεις.

Για τα Γυμνάσια προτείνει μια απόκλιση του προγράμματος διδασκαλίας σε αυτά, ανάλογα με το περιβάλλον, χωρίς αυτό να σημαίνει μείωση της βασικής ύλης, ούτε δημιουργία κατώτερης τάξης σχολείων. Θεωρεί χρήσιμο τα παιδιά της υπαίθρου εκτός από τη βασική μόρφωση να έχουν στοιχεία γνώσης του περιβάλλοντος, π.χ. να γνωρίζουν στοιχεία δεντροκομίας, γεωργίας κ.λ.π.. Προτείνει λοιπόν, τον εμπλουτισμό της ύλης στα

Αγροτικά Γυμνάσια με μία απόκλιση που να σχετίζεται με το περιβάλλον τους και χωρίς περιορισμό της βασικής ύλης.

Ο **Μ. Θεοδωράκης** θεωρεί προνόμιο για το ελληνικό Έθνος ότι οι ρίζες του πηγαίνουν πολύ βαθειά μέσα στο χρόνο. Το γεγονός δημιουργεί μια υπερηφάνεια. Εκτός από αυτό όμως υπάρχει και η ουσία, ότι ό, τι υπάρχει σήμερα στην τέχνη και στην επιστήμη έχει τις βάσεις του στον αρχαίο Ελληνικό Πολιτισμό.

Τα **κλασικά ωστόσο Γυμνάσια**, (από τα οποία πέρασε και ο ίδιος) **δε φέρνουν τα παιδιά σε επαφή μ' αυτό που λέγεται αρχαίος Ελληνικός Πολιτισμός**. Η λυσσαλέα υπεράσπιση από την Ε.Ρ.Ε. της διδασκαλίας των αρχαίων κειμένων, λατινικών κ.λ.π. αποτελεί τον τύπο και όχι την ουσία, τη συνείδηση του κλασικού πολιτισμού., μάχεται για τη συντήρηση και όχι για τη ζωή.

Επικρίνει λοιπόν την Κυβέρνηση γιατί διστάζει να κάνει το αναγκαίο άλμα. Δε θα πρέπει, τονίζει, να βλέπουμε τα σημερινά επιτεύγματα σε αντιδιαστολή με την αρχαία Ελλάδα, γιατί όλα τα σημερινά επιτεύγματα στηρίζονται σ' αυτήν. Είναι αναγκαίο λοιπόν να γίνει στροφή στο σήμερα και αυτό εκφράζεται με τα τεχνικά επιτεύγματα και τον Ουμανισμό όπως μας προσφέρεται μέσα από τη μεγάλη πνευματική και καλλιτεχνική κληρονομιά.

Στη συνέχεια θίγει το θέμα της **έλλειψης της καλλιτεχνικής διαπαιδαγώγησης** των νέων. Διαπιστώνει ωστόσο ότι ο ελληνικός λαός διψά για αισθητική αγωγή και είναι λάθος να πιστεύουμε ότι δεν μπορεί να κατανοήσει τις ανώτερες μορφές τέχνης. Θεωρεί ότι δεν υπάρχει καλύτερη παιδεία του μυαλού και της ψυχής από τη **καλλιτεχνική διαπαιδαγώγηση**. Το έργο τέχνης καλλιεργεί το συναίσθημα αλλά αναπτύσσει ασυναίσθητα και τη λογική. Αντί του μαθήματος της **Ωδικής** προτείνει να μπει το μάθημα της **Μουσικής Αγωγής**, το οποίο έχει τρεις μορφές : την ιστορία της μουσικής, την ανάλυση, την ακρόαση του μουσικού έργου. Προτείνει επίσης τη δημιουργία σχολικών μουσικών έργων με βάση την ελληνικότητα.

Αναφορικά με το μάθημα της **Ιχνογραφίας στα πρώτα χρόνια του Γυμνασίου**, **προτείνει αντί γι' αυτό να διδάσκονται Στοιχεία της Ιστορίας της Τέχνης**, η οποία θα πρέπει να έχει τις εξής μορφές : την ιστορία της τέχνης, την ανάλυση του έργου τέχνης και την προβολή φωτεινών εικόνων. Με την προβολή μπορούν να γίνουν περισσότερο αντιληπτές η ζωγραφική και η αρχιτεκτονική. Προτείνει επίσης τη σύσταση Κρατικής Μουσικής Ακαδημίας, αλλά και τη δημιουργία σχετικής έδρας στις Ακαδημίες και στο Πανεπιστήμιο.

Κλείνει το λόγο του με τις **εξευτελιστικές δηλώσεις που υποχρεώνονται να υπογράψουν οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να εργαστούν**. **Ο δάσκαλος όμως για να διδάξει τα παιδιά ελευθερία πρέπει και ο ίδιος να είναι ελεύθερος**. Μόνο οι ελεύθεροι άνθρωποι είναι δυνατό να πλάσουν ελεύθερους ανθρώπους²⁶⁶

Ο **Β. Εφραιμίδης** εφόσον η συζήτηση γίνεται με άξονα τα Αρχαία Ελληνικά και τα Θρησκευτικά που αποτελούν το περίβλημα του Ελληνοχριστιανικού πολιτισμού, όπως χαρακτηριστικά λέει, εκθέτει τις απόψεις της Ε.Δ.Α. για την αρχαία κληρονομιά.

Σύμφωνα μ' αυτές, κανείς δεν αμφισβητεί ότι το αρχαιοελληνικό πνεύμα κλείνει μέσα του ανεκτίμητες πολιτιστικές αξίες. Είναι κοινή η πεποίθηση ότι αυτές πρέπει να αφομοιωθούν και να αξιοποιηθούν. Η αντιμετώπιση αυτής της κληρονομιάς μπορεί να γίνει με δύο τρόπους. Ο ένας αφορά τη μίμηση των εξωτερικών της στοιχείων. Ο άλλος που υποστηρίζει και η Ε.Δ.Α. είναι να βρεθεί η προσφορότερη μέθοδος για αφομοίωση και αξιοποίηση των

²⁶⁶. «Μετά λύπης μου όμως πληροφορούμαι ότι υποχρεώνονται οι καθηγηταί και οι δάσκαλοι προκειμένου να αναλάβουν εργασίαν εις δημόσιον ή ιδιωτικόν σχολείον να υπογράψουν σήμερον ακόμη την εξής δήλωσιν, ότι δηλαδή θα πρέπει να αναγνωρίζουν ότι η εν Ελλάδι συμμοριακή σπείρα και ο εν Ελλάδι κομμουνισμός δρουν προδοτικώς κατά των συμφερόντων και της ακεραιότητος της χώρας μας και συνεργαζόμενοι μετά γειτονικών Κρατών εχθρικός προς την Ελλάδα διακειμένων, φονεύουσι και βασανίζουν αθώους Έλληνας και πωλούν και διαρπάζουν τας περιουσίας των, καταστρέφουν κοινωφελή έργα και απαγάγουσι γέροντας και παιδιά.αυτό που ελέγαμεν διά την γλώσσαν, περί διχασμού, περί διψυχίας, υπάρχουν εις την αίθουσαν αυτήν. ...ή θα έπρεπε ο κ. Υπουργός να καταργήση αυτάς τας εκδηλώσεις ή να μη δέχεται να ομιλή μαζί μας. » Μ. Θεοδωράκης Συνεδρίαση ΛΖ 23-9-1964 σελ.172

αξιών της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Στα 150 χρόνια του ελεύθερου βίου, η εκπαίδευση ακολούθησε τον πρώτο τρόπο, επέμεινε στη μορφή, στη γλώσσα και έμεινε ανυποψίαστη μπροστά στο περιεχόμενο. «Πρώτα η μορφή, ύστερα το περιεχόμενο, ή μόνο η μορφή όπως υπεστήριξε ο κ. Τσάτσος με το « αυτή καθ' εαυτήν έχει αποφασιστική παιδευτική αξία.» Κάνει λόγο για την επιμονή μερικών από την ΕΡΕ, στο καταδικασμένο από την πείρα σύστημα διδασκαλίας των Αρχαίων, που όπως ισχυρίζεται έχει ευρύτερα κοινωνικοοικονομικά, ολιγαρχικά αίτια. Εξυπηρετεί τους λίγους με τα πολλά μέσα ενώ ο λαός μένει σε κατώτερη μορφωτική στάθμη.²⁶⁷

Αυτή η ματαιοπονία ευθύνεται για τη μη απόδοση της παιδείας. Η εμπειρία επομένως αυτή δεν επιτρέπει σε κανένα να υποστηρίξει τη συνέχιση της ίδιας νοοτροπίας στην εκπαίδευση.

Ο δεύτερος αυτός τρόπος διαγράφεται διστακτικά από το σχέδιο Ν.Δ. και το άρθρο που συζητείται και η Ε.Δ.Α. επιμένει να γίνει αποφασιστικότερο. Αντί δηλαδή για τη στείρα τυπολατρία θα πρέπει να κατανοηθεί πρώτα το περιεχόμενο. Αν ο μαθητής γνωρίσει το περιεχόμενο, την ουσία του αρχαίου πνεύματος, των αξιών του, είναι σίγουρο ότι θα θελχθεί να γνωρίσει και τη μορφή χωρίς την αποστροφή που ένιωθε στο παρελθόν γι' αυτήν. Γι' αυτό και η θέση της Ε.Δ.Α. είναι υπέρ του συστήματος διδασκαλίας των αρχαίων από μεταφράσεις που εισάγει το σχέδιο Ν.Δ. αλλά διαφωνεί με το συμβιβασμό της διδασκαλίας από το πρωτότυπο στη Γ' Γυμνασίου καθώς και σε όλες τις τάξεις του Λυκείου χωρίς διάκριση. Επίσης η Ε.Δ.Α. θεωρεί υποχώρηση της Κυβέρνησης την τροπολογία που δέχτηκε ο κ. Υφυπουργός για την αύξηση κατά μία ώρα της διδασκαλίας των Αρχαίων στο Γυμνάσιο που την αποδίδει στην επίδραση της ιδεολογικής πίεσης της δεξιάς.

Η άποψη της Ε.Δ.Α. θεμελιώνεται στην εκατόν πενήντα χρόνων αρνητική πείρα, στη σημερινή αλλά και ιστορική πραγματικότητα. Στα αρχαία χρόνια οι πολιτιστικές αξίες που αποδόθηκαν με τα αριστουργήματα του λόγου, δεν αποδόθηκαν ούτε αμέσως, ούτε ταυτόχρονα, όπως τα γνωρίζουμε σήμερα. Χρειάστηκε και τότε κάποιο στάδιο αφομοίωσης του περιεχομένου τους για να επακολουθήσει η αριστουργηματική τους διατύπωση.

Η πεισματική εμμονή στην προσπέλαση πρώτα ή μόνο της μορφής περιορίζει τον κύκλο εκείνων που θα μορφωθούν και εξυπηρετεί τους λίγους με τα πολλά μέσα. Θέση της ΕΔΑ είναι ότι επιβάλλεται ριζικότερη μεταρρύθμιση.

Ο **Κ. Τσάτσος (ΕΡΕ)**, προτείνει, χωρίς να καταργηθεί ο πάγιος τύπος Γυμνασίου, να υπάρχουν Γυμνάσια κλασικά που να μπαίνουν με διαγωνισμό τα παιδιά που θέλουν να μάθουν περισσότερα αρχαία και λατινικά.

Ο **Κ. Καλλίας (ΕΡΕ)** υποστηρίζει «αδιστάκτως την διδασκαλία των αρχαίων εκ των κειμένων και εις τας τρεις τάξεις του Γυμνασίου.». Εναλλακτικά προτείνει οι μαθητές που προαποφασίζουν να ακολουθήσουν τον δεύτερο κύκλο της μέσης παιδείας να διδάσκονται πλήρως αρχαία Ελληνικά από τον πρώτο κύκλο και στη συνέχεια θα ακολουθούν και τα τρία έτη του δεύτερου κύκλου της μέσης παιδείας, δηλαδή τον κύκλο του Λυκείου. Ως άλλη λύση προτείνει διετές γυμνάσιο και τετραετές Λύκειο.

Ο **Ν. Ζορμπάς, (Ε. Κ.)**, όπως και ο **Νικολαΐδης (Ε.Κ.)**, που υπέβαλε και σχετική τροπολογία, θεωρεί ότι πρέπει να δοθεί έξαρση στο ορθόδοξο δόγμα, ενώ ο **Γ. Λύχνος (ΕΡΕ)**, προτείνει να γίνουν τα θρησκευτικά βασικό μάθημα και την αλλαγή του τίτλου του μαθήματος «Η αγωγή του πολίτου» και τη μετονομασία του σε «Στοιχεία του Κοινοβουλευτικού Πολιτεύματος».

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απόψεις του **Γ. Βογιατζή (ΕΡΕ)**, ο οποίος υποστηρίζει την ύπαρξη, ενός ορισμένου αριθμού, κλασικών γυμνασίων, αλλά και γυμνασίων με διαφορετικές κατευθύνσεις και προς άλλους τομείς, όπως τεχνικό και αγροτικό και άλλων

²⁶⁷ Κάνει λόγο για την επιμονή μερικών από την ΕΡΕ, στο καταδικασμένο από την πείρα σύστημα διδασκαλίας των Αρχαίων, που όπως ισχυρίζεται έχει ευρύτερα κοινωνικοοικονομικά, ολιγαρχικά αίτια. Εξυπηρετεί τους λίγους με τα πολλά μέσα ενώ ο λαός μένει σε κατώτερη μορφωτική στάθμη. Β Εφραιμίδης Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΑΖ 23-9-1964, σελ. 173.

κατευθύνσεων, εκτός από το ναυτικό και το οικονομικό που ήδη λειτουργούν με επιτυχία. **Οι θέσεις του για τη δημιουργία τεχνικών και αγροτικών γυμνασίων συγκλίνουν αρκετά με τις θέσεις της ΕΔΑ.** Προτείνει επίσης, η ωδική, η Ιχθυογραφία και τα Τεχνικά να πάρουν μία νέα ευρύτερη μορφή. Η **Ωδική** να ονομαστεί **Μουσική Αγωγή**, ώστε να έχει ένα ευρύτερο περιεχόμενο. Η **πρότασή του αυτή βρίσκεται πολύ κοντά σε όσα υποστήριξε ο Μ. Θεοδωράκης για το θέμα αυτό.** Η Γυμναστική να ονομαστεί Φυσική Αγωγή και τα Τεχνικά να ονομαστούν Καλλιτεχνική Αγωγή, ώστε να υπάρχει όλο το περιθώριο για το σχηματισμό ενός πλήρους ανθρώπου σε όλες τις κατευθύνσεις της ανθρωπιστικής παιδείας. Τονίζει επίσης, ότι απουσιάζει ο Βυζαντινός πολιτισμός από το Γυμνάσιο.

Ο **Π. Γυιόκας (ΕΡΕ)**, συμφωνεί με τον Γ. Βογιατζή, για τη μετονομασία των μαθημάτων της ωδικής σε «μουσική αγωγή» και της γυμναστικής σε «φυσική αγωγή», ενώ προτείνει την απλούστευση της καθαρεύουσας αντί για τη διδασκαλία της δημοτικής. Δηλώνει επίσης ότι θα πρέπει να υπάρχει έμφαση στο ορθόδοξο δόγμα και ότι είναι μειονέκτημα του σχεδίου Ν.Δ. το ότι δε θεωρεί τις μέσες τεχνικές και επαγγελματικές σχολές, ως σχολές που αναπληρώνουν τον υποχρεωτικό κύκλο της Μέσης Παιδείας, δηλαδή το Γυμνάσιο. Πιστεύει ότι θα πρέπει τα παιδιά να αποκτούν μία τεχνική ειδίκευση, ώστε τα αγροτόπαιδα να έχουν μεγαλύτερη απόκλιση προς τα αγροτικά προβλήματα, ενώ αντιθέτως τα παιδιά των πόλεων θα έχουν μεγαλύτερη απόκλιση προς τις τέχνες και τα αστικά επαγγέλματα.

Ο **Α. Περρωτής (ΕΡΕ)**, απαντώντας στο Μ. Θεοδωράκη, τονίζει ότι οι θέσεις που υιοθετεί η ΕΡΕ, δεν οφείλονται σε λόγους αντίδρασης, αλλά στο γεγονός ότι για να αντεπεξέλθουν οι Έλληνες στα δυσχερή προβλήματα πρέπει να διατηρηθεί ο εθνισμός τους, γι' αυτό πρέπει να δημιουργηθούν ισχυρά πολιτικά βάθρα. **Χαρακτηρίζει ως ανειλικρινή την τοποθέτηση της Αριστεράς για τη γλώσσα.** Προτείνει παράλληλα με την ιστορία να διδάσκεται και η Πολιτική Αγωγή, η οποία είναι απαραίτητη για το σχηματισμό της πολιτικής συνειδήσεως του παιδιού. Απευθυνόμενος στους βουλευτές της Αριστεράς, τονίζει ότι στις Ανατολικές χώρες τις οποίες η Αριστερά περιβάλλει με αγάπη, όπως ισχυρίζεται, ο μαθητής από την πρώτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου διδάσκεται Πολιτική ιστορία, ενώ στην Ελλάδα, ο μαθητής αποκτά την πολιτική συνείδηση από τα φύλλα των εφημερίδων. Επίσης **δέχεται τη διδασκαλία των αρχαίων από μεταφράσεις**, σε συνδυασμό με τα αρχαία κείμενα, που είναι απαραίτητα για τη σύζευξη του πνεύματος με τη γλώσσα.

Ο Σ. Γουδελής (Ε.Κ.), σχολιάζοντας τα όσα είπε ο Β. Εφραιμίδης *«περί πεπαλαιωμένων εποχών και θεωριών, ότι μετά την θεωρίαν αυτήν το Ελληνικόν πνεύμα, ο Ελληνικός λαός εις το διάστημα αυτών των 150 ετών που υπηνίχθη ο κ. Εφραιμίδης κατόρθωσε να συντρίψη και να κατακτήση βαρβάρους ..εις τα βάθη της Ασίας, της Θράκης, Μακεδονίας.. Εκεί συνδεόμενοι με το πνεύμα αυτό (εννοεί το χριστιανικό) επέτυχαν με τας επαναστάσεις υπέρ της ανεξαρτησίας και της ελευθερίας να κερδίσουν την ελευθερίαν και το θρίαμβον... Το πνεύμα το Χριστιανικόν είναι πνεύμα Σοσιαλιστικόν, το οποίον παρεδέχθη και..ο ..αποθανών κομμουνιστής..Τολιάτι.»*²⁶⁸

Ο **Α. Ακρίτας** απαντώντας στην πρόταση του Κ. Τσάτσου τονίζει ότι η ύπαρξη κλασικού γυμνασίου μεμονωμένως, σημαίνει ανατροπή ολόκληρου του εκπαιδευτικού συστήματος, κατά τον ίδιο τρόπο, όπως η ύπαρξη προτύπων δημοτικών σχολείων ανατρέπει την λειτουργία όλων των δημοτικών σχολείων. Στον Κ. Καλλία απαντά ότι με όσα προτείνει περιορίζει ουσιαστικά την υποχρεωτική εκπαίδευση σε οκτώ χρόνια και το γυμνάσιο θα είναι υπηρετικό για μία κατηγορία ανθρώπων, οι οποίοι θα διεκδικούν έπειτα την ηγεσία του τόπου. Δεν μπορεί μια Κυβέρνηση της Δημοκρατίας ούτε να μειώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση από εννέα σε οκτώ έτη, ούτε να διαχωρίσει τους μαθητές του γυμνασίου σε δύο κύκλους, ώστε να διευκολύνει, όσους πρόκειται να φοιτήσουν στο Λύκειο.

Ισχυρίζεται επίσης ότι με το σύνολο του νομοθετήματος, ο απόφοιτος του Γυμνασίου θα γνωρίζει και τη δημοτική και την καθαρεύουσα. **Και απαντά στην Αριστερά στην**

²⁶⁸ Σ. Γουδελής Συνεδρίαση ΑΖ 23-9-1964 σελ.179

προκειμένη περίπτωση, ότι θα «εισέρχεται και εις τας πηγάς του αρχαίου αττικού λόγου.» Δε ζημιώνει το μαθητή να ενημερωθεί για την ιστορική εξέλιξη της μεγαλύτερης πολιτιστικής και πνευματικής αξίας του ελληνισμού, δηλαδή της ελληνικής γλώσσας και υπό την έννοια αυτή δεν τον ζημιώνει, αντίθετα του δημιουργεί ένα αίσθημα εθνικής υπερηφάνειας και στερεώνει σε καλύτερη βάση το γλωσσικό όργανο. **Απαντά επίσης στο Β. Εφραιμίδη** ότι η Ένωση Κέντρου δεν υπέστη, ούτε υφίσταται ιδεολογικές πιέσεις, σε κανένα τομέα. Αν ξεχώρισε μία ώρα επιπλέον, το έκανε γιατί έκρινε ότι έπρεπε να διδάσκονται τρεις ώρες στο γυμνάσιο και αυτό γιατί ο απόφοιτος των εννέα ετών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, πλησιάζει το αρχαίο κείμενο αφού ενημερωθεί και με τις μεταφράσεις και αρχίζει πλέον να πλησιάζει τον κόσμο του αρχαίου πνεύματος.

Δέχεται επίσης, την τροπολογία του Νικολαΐδη, για την Ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία και **την τροπολογία του Βογιατζή για την προσθήκη των «Βυζαντινών ..χρόνων».** Επίσης για τα μαθήματα της Ωδικής, της γυμναστικής και της ιχνογραφίας, δέχεται να λέγονται μουσική αγωγή, σωματική αγωγή και καλλιτεχνική αγωγή αντίστοιχα. **Δεν αποδέχεται την πρόταση του Μ. Θεοδωράκη για το μάθημα της Ιχνογραφίας**, που είχε προτείνει στη θέση του το μάθημα «Στοιχεία Ιστορίας της Τέχνης». Κάνει επίσης λόγο, στη μουσική αγωγή, για ακρόαση αξιόλογων μουσικών έργων που είναι πρόταση του Μ. Θεοδωράκη. Δέχεται επίσης τη μετονομασία του μαθήματος «αγωγή του πολίτου» σε «στοιχεία του Δημοκρατικού Πολιτεύματος». Τέλος, **χαρακτηρίζει τη δήλωση νομιμοφροσύνης, ως ξεπερασμένη και απαράδεκτη. Πιστεύει ότι πρέπει να καταργηθεί και να μεταβληθεί. Δηλώνει ότι θα αναλάβει πρωτοβουλία τερματισμού του θέματος γιατί και αυτός πιστεύει ότι μόνο ελεύθεροι άνθρωποι είναι δυνατό να μορφώσουν ελεύθερους πολίτες.**

Επίσης χαρακτηρίζει ως ορθές τις απόψεις του Γ. Βογιατζή για την ύπαρξη διαφόρων τύπων Γυμνασίων, αλλά δεσμεύεται να συζητηθεί το θέμα αυτό, στην επόμενη συνεδρίαση που θα αφορά τα θέματα του Λυκείου.

Συνεδρίαση ΔΗ΄ Πέμπτη 24 Σεπτεμβρίου 1964

Στη συνεδρίαση αυτή συζητούνται κυρίως τα άρθρα 10 (βλ. Παράρτημα), 11 και 12 που αφορούν τον προορισμό και το πρόγραμμα του λυκείου. Ομιλητές της Ε.Δ.Α. είναι οι Β. Εφραιμίδης, Μ. Θεοδωράκης, Θ. Παππάς.

Ο **Β. Εφραιμίδης** διατυπώνει τις αντιρρήσεις της Ε.Δ.Α. για το συζητούμενο άρθρο. Οι αντιρρήσεις αυτές βασίζονται στις βασικές απόψεις της Ε.Δ.Α. για τη μέση εκπαίδευση όπως αυτές αναπτύχθηκαν επί της αρχής και επί των άρθρων που ψήφισε του σχεδίου Ν.Δ.. Οι αντιρρήσεις της Ε.Δ.Α. επί του άρθρου 10 **ενισχύονται θετικά** απ' όσα λέει η εισήγηση του άρθρου, **για τον προορισμό του Λυκείου και αρνητικά από τα συγκεκριμένα που θεσπίζονται στις παραγράφους του.**

Ως προορισμός του Λυκείου προσδιορίζεται η προετοιμασία του σπουδαστή του Λυκείου: για τη ζωή ή για τα ελεύθερα επαγγέλματα και για δημόσιες ή ιδιωτικές υπηρεσίες, για την ανώτατη παιδεία ή για τις θεωρητικές ή εφαρμοσμένες επιστήμες. Τα παραπάνω αποτελούν ομολογία ότι ο προορισμός του Λυκείου είναι διττός, κλασσικός – πρακτικός. Επομένως η συνέπεια προς τον προορισμό του Λυκείου και τις ανάγκες της σύγχρονης πραγματικότητας **επιβάλλει την αποδοχή των απόψεων της Ε.Δ.Α., ότι πρέπει να υπάρχουν δύο τύποι Λυκείου : το πρακτικό και το κλασσικό.**

Τη λογική όμως αυτή την ανατρέπει το άρθρο 10, γιατί και δεν κάνει διαχωρισμό αλλά στην παράγραφο 3 καταργεί και τα ήδη υπάρχοντα **Πρακτικά Λύκεια και Οικονομικά Γυμνάσια.** Στο παρελθόν όμως δεν είχαμε αρνητική εμπειρία από τη λειτουργία τους και απόδειξη αυτού αποτελεί η αύξηση του αριθμού των μαθητών που

στρέφονταν προς τα πρακτικά Λύκεια. Ωστόσο η παράγραφος 3 καταργεί τα Λύκεια αυτά και επιβάλλει ενιαίο Λύκειο.

Η προσπάθεια που γίνεται στην παράγραφο 4 να αναπληρωθούν τα κενά δεν είναι αρκετή. Κι αυτό γιατί αυτός που προορίζεται να ακολουθήσει θετικές επιστήμες, θα προβεί σε επιλογή ωρών και μαθημάτων. Επιλέγοντας όμως τα θετικά μαθήματα δεν αναφέρεται πουθενά στο σχέδιο Ν.Δ αν μπορεί να μειώσει τα μαθήματα και τις ώρες του κλασικού κύκλου. Ακόμη όμως κι αν γίνει αυτή η μείωση δε θα σταματήσει η επιβάρυνση από ώρες και μαθήματα που δε σχετίζονται με τον προσανατολισμό αυτό.

Συμπερασματικά, οι δύο κύκλοι σπουδών που προβλέπονται στην παράγραφο 4 δεν είναι δυνατόν να αντικαταστήσουν την κατάργηση των πρακτικών Λυκείων. Επίσης κατά την εφαρμογή αυτού του μέτρου εγκυμονεί ο κίνδυνος να έχουμε ενιαίο τύπο Λυκείου που θα είναι κλασικά.

Αναφορικά με το μάθημα των θρησκευτικών, ο Β. Εφραιμίδης υποστηρίζει ότι ο λαός μας είχε και έχει βαθύτατο θρησκευτικό συναίσθημα και δε χρειάζεται παρεμβολή πρόσθετων ωρών διδασκαλίας, ούτε και ο χαρακτηρισμός των Θρησκευτικών ως πρωτεύοντος μαθήματος. Σε ό,τι αφορά το μάθημα της πολιτικής αγωγής η Ε.Δ.Α. είναι θετική αρκεί να μη γίνει αντικείμενο κομματικής εκμετάλλευσης και τροποποίησης της αλήθειας, όπως συνέβη και με θεσμούς κρατικούς.

Τέλος ο Β. Εφραιμίδης, σχετικά με το ερώτημα που τέθηκε από όλες τις παρατάξεις για το πώς θα οπλιστεί η νέα γενιά και τι μόρφωση θα της δοθεί, θεωρεί ότι το υπό κρίση άρθρο συνάπτεται με το θέμα **των δηλώσεων**. Διατυπώνει την άποψη ότι η Παιδεία δεν πρέπει να είναι ούτε Βασιλική, ούτε Δεξιά, ούτε Αριστερά αλλά όλων των Ελλήνων ώστε να καταστούν ικανοί να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της ζωής. Επιμένει στην κατάργηση των απαράδεκτων δηλώσεων που υποχρεώνονται οι εκπαιδευτικοί να υπογράψουν, γιατί έτσι θα υπάρχουν ελεύθεροι δάσκαλοι και ελεύθερη παιδεία, ικανή να δημιουργήσει ελεύθερο πολίτη. Ζητά από τον Υπουργό Παιδείας να προβεί σε διευκρίνιση για το αν θα παραμείνει ή όχι ο θεσμός των δηλώσεων.

Κατά τη διάρκεια αυτής της συνεδρίασης ο **Μ. Θεοδωράκης** έλαβε το λόγο και μίλησε για την **αισθητική αγωγή στο Λύκειο. Η πρότασή του για την Α΄ Γυμνασίου ότι θα έπρεπε να εισαχθούν Στοιχεία της Ιστορίας της Τέχνης δεν έγινε δεκτή.** Για το Λύκειο που τα παιδιά είναι ωριμότερα, προτείνει όχι απλώς την εισαγωγή στοιχείων της Ιστορίας της Τέχνης αλλά ολοκληρωμένη Ιστορία της Τέχνης. Βεβαίως υπάρχει το πρόβλημα των στελεχών, των δασκάλων που θα αναλάβουν τη διδασκαλία ενός τόσο σύνθετου και λεπτού μαθήματος.

Το θέμα όμως, τονίζει είναι καταρχάς η εισαγωγή του μαθήματος αυτού στο Λύκειο και στη συνέχεια η δημιουργία των απαραίτητων στελεχών. **Συμφωνεί με την πρόταση του Καλλία (ΕΡΕ) για τη δημιουργία ειδικής σχολής για την ιστορία της τέχνης.** Προτείνει δε ως ενδιάμεσο μέτρο τη δημιουργία εδρών τόσο στο Πανεπιστήμιο όσο και στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες. Απαραίτητο επίσης μέτρο είναι η συγγραφή αισθητικού βιβλίου από ειδικούς φιλοσόφους – εκπαιδευτικούς και λογοτέχνες για τα παιδιά των δεκατεσσάρων χρόνων. Το μάθημα της Μουσικής επίσης δεν υπάρχει στο Λύκειο. Εφόσον όμως υπάρχει στα Γυμνάσια καλό θα είναι να συνεχιστεί και να ολοκληρωθεί στο Λύκειο. Τέλος **αναφέρεται σε παρέμβαση του βουλευτή της ΕΡΕ Γ. Λύχνου, για τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων, όπου μίλησε για δουλειά σε ορισμένη ιδεολογία,** υπήρξε μία ποιοτική διαφοροποίηση στις δηλώσεις του Υπουργού. Ζητά λοιπόν από τον Υπουργό μια ξεκάθαρη απάντηση για το αν πρόκειται να καταργηθούν οι δηλώσεις ή θα τροποποιηθεί απλώς το περιεχόμενό τους. Δηλώνει λοιπόν ότι η ελευθερία δεν έχει στεγανά αλλά είναι ενιαία και ότι « *είμεθα ελεύθεροι άνθρωποι μόνο όταν δεχόμεθα να ζουν γύρω μας ελεύθεροι άνθρωποι. Από τη στιγμή που μονοπωλούμεν την ελευθερίαν, πιστεύοντας ότι έχουμε το*

δικαίωμα να υποδουλώνωμεν τον άλλον, να υποδουλώνωμεν το λαόν, αυτό δεν αποδεικνύει τίποτα άλλο παρά ότι δεν είμεθα οι ίδιοι ελεύθεροι.»²⁶⁹

Ο **Θ. Παππάς** θα μιλήσει για τα Λύκεια Πρακτικής κατεύθυνσης. Επισημαίνει ότι σε προηγούμενες συνεδριάσεις όλοι οι συνάδελφοι συμφώνησαν ότι τα Πρακτικά Λύκεια, όπως και τα Οικονομικά Γυμνάσια και τα Ναυτικά Γυμνάσια, απέδωσαν έργο σοβαρό. Με την παράγραφο 6 όμως καταργούνται τα Λύκεια Πρακτικής κατεύθυνσης.

Προτείνει να επιμείνει η Κυβέρνηση στη διατήρηση των ήδη λειτουργούντων **πρακτικών Λυκείων**, γιατί αν τίθεται θέμα κατάργησής τους για λόγους άνισης μεταχείρισης των διαμερισμάτων, ο ίδιος λόγος πρέπει να ισχύει και για τα Ναυτικά και Οικονομικά Γυμνάσια τα οποία απέδωσαν.

Η Ε.Δ.Α. λοιπόν προτείνει ορισμένες συμπληρώσεις και τροποποιήσεις στο άρθρο αυτό σχετικά με τα Λύκεια Πρακτικής κατεύθυνσης και τα διδασκόμενα σ' αυτά μαθήματα. Επίσης, προτείνει να **προστεθούν** εκτός από τα μαθήματα που περιλαμβάνονται στην παράγραφο 2 και δύο μαθήματα που η σύγχρονη εποχή κατέστησε αναγκαία, όπως η **Βιολογία** και το μάθημα της **Ιστορίας της Τέχνης**. Η παράγραφος 3 πρέπει να απαλειφθεί και να αντικατασταθεί με την εξής : « Τα οσαδήποτε λειτουργούντα Γυμνάσια πρακτικής κατεύθυνσης (Πρακτικά Λύκεια Οικονομικά και Ναυτικά Γυμνάσια κ.λ.π.) διατηρούνται, από δε του Σχολικού έτους 1964-65 αι τρεις τελευταίαι τάξεις τούτων μετατρέπονται εις Λύκεια πρακτικής κατευθύνσεως. Δια Β.Δ/τος εκδιδομένου προτάσει του επί της Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Υπουργού, δύνανται να ιδρύονται και λειτουργούσι και Λύκεια άλλων κατευθύνσεων αναλόγως των επιχωριαζουσών αναγκών (όπως π.χ. Αγροτικά, Καλλιτεχνικά, Ξένων Γλωσσών κ.λ.π.) »

Σε ό, τι αφορά το τελευταίο θέμα μάλλον υιοθετήθηκε η άποψη αυτή όπου ο Υπουργός από το Νόμο εξουσιοδοτείται να ιδρύσει τον κύκλο αυτό των Πρακτικών Λυκείων, με την έκδοση Βασιλικών Διαταγμάτων.

Σχετικά με το αναλυτικό πρόγραμμα προτείνει την αντικατάσταση της 4^{ης} παραγράφου ως εξής : « Το αναλυτικόν και ωρολόγιον πρόγραμμα των Λυκείων κλασικής κατευθύνσεως ενισχύεται με περισσότερες ώρες διδασκαλίας Φιλολογικών και Ιστορικών μαθημάτων, εις δε τα Λύκεια Πρακτικής κατευθύνσεως, αναλόγως του τύπου αυτών, δίδεται περισσότερα έμφασις εις τα μαθηματικά, τα φυσικά την βιολογίαν, τας ξένας γλώσσας κ.λ.π. Εις τα Λύκεια Πρακτικής κατευθύνσεως, ο αττικός λόγος και γενικά τα έργα των αρχαίων συγγραφέων διδάσκονται από μεταφράσεις».²⁷⁰

Τονίζει ότι επιβάλλεται η ενίσχυση των Λυκείων Πρακτικής κατευθύνσεως με ώρες διδασκαλίας μαθηματικών, φυσικής κ.λ.π. ώστε μαθητές αποφασισμένοι να ακολουθήσουν Πρακτική κατεύθυνση, να μην επιβαρύνονται με πολλές ώρες διδασκαλίας Φιλολογικών και Ιστορικών μαθημάτων. Τα αρχαία βεβαίως σε αυτούς τους μαθητές θα πρέπει να διδάσκονται από μεταφράσεις. **Επικροτεί επίσης την πρόταση συναδέλφου βουλευτή, της ΕΡΕ Χ. Κανδυλλiάρη**, ο οποίος μίλησε για καθορισμό μαθημάτων «**Εισαγωγή εις την Γεωργίαν**». Πραγματικά τα μαθήματα αυτά στην επαρχία είναι απαραίτητα. Ο Θ. Παππάς διευρύνει αυτή την πρόταση, λέγοντας ότι το μάθημα αυτό το οποίο είναι απαραίτητο στις επαρχίες, να διδάσκεται από το Γυμνάσιο.

Επίσης προτείνει τον αποχωρισμό του μαθήματος της Χημείας από τη Φυσική και τη διδασκαλία της Χημείας από ειδικούς χημικούς.

Ο **Γ. Βογιατζής(ΕΡΕ)**, ζητά να δοθεί έμφαση στα διδάγματα της **χριστιανικής θρησκείας**, γιατί πιστεύει ότι ο εξευγενισμός της προσωπικότητας των Ελληνόπαιδων πρέπει να επιδιώκεται περισσότερο με τα διδάγματα του Χριστού παρά με τα κλασικά γράμματα. Στους σκοπούς του Γυμνασίου, παρακαλεί να γίνει αναφορά στη Βυζαντινή

²⁶⁹ Μ. Θεοδωράκης Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΑΗ 24-9-1964 σελ. 194

²⁷⁰ Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΑΗ

περίοδο, **πρόταση που ο Λ. Ακρίτας έκανε δεκτή.**²⁷¹ Ζητά επίσης να περιληφθούν το Σχέδιο και η Μουσική Αγωγή στα μαθήματα. Ζητά τη διεύρυνση και προς άλλες κατευθύνσεις, ώστε ο απόφοιτος του Λυκείου να μην είναι μόνο ικανός να αναζητήσει θέση γραφέα, αλλά να είναι σε θέση να αναλάβει παραγωγική απασχόληση σε χρήσιμους τομείς της εθνικής οικονομίας (θέση που συγκλίνει με αντίστοιχη της ΕΔΑ στο θέμα αυτό). **Για το θέμα ωστόσο, των πιστοποιητικών νομιμοφροσύνης, θεωρεί ότι είναι θέμα της αρμοδιότητας της Κυβέρνησης για το πώς θα το αντιμετωπίσει. Πιστεύει όμως πως δεν είναι δυνατόν ένας καθηγητής ή δάσκαλος που πιστεύει στη θεωρία του Μαρξισμού και είναι φορέας υλιστικών θεωριών να διδάξει τις ιδέες που αναφέρονται στο παρόν σχέδιο Ν.Δ. και ότι το να δηλώσει ο «μέλλον εκπαιδευτικός» ότι σέβεται το καθεστώς, δεν αποτελεί ντροπή, ούτε αποτελεί στέρηση της ελευθερίας, αλλά το θεωρεί αναγκαίο για εκείνους στους οποίους ανατίθεται το μέλλον των παιδιών.**

Ο **Κ. Καλλίας (ΕΡΕ)**, δέχεται τη «θυσία» του μαθήματος των λατινικών, με τον όρο ότι θα εξασφαλιστεί η πλήρης γνώση μιας ξένης γλώσσας. **Συμφωνεί με το Μ. Θεοδωράκη για το μάθημα της Ιστορίας της Τέχνης, που πιστεύει ότι θα έπρεπε να προστεθεί. Ως προς την Ιστορία της Μουσικής, θεωρεί αρμοδιότερο το Μ. Θεοδωράκη που έθιξε το θέμα.** Αλλά αναφορικά με την ιστορία των εικαστικών τεχνών, είναι βέβαιο ότι είναι δυνατό να διδαχτεί με μία καλογραμμένη ιστορία, που θα είχε και επαρκή αριθμό εγχρώμων και μη εικόνων, με τις οποίες θα ήταν δυνατό ο μαθητής να εισαχθεί στην όλη εξέλιξη της ιστορίας της τέχνης. Αποκαλύπτει μάλιστα ότι είχε την πρόθεση να ιδρύσει ως παράρτημα της Σχολής Καλών Τεχνών, Σχολή Ιστορίας της Τέχνης, ανάλογη με εκείνη που λειτουργεί στο Λούβρο. Για τα μαθήματα εισαγωγής στην κοινωνιολογία και την οικονομική επιστήμη, προτείνει να οριστούν ως μαθήματα ως η οργάνωση του Κράτους.²⁷² **Για τις δηλώσεις νομιμοφροσύνης απευθυνόμενος στην Αριστερά** τονίζει ότι έχουν το δικαίωμα να προτιμούν οποιοδήποτε πολιτειακό ή κοινωνικό καθεστώς. Αλλά εκείνο που δεν μπορούν να υποστηρίξουν είναι ότι στα *«ολοκληρωτικά και μονοκομματικά καθεστώτα του ανατολικού συνασπισμού υπάρχει ελευθερία και μάλιστα να κάμνουν σύγκρισιν της δήθεν ελευθερίας αυτής με την ελευθερίαν, η οποία υπήρχε και υπάρχει εις την Ελλάδα»*.²⁷³

Ο **Δ. Βρανόπουλος (ΕΡΕ)**, επικρίνει το γεγονός ότι δε συμπεριλαμβάνονται τα Θρησκευτικά στα βασικά μαθήματα, ενώ επαινεί την εισαγωγή του μαθήματος της «αγωγής του πολίτου».

Ο **Σ. Περτσινίδης (ΕΡΕ)** προτείνει για την κάλυψη των αναγκών σε καθηγητές, το διορισμό ειδικευμένων επιστημόνων.

Ο **Ν. Ζορμπάς** θεωρεί λανθασμένη την απάλειψη του μαθήματος της Λογικής, από τον πίνακα των μαθημάτων του άρθρου 10. Έκπληξη βέβαια αποτελεί το γεγονός ότι ο **Ν.. Ζορμπάς αν και ανήκει στην Ένωση Κέντρου συντάσσεται με τις απόψεις του Κ. Καλλία για το μάθημα των Λατινικών**, το οποίο, όπως ισχυρίζεται, δε πρέπει με τόση περιφρόνηση να εγκαταλειφθεί.

Ο **Δ. Μανέντης (ΕΡΕ)**, προτείνει ως διδασκόμενη γλώσσα τα Γερμανικά. **Επιτίθεται επίσης στον Β. Εφραιμίδη για το μάθημα των θρησκευτικών**, επειδή είπε ότι δεν χρειάζονται περισσότερες ώρες για αυτό και ότι δεν θα πρέπει τα θρησκευτικά να γίνουν βασικό μάθημα. Τον κατηγορεί ότι βάλει εναντίον των Χριστιανικών Οργανώσεων και των Ελλήνων Ιεραρχών.

Ο **Γ. Λύχνος (ΕΡΕ)**, προτείνει η διατύπωση του «αγωγή του πολίτου» να αντικατασταθεί με το μάθημα του συνταγματικού κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Για τα Θρησκευτικά

²⁷¹ «Να μελετήσουν ιστορικά την Βυζαντινή και νεοελληνική γραμματεία και τας μεγάλας πνευματικές μορφάς της ιστορικής αυτής περιόδου.» Γ. Βογιατζής Συνεδρίαση ΛΗ 24-9-1964, σελ. 188

²⁷² «Όσον αφορά εις τα μαθήματα της εισαγωγής εις την κοινωνιολογίαν και την οικονομικήν επιστήμην, νομίζω ότι θα ήτο ορθώτερον να οριστούν ως μαθήματα η οργάνωσις του Κράτους, όχι η εισαγωγή εις το δίκαιον και την οικονομικήν επιστήμην. Αυτή νομίζω ότι θα ήτο θετικωτέρα διδασκαλία.» Κ. Καλλίας Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΛΗ' 24-9-1964, σελ. 189

²⁷³ Κ. Καλλίας Συνεδρίαση ΛΗ 24-9-1964, σελ. 205

προτείνει, **παρά την αντίρρηση του Β. Εφραιμίδη, όπως λέει, να θεωρηθούν ως υποχρεωτικό μάθημα**,(άποψη με την οποία συντάσσονται και οι Βρανόπουλος και Κ. Τσάτσος) όπως και τα Λατινικά έστω και αν είναι κατ' επιλογήν. Για τις δηλώσεις που υποχρεώνονται να υπογράψουν οι εκπαιδευτικοί, ζητάει από τον Υπουργό να προσέξει ιδιαίτερα το θέμα αυτό. Θεωρεί ότι είναι θέμα εθνικής σημασίας και δεν επιτρέπεται να ληφθεί απόφαση, χωρίς η Κυβέρνηση να σταθμίσει τις ευθύνες της.

Ο **Τ. Μιχαηλίδης (ΕΡΕ)** για το ζήτημα των δηλώσεων, απευθύνει ερώτηση στον Υπουργό για το πώς θα αντιμετωπίσει τον προσηλυτισμό στον κομμουνισμό, εφόσον ισχυρίζεται ότι δεν τον απασχολεί η ιδεολογία των εκπαιδευτικών παρά μόνο το εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα.²⁷⁴

Ο **Κ. Τσάτσος (ΕΡΕ)**, για το μάθημα της ιστορίας, επισημαίνει ότι η πραγματική ιστορία είναι η ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού, **στην οποία περιλαμβάνεται και αυτό που θέλει ο Μ. Θεοδωράκης η ιστορία της τέχνης**, της μουσικής, της επιστήμης, της θρησκείας, δηλαδή αυτό που οι Γερμανοί λένε CULTURGESGICHTE. Επίσης επιμένει στο διαχωρισμό των δύο τύπων του Λυκείου, όπως και στο παρελθόν.

Ο **Π. Γυιόκας (ΕΡΕ)** συμφωνεί με όσα τόνισαν οι Κ. Τσάτσος και Β. Εφραιμίδης (επομένως συμφωνεί με **ΕΔΑ**) για το ότι δεν είναι αρκετή η διάκριση μαθημάτων κατά τα δύο τελευταία έτη σε υποχρεωτικά, σε κατ' επιλογήν και σε προαιρετικά και ότι θα πρέπει τόσο στο Γυμνάσιο, όσο και στο Λύκειο, ιδιαίτερα στο τελευταίο, **να υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ θεωρητικών και θετικών μαθημάτων, μεταξύ κλασικής παιδείας και ειδικότερων αποκλίσεων(οικονομικό, γεωργικό, εμπορικό, βιομηχανικό)**

Ο **Χ. Κανδυλλιάρης (ΕΡΕ)**, προτείνει τη διδασκαλία του μαθήματος «Εισαγωγή στη γεωργία», με την οποία συμφωνεί και η **ΕΔΑ** (δια στόματος Θ. Παππά) και για τα Λατινικά λέει ότι είναι η διεθνής γλώσσα της Γεωπονίας και της Δασολογίας και γι' αυτές τις δύο επιστήμες η Λατινική γλώσσα είναι υποχρεωτική.

Ο **Α. Περρωτής (ΕΡΕ)**, επισημαίνει τον κίνδυνο της αποστέρησης του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου για τους μαθητές των Επαρχιακών Γυμνασίων, λόγω του μαθήματος της ξένης γλώσσας που δε διδάσκεται κανονικά. Επαινεί την καθιέρωση του μαθήματος των στοιχείων του δημοκρατικού πολιτεύματος που αν συνενωθεί με το μάθημα της ιστορίας **«εις πολλά δύνανται να συντελέση εις μίαν περίοδο κατά την οποίαν η προπαγανδιστική διάβρωση της δημοκρατίας από τον κομμουνισμόν, συνεχώς λαμβάνει μεγαλύτερας διαστάσεις.»**²⁷⁵ Θεωρεί όμως λυπηρό το ότι στο μεταρρυθμιστικό νομοσχέδιο και στην ανώτερη στάθμη της μέσης παιδείας, τίποτα δεν πραγματοποιείται για την βελτίωση της διδασκαλίας των μαθηματικών, της φυσικής, ή της Χημείας, αφού δε λέγεται τίποτα για εργαστήρια, για τις δύο τελευταίες επιστήμες, ούτε για το πρόβλημα του προσωπικού και της ύλης για τα μαθηματικά.

Ο **Δ. Θεοχαρίδης (Ε. Κ.)**, προτείνει η επιλογή των μαθημάτων να ξεκινάει από την πρώτη τάξη του Λυκείου. Θεωρεί επίσης ανισότητα την καθιέρωση του 2^{ου} κύκλου σπουδών με προϋποθέσεις, εφόσον στην παράγραφο 6, λέγεται ότι θα λειτουργεί ο δεύτερος κύκλος εφόσον επιτρέπει αυτό ο αριθμός των μαθητών, η επάρκεια των καθηγητών και ο χώρος. Τέλος αναφέρεται στο θέμα των ξένων γλωσσών όπου μόνο στις μεγάλες πόλεις υπάρχουν διάφορα Ινστιτούτα και επάρκεια των καθηγητών. Θα πρέπει λοιπόν η Πολιτεία να μεριμνήσει για τα παιδιά της υπαίθρου.

Ο **Θ. Μαναβής (Ε. Κ.)** επισημαίνει ότι για τη διδασκαλία των Οικονομικών και Νομικών επιστημών δεν είναι κατάλληλοι οι απόφοιτοι της Φιλοσοφικής Σχολής, έστω και με μία μικρή επιμόρφωση την οποία θα λάβουν. Θεωρεί επίσης ανάγκη τουλάχιστον για τις Επαρχίες, όπου υπάρχει ένα μόνο σχολείο Μέσης Εκπαίδευσης, να διδάσκονται στα

²⁷⁴ «Αλλά εν τοιαύτη περιπτώσει παραδίδετε τους απείρους τους αθώους μαθητάς εις τας χείρας των σφαγέων των γονέων και των αδελφών των.» Τ. Μιχαηλίδης Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΛΗ' 24-9-1964, σελ. 206

²⁷⁵ Πρακτικά Βουλής Α. Περρωτής Συνεδρίαση ΛΗ 24-9-1964, σελ195

Γυμνάσια και στα Λύκεια και οι δύο ξένες γλώσσες. Τον προβληματισμό του για το θέμα των ξένων γλωσσών στις επαρχίες συμμαρτίζεται και ο Ι. Χρίστογλου της ΕΡΕ.

Ο **Ε. Σαββόπουλος (Ε.Κ.)**, διαμαρτύρεται γιατί δεν υπάρχει έδρα Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο. **Επιτίθεται** στη συνέχεια στην **ΕΔΑ**, λέγοντας ότι η ανυπαρξία του μαθήματος της κοινωνιολογίας, επιτρέπει στην παράταξη αυτή, να **διδάσκει τις δικές της θεωρίες σε όσους νέους διψούν να νιώσουν το νόημα της κοινωνίας μέσα τους. Η διδασκαλία του μαθήματος της κοινωνιολογίας θα βοηθήσει τους νέους να αποκτήσουν δύναμη αντίστασης στην ιδεολογική προσπάθεια της Αριστεράς, που όπως ισχυρίζεται εμφανίζεται με τόσο ωραία χρώματα.** Υποστηρίζει επίσης ότι το μάθημα των Οικονομικών θα πρέπει να διδάσκεται από ειδικευμένους επιστήμονες. Προτείνει επίσης η Οικιακή Οικονομία, να συμπεριλαμβάνεται στα μαθήματα των Παιδαγωγικών Ακαδημιών.

Ο **Α. Παπαλουκάς (ΕΡΕ)**, θεωρεί ότι θα έπρεπε να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στα θετικά μαθήματα από τα θεωρητικά. Δέχεται επίσης την πρόταση των Χημικών, δηλαδή ότι το μάθημα της Χημείας πρέπει να θεωρηθεί αυτοτελές. Τέλος **απευθυνόμενος στο Μ. Θεοδωράκη του εκφράζει την επιθυμία να ανήκει αυτός στο Έθνος και όχι στο Κόμμα.**

Ο **Ι. Μελάς (Ε.Κ.)**, παρεμβαίνει για τη διατύπωση της πρώτης παραγράφου του συζητούμενου άρθρου, θεωρώντας άδικη τη διατύπωση ότι η Ορθοδοξία συνέβαλλε μόνο στη διαμόρφωση του Νέου Ελληνισμού. Ο **Λ. Ακρίτας**, έχει ήδη αποδεχτεί να τεθεί αντί του όρου «Νέου Ελληνισμού», η φράση του «Ελληνικού Έθνους».

Ο **Κ. Βενέτης (ΕΡΕ)**, εκφράζει ανησυχία για το ποιος θα διδάξει τα καινούρια μαθήματα, επισημαίνοντας ότι στα Γυμνάσια της υπαίθρου λείπουν οι περισσότεροι καθηγητές. Προτείνει να προστεθεί παράγραφος, σύμφωνα με την οποία να υπάρχει η δυνατότητα στον κάθε νομό, να επιλέγονται οι κατάλληλοι, από την κοινωνία, αρκεί να έχουν τα προσόντα, ανεξαρτήτως ηλικίας, οι οποίοι θα διορίζονται (από το Υπ. Παιδείας), ως έκτακτοι καθηγητές ή με σύμβαση.

Ο **Λ. Ακρίτας** θεωρεί αναγκαίο έναν τρίτο κύκλο σπουδών : τις ξένες γλώσσες και γενικά τα φιλοσοφικά και κοινωνιολογικά μαθήματα. Τονίζει ότι η εισαγωγή των μαθητών στο Λύκειο θα γίνεται με αυστηρότατες εξετάσεις. Πιστεύει επίσης ότι στο χώρο του σχολείου δεν πρέπει, σε καμία περίπτωση να εισέρχεται ο χώρος της πολιτικής. Θεωρεί ανεπίτρεπτη την πολιτική προπαγάνδα στα σχολεία.

Απαντάει στην Αριστερά, για τη μη κατάργηση των δύο τύπων Λυκείου, του Πρακτικού και του Κλασσικού, ότι το Λύκειο εισάγει το νέο τύπο του σχολείου. Θεωρεί λοιπόν ότι μέχρι τα δεκαοκτώ του χρόνια το παιδί δεν πρέπει να διαφοροποιηθεί προς άλλες κατευθύνσεις, είναι πρόωρο να αρχίσει να εξειδικεύεται. Ο ενιαίος τύπος Λυκείου αποσκοπεί στη δημιουργία του πολίτη. **Για τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων πιστεύει ότι ο άνθρωπος που καλείται να υπογράψει αυτές τις δηλώσεις υφίσταται εξευτελισμό.** Τονίζει ότι τα πλαίσια της Παιδείας μέσα στα πλαίσια της Ελληνικής Δημοκρατίας, είναι καθορισμένα. Λέει η πολιτική από το χώρο του Σχολείου και ο δάσκαλος είναι υποχρεωμένος να διδάσκει τα παιδιά στα πλαίσια του αναλυτικού προγράμματος και βάσει των διδακτικών βιβλίων που το Κράτος εκδίδει.

Αναφορικά με την εισαγωγή στη φιλοσοφία και την άποψη του Κ. Τσάτσου, κάνει δεκτή εξ' ολοκλήρου την τροπολογία του. Δέχεται επίσης να μελετήσει, ό,τι αφορά το καλλιτεχνικό σχέδιο, προκειμένου για το Ακαδημαϊκό απολυτήριο και τη μελλοντική εισαγωγή στη Σχολή των Αρχιτεκτόνων, καθώς και το ενδεχόμενο να περιληφθούν και τα Λατινικά, για όσους θα πρόκειται να παρακολουθήσουν Φιλολογία, Θεολογία, Νομική, στο Ακαδημαϊκό Απολυτήριο. Για το μάθημα της Ιστορίας, τονίζει ότι μέσα στο μάθημα της ιστορίας του πολιτισμού, υπάρχει και η ιστορία της τέχνης. Για το θέμα της Χημείας θεωρεί πολυτέλεια να ανατεθεί μόνο σε χημικό.

Συνεδρίασις Α Θ΄ Παρασκευή 25 Σεπτεμβρίου 1964

Στη συνεδρίαση αυτή διατυπώνονται απόψεις, παρατηρήσεις, για το άρθρο 13 που αφορά το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο. Ομιλητές της Ε.Δ.Α. είναι οι Β. Εφραιμίδης, Σ. Μερκούρης (ανεξάρτητος βουλευτής συνεργαζόμενος με την Ε.Δ.Α.), Θ. Παππάς.

Ο **Β. Εφραιμίδης** σχολιάζει τις δηλώσεις του Υπουργού, σύμφωνα με τις οποίες η διάταξη του άρθρου 13 θα έχει μεταβατική ισχύ. Με τη δήλωση αυτή διαλύονται κάπως οι ανησυχίες της Ε.Δ.Α. για το άρθρο 13. Ωστόσο επειδή πολλές φορές ισχύει η ρήση ουδέν μονιμότερο του προσωρινού, κάνει κάποιες παρατηρήσεις.

Καταρχάς, συμφωνεί με το θεσμό του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου, όταν υπάρχουν οι τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για την αποδοτική εφαρμογή του θεσμού, όπως συμβαίνει και σε άλλες χώρες π.χ. στη Γαλλία. Η Ε.Δ.Α. συμφωνεί με την καινοτομία, εφόσον ο χρόνος, οι συνθήκες και ο τρόπος εφαρμογής του δε δημιουργούν δυσχέρειες και ανυπέρβλητα αντιδημοκρατικά εμπόδια για την είσοδο των νέων στις ανώτατες σχολές.

Δε συμφωνεί όμως η Ε.Δ.Α. όταν δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις και στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχουν. Οι λόγοι που συμβαίνει αυτό είναι οι εξής. Καταρχάς είναι γνωστό ότι όσοι θα εξεταστούν προέρχονται από τα Γυμνάσια και Λύκεια όλης της χώρας. Στα σχολεία όμως αυτά ούτε η διδακτέα ύλη ούτε η ποιότητα της διδασκαλίας είναι η ίδια, καθώς υπάρχει μεγάλη διαφορά στην κατάρτιση των μαθητών μεταξύ των διαφόρων Γυμνασίων.

Είναι επίσης γεγονός ότι και από απόψεως αριθμού διδακτικού προσωπικού αλλά και ποιοτικώς από απόψεως εμπειρίας αλλά και γενικότερων ευκαιριών μόρφωσης, **υπάρχει διαφορά μεταξύ των Γυμνασίων των μεγάλων αστικών κέντρων και εκείνων των επαρχιών.** Αυτή είναι όμως μία μεγάλη **ανισότητα** ανάμεσα σ' αυτούς που προσέρχονται να εξεταστούν υπό αυτές τις προϋποθέσεις. Ανισότητα υπάρχει και από το γεγονός ότι στα μεγάλα αστικά κέντρα, υπάρχουν πολλά φροντιστήρια και μπορούν σ' αυτά να φοιτούν οι μαθητές κυρίως που προέρχονται από εύπορες τάξεις. Αντίθετα στις επαρχίες ή δεν υπάρχουν φροντιστήρια ή αυτά δεν είναι άρτια, αλλά ακόμη κι αν υπάρχουν δεν μπορούν να φοιτήσουν σ' αυτά πολλοί μαθητές, λόγω του χαμηλού αγροτικού εισοδήματος. Επομένως ο μαθητής της υπαίθρου, ούτε με το βοηθητικό τρόπο του φροντιστηρίου θα μπορέσει να συμπληρώσει τη μόρφωσή του, για να έχει στις εξετάσεις για το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο τις ίδιες προϋποθέσεις με το μαθητή των Αθηνών ή των άλλων μεγάλων αστικών κέντρων.

Άρα δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή του θεσμού. Οι αιτίες οφείλονται στα ποσοτικά και ποιοτικά κενά της εκπαίδευσής μας και γενικά στη μεγάλη εισοδηματική ανισότητα που υπάρχει στη χώρα μας. Με αυτή την οπτική το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο, ως εισιτήριο για την Ανώτατη Εκπαίδευση, δε θα το απολαύσει αυτός που έχει τη σφραγίδα της δωρεάς, σύμφωνα με το νομοσχέδιο, αλλά εκείνος που έχει τα οικονομικά μέσα ή την ευκαιρία να φοιτήσει σε άρτιο Λύκειο. Ουσιαστικά **έχουμε μία αντιδημοκρατική πραγματικότητα.**

Η ανισότητα αυτή, σε συνδυασμό με τις ανισότητες που δημιουργούνται από άλλα άρθρα του σχεδίου Ν.Δ., κινδυνεύει να εμφανιστεί η μεταρρύθμιση ως αντιδημοκρατική. Η Ε.Δ.Α. προτείνει για τη βελτίωση της κατάστασης, νυκτερινά δωρεάν φροντιστήρια στις επαρχίες ή παράλληλη επιμόρφωση μέσα στα Λύκεια για τη συμπλήρωση της ύλης και ποιοτικώς και ποσοτικώς, ώστε να υπάρχει μία εξίσωση ανάμεσα στην ύλη που διδάσκεται σε όλα τα Λύκεια.

Πρόταση της Ε.Δ.Α. είναι είτε να λειτουργήσουν νυκτερινά φροντιστήρια, ή παράλληλα μέσα στα Λύκεια να γίνει μία ειδική επιμόρφωση ώστε και ποιοτικά και ποσοτικά να συμπληρωθεί η ύλη πάνω στην οποία θα εξεταστούν οι μαθητές.

Σε άλλο πάλι σημείο ο Β. Εφραιμίδης σχετικά με το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο, αναφέρει ότι εμφανίζεται χωρίς νόημα, αλλά απλώς ως επιβεβαιωτικό του αποφοιτηρίου του Λυκείου. Βέβαια κάποιος που παίρνει το απολυτήριο του Λυκείου, υποτίθεται ότι έχει μία βεβαίωση για όσα έπρεπε να μάθει. Σ' αυτή την περίπτωση αναρωτιέται τι νόημα έχει να δώσει

εξετάσεις για να πάρει το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο. Σε κάποιες χώρες του εξωτερικού αυτό γίνεται ύστερα από μία επιμόρφωση.

Παρατηρεί επίσης, στην παράγραφο 2 ότι δεν επιτρέπεται η αναθεώρηση των γραπτών των εισαγωγικών εξετάσεων. Η διάταξη αυτή μπορεί να δημιουργήσει ανωμαλίες και ανισότητες.

Στην παράγραφο επίσης, τρία (3), προβλέπονται **δύο τύποι Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου** (βλ. παράρτημα). Η Ε.Δ.Α. χαρακτηρίζει ως αντιφατικά αυτά τα οποία περιλαμβάνονται σ' αυτή την παράγραφο με όσα προβλέπονται στο άρθρο 10, γιατί προβλέπεται **ενιαίος τύπος Λυκείου**. Έτσι λοιπόν καλείται ο μαθητής που θα ακολουθήσει θετικές επιστήμες να δώσει εξετάσεις, προκειμένου να λάβει τον ανάλογο τύπο του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου (θα εξεταστεί κυρίως στη Φυσική, Μαθηματικά κ.λ.π.) κατά τη διάρκεια της φοίτησής του όμως στο Λύκειο διέθεσε χρόνο και στα θεωρητικά μαθήματα. Ανάλογα συμβαίνουν και με όσους θέλουν να ακολουθήσουν θεωρητικές επιστήμες αφού επιβαρύνονται με τα μαθήματα των θετικών επιστημών.

Αντίθεση υπάρχει και με την παράγραφο 4 που αναφέρεται στο συνυπολογισμό του βαθμού της Β και Γ τάξεως του Λυκείου. Ο συνυπολογισμός αυτός ωστόσο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως επισφαλής. Θέση της Ε.Δ.Α. είναι να λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός του μαθητή στις εξετάσεις για το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο ή τουλάχιστον ο βαθμός που έχει στο απολυτήριο του Λυκείου.

Στην παράγραφο 5 δεν έχει νόημα η κατάργηση των εξετάσεων, εφόσον αναφέρεται σε αυτή ότι με βάση το γενικό βαθμό γράφονται σύμφωνα με τη σειρά επιτυχίας τους οι υποψήφιοι στις Σχολές της προτίμησής τους χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις. Αργότερα όμως τι θα γίνει με εκείνους που πέτυχαν και έλαβαν το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο αλλά λόγω του περιορισμένου αριθμού των εισακτέων δεν πέρασαν στις Ανώτατες Σχολές. Αν όμως τον επόμενο χρόνο ο αριθμός των εισακτέων στις Σχολές, αυξηθεί σε σύγκριση με την προηγούμενη χρονιά ποια πρόνοια άραγε θα ληφθεί, ώστε να μη μείνουν και πάλι απέξω. Δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη γι' αυτή την περίπτωση και είναι πιθανό ο σπουδαστής να μείνει με το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο στο χέρι. Έτσι ο σπουδαστής που θα έχει τη σφραγίδα της δωρεάς για την Ανώτατη Παιδεία θα βρει τις πόρτες κλειστές.

Κάνει επίσης κάποιες παρατηρήσεις σχετικά με την εντατική φοίτηση που καθορίζει το άρθρο 15(Το άρθρο 15 αφορά την Εντατική Εκπαίδευση των καθηγητών βλ. Παράρτημα). Ο θεσμός, όπως λέει, εισάγεται για να καλυφθούν τα εμφανιζόμενα κενά κυρίως των φυσικών κ.λ.π. γιατί στον κλάδο αυτό γίνεται και η μεγαλύτερη απορρόφηση των επιστημόνων από διάφορους Οργανισμούς, Βιομηχανίες κ.λ.π.

Ο Β. Εφραιμίδης εκφράζει την ανησυχία ότι οι αποφοιτήσαντες με αυτόν τον τρόπο δε θα αποδέχονται τη χρησιμοποίησή τους εκεί που επιδιώκει το σχέδιο Ν.Δ. Για να αποφευχθεί αυτός ο κίνδυνος, θα πρέπει να διατυπωθεί ότι όσοι αποφοιτούν με αυτόν τον τρόπο, υποχρεώνονται για ορισμένο χρόνο να υπηρετήσουν στα σημεία και για τα οποία τους παρέχεται η δυνατότητα εντατικής φοίτησης.

Ο Σ. Μερκούρης διατυπώνει κάποιες παρατηρήσεις για το άρθρο 13. Επισημαίνει καταρχάς ότι με την κυβέρνηση αυτή των επτά μηνών, η Παιδεία λαμβάνει την προοδευτική οδό της Ελληνικής νεολαίας. Υπάρχουν όμως πολλές ελλείψεις καθηγητών στα σχολεία. Σ' ό,τι αφορά το άψυχο υλικό, διερωτάται αν αυτό υπάρχει στα σχολεία, καθώς η προμήθειά του είναι εύκολη αρκεί να υπάρχουν τα οικονομικά μέσα, που πρέπει να βρεθούν. Συναινεί με την παρατήρηση του Β. Εφραιμίδα για τη μειονεκτική θέση στην οποία βρίσκονται τα παιδιά της υπαίθρου, έναντι εκείνων των πόλεων.

Τέλος αναφορικά με την **αναθεώρηση των γραπτών, συμφωνεί με τη γνώμη του Υπουργού**, ωστόσο προτείνει ότι όταν υπάρχει συγκεκριμένη καταγγελία να διατάσσεται αναθεώρηση. Επίσης προτείνει αναφορικά με το θέμα εισόδου των μαθητών στις Ανώτατες Σχολές, σε περίπτωση θανάτου ενός μαθητή ή λόγω εγκατάλειψης των σπουδών του, να υπάρχει η δυνατότητα στις σχολές αυτές να συμπληρώσουν τα κενά, εντός του έτους και σύμφωνα με τη σειρά επιτυχίας, από εκείνους οι οποίοι δεν συμπεριλήφθηκαν λόγω του καθορισμού των εισακτέων μαθητών.

Ο **Θ. Παππάς** τονίζει ότι το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο δεν κατακρίθηκε από κανέναν. Θα ήταν όμως **αποδοτικότερος** αυτός ο θεσμός, αν συνδυαζόταν με την **κατάργηση του περιορισμού του αριθμού των εισακτέων στις ανώτατες σχολές**. Γιατί σε αυτή την περίπτωση δεν έχει νόημα η ψυχική και οικονομική ταλαιπωρία των μαθητών όταν πετυχαίνουν στις εξετάσεις του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου και δεν επαρκεί ο αριθμός για να εγγραφούν στις ανώτατες σχολές. Αντιτάχτηκε το επιχείρημα, ότι λόγω της πληθώρας αυτών που εισάγονται δεν επαρκούν και δεν εξυπηρετείται η κατάσταση με τις σημερινές συνθήκες. Θα ήταν καλύτερα οι εξετάσεις για την απόκτηση του ακαδημαϊκού απολυτηρίου να είναι αυστηρότερες, ώστε να είναι λιγότεροι εκείνοι που θα αποκτήσουν το ακαδημαϊκό απολυτήριο και να έχουν έτσι τη βεβαιότητα ότι εκείνοι που θα το αποκτήσουν θα εισαχθούν στις ανώτατες σχολές.

Άλλη παρατήρηση αφορά το **συνυπολογισμό των βαθμολογιών της Β΄ και Γ΄ τάξης του Λυκείου** για την απόκτηση του απολυτηρίου. Η **θέση της Ε.Δ.Α. είναι υπέρ του μη συνυπολογισμού**, για όλους τους λόγους που ανέπτυξαν οι βουλευτές της Ε.Δ.Α. και για έναν πρόσθετο λόγο. **Με τη θέση αυτή συντάσσονται και οι βουλευτές Λ. Λυμπερής της Ενώσεως Κέντρου και Κ. Τρικούπης της Εθνικής Ριζοσπαστικής Ένωσης**. Είναι σίγουρο ότι οι σπουδαστές του Λυκείου από την πρώτη και τη δεύτερη τάξη, προσανατολίζονται άλλοι προς τις θετικές επιστήμες και άλλοι προς τις θεωρητικές. Είναι φυσικό εκείνοι που μελετούν περισσότερο τα μαθήματα του προσανατολισμού τους να υστερούν στη βαθμολογία των άλλων μαθημάτων. Αυτό συμβαίνει και με τους σπουδαστές εκείνους, οι οποίοι προσανατολίζονται στα μαθήματα θεωρητικών επιστημών. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του μέσου όρου του βαθμού του. Ο καθορισμός διαφόρων συντελεστών, ανάλογα με τον τύπο του ακαδημαϊκού απολυτηρίου, κατά την εξέταση δίνει λύση το θέμα. Αυτό όμως δεν ισχύει για τις τάξεις του Λυκείου. Επομένως το επιχείρημα αυτό συντελεί ώστε να μη θεσπιστεί αυτή η διάταξη του συνυπολογισμού της βαθμολογίας. Αλλά ούτε και με το μέτρο της καθιέρωσης ατομικών βιβλιαρίων θα προέκυπτε πρακτική ωφέλεια εφόσον η βαθμολογία είναι ανώνυμη.

Αναφορικά με το θέμα της αναθεώρησης των γραπτών, το επιχείρημα της Κυβέρνησης είναι ότι η αναθεώρηση δεν ισχύει σε όλες τις χώρες του κόσμου και ότι εμείς δεν μπορούμε να αποτελέσουμε εξαίρεση. Δε θα πρέπει όμως πάντα να λαμβάνουμε υπόψη το τι γίνεται στις άλλες χώρες. **Πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα επανεξέτασης καθώς η ανθρώπινη κρίση δεν είναι αλάθητη**. Είναι φυσικό και ο καθηγητής να κάνει λάθος στη βαθμολογία, σ' αυτή την περίπτωση θα έπρεπε να υπάρχει η δυνατότητα επανεξέτασης των γραπτών των σπουδαστών. Παρά τις τεχνικές δυσκολίες, θα πρέπει να βρεθεί κάποιος τρόπος ώστε η επανεξέταση να γίνεται με σύντομο τρόπο και να δίνεται έτσι η ευχέρεια επανόρθωσης μιας κατάφωρης αδικίας.

Ο **Τ. Μιχαηλίδης (ΕΡΕ)**, επανέρχεται στο θέμα των πιστοποιητικών κοινωνικών φρονημάτων και τονίζει ότι ο νόμος περί του Ιδιωνύμου ψηφίστηκε τις μέρες του Ελευθερίου Βενιζέλου και ισχύει ακόμη. Η ΕΡΕ δεν τον κατήργησε, αλλά η Κυβέρνηση της Ενώσεως Κέντρου έρχεται να τον καταργήσει.

Ο **Ν. Ζορμπάς (Ε.Κ.)**, δηλώνει ότι **συμφωνεί για την παράγραφο 5, με την άποψη που ανέπτυξε ο Β. Εφραιμίδης**. Διερωτάται και αυτός τι θα γίνουν όσοι αποκτούν το ακαδημαϊκό απολυτήριο και δεν μπορούν να εγγραφούν στις Ανώτατες Σχολές λόγω του περιορισμένου αριθμού τους. Επίσης σε άλλο σημείο κάνει λόγο για την ανισότητα που υπάρχει, αναφορικά με τα κριτήρια που χρησιμοποιούν τα σχολεία προκειμένου να δώσουν το ενδεικτικό της Β΄ τάξεως προς την Γ΄, ή το απολυτήριο του Λυκείου. Για τη σωματική αγωγή, προκειμένου να υπάρχει επάρκεια καθηγητών σωματικής αγωγής και για τα δημοτικά σχολεία, υιοθετεί την τροπολογία, (των Κοθρή, Πλεύρη και Τσιριμώκου) για την ίδρυση δύο διδασκαλείων σωματικής αγωγής, στην Πάτρα και στα Χανιά.

Ο **Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ)**, για το ακαδημαϊκό απολυτήριο, ισχυρίζεται ότι αυτό δεν αποτελεί πανάκεια και ότι **δε θα έπρεπε να υπάρχουν, ούτε ακαδημαϊκό απολυτήριο, ούτε εξετάσεις, αλλά ελεύθερη εγγραφή, όπως γίνεται σε όλα τα μέρη του κόσμου**. Κάνει

λόγο για την ανισότητα που υπάρχει ανάμεσα στην ύπαιθρο και τα αστικά κέντρα από πλευράς εφοδίων που παρέχονται στα παιδιά, **συμφωνώντας σ' αυτό το σημείο με το Β. Εφραιμίδη**. Διαφωνεί όμως για τα νυχτερινά φροντιστήρια, αντί των οποίων προτείνει την οργάνωση θερινών μαθημάτων από το Κράτος, με ζημία του Κράτους, ώστε να συμπληρώσουν τα παιδιά τις γνώσεις που δεν έλαβαν, εξαιτίας του Κράτους και να προσέλθουν με ισοτιμία στις εξετάσεις του Σεπτεμβρίου. Πιστεύει επίσης ότι το πρόβλημα των επιλαχόντων θα ενταθεί με το σύστημα που δημιουργεί το ακαδημαϊκό απολυτήριο. Με τις θέσεις αυτές συντάσσεται και έτερος βουλευτής της ΕΡΕ, ο **Κ. Τρικούπης**, ο οποίος πιστεύει ότι επειδή υπάρχει ο κίνδυνος ευνοϊκής βαθμολογίας κάποιων μαθητών, θα πρέπει να καταργηθεί ο συνυπολογισμός του βαθμού προόδου, καθώς και του βαθμού του απολυτηρίου του Λυκείου, κατά το σχηματισμό του βαθμού του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου.

Ο **Α. Περρωτής (ΕΡΕ)**, ειρωνεύεται την **ΕΔΑ**, η οποία, όπως ισχυρίζεται, ύμνησε και υπερύψωσε το υπό κρίση σχέδιο **Ν. Δ.**, και η οποία προσέφερε στην Κυβέρνηση τις υπηρεσίες της εντός και εκτός Βουλής, όμως σε αυτή τη Συνεδρίαση της Βουλής, **συντάχτηκε με την άποψη της «μαύρης αντίδρασης» της «σκοταδιστικής Δεξιάς», στο θέμα του ακαδημαϊκού απολυτηρίου**. Προτείνει επίσης την καθιέρωση ατομικών βιβλιαρίων προόδου, για τον κάθε μαθητή. Σχολιάζοντας την παρατήρηση του Υπουργού για το γεγονός ότι δεν επιτρέπεται σε καμία χώρα η αναθεώρηση των γραπτών, εξηγεί ότι αυτό συμβαίνει γιατί, στο εξωτερικό έχουν καταργηθεί οι εισαγωγικές εξετάσεις στις Ανώτατες Σχολές.

Ο **Χ. Χασαπίδης (Ε. Κ.)**, διαφωνεί με τις θέσεις των βουλευτών **Εφραιμίδη, Τρικούπη της ΕΡΕ και Λυμπερή της Ε.Κ.** για τον τρόπο εξέτασης των μαθητών, επίσης θεωρεί ότι **όσα υποστήριξε ο Εφραιμίδης για τα νυχτερινά φροντιστήρια των μαθητών, δεν είναι δυνατό να γίνουν σε μία παιδεία με τεράστια κενά**. Προτείνει ακόμη ο Υπουργός στην κάλυψη των κενών να μη συμπεριλάβει τα μεγάλα αστικά κέντρα, αλλά στην πρώτη φάση μόνο τα επαρχιακά και να άρει όλες τις αποστάσεις μεταξύ κέντρου και επαρχιών. Έτσι το σχέδιο **Ν.Δ.** θα φράξει το δρόμο προς την ευνοιοκρατία.

Ο **Σ. Τσαπάρας (Ε.Κ.)**, προτείνει οι μαθητές των ιδιωτικών σχολείων να εξετάζονται την ίδια μέρα και με τον ίδιο τρόπο που εξετάζονται και οι μαθητές των δημόσιων σχολείων προκειμένου να εισαχθούν στα Ανώτατα Ιδρύματα.

Ο **Δ. Βρανόπουλος (ΕΡΕ)**, προτείνει οι απορριφθέντες μαθητές εκ του συνυπολογισμού, του μαθήματος των Λατινικών από τάξη σε τάξη, να θεωρηθούν μετεξεταστέοι και μέσα σε ένα μήνα από τη δημοσίευση του νόμου, να επιτραπεί σε αυτούς να επανεξεταστούν. Ο **Χ. Κιτσίδης (ΕΡΕ)**, προτείνει το ακαδημαϊκό απολυτήριο, να χωριστεί σε τρεις έως τέσσερις ομάδες, ώστε να υπάρχει μία καλύτερη κατανομή των πνευματικών ικανοτήτων των νέων σε όλες τις επιστήμες και τους κλάδους, στους οποίους πρόκειται να επιδοθούν.

Ο **Α. Κωνσταντινίδης (ΕΡΕ)**, για το άρθρο 14, που αναφέρεται στο υπερωριακό επίδομα των εκπαιδευτικών και υποστηρίζει να δοθεί ένα πρόσθετο επίδομα στους καθηγητές εκείνους οι οποίοι υπηρετούν στις παραμεθόριες περιοχές. Επιπλέον διατυπώνει την άποψη, να υπάρχει η δυνατότητα, ώστε οι στρατεύσιμοι καθηγητές των παραμεθόριων περιοχών, να μπορούν να αποσπαστούν στα γυμνάσια για να καλύπτονται τα κενά των παραμεθόριων περιοχών. Το δεύτερο θέμα ο **Λ. Ακρίτας**, δήλωσε ότι θα αντιμετωπιστεί με το νομοσχέδιο που θα φέρει στη βουλή για το στρατολογικό και έτσι θα υπάρχει η δυνατότητα να αποσπαστούν οι υπηρετούντες στο στρατό εκπαιδευτικοί όπου υπάρχει ανάγκη.

Ο **Λ. Ακρίτας** αναφέρεται στο Ακαδημαϊκό Απολυτήριο και στο ότι καθορίστηκαν τέσσερες ομάδες, ενώ το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο, όπως καθορίζεται από το υπό κρίση σχέδιο **Ν. Δ.**, προβλέπει μόνο δύο ομάδες. Εκφράζει την ευχή, η Μέση Εκπαίδευση να ανέλθει σε ένα επίπεδο ζηλευτό, το Λύκειο να αποδώσει, ώστε το απολυτήριό του να είναι επαρκής τίτλος, για να γράφονται οι πάντες στα Πανεπιστήμια, αφού δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις, της απορροφήσεως. Θεωρεί επομένως, το ακαδημαϊκό απολυτήριο, ως μεταβατικό μέτρο. **Δε δέχεται τον ισχυρισμό του Β. Εφραιμίδη, για την ποιοτική διαφορά ανάμεσα στα αστικά κέντρα και τις επαρχίες**. Αποδίδει το πρόβλημα στην

ύπαρξη κενών, ενώ πιστεύει ότι η μορφωτική στάθμη των καθηγητών είναι αντικειμενική για όλους. Απαντάει επίσης στο Β. Εφραιμίδη, ότι σε καμιά χώρα δε γίνεται αναθεώρηση των γραπτών εισαγωγικών εξετάσεων. Κάνει αποδεκτή την τροπολογία του Ν. Ζορμπά, με την οποία παρέχεται η ευχέρεια στους σπουδαστές των Ανώτατων Σχολών Κληρικούς, που προέρχονται από τις παλιές Εμπορικές Σχολές, να συνεχίσουν τις σπουδές τους στη Θεολογική Σχολή. Κάνει επίσης, αποδεκτή την τροπολογία του Κ. Βενέτη, βουλευτή της ΕΡΕ, για τους κληρικούς αποφοίτους, της Μέσης Εμπορικής, στους οποίους θα δοθεί η δυνατότητα να προσέρχονται στις εξετάσεις για να τύχουν, του ειδικού Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου, προκειμένου να εγγραφούν στη Θεολογική Σχολή των Πανεπιστημίων. Η τροπολογία του αφορά επίσης, την εισαγωγή των φοιτητών των Πανεπιστημίων του Εξωτερικού, **χωρίς εξετάσεις**, στα Πανεπιστήμια και τα Πολυτεχνεία της Ελλάδας.

Για το άρθρο 13, για το ακαδημαϊκό απολυτήριο, για τη δημοκρατικότητα του θεσμού, την οποία **κατά κάποιο τρόπο επέκρινε**, όπως τονίζει, ο **Β. Εφραιμίδης**, **απαντά** ότι αυτό **δεν αντιτίθεται στη δημοκρατία** αλλά προάγει τη δημοκρατία. **Θυμίζει στον Εφραιμίδη** με ποιο τρόπο διεξάγονταν στο παρελθόν οι εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο και τις Ανώτατες Σχολές. Με το ακαδημαϊκό απολυτήριο παρέχεται η δυνατότητα να εισέρχονται στις σχολές αυτές από πλατύτερα λαϊκά στρώματα. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι μόνο προικισμένοι άνθρωποι θα μπορούν να πάνε στο Πανεπιστήμιο, γιατί θα πρέπει το Πανεπιστήμιο κάποτε να βγάλει επιστήμονες και όχι πτυχιούχους. Τονίζει λοιπόν ότι ο αριθμός των εισακτέων αυξήθηκε από 8.500 σε 12.500, στο σύνολο των Ανώτατων Σχολών.

Για το θέμα της ανισότητας επαρχίας – αστικών κέντρων, που τέθηκε, επισημαίνει ότι η διαφορά οφείλεται στην έλλειψη διδακτικού προσωπικού στις επαρχίες. Επομένως το πρόβλημα της Ανώτατης Εκπαίδευσης, σε συνδυασμό με το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο, θα απαιτήσει διάστημα 5, 6, 7 ετών και θα εξαρτηθεί και από τις πιστώσεις τις οποίες θα διατεθούν, καθώς και από την προθυμία των σπουδαστών να ακολουθήσουν καθηγητικές σχολές.

Για το θέμα της **επανεξέτασης των γραπτών που τέθηκε από την Αριστερά**, επισημαίνει ότι σε αυτήν την περίπτωση, θα άνοιγε ένα παράθυρο και όλοι θα ήταν διαμαρτυρόμενοι και για έναν ολόκληρο χρόνο θα γινόταν επανεξέταση γραπτών, **θα ανατιναζόταν**, όπως χαρακτηριστικά λέει και **η μέση και η ανώτατη παιδεία**. Επίσης, θα καταργούνταν έτσι η ανωνυμία που υπάρχει στα γραπτά, γιατί στις εξετάσεις προσέρχεται κάποιος ανώνυμα. Για το λόγο αυτό δεν μπορεί να καθιερωθεί και το σπουδαστικό βιβλιάριο, γιατί έτσι καταργείται και η ανωνυμία των εξετάσεων. Στην **πρόταση, επίσης του Β. Εφραιμίδη για την οργάνωση νυχτερινών φροντιστηρίων**, ή και θερινών, απαντάει ότι αν υπήρχε η δυνατότητα να γίνει αυτό δε θα υπήρχαν κενά στα γυμνάσια. Το πρόβλημα θα λυθεί μόνο εφόσον εξασφαλιστεί επαρκές διδακτικό προσωπικό για τη στελέχωση των Λυκείων.

Στον **Σ. Μερκούρη**, για το θέμα των **εποπτικών μέσων απαντάει** ότι πράγματι η Κυβέρνηση σκέπτεται να εφοδιάσει όλα τα γυμνάσια με κινηματογραφικές μηχανές. Επίσης με όργανα φυσικής και Χημείας έχουν εφοδιαστεί όλα τα γυμνάσια και γίνεται εντατική προσπάθεια να εφοδιαστούν όλα τα δημοτικά σχολεία με εποπτικά μέσα διδασκαλίας. Για την πλήρωση θέσεως σε περίπτωση που κάποιος μαθητής αποσυρθεί, (που είχε ρωτήσει πάλι ο Σ. Μερκούρης) υπενθυμίζει ότι το Ακαδημαϊκό έτος αρχίζει από τον Οκτώβριο, το να προσέλθει κάποιος τον πρώτο ή το δεύτερο μήνα αν γίνει είναι λογικό. Δεν είναι όμως δυνατό μέχρι το τέλος του έτους να έχει το δικαίωμα να προσέρχεται κάποιος, γιατί έχασε το έτος.

Κάνει επίσης αποδεκτή την πρόταση του Λύχνου (ΕΡΕ), με την οποία δίνεται η ευκαιρία στους άριστους, χωρίς ακαδημαϊκό απολυτήριο, με τετραετή υποτροφία, να γίνουν καθηγητές φυσικών, μαθηματικών και να πάνε στην εκπαίδευση.

Συνεδρίασις Μ Α΄ Τρίτη 29 Σεπτεμβρίου 1964

Στη συνεδρίαση αυτή συζητείται το άρθρο 16 για τις Παιδαγωγικές ακαδημίες, για το άρθρο 17 που καθορίζει τους βαθμούς του παιδαγωγικού προσωπικού των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, το άρθρο 18 για τα Συμβούλια που αφορούν το εποπτικό προσωπικό των σχολείων, καθώς και για το άρθρο 19 που αφορά τα προσόντα που απαιτούνται για τη στελέχωση του Εποπτικού Προσωπικού των σχολείων. Στη συνεδρίαση αυτή θα μιλήσουν οι βουλευτές της Ε.Δ.Α. : Μ. Καραγιώργη, Θ. Παππάς, Β. Εφραιμίδης.

Η **Μ. Καραγιώργη** λαμβάνει το λόγο επισημαίνοντας ότι ο Υπουργός έπρεπε να κάνει δεκτή την τροπολογία σύμφωνα με την οποία οι **Παιδαγωγικές Ακαδημίες** να θεωρηθούν **Ανώτατες Σχολές**.

Στην παράγραφο 4 το σχέδιο Ν. Δ. κάνει λόγο για τον αριθμό αυτών που εισάγονται στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, όπου είναι 40. Ζητάει μια ελαστικότητα στον αριθμό, ώστε να υπάρχει η ευχέρεια να επανδρωθεί η Στοιχειώδης Εκπαίδευση με παιδαγωγούς ανώτερης κλάσης.

Ως προς τα μαθήματα, προτείνει να προστεθεί η **Ιστορία της Τέχνης**, για να έχει ο παιδαγωγός μία γενικότερη γνώση και η **λαογραφία και η λαογνώσια**, που είναι χρήσιμο να τα γνωρίζουν οι παιδαγωγοί.

Επίσης τονίζει ότι θα πρέπει κάποτε να αντιμετωπιστεί η ίδρυση της Σχολής Νηπιαγωγών. Γιατί υπάρχει μόνο μια Σχολή και στο μέλλον το πρόβλημα θα είναι οξύτερο και θα πρέπει να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ίδρυσης των Σχολών αυτών.

Ο **Θ. Παππάς** για το θέμα του χαρακτηρισμού των Παιδαγωγικών Ακαδημιών ως Ανωτάτων Σχολών, δηλώνει ότι δε θα έπρεπε να αγνοηθεί η γνώμη ολόκληρης σχεδόν της Επιτροπής για την ικανοποίηση του δίκαιου αιτήματος των σπουδαστών των Παιδαγωγικών Ακαδημιών. Εφόσον η φοίτηση σ' αυτές τις Σχολές γίνεται τριετής και διευρύνεται ο κύκλος των μαθημάτων και τα τρία αυτά χρόνια ισοδυναμούν με τέσσερα χρόνια του Πανεπιστημίου, λαμβάνοντας υπόψη την έναρξη και τη λήξη των μαθημάτων στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες. Δε θα έπρεπε λοιπόν να αγνοηθεί η γνώμη ολόκληρης της Βουλής πάνω στο θέμα αυτό της τροπολογίας.

Η δικαιολογία του Υπουργού πάνω σ' αυτό, ότι πρέπει οι Ανώτατες Σχολές να είναι αυτοτελείς δεν είναι επαρκής, γιατί και άλλες Σχολές που χαρακτηρίζονται ως Ανώτερες (όπως η Σχολή Ευελπίδων, η Σχολή Δοκίμων, η Βιομηχανική Σχολή) δεν είναι αυτοτελείς. Το αίτημα των Παιδαγωγικών Ακαδημιών είναι ένα γενικό αίτημα και πρέπει να ικανοποιηθεί. Πρέπει να εξυψωθούν οι Ακαδημίες.

Αναφορικά με το θέμα του περιορισμού των εισακτέων στους σαράντα, η θέση του και θέση της παράταξής του, είναι ότι **δεν έπρεπε από τώρα να υπάρχει νομοθετική δέσμευση που να περιορίζει στο μέλλον τη δυνατότητα ο αριθμός αυτός να αυξηθεί**. Θα πρέπει να υπάρξει μια ελαστικότητα και να αφεθεί στην κρίση του Υπουργού ο καθορισμός του αριθμού των εκάστοτε εισακτέων, αναλόγως των εκάστοτε αναγκών.

Ο αγορητής της ΕΔΑ στη συνέχεια, αναφερόμενος στο άρθρο 17 κάνει μία παρατήρηση σχετικά με την άνιση μεταχείριση που γίνεται σε βάρος των καθηγητών των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, που δε διδάσκουν τα παιδαγωγικά μαθήματα. Ο Υπουργός κλείνοντας τη συζήτηση για το άρθρο 16 υποστήριζε ότι οι καθηγητές μη παιδαγωγικών μαθημάτων (όπως φυσικοί, μαθηματικοί, φιλόλογοι κ.λ.π.) δεν πρόκειται να σταδιοδρομήσουν στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, γιατί είναι ενταγμένοι στη Μ. Εκπαίδευση. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μια κατάφωρη αδικία σε βάρος των καθηγητών αυτών οι οποίοι προέρχονται από Ανώτατες Σχολές ενώ οι καθηγητές Παιδαγωγικών μαθημάτων έχουν πτυχία Παιδαγωγικών Ακαδημιών. Πρέπει λοιπόν να αποκατασταθεί η αδικία σε βάρος των καθηγητών αυτών οι οποίοι προέρχονται από Ανώτατες Σχολές, ενώ οι καθηγητές Παιδαγωγικών μαθημάτων έχουν πτυχία Παιδαγωγικών Ακαδημιών. Πρέπει λοιπόν σ' αυτή την περίπτωση να αποκατασταθεί η αδικία γιατί αν μείνει το θέμα να αντιμετωπιστεί με Β.Δ. στο μέλλον, ίσως δημιουργήσει μια απαράδεκτη κατάσταση, για τους καθηγητές οι οποίοι θα υποχρεωθούν να στραφούν προς άλλες απασχολήσεις και θα στερηθούν τις υπηρεσίες τους οι Ακαδημίες.

Άρα λοιπόν ή θα πρέπει να γίνει ενιαία και γενική για όλους διαβάθμιση με το παρόν σχέδιο Ν. Δ. ή να αφεθεί να γίνει η διαβάθμιση ολόκληρου γενικά του διδακτικού προσωπικού με Βασιλικό Διάταγμα, ώστε να μη γίνεται διάκριση και δυσμενής μεταχείριση μέρους αυτού.

Ο **Θ. Παππάς**, επίσης, κάνει λόγο για τη διάκριση που υπάρχει μεταξύ δασκάλων και καθηγητών, όσον αφορά το ευεργέτημα που έχουν οι πρώτοι, όπου η υπηρεσία του αναπληρωτή θεωρείται ισοδύναμη με την υπηρεσία του μονίμου. Ζητεί λοιπόν την αναγνώριση της υπηρεσίας των αναπληρωτών καθηγητών, όπως και των αναπληρωτών δασκάλων, που αποτελεί και αίτημα της ΟΛΜΕ. Για το άρθρο 18, διατυπώνει τη θέση της ΕΔΑ υπέρ του διαγωνισμού, για την επιλογή των Επιθεωρητών και των Γενικών Επιθεωρητών, **συντασσόμενος με την άποψη του Ι. Χρίστογλου (ΕΡΕ)**. Για το άρθρο 19, η ΕΔΑ, καταρχήν συμφωνεί με την διάταξη του συζητούμενου άρθρου.

Ο **Β. Εφραιμίδης** υπογραμμίζει και αυτός ότι οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες πρέπει να χαρακτηριστούν ως Ανώτατες Σχολές. Πρέπει ο Υπουργός, σύμφωνα με την Ε.Δ.Α. να αναθεωρήσει την άποψή του και να κάνει δεκτή την τροπολογία.

Δανειζόμενος επιχειρήματα από τις αγορεύσεις του Υπουργού για το νομοθέτημα, προσθέτει μερικά επιχειρήματα. Διατυπώθηκε η άποψη, παρά το γεγονός ότι δεν ανταποκρίνεται στα πράγματα, ότι το νομοθέτημα αυτό φέρνει μια επανάσταση στην Παιδεία. Η επανάσταση όμως αυτή πρέπει να εκφράζεται και να υλοποιείται με συγκεκριμένα μέτρα και να χαρακτηρίζει ολόκληρη την εκπαίδευση. Αυτό είναι αναγκαίο να γίνει και στο θέμα των Παιδαγωγικών Ακαδημιών. Παρά το γεγονός του σεβασμού απέναντι στο δάσκαλο, η έννοια του δασκάλου έχει ατονήσει και αποδυναμωθεί (εξαιτίας και του χαμηλού εισοδήματος). Πρέπει λοιπόν, να ανυψωθεί ο θεσμός και ένα από τα πρακτικά μέτρα γι' αυτό είναι η αναγνώριση των παιδαγωγικών Ακαδημιών ως Ανώτατων Σχολών.

Ένα δεύτερο επιχείρημα, που δανείζεται πάλι από τον Υπουργό είναι ότι στο παρελθόν για την είσοδο στην Παιδαγωγική Ακαδημία αρκούσε το απολυτήριο γυμνασίου, τώρα όμως ζητείται ακαδημαϊκό απολυτήριο. Πρέπει, ο εισερχόμενος με ακαδημαϊκό απολυτήριο στην Παιδαγωγική Ακαδημία να αναγνωρίζεται ότι μπαίνει πλέον σε μία βαθμίδα ανώτερη από εκείνη που γνωρίζαμε με την έννοια της Παιδαγωγικής Ακαδημίας του παρελθόντος.

Επίσης είναι γνωστό ότι από τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες βγαίνουν δημόσιοι υπάλληλοι της κατηγορίας εκείνων οι οποίοι μπορούν να φτάσουν έως την ανώτερη βαθμίδα της ιεραρχίας. Επομένως από πλευράς κριτηρίων, του υπαλληλικού κώδικα είναι αναγκαίος ο χαρακτηρισμός των Παιδαγωγικών Ακαδημιών ως Ανωτάτων Σχολών.

Αναφορικά με το επιχείρημα που σχετίζεται με την αυτοτέλεια που έχουν οι Πανεπιστημιακές Σχολές κάνει λόγο ότι γίνεται συζήτηση να χαρακτηριστούν ως Ανώτατες Σχολές και οι Αστυνομικές ακόμη Σχολές, οι οποίες ως γνωστόν, καμία αυτοτέλεια δεν έχουν.

Υπέρ των απόψεων της Ε.Δ.Α., συνηγορεί και το ότι δεν έγινε δεκτή η πρόταση της για το εννιάχρονο βασικό Σχολείο, είναι ωστόσο γεγονός, σύμφωνα με τον Εφραιμίδη, ότι αργά ή γρήγορα θα οδηγηθούμε στο σχολείο αυτό. Θα είναι παράλογο ο δάσκαλος της βασικής εκπαίδευσης των Ελλήνων να βγαίνει από Σχολή που δε θεωρείται Ανώτατη. Η αναγνώριση των απόψεων της ΕΔΑ θα οδηγήσει σε αποφυγή ανωμαλιών που μπορεί να δημιουργηθούν.

Σε άλλο σημείο του λόγου του ο **Β. Εφραιμίδης**, ζητά να γίνει μία προσθήκη στο άρθρο 16. Υποστηρίζει λοιπόν, ότι ενώ γίνεται πολύς λόγος στην Επιτροπή για την πληρέστερη γνώμη των Ελλήνων και για τη διδασκαλία των Αρχαίων, των Λατινικών και άλλων μαθημάτων, δε γίνεται κανένας λόγος για τη Σωματική Αγωγή. Η παράλειψη αυτή θεωρείται σοβαρή, αν αναλογιστεί κανείς και το αξίωμα «νους υγιής εν σώματι υγιή» που από τα αρχαία χρόνια αναγνωρίζεται ως ύψιστη παιδευτική αρχή. Με αυτή την έννοια προτείνει την προσθήκη, γιατί φρονεί πως το νομοθέτημα πρέπει να δώσει ίση σημασία με όλα τα άλλα μαθήματα. Έχει επίσης παρατηρηθεί σύμφωνα με τον αγορητή, ότι οι λαοί που έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη Σωματική Αγωγή, αναπτύχθηκαν πολύπλευρα. Η

Σωματική Αγωγή αποτελεί συντελεστή για τη βιολογική και την πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη.

Μέχρι σήμερα το Ελληνικό Κράτος δεν έδειξε ενδιαφέρον για τη Σωματική Αγωγή. Το μάθημα της Γυμναστικής στα Δημοτικά Σχολεία δε διδάσκεται από ειδικούς Γυμναστές, αλλά από δασκάλους, οι οποίοι δεν έχουν την ειδικότητα του Γυμναστή. Για το λόγο αυτό δε γίνεται άρτια η εκπαίδευση των μαθητών στη Σωματική Αγωγή. Επίσης στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής επιβάλλεται να επεκταθεί η τριετής φοίτηση κατά ένα ακόμη έτος. Οι πτυχιούχοι έτσι της Γυμναστικής Ακαδημίας που προσλαμβάνονται στα Γυμνάσια δικαιούνται τα πλεονεκτήματα που απολαμβάνουν απόφοιτοι των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. **Ζητά έτσι από τον Υπουργό να αποδεχτεί την τροπολογία που υποβλήθηκε για το μάθημα της Σωματικής Αγωγής, από τους Φ. Πιτούλη (Ε.Κ.) και Θ.Υψηλάντη (Ε.Κ.),** που είναι μελετημένη και λύνει το πρόβλημα. Παρόμοιες απόψεις για τη θέση που θα πρέπει να έχει η Σωματική Αγωγή, εξέφρασαν και άλλοι βουλευτές, όπως οι Δ. Κίνιας (Ε.Κ.), Ν. Ζορμπάς (Ε.Κ.), Π. Κατσώτας (Ε.Κ.), Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ)

Ο ίδιος αγορητής θα κάνει κάποιες παρατηρήσεις για την παράγραφο 4²⁷⁶ όπου σημειώνει την ηγετική ικανότητα και συγγραφική δράση και τα συνδυάζει με το άρθρο 19²⁷⁷ Αναρωτιέται όμως, πώς είναι δυνατόν ένας δάσκαλος, που κατά γενικό κανόνα τα δώδεκα χρόνια υπηρεσίας του θα τα έχει διανύσει σε μονοθέσια ή διθέσια σχολεία, να αποκτήσει την ηγετική ικανότητα και τη συγγραφική δράση. Επιπλέον πώς μπορεί κάποιος να ανακαλύψει και να επιβεβαιώσει αυτές τις ιδιότητες προκειμένου να επιλέξει το εποπτικό προσωπικό. Δεν αποκλείεται βεβαίως το γεγονός να υπάρχουν δάσκαλοι με αυτά τα προσόντα. Θεωρεί όμως απαραίτητο αυτά τα προσόντα να επιβεβαιωθούν ύστερα από εξετάσεις – διαγωνισμό, οι οποίες όμως με το άρθρο 19 καταργούνται.

Στη συνέχεια **διαμαρτύρεται για την προσθήκη την οποία ζήτησαν συνάδελφοι βουλευτές στην παράγραφο 4, σύμφωνα με την οποία ο δάσκαλος προκειμένου να κριθεί θα πρέπει να εμφανίζει και την εθνική του δράση.** Ωστόσο δεν υπάρχει μεγαλύτερο πιστοποιητικό εθνικής δράσης από εκείνη που έχει ένας δάσκαλος που διδάσκει επί δώδεκα και πλέον χρόνια τα Ελληνόπουλα. Η μέχρι σήμερα εμπειρία δείχνει ότι τέτοιες διατάξεις οδηγούν σε καταστάσεις **απαράδεκτες, όπως οι δηλώσεις νομιμοφροσύνης.** Οι δάσκαλοι πάντοτε έπαιξαν το ρόλο τους σε όλους τους εθνικούς αγώνες. Δεν είναι λοιπόν ανάγκη να ζητηθεί από το δάσκαλο να εμφανίσει άλλη εθνική δράση από εκείνη της προσφοράς των δυνάμεών του για την εκπαίδευση των Ελληνόπουλων.

Για το άρθρο 20, στην 1^η παράγραφό του, εκτός των πέντε θέσεων που προβλέπονται για τα αγγλικά, τα γαλλικά, την ωδική.. της οικοκυρικής κ.λ.π., η ΕΔΑ προτείνει και μία θέση γεωπονικής για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Προτείνει επίσης να γίνει διάταξη και να υπάρχουν θέσεις. Ζητά επίσης να αρθεί ο περιορισμός που αφορά την δυνατότητα να διδάξουν καθηγητές ξένων γλωσσών από την Εσπερία και τις ΗΠΑ. Θίγει επίσης και το θέμα των ινστιτούτων ξένων γλωσσών, το οποίο όμως ο Λ. Ακρίτας δεσμεύεται ότι θα το φέρει σύντομα στη Βουλή.

Ο Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ), υποστηρίζει ότι ο νέος δάσκαλος, όπως τον οραματίζεται το νομοσχέδιο πρέπει να είναι ανώτερης στάθμης. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, η πρόταση να χαρακτηριστούν οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες ως Ανώτατες Σχολές συμβάλλει σ' αυτό το σκοπό. Χαρακτηρίζει ως σφάλμα τη μη αποδοχή της πρότασης για ανωτατοποίηση των σχολών αυτών, **(συντάσσεται έτσι με την ΕΔΑ).** Συμφωνεί επίσης με την πρόταση της

²⁷⁶ Για την κρίση των Συμβουλίων Επιλογής λαμβάνονται υπόψη κυρίως τα εξής στοιχεία των υποψηφίων : ο χαρακτήρας, το ήθος, η διδακτική και ηγετική ικανότητα και δράση και οι τίτλοι σπουδών στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, η συγγραφική δράση. Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΜΑ'. Βλ. Παράρτημα

²⁷⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 19, δικαίωμα υποβολής αίτησης για κρίση για την κατάληψη θέσης του κατά του προηγούμενου άρθρου Εποπτικού Προσωπικού των σχολείων έχουν α. Για τη θέση Επιθεωρητή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης οι δημοδιδάσκαλοι που έχουν αποκτήσει τον 5^ο βαθμό, δωδεκαετή υπηρεσία και μετεκπαίδευση στο Πανεπιστήμιο ή το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Πρακτικά, Βουλής, Συνεδρίαση ΜΑ', βλ. Παράρτημα

Διδασκαλικής Ομοσπονδίας, για την **προσθήκη των μαθημάτων λαογραφίας, λαογνωσίας και πατριδογνωσίας, που υποστήριξε και η Μ. Καραγιώργη**. Υπέρ της ανωτατοποίησης είναι και ο Π. Γυιόκας της ΕΡΕ.

Για το άρθρο 18, συμφωνεί με όσα υποστηρίζει και ο Γ. Λύχνος (ΕΡΕ). Για τη συγκρότηση του Συμβουλίου επιλογής Επιθεωρητών Στοιχειώδους και Μέσης Εκπαιδευσεως, τονίζει ότι δε θα πρέπει να αποκλειστεί και ο διαγωνισμός ως δεύτερο στάδιο. Επίσης δέχεται την πρόταση του Λύχνου να περιλαμβάνονται στην Επιτροπή δύο άνθρωποι γραμμάτων αναγνωρισμένου κύρους. Για το άρθρο 20 **συμφωνεί με τον Β. Εφραιμίδη** ότι ο τρόπος της επιλογής αφήνεται να γίνεται με διατάγματα, ενώ στο συγκεκριμένο νομοσχέδιο γίνεται με μία εξουσιοδότηση. Με τη θέση αυτή συντάσσεται και ο Π. Γυιόκας. Ο **Ι. Χρίστογλου (ΕΡΕ), για το άρθρο 18**, υποστηρίζει για την εξασφάλιση αμεροληψίας των ειδικών συμβουλίων για την κρίση και επιλογή του Εποπτικού Προσωπικού της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, αντί της συμμετοχής των δύο παρέδρων μετέχουν σ' αυτό οι καθηγητές των Παιδαγωγικών του Πανεπιστημίου. Επίσης προτείνει η επιλογή των Επιθεωρητών και Γενικών Επιθεωρητών, να γίνεται κατόπιν διαγωνισμού(την άποψη αυτή υποστηρίζουν, επίσης και οι Π. Γυιόκας και Κ. Στεφανόπουλος, βουλευτές της ίδιας παράταξης.) Με αυτό τον τρόπο όπως υποστηρίζει, θα αποφευχθεί η αυθαιρεσία του Συμβουλίου, καθώς και οι επεμβάσεις τρίτων, στην κρίση των Συμβουλίων. **Τη θέση αυτή υιοθετεί και η ΕΔΑ.**

Ο **Ν. Ζορμπάς (Ε.Κ.)**, θεωρεί (για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες) ότι θα πρέπει να εξυψωθούν οι σχολές αυτές για να εξυψωθεί και ο ρόλος του δασκάλου, επομένως τάσσεται υπέρ της Ανωτατοποίησης των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, **όπως και η ΕΔΑ. Στις ίδιες θέσεις κινούνται και ο βουλευτής Φ. Πιτούλης (Ε.Κ.) και Π. Γυιόκας (ΕΡΕ).** Ο Φ. Πιτούλης θέτει υπόψη του Υπουργού και των βουλευτών το γεγονός ότι και στο εξωτερικό, που δεν ισχύει το σύστημα της επιλογής των καθηγητών, διάφορες Σχολές, μη αυτοτελείς, χαρακτηρίζονται ως Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Θεωρεί λοιπόν ότι η αυτοτέλεια δεν είναι προϋπόθεση, για το χαρακτηρισμό ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος ως Ανώτατου. Η θετική κρίση ενός ιδρύματος ως Ανώτατου θα πρέπει να συνάγεται από τα απαιτούμενα προσόντα των εισαγομένων στις σχολές αυτές, καθώς και από τα προσόντα που απαιτούνται για το διδακτικό προσωπικό των Ιδρυμάτων αυτών. Ο **Γ. Βασιλάτος (Ε.Κ.)**, υποστηρίζει και αυτός την εξίσωση των Παιδαγωγικών Ακαδημιών με τα Ανώτατα Ιδρύματα. Επιπλέον υιοθετεί το αίτημα της διδασκαλικής ομοσπονδίας, που υποδεικνύει να λειτουργήσει σε κάθε Ακαδημία Πρότυπο Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο που θα διευθύνεται από δημοδιδάσκαλο με βαθμό Διευθυντή Α'.

Ο **Κ. Καλλίας (ΕΡΕ)**, διατυπώνει την άποψη, ότι η ανωτατοποίηση των Παιδαγωγικών Ακαδημιών θα αποτελέσει έλξη για υποψήφιους υψηλής στάθμης σ' αυτές. Υποστηρίζει επίσης, ότι στα μαθήματα των Παιδαγωγικών Ακαδημιών θα πρέπει να **προστεθεί και η Ιστορία της Τέχνης και η Λαογραφία, θέση που έχει υποστηρίξει και η Μ. Καραγιώργη.**

Ο **Λ. Περρωτής (ΕΡΕ)**, προτείνει για το άρθρο 18, ότι ως κριτήριο, για τη σύσταση των Επιτροπών, θα πρέπει να τεθεί και η **εθνική δράση**, «Δεν είναι νοητόν να μην υπάρξει η δυνατότης της εγγυήσεως της εθνικής δράσεως.»²⁷⁸

Ο **Α. Βερνίκος (Ε. Κ)**, για το άρθρο 18, πιστεύει ότι θα πρέπει να προσεχτεί ιδιαίτερα η άποψη που αναπτύχθηκε για το διαγωνισμό και περεταίρω να ληφθούν υπόψη το ήθος και η κοινωνική δράση, για την επιλογή των Επιθεωρητών. Στη συνέχεια σχολιάζει τους βουλευτές της Δεξιάς, οι οποίοι κατεχόμενοι από την επιθυμία της διαρκούς προβολής της εθνικής τους ανησυχίας, όπως χαρακτηριστικά λέει, έδωσαν την ευκαιρία στο Β. Εφραιμίδη να δώσει μία θαυμάσια εξήγηση για την εθνική δράση. Επίσης τονίζει ότι επειδή το συγκεκριμένο νομοθέτημα θα είναι ο Καταστατικός Χάρτης της Παιδείας πρέπει να τύχει διακομματικής αποδοχής. Προτείνει, επειδή και τα επιχειρήματα υπέρ του διαγωνισμού είναι ισχυρά, ένα μεικτό σύστημα, ώστε να υπάρχει μία κάποια μορφή διαγωνισμού όχι

²⁷⁸ Λ. Περρωτής Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΜΑ' 29-9-1964 σελ. 295.

όμως ως άκαμπτο και απόλυτο σύστημα, αλλά κατά κάποιο τρόπο ενισχυτικό των άλλων προϋποθέσεων.

Ο Ι. Χαραλαμπίδης (Ε.Κ.), για το άρθρο 18, επισημαίνει ότι εφόσον πρόκειται να επιλεγούν ηγετικά στελέχη για την εκπαίδευση, δεν μπορούν να τεθούν διάφορα θέματα να διαγωνιστούν, καθώς οι διαγωνισμοί αφορούν τους νέους, τους φοιτητές και κυρίως τους μικρούς βαθμούς, σε όλες τις εκδηλώσεις της δημόσιας ζωής. Συμφωνεί ωστόσο να είναι υποχρεωτική η συνέντευξη.

Ο Γ. Παπαγιαβής (Ε.Κ.), προτείνει για την κρίση των συμβουλίων επιλογής, να λαμβάνονται υπόψη τα εξής στοιχεία των υποψηφίων : « η ουσιαστική γενική και επαγγελματική κατάρτιση, οι τίτλοι σπουδών και η συγγραφική δράση, η διδακτική και ηγετική ικανότητα, το ήθος και ο χαρακτήρ και η καθ' όλου κοινωνική υπόσταση και προβολή των υποψηφίων.»²⁷⁹ (άρθρο 18).

Αξίζει να σημειωθεί η στάση που υιοθετεί ο Α. Παπαλουκάς (ΕΡΕ), για το άρθρο 18, ο οποίος προτείνει ένα **συμβιβασμό για το θέμα το εξεταστικό**, στην προσπάθειά του, το σχετικό άρθρο να γίνει ομοφώνως δεκτό. Προτείνει λοιπόν συμβιβαστικά, να μην εξισωθεί η εξέταση των υποψηφίων ηγητόρων της εκπαίδευσης με εκείνη των μαθητών του Λυκείου. Και εκφράζει την ελπίδα ότι με τη μέση λύση της προφορικής εξέτασης, θα συμφωνήσουν όλες οι πτέρυγες της Βουλής, και ότι θα αρθούν οι αντιρρήσεις της παράταξης στην οποία ανήκει η οποία υποστηρίζει τις εξετάσεις. Επιπλέον θεωρεί ορθότατη την άποψη του Α. Βερνίκου και θα ήθελε να προσθέσει ο Υπουργός στα προσόντα αυτό του ήθους και της κοινωνικής δράσης.

Ο Ν. Ζορμπάς, για το άρθρο 19, εκφράζει την άποψη, ότι θα πρέπει να αυξηθεί το χρονικό όριο, σε δεκαπενταετή τουλάχιστον υπηρεσία, για να γίνει κάποιος Επιθεωρητής. Ζητάει επίσης να προστεθεί στη διάταξη και η περίπτωση πρωτοβάθμιων καθηγητών, εφόσον αυτοί έχουν αποκτήσει διδακτορικό πτυχίο, περισσότερα από πέντε χρόνια σπουδών στο εξωτερικό και αξιόλογη συγγραφική δράση. Με την άποψη αυτή **συντάσσεται και ο Γ. Βασιλάτος (Ε.Κ.)**, ο οποίος τονίζει ότι για τη συμμετοχή στον πίνακα Επιθεωρητών, πρέπει η υπηρεσία να είναι **15ετής**. Με τις θέσεις αυτές συμφωνούν και οι **Γ. Βογιατζής και Κ. Καλλίας**, (βουλευτές της ΕΡΕ).

Ο Ι. Χαραλαμπίδης (Ε.Κ.), συμφωνεί με τη 12ετή υπηρεσία. Θεωρεί όμως, αναγκαία την πείρα. Αναφορικά με την τρίμηνη μετεκπαίδευση, δεν τη θεωρεί αρκετή και πιστεύει ότι θα πρέπει, αν χρειαστεί να παραταθεί το σχολικό έτος. Ζητάει επιπλέον, να προστεθεί στα προσόντα και η γνώση μιας ξένης γλώσσας. Προτείνει επίσης, όταν πηγαίνουν στο εξωτερικό για μετεκπαίδευση, να καθορίζεται εκ των προτέρων ένα πρόγραμμα και να συνοδεύονται από διερμηνέα.

Ο Π. Γυιόκας (ΕΡΕ), για το άρθρο 19, συντάσσεται με όσους υποστηρίζουν τη 15ετή προϋπηρεσία και μετεκπαίδευση. Για την μετεκπαίδευση όσων προορίζονται για τη θέση του Γενικού Επιθεωρητή, πιστεύει ότι αυτή θα πρέπει να είναι πενταετής. Συμφωνεί επίσης και με τον **Ι. Χαραλαμπίδου**, για τη μετεκπαίδευση στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ότι το τρίμηνο δεν είναι αρκετό και ότι αυτή θα πρέπει να γίνει ένα έτος.

Ο Α. Ακρίτας, **απορρίπτει την τροπολογία που υπογράφεται από βουλευτές της ΕΔΑ, και τους Παπαλουκά, (ΕΡΕ), Θανόπουλο (ΕΡΕ), Μανιαδάκη (ΕΡΕ), Αντωνιάδη (Ε.Κ.) και πολλούς άλλους**, με την οποία ζητείται οι **Παιδαγωγικές Ακαδημίες να είναι Ανώτατες Σχολές**, ισότιμες με τις υπόλοιπες Ανώτατες Σχολές του Κράτους. Εξηγεί ότι ο λόγος είναι ότι οι Ανώτατες Σχολές είναι αυτοτελείς, έχουν μία αυτοτέλεια από το Σύνταγμα, η οποία προσδιορίζεται από τον τρόπο εκλογής των καθηγητών. Οι ίδιες οι Σχολές εκλέγουν τους καθηγητές. Επίσης, τονίζει ότι στον ιδρυτικό νόμο περί Ακαδημιών, οι Ακαδημίες χαρακτηρίζονται ως Ανώτατες Σχολές. Από πλευράς ουσίας όμως, το να ζητούμε το χαρακτηρισμό των Παιδαγωγικών Ακαδημιών ως Πανεπιστημιακών Σχολών είναι σαν να πλαστογραφείται η πραγματικότητα. Υπάρχουν όπως χαρακτηριστικά λέει έντεκα

²⁷⁹ Γ. Παπαγιαβής, Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΜΑ΄ 29-9-1964 σελ. 296

Παιδαγωγικές Ακαδημίες, για να χαρακτηριστούν ως Πανεπιστημιακές Σχολές θα πρέπει να εξοπλιστούν με διδακτικό προσωπικό Πανεπιστημιακό, το οποίο, δυνάμει του σχετικού άρθρου του Συντάγματος ως αυτοτελείς Σχολές, θα πρέπει να εκλέγουν, πρέπει λοιπόν να υπάρχουν καθηγητές Πανεπιστημιακής στάθμης πέραν των 350. Έτσι δε γίνεται οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες να γίνουν Πανεπιστημιακές Σχολές από τη μία μέρα στην άλλη. Επομένως από τον ιδρυτικό Νόμο, χαρακτηρίζονται ως Ανώτατες Σχολές, Πανεπιστημιακές Σχολές όμως δεν είναι δυνατόν να γίνουν. Ο Γενικός Διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας έχει το βαθμό και το μισθό του Συμβούλου του Πανεπιστημιακού Δασκάλου.

Απαντάει στη Μ. Καραγιώργη, για το ότι θα πρέπει στα τμήματα να φοιτούν περισσότεροι από 40, ότι όταν ο αριθμός των σπουδαστών είναι μεγαλύτερος, μπορούν να δημιουργούν και νέα Τμήματα, αλλά **σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να καθιερωθεί ότι στα Τμήματα θα φοιτούν περισσότεροι από 40, γιατί τότε δε θα είναι δυνατή η διδασκαλία**. Επίσης αποδέχεται την προσθήκη του μαθήματος της **Λαογραφίας**, που με γλαφυρότητα και επιτυχή επιχειρήματα υποστήριξε ο Κ. Καλλίας, (ΕΡΕ) όπως χαρακτηριστικά λέει.

Αποδέχεται επίσης την τροπολογία του Λύχνου (ΕΡΕ), σύμφωνα με την οποία οι απόφοιτοι του Λυκείου με βαθμό άριστα, λίαν καλώς, εγγράφονται και χωρίς ακαδημαϊκό απολυτήριο και την πρόταση πολλών βουλευτών ότι θα πρέπει να γενικευτούν οι υποτροφίες στο τρίτο έτος.

Για το θέμα της **προσχολικής αγωγής**, **απαντώντας πάλι στη Μ. Καραγιώργη**, αναγνωρίζει ότι είναι **ορθές** πράγματι οι παρατηρήσεις της και ότι μελετάται το θέμα της δημιουργίας σχολών νηπιαγωγών. Όλα αυτά υποστηρίζει ότι θα περιληφθούν στο σχετικό νομοσχέδιο για την προσχολική αγωγή του παιδιού. **Δεν υπάρχει ετοιμότητα σήμερα για να αντιμετωπιστεί** το μεγάλο πρόβλημα της προσχολικής αγωγής και από οικονομικής απόψεως και από απόψεως στελεχών.

Υιοθετεί επίσης τις απόψεις που διατυπώθηκαν για τη σωματική αγωγή (και η ΕΛΑ αναφέρθηκε στο θέμα αυτό), δηλώνει όμως ότι δεν έχουν όμως θέση στο παρόν νομοθέτημα αλλά σ' αυτό που ετοιμάζεται. Σύμφωνα με αυτό, η φοίτηση στις γυμναστικές ακαδημίες θα γίνει τετραετής. Πρέπει να αυξηθεί η φοίτηση, για να έχουμε ικανότερο προσωπικό, στο οποίο θα παραδίδουμε το παιδί για να το παρακολουθεί και μέσα στο σχολείο και έξω από αυτό. Επίσης ανταποκρινόμενος, στις ορθές παρατηρήσεις του **Κ. Τσάτσου**, (ΕΡΕ) ότι θα πρέπει στο νομοθέτημα να διατυπωθεί ο κύκλος των κατ' επιλογήν και των κοινών μαθημάτων, κάνει σχετική προσθήκη στο τρίτο έτος των μαθημάτων, γιατί εκεί γίνεται διαχωρισμός.

Για όσα υποστήριξε ο Θ. Παππάς για το άρθρο 17, δηλώνει ότι υπηρετεί μία σαφή σκοπιμότητα. Συγκεκριμένα, το παιδαγωγικό προσωπικό, δηλαδή εκείνοι, οι οποίοι θα διδάξουν τους μέλλοντες δασκάλους θα έχουν μία βαθμολογική και μισθολογική θέση, ανώτερη. Το άλλο προσωπικό των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, είτε φιλόλογοι, είτε Φυσικοί, είτε μαθηματικοί, είναι προσωπικό των σχολείων της Μ. Εκπαιδεύσεως, προσωπικό που καλείται να διδάξει 4-5-6-7 ώρες και από εκεί και ύστερα θα συνεχίσει τη δική του σταδιοδρομία. Δεν είναι δυνατό να εξισωθεί βαθμολογικά και μισθολογικά μέσα στα πλαίσια της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Επιθυμεί να έλξει στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες τις πρώτες επιστημονικές δυνάμεις. Δεν είναι δυνατό το προσωπικό της Μ. Εκπαίδευσης, επειδή μία ορισμένη περίοδο δίδαξαν στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, να έχουν ξεχωριστή θέση.

Για το άρθρο 18, εκφράζει τη βεβαιότητα ότι το σύστημα επιλογής, για το διορισμό του Εποπτικού προσωπικού με εξετάσεις, απέτυχε. Δηλώνει επίσης ότι δεν ισχύουν οι διαγωνισμοί, προκειμένου περί Γεν. Επιθεωρητών, ούτε της Μέσης Εκπαιδεύσεως, ούτε προκειμένου περί Γεν. Επιθεωρητών Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως. Οι μόνοι οι οποίοι υποβάλλονταν σε διαγωνισμό ήταν οι Επιθεωρητές της Στοιχειώδους Εκπαίδευσης, με κριτήρια μηχανικά, μνήμης. Το παρόν Νομοθέτημα καθιερώνει ουσιαστικά κριτήρια, ανάμεσα σε αυτά δέχεται και το ήθος, τη διδακτική και ηγετική ικανότητα και δράση, τη

συγγραφική δράση, τους τίτλους σπουδών στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Επιπλέον θα υπάρχουν και προφορικές εξετάσεις, ένα είδος που παρουσιάζει την προσωπικότητα του μέλλοντος ηγέτη της εκπαίδευσης. Δεν μπορούν οι ηγέτες να εξευρεθούν από τα γραπτά.

Για το άρθρο 19, τονίζει ότι η μετεκπαίδευση των δασκάλων δεν καταργείται. Καταργείται απλώς η μορφή με την οποία γίνεται, καθώς περιέρχεται στην αρμοδιότητα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Για τη 12ετή υπηρεσία, θεωρεί ότι αυτή δεν είναι μικρή. Με αυτόν τον τρόπο δεν αποκλείονται οι μεγαλύτεροι, ενώ υπάρχει η δυνατότητα να αναζητηθούν καλύτεροι υποψήφιοι μεταξύ των νεότερων. Το θέμα της μετεκπαίδευσης θεωρεί ότι είναι πολύ βασικό. Ποτέ δε γίνονταν Επιθεωρητές χωρίς να έχουν μετεκπαίδευση. Χαρακτηρίζει ως επιτυχή σκέψη την μετεκπαίδευση των Παιδαγωγικών Ινστιτούτων και το τρίμηνο στο εξωτερικό, αλλά όπως ορθά είπε ο Π. Γυιόκας αυτό θα πηγαίνουν κατά ομάδες και θα υπάρχει προγραμματισμός για το πού θα πάνε και ποια Ιδρύματα θα επισκεφθούν.

Για το άρθρο 20, **απαντάει στον Β. Εφραιμίδη**, ότι δεν υπάρχει καθηγητής γεωπονικής. Καθηγητές γεωπονικής υπάρχουν μόνο για τις παιδαγωγικές ακαδημίες και αυτοί λίγοι. Για τον προέλευση των καθηγητών, μόνο από Εσπερία και ΗΠΑ, δηλώνει ότι αυτός ο περιορισμός, έχει αρθεί και αναγράφεται ανώτατα ιδρύματα **εξωτερικού**.

Τέλος, υπογραμμίζει την αύξηση του εποπτικού προσωπικού, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να πραγματοποιείται η εποπτεία της εκπαίδευσης και της Στοιχειώδους και της Μέσης και να γίνεται με πληρέστερο τρόπο από αυτόν που γινόταν μέχρι τώρα.

Συνεδρίασις MB' Τετάρτη 30 Σεπτεμβρίου 1964

Στη συνεδρίαση της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 1964, η συζήτηση αφορά το άρθρο 21 για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, καθώς και τα άρθρα 22, 23, 24 και 25 που ρυθμίζουν θέματα σχετικά με την οργάνωση και στελέχωσή του.

Ο **Σ., Μερκούρης** λαμβάνοντας το λόγο ζητά να προστεθεί στη σύνθεση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, μεταξύ των άλλων επιστημόνων και ένας γεωπόνος.

Ο **Β. Εφραιμίδης** τονίζει ότι ο θεσμός αυτός, του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, αποτελεί κάτι νέο. Η ΕΔΑ αντιμετωπίζει το νέο θεσμό με αίσθημα ευθύνης και τον περιβάλλει με πίστη και ελπίδες ότι θα επιτύχει, εάν όμως περιφρουρηθεί από την Κυβέρνηση και το δημόσιο έλεγχο.

Αναφορικά με τους καταργούμενους θεσμούς, η ΕΔΑ διαπιστώνει ότι οι θεσμοί αυτοί δεν αποδείχτηκαν επαρκείς και θεωρεί αναγκαία την αντικατάστασή τους. Βασική κατηγορία για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, είναι ότι ανατίθενται σ' αυτό πολλές αρμοδιότητες. Η **θέση της ΕΔΑ είναι ότι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο θα πρέπει να ασχολείται με την έρευνα και τη μελέτη και με την εποπτεία αλλά και την καθοδήγηση των γενικών και των επί μέρους θεμάτων της Παιδείας**. Αν οι αρμοδιότητες αυτές ανατίθεντο σε διάφορα όργανα θα υπήρχε σύγκρουση αρμοδιοτήτων και απώλεια χρόνου. Δεν είναι η ΕΔΑ υπέρ των «στεγανών διαμερισμάτων» που υποστήριξε ο Κ. Τσάτσος. Στο θέμα ποιος θα κάνει την επιλογή αυτών που θα συναποτελέσουν το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, η ΕΔΑ, είναι αντίθετη με την τροπολογία του Υπουργού, από εντελώς άλλης πλευράς. Η παράταξη της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς, επιθυμεί υπεύθυνη για την επιλογή των προσώπων να είναι η Κυβέρνηση και να υπάρχει η ευχέρεια στο κυρίαρχο αυτό Σώμα να ελέγχει την Κυβέρνηση για τις ευθύνες, την απόδοση και τη σύνθεση του Εκπαιδευτικού Ινστιτούτου. Με την τροπολογία του Υπουργού δεν υπάρχει *«το σκληρόν, ούτε η κάλυψις των ευθυνών της Κυβερνήσεως, μου επρότειναν αι σχολαί και οι διάφοροι ειδικοί κλητοί λέγει ο κ. Υπουργός»*.²⁸⁰

Σ' ό,τι αφορά τη σύνθεση η **ΕΔΑ πιστεύει ότι θα πρέπει να είναι αντιπροσωπευτικότερο το Συμβούλιο και θα πρέπει σ' αυτό να αντιπροσωπεύονται**

²⁸⁰ Β. Εφραιμίδης Συνεδρίαση MB'30-4-1964

επιστήμονες Γεωπονικών μαθημάτων. Αλλά εφόσον γίνεται λόγος για αντιπροσωπευτική πνευματική ηγεσία, θα πρέπει στο Συμβούλιο να μην είναι μόνο εκπαιδευτικοί αλλά και πνευματικοί ηγέτες όπως, οι λογοτέχνες. Γιατί οι άνθρωποι αυτοί ασκούν παιδεία του έθνους. Αν στο Συμβούλιο μετέχουν και προσωπικότητες του πνευματικού κόσμου αυτό θα είναι στοιχείο ζωντανό και θα βοηθήσει να μην υπάρχουν παρωπίδες στην εξέταση διαφόρων θεμάτων. Θα πρέπει λοιπόν ο Υπουργός, να βρει έναν τρόπο ώστε στη σύνθεση του αντιπροσωπευτικού οργάνου να περιληφθούν και οι λογοτέχνες. Στο άρθρο αναφέρεται ότι θα υπάρχει μια επιστράτευση στελεχών και ιδιαιτέρως εκείνων οι οποίοι διαπρέπουν στο εξωτερικό. Η ΕΔΑ ωστόσο επισημαίνει ότι η επιμόρφωση και η μετεκπαίδευση στο εξωτερικό γίνεται ανάλογα με τις επικρατούσες σε κάθε χώρα απόψεις και ροπές που είναι συνήθως διαφορετικές απ' αυτές που υπάρχουν στην Ελλάδα. Ερχόμενοι στην Ελλάδα θα είναι φορείς αυτών των διαφορών. Πρέπει όμως στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο να γίνεται η αναγκαία επεξεργασία για την ελληνοποίηση της Παιδαγωγικής που θα εφαρμόζεται στη Χώρα μας.

Ο Γ. Πανάγος επαναλαμβάνει την πρότασή του για την **ίδρυση ινστιτούτου που θα ασχολείται με τη μελέτη και αναβίωση των αρχαίων σπουδών.** Επισημαίνει ότι στο άρθρο 21 δεν περιλαμβάνεται η έρευνα του αρχαίου κόσμου. Επαναλαμβάνει ότι από τον αρχαίο κόσμο θα πρέπει να επιλεγεί ό,τι έχει ουμανιστικό περιεχόμενο και αφού αποκαθαρεί να δοθεί στα παιδιά. Η σημερινή βάση της παιδείας πρέπει να έχει ως περιεχόμενο τον ανθρωπισμό. Προσθέτει επίσης ότι αυτό το έργο, δε θα πρέπει να είναι μόνο των Ελλήνων, αλλά και όλων των επιστημόνων του κόσμου. Επίσης θεωρεί ότι πρέπει να είναι φιλικά προσκείμενοι στην Κυβέρνηση, οι άνθρωποι που καλούνται να εφαρμόσουν το νέο αυτό θεσμό, που θεσπίζει η Κυβέρνηση με το παρόν Ν.Δ.

Ο Ι. Παπαδημητρίου, αναγνωρίζει ότι **σπουδαία καθήκοντα** ανατίθενται στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, επαναλαμβάνει τους ενδοιασμούς της ΕΔΑ αναφορικά με τη σύνθεση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, γιατί θα δημιουργηθούν τάσεις ²⁸¹ **και η σύνθεση θα αναπνέει τον αέρα των αιθουσών των πόλεων και όχι του λαού της υπαίθρου.** Η Ελλάδα είναι χώρα κατεχοχόν γεωργική και από τη σύνθεση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, λείπουν ο χημικός, ο γεωπόνος, εκείνοι οι οποίοι θα ενδιαφερθούν για την για την ανάπτυξη και εκβιομηχάνιση της αγροτικής οικονομίας. Ζητά λοιπόν, να συμμετέχουν στη σύνθεση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου χημικοί, γεωπόνοι, καλλιτέχνες και γενικά εκπρόσωποι απ' όλους τους επιστημονικούς κλάδους.²⁸²

Ο Ν. Κιτσίκης, τέλος, από την πλευρά της ΕΔΑ παρατηρεί ότι δεν ήταν αναγκαία, για τη συγκρότηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, η κατάργηση δοκιμασμένων θεσμών όπως του Α.Ε.Σ. που ως θεσμός είχε προσφέρει πολλά από το 1912, του Υ.Μ.Σ. που είχε επίσης προσφέρει πολλά στην ανάπτυξη της εκπαίδευσης και του φρονήματος του εκπαιδευτικού κόσμου. Αλλά και η μετεκπαίδευση των δασκάλων δεν ήταν στείρα και η ΕΣΕΛΕΤΕ, αποτέλεσε πρότυπο. Για αυτούς τους θεσμούς επισημαίνει ότι θα έπρεπε να υπάρξει διάρκεια και όχι κατάργηση.

Από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο όμως, «λείπουν ειδικοί, (για τα προγράμματα, τα βιβλία, τις μεθόδους έρευνας κ.λ.π.) των ξένων γλωσσών, Μουσικής, Γυμναστικής, Οικιακής Οικονομίας, Καλών Τεχνών, Ναυτικής Εκπαιδεύσεως και γεωπόνοι, ενώ πλεονάζουν οι δημοδιδάσκαλοι, οι μηχανικοί και εν μέρει οι θεολόγοι.»²⁸³ Επίσης **απουσιάζουν ειδικοί των παιδαγωγικών** επιστημών για τη μέση εκπαίδευση, την οργάνωση και τη διοίκηση της Παιδείας, των διδακτικών μεθόδων, των προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης, παρά το γεγονός ότι το ίδρυμα ονομάζεται «Παιδαγωγικό Ινστιτούτο».²⁸⁴ Επίσης θεωρεί ως

²⁸¹ «...ο μεν φιλόλογος θα ενδιαφέρεται περισσότερο δια τα προβλήματα της επιστήμης του, ο μαθηματικός και ο φυσικός δια τα προβλήματα της ιδικής των επιστήμης.» Πρακτικά, Συνεδρίαση Βουλής ΜΒ' 30- 9- 1964, σελ. 318

²⁸² Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΜΒ' σελ. 310-311

²⁸³ Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΜΒ' σελ. 326

²⁸⁴ Πρακτικά Βουλής, ο.π. σελ. 326

ανεπαρκή την απαιτούμενη προϋπηρεσία αυτών που διορίζονται ως εισηγητές ή πάρεδροι, καθώς και την τοποθέτησή τους από «φίλους και ομοϊδεάτας», που χαρακτηρίζεται ως πρωτάκουστη διάταξη.²⁸⁵ Θεωρεί επίσης, ότι ο βαθμός για τους εισηγητές, πρωτοβάθμιους καθηγητές ή βοηθούς Γυμνασιάρχες είναι πολύ χαμηλός για επιστήμονες που προορίζονται για ανώτερα έργα και που επιλέγονται κατόπιν διαγωνισμού. Κανένας άξιος εκπαιδευτικός δε θα ενδιαφερθεί για τη θέση εκτός αν ζει στην Αθήνα. Όσοι επίσης έχουν πτυχίο Πανεπιστημίου εξωτερικού εξαφανίζονται στο σχέδιο Ν.Δ. Αλλά και το διδακτορικό δίπλωμα αν δεν είναι Πανεπιστημίου εξωτερικού, για το οποίο χρειάζονται τρία με τέσσερα χρόνια σπουδών και όχι η σύνταξη ενός φυλλαδίου, όπως απαιτείται στην Ελλάδα, είναι προσόν ανάξιο λόγου.

Ο Κ. Καλλίας (ΕΡΕ), προτείνει σταδιακή δράση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου ώστε να εμπνεύσει εμπιστοσύνη. Ο Γ. Λύχνος (ΕΡΕ), υποστηρίζει ότι ο θεσμός του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, συνιστά περιφρόνηση, υποτίμηση του παρελθόντος της Ελληνικής εκπαίδευσης και το παρελθόν δε λέει ότι δεν υπήρξε Παιδεία στο Ελληνικό Κράτος. Ο Π. Γυιόκας (ΕΡΕ), ισχυρίζεται ότι, παρά το γεγονός ότι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, είναι όργανο μελετών και ερευνών, δε συνδέεται όμως με καμία διάταξη, του παρόντος άρθρου, με την έμπρακτη επιδίωξη και πραγμάτωση των κρατικών αυτών σκοπών. Ο Α. Περρωτής (ΕΡΕ), επισημαίνει ότι ενώ το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο έχει διοικητικές αρμοδιότητες δεν βλέπει σ' αυτό, καμία συμμετοχή τεχνικών εμπειρογνομόνων.

Ο Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ), συμφωνεί με την ΕΔΑ, για τη σύνθεση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Παρατηρεί ότι υπάρχουν σοβαρές παραλείψεις για ορισμένες ειδικότητες. Υποστηρίζει ότι **θα έπρεπε να εμπλουτιστεί αυτό με γεωπόνο και με ειδικό για τη διοίκηση της εκπαίδευσης και άλλους.** Υπάρχει επίσης μία ασυνέπεια, ότι ενώ σε όλο το σχέδιο Ν. Δ. βγαίνει από τις διατάξεις του και επέμεινε ο Υπουργός, ότι δεν εξετάζονται θέματα τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, εντούτοις, εδώ προβλέπει και την ειδικότητα της τεχνικής εκπαίδευσης. Προτείνει να υπάρχουν επιστήμονες απ' όλες τις ειδικότητες. Αναφορικά με τα προσόντα που έχουν σε διάφορες διατάξεις, είτε δάσκαλοι, είτε καθηγητές, που έχουν εκπαιδευτεί στο εξωτερικό, θέλει να μην αναφέρεται μόνο «Μετεκπαίδευση», αλλά να αναφέρεται «Με εξετάσεις και πτυχίο».

Ο Κ. Τσάτσος (ΕΡΕ), αναφορικά με τον τρόπο εκλογής των μελών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου προτείνει τροποποίηση στην τροπολογία του Υπουργού. Για τον αριθμό των μελών της επιτροπής προτείνει άλλα 3 μέλη. Δύο αιρετούς συμβούλους, της Μέσης και της Στοιχειώδους και ενός δικαστικού. Ζητά επίσης να μετέχουν στην επιτροπή και από τη Φιλοσοφική και Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Προτείνει επιπλέον, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, όχι «δύναται να ορίζεται», αλλά «ορίζεται», μεταξύ των Καθηγητών των Ανωτάτων Σχολών.

Ο Α. Παπαϊωάννου (Ε.Κ.), ανάμεσα στα άλλα, προτείνει ως Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για τη Μέση Εκπαίδευση να ορίζεται και ένας χημικός και να περιοριστούν οι δύο φυσικοί σε έναν. Αλλά και για την επαγγελματική εκπαίδευση, τονίζει ότι πρέπει να διοριστεί **ένας Σύμβουλος και ένας Πάρεδρος**, από τους αντίστοιχους τρεις Συμβούλους και τρεις Παρέδρους, **γεωπόνοι για αντιπροσωπεύουν την αναπτυσσόμενη γεωργική και επαγγελματική εκπαίδευση (Στο σημείο αυτό συγκλίνει με ΕΔΑ).**

Αξίζει να σημειωθεί η στάση του **Κ. Βενέτη** από την πλευρά της ΕΡΕ, που εκφράζει **διαφορετική άποψη από εκείνη των υπόλοιπων βουλευτών της ΕΡΕ.** Πιστεύει ότι η Κυβέρνηση πρέπει να λάβει την απόλυτη πρωτοβουλία και διαφωνεί με την τροπολογία του Υπουργού, με την οποία μεταφέρονται οι ευθύνες στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, **συμφωνώντας στο σημείο αυτό με την ΕΔΑ.**²⁸⁶ Στην παράγραφο 10 διαφωνεί με τον

²⁸⁵ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΜΒ' σελ. 326

²⁸⁶ Αναφέρεται εξάλλου στο Ι. Παπαδημητρίου, λέγοντας «Είπεν ο κ. Παπαδημητρίου, ότι θα είναι καθηγηταί και θα εξετάσουν τα της αρμοδιότητός των μόνο θέματα με στενήν αντίληψιν, ενώθα πρέπει να κατέχοντα προβλήματα του λαού.» Κ. Βενέτης Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΜΒ' 30 -9- 1964 σελ. 325

καθορισμό ορίου ηλικίας για μια τόσο σοβαρή αποστολή. Τονίζει επίσης ότι η αποστολή του Ινστιτούτου έχει ανάγκη από τεράστιες πιστώσεις. Επιπρόσθετα, αναφέρεται και στους καθηγητές πανεπιστημίου, που επιστρατεύονται και τίθενται επικεφαλής, διαφόρων Κρατικών ιδρυμάτων ή σοβαρών θέσεων και ως καθηγητές συγχρόνως βλάπτουν, όπως ισχυρίζεται, έναν τομέα που υπηρετούν, καθώς είναι φυσική συνέπεια, ο ένας τομέας να τους απασχολεί περισσότερο και να εγκαταλείπουν τον άλλο.

Ο **Χ. Κανδυλλιάρης (ΕΡΕ)**, δίνει έμφαση στην **συμμετοχή γεωπόνου**, στη σύνθεση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, (**συμφωνεί στο σημείο αυτό με ΕΔΑ**). Η συμμετοχή γεωπόνου είναι απαραίτητη για τρεις κυρίως λόγους. Καταρχάς η γεωπονική επιστήμη, είναι νέα επιστήμη με μεγάλη πείρα και ίσως από τις λίγες επιστήμες που εξελίσσεται αλματωδώς. Είναι επίσης δύσκολο, μη γεωπόνος, να παρακολουθεί τις εξελίξεις και τις απαιτήσεις της σύγχρονης γεωργίας. Πέρα από αυτό, τονίζει ότι ο γεωργικός κόσμος είναι το ήμισυ του Ελληνικού πληθυσμού και επομένως έχει το δικαίωμα να συμμετέχει με άξιο εκπρόσωπο του επαγγέλματός του.

Ο **Λ. Ακρίτας**, στη συνεδρίαση αυτή τονίζει ότι αφαιρείται εντελώς η διοίκηση από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και σκοπός του είναι η Παιδαγωγική έρευνα, η μετεκπαίδευση των διδακτικών στελεχών και η καθοδήγηση του Εποπτικού προσωπικού, διαγράφεται επίσης στην παράγραφο 2 η λέξη «εποπτεία», για να μην υπάρχει οποιοσδήποτε συσχετισμός με τη διοίκηση. Τροποποιεί επίσης τις παραγράφους 13 και 14, οι οποίες ανέφεραν ότι πρόκειται να τεθούν και μέλη αριστίνδην, για να μη δοθεί η εντύπωση ότι η Κυβέρνηση με αυτόν τον τρόπο θέλει να βάλει στην εκπαίδευση φιλικά της πρόσωπα.

Απαντώντας στο Σ. Μερκούρη, δηλώνει ότι δεν υπάρχουν γεωπονικά μαθήματα. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, καλεί καθηγητές, διδακτικό προσωπικό, πρόσωπα σημαντικά απ' οπουδήποτε στη χώρα. Αν χρειαστεί για μία ειδική περίπτωση γνωμοδότησης ειδική, αναφορικά με τη γεωπονική ή οποιονδήποτε άλλο τομέα της εκπαίδευσης, επικαλείται απλώς τη συνεργασία ή αναθέτει την έρευνα σε ειδική επιτροπή, αλλά δεν αποτελούν αυτοί οργανικά μέλη του Ινστιτούτου.

Στη συνέχεια παίρνει θέση για την επίθεση που δέχτηκαν οι καθηγητές του Πανεπιστημίου από βουλευτές της Ένωσης Κέντρου. Επισημαίνει ότι σε όλους τους τομείς και στα Πανεπιστήμια αναμφίβολα, υπάρχουν Καθηγητές που δεν ανταποκρίθηκαν, ούτε στις προσδοκίες του λαού, ούτε στις απαιτήσεις της επιστήμης. Τονίζει, ωστόσο, ότι υπάρχει μία μεγάλη, αξιόλογη πνευματική ηγεσία στον τόπο μας, αξιόλογοι καθηγητές Πανεπιστημίου, οι οποίοι έχουν υπηρετήσει τον πολιτισμό του λαού και έχουν ανυψώσει την επιστημονική στάθμη. Σε καμιά, λοιπόν περίπτωση δεν πρέπει να γενικεύεται η επίθεση εναντίον του συνόλου των καθηγητών. Γι' αυτό και καλεί την υπέρτατη επιστημονική και πνευματική ηγεσία, να συμπαρασταθούν στην Κυβέρνηση. Δεν ενδιαφέρεται για τον κομματικό φίλο, αλλά για τον πνευματικό εκείνο ηγέτη που θα καταστήσει πραγματικότητα τη μεγάλη αυτή μεταρρύθμιση. Στο τέλος της Συνεδρίασης, δηλώνει ότι εξέθεσε ενώπιον της Επιτροπής, ορισμένες απόψεις για τη εξασφάλιση, ακόμη περισσότερων αντικειμενικών κριτηρίων, για την επιλογή των μελών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Η Επιτροπή θα συγκροτηθεί μόνο με δική του ευθύνη. Φέρει ακέραια την ευθύνη της σύνθεσης των μελών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και των συμβούλων και των παρέδρων.

Συνεδριάσεις Μ Γ΄ Πέμπτη 1 Οκτωβρίου 1964

Στη Συνεδρίαση αυτή συζητούνται τα άρθρα 22 -30.

Ο **Β. Εφραιμίδης**, στη συνεδρίαση αυτή, διατυπώνει αντιρρήσεις από την πλευρά της ΕΔΑ, για την παράγραφο 3 του άρθρου 23, όπου εκτός των άλλων καταργείται και η Σχολή Εκπαίδευσης Λειτουργών Επαγγελματικής και Τεχνικής Εκπαίδευσης, (ΣΕΛΕΤΕ) χωρίς όμως στην Εισηγητική Έκθεση να αναφέρονται οι λόγοι που οδήγησαν στην κατάργηση της Σχολής. Η θέση της ΕΔΑ είναι ότι η Σχολή αυτή απέδωσε ικανοποιητικά αποτελέσματα και δεν πρέπει να καταργηθεί, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες της χώρας από προσωπικό για τις Επαγγελματικές και Τεχνικές Σχολές. Προσθέτει μάλιστα ότι για τη Σχολή αυτή έχουν

διατεθεί, σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχει σημαντικά ποσά. Θέτει επίσης το ερώτημα τι θα γίνει με όσους φοιτούν σε αυτήν, καθώς και με τους διδάσκοντες. Επισημαίνει, επίσης ότι, για το θέμα αυτό έχει υποβληθεί σειρά τροπολογιών, από τον ίδιο και από πολλούς συναδέλφους. **Επικρίνει** ωστόσο, το γεγονός ότι συνάδελφοι αναφερόμενοι στη δράση μιας σχολής (κυρίως ο Γ. Βασιλάτος (Ε.Κ.) και λιγότερο ο Λ. Ακρίτας), παράλληλα αναφέρονται και στο ότι στην ίδρυση της σχολής αυτής συνέβαλαν χρηματικά ορισμένες ξένες χώρες. Αναφέρεται δε και στο ότι βουλευτής που μίλησε για αυτό (Γ. Βασιλάτος της Ενώσεως Κέντρου), επισήμανε ότι θα πρέπει να αναφέρονται στις χρηματοδοτήσεις αυτές γιατί οι ξένοι παρακολουθούν και θα πρέπει να τους δίνεται εξέχουσα θέση. Ο Β. Εφραιμίδης, θέλοντας να αντιστρέψει τελείως τα πράγματα, δηλώνει ότι αδιαφορεί για το αν παρακολουθούν οι ξένοι, γιατί αν θέλουν μέσω των δωρεών να δημιουργούν εκπαιδευτικά προγεφυρώματα, τότε θα πρέπει να αποκρουστεί η προσφορά. Όμοια καπηλία έγινε και στην περίπτωση των μαθητικών συσσιτίων και στη συνέχεια δήλωσε ο Υπουργός ότι είναι μέριμνα του Κράτους. Ο τίτλος πρέπει να είναι ότι προέρχεται από το Κράτος για να εκλείψει κάθε προπαγάνδα που θα δηλητηριάσει την ψυχή των παιδιών.

Σε άλλο σημείο του λόγου του, ο Εφραιμίδης, επικροτεί τη λειτουργία των πειραματικών σχολείων,²⁸⁷ πρόκειται για αποστολή ανώτερης αποδόσεως Σχολών, όπως χαρακτηριστικά τονίζει.

Στη συνεδρίαση αυτή η ΕΔΑ, δια στόματος **Β. Εφραιμίδη**, **αρνείται τροπολογία** για το άρθρο 24, προτεινόμενη από το βουλευτή Γ. Μεταξά (ΕΡΕ) και προτείνει να αφηθεί το θέμα για επίλυσή του από τον Υπουργό.²⁸⁸ Με την τροπολογία αυτή προτεινόταν η καταργούμενη Υπηρεσία μελετών και συντονισμού να μεταφερθεί στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, αλλά και η προϊσταμένη της υπηρεσίας αυτής να τοποθετηθεί σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, προσθέτοντας σε αυτό μία θέση.²⁸⁹

Για το άρθρο 26, υποστηρίζει τροπολογία των Αποστολάκου Χ. (Ε. Κ.), Κωστή Δ. (Ε.Κ.), Μπακλατζή Ε. (Ε.Κ.), που αφορά 4-5 Υπομηχανικούς, την οποία υποστηρίζει και ο Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ), την οποία τελικά ο Λ. Ακρίτας αποδέχεται παρά τους αρχικούς δισταγμούς του.²⁹⁰

Λίγο πριν τη λήξη της συνεδρίασης, λαμβάνοντας το λόγο, ο **Β. Εφραιμίδης**, σημειώνει ότι τόσο από την πλευρά της Κυβέρνησης, όσο και από τον αρχηγό της ΕΡΕ αναγνωρίστηκε ότι υπήρχε διάθεση από όλες τις παρατάξεις, να γίνει το σχέδιο Ν.Δ. καλύτερο για χάρη της παιδείας. Η αναγνώριση όμως αυτή, της ενότητας στις προθέσεις και στις διαθέσεις, θα μηδενιστεί αν δεν υπάρξει ως πρακτική στην εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, στο παρελθόν και στο δημοτικό και στο γυμνάσιο, υπήρξαν κάποιες δήθεν εορταστικές εκδηλώσεις, που καλλιεργούσαν τη μισαλλοδοξία και το πνεύμα του διχασμού. Αποτελεί επιτακτικό λαϊκό αίτημα, να εξοστρακιστεί από το σχολείο η προσπάθεια αυτή που επιδιώκει να δηλητηριάσει τις ψυχές των παιδιών. Είναι σημαντικότερο να γνωρίζουν οι μαθητές τι είναι αυτό που ενώνει τους Έλληνες και όχι τι τους χώρισε. Πρέπει, κατά συνέπεια, το πνεύμα από τις συζητήσεις του σχεδίου Ν.Δ. να μεταφερθεί στο σχολείο και να εξαλείψει το μίσος. Τότε μόνο υπάρχει δυνατότητα να μιλάει κανείς για το μέλλον και όχι για το παρελθόν.

Τέλος ο **Ε. Σακελλάρης**, θέτει δύο θέματα, τα οποία σύμφωνα με την άποψή του θα μπορούσαν να αποτελέσουν ξεχωριστό άρθρο. Αυτά είναι η προσμέτρηση του χρόνου προϋπηρεσίας εκπαιδευτικών που υπηρέτησαν στην Κύπρο, απολύθηκαν για την εθνική

²⁸⁷ Συγκεκριμένα ζητά τη διατήρησή τους «...και επιβάλλεται να τας διατηρήσωμεν» Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΜΓ' σελ. 347

²⁸⁸ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΜΓ' σελ. 349

²⁸⁹ Η άποψη της ΕΔΑ είναι να μη γίνει δεκτή η υποβληθείσα τροπολογία γιατί θα είναι σε βάρος του προσώπου που προτείνουν οι υποστηρικτές του, εις βάρος του νέου θεσμού του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Η μόρφωση και η πείρα ενός ατόμου θα πρέπει να αποτελούν κριτήρια για την κατάληψη μιας θέσης. Θέση της ΕΔΑ είναι ότι το θέμα θα πρέπει να το λύσει ο ίδιος ο Υπουργός. Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΜΓ' σελ. 349

²⁹⁰ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΜΓ' 1 -10-1964 σελ. 350

τους δράση και επανήλθαν. Το δεύτερο αφορά την επανεξέταση απορριφθέντων μαθητών στα γυμνάσια.²⁹¹ Για το πρώτο θέμα ο υφυπουργός απαντά ότι είναι θέμα Ελεγκτικού Συνεδρίου, ενώ για το δεύτερο είναι κατηγορηματικά αντίθετος.²⁹²

Την ίδια άποψη, με αυτή του Ε. Σακελλάρη, για τους καθηγητές που απελάθηκαν από την Κύπρο από τους Άγγλους, υιοθετεί και ο **βουλευτής της Ένωσης Κέντρου, Α. Βερνίκος** και παρακαλεί τον Υπουργό να μη λησμονήσει τυχόν ανάλογες περιπτώσεις, εκπαιδευτικών της Κωνσταντινούπολης, των Αιγυπτιωτών, καθώς και των Σχολών του απόδημου Ελληνισμού. Στηρίζει επίσης το αίτημα των νέων του Αγρινίου για την ίδρυση νυχτερινού Γυμνασίου στο οποίο αναφέρθηκε ο Γ. Σερπάνος. **Και ο Κ.Καλλίας (ΕΡΕ), συμφωνεί με την πρόταση του Ε. Σακελλάρη**, για τους καθηγητές που είχαν εκτοπιστεί από την Κύπρο και ζητάει να μην λησμονηθούν και εκείνοι που ήταν στις φυλακές.²⁹³

Ο **Π. Κανελλόπουλος, (ΕΡΕ)**, εκθέτοντας τις απόψεις της παράταξής του, τονίζει ότι η ΕΡΕ έδειξε διάθεση δημιουργικής συνεργασίας με την Κυβέρνηση αλλά και διάθεση πραγματικά και ουσιαστικά προοδευτική. Η μόνη υποχώρηση που έκανε η Κυβέρνηση απέναντι στην ΕΡΕ, ήταν στο θέμα των Λατινικών, δεχόμενη ότι εκείνοι που θα ζητήσουν την είσοδό τους σε ορισμένες Πανεπιστημιακές Σχολές, θα πρέπει οπωσδήποτε να γνωρίζουν στοιχειώδη Λατινικά. Οι προτάσεις της ΕΡΕ,²⁹⁴ αποκρούστηκαν. Τέλος δηλώνει ότι η ΕΡΕ θα επαναφέρει το σχέδιο ενώπιον της ολομέλειας της Βουλής.

Ο Ν. Ζορμπάς(Ε.Κ.) προτείνει να αναγνωριστεί ως πρότυπο το Γυμνάσιο Οινουσών, προκειμένου να τονωθεί και η περιοχή, πρόταση με την οποία συμφωνεί και Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ), αλλά απορρίπτεται από τον Α. Ακρίτα. Για το άρθρο 24 οι απόψεις του Ν. Ζορμπά ταυτίζονται με αυτές του Κ. Καλλία (ΕΡΕ), γιατί πιστεύει ότι δεν πρέπει να καταργηθούν πρόσωπα που έχουν προσφέρει υπηρεσίες στην εκπαίδευση, αλλά να χρησιμοποιηθούν πάλι για ωφέλεια της εκπαίδευσης.

Ο Γ. Λύχνος (ΕΡΕ), για το άρθρο 24, το οποίο καταργεί το Ανώτατο Εκπαιδευτικό Συμβούλιο, εκφράζει το φόβο ότι θα καταργήσει την αυτοτέλεια της Διοίκησης της Εκπαίδευσης.

Ο Γ. Βασιλάτος (Ε. Κ.), αναφέρεται στα χρήματα που εισέφεραν ξένοι, καθώς και ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνεργασίας, για την ίδρυση της ΣΕΛΕΤΕ.

Ο Γ. Βογιατζής (ΕΡΕ), στη Συνεδρίαση αυτή εκτός των άλλων, θέτει το θέμα της διοικητικής προώθησης της Στοιχειώδους Εκπαίδευσης, η οποία έχει να αντιμετωπίσει 24.000 εκπαιδευτικούς και της Μέσης εκπαίδευσης σε ανώτερη βαθμίδα. Επισημαίνει επίσης ένα θέμα που παραλήφθηκε από το σχέδιο Ν.Δ., αυτό της λαϊκής επιμόρφωσης. Τονίζει πάλι ότι η Κυβέρνηση θα πρέπει να επιδιώξει να δημιουργήσει πνευματικά κέντρα στα χωριά, δεν είναι μόνο το δημοτικό Σχολείο. Πρέπει να δημιουργηθεί λαϊκή Βιβλιοθήκη,

²⁹¹ «...είναι γνωστόν, ότι κατά το εκπαιδευτικόν έτος 1963-64 δεκάδες χιλιάδες μαθητών απερρίφθησαν. ...είναι ένα πρόβλημα κοινωνικόν το οποίον απασχολεί δεκάδες χιλιάδες οικογενειών εις την Χώραν μας...Νομίζομεν ότι...θα αποκαθιστούσε αδικίες πολλές εάν εγίνετο δεκτόν το αίτημά των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών αυτών, να δοθεί ακόμη μία εξεταστική περίοδος δια την αποκατάστασιν αυτών των αδικιών.» Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΜΓ' Ε. Σακελλάρης σελ. 353

²⁹² Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΜΓ' ο.π. σελ. 353

²⁹³ «Συνέπεσε να επισκεφθώ εις τας φυλακάς του Λονδίνου τους κρατούμενους Έλληνας υπηκόους και μεταξύ αυτών είδα και καθηγητήν, ο οποίος κατεδικάσθη δια την μεταφοράν όπλων εις την Κύπρον με το πλοίο 'Άγιος Γεώργιος'. Παρακαλώ, η δοθησομένη λύσις να αφορά αμφοτέρας τας κατηγορίας.» Πρακτικά Βουλής Κ. Καλλίας Συνεδρίαση ΜΓ' 1-10-1964, σελ. 354

²⁹⁴ «...να μείνουν αι εισιτήριοι εξετάσεις, δια την μετάβασιν του παιδιού, από το Δημοτικόν Σχολείον, από την Στοιχειώδη Εκπαίδευσιν, εις το Γυμνάσιον...να μείνει εις το Δημοτικόν Σχολείον, ως μάθημα, και η διδασκαλία της καθαρευούσης...να αρχίζουν τα αρχαία Ελληνικά, όπως ήρχιζον πάντοτε, από την πρώτην τάξιν του Γυμνασίου...την όσο το δυνατόν μικροτέραν απόστασιν μεταξύ γυμνασίου και λυκείου...Όχι όμως να φτάσωμεν και εις αυτήν την πλήρην διάκρισιν ουσιαστικήν και διοικητικήν μεταξύ γυμνασίου και λυκείου. ...πέμπτη πρόταση ..εκείνη η οποία συνδέεται με τη μετατροπή των εισιτηρίων εξετάσεων εις τας Ανώτατας Σχολάς εις το σύστημα, το οποίο ετέθη ήδη εις εφαρμογήν, το σύστημα του.. ακαδημαϊκού απολυτηρίου...όσον αφορά τα Θρησκευτικά...του προτεινόμενου θεσμού του Ινστιτούτου.. Π. Κανελλόπουλος, Συνεδρίαση ΜΓ' 1-10-1964, σελ. 332-333

αίθουσες διαλέξεων κ.λ.π. ως ένα κύτταρο πνευματικό. Θεωρεί ότι η Κυβέρνηση για να είναι συνεπής προς τις διακηρύξεις της, θα πρέπει το Τμήμα Λαϊκής Επιμόρφωσης που υπάρχει στο Υπουργείο και είναι παραμελημένο, να ενισχυθεί, να προωθηθεί σε διεύθυνση, ώστε να μπορέσει να εκπληρώσει τον προορισμό του. **Οι θέσεις του αυτές για τη σημασία της λαϊκής επιμόρφωσης και της ανάγκης να εφαρμοστεί προσεγγίζουν ανάλογες απόψεις της ΕΔΑ.**

Ο Α. Λώρας (Ε.Κ.), τονίζει ότι από το Νομοθέτημα, απουσιάζει η **προσχολική ηλικία (θέμα το οποίο έθιξε εκτενώς η Αριστερά)** και ότι αυτό αποτελεί μεγάλο κενό.

Ο Χ. Τούντας (Ε.Κ.), κάνει λόγο για την ύπαρξη πολλών εκπαιδευτικών, οι οποίοι λόγω των κρίσιμων συνθηκών της κατοχής και της μετακατοχικής περιόδου αναγκάστηκαν να παραιτηθούν και άλλοι από αυτούς απολύθηκαν για εγκατάλειψη θέσης. Εκφράζει την άποψη ότι αυτοί πρέπει να επανέλθουν, εφόσον έχουν πενταετή υπηρεσία και δεν έχουν υπερβεί το πεντηκοστό έτος της ηλικίας τους. Θεωρεί το θέμα πολύ σοβαρό και θα πρέπει να απασχολήσει την Κυβέρνηση, καθώς υπάρχει έλλειψη καθηγητών ορισμένων ειδικοτήτων.

Ο Α. Ακρίτας τονίζει ότι κατά τη διάρκεια των συζητήσεων, για την ψήφιση του σχεδίου Ν.Δ., δεν υπήρχαν κομματικά φράγματα, ούτε της αριστεράς, ούτε της δεξιάς, ούτε του Κέντρου αφού πολλοί βουλευτές υποστήριξαν διαφορετικές απόψεις, πολλές φορές εντελώς αντίθετες, με τη θεωρούμενη επίσημη γραμμή του κόμματος.

Με το συγκεκριμένο νομοθέτημα, για πρώτη φορά ο Βυζαντινός κόσμος γίνεται μάθημα του Λυκείου. Για πρώτη φορά ο συνεχής και αδιάκοπος πνευματικός οπλισμός του γένους, αποτελεί τη διδακτική ύλη των Γυμνασίων και των Λυκείων. Για το θέμα των εισιτηρίων εξετάσεων κρίθηκε ότι δεν έπρεπε οι μαθητές να καλούνται σε εισιτήριες εξετάσεις για το Γυμνάσιο λόγω της επεκτάσεως της υποχρεωτικής παιδείας σε εννέα χρόνια και γιατί επικράτησε η γενική άποψη από όλες τις πτέρυγες, ότι ο νέος Έλληνας πρέπει να δικαιούται μιας γενικής Παιδείας προτού αρχίσει η επαγγελματική εξειδίκευση. Το Γυμνάσιο είναι το μεγαλύτερο σχολείο της Δημοκρατίας. Για πρώτη φορά κείμενα του Ευαγγελίου διαβάζονται στην Ε' και στην ΣΤ' τάξη του Δημοτικού, έτσι εισάγεται στη διδασκαλία της αρχαίας γλώσσας με τρίωρη εβδομαδιαία διδασκαλία. Το νομοσχέδιο αναγνωρίζει μία γλωσσική πραγματικότητα και με αυτήν την έννοια έγινε αποδεκτή η ανάγκη διδασκαλίας της καθαρεύουσας. Η τομή είναι ότι το Γυμνάσιο επιστεγάζει τη λαϊκή μόρφωση, ενώ το Λύκειο παρασκευάζει τη νέα ηγεσία του Έθνους. Το ακαδημαϊκό απολυτήριο εξασφαλίζει ισότητα ευκαιριών, αφού φτωχοί και πλούσιοι, με ίσους όρους, συναγωνίζονται στους τόπους καταγωγής των. Για το μάθημα των Θρησκευτικών επισημαίνει ότι ποτέ δεν υπήρξαν πρωτεύοντα, υπήρξαν πάντοτε υποχρεωτικά

Για το Ινστιτούτο, τονίζει ότι αυτό απομακρύνεται από κάθε εμπλοκή από τη διοίκηση. Και πράγματι δεν υπάρχει πουθενά διοίκηση εκτός από το γεγονός ότι σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου προεδρεύει Υπηρεσιακού Συμβουλίου, με όμοιο τρόπο που χρησιμοποιούνται ανώτατοι Δικαστικοί για να προεδρεύουν Υπηρεσιακών Συμβουλίων, χωρίς να ασκούν διοίκηση. Κάνει αναφορά στην τροπολογία που εισήγαγε και επικρίθηκε και από τις δύο πτέρυγες, σύμφωνα με την οποία, αναθέτει σε Επιτροπή από Καθηγητές υπό την Προεδρία του Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών να εισηγηθεί διπλάσιο αριθμό μελών από τα οποία να επιλεγούν από την Κυβέρνηση σαράντα Πάρεδροι και Σύμβουλοι. Και ποιος θα τολμούσε στην περίπτωση αυτή, σε μία Επιτροπή την οποία θα επέλεγε να ανατρέψει τη σειρά των υποψηφίων; Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο θα περιλάβει ό, τι καλύτερο έχει η Ελληνική Παιδεία στη Στοιχειώδη και Μέση Εκπαίδευση, Κομματικά κριτήρια, πολιτικά κριτήρια, δεν πρόκειται να ισχύσουν στην κρίση αυτή. Εκφράζει επίσης την βεβαιότητα ότι η Ελληνική Βουλή δε θα κουραστεί για να συζητήσει το σχέδιο Ν.Δ. υπό οποιαδήποτε μορφή θελήσει να το επαναφέρει η ΕΡΕ και ότι δεν έχει φράγματα ιδεολογικά στην αναζήτηση γόνιμων λύσεων.

Για το άρθρο 22 προτείνει κάποιες τροπολογίες, στην παράγραφο 3, αυξάνει τον αριθμό των συμβούλων, από 10 σε 12 και από 18 σε 20. Αποδέχεται επίσης τροπολογία του

Ιωάννου, ο οποίος λέει ότι μπορεί να χρησιμοποιηθούν για την μετεκπαίδευση, καθηγητές, υφηγητές ανωτάτων σχολών και προσθέτει και δημόσιοι υπάλληλοι.

Απαντώντας στο Β. Εφραιμίδη, για το άρθρο 23, αναγνωρίζει ότι πράγματι υπήρξε κακή διατύπωση στο σημείο αυτό, **αποδέχεται την τροπολογία που υπέδειξε ο Β. Εφραιμίδης και άλλοι βουλευτές, και γι' αυτό διευκρινίζει ότι τελικά δεν καταργείται η ΣΕΛΕΤΕ**, «...αλλά από της ενάρξεως της λειτουργίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου περιέρχεται εις την αρμοδιότητα αυτού το εκπαιδευτικόν έργον του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαιδύσεως, της μετεκπαιδύσεως των δημοδιδασκάλων και της ΣΕΛΕΤΕ»²⁹⁵ Οι Σύμβουλοι και οι Πάρεδροι θα επανδρώσουν και το Διδασκαλείο και τη μετεκπαίδευση και τη ΣΕΛΕΤΕ, η οποία παύει να είναι μία Σχολή, αλλά λέγεται Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ΣΕΛΕΤΕ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο - Μετεκπαίδευση Δημοδιδασκάλων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο – Διδασκαλείο Μέσης Εκπαίδευσης. Ανακοινώνει επίσης τροπολογία, σύμφωνα με την οποία : «Από της ενάρξεως της λειτουργίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, περιέρχεται εις αυτό το εκπαιδευτικόν έργον του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαιδύσεως των Δημοδιδασκάλων εις τα Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης και της Σχολής Εκπαιδευτικών λειτουργιών επαγγελματικής και τεχνικής εκπαιδύσεως, το δε οργανικώς υπηρετούν παρ' αυτή προσωπικόν μετατάσσεται ως υπεράριθμον εις την κεντρικήν υπηρεσίαν του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων».²⁹⁶ Επίσης για το θέμα της ξένης βοήθειας που επισήμανε ο Β. Εφραιμίδης, δηλώνει ότι η Κυβέρνηση δεν είναι δεκτική σε οποιοδήποτε βιογραφικό ή εκπαιδευτικό ή πολιτιστικό προγεφύρωμα. Δηλώνει κατηγορηματικά ότι παρακολούθησε στενά το θέμα και ότι υπήρξε αγαθή διάθεση και ότι οι Αμερικανοί θέλησαν να βοηθήσουν την Ελλάδα να έχει μία σχολή, ένα όργανο το οποίο να μετεκπαιδεύσει το προσωπικό της ώστε να μπορεί να έχει τεχνικές σχολές.

Για τα θέματα που έθιξε ο Γ. Βογιατζής, επισημαίνει ότι πράγματι πρόθεσή του είναι να δημιουργήσει γενικές διευθύνσεις Στοιχειώδους και Μέσης Εκπαίδευσης. Για τη λαϊκή επιμόρφωση, δηλώνει ότι υπό την ευρεία έννοια ανάγεται στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ως καθοδήγηση ως έρευνα και παρακολούθηση. Η διοίκηση θα παραμείνει στο Υπουργείο Παιδείας και **συμφωνεί με την άποψη ότι η λαϊκή επιμόρφωση πρέπει να αποκτήσει ιδιαίτερη διεύθυνση, λόγω της σπουδαιότητας του θέματος.**

Για την ίδρυση νυχτερινών Γυμνασίων στην πόλη του Αγρινίου, που έθεσε ο βουλευτής της Ένωσης Κέντρου, Γ. Σερπάνος, δηλώνει ότι κατ' επανάληψη τέθηκε το θέμα αυτό, από πολλούς βουλευτές (ανάμεσα σε αυτούς και βουλευτές της ΕΔΑ) και «εν πρώτοις ..δεν πρόκειται εφεξής να ιδρυθούν». Εφόσον επεκτείνεται η υποχρεωτική παιδεία σε εννέα χρόνια, δεν νοούνται νυχτερινά Γυμνάσια, πρόκειται περί νυχτερινών Λυκείων. **Θα επανεξετάσει ωστόσο το θέμα της ίδρυσης νυχτερινών Λυκείων.**

²⁹⁵ Πρακτικά Βουλής, Α. Ακρίτας, Συνεδρίαση ΜΓ' σελ. σελ. 344

²⁹⁶ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΜΓ' Α. Ακρίτας σελ 345

9. Αρχαία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (ΑΣΚΙ)

Αρχείο ΕΔΑ

Κ.469, Φ. 2

9.1 Τίτλος εγγράφου : Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και σχολική Γλώσσα του Γ. Αθανασιάδη

Τα θετικά και τα αρνητικά στα νέα εκπαιδευτικά μέτρα.

Στα **θετικά** στο συγκεκριμένο έγγραφο, τονίζεται ότι υπάρχει «**έφεση απαλλαγής από το καρμανλικό τέλμα**» και επίσης λαμβάνονται αποφάσεις για βελτιώσεις σε μεγάλη κλίμακα.

Υπάρχουν ωστόσο και αρνητικά σημεία που δείχνουν ότι δεν πρόκειται για ριζική ανόρθωση. Πιο συγκεκριμένα :

Κατά πρώτον τα νέα εκπαιδευτικά μέτρα δεν τοποθετούνται σ' ένα γενικότερο πλαίσιο που αφορά τον προγραμματισμό της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανασυγκρότησης.

Κατά δεύτερον δεν επιδιώκεται ένας ουσιαστικός εκδημοκρατισμός της ελληνικής παιδείας, μέσα στα πλαίσια κι αυτός ενός πραγματικού εκδημοκρατισμού της κοινωνικής και πολιτικής ζωής της χώρας.

Οι δύο αυτές αδυναμίες συμπυκνώνονται στη νεοελληνική γλώσσα στα σχολεία, όπου **ο γλωσσικός κυκεώνας συνεχίζεται και τον διατηρεί και το καινούριο νομοσχέδιο.**

Ειδικότερα, στο Δημοτικό Σχολείο η διδασκαλία γίνεται στη δημοτική αλλά στις δύο τελευταίες τάξεις διαβάζονται κείμενα στην καθαρεύουσα για να εξοικειώνονται με αυτήν. Η εξοικείωση ωστόσο με την πραγματική ανάγνωση, έμεινε όνειρο απραγματοποίητο.

Ο γλωσσικός κυκεώνας επιτείνεται στις τρεις τάξεις της υποχρεωτικής εκπαίδευσης μετά το εξάχρονο Δημοτικό, δηλαδή στο τρίχρονο Γυμνάσιο, όπου διδάσκονται γραμματική και συντακτικό της καθαρεύουσας σύμφωνα με το νέο νομοσχέδιο. Σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας, είναι πια η εκμάθηση της καθαρεύουσας και γλωσσικός φορέας στ' άλλα μαθήματα θα είναι πάλι η καθαρεύουσα. Μόνο στο μάθημα των νεοελληνικών θα συνεχίζεται η διδασκαλία της δημοτικής καθώς και σε λίγες μεταφράσεις των αρχαίων κειμένων που είναι στη δημοτική. Έτσι η **νομική κατοχύρωση της δημοτικής καθίσταται «δωρόν άδωρον».**

Στο Λύκειο επίσης **συνεχίζεται η γλωσσική αναρχία, η καθαρεύουσα διδάσκεται σε συνάρτηση με τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας** που σημαίνει ότι και η μετάφραση των κειμένων θα γίνεται στην καθαρεύουσα. Στην περίπτωση αυτή **η ισοτιμία της δημοτικής με την καθαρεύουσα μένει κενή ελπίδα.**

Χαρακτηρίζεται έτσι ως νόθη η γλωσσική αυτή λύση που δίνεται στο Γυμνάσιο. Επίσης το «ελληνοχριστιανικόν πνεύμα», αποτελεί τα δύο πρώτα σκέλη των σκοπών, όπως τους εκθέτει το νομοσχέδιο. Οι στόχοι αυτοί που αποτελούν και την κύρια επιδίωξη είναι : α) η θρησκευτική αγωγή και β) η καθοδήγηση των μαθητών με σκοπό να προσπελάσουν αυτοί τον Αρχαίο Ελληνικό κόσμο.

Αντίθετα η **«παράρμησης των μαθητών προς τη στοχαστικήν διερεύνησιν του φυσικού περιβάλλοντος και της κοινωνικής πραγματικότητας...»** ως τρίτος στόχος διατυπώνεται πολύ αόριστα, λαμβάνοντας **θέση τελείως ασήμαντη.**

Ουσιαστικά ο τρίχρονος πρώτος κύκλος της Μέσης Παιδείας που έπαψε να αποκαλείται «προγυμνάσιο», παραμένει προθάλαμος του ανώτερου κύκλου, που ονομάστηκε «λύκειο» που ωστόσο διατηρεί τους εκπαιδευτικούς σκοπούς και το πρόγραμμα των μαθημάτων, τον παλιό τύπο του κλασικού Γυμνασίου.

Επισημαίνεται ότι η **επιστημονική κατάρτιση** και η **προετοιμασία για τη ζωή** δεν έχουν **πάρει κύρια θέση**, ως βασικά στοιχεία της εθνικής παιδείας, γιατί σ' αυτήν την περίπτωση και η γλωσσική διδασκαλία θα μπορούσε να τεθεί σε διαφορετική βάση, καθώς οι ανάγκες της επιστημονικής κατάρτισης, θα επέβαλλαν την αποκλειστική χρήση της δημοτικής, σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες ή τουλάχιστον σε όλη την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση.

Και συνεχίζει, τονίζοντας ότι είναι αδύνατη η ανύψωση της εκπαιδευτικής στάθμης χωρίς το φυσικό γλωσσικό όργανο εκφράσεως. Οι σκοποί της εκπαίδευσης παραμελούνται και πάλι. Κύριος σκοπός παραμένει η εκμάθηση της καθαρεύουσας.

Η ελληνική διγλωσσία όμως θέτει προβλήματα στην εκπαίδευση. Ο βαθμός της αφομοιωτικής ικανότητας των μαθητών σε καθεμιά από τις δύο γλώσσες διαφέρει. Σ' ό, τι αφορά την καθαρεύουσα έρευνες που πραγματοποιήθηκαν έδειξαν ότι η σχολική απόδοση με γλωσσικό όργανο μάθησης την καθαρεύουσα είναι πολύ χαμηλή. Έτσι **με τα νέα μέτρα καταδικάζονται οι μαθητές της μέσης παιδείας σε μειωμένη σχολική απόδοση.**

Με το νομοσχέδιο διατηρείται ο γλωσσικός στόχος να κάνει το σχολείο δίγλωσσους τους μαθητές του. Πειραματικές όμως έρευνες που έγιναν δείχνουν ότι αυτό που μένει είναι ένα γλωσσικό μπερδεμα. Το σχολείο δεν κατορθώνει να κάνει δίγλωσσους τους μαθητές του.

Αποτελεί επίσης πληγή για την ελληνική παιδεία ο αποπροσανατολισμός στις τρεις ανώτερες τάξεις της εννιάχρονης υποχρεωτικής φοίτησης με συνέπεια την προσκόλληση σε ψευτοϊδανικά ξεπερασμένα.

Ήδη από τη γλωσσική μεταρρύθμιση του 1917 το κέντρο βάρους έπεφτε στην καθαρεύουσα ενώ με τη μεταρρύθμιση του 1964 το **κέντρο βάρους πέφτει στη δημοτική, αλλά μόνο φραστικά.** Γιατί **πρωτεύουσα θέση έχει πάλι η καθαρεύουσα.**

Η διγλωσσία ωστόσο επιδρά και στην πνευματική ανάπτυξη, αφού συντελείται πνευματική διάσπαση με συνέπειες στην κανονική πνευματική ανάπτυξη των παιδιών που βρίσκονται στην ηλικία των 13-14 και 15 χρόνων. Η καθαρεύουσα οδηγεί σε σύγχυση και διανοητικό μπερδεμα.

Αρχείο ΕΔΑ

Κ. 469 Φ. 2

9.2.Τίτλος εγγράφου : περί της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης Στο έγγραφο αυτό παρουσιάζονται οι θέσεις της ΕΔΑ για την εκπαίδευση και η κριτική της στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση Παπανδρέου.

Στο έγγραφο αυτό τονίζεται ως θετικό βήμα, η μετατροπή της εξάχρονης σε εννιάχρονη γενική υποχρεωτική φοίτηση. Η συνολική παιδεία όμως θα πρέπει να γίνει πραγματικότητα χωρίς διακρίσεις κοινωνικές και χωρίς διακρίσεις κατά περιοχές.

« ...γίνεται προβληματική και η ριζική ανόρθωση της παιδείας» εφόσον τα ξένα μονοπώλια καταληστεύουν τους εθνικούς πόρους. Η οικονομική και πολιτική διείσδυση των ξένων επιβάλλει αντίστοιχη ρύθμιση της παιδείας.

«Ο νέος εκπαιδευτικός νόμος που έχει προβληθεί από την Ένωση Κέντρου, ρίχνει όλο το βάρος, μονόπλευρα στην αρχαία παράδοση και μόνο σε μια μορφή της (στον πλατωνικό ιδεαλισμό)»

«Θα πρέπει να γίνεται διαχωρισμός της προοδευτικής σκέψης, της προοδευτικής παράδοσης (επιστημονικής, φιλοσοφικής, λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής)». Επιβάλλεται έτσι η ανάγκη ιστορικής εξέτασης για το σωστό διαχωρισμό και την αξιολόγηση. **Τα περασμένα θα πρέπει να αποτελέσουν γόνιμο στοιχείο, θα πρέπει να παρουσιάζονται στην αιτιακή σύνδεση και αλληλουχία τους, να «εξετάζονται οι αντικειμενικοί όροι που γέννησαν τις μορφές και τα γεγονότα του ιστορικού γίγνεσθαι.»** Και βεβαίως να

εξετάζεται το αν συνδέονται στενά και οργανικά με τα προβλήματα της εποχής. Στα πλαίσια αυτά θα «πρέπει να εξετάζονται ο Ηράκλειτος, ο Δημόκριτος, ο Αριστοτέλης, ο Ευκλείδης, ο Αρχιμήδης και τόσοι άλλοι εκπρόσωποι της επιστημονικής σκέψης που τώρα συστηματικά παραμερίζονται ή αποκλείονται.»

Κεντρική επίσης θέση στο περιεχόμενο της εθνικής μας παιδείας σύμφωνα με την ΕΔΑ θα έπρεπε να λάβουν εκτός από το '21 και η Εθνική Αντίσταση 1940-41 και να **εξαιρούνται έτσι οι προοδευτικές δημοκρατικές παραδόσεις του ελληνικού λαού**, οι αγώνες για την ανεξαρτησία, για την ελευθερία, για τη δημοκρατία.

Αναφορικά με τον εκδημοκρατισμό της παιδείας η ΕΔΑ τον τοποθετεί σε πολιτική και κοινωνική βάση. Η επιδίωξη αυτή ωστόσο δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, χωρίς το γενικότερο εκδημοκρατισμό της δημόσιας ζωής.²⁹⁷

Η **χρήση επίσης της δημοτικής γλώσσας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανόρθωση της παιδείας**. Παρά το γεγονός όμως ότι η επικράτηση ενιαίας εθνικής γλώσσας ήταν αίτημα της αστικής τάξης, δεν κατόρθωσε η τελευταία ακόμη να απαλλαγεί από τη μακραίωνη επικράτηση της διγλωσσίας. Συναισθηματικά πλέγματα, πολιτική ατολμία και άλλες αιτίες οδήγησαν και σήμερα, με το εκπαιδευτικό **νομοσχέδιο της Ένωσης Κέντρου, σε υποχωρήσεις και συμβιβασμούς**. Κανένα έθνος ωστόσο δεν μπορεί να αρνείται την εθνική του γλώσσα, χωρίς βαρύτατες συνέπειες για την εκπολιτιστική του ανάπτυξη. Ιδιαίτερα η **επικράτηση της δημοτικής αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανόρθωση και ανάπτυξη της παιδείας**. «η λύση του γλωσσικού ζητήματος θα πραγματοποιηθεί ασφαλώς με την **πάλη των λαϊκών δημοκρατικών δυνάμεων, που θεωρούν την επικράτηση της ενιαίας εθνικής μας γλώσσας σαν εκπολιτιστική κατάκτηση από τις βασικότερες**. Κανένα έθνος δεν μπορεί ν' αρνείται την **εθνική του γλώσσα χωρίς βαρύτατες συνέπειες για την εκπολιτιστική του ανάπτυξη**»²⁹⁸

Στο έγγραφο επίσης της ΕΔΑ, γίνεται λόγος για **την ανυπαρξία της προσχολικής μόρφωσης στη χώρα μας**. Είναι ανάγκη να ιδρυθούν τριάντα τουλάχιστον Παιδαγωγικές Ακαδημίες Νηπιαγωγών. Χαρακτηρίζει ως σταγόνα στον ωκεανό τη μία που υπάρχει και την άλλη που αποφασίστηκε με το καινούριο νομοσχέδιο να ιδρυθεί.

Για τα παιδιά της σχολικής **ηλικίας, θεωρείται απαραίτητη η ύπαρξη συσσιτίων**, παιδικών πάρκων, χώρων γυμναστικής κολύμβησης κ.λ.π.

Η γενική υποχρεωτική εκπαίδευση έθετε και ακόμα θέτει, σε εισαγωγικά τον όρο «γενική» (Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας, το 16% των παιδιών σχολικής ηλικίας δεν εγγράφονται καθόλου στο δημοτικό σχολείο. Το 30% από τα εγγεγραμμένα διαρρέουν μετά από 3-4 χρόνια φοίτησης)

Η υποχρεωτική εκπαίδευση όμως πρέπει να γίνει **πραγματικά γενική** (συνολική) με την πλήρη εξασφάλιση φοίτησης στο εξάχρονο δημοτικό και με γρήγορη γενίκευση της εννιάχρονης εκπαίδευσης. Στα πλαίσια αυτά για να επιτευχθεί το παραπάνω βασικό μέτρο είναι η εξασφάλιση εργασίας στους γονείς και άνοδος του βιοτικού επιπέδου και η αλλαγή του περιεχομένου της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ώστε να παρέχεται ουσιαστική μόρφωση σε σύνδεση με τη ζωή.

Η ΕΔΑ όμως παρατηρεί, ότι ο νέος εκπαιδευτικός νόμος ορίζει ότι η επιπλέον τριετία στην ήδη υποχρεωτική εξαιτία θα επιβάλλεται σταδιακά και η σειρά της εφαρμογής της θα καθορίζεται κάθε φορά με Βασιλικό Διάταγμα. **«Στο μέτρο λοιπόν αυτό ενυπάρχουν διακρίσεις κατά γεωγραφικά διαμερίσματα που ισοδυναμούν σε μεγάλο βαθμό με**

²⁹⁷ «Ο εκδημοκρατισμός της ελληνικής παιδείας θα επιδιώκεται στις εξής κύριες απόψεις του : α) Με την πραγματική εξασφάλιση ίσων ευκαιριών. β) Με τη σύνδεση του δικαιώματος εκπαίδευσης, με το δικαίωμα επαγγελματικής απορρόφησης της εξασφάλισης μόνιμης εργασίας και παραγωγής. γ) με την εξασφάλιση και τη διεύρυνση του εκδημοκρατισμού στη λειτουργία των ιδρυμάτων, με τη συμμετοχή στη διοίκηση των άμεσα ενδιαφερομένων. δ) με τον εκδημοκρατισμό στο περιεχόμενο.» Αρχείο ΕΔΑ Κ. 469 Φ.2

²⁹⁸ Αρχείο ΕΔΑ Κ. 469 Φ. 2

κοινωνικές διακρίσεις. Οι αγροτικές περιοχές και κυρίως οι φτωχότεροι κάτοικοί τους θα αδικούνται επί χρόνια.»

Η καλύτερη λύση θα ήταν η ενιαία βαθμιαία εφαρμογή σ' όλη τη χώρα, με την πρόσθεση κάθε φορά μιας τάξης, όπως γίνεται η προέκταση της υποχρεωτικής φοίτησης σε άλλες χώρες.

Για το **ενιαίο σχολείο** διατυπώνεται η άποψη ότι το σχολείο πρέπει να είναι **ενιαίο στη διάρθρωση**. «Δεν πρέπει να υπάρχουν τυπικά εμπόδια προώθησης των μαθητών σε ανώτερη βαθμίδα. Να καταργηθούν όλοι οι κοινωνικοί διαχωρισμοί, να μην επιτρέπεται εισδοχή παιδιών σε επαγγελματικά σχολεία από την έκτη τάξη» Επίσης πρέπει να είναι **ενιαίο στις δυνατότητες**. «**Η κατάργηση των διδασκτρών και των εισφορών, σύμφωνα με το νομοσχέδιο, δεν είναι αρκετή για την εξασφάλιση ίσων δυνατοτήτων.**» (Αρχείο ΕΔΑ ο.π.) Πρέπει να δίνονται οικογενειακά επιδόματα σπουδών. Να δημιουργηθούν οικοτροφεία και συσσίτια.

Επιπλέον θα πρέπει να είναι **ενιαίο ως προς το περιεχόμενο**. Συγκεκριμένα τα βασικά μαθήματα (γλωσσικό μάθημα, μαθηματικά, φυσική, χημεία) να είναι, σε όλα τα παράλληλα σχολεία και στις παράλληλες τάξεις και τμήματα, **όμοια και ισοδύναμα**.

Η αρχή του ενιαίου σχολείου εφαρμόζεται σε όλη την κλίμακα της εκπαίδευσης εκτός από την ανώτατη. Εφαρμόζεται στην εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση (δημοτικό και γυμνάσιο) στο λύκειο και στη μέση τεχνική εκπαίδευση. **Το ενιαίο όμως σχολείο δε σημαίνει ισοπέδωση, αφήνοντας να εννοηθεί ότι αυτό γίνεται με το καινούριο νομοσχέδιο.** Στο Γυμνάσιο και περισσότερο στο λύκειο, πραγματοποιείται διαφορισμός, με συγκεκριμένο κάθε φορά προσανατολισμό. Τα βασικά μαθήματα είναι όμοια και στο ίδιο επίπεδο σε όλα τα σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης, με ειδικά μαθήματα προσανατολισμού σε γεωργικές, βιομηχανικές, ναυτικές περιοχές. Με τα ειδικά αυτά μαθήματα, πραγματοποιείται η σύνδεση της διδασκαλίας με τη ζωή. Αυτό θα αποτελέσει την πρώτη εφαρμογή της αρχής της πολυτεχνικής εκπαίδευσης.

Τα λύκεια έτσι θα είχαν ευρύτερη και ουσιαστικότερη διαφοροποίηση, χωρίς να θίγεται το βασικό πρόγραμμα που τους δίνει ισότιμο χαρακτήρα και το δικαίωμα προώθησης στην ανώτερη εκπαίδευση. **Κι ενώ η αρχή της πολυτεχνικής εκπαίδευσης προσδιορίζει τη διαφοροποίησή τους σε : α) κλασικά, β) επιστημονικά γ) επαγγελματικού προσανατολισμού εμπορικά, βιομηχανικά, αγροτικά, ναυτικά. Με το νέο όμως εκπαιδευτικό νόμο διατηρήθηκε η διαφοροποίηση μόνο για τα εμπορικά και τα ναυτικά.**

Η εξύψωση επίσης, του επιπέδου σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης επιβάλλεται από τις ανάγκες της οικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της χώρας και από τη γενική πρόοδο της επιστήμης και της τεχνικής. Δεν είναι σ' αυτή την περίπτωση κατάλληλο το περιεχόμενο του τρίχρονου Γυμνασίου με την προσπέλαση στο αρχαίο πνεύμα. Αντίθετα τα μαθηματικά, η φυσική, η χημεία, η βιολογία, πρέπει να πάρουν κεντρική θέση στα προγράμματα της γενικής παιδείας. Η συστηματική μετάδοση επιστημονικών γνώσεων θα εξασφαλίσει την καλύτερη αντιστοιχία του σχολείου με τις ανάγκες της χώρας καθώς και τις απαιτήσεις για ανάπτυξη.

Κριτική επίσης ασκείται στη σημασία που δίνεται στο θετικό – επιστημονικό περιεχόμενο που δε θεωρείται αρκετή. Πιο συγκεκριμένα, η έμφαση που δίνεται σ' αυτόν τον τομέα, δεν κρίνεται μόνο από την αύξηση των ωρών διδασκαλίας, αλλά από τη **θέση που παίρνει στα προγράμματα**, από το αν ενσωματώνεται οργανικά στο πρόγραμμα. Με το νέο όμως εκπαιδευτικό νόμο, δε συμβαίνει αυτό, αλλά **πρόκειται για απλή πρόσθεση ή παράθεση, κοντά στα άλλα.** Αποτελεί όμως κύρια και βασική επιδίωξη της παιδείας.

Επισημαίνεται επίσης στο έγγραφο ότι **είναι αδύνατο να εφαρμοστούν νέα προγράμματα και να επιτευχθεί διεύρυνση και εκσυγχρονισμός της παιδείας μας χωρίς την εξασφάλιση των απαραίτητων υλικών όρων.**

**Αρχείο ΕΔΑ
Κ. 469 Φ. 2**

9.3.Τίτλος εγγράφου : Οι θέσεις της ΕΔΑ απέναντι στη «Σκοταδιστική» Συνωμοσία.

Το έγγραφο αναφέρεται στον πόλεμο που δέχεται η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Γ. Παπανδρέου και στην κριτική της ΕΔΑ σ' αυτήν. Είναι γραμμένο το 1965, μετά τα γεγονότα της αποστασίας και ενώ έχει προταθεί η πολτοποίηση των καινούριων βιβλίων.²⁹⁹ Έχει ενδιαφέρον γιατί παρουσιάζει τις θέσεις της ΕΔΑ ενώ η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση έχει τεθεί σε ισχύ, βάλλεται όμως από τους εχθρούς της.

« Μπορεί η μεταρρύθμιση του Γ. Παπανδρέου να μην είναι εκείνο που ζητά το 1965. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι έχει πολλά σημεία γόνιμα, που αν εφαρμοστούν σωστά θα συντελέσουν στον εκδημοκρατισμό της σχολείου και στην αναγέννηση της παιδείας.» Παρομοιάζει την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με πεντελικό μάρμαρο ακατέργαστο, που περιμένει τη σμίλη του δημιουργού για να γίνει έργο τέχνης.

Γόνιμα στοιχεία, στο συγκεκριμένο έγγραφο, θεωρούνται : α) **Η εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας**. Το άτολμο βήμα έγινε. Δεν μπήκε η δημοτική γλώσσα ως κύριο όργανο της παιδείας που είναι και επιστημονικά επιβεβλημένο. Έκανε ωστόσο ένα βήμα βάζοντάς την στο πλευρό της καθαρεύουσας. Η ΕΔΑ έχει ζητήσει ως επίσημη γλώσσα του Σχολείου και του Κράτους τη Δημοτική και επιμένει σ' αυτή τη θέση ως το άλφα κάθε μεταρρύθμισης.

β) **Το εννιάχρονο βασικό Σχολείο**. Θεωρείται και αυτό ως **μεγάλο βήμα**. Αν όμως λάβει **το σωστό του νόημα, δηλαδή να είναι ενιαίο και χωρίς κανένα παράλληλο τύπο** σχολείου, να αποτελέσει τη βάση για την προετοιμασία του ανθρώπινου δυναμικού, παρέχοντας γερή γενική μόρφωση και πολυτεχνική κατάρτιση, όπως και σωστό προσανατολισμό. Με τον τρόπο αυτό θα επιτευχθεί το πρώτο βήμα για τον εκσυγχρονισμό και εκδημοκρατισμό του Σχολείου. Αποκλείεται έτσι να υπάρχει μόνο εξάχρονο δημοτικό στην ύπαιθρο και στην επαρχία και πάνω του να στηριχθούν οι μικρές τεχνικές και γεωργικές σχολές όπως προτείνει το σχέδιο για την τεχνική παιδεία. Κι από την άλλη τα τρία

²⁹⁹ «Προς Πολτοποίησης

Δηλώσεις του Υπουργού Παιδείας στους εκπροσώπους του τύπου (Υπουργός ο Ευάγγελος Σαββόπουλος) Τα βιβλία που εξετυπώθησαν, (το 1964 από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων. Πρόκειται για βιβλία των οποίων την έκδοση επιμελήθηκε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Ήταν γραμμένα στη δημοτική και εξέφραζαν ένα καινούριο πνεύμα. Τα κυριότερα ήταν της Αθηνάς Γ. Καλογεροπούλου, *Ιστορία των Αρχαίων Χρόνων*, της Α' Γυμνασίου, του Κώστα Καλοκαιρινού, *Ιστορία Ρωμαϊκή και Μεσαιωνική*, της Β' Γυμνασίου, των Χ. Γκότση – Κ. Γρηγοριάδου, *Η Υπόσχεση και η Εκπλήρωση της Βασιλείας του Θεού*, της Α' Γυμνασίου και *Η Καινούρια Διδαχή και η Κιβωτός*, της Β' Γυμνασίου) προς χρήσιν των μαθητών συνετάγησαν και εξετυπώθησαν, χωρίς να υπάρχει η επιβαλλομένη υπό του νόμου έγκρισις της αρμοδίας επιτροπής. Ήδη, έδωσα εντολήν και συνεστήθησαν επιτροπαί, υπό την προεδρίαν του γενικού γραμματέως και βάσει των πορισμάτων θα αποφανθώμεν εάν θα χρησιμοποιηθούν ή θα αποσταλούν προς πολτοποίησιν. Σημειωτέον ότι τα εν λόγω ακατάλληλα βιβλία εστοίχισαν δια καταβολήν συγγραφικών δικαιωμάτων, δαπάνην χάρτου, εκτυπώσεις, επιμέλειαν κ.λ.π. 40.000.000 δραχμών...»Κ. Θ. Δημαράς Η Μεταρρύθμιση που δεν έγινε τ. Β' Αθήνα 2003, σελ. 291

τελευταία χρόνια να μεταβάλλονται σχεδόν σε παλαιό Σχολαρχείο. Η ΕΔΑ πιστεύει ότι με την πίεση της ελληνικής πραγματικότητας και την πείρα θα πάρει το εννιάχρονο σχολείο τη σωστή μορφή του.

γ) **Στοιχείο επίσης γόνιμο είναι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.** Η ΕΔΑ το θεωρεί βάση και τέλος του όλου παιδαγωγικού έργου. Αυτό θα καθορίσει με Επιτροπές και επιστημονικές εργασίες τη στάθμη γνώσεων που απαιτούνται σε κάθε κλάδο επιστήμης, θα αναδιαρθρώσει την ύλη, θα δώσει τα αναλυτικά προγράμματα, θα μελετήσει τα νέα εποπτικά μέσα διδασκαλίας, θα φτιάξει το νέο προφίλ του Δασκάλου, θα καθορίσει τη μορφή και το περιεχόμενο των διδακτικών βιβλίων.

Η ΕΔΑ διαπιστώνει ωστόσο ότι **δεν έχουν βρεθεί τα «εξειδικευμένα» πρόσωπα** γι' αυτό το σκοπό.

δ) Γόνιμη θα είναι η ίδρυση Πανεπιστημίων και Ινστιτούτων, θα πρέπει όμως να είναι διαφορετικού επιστημονικού περιεχομένου σε κάθε περιοχή.

ε) Τα **βιβλία είναι θετικό που είναι γραμμένα στη δημοτική.** Η ΕΔΑ ζητά βιβλία που να είναι επιστημονικά γραμμένα και με απαντήσεις στα προβλήματα που θέτει η κοινωνία και η φύση.³⁰⁰

στ) **Μέγιστο ρόλο παίζουν τα βοηθητικά μέτρα όπως τα συσσίτια, η δωρεάν εγγραφή, τα δωρεάν βιβλία, οι υποτροφίες.**

ζ) Για το έργο αυτό χρειάζονται τεράστια ποσά που μπορούν να βρεθούν όπως βρέθηκαν παντού.

Η ΕΔΑ με αυτές τις σκέψεις για το σωστό εκδημοκρατισμό της παιδείας ζητά την **υπεράσπιση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης** Παπανδρέου ως το πρώτο βήμα προς τον εκδημοκρατισμό της παιδείας. Ζητά επίσης την επέκταση και τη βελτίωσή της. Δηλαδή :

«Η Παιδεία να γίνει πραγματικό χτήμα του λαού.» «Να πάψει το σχολείο να χωρίζεται σε «σχολείο μικρής διάρκειας» για το λαό και «σχολείο μεγάλης διάρκειας» για τους λίγους. Αυτό σημαίνει, πως το εννιάχρονο βασικό σχολείο πρέπει να παίρνει όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως, ως τα δεκαπέντε χρόνια. Να μην υπάρχει παράλληλα κανένας τύπος σχολείου. Να αποτελέσει τον κορμό όλης της παιδείας και να δίνει πλούσια γενική μόρφωση και προσανατολισμό σωστό.»³⁰¹

Η ΕΔΑ θέλει να είναι ελεύθερη η προσπέλαση προς τη μέση και ανώτερη μόρφωση απ' όλα τα παιδιά, εφόσον το επιτρέπουν οι πνευματικές τους δυνάμεις. Δε θέλει να υπάρχουν χειρώνακτες χωρίς γνώσεις και τεχνικές δεξιότητες ελάχιστες, για το 90% του λαού, ενώ από την άλλη να υπάρχει ανώτερη κατάρτιση για το 10% μόνο. Η ΕΔΑ δεν επιθυμεί πτώση του μορφωτικού επιπέδου του έθνους αλλά ανύψωσή του με την ελεύθερη προσπέλαση του λαού, σε όσο γίνεται πιο υψηλή μόρφωση.

«Μετά το εννιάχρονο βασικό σχολείο θα αρχίσει η διαίρεση του Σχολείου σε τύπους θεωρητικούς, τεχνικούς και πραχτικούς, ανάλογα με τις κλίσεις των παιδιών τις ανάγκες της χώρας και τις νέες προοπτικές. Εδώ η ένωση θεωρίας και πράξης, σχολείου και ζωής, η ελεύθερη προσπέλαση και μεταπήδηση από τον ένα τύπο στον άλλο, θα αποτελέσουν τη μέση παιδεία τριχρόνη ή και τετράχρονη ανάλογα με τις ανάγκες. Όλοι οι τύποι θα είναι ισότιμοι και όλοι θα επιτρέπουν την είσοδο στην Ανώτατη Παιδεία.»³⁰²

Στο έγγραφο γίνεται λόγος και για την **ανύψωση του δασκάλου:** « Ο Δάσκαλος όποιου βαθμού πρέπει υλικά και ηθικά να υψωθεί. Δε νοείται σήμερα δάσκαλος που να μην έχει πανεπιστημιακής στάθμης μόρφωση. Διάκριση δεν υπάρχει ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς μέσης και δημοτικής παρά μόνο θα είναι διαφοροποιημένη η εξειδίκευση ανάλογα με την εκπαιδευτική βαθμίδα. Ζητούμε τάξεις με 25 μόνο μαθητές.» καθώς και «πλήρη τεχνικό εξοπλισμό των σχολείων» « Εξωσχολική απασχόληση και ψυχαγωγία. Δημιουργία Λεσχών,

³⁰⁰ « Κραυγάζουν να πολτοποιηθούν τα νέα βιβλία- ο λόγος είναι γιατί είναι γραμμένα στη δημοτική γλώσσα και κυρίως γιατί έληξε ο σχολαστικισμός, ο βερμπαλιστικός, ο αντιεπιστημονικός τρόπος που γραφόταν τα παλιά.» Αρχείο ΕΔΑ, Κ. 469, Φ. 2

³⁰¹ Αρχείο ΕΔΑ, Κ. 469, Φ. 2

³⁰² Αρχείο ΕΔΑ Κ. 469, φ. 2

επιστημονικών και καλλιτεχνικών ομάδων μέσα και έξω από το σχολείο. Σχολεία βραδινά για τα εργαζόμενα παιδιά με όλες τις διευκολύνσεις και σμίκρυνση των ωρών εργασίας.»

Η ΕΔΑ ωστόσο βλέπει με λύπη ότι ο βασικός νόμος 4379/64 **λησμόνησε** το άλφα την «**πάλη κατά του αναλφαβητισμού**» όπως και το πυκνό δίκτυ των «**νηπιαγωγείων**». «Αυτά πάντοτε είναι οι πρώτες προσπάθειες κάθε πραγματικής μεταρρύθμισης....Κυρίως στην πατρίδα μας είναι **αναγκαία τα «Σχολεία των ενηλίκων**» να λείψει το αίσχος, το 1/3 του πληθυσμού να είναι αναλφάβητο και αγράμματο.»³⁰³

Το έγγραφο κλείνει με ένα γενικό κάλεσμα της ΕΔΑ προς όλες τις Δημοκρατικές Δυνάμεις κατά του σκοταδισμού και των Σχεδίων της εγχώριας και Ξένης αντίδρασης. Καλεί γονείς, εκπαιδευτικούς, ομοσπονδίες, τα Πανεπιστήμια, Διανοούμενους, Καλλιτέχνες,να ζητήσουν η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση όχι μόνο να μη σταματήσει, αλλά και να βελτιώνεται συνεχώς και να εκσυγχρονίζεται, ώστε να συνεχίσει την πορεία της Ελλάδας προς τα εμπρός.

³⁰³ Αρχείο ΕΔΑ, Κ. 469, Φ. 2

10. Εφημερίδα *Αυγή*³⁰⁴

Μετά την κατάθεση του νομοσχεδίου «περί οργανώσεως και διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως» θα δημοσιευτούν στην εφημερίδα *Αυγή* άρθρα διανοουμένων και βουλευτών της ΕΔΑ που ασκούν κριτική στο συγκεκριμένο νομοσχέδιο.

10.1 Εφημερίδα *Αυγή* 19 Ιουλίου 1964

Τίτλος άρθρου : « Το σχέδιο νόμου περί παιδείας» της Ρόζας Ιμβριώτη

Η Ρόζα Ιμβριώτη στο άρθρο της « Το Σχέδιο νόμου Περί Παιδείας», επισημαίνει ότι παρά το γεγονός το Σχέδιο Νόμου έχει πολλά και καλά νέα πράγματα. Εντούτοις σε ορισμένα καίρια σημεία παρουσιάζει **στάση απολογητική, ατολμία και σύγχυση, που προέρχεται από την προσπάθειά της να ξεπεράσει τις προκαταλήψεις της Αντίδρασης.**

Χαρακτηρίζει ως εξοργιστικό το γεγονός ότι στην αρχή του νομοσχεδίου όπου γίνεται μια συνοπτική ιστορική ανασκόπηση της παιδείας, το γεγονός ότι «ο εισηγητής αγνοεί.. το μεγάλο γλωσσικό και εκπαιδευτικό κίνημα» (Ψυχάρη- Αθεϊστικά –Εκπαιδευτικό Όμιλο- Εκπαιδευτική και γλωσσική μεταρρύθμιση κ.λ.π.) τη μεγάλη πάλη των προοδευτικών δυνάμεων κατά της Αντίδρασης. Αντίθετα, παρουσιάζει τη νομοθεσία 1929- 30 με υπουργό τον Παπανδρέου, σαν μεγάλο βήμα. Ο νόμος εκείνος όμως το μόνο που έκανε ήταν να χωρίσει σε εξάχρονο δημοτικό και εξάχρονο γυμνάσιο τη γενική εκπαίδευση. Ακολούθησε ο Μεταξάς οι πόλεμοι και η άκρα Δεξιά που ξεθεμελίωσαν πραγματικά την εκπαίδευση.

Και ενώ η εξαγγελία του εννιάχρονου βασικού σχολείου, υποχρεωτικού για όλα τα παιδιά του λαού είχε αναπτρώσει τις ελπίδες για την άνοδο της πνευματικής στάθμης του λαού, στην πράξη όμως, διατυπώνεται στην εισήγηση ότι δεν ενδείκνυται στη Στοιχειώδη Εκπαίδευση αύξηση πέρα από έξι χρόνια. Η συμπλήρωση της μόρφωσης με πρακτικές γνώσεις θα γίνεται στα ειδικά σχολεία επαγγελματικής εκπαίδευσης. **Σύμφωνα με τα παραπάνω, παραμένει η ολιγαρχική νοοτροπία : το σχολείο «μικρής διάρκειας» για τα φτωχά παιδιά του λαού.** Έτσι η θριαμβολογία για το εννιάχρονο βασικό σχολείο ξεχάστηκε. Στοιχειακή όμως μόρφωση σημαίνει άσκηση στον επιστημονικό τρόπο σκέψης, στην έρευνα και στην κατανόηση των νόμων, της φύσης και της κοινωνίας.

Επίσης με το συγκεκριμένο νομοσχέδιο ξαναπαρουσιάζεται το Σχολαρχείο βαφτισμένο σε «Γυμνάσιο», που ανεξαρτητοποιείται και διαμορφώνεται σε σχολείο γενικής εκπαιδεύσεως με ανθρωπιστική βάση. Αποκεφαλίζει έτσι ουσιαστικά το εννιάχρονο βασικό σχολείο μεταφέροντας τα τρία τελευταία χρόνια στη Μέση Παιδεία με το όνομα «Γυμνάσιο». «Από τη βαθμίδα αυτήν θα αρχίσει ο έφηβος να απολαμβάνει τα αγαθά της κλασικής παιδείας τα οποία αποτελούν ανεκτίμητα για τον άνθρωπο και ιδίως δια τον Έλληνα, θησαυρόν». Οι σκοποί είναι οι ίδιοι : «η προσπέλαση στον αρχαίο κόσμο. **Καμιά φροντίδα για την προσπέλαση στην.. πραγματικότητα με τις επιστημονικές επιδόσεις της και τις τεχνικές ανάγκες της.**»

³⁰⁴ Η ΕΔΑ θα αποκτήσει καθημερινή εφημερίδα, την *Αυγή* τον Οκτώβριο του 1952 η οποία θα συνεχίσει να εκδίδεται χωρίς διακοπή μέχρι το 1967. Ηλ. Νικολακόπουλος *Η Καχεκτική Δημοκρατία* εκδ. Πατάκη Αθήνα 2001 σελ. 135 υπ. 80

Εκτός από το μάθημα της «αγωγής του πολίτη» κανένα άλλο μάθημα δεν προστίθεται στο παλιό πρόγραμμα.

Το συγκεκριμένο επίσης σχέδιο νόμου, σε αντίθεση μ' όλες τις άλλες χώρες καθώς και τις επιστημονικές απαιτήσεις, **δε διατηρεί το διαχωρισμό της μέσης παιδείας σε τύπους ανάλογα με τις κλίσεις των παιδιών και το χάρτη της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας**. Ιδρύει έτσι «ενιαίο τύπο Γυμνασίου», ξαναγυρίζοντας έτσι στ αποστεωμένο κλασικό γυμνάσιο, με το νέο όνομα «Λύκειο».

Η Ιμβριώτη υποστηρίζει ότι οι ανάγκες της ζωής απαιτούν ένα κατώτερο και μέσο ισχυρό εργατικό δυναμικό.

Κάνει λόγο για διγλωσσία ή τριγλωσσία στο Γυμνάσιο. Χωρίς να έχει εμπεδωθεί η μητρική γλώσσα, η δημοτική, αρχίζει η γραμματική και το συντακτικό της καθαρεύουσας. Η δημοτική διδάσκεται ευκαιριακά.

Αναφορικά με το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο, δε λύνει το πρόβλημα των εισιτηρίων εξετάσεων, απαιτεί βαριά προπαρασκευή και πολύ χρόνο, ακατόρθωτο για τη σημερινή κατάσταση της παιδείας.

Θεωρεί λανθασμένο το γεγονός, ότι γίνεται νομοσχέδιο για τη Γενική Εκπαίδευση, χωρίς να αρχίσει από τα νηπιαγωγεία, χωρίς να μιλήσει για την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού καθώς και για τον περιορισμό των μαθητών σε σαράντα κατά τάξη, γεγονός που δείχνει ασυγχώρητη παραμέληση των βασικών προϋποθέσεων για αληθινή μεταρρύθμιση.

10.2 Εφημερίδα Αυγή 21-7-1964

Τίτλος άρθρου : «Αυτοδιοίκηση και διοικητική αποκέντρωση στην Παιδεία» του Κ. Θ. Παπανικολάου.

Στο άρθρο αυτό ο Κ. Παπανικολάου, κάνει λόγο για την τρομερή, όπως τη χαρακτηρίζει, συγκέντρωση του διοικητικού συστήματος της χώρας μας και ότι το Υπουργείο Παιδείας, η κεφαλή της εκπαίδευσης δεν ξεφεύγει από αυτόν τον κανόνα. Οποιαδήποτε ενέργεια που αφορά την εκπαίδευση πρέπει να γίνεται από την κεντρική υπηρεσία του υπουργείου Παιδείας. (Το άκρατο αυτό συγκεντρωτικό γραφειοκρατικό σύστημα δίνει τη δυνατότητα για τη δημιουργία μιας καθαρά φεουδαρχικής ρουσφετολογίας που κρατάει δέσμιο στο κόμμα το δημόσιο υπάλληλο και τον απομακρύνει από την ευσυνείδητη εκτέλεση της υπηρεσίας του.)

Η Κυβέρνηση όμως της Ένωσης Κέντρου αγνοεί την ανάγκη για διοικητική αποκέντρωση. **Ούτε στο λόγο του πρωθυπουργού και υπουργού Παιδείας, ούτε και στα εκπαιδευτικά νομοσχέδια υπάρχει πρόβλεψη, για τη συμμετοχή αιρετών εκπαιδευτικών στη διοίκηση της Παιδείας και την αποκέντρωσή της.** Σύμφωνα με τις δηλώσεις του πρωθυπουργού (13-4-64) ιδρύεται Παιδαγωγικό Ινστιτούτο με το οποίο συγχωνεύονται το ανώτατο Εκπαιδευτικό Συμβούλιο και οι σχολές μετεκπαίδευσης δημοδιδασκάλων... Αυτό επίσης θα ασκεί (με ειδικά τμήματά του) το γνωμοδοτικό έργο των πολυώνυμων Εκπαιδευτικών Συμβουλίων, που λειτουργούν σήμερα. Αυτά επιχειρεί να καθιερώσει η Ένωση Κέντρου με το Εκπαιδευτικό Νομοσχέδιο. Ο Κ. Θ. Παπανικολάου επισημαίνει **ότι ο πρωθυπουργός όχι μόνο δε θέλει διοικητική αποκέντρωση και αυτοδιοίκηση, αλλά αντίθετα προκαλεί μεγαλύτερη συγκέντρωση, ακόμη και κατάργηση των σημερινών συμβουλίων, που αποτελούσαν ένα βήμα για την εκπαιδευτική αποκέντρωση καθώς και για την κατοχύρωση της θέσης των εκπαιδευτικών.**

Υποστηρίζει λοιπόν ότι δεν πρέπει να υπάγεται η διοίκηση της Παιδείας στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Παρατηρεί ότι ο θεσμός του κεντρικού εκπαιδευτικού συμβουλίου που λειτουργεί από το 1915 ως το 1964, με διάφορες ονομασίες, έχει αποτύχει στο έργο του, γεγονός που αποδεικνύεται από τα χάλια της παιδείας μας. Καμιά σοβαρή προσπάθεια για εκσυγχρονισμό των προγραμμάτων δεν ήρθε στο φως. Οι ίδιοι, οι εκπαιδευτικοί σύμβουλοι επίσης ομολογούν την αποτυχία τους, αποδίδοντάς την στο φόρτο των διοικητικών

καθηκόντων που επωμίστηκαν. Αρνητική επίσης πείρα έχουμε αποκομίσει και από τα μικτά επιστημονικά και γνωμοδοτικά ανώτατα συμβούλια. **Άρα το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο που θα συγκεντρώσει όλες τις αρμοδιότητες, συνεχίζει τα αποτυχημένα πειράματα των προηγούμενων χρόνων.**

Ως τώρα μόνο η ΕΔΑ, απ' όλα τα πολιτικά κόμματα, έθιξε το πρόβλημα για τη διοίκηση και τη διοικητική αποκέντρωση της παιδείας και έθεσε ως βάση για τη μεταρρύθμιση τις παρακάτω αρχές : 1. **την αυτοδιοίκηση** 2. **την αποκέντρωση** 3. **τη συμμετοχή στη διοίκηση της παιδείας όλων των παραγόντων που τους ενδιαφέρει η εκπαίδευση** (δηλαδή κράτος, εκπαιδευτικούς, γονείς μαθητών και σπουδαστές, τοπική αυτοδιοίκηση), 4. **αποκλεισμό από τη διοίκηση της παιδείας κάθε ξένου παράγοντα που ως τώρα πήρε μέρος σ' αυτή** (κλήρου στρατιωτικών, δικαστικών, εξωσχολικών οργανώσεων κ.λ.π.) 5. **χωρισμό του επιστημονικού και του διοικητικού κλάδου στην παιδεία**, τότε θα μπορούσαν να συγκροτηθούν γνωμοδοτικά και διοικητικά όργανα, ικανά να προωθήσουν την εκπαίδευση του λαού. Κάθε χρόνο προβαλλόταν το αίτημα της συμμετοχής αιρετών και μάλιστα ανακλητών αντιπροσώπων των εκπαιδευτικών σε όλα τα συμβούλια και πραγματική αποκέντρωση. Οι αντιπρόσωποι που έως τώρα μπήκαν δεν είναι αιρετοί με άμεση εκλογή από τους εκπαιδευτικούς, αλλά διορίζονται από τον υπουργό και τους γενικούς επιθεωρητές, που σε καμιά περίπτωση δεν είναι εφαρμογή της αρχής της αυτοδιοίκησης.

Επίσης έως τώρα ποτέ δεν έχουν λάβει μέρος στη διοίκηση της παιδείας, αιρετοί αντιπρόσωποι των συλλόγων γονέων μαθητών και της συνμοσπονδίας τους. Επίσης δε λαμβάνουν μέρος στα συμβούλια αιρετοί των γενικών επιθεωρητών και επιθεωρητών δημοτικών σχολείων, καθώς και του διδακτικού προσωπικού της Γυμναστικής Ακαδημίας και των Παιδαγωγικών Ακαδημιών.

Με το άρθρο 27 του εκπαιδευτικού νομοσχεδίου συγκροτούνται τρία κεντρικά διοικητικά – πειθαρχικά συμβούλια στο υπουργείο Παιδείας : Ένα για την παιδεία α' βαθμού, δεύτερο για την παιδεία β' βαθμού και τρίτο για την επαγγελματική. **Οι αποφάσεις αυτών των συμβουλίων δε θα είναι υποχρεωτικές για τον υπουργό**, αφού μπορεί να τις «αναπέμπει» για επανεξέταση. Η έως τώρα πείρα έδειξε ότι κατά καιρούς οι υπουργοί παιδείας «ανέπεμπαν» για επανεξέταση όσες αποφάσεις συμβουλίων δεν τους άρεσαν.

Δεν προβλέπει επίσης το καινούριο νομοσχέδιο(άρθρο 26) συμμετοχή αιρετών στα περιφερειακά συμβούλια : ΠΥΣΕ, ΑΥΣΕ, ΠΥΣΜΕ και ΑΥΣΜΕ και αφήνονται όπως είναι.

«Με το άρθρο 24 του εκπαιδευτικού νομοσχεδίου, τα μέλη των σημερινών ανώτατων εκπαιδευτικών συμβουλίων μετατάσσονται στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ή διορίζονται ως γενικοί επιθεωρητές των σχολείων.»

Τα παραπάνω λοιπόν κράτησαν δεκαετηρίδες ολόκληρες την παιδεία στα τωρινά της χάλια και θα συνεχίσουν το ανασχετικό τους έργο ή στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ή στις γενικές επιθεωρήσεις και θα γίνουν και πάλι εμπόδιο για κάθε προοδευτική εκπαιδευτική προσπάθεια.

10.3 ΑΥΓΗ 28-8-1964

Τίτλος άρθρου : «Τα καρκινώματα στην Παιδεία.»

Το νομοσχέδιο, παρά τα θετικά βήματα δεν αποκόπτει τα καρκινώματα, τόνισε ο Ηλιόπουλος. Στο άρθρο τονίζονται τα θετικά βήματα του νομοσχεδίου (σύμφωνα με όσα είπε στη Βουλή και ο εκπρόσωπος της ΕΔΑ Κ. Ηλιόπουλος) όπως : η καθιέρωση της εννεαετούς υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η επέκταση της δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, η μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών στελεχών και η ίδρυση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Γι' αυτό και η ΕΔΑ θα ψηφίσει υπέρ της αρχής του νομοθετήματος.

Το νομοσχέδιο ωστόσο δε χειρουργεί βαθιά, αποκόπτοντας έτσι τα καρκινώματα στην ελληνική παιδεία. Για το λόγο αυτό η ΕΔΑ θα προβάλλει προτάσεις στην κατ' άρθρο συζήτηση, για την ουσιαστική βελτίωση των διατάξεών του. Αδύνατα σημεία είναι : Πρώτον

ότι **δε λύνει το γλωσσικό πρόβλημα** απλώς το νομιμοποιεί και επιτρέπει τη χρήση της δημοτικής σε όλες τις βαθμίδες. Δεύτερον, **νοθεύεται η ενότητα του σχολείου που θα έπρεπε να υπάρχει στη στοιχειώδη εκπαίδευση** μεταξύ δημοτικού και γυμνασίου. Τρίτον, προβλέπεται η **ίδρυση επαγγελματικών γυμνασίων μη ισότιμων με τα άλλα. Για το λόγο αυτό πρέπει να εγκαταλειφθεί η σχετική διάταξη.** (Ο υπουργός Παιδείας δήλωσε ότι με ειδικό νομοσχέδιο θα ρυθμίσει τα θέματα της επαγγελματικής εκπαίδευσης). Τέταρτον, **δεν επεκτείνεται η δωρεάν παιδεία στα νυχτερινά γυμνάσια**, τα περισσότερα των οποίων είναι ιδιωτικά. Πέμπτον, **δεν προνοεί για την προσχολική εκπαίδευση.** Έκτον, **δημιουργεί αμφιβολίες ως προς το χρόνο εφαρμογής των διατάξεων**, όταν όλα επιβάλλουν ταχύτατη πραγματοποίησή τους.

10.4 Αυγή 29 Αυγούστου 1964

Τίτλος άρθρου : «Τα νέα κυβερνητικά μέτρα για την παιδεία» του Γ. Αθανασιάδη³⁰⁵

Στο άρθρο ασκείται κριτική στη μεγαλόστομη δήλωση του Γ. Παπανδρέου ότι «θα γίνη αληθής επανάσταση εις ότι αφορά την παιδείαν.»

Η διακήρυξη αυτή πρέπει να βεβαιώνεται με συγκεκριμένο προγραμματισμό και ότι λαμβάνονται υπόψη οι βασικές και ουσιαστικές ανάγκες και εξετάζεται αυτό που είναι νέο και που επιβάλλει την ανάγκη ριζικής ανόρθωσης ή επανάστασης. Το νέο λοιπόν στην παιδεία, όπως τονίζει ο Αθανασιάδης, βρίσκεται σε αντιστοιχία με τη γενικότερη ανάγκη οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της χώρας. Το νέο επιβάλλεται από την απαίτηση εκδημοκρατισμού. Αυτό το νέο είναι ασφαλές κριτήριο για την αξιολόγηση των μέτρων που πάρθηκαν ή εξαγγέλλονται. **Το νέο αυτό στην παιδεία**, στην προοδευτική ανάπτυξή του **έχει διαπιστωθεί και προβληθεί από τις προοδευτικές δυνάμεις της χώρας.** Σύμφωνα με τον αρθρογράφο, **το μαζικό αυτό κίνημα εγκολπώθηκε και ο Παπανδρέου κατά την προεκλογική περίοδο.** Στο άρθρο αυτό εξετάζονται με συντομία οι θέσεις του Παπανδρέου. Αν είναι σωστός ή όχι ο γενικός προσανατολισμός, αν δίνονται λύσεις που είναι επαρκείς, ποσοτικά και ποιοτικά ώστε να μπορούμε να μιλήσουμε για αληθινή ή όχι επανάσταση στην παιδεία.

Στα **θετικά** συγκαταλέγει : α) **την αύξηση του ποσοστού του προϋπολογισμού για την παιδεία**, β) **την αναγνώριση της ανάγκης επέκτασης της γενικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης**, γ) **την απαλλαγή από τα δίδακτρα και άλλες επιβαρύνσεις**, δ) **την εκδήλωση ενδιαφέροντος για τη σχετική εξασφάλιση υλικών όρων** (όπως κτηρίων, εργαστηρίων, εποπτικών μέσων κ.λ.π.) ε) **την πρόθεση δημιουργίας σχολικών συσσιτίων σε μεγάλη κλίμακα.**

Για τα θετικά σημεία εκδηλώνεται γενική επιδοκιμασία, παρά το γεγονός ότι για κάποια διατυπώνονται σοβαρές επιφυλάξεις και μέσα στους κόλπους της Ένωσης Κέντρου. Για παράδειγμα, ενώ αναγνωρίζεται η ανάγκη εξασφάλισης κάποιας τροφής στους φτωχούς

³⁰⁵ Ο Γ. Αθανασιάδης ήταν Διδάκτωρ της Φιλοσοφίας και της Παιδαγωγικής, διευθυντής της Ξενάκειου Σχολής στο Κάιρο της Αιγύπτου και ένας από τους υπεύθυνους του Κομμουνιστικού Κόμματος για θέματα παιδείας. Δημοσιεύει μια σειρά άρθρων στο περιοδικό *Νέος Κόσμος*, που αποτελούσε το επίσημο όργανο έκφρασης του ΚΚΕ κατά τη διάρκεια της αναγκαστικής του υπερορίας. Μ. Μποντίλα « *Πολύχρονος να ζεις μεγάλη Στάλιν* » *Η εκπαίδευση των παιδιών των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων στα Ανατολικά Κράτη (1950-1964)* Αθήνα 2004, σελ. 33

μαθητές, για τους τρόπους εξεύρεσης των πόρων προβάλλονται αντιρρήσεις που έχουν σημασία πολιτική, κοινωνική και παιδαγωγική.

Άλλη επίσης επιφύλαξη που διατυπώθηκε, είναι ότι με τα συσσίτια στο σχολικό χώρο θα γίνεται κοινωνικός διαχωρισμός των μαθητών σε πλούσιους και φτωχούς.

Η Αριστερά θεωρεί τη διαφύλαξη της υγείας των παιδιών βασική εθνική υποχρέωση. Οι γονείς και οι δάσκαλοι θα πρέπει να ασκούν έλεγχο στη διαχείριση και λειτουργία τους. Η εξασφάλιση επίσης εργασίας στους γονείς είναι ο πιο σίγουρος δρόμος για την εξασφάλιση της διατροφής και της υγείας των παιδιών.

Τα αρνητικά σημεία ωστόσο στα εξαγγελόμενα μέτρα είναι πολύ βασικότερα. Επισημαίνονται από τον Αθανασιάδη δύο κυρίως ελλείψεις.

Η πρώτη έλλειψη αφορά το ότι δεν προβάλλεται στέρεα συγκροτημένο πρόγραμμα εκπαιδευτικής ανόρθωσης, πλαισιωμένο σε γενικότερο πρόγραμμα οικονομικής ανασυγκρότησης.

Η δεύτερη εστιάζεται στο ότι δεν επιδιώκεται ουσιαστικός εκδημοκρατισμός της παιδείας.

Τα δύο αυτά βρίσκονται σε στενή σύνδεση και αλληλεξάρτηση.

Ως προς το πρώτο, η παιδεία μας βρίσκεται σε αντιστοιχία με την οικονομική ανάπτυξη. Με την οικονομική όμως και πολιτική εξάρτηση της χώρας στα μονοπώλια, είναι φυσικό να μην προβάλλονται δημιουργικά προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης. Και τα εκπαιδευτικά μέτρα που λαμβάνονται είναι ακριβώς αντίστοιχα.

Σε άλλες χώρες όπως π.χ. στη Βουλγαρία, η διεύρυνση και αναδιάρθρωση της παιδείας, βρίσκεται σε αντιστοιχία με τα γενικά προγράμματα ανάπτυξης και η παιδεία προπορεύεται για την εξυπηρέτησή τους.

Τέτοια προγράμματα δεν προβάλλει η Ένωση Κέντρου, όπως δεν πρόβαλλε και η προκάτοχή της.

Σε ό,τι αφορά τον εκσυγχρονισμό και την αναδιάρθρωση της Ανώτατης Παιδείας, δε γίνεται λόγος. Η ανάγκη επίσης, δημιουργίας επαγγελματικής- τεχνικής παιδείας προβάλλεται γενικά και αόριστα.

Η βασική υποχρεωτική εκπαίδευση και κυρίως οι τρεις τάξεις του προγυμνασίου, που ορίζονται σαν τάξεις προέκτασης της γενικής υποχρεωτικής φοίτησης, δε συνδέονται με προβλήματα οικονομικής ανάπτυξης. Το προγυμνάσιο, παραμένει και πάλι ο προθάλαμος του Γυμνασίου και σκοπός του σύμφωνα με τον Παπανδρέου «η προσπέλασις εις το αρχαίον πνεύμα».

Στον ανώτερο, τρίχρονο γυμνασιακό κύκλο, καταργείται και αυτός ακόμη ο περιορισμένος διαχωρισμός που υπήρχε. Αντί να συνδεθεί η γυμνασιακή εκπαίδευση πιο γερά με προβλήματα επιστημονικά, και τεχνικά (με την εισαγωγή της πολυτεχνικής εκπαίδευσης) και να πραγματοποιείται έτσι πολύπλευρη ανθρωπιστική μόρφωση μένει προσκολλημένη στην παλιά **μονομέρειά της**. Στην αρνητική του κριτική επισημαίνεται επίσης, το γεγονός ότι φαίνεται να καταργείται και ο τύπος των πρακτικών λυκείων στα οποία φοιτούν το 1/5 των μαθητών της μέσης παιδείας, όπως επίσης και τα οικονομικά γυμνάσια (πρώην εμπορικές σχολές). Σύμφωνα με τον Παπανδρέου θα είναι **ενιαίος ο τύπος των γυμνασίων**, ουσιαστικά ουμανιστικός, **«..οι μαθηταί θα αφομοιώνουν τα πνευματικά αγαθά της ελληνοχριστιανικής παιδείας..»**. Έτσι τα σύγχρονα ιδανικά που προβάλλουν την **επιστημονική κατάρτιση σαν κύριο στοιχείο εθνικής παιδείας, παραμελούνται και παίρνουν θέση ασήμαντη.**

Οι φοιτητές ωστόσο, (ΕΦΕΕ Μάης 1964) έθεσαν πάλι το πρόβλημα της αντιστοιχίας οικονομικής ανάπτυξης και παιδείας. Ενώ στο συνέδριο της ΕΦΕΕ για την τεχνική εκπαίδευση, (Απρίλιος 1964) οι εκπρόσωποι των σπουδαστών μέσης εκπαίδευσης που πήραν μέρος στο Φοιτητικό Συνέδριο, πρόβαλλαν αιτήματα για ουσιαστική αναμόρφωση των προγραμμάτων και διαφοροποίηση του προσανατολισμού των γυμνασίων σύμφωνα με τις τοπικές συνθήκες.

10.5 Αυγή 30 Αυγούστου 1964

Άρθρο Γ. Αθανασιάδη 2^ο μέρος

Αναφορικά με τη δεύτερη βασική έλλειψη, του ουσιαστικού εκδημοκρατισμού, αναφέρει τέσσερα βασικά σημεία. Πρώτον τη μη πραγματική εξασφάλιση ίσων ευκαιριών. Μπορεί βέβαια να καταργήθηκαν τα δίδακτρα, αυτό όμως δεν εκμηδενίζει το κόστος των σπουδών που υπολογίζεται σε 17.000 δραχμές το χρόνο σαν κατώτατο όριο. Συνέπεια αυτού είναι ο αποκλεισμός από την ανώτατη εκπαίδευση της μεγάλης πλειοψηφίας του πληθυσμού. Και βέβαια, σε αυτή την περίπτωση, σύμφωνα με τον Γ. Αθανασιάδη, το αίτημα της ΕΦΕΕ να καταβάλλεται από το κράτος το ποσό του κόστους σπουδών στους φοιτητές, που η οικογένειά τους έχει ετήσιο εισόδημα κατώτερο ή ίσο με το κόστος σπουδών, είναι πολύ δίκαιο αίτημα.

Επίσης δε γίνεται λόγος για τον αναλφαριθμητισμό και την ουσιαστική επιμόρφωση των εργαζομένων, ιδιαίτερα των νέων. Δε νοείται « κοινωνική δημοκρατία» με ποσοστό αναλφάβητων 47%.

Δε λαμβάνονται ακόμη υπόψη τα αιτήματα των εργαζομένων που φοιτούν σε νυχτερινά γυμνάσια. Πολλοί δε προσφεύγουν σε νυχτερινά ιδιωτικά.

Το πρόβλημα βέβαια των ιδιωτικών δημιουργεί γενικότερο θέμα ανισότητας, καθώς το 30% των μαθητών φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία.

Επιπρόσθετα δε γίνεται λόγος για την ισοτιμία των γυναικών στα προβλήματα της εκπαίδευσης, όπως ούτε και για τα μέτρα προστασίας της μητρότητας και ίδρυση βρεφικών σταθμών και νηπιαγωγείων για τα παιδιά εργαζόμενων μητέρων.

Δεύτερο στοιχείο που επιβεβαιώνει την έλλειψη εκδημοκρατισμού της Παιδείας είναι το δικαίωμα της εκπαίδευσης σε σύνδεση με το δικαίωμα της εργασίας. Συγκεκριμένα η επαγγελματική απορρόφηση των αποφοίτων, είναι βασικό κοινωνικό και εθνικό πρόβλημα. Από τους νέους που σπουδάζουν στο εξωτερικό μόνο το 30% επιστρέφουν. Παρατηρείται έτσι το φαινόμενο ότι και για εκείνους που δεν έχει επιβαρυνθεί το κράτος για τις σπουδές τους, δεν τους εξασφαλίζει συνθήκες εργασίας στη χώρα τους.

Τρίτη απόδειξη απουσίας εκδημοκρατισμού, στη λειτουργία της παιδείας είναι οι αστυνομικές επεμβάσεις στις σχολές, η δράση παρακρατικών οργανώσεων, η άσκηση επίσης αστυνομικού ελέγχου από μερικούς διευθυντές και εκπαιδευτικούς. Στο συνέδριο της ΕΦΕΕ παρουσιάστηκε το αίτημα του σεβασμού της ανεξαρτησίας των Σχολών.

Η Τέταρτη έλλειψη εκδημοκρατισμού αφορά το περιεχόμενο και συνίσταται στη μη αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης και της συνέχισης των διωγμών στους δασκάλους που πήραν μέρος στην απελευθερωτική πάλη, τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων για δασκάλους. Όλα τα παραπάνω έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις διακηρύξεις του Παπανδρέου που δήλωσε ότι θέλει να δώσει στην ελληνική κοινωνία πολίτες με αγνό πατριωτισμό και δημοκρατικό φρόνημα.

10.6 Αυγή 1 Σεπτεμβρίου 1964

Άρθρο Γ. Αθανασιάδη για την παιδεία 3^ο μέρος

Τίτος άρθρου : « Τα νέα κυβερνητικά μέτρα για την παιδεία »

Σχετικά με την εννιάχρονη Γενική Υποχρεωτική Εκπαίδευση, θεωρεί ότι ο τρόπος που μπαίνει σε εφαρμογή δημιουργεί ανησυχίες . Η ΔΟΕ(Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδος) τάχτηκε κατά του διαχωρισμού της υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε Στοιχειώδη (Δημοτικό) και Μέση (Προγυμνάσιο). Αίτημα του κλάδου είναι το σχολείο αυτό να γίνει ενιαίο χωρίς διαχωριστική γραμμή σε Δημοτικό και Προγυμνάσιο. (Διδασκαλικό Βήμα αρ. φύλλου 540, 20- 4-64)

Σύμφωνα με τον Αθανασιάδη, **η γενική υποχρεωτική λαϊκή εκπαίδευση θα πρέπει να έχει αυτοτελείς σκοπούς και να συνδέεται στενά με τις ανάγκες της οικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης.** Ο διφυής όμως τύπος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης όπως προβάλλεται παίρνει τη σημασία του παλιού χωρισμού σε δημοτικό σχολείο και σχολαρχείο.

Ακόμη και η γλώσσα που διδάσκεται στις δύο αυτές βαθμίδες θα είναι διαφορετική. Στο εξάχρονο δημοτικό η δημοτική (θα είναι γραμμένα σ' αυτήν όλα τα βιβλία). Θα δίνονται όμως και κείμενα γραμμένα στην καθαρεύουσα καθώς και κείμενα εκκλησιαστικά για να « εξοικειώνονται » με την πολυγλωσσία οι μαθητές. Στο προγυμνάσιο γλώσσα διδασκαλίας θα είναι η καθαρεύουσα. Τα αρχαία θα δίνονται σε μετάφραση, θα υπάρχει όμως και το αρχαίο κείμενο.

Χαρακτηρίζει λοιπόν το **σύστημα της γενικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης ως ετερόκλητο και μη πραγματοποιήσιμο.** Γιατί μπορεί η παιδεία να είναι υποχρεωτική όχι όμως και η μετακίνηση ιδιαίτερα όταν δεν είναι βατοί οι δρόμοι της ελληνικής υπαίθρου, ούτε και εξυπηρετικά τα συγκοινωνιακά μέσα. Πολύ δε πιο δύσκολα θα είναι τα πράγματα για τα νησιά όπου θα πρέπει ο μαθητής να διασχίζει καθημερινά μια θαλάσσια έκταση για να φτάσει στο κοντινότερο εκπαιδευτικό κέντρο.

Η ΕΔΑ είχε φανταστεί διαφορετικά την **εννιάχρονη φοίτηση.** Στο ίδιο χωριό στο ίδιο σχολείο, με προσθήκη τάξεων και δασκάλων, δημοτικά σχολεία που θα είναι αυτοτελή . Ο όρος λοιπόν «γενική» θα πρέπει να μπει σε εισαγωγικά γιατί είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί. Γιατί εκτός του ότι η μεταφορά των μαθητών καθίσταται δύσκολη, η αύξηση του αριθμού των προγυμνασίων φαίνεται αδύνατη καθώς υπάρχουν πολλές ελλείψεις και οργανικά κενά εκπαιδευτικών στα ήδη λειτουργούντα προγυμνάσια.

11. Συνοπτική παρουσίαση των θέσεων της ΕΔΑ για την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964 - Συμπεράσματα.

A. Πρακτικά Βουλής

Στην κατ' αρχήν συζήτηση του σχεδίου Ν.Δ. για την εκπαίδευση του 1964, μίλησαν τέσσερις βουλευτές της ΕΔΑ(Σ. Ηλιόπουλος, Μ. Θεοδωράκης, Γ. Πανάγος και Β. Εφραιμίδης) και εξέθεσαν τις απόψεις τους για τα θετικά και τα αρνητικά σημεία του σχεδίου Ν. Δ. Σύμφωνα με όσα διατύπωσαν ως **θετικά σημεία του σχεδίου Ν.Δ. αναγνωρίζουν :**

- **Τη δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης,**(απαλλαγή από τα δίδακτρα και άλλες επιβαρύνσεις).(Σ.Ηλιόπουλος, Μ. Θεοδωράκης, Γ. Πανάγος, Β. Εφραιμίδης)
- Την ανάγκη **κατάρτισης** των μαθητών σε θέματα **κλασικής παιδείας** και γενικά ως προς τον κύκλο των ανθρωπιστικών σπουδών (Σ. Ηλιόπουλος, Μ. Θεοδωράκης, Γ. Πανάγος)
- Το **συνδυασμό** τον οποίο η εισηγητική έκθεση αναφέρει, των **ανθρωπιστικών σπουδών με τη σύγχρονη ζωή**, τα σύγχρονα ρεύματα, την **επιστήμη** και την **τεχνική**. (Σ. Ηλιόπουλος, Μ. Θεοδωράκης, Γ. Πανάγος)
- Την κοινή διαπίστωση ότι η **παιδεία** αποτελεί **θεμέλιο** για την **εκπολιτιστική ανάπτυξη** του λαού και της **οικονομικής ανάπτυξης** της χώρας.
- Τις διατάξεις για τη **μετεκπαίδευση** των **διδασκικών** στελεχών (Σ. Ηλιόπουλος)
- Την **αύξηση της φοίτησης** στην Ακαδημία σε τρία χρόνια(Β. Εφραιμίδης)
- Την ίδρυση του **Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**.(Σ. Ηλιόπουλος, Β. Εφραιμίδης)
- Την αναδιοργάνωση της διοίκησης και της Γενικής Εκπαίδευσης
- Την **9ετή υποχρεωτική εκπαίδευση** για όλα τα Ελληνόπουλα(Σ. Ηλιόπουλος, Μ. Θεοδωράκης, Γ. Πανάγος, Β. Εφραιμίδης)
- Την **κατάργηση των εξετάσεων** για την εισαγωγή στο Γυμνάσιο(Σ. Ηλιόπουλος)
- Την κατάργηση των Λατινικών ως υποχρεωτικού μαθήματος στη Μ. Εκπαίδευση (Σ. Ηλιόπουλος)
- Τη διδασκαλία των **αρχαίων Ελληνικών** στο Γυμνάσιο **από μεταφράσεις**(Σ. Ηλιόπουλος)
- Το γεγονός ότι τίγεται το θέμα της γλώσσας.(Β. Εφραιμίδης)
- Την αύξηση του ποσοστού του προϋπολογισμού για την Παιδεία(Μ. Θεοδωράκης, Β. Εφραιμίδης).
- Τα σχολικά **συσσίτια**(Μ. Θεοδωράκης, Β. Εφραιμίδης)
- Την εισαγωγή στο Λύκειο των Στοιχείων Οικονομικής Επιστήμης και Δικαίου, καθώς και του μαθήματος της Κοινωνιολογίας.(Μ. Θεοδωράκης)
- Τη μεταφορά των μαθητών από τόπο σε τόπο. (Β. Εφραιμίδης)
- Την προσπάθεια να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες σε κτήρια και άλλα εποπτικά μέσα.(Β. Εφραιμίδης)

Αρνητικά σημεία του σχεδίου Ν.Δ. που επισημάνθηκαν από τους βουλευτές της ΕΔΑ στην κατ' αρχήν συζήτηση στη Βουλή είναι τα εξής:

- Το γεγονός ότι **δεν υπάρχει** στο νομοσχέδιο καμία πρόβλεψη για το **χρόνο εφαρμογής της εννεαετούς υποχρεωτικής** φοίτησης.³⁰⁶
- Το ότι επίσης **δεν υπάρχει** καμία **πρόβλεψη για τις Τεχνικές Σχολές** και τις **Νυκτερινές** στις οποίες φοιτούν εργαζόμενοι που καταβάλουν δίδακτρα, γιατί τα περισσότερα είναι ιδιωτικά.(Σ. Ηλιόπουλος)
- Η έλλειψη μιας πλήρως ολοκληρωμένης επαφής, στο Ινστιτούτο Μετεκπαιδύσεως και της αναδιοργάνωσης της Διοικήσεως με τους κλάδους των ειδικοτήτων, με τους γονείς και τους μαθητές. (Θα επισημανθούν οι αντιρρήσεις στην κατ' άρθρον συζήτηση. Σ. Ηλιόπουλος)
- Η **απουσία σύνδεσης της εκπαίδευσης με τα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης** της χώρας. Δεν υπάρχει στο άρθρο 10 αυτό που διατυπώνεται στην Εισηγητική Έκθεση ότι : «η εκπαίδευσις η αρτία αποτελεί προϋπόθεσιν δια την οικονομικήν ανάπτυξιν» (. Ηλιόπουλος, Μ. Θεοδωράκης, Β. Εφραιμίδης, Γ. Πανάγος)
- Η **διατήρηση των εξετάσεων από το Γυμνάσιο στο Λύκειο**. Δεν είναι απαραίτητες οι εισαγωγικές εξετάσεις . Άρα είναι αρνητική η κατάργησή τους μόνο στο Γυμνάσιο. Προτείνει αυστηρότερες εξετάσεις στην πορεία των σπουδών.³⁰⁷(Σ. Ηλιόπουλος)
- Η **κατάργηση του διαγωνισμού** για τη συγγραφή των εκπαιδευτικών βιβλίων. Μόνο σε περίπτωση αποτυχίας του διαγωνισμού θα έπρεπε να ανατίθεται η συγγραφή με απόφαση του Υπουργού.(Σ. Ηλιόπουλος)
- Η μη πρόβλεψη για δυνατότητα χρησιμοποίησης ως διδακτικών βιβλίων μεταφράσεις κυρίως τεχνικών ξένων παρόμοιων έργων.(Σ. Ηλιόπουλος)
- Η **απουσία πρόβλεψης στο νομοσχέδιο για την προσχολική μόρφωση** των παιδιών. (Σ. Ηλιόπουλος, Μ. Θεοδωράκης, Β. Εφραιμίδης)
- Η **διάρθρωση της στοιχειακής εκπαίδευσης** που χαρακτηρίστηκε ως «ανεπιτυχής».(Σ. Ηλιόπουλος) Δηλαδή η διαίρεσή της σε δύο τύπους σχολείων : σε εξαετές Δημοτικό και τριετές Γυμνάσιο, γιατί έτσι α) διασπάται η ενότητα της διδακτικής κλίμακας, β) διασπάται η ενότητα στην πνευματική ανάπτυξη των παιδιών, γ) Δεν καθιστά δυνατή τη μετάδοση κανόνων – βιωμάτων «δια τον τρόπο του σκέπτεσθαι εις τα παιδιά» και δ) κυρίως δεν τους παρέχει τη δυνατότητα να σπουδάσουν, που πρέπει να είναι το κύριο μέλημα της στοιχειακής εκπαίδευσής των παιδιών.(Σ. Ηλιόπουλος, Β. Εφραιμίδης)
- Η **διάσπαση του ενιαίου της έννοιας της υποχρεωτικής παιδείας**. Δεν υπάρχει ούτε ως σκέψη, ούτε ως κατεύθυνση στο σχέδιο Ν.Δ. να προχωρήσει κάποτε στην ενότητα αυτού του σχολείου το Κράτος. (Σ. Ηλιόπουλος)
«Η επαλληλία των Σχολών», επίσης έχει το μειονέκτημα ότι δεν επιτρέπει ή τουλάχιστον δεν επιτρέπει πλήρως βαθύτερη επεξεργασία σε κανένα μάθημα.(Σ. Ηλιόπουλος)
- Η **έλλειψη** για το λαό, τους γονείς, **της εντύπωσης της συνέχειας των σπουδών**. Δε φαίνεται το Γυμνάσιο να αποτελεί συνέχεια της εκπαίδευσής των Δημοτικών Σχολείων. Επισημαίνεται επίσης, ότι τα δτάξια Δημοτικά στην πραγματικότητα είναι μονοτάξια με έξι χρόνια φοίτησης. (Σ. Ηλιόπουλος, Β. Εφραιμίδης)

³⁰⁶ « Η 9ετής υποχρεωτική φοίτησις και η όλη διάρθρωσις της εκπαίδευσής κατά τας προβλέψεις του νομοσχεδίου..θα κλιμακωθεί εις μακράν περίοδον χρόνου αναλόγως της οικονομικής προόδου και ...Δεν γνωρίζομεν εάν και μέχρι ποίου βαθμού έχουν μελετηθή τα σχετικά στοιχεία ώστε να προβλεφθούν αι κατά χρόνον δυνατότητες εφαρμογής της μεταρρυθμίσεως. Εις το νομοσχέδιον ουδεμία γίνεται πρόβλεψις.» Σ. Ηλιόπουλος Συνεδρίαση ΚΕ' σελ. 472-473

³⁰⁷ Βλ. και Αρχείο ΕΔΑ. Από τη μελέτη των Αρχείων της ΕΔΑ, προκύπτει ότι υπήρχε διαφωνία ως προς αυτό.

- Η διάταξη στο άρθρο 4, σύμφωνα με την οποία ο απόφοιτος του Δημοτικού μπορεί να εγγραφεί σε επαγγελματικό Γυμνάσιο. Αναίρεται έτσι η υποχρεωτική 9ετής εκπαίδευση, αφού στην περίπτωση αυτοί οι απόφοιτοι δε μπορούν να συνεχίσουν σε ανώτερες σπουδές. (Σ. Ηλιόπουλος, Β. Εφραιμίδης)
- Η ταλάντευση η δειλία, η σύγχυση ως προς το πρόγραμμα του Γυμνασίου που εκδηλώνεται με το σχέδιο Ν.Δ. το οποίο και ως προς τα μαθήματα και ως προς τη γλώσσα διατηρεί τον κλασικό χαρακτήρα. Μένει δηλαδή η Γυμνασιακή εκπαίδευση προσκολλημένη στην παλιά **μονομέρεια** αντί να συνδεθεί με προβλήματα επιστημονικά και τεχνικά και να πραγματοποιείται έτσι πολύπλευρη ουμανιστική μόρφωση. (Σ. Ηλιόπουλος, Μ. Θεοδωράκης)
- Η εμφάνιση του Γυμνασίου περισσότερο ως προγυμνασίου που προετοιμάζει την εισαγωγή στο Λύκειο παρά ως συνέχεια και ολοκλήρωση της βασικής στοιχειακής μόρφωσης. (Σ. Ηλιόπουλος, Β. Εφραιμίδης) Η μόνη διαφορά ανάμεσα στο Γυμνάσιο και το παλιό Σχολαρχείο, είναι το όνομα και η προσθήκη του μαθήματος «αγωγή του πολίτη» (Β. Εφραιμίδης)
- Ο διαχωρισμός του Γυμνασίου σε δύο τριετείς κύκλους, πλήττει τη Μ. Εκπαίδευση, η οποία θεμελιώνει την Παιδεία και δημιουργεί το φόβο ότι κύριοι σκοποί της Εθνικής Εκπαιδύσεως γίνονται σκοποί της Στοιχειώδους Εκπαιδύσεως. Ενώ αντίθετα το Γυμνάσιο όπως λειτουργεί καλύπτει τον τομέα της κλασικής παιδείας. (Σ. Ηλιόπουλος)
- Η **εκμάθηση της καθαρεύουσας** στην **Πέμπτη** και **Έκτη** τάξη του δημοτικού. Αρνητικό σημείο στο νομοσχέδιο θεωρείται επίσης η διδασκαλία της αρχαίας Ελληνικής γλώσσας στην Τρίτη Γυμνασίου και η διατήρηση της διδασκαλίας της γραμματικής του αττικού λόγου με φραστικές ασκήσεις στη ίδια τάξη. (Σ. Ηλιόπουλος)
- Η διακοπή της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας με δόκιμες μεταφράσεις και η **εισαγωγή της διδασκαλίας της αρχαίας Ελληνικής γλώσσας και Γραμματείας από το πρωτότυπο, στο Λύκειο**. Σε συνάρτηση με την αρχαία ελληνική γλώσσα στο Λύκειο διδάσκεται σε αυτό η καθαρεύουσα. (Ηλιόπουλος)
- Η εισαγωγή της **δημοτικής γλώσσας δυνητικώς**. (Σ. Ηλιόπουλος)
- Η **ανυπαρξία γραμματικής και συντακτικού** της δημοτικής γλώσσας.
- Η χρήση του όρου νεοελληνική γλώσσα στο νομοσχέδιο χωρίς να διευκρινίζεται αν πρόκειται για τη δημοτική την καθαρεύουσα ή κάποια άλλη. (Ηλιόπουλος)
- Η απουσία ουσιαστικού εκδημοκρατισμού της παιδείας, εφόσον υπάρχει τεράστιο πρόβλημα **αναλφαβητισμού και δεν καταβάλλεται προσπάθεια για την αντιμετώπισή του**. (Μ. Θεοδωράκης)
- Η έλλειψη αντιμετώπισης των προβλημάτων των εργαζόμενων μαθητών, α) των Νυχτερινών Γυμνασίων και β) των Τεχνικών Σχολών. (Μ. Θεοδωράκης)
- Η **καθιέρωση διγλωσσίας** στο θέμα της γλώσσας. (Μ. Θεοδωράκης)
- Η αδικαιολόγητη απουσία του μαθήματος αισθητικής αγωγής. (Μ. Θεοδωράκης)
- Η κατάργηση του διαχωρισμού (διαφοροποίησης) που υπήρχε στο Ανώτερο τρίχρονο Γυμνάσιο (Λύκειο) (Μ. Θεοδωράκης), η **θέσπιση δηλαδή ενιαίου τύπου Λυκείου** και η κατάργηση των Πρακτικών Λυκείων. (Β. Εφραιμίδης)
- Η απουσία ενδιαφέροντος για την εκπαίδευση στην αγροτική ύπαιθρο με τη δημιουργία αγροτικών Γυμνασίων και η αστικοποίηση της εκπαίδευσης στην ύπαιθρο. (Β. Εφραιμίδης)
- Το γεγονός ότι η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση θα αρχίσει από τις αστικές ζώνες και όχι από την ύπαιθρο.
- Η παραμέληση των σύγχρονων ιδανικών που προβάλλουν την επιστημονική κατάρτιση σαν κύριο στοιχείο της Εθνικής Παιδείας. (Μ. Θεοδωράκης)
- Η κάλυψη του συσσιτίου από την αμερικανική βοήθεια και τα φιλόπρωχα βασιλικά ταμεία που είναι εθνικά μειωτική (Β. Εφραιμίδης)
- Η **μη καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας**. (Γ. Πανάγος, Β. Εφραιμίδης)

- Η **ανυπαρξία αντιμετώπισης** του προβλήματος της **αγωγής των ανάπηρων παιδιών**.(Μ. Θεοδωράκης)

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΝ :

- Την **επιχορήγηση των νυχτερινών γυμνασίων**, αφού η δωρεάν παιδεία δεν επεκτείνεται σ' αυτά, τα περισσότερα των οποίων είναι ιδιωτικά και την **ανάληψη ενός μέρους της δαπάνης για την καταβολή των διδάκτρων από την Πολιτεία** για τις σχολές αυτές.(Σ. Ηλιόπουλος) Ο Μ. Θεοδωράκης ζήτησε **δωρεάν παιδεία** για τους σπουδαστές των **τεχνικών σχολών** και **χορήγηση βραδινού συσσιτίου**.
- Τον καθορισμό ώρου εργασίας για τους εργαζόμενους μαθητές.
- Την κατάργηση του 7^{ου} χρόνου των νυχτερινών μέσων σχολών.
- Την ύπαρξη **μέριμνας για την προσχολική αγωγή**, με την ίδρυση **ειδικών σταθμών** για την παρακολούθηση του παιδιού.(Μ. Θεοδωράκης)
- Την ύπαρξη ενδιαφέροντος για την υγεία και την ψυχική υγιεινή του παιδιού. Ο Μ. Θεοδωράκης προτείνει 1) Έλεγχο των συσσιτίων από γονείς και δασκάλους. 2) Επίδομα στους άπορους γονείς για κάθε παιδί ηλικίας ενός έως δεκατεσσάρων ετών.(Αυτό γίνεται στη Γαλλία και στις Λαϊκές Δημοκρατίες) 3) Εξασφάλιση εργασίας στους άνεργους γονείς. Στο θέμα της ψυχικής υγείας προτείνει την ίδρυση στην Ελλάδα του θεσμού του σχολικού ψυχολόγου κατά εκπαιδευτικές περιφέρειες. Επίσης να ιδρυθούν ψυχολογικοί συμβουλευτικοί σταθμοί για την προσχολική και σχολική ηλικία, στους οποίους να μετέχουν παιδίατροι, ψυχίατροι, παιδαγωγοί και κοινωνικοί λειτουργοί. (σελ. 511)
- Τη χάραξη **ορθής πολιτικής** για τη **Σωματική Αγωγή**, για την οποία είναι απαραίτητη η ύπαρξη οράματος. Το Κράτος θα πρέπει να προγραμματίσει «εκατοντάδες, χιλιάδες γυμναστήρια και στάδια.» Έτσι θα εξασφαλιστεί η ψυχική υγεία και διανοητική ισορροπία της νεολαίας. (Μ. Θεοδωράκης)
- Την ύπαρξη μέριμνας για το θέμα της αγωγής των ανάπηρων παιδιών, όπου το Κράτος θα πρέπει να εξετάσει την έκταση του προβλήματος και να διατυπώσει τι πρόκειται να πράξει.
- Την **εισαγωγή στο Λύκειο** του μαθήματος της **Αισθητικής Αγωγής**, με τον τίτλο της Γενικής Ιστορίας της Τέχνης.
- Την ύπαρξη ενδιαφέροντος για **τη μουσική αγωγή**, όπου στα πλαίσια αυτά η Κυβέρνηση θα πρέπει **να ιδρύσει την Κρατική Μουσική Ακαδημία**, απ' όπου θα βγαίνουν όχι μόνο καθηγητές αλλά και δάσκαλοι της Μουσικής.(Μ. Θεοδωράκης)
- Την **αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας** μέσα στο σχολείο και την τιμητική είσοδο μέσα στη δημόσια ζωή και μέσα στο σχολείο της **εθνικής αντίστασης**.
- Την **καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού**.
- Την **καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας**.
- Την **ίδρυση Ινστιτούτου Αναβιώσεως Κλασικών Σπουδών**(όπως το είχε προτείνει και ο Δ. Γληνός)
- Την ενίσχυση από το Κράτος, με σπουδαστικό επίδομα των οικογενειών που διαθέτουν εισόδημα κάτω από το κόστος φοίτησης ή ίσο με αυτό, προκειμένου να ισχύσει πραγματικά η έννοια του υποχρεωτικού για το Γυμνάσιο.
- Ο Β. Εφραιμίδης παραθέτει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της ΕΔΑ για να γίνει η παιδεία κτήμα όλου του λαού. (βλ. Παράρτημα)

Στην κατ' άρθρον συζήτηση του νομοσχεδίου «περί οργάνωσης της Διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης)Εκπαιδύσεως», η ΕΔΑ θα υποβάλει σειρά τροπολογιών για τη βελτίωση των διατάξεων του σχεδίου Ν.Δ.

Οι βουλευτές της ΕΔΑ για το άρθρο 1³⁰⁸ υποστηρίζουν την εννιάχρονη υποχρεωτική φοίτηση. Προβληματισμός επίσης υπάρχει για την αναγκαιότητα των εξετάσεων μεταξύ Γυμνασίου και Λυκείου και την έλλειψη πρόβλεψης για την προσχολική αγωγή.³⁰⁹

Στη συνεδρίαση αυτή οι βουλευτές της ΕΔΑ καταθέτουν τροπολογία σύμφωνα με την οποία α) Βάση της εκπαίδευσης πρέπει να είναι το ενιαίο εννιάχρονο σχολείο, το οποίο δεν πρέπει να διασπάται σε δημοτικό και Γυμνάσιο.

β) Η φοίτηση στα νυχτερινά λύκεια να είναι τριετής και όχι τετραετής, όπως προτείνει το νομοσχέδιο.³¹⁰ Παράλληλα θα πρέπει να καθιερωθεί για τους εργαζόμενους μαθητές, η εξάωρος εργασία.

γ) Στο νομοθέτημα να γίνει πρόβλεψη για την προσχολική αγωγή η οποία θα πρέπει να παύσει να είναι προνόμιο των ευπόρων, όπως γίνεται σήμερα.

δ) Το Κράτος να αναλάβει μέρος της δαπάνης των μαθητών που φοιτούν στα νυχτερινά Γυμνάσια και στις Τεχνικές σχολές.

ε) Οι εισιτήριες εξετάσεις να καταργηθούν στα λύκεια.

Για το άρθρο 2³¹¹ που καθορίζει τον τρόπο ιδρύσεως των σχολείων.³¹²

Η ΕΔΑ στη συνεδρίαση αυτή υπέβαλε ορισμένες προτάσεις (μέσω των βουλευτών της : Μ. Καραγιώργη, Β. Εφραιμίδη, Θ. Παππά)για τη βελτίωση των διατάξεων του άρθρου ώστε :

- α) να γίνει αισθητή η παρουσία του λαϊκού παράγοντα, μέσω των συλλόγων των γονέων και των κηδεμόνων, των εκπαιδευτικών και της τοπικής αυτοδιοίκησης, στις αρμόδιες εκπαιδευτικές Επιτροπές.
- β) Να καταστήσει αποτελεσματικότερη τη διδασκαλία με την καθιέρωση καλύτερης αναλογίας μεταξύ του αριθμού των εκπαιδευτικών και των μαθητών.³¹³

Για το άρθρο 3³¹⁴ που αφορά την παροχή δωρεάν εκπαίδευσεως, οι βουλευτές της ΕΔΑ επισημαίνουν για την παροχή συσσιτίου ότι θα πρέπει να αφορά όλους τους μαθητές και αποτελεί προϋπόθεση για την επέκταση της υποχρεωτικής φοίτησης σε τρία επιπλέον χρόνια η Κυβέρνηση να δίνει ένα επίδομα στα παιδιά των φτωχών, των πολυτέκνων κ.λ.π. και γενικά στις οικογένειες που δεν έχουν τα απαιτούμενα οικονομικά μέσα, να χορηγεί σπουδαστικό επίδομα.

Στη Συνεδρίαση ΛΔ'(16-9-1964) για τα άρθρα 4 και 5 (το άρθρο 4 αναφέρεται στην υποχρεωτική εκπαίδευση όλων των Ελληνόπουλων και των δύο φύλων από το 6^ο έτος της ηλικίας έως το 15^ο ³¹⁵) Τα δύο αυτά άρθρα βελτιώθηκαν με τροπολογίες που υπέβαλε η ΕΔΑ και δέχθηκε ο υφυπουργός παιδείας Λ. Ακρίτας.

³⁰⁸ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΛΑ' 19-9-1964

³⁰⁹ Που όπως επισήμανε ο Μ. Θεοδωράκης, υπάρχει μόνο για τους πλούσιους και όχι για τους εργάτες και τους αγρότες, διότι έτσι καταστρατηγείται η δημοκρατία αφού δεν υπάρχουν ίσες ευκαιρίες για όλους και η παιδεία παύει να είναι εθνική και γίνεται ταξική. Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΛΑ' 10-9-1964

³¹⁰ Η πρόταση αυτή δεν έγινε δεκτή από τον υφυπουργό λόγω μη επάρκειας του χρόνου για την κάλυψη της ύλης, Συνεδρίαση ΛΑ' σελ. 61

³¹¹ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΛΒ' 11-9-1964

³¹² Βάσει του άρθρου αυτού δημοτικά σχολεία ιδρύονται όπου τουλάχιστον συγκεντρώνονται 15 μαθητές και σχολεία μέσης εκπαίδευσης 40 μαθητές στην Α' τάξη. Επίσης συνιστώνται κατά νομούς τριμελείς επιτροπές, με πρόεδρο το Νομάρχη και μέλη τον πρόεδρο Πρωτοδικών και τον Γενικό Επιθεωρητή Μέσης Εκπαίδευσης, οι οποίοι θα σταθμίζουν τις ανάγκες της περιοχής, σχετικά με τη λειτουργία γυμνασίων και λυκείων. Βλ. Παράρτημα σχέδιο Ν.Δ. « περί οργανώσεως της Διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαίδευσεως

³¹³ Η Μ. Καραγιώργη πρότεινε για την ίδρυση Δημοτικού σχολείου μιας οργανικής θέσης, ο απαιτούμενος αριθμός να είναι 13-30 μαθητές, αντί 15-40 που προβλέπει το νομοθέτημα. Για την ίδρυση 2 οργανικών θέσεων 31-60 μαθητές αντί 41-80 κ.ο.τ. Σ' ένα δάσκαλο ν' αντιστοιχούν 30 ή 35 το πολύ μαθητές και όχι 40 που προβλέπεται από το σχέδιον Ν.Δ. κ.α. Οι συγκεκριμένες προτάσεις καθώς και των άλλων βουλευτών της ΕΔΑ, εκτέθηκαν παραπάνω στα Πρακτικά της Βουλής Συνεδρίαση ΛΒ' 11-9-1964)

³¹⁴ Συνεδρίαση ΛΓ' 15-9-1964

³¹⁵ βλ. παραπάνω σελ. Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΛΔ' 16-9-1964

- Σύμφωνα με τις τροπολογίες αυτές : **Η υποχρεωτική εκπαίδευση θα γίνεται στο δημοτικό και στο γυμνάσιο, που μπορεί να έχει γεωργική ή επαγγελματική απόκλιση.** (Το αρχικό κείμενο πρόβλεπε γυμνάσιο ή τριετές επαγγελματικό σχολείο.)
- Η δημοτική «**χρησιμοποιείται ελευθέρως**» σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης .(Η αρχική διατύπωση ανέφερε ότι δύναται να χρησιμοποιείται ελευθέρως.)
- **Η γραμματική και η σύνταξη της δημοτικής θα διδάσκεται στο γυμνάσιο και στο λύκειο.**
Τις απόψεις της ΕΔΑ ανέπτυξαν οι βουλευτές Β. Εφραιμίδης, Δ. Παπανικολάου, Ε. Σακελλάρης και η Μ. Καραγιώργη.³¹⁶
Για τα άρθρα 6, 7 και 9 που³¹⁷ αναφέρονται στη συγγραφή των σχολικών βιβλίων, στον προορισμό του δημοτικού σχολείου και στα μαθήματα που διδάσκονται σ' αυτό, στα απολυτήρια των γυμνασίων.(ο.π.) οι βουλευτές της ΕΔΑ (Εφραιμίδης , Θεοδωράκης και Μ. Καραγιώργη) **τόνισαν** ότι :
- Το πρόβλημα των διδακτικών βιβλίων είναι από τα βασικά του νομοθετήματος και ότι **επιβάλλεται να απαλλαγούν από κριτήρια κομματικής ή εμπορικής εκμετάλλευσης.**
- Η μέθοδος του **διαγωνισμού** είναι η καλύτερη για τη **συγγραφή των βιβλίων.**
- Τα βιβλιοπωλεία θα πρέπει να έχουν την αποκλειστικότητα της διαθέσεως των σχολικών βιβλίων.
- Η **τεχνική αγωγή** θα πρέπει να **προστεθεί στο πρόγραμμα των δημοτικών σχολείων.**

Στη Συνεδρίαση ΛΖ΄ για το άρθρο 8³¹⁸ οι βουλευτές της ΕΔΑ (Μ. Καραγιώργη, Θ. Παππάς, Μ. Θεοδωράκης και Β. Εφραιμίδης) υπογράμμισαν ότι :

- Τα Ελληνόπουλα πρέπει να μπουν στο **πνεύμα και όχι στο γράμμα του αρχαίου ελληνικού κόσμου**, γι' αυτό είναι περιττές οι τρεις ώρες διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών. (Επισημάνθηκε κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης σχετικά ότι η κυβέρνηση στο θέμα αυτό έχει ένα «κόμπλεξ» έναντι της δεξιάς και αποφεύγει το άλμα).
- Με τον «ελληνοχριστιανικό» πολιτισμό δεν αφήνεται περιθώριο στον ρεαλισμό για την αφομοίωση της αρχαιοελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Επιβάλλεται η **δημιουργία του τύπου αγροτικού γυμνασίου**, όπως και νυκτερινών γυμνασίων. Γενικώς επιβάλλεται η δημιουργία γυμνασίων με **επαγγελματική κατεύθυνση**. Αποτελεί ανάγκη η αισθητική και καλλιτεχνική αγωγή, σε στοιχεία γενικότερης αγωγής.
- Ο Μ. Θεοδωράκης επίσης τόνισε σχετικά με τις **επαίσχυντες δηλώσεις «νομιμοφροσύνης»** για τους δασκάλους και τους καθηγητές που υποχρεώνονται να τις υπογράψουν, προκειμένου να αναλάβουν εργασία σε δημόσιο ή ιδιωτικό σχολείο ότι είναι ξεπερασμένες και απαράδεκτες και **ζητά τον τερματισμό του θέματος.**

Κατά τη Συνεδρίαση ΛΗ΄(24-9-1964) που συζητήθηκαν τα άρθρα 10, 11 και 12 (που αφορούν τον προορισμό και το πρόγραμμα του λυκείου) του εκπαιδευτικού νομοσχεδίου Ν.Δ. οι βουλευτές της ΕΔΑ Β. Εφραιμίδης, Μ. Θεοδωράκης και Θ. Παππάς, **υπογράμμισαν την ανάγκη, να διατηρηθεί ο διαχωρισμός των Λυκείων σε κλασικά και πρακτικά.** Επίσης τόνισαν ότι θα πρέπει να **δοθούν στα λύκεια και άλλες κατευθύνσεις**, όπως π.χ. γεωργικής απόκλισης.

³¹⁶Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΛΔ΄16-9-1964

³¹⁷Συνεδρίαση Λς 22-9-1964. Συζητήθηκαν τα άρθρα 6, 7 και 9

³¹⁸Το άρθρο 8 που αναφέρεται στον προορισμό του γυμνασίου και το πρόγραμμα διδασκαλίας. Βλ. Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΛΖ΄ 23-9-1964.

Στη Συνεδρίαση ΛΘ της Βουλής (25-9-1964) που συζητήθηκαν τα άρθρα 13, 14 και 15 για το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο, οι βουλευτές της ΕΔΑ ανέπτυξαν τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες θα ήταν αποδοτικός ο θεσμός του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου, τονίζοντας (Β. Εφραιμίδης, Θ. Παππάς και ο συνεργαζόμενος με την ΕΔΑ Σ. Μερκούρης) ότι :

- Το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο που εισάγεται, δεν είναι ανάλογο με εκείνο που ισχύει στο εξωτερικό(μπακαλωρεά) και το οποίο δίνεται ύστερα από μία επιμόρφωση.
- Υπάρχει φόβος να δημιουργήσει ανυπέρβλητα εμπόδια για την προσπέλαση των νέων στις ανώτατες σχολές.
- **Ο θεσμός θα ήταν αποδοτικός αν συνοδευόταν με την κατάργηση του περιορισμού των εισακτέων στις ανώτατες σχολές.**
- Ο θεσμός θα ήταν ουσιαστικός αν υπήρχαν προϋποθέσεις ισοτιμίας μεταξύ των αποφοίτων των λυκείων του κέντρου και των επαρχιών, των φτωχών και των πλούσιων. **Ο νόμος της ανισότητας είναι νόμος αντιδημοκρατικός.**
- Επιβάλλεται η καθιέρωση κρατικών νυκτερινών φροντιστηρίων, ιδιαιτέρως στην επαρχία.
- Υπάρχει μία **αντίφαση**, ότι ενώ ο τύπος του **λυκείου** είναι **ενιαίος**, το **Ακαδημαϊκό Απολυτήριο** είναι **δύο τύπων**.
- Στο βαθμό του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου δε θα πρέπει να συνυπολογίζονται οι βαθμοί των Β' και Γ' τάξεων του Λυκείου.
- Θα πρέπει να επιτρέπεται η αναθεώρηση των γραπτών των εξετάσεων.

Στη Συνεδρίαση ΜΑ (29-9-1964) που συζητήθηκε το άρθρο 16 για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες οι βουλευτές της ΕΔΑ υποστήριξαν :

- την **ανωτατοποίησή τους**
- την **αύξηση του αριθμού των εισακτέων** σε κάθε Παιδαγωγική Ακαδημία(άνω των 40)
- την προσθήκη του μαθήματος της **Ιστορίας της Τέχνης**
- την ίδρυση **Σχολής Νηπιαγωγών**
- Την αύξηση των ετών φοίτησης στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής, από τρία σε τέσσερα χρόνια, ώστε να δικαιούνται των πλεονεκτημάτων που απολαμβάνουν και οι απόφοιτοι των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Στη συζήτηση που έγινε για τα άρθρα 18 και 19, σχετικά με τα προσόντα των υποψηφίων επιθεωρητών της στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης και της σωματικής αγωγής , η πρόταση των βουλευτών της ΕΔΑ ήταν **να διατηρηθούν οι εξετάσεις** προκειμένου να διαπιστωθούν τα προσόντα τα οποία αναγράφονται στη διάταξη (που όμως δεν έγινε δεκτή).

Για το άρθρο 20 που αφορούσε την ίδρυση θέσεων επιθεωρητή για τις ξένες γλώσσες, τα τεχνικά, τη μουσική και τα οικοκυρικά, η ΕΔΑ (δια στόματος Β. Εφραιμίδη) **ζήτησε θέση γεωπονικής** που δεν έγινε δεκτή. Έγινε όμως δεκτό το αίτημα για αποδοχή των υποψηφίων για τις θέσεις αυτές από ανώτατα ιδρύματα του εξωτερικού και όχι μόνο «εκ Εσπερίας και ΗΠΑ» όπως ήταν αρχικά.

Στη Συνεδρίαση ΜΒ' (30-9-1964) για τα άρθρα 21, 22, 23, 24 και 25 που αφορούν την ίδρυση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου οι βουλευτές της ΕΔΑ δεν είχαν ουσιαστικές αντιρρήσεις για τη συγκρότησή του, ωστόσο διατυπώθηκε ότι :

- Για τη στελέχωσή του είναι απαραίτητη η συμμετοχή όλων των επιστημονικών κλάδων(γεωπόνων, καλλιτεχνών, χημικών, λογοτεχνών κ.λ.π.)

- **Δε θεωρείται αναγκαία για τη συγκρότησή του η κατάργηση προηγούμενων δοκιμασμένων θεσμών.** (Ν. Κιτσίκης)
- Απουσιάζουν ειδικοί των παιδαγωγικών επιστημών για τη Μ. Εκπαίδευση.
- **Προτείνεται εκ νέου η ίδρυση Ινστιτούτου για τη μελέτη και αναβίωση των αρχαίων σπουδών.** (Γ. Πανάγος)

Για το άρθρο 23(Συνεδρίαση ΜΓ'1-10-1964) ο υφυπουργός **δέχεται τροπολογία** που είχε υποστηρίξει και ο **Β. Εφραιμίδης**, σύμφωνα με την οποία **δεν καταργείται η ΣΕΛΕΤΕ**, αλλά περιέρχεται στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

- Η ΕΔΑ επικροτεί (δια στόματος Β. Εφραιμίδη) τη λειτουργία των **πειραματικών σχολείων**.
- Η ΕΔΑ ζητά την προσμέτρηση ως χρόνου προϋπηρεσίας εκπαιδευτικών που υπηρετούσαν στην Κύπρο, απολύθηκαν για την εθνική τους δράση και επανήλθαν.
- Ζητά δικαίωμα **επανεξέτασης** των απορριφθέντων μαθητών στα γυμνάσια.

ΑΣΚΙ ΑΡΧΕΙΟ ΕΔΑ

Στα έγγραφα που μελετήθηκαν στο Αρχείο της ΕΔΑ διαπιστώνουμε **το ίδιο πνεύμα** σχετικά με την επισήμανση των θετικών και των αρνητικών σημείων της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης του 1964, από την ΕΔΑ. Σύμφωνα με αυτά, ως προς τα **θετικά επισημαίνονται τα εξής** :

- Η «έφεση της απαλλαγής από το Καραμανλικό τέλμα»
- Το γεγονός ότι λαμβάνονται αποφάσεις για βελτιώσεις σε μεγάλη κλίμακα.
- Η μετατροπή της **6χρονης σε 9χρονη γενική υποχρεωτική φοίτηση**.
- Η **εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας**, έστω στο πλευρό της καθαρεύουσας. (στο κείμενο του 1965, όταν η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση βάλλεται)
- Το **Παιδαγωγικό Ινστιτούτο**.
- Τα **συσσίτια**, η δωρεάν εγγραφή, τα δωρεάν βιβλία, οι υποτροφίες.
- Τα **βιβλία που είναι γραμμένα στη δημοτική**.

Τα αρνητικά που τονίζονται στα παραπάνω έγγραφα είναι:

- Το γεγονός ότι **δεν πρόκειται για ριζική ανόρθωση**. Τα νέα εκπαιδευτικά μέτρα δεν τοποθετούνται σ' ένα γενικότερο πλαίσιο που αφορά τον προγραμματισμό της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανασυγκρότησης.
- **Το ότι δεν επιδιώκεται ένας ουσιαστικός εκδημοκρατισμός της ελληνικής παιδείας**, μέσα στα πλαίσια κι αυτός ενός πραγματικού εκδημοκρατισμού της κοινωνικής και πολιτικής ζωής της χώρας.
- Οι δύο παραπάνω αδυναμίες συμπυκνώνονται στη **νεοελληνική γλώσσα** στα σχολεία. Στο Δημοτικό η διδασκαλία γίνεται στη δημοτική, αλλά στις δύο τελευταίες τάξεις στην καθαρεύουσα.

- Ο **γλωσσικός κυκεώνας** συνεχίζεται στο **τρίχρονο γυμνάσιο**, όπου σύμφωνα με το νέο νομοσχέδιο διδάσκεται η γραμματική και το συντακτικό της καθαρεύουσας. Σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας είναι μόνο η **καθαρεύουσα** και γλωσσικός φορέας στα άλλα μαθήματα.
- Η **γλωσσική αναρχία που επικρατεί στο Λύκειο** καθώς διδάσκεται η καθαρεύουσα σε συνάρτηση με τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.
- Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα τη μειωμένη σχολική απόδοση και την **επίδραση της διγλωσσίας στην πνευματική ζωή.**
- Το γεγονός ότι **δεν έχουν πάρει κύρια θέση η επιστημονική κατάρτιση και η προετοιμασία για τη ζωή.**
- Η ριζική ανόρθωση της παιδείας καθίσταται **προβληματική** εφόσον τα **ξένα μονοπώλια καταληστεύουν** τους εθνικούς πόρους. Η οικονομική και πολιτική διείσδυση των ξένων επιβάλλει αντίστοιχη ρύθμιση της παιδείας.
- Το γεγονός ότι ο νέος εκπαιδευτικός νόμος ρίχνει το βάρος **μονόπλευρα** στην **αρχαία παράδοση.** Δε γίνεται διαχωρισμός της προοδευτικής σκέψης, της προοδευτικής παράδοσης.
- Η ανυπαρξία προσχολικής μόρφωσης και γενικότερα **έλλειψη πυκνού δικτύου νηπιαγωγείων.**
- Το γεγονός ότι η **κατάργηση των διδάκτρων δεν είναι αρκετή** για την εξασφάλιση ίσων δυνατοτήτων.
- Το γεγονός ότι το **εννιάχρονο σχολείο δεν είναι ενιαίο.**
- Η επιπλέον τριετία μετά το δημοτικό θα επιβάλλεται μεν σταδιακά, αλλά με **άνισο τρόπο** αφού θα ξεκινήσει πρώτα από τις αστικές περιοχές και ύστερα θα πάει στην επαρχία και στις αγροτικές περιοχές.
- Με το ενιαίο λύκειο υπάρχει **ισοπέδωση** γιατί δεν **υπάρχει διαφοροποίηση**, σε α) κλασικά, β) επαγγελματικού προσανατολισμού, εμπορικά κ.λ.π.
- Το ότι δεν είναι **αρκετή η σημασία που δίνεται στο θετικό – επιστημονικό περιεχόμενο.** Με το νέο εκπαιδευτικό νόμο, η θέση που παίρνει **δε δείχνει οργανική ενσωμάτωση**, αλλά πρόκειται για μία θέση ανάμεσα στ' άλλα.
- Η **ύπαρξη αναλφαβητισμού.**
- Η **μη στελέχωση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου** με το **απαραίτητο** εξειδικευμένο **προσωπικό** γι' αυτό το σκοπό.

Προτείνεται :

- Τα περασμένα να αποτελέσουν **γόνιμο** στοιχείο.
- Η **γλώσσα να είναι η δημοτική**
- Να εξαίρονται οι δημοκρατικές μορφές με **έμφαση στην εθνική αντίσταση.**
- **Στόχος** και προϋπόθεση κάθε ουσιαστικής μεταρρύθμισης να είναι ο **εκσυγχρονισμός.**
- Η **ύπαρξη οικογενειακών επιδομάτων**, συσσιτίων, παιδικών πάρκων, κ.λ.π.
- Η **εξασφάλιση εργασίας στους γονείς.**
- Η επέκταση της υποχρεωτικής φοίτησης επί μία τριετία να είναι **ενιαία** και **βαθμιαία** σε όλη τη χώρα, με την πρόσθεση κάθε φορά μιας τάξης, όπως γίνεται η προέκταση της υποχρεωτικής φοίτησης και σε άλλες χώρες.
- Για να επιτευχθεί ο εκσυγχρονισμός της παιδείας **απαραίτητοι είναι οι υλικοί πόροι.**

Εφημερίδα *Αυγή*

Στην εφημερίδα *Αυγή* επικρατεί το ίδιο περίπου πνεύμα, από τους αριστερούς διανοούμενους που αρθρογράφησαν, αναφορικά με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964. Συγκεκριμένα ως **θετικά σημεία** του νομοσχεδίου **καταλογίζονται τα παρακάτω:**

- Το ότι «έχει πολλά και καλά νέα πράγματα» (Ρ. Ιμβριώτη)
- Η **εισαγωγή** του μαθήματος «**Αγωγή του Πολίτη**» (Ρ. Ιμβριώτη)
- Η **αύξηση του ποσοστού του προϋπολογισμού** για την παιδεία. (Γ. Αθανασιάδης)
- Η **αναγνώριση της ανάγκης για επέκταση της γενικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης**. (Γ. Αθανασιάδης)
- Η **απαλλαγή από τα δίδακτρα και τις άλλες επιβαρύνσεις**. (Γ. Αθανασιάδης)
- Η εκδήλωση ενδιαφέροντος για τη σχετική εξασφάλιση υλικών όρων (κτηρίων, εργαστηρίων, εποπτικών μέσων κ.λ.π.) (Γ. Αθανασιάδης)
- Η πρόθεση δημιουργίας σχολικών **συσσιτίων** σε μεγάλη κλίμακα. (Γ. Αθανασιάδης)

Ως προς τα **αρνητικά** του σχεδίου Ν.Δ. «Περί Στοιχειώδους και Μέσης Εκπαιδεύσεως» επισημαίνονται τα εξής :

- Το γεγονός ότι σε ορισμένα καίρια σημεία υπάρχει **στάση απολογητική, ατολμία, και σύγχυση**. (Ρ. Ιμβριώτη)
- Στην αρχή του νομοσχεδίου όπου γίνεται ιστορική ανασκόπηση της παιδείας, ο συντάκτης αγνοεί το μεγάλο γλωσσικό και εκπαιδευτικό κίνημα. (Ψυχάρη, Αθεϊστικά, Εκπαιδευτικό Όμιλο κ.λ.π.) (Ρ. Ιμβριώτη)
- Στην **πράξη το εννιάχρονο σχολείο είναι εξάχρονο** αφού η **συμπλήρωση** της μόρφωσης **με πρακτικές γνώσεις** θα γίνεται στα **ειδικά σχολεία** επαγγελματικής εκπαίδευσης. (Ρ. Ιμβριώτη)
- «Ξαναπαρουσιάζεται το **Σχολαρχείο βαφτισμένο σε Γυμνάσιο**.» (Ρ. Ιμβριώτη)
- Οι σκοποί της παιδείας είναι οι ίδιοι : **προσπέλαση στον αρχαίο κόσμο – καμιά φροντίδα για τη μάθηση** της σημερινής πραγματικότητας με τις **επιστημονικές επιδόσεις** και τις **τεχνικές** ανάγκες.
- Η **μη διατήρηση του διαχωρισμού** της μέσης παιδείας σε τύπους ανάλογα με τις κλίσεις των παιδιών και το χάρτη της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Ιδρύει ενιαίο τύπο Γυμνασίου ξαναγυρίζοντας στο κλασικό γυμνάσιο, με το νέο όνομα λύκειο.
- Η ύπαρξη **διγλωσσίας ή τριγλωσσίας** στο γυμνάσιο.
- Η ευκαιριακή διδασκαλία της δημοτικής.
- Το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο **δε λύνει** το πρόβλημα των εισιτηρίων εξετάσεων.
- Το ότι δε γίνεται λόγος στο νομοσχέδιο για **Νηπιαγωγεία**.
- Δε γίνεται λόγος για **την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού**.

Στο άρθρο του Κ. Παπανικολάου, 21-7-1964, ως **αρνητικά** σημεία του νομοσχεδίου υπογραμμίζονται τα **παρακάτω :**

- Το καινούριο νομοσχέδιο **αγνοεί την ανάγκη για διοικητική αποκέντρωση**.
- **Δεν υπάρχει πρόβλεψη** για **συμμετοχή αιρετών εκπαιδευτικών** στη διοίκηση της Παιδείας και την αποκέντρωσή της.
- Καταργεί τα συμβούλια που αποτελούσαν βήμα για την εκπαιδευτική αποκέντρωση και την κατοχύρωση της θέσης των εκπαιδευτικών. (Βλ. **θέμα Αποκέντρωσης στα Πρακτικά της Βουλής**.)

- **Δεν πρέπει η διοίκηση της παιδείας να υπάγεται στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.**
- Ο θεσμός του Κεντρικού Εκπαιδευτικού Συμβουλίου από το 1915-1964 έχει αποτύχει. **Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο που θα συγκεντρώσει στα χέρια του όλες τις αρμοδιότητες, συνεχίζει, τα αποτυχημένα πειράματα των προηγούμενων χρόνων. (Διαφοροποιείται από τους βουλευτές της ΕΔΑ που δεν έχουν πρόβλημα με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.)**
Στο άρθρο του Γ. Αθανασιάδη επισημαίνονται τα παρακάτω αρνητικά σημεία του νομοσχεδίου.
- Το ότι για τους τρόπους εξεύρεσης των πόρων για τα σχολικά συστήματα προβάλλονται αντιρρήσεις που έχουν σημασία πολιτική, κοινωνική και παιδαγωγική.
- Η βασική υποχρεωτική εκπαίδευση και κυρίως οι **τρεις τάξεις του προγυμνασίου, ..δε συνδέονται με προβλήματα οικονομικής ανάπτυξης** «σκοπός του..είναι η προσπέλασις εις το αρχαίον πνεύμα»(Επισημαίνεται και από τη Ρ. Ιμβριώτη)
- Στο ανώτερο τριχρόνο γυμνάσιο **καταργείται και αυτή η περιορισμένη διαφοροποίηση που υπήρχε.** Αντί να συνδεθεί η γυμνασιακή εκπαίδευση με προβλήματα επιστημονικά και τεχνικά με την εισαγωγή της πολυτεχνικής εκπαίδευσης και να πραγματοποιείται έτσι πολύπλευρη ανθρωπιστική μόρφωση μένει προσκολλημένη στην παλιά μονομέρειά της. Καταργείται ο τύπος των πρακτικών και οικονομικών λυκείων.(Αναφέρεται και στο άρθρο της Ρ. Ιμβριώτη)
- Παραμελούνται τα σύγχρονα ιδανικά που προβάλλουν την επιστημονική κατάρτιση σαν κύριο στοιχείο εθνικής παιδείας.
- Δεν επιτυγχάνεται ουσιαστικός εκδημοκρατισμός της παιδείας.
- Το **κόστος σπουδών** εκτός από τα δίδακτρα, τα εξέταστρα κ.λ.π. παραμένει **υψηλό και αποκλείει από την ανώτατη εκπαίδευση** τη μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού.(Αναφέρεται και στο άρθρο της Ιμβριώτη)
- Δε γίνεται λόγος για τον αναλφαριθμητισμό και την ουσιαστική επιμόρφωση των εργαζομένων, ιδιαίτερα των νέων.(Το αναφέρει και η Ρ. Ιμβριώτη)
- Η ύπαρξη **ιδιωτικών νυκτερινών σχολών** «δημιουργεί γενικότερο θέμα **ανισότητας**», όπως επίσης και η ύπαρξη «των ξένων σχολών ιδιαίτερα των αμερικάνικων, που γίνονται εστίες αντιλαϊκής και αντεθνικής προπαγάνδας».
- Στα μέτρα που λαμβάνονται **δε γίνεται λόγος για την ισοτιμία των γυναικών** στα προβλήματα της εκπαίδευσης, όπως επίσης και **«για μέτρα προστασίας της μητρότητας, για την ίδρυση βρεφικών σταθμών και νηπιαγωγείων για τα παιδιά εργαζόμενων μητέρων.»**
- Το **δικαίωμα της εκπαίδευσης** σε σύνδεση με το **δικαίωμα της εργασίας** που αποτελεί στοιχείο ουσιαστικού εκδημοκρατισμού της παιδείας **δεν επιτυγχάνεται** : α) Η «αληθής δημοκρατία» του κ. Παπανδρέου αφαιρεί το στοιχειώδες δικαίωμα επιστροφής στους επιστήμονες και τεχνικούς πολιτικούς πρόσφυγες , στα Ελληνόπουλα που γεννήθηκαν και μορφώθηκαν σε άλλες χώρες. β) Η αύξηση των εργατικών ατυχημάτων που συνδέεται με την εντατικοποίηση της εργασίας, τα ελαττωματικά μηχανήματα και τη χρησιμοποίηση ανειδίκευτων εργατών, δείχνουν ότι το δικαίωμα της εργασίας δεν προστατεύεται αφού έχει άμεση σχέση με την έλλειψη προστασίας των εργαζομένων και με το δικαίωμα εκπαίδευσής τους.
- Υπάρχει **θέμα εκδημοκρατισμού στη λειτουργία**, αφού δε γίνονται προσπάθειες για ριζική εξαφάνιση φαινομένων, όπως **οι αστυνομικές επεμβάσεις στις σχολές, η δράση παρακρατικών οργανώσεων, η άσκηση αστυνομικού ελέγχου από διευθυντές ή και καθηγητές κ.λ.π.**
- Η πιο σημαντική άποψη του προβλήματος είναι ο **εκδημοκρατισμός στο περιεχόμενο. Η μη αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης, η συνέχιση των διωγμών σε δασκάλους που πήραν μέρος στην απελευθερωτική πάλη, το πιστοποιητικό κοινωνικών**

φρονημάτων για δασκάλους και υπαλλήλους..κ.λ.π. Ο διωγμός αυτός στρέφεται και κατά των μαθητών.

- Ο τρόπος με τον οποίο μπαίνει σε εφαρμογή η εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση δημιουργεί ανησυχίες: δηλαδή ο διαχωρισμός σε δατές δημοτικό και 3χρονο γυμνάσιο.
- Η γλώσσα που θα διδάσκεται στις παραπάνω βαθμίδες θα είναι διαφορετική : στο δημοτικό η δημοτική (θα δίνονται και κείμενα καθαρεύουσας) στο προγυμνάσιο η καθαρεύουσα.
- Ο όρος «γενική» μπαίνει σε εισαγωγικά γιατί ο **αριθμός των προγυμνασίων που υπάρχουν δεν επαρκούν** για τις ανάγκες του πληθυσμού.

Προτείνονται:

- **Ο περιορισμός των μαθητών σε 40 κατά τάξη. Στις Συνεδριάσεις της Βουλής οι βουλευτές της ΕΔΑ ζητούν μικρότερο αριθμό παιδιών στην τάξη.**(Βλ. Μ. Καραγιώργη) Το άρθρο της Ρόζας Ιμβριώτη που αναφέρει αυτό τον αριθμό, γράφτηκε Ιούλιο του 1964, ενώ οι συζητήσεις στη Βουλή για το Νομοσχέδιο ξεκινούν τέλη Αυγούστου.
- **Η ύπαρξη κάποιων αρχών για τη Δ/ση της παιδείας και επισημαίνεται η ανάγκη χωρισμού του επιστημονικού και του διοικητικού κλάδου στην παιδεία.** (Παπανικολάου)
- **Η συμμετοχή των αιρετών αντιπροσώπων και μάλιστα ανακλητών αντιπροσώπων των εκπαιδευτικών σε όλα τα συμβούλια και πραγματική αποκέντρωση.**(Κ. Παπανικολάου)
- **Οι δαπάνες για την παιδεία να είναι δαπάνες παραγωγικές- διάνοιξη δρόμων για την αξιοποίηση του εθνικού πλούτου και την ετοιμασία στελεχών, σε ευρύτατη κλίμακα που θα εργαστούν γι' αυτή την αξιοποίηση.**
- **Να καταβάλλεται από το κράτος το ποσό του κόστους σπουδών στους φοιτητές που η οικογένειά τους έχει ετήσιο εισόδημα κατώτερο ή ίσο με το κόστος σπουδών. Το μέτρο αυτό θα βοηθήσει στη βελτίωση της σύνθεσης των σχολών Ανώτατης Παιδείας, με αύξηση του ποσοστού των νέων που προέρχονται από τις εργαζόμενες τάξεις και στρώματα.**

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από όλες τις θέσεις όσες εκτέθηκαν παραπάνω, εκτός από κάποιες διαφοροποιήσεις, **όλες συγκλίνουν σε κάποια θετικά σημεία και κάποια αρνητικά. Μελετώντας λοιπόν προσεκτικά τα σημεία στα οποία η ΕΔΑ άσκησε κριτική στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του '64 καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα :**

Καταρχάς η ΕΔΑ ήταν ένα κόμμα που είχε διατυπώσει ένα **πλήρες πρόγραμμα για την παιδεία**. Έτσι πέρα από την τοποθέτησή της στο νομοσχέδιο Παπανδρέου, κατέθεσε και τις δικές της προτάσεις. Ο Εφραιμίδης στη Βουλή, ως ειδικός αγορητής της ΕΔΑ, για το νομοσχέδιο, κατέθεσε το πρόγραμμα της παράταξής του,³¹⁹ αλλά και όλοι οι υπόλοιποι βουλευτές διατύπωσαν προτάσεις του εκπαιδευτικού προγράμματος της ΕΔΑ, οι οποίες βρίσκονται σε συμφωνία με τις θέσεις της.

Τις βασικές αρχές της τις συναντούμε ήδη από το 1926, στο Δημήτρη Γληνό, στο άρθρο του «Δημοκρατία και Παιδεία»³²⁰ που δημοσίευσε στο περιοδικό *Αναγέννηση*, στα πλαίσια

³¹⁹ Βλ. Παράρτημα σελ

³²⁰ Περιοδικό Αναγέννηση Νοέμβριος 1926, τ. 3 τίτλος άρθρου «Δημοκρατία και Παιδεία – Το εκπαιδευτικό μας πρόγραμμα» Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας. βλ. Παράρτημα Αναδημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Επιθεώρηση Τέχνης* Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1963 τ. 97-98

ακόμη του **Εκπαιδευτικού Ομίλου**, όπου αναφέρει ως **ανώτατο ιδανικό της παιδείας τον καθολικό ανθρωπισμό**, ότι η παιδεία πρέπει να είναι **δημοκρατική**, να στηρίζεται στα **γόνιμα στοιχεία** του πολιτισμού, εκφραστικό όργανο να είναι η **δημοτική κ.λ.π.** Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, **όλα τα παιδιά**, αγόρια και κορίτσια, **πρέπει να μορφώνονται υποχρεωτικά έως τα 18** τουλάχιστον χρόνια της ζωής τους στο κοινό δημοτικό σχολείο και στα μετέπειτα γενικά ή ειδικά επαγγελματικά ή συμπληρωματικά σχολεία. Η **επιλογή των ικανών και των ειδικά προικισμένων παιδιών, πρέπει να γίνει το μόνο κριτήριο για την κατάταξή τους στα διάφορα είδη των σχολείων.**(Βλ. Παράρτημα) Στο περιοδικό *Νέο Δρόμο* που εκδίδει, στα 1928 σε άρθρο αναφέρεται στην καθιέρωση του **8χρονου βασικού σχολείου** και τη **διαφοροποίηση της Μέσης παιδείας ανάλογα με τις επαγγελματικές ανάγκες, καθιέρωση της δημοτικής** σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.³²¹

Στο « Σχέδιο μιας Λαϊκής Παιδείας» που κατατέθηκε στη Γραμματεία της ΠΕΕΑ (Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης) το 1944 , είχαμε τις ίδιες περίπου θέσεις. Το πρόγραμμα αυτό είχε βασικό εμπνευστή τον Δ. Γληνό.³²² Προτεινόταν προσχολική αγωγή (παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία από 0-6 ετών), **ενιαία οχτάχρονη βασική εκπαίδευση, Μέση εκπαίδευση διακλαδιζόμενη σε διάφορους τύπους** (πολυκλαδική), γίνεται επίσης λόγος για παροχή ιματισμού, συσσιτίων, **καθιέρωση της δημοτικής και μάλιστα με απλοποίηση** (μονοτονικό σύστημα, κατάργηση διπλών γραμμμάτων)κ.λ.π. έγινε λόγος σε άλλο κεφάλαιο παραπάνω.(5.2. Η διαμόρφωση του σοσιαλιστικού λόγου για την εκπαίδευση από το 1927 έως το 1963)

Το ίδιο πνεύμα περίπου διαπιστώνεται και στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα της ΕΔΑ του 1962 και 1963.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά **στήριζε** την Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του '64 της Ένωσης Κέντρου. Πέρα από το γεγονός ότι ψήφισε υπέρ του νομοσχεδίου, τόσο στην κατ' αρχήν συζήτηση όσο και στα επιμέρους άρθρα, υπάρχει γενικά **συναίνεση στα βασικά θέματα**³²³ που πρότεινε η μεταρρύθμιση αλλά και σε όλο το πνεύμα της, περισσότερο δε, διακρίνεται αυτό στις αγορεύσεις των βουλευτών της.

Έτσι **υπάρχει συμφωνία για τη δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες**, που αποτελούσε παλιό αίτημα του Εκπαιδευτικού Ομίλου. Η κατάργηση των διδάκτρων ιδιαίτερα για τα εργατικά και αγροτικά στρώματα που είχαν χαμηλά εισοδήματα ήταν σημαντική ελάφρυνση. Η δωρεάν παροχή επίσης των βιβλίων, που αποτελούσαν και αυτά ένα σημαντικό έξοδο, έδωσε ανάσα στους οικονομικά αδύναμους. Με τη καθιέρωση της δωρεάν παιδείας επιδιωκόταν η μείωση της ανισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών στον τόπο μας.³²⁴ Επικροτείται λοιπόν ως ένα **δημοκρατικό μέτρο.**³²⁵

³²¹ Δ. Γληνός περιοδικό *Νέος Δρόμος* τ. 4 «Κι εμείς τι ζητούμε;» Δεκέμβριος 1928 βλ. Παράρτημα.

³²² *Ελληνικά Θέματα Κατοχή – Αντίσταση – Εμφύλιος Σχέδιο μιας Λαϊκής Παιδείας* Εισήγηση της ΕΠΟΝ στη Γραμματεία Παιδείας της ΠΕΕΑ 1944 Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας

³²³ Όπως αναφέρει και ο Α. Καζαμίας, οι πολιτικές δυνάμεις της Αριστεράς και οι τυπικοί εκπαιδευτικοί εκπρόσωπό της δεν πολέμησαν τη «φιλελεύθερη» μεταρρύθμιση του 1964, αλλά μάλλον υποστήριζαν τα βασικά της σημεία. Η Αριστερά συνέβαλε στη «συναίνεση» όπως διαμορφώνεται στην πρώτη φάση της μεταπολεμικής μεταρρυθμιστικής πορείας. Α. Καζαμίας Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών «Η Εκπαιδευτική Κρίση στην Ελλάδα και τα παράδοξά της : Μια Ιστορική Συγκριτική Θεώρηση»σελ. 419

Η Άννα Φραγκουδάκη υποστηρίζει ότι τα αιτήματα της αριστεράς τότε ταυτίζονταν με εκείνα των κεντρικών δυνάμεων για δύο λόγους. Ο πρώτος, γιατί πολλά από τα αιτήματα της μεταρρύθμισης είναι χωρίς αμφιβολία θετικά και βελτιώνουν το εκπαιδευτικό σύστημα και τείνουν προς τη φιλελευθεροποίηση του σχολείου. Ο δεύτερος λόγος είναι ιδεολογικός και πολιτικός. Βλ. γι' αυτό και σημείωση 325. Άννα Φραγκουδάκη « Η τεχνική εκπαίδευση και η μυθολογία της» περ. *Σύγχρονα Θέματα* τ. 4 Άνοιξη 1979 σελ. 16

³²⁴ Ο Ν. Πετρουλάκης επισημαίνει ότι η κατάσταση στην Ελλάδα «ήταν ήδη καλύτερη και δικαιότερη από αυτή που επικρατούσε σε άλλες χώρες, όπως π.χ. στη Γαλλία ή στην Αγγλία- όχι στη Σκωτία. Στην περίοδο της δεκαετίας του 1960 η συμμετοχή των παιδιών των αγροτών και εν μέρει εργατών στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ήταν μεγαλύτερη στην Ελλάδα, από τη συμμετοχή των ίδιων ομάδων σε Δυτικά κράτη της Ευρώπης. Η συμμετοχή όμως των γυναικών ήταν κατώτερη. Από το 1960 μέχρι και το 1970 μειώθηκε αισθητά η ανισότητα των εκπαιδευτικών ευκαιριών, ανάμεσα στα δύο φύλα στον τόπο μας. Η παροχή

Τα **μαθητικά συσσίτια** που ήταν **πρόταση του Γληνού το 1926** και της **ΠΕΕΑ το 1944**, όπως προαναφέρθηκε, και φυσικά υπάρχει στο **εκπαιδευτικό πρόγραμμα της ΕΔΑ(1962-63)** ήταν πολύ ευνοϊκό μέτρο, ιδιαίτερα για τα λαϊκά εργατικά στρώματα των πόλεων και τους αγρότες, όπου το εισόδημα των οικογενειών αυτών δεν επαρκούσε για την κάλυψη των εξόδων διατροφής των παιδιών και βεβαίως ήταν στοιχείο εκδημοκρατισμού.

Η **επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης** από έξι σε εννέα χρόνια που ήταν αίτημα και της ΕΔΑ, (στο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα του 1962 και 1963) με διαφορετική όμως εφαρμογή, όπως θα σχολιάσουμε παρακάτω, που σε συνδυασμό με την παροχή δωρεάν παιδείας, δημιουργούσε θετικές προϋποθέσεις για την ανύψωση της πνευματικής στάθμης του ελληνικού πληθυσμού, είχε επίσης θετική αποδοχή από την ΕΔΑ. Χαρακτηρίζει μάλιστα το μέτρο αυτό ως «κατάκτηση για την παιδεία μας»(βλ. Πρακτικά Βουλής)

Η **καθιέρωση της ισοτιμίας της δημοτικής προς την καθαρεύουσα**, ως το πιο ενδιάμεσο βήμα για την καθιέρωση της δημοτικής, επικροτείται επίσης από την ΕΔΑ, παρά το γεγονός ότι ασκεί δριμεία κριτική για τη μη ολοκληρωτική επιβολή της δημοτικής γλώσσας όπως θα δούμε στη συνέχεια.³²⁶

Επικροτείται επίσης, η **καθιέρωση των μεταφράσεων στο Γυμνασιακό κύκλο**. Η Αριστερά συμφωνούσε με τη διδασκαλία των αρχαίων από μεταφράσεις και υπήρχε ως αίτημα στο εκπαιδευτικό της πρόγραμμα. **Σε καμιά περίπτωση δεν υποτίμησε τις ανθρωπιστικές σπουδές**, αντίθετα τις θεωρεί απαραίτητες, όπως και τα άλλα κόμματα (ΕΡΕ και Ένωση Κέντρου) για την ολοκληρωμένη μόρφωση και αγωγή του ανθρώπου. (Οι περισσότεροι ομιλητές της ΕΔΑ τόνισαν την αξία των ανθρωπιστικών σπουδών, όπως ο Ηλιόπουλος, ο Μ. Θεοδωράκης, ο Β. Εφραιμίδης, ο Γ. Πανάγος). Η **ΕΔΑ όμως θέλει τη διατήρηση των γόνιμων στοιχείων του παρελθόντος** και την προσαρμογή των κλασικών σπουδών στις ανάγκες της σύγχρονης ζωής. Η Ρόζα Ιμβριώτη αναφέρει χαρακτηριστικά : «Θα προσαρμόσουμε τις κλασικές σπουδές στις απόψεις και στις ανάγκες της σύγχρονης μόρφωσης και ζωής. Θα τις διδάξουμε σαν ένα στοιχείο αληθινό και ζωντανό ανάμεσα στ' άλλα.».³²⁷

Τις θέσεις αυτές τις συναντάμε και στο Γληνό, ο οποίος στη μελέτη του για το «Δημιουργικό Ιστορισμό», θεωρεί ότι είναι θετική η αξιοποίηση των γόνιμων στοιχείων του παρελθόντος και η οργανική ένταξή τους στο παρόν.³²⁸ Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η πρόταση του Γ. Πανάγου για τη δημιουργία Ινστιτούτου Αναβίωσης Κλασικών Σπουδών³²⁹

δωρεάν παιδείας είχε κάποια εξισωτική επίδραση στην ανισότητα ευκαιριών ανάμεσα στις τάξεις.»

Συμπόσιο «*Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1964 : Τριάντα Χρόνια Μετά*» Πάτρα 1995, σελ. 126

³²⁵ Ο Μελαχροινούδης επισημαίνει ότι στο θέμα της δωρεάν εκπαίδευσης παρατηρείται μία διαφοροποίηση στις θέσεις της ΕΔΑ για την εκπαίδευση που δημοσιεύτηκαν στην Αυγή ανάμεσα στις δύο εκλογικές αναμετρήσεις το '63 και το '64. Συγκεκριμένα τον Οκτώβριο του '63 κάνει λόγο για δωρεάν παιδεία στο δημοτικό και μείωση κατά 50% στις υπόλοιπες βαθμίδες, ενώ τον Ιανουάριο του '64 που η Ε. Κ. αναφέρεται στη δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αναπροσαρμόζει το πρόγραμμά της και κάνει λόγο για πλήρη και δωρεάν παιδεία. Μελαχροινούδης Μ.Π. *Εκπαιδευτική πολιτική και Αριστερά στη μεταπολεμική Ελλάδα. Η περίπτωση της ΕΔΑ (1950-1967)*, Πανεπιστήμιο Κρήτης Διδακτορική Διατριβή

³²⁶ Η πίεση που ασκήθηκε στο θέμα αυτό από την ΕΡΕ και τη Φιλοσοφική Σχολή, ήταν μεγάλη. Το πόσο σημαντικό θεωρεί η ΕΔΑ αυτό το βήμα φαίνεται και σε έγγραφο της ΕΔΑ του 1965, που αναφέρθηκε στα τεκμήρια, όταν πια η μεταρρύθμιση βάλλεται.

³²⁷ Ρόζα Ιμβριώτη *Ανθρωπιστική Παιδεία, Γενική και Πολυτεχνική Μόρφωση* (Αθήνα 1955) σελ. 122

³²⁸ Στη μελέτη του αυτή ο Γληνός θεωρεί τη δημιουργία των αξιών του αρχαίου πολιτισμού αποτέλεσμα των συγκεκριμένων κοινωνικών συνθηκών, αυτής της δεδομένης ιστορικής εποχής και κατηγορεί την αυτούσια μεταφορά και μίμηση των αξιών αυτών. Συγκεκριμένα αναφέρει: «...Ο **Δημιουργικός ιστορισμός, δηλαδή, ο αρμονικός συνδυασμός των αξιών του παρελθόντος με τις δυνάμεις και ορμές του παρόντος**, έτσι που και τα περασμένα να δίνουν κάθε στοιχείο, που μπορεί να χρησιμεύει για ιδανικό παράδειγμα και ν' αφομοιώνεται από το παρόν και τη σύγχρονη ορμή να απλώνεται άνετα και να εξυψώνει τα δικά της στοιχεία σε αξίες πολιτισμού, όσο μπορεί περισσότερο ικανοποιητικές για τις σύγχρονες ψυχικές ανάγκες. Αυτή είναι και η μόνη σωστή έννοια του κλασικισμού» Δ. Γληνός *Εκλεκτές σελίδες*, τ. α' σελ. 26-27

³²⁹ Συνεδρίαση ΚΖ σελ. 553

όπως το είχε προτείνει και ο Δ. Γληνός. Η ΕΔΑ συμφωνεί με το περιεχόμενο που δίνει στις ανθρωπιστικές σπουδές ο συντάκτης της Εισηγητικής Έκθεσης Ε. Παπανούτσος,³³⁰ κλασικές σπουδές όχι στείρα προσκόλληση, σε συνδυασμό με τις επιστημονικές κατακτήσεις και τα επιτεύγματα της τεχνικής.

Θετική επίσης στάση υιοθετεί η Αριστερά και στην ίδρυση του **Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**, που στόχο είχε να φέρει την επιστημονική έρευνα κοντά στο σχολείο. Για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο βέβαια υπήρχαν και αντίθετες φωνές. Καταρχάς υπήρξαν διαμαρτυρίες για τη μη επαρκή στελέχωσή του με τα κατάλληλα άτομα.³³¹ Αλλά και σε άρθρο του στη *Αυγή* ο Κ. Παπανικολάου διατυπώνει την άποψη ότι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο θα συνεχίσει τα αποτυχημένα πειράματα των προηγούμενων χρόνων **και ότι δε θα πρέπει σε καμιά περίπτωση η διοίκηση της παιδείας να υπάγεται στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο**. Ο Ν. Κιτσίκης επίσης τονίζει ότι όταν κάποιος θεσμός λειτουργούν αποδοτικά δε θα πρέπει να καταργούνται όπως δύο όργανα διοίκησης : το ΑΕΣ και η ΕΣΕΛΕΤΕ. Επίσης με τροπολογία που κατατέθηκε και την είχε υποστηρίξει και ο Β. Εφραιμίδης, δεν καταργείται η ΣΕΛΕΤΕ αλλά περιέρχεται στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Θετικά επίσης **αντιμετώπισε την αναβάθμιση της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών**, που συνδέεται και γενικότερα με το θέμα της αναβάθμισης της εκπαίδευσης, με την αύξηση των ετών φοίτησης στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες από δύο σε τρία χρόνια. Ήταν άλλωστε αίτημα και της ΕΔΑ αλλά και των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, η αύξηση των ετών φοίτησης. Η ΕΔΑ υιοθετεί αυτά τα αιτήματα(βλ. *Αυγή*)και υποστηρίζει την ανωτατοποίηση των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, υπάρχει εξάλλου και στο εκπαιδευτικό της πρόγραμμα αλλά προκύπτει και από τα τεκμήρια που εκτέθηκαν παραπάνω. Η ΕΔΑ εκτός από την ανωτατοποίησή τους υποστήριξε την **αύξηση του αριθμού των εισακτέων** πάνω από 40, την προσθήκη του μαθήματος **Ιστορία της Τέχνης** και την ίδρυση Σχολής Νηπιαγωγών.

Θετική επίσης στάση υιοθετεί στην **εισαγωγή των καινούριων μαθημάτων**, (την Εισαγωγή στο Δίκαιο, Στοιχεία Φιλοσοφίας, Κοινωνιολογία, Αρχές Οικονομίας, Αγωγή του Πολίτη), καθώς και στην κατάργηση του μαθήματος των Λατινικών, που δίνουν ένα άλλο πνεύμα στο περιεχόμενο της μάθησης. Επίσης προτείνει και την εισαγωγή του μαθήματος **Αισθητικής Αγωγής**.

Στο **Ακαδημαϊκό Απολυτήριο**, η ΕΔΑ **συναινεί**, το οποίο αν και δε λύνει το πρόβλημα της επιλογής των υποψηφίων, αποτελεί μια αρχή για αξιοκρατική επιλογή, αφού μπορεί να συμβάλλει στην εξουδετέρωση της απροσχημάτιστης συναλλαγής που υπήρχε και τις πιέσεις που ασκούσαν κάθε φορά από τους ισχυρούς.³³²

Ωστόσο όμως η ΕΔΑ παρά το πνεύμα της γενικής συμφωνίας διατύπωσε και πολύ **σημαντικές αντιρρήσεις**.

Ξεκινώντας λοιπόν από το θέμα της δωρεάν παιδείας, δεν αρκεί μόνο η άρση των οικονομικών εμποδίων (διδάκτρων κ.λ.π.) και η εξεύρεση των μέσων μετάβασης και η δωρεάν μεταφορά των μαθητών στα σχολεία. Για την ύπαρξη πραγματικού εκδημοκρατισμού, πρέπει να υπάρξουν **συνθήκες ίσων ευκαιριών**. Αυτό όμως στην πραγματικότητα δε συμβαίνει γιατί στις οικογένειες των εργαζομένων που αποτελούν και τα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα, τα παιδιά ρίχνονται στη βιοπάλη και γενικά στην παραγωγή

³³⁰ ...όπου είναι πιστός στο βαθύτερο νόημα της Ελληνικής Παιδείας και της χριστιανικής πίστεως, δεν προσηλώνεται εις την παθητικήν λατρείαν νεκρών τύπων του παρελθόντος, ούτε αντιτίθεται προς τας θετικές επιστήμης και την τεχνικήν. Αλλά εγκολπώνεται τα μεγάλα πνευματικά ρεύματα της εποχής..βλ. παραπάνω ομιλία Ηλιόπουλου.

³³¹ Σε έγγραφο του 1965, στο Αρχείο της ΕΔΑ διατυπώνονται παράπονα για τη μη στελέχωσή του με το απαραίτητο εξειδικευμένο για το σκοπό αυτό προσωπικό. Βλ. παραπάνω ιστορικά τεκμήρια από Αρχείο ΕΔΑ

³³² Ο Ν. Πετρουλάκης, διευθυντής Παιδαγωγικής Ακαδημίας, αναφέρει για το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο τα εξής : « Το προσωπικό των Π.Α. και ιδίως ο Διευθυντής και ο Υποδιευθυντής, κατείχοντο από βαρύ άγχος προ, κατά τη διάρκεια και μετά τις εξετάσεις ... με τις αφόρητες πιέσεις των ισχυρών κάθε εποχής και βαθμίδας.» Συμπόσιο «Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1964 : Τριάντα Χρόνια Μετά» Ένωση Φίλων Πνευματικού Ιδρύματος Γεωργίου Παπανδρέου, Πάτρα 1995, σελ. 128)

της οικογενειακής οικονομίας, και με τις σπουδές στερείται η οικογένειά τους αυτή την εισφορά.

Το ίδιο συμβαίνει και με τα παιδιά των εργατών και των αγροτών, που δεν έχουν τα μέσα για να προχωρήσουν στο λύκειο και στο Πανεπιστήμιο καθώς θα χρειαστούν μέσα διαβίωσης και άλλα για να κατορθώσουν να σπουδάσουν. Η ΕΔΑ προτείνει σ' αυτήν την περίπτωση εκτός από τα συσσίτια και τη **χορήγηση σπουδαστικού επιδόματος**. Η ΕΔΑ επίσης θίγει και το θέμα των εργαζόμενων μαθητών που φοιτούν στα νυχτερινά σχολεία, έχουν και αυτοί δικαίωμα στη δωρεάν φοίτηση, (και σε όλες γενικά τις παροχές : βιβλία, συσσίτια κ.λ.π.) Τα περισσότερα όμως **νυχτερινά Γυμνάσια** είναι **ιδιωτικά**, γι' αυτό και η ΕΔΑ προτείνει για να έχουν και αυτοί οι μαθητές δωρεάν παιδεία, το κράτος να τα επιχορηγεί και να αναλαμβάνει ένα μέρος της δαπάνης για την καταβολή των διδασκτρών. Γι' αυτό λοιπόν τη δωρεάν παιδεία όπως έχει εξαγγελθεί και πρόκειται να πραγματοποιηθεί τη θεωρεί ελάχιστα αποτελεσματική. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι οι περισσότεροι εκπρόσωποι της ΕΔΑ δεν αναφέρουν τον όρο «δωρεάν παιδεία», αλλά μιλούν για «απαλλαγή από τα δίδακτρα και τις άλλες επιβαρύνσεις», «δωρεάν εγγραφή», «δωρεάν βιβλία», «υποτροφίες» κ.λ.π.

Αναφορικά με τα **συσσίτια** ναι μεν η Αριστερά, επικροτεί το μέτρο, αλλά μόνο με κρατική επιχορήγηση. Η σύνδεσή τους με την Αμερικανική βοήθεια ή με τα Βασιλικά Φιλόπτωχα Ταμεία θα ήταν μειωτική για τους Έλληνες.

Ιδιαίτερα αυστηρή κριτική άσκησε και στην **έλλειψη μέριμνας για τον αναλφαβητισμό** που καταστρατηγεί έτσι στην ουσία τη δυνατότητα για ίσες ευκαιρίες και αληθινό εκδημοκρατισμό. Η **απουσία προσχολικής αγωγής** αποτελεί και αυτή στοιχείο έλλειψης εκδημοκρατισμού και ίσων ευκαιριών και στοιχείο ταξικότητας της εκπαίδευσης, αφού μόνο οι ευκατάστατοι θα έχουν τη δυνατότητα απασχόλησης των παιδιών σε ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία. Γι' αυτό και η ΕΔΑ προτείνει την **κρατική χρηματοδότηση της προσχολικής αγωγής** που αποτελεί και ένα σύγχρονο αίτημα, καθώς υπάρχουν αρκετοί παιδικοί σταθμοί που είναι ιδιωτικοί αλλά και οι κρατικοί δεν είναι εντελώς δωρεάν. Κριτική επίσης ασκείται στην έλλειψη μέριμνας για την αγωγή των ανάπηρων παιδιών.

Στο θέμα της γλώσσας ναι μεν είναι θετική η αναγνώριση της ισοτιμίας της δημοτικής με την καθαρεύουσα, αλλά η Κυβέρνηση **επικρίνεται για ατολμία** αποφεύγοντας να δώσει μια ιστορική λύση με την **επιβολή** της δημοτικής. Επιπλέον προκαλούνται προβλήματα στους μαθητές με τη διγλωσσία ή και την τριγλωσσία. Είναι όμως χαρακτηριστική η **μάχη που δίνει στη Βουλή η ΕΔΑ** για τη γλώσσα, προσπαθώντας **έστω και με την προσθήκη λέξεων να βελτιώσει τη θέση της δημοτικής**. Επισημαίνεται ότι ύστερα από την παρέμβαση της ΕΔΑ **απαλείφεται η λέξη «δυνητικώς»** για τη χρήση της δημοτικής γλώσσας και διατυπώνεται ότι **«η δημοτική χρησιμοποιείται ελεύθερος»**

Στο θέμα της επέκτασης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης η ΕΔΑ χαρακτήρισε ως **ανεπιτυχή την τομή μεταξύ δημοτικού σχολείου και τρίχρονου γυμνασίου**, η οποία πρέπει να αρθεί, γιατί έτσι **διασπάται το ενιαίο**³³³ της έννοιας της υποχρεωτικής παιδείας και δεν υπάρχει ούτε ως σκέψη ούτε ως κατεύθυνση στο νομοσχέδιο, να προχωρήσει κάποτε στην **ενότητα** αυτού του σχολείου το Κράτος. Επίσης η εφαρμογή αυτού του μέτρου γίνεται με τρόπο άνισο, αφού θα προηγηθούν τα αστικά κέντρα και θα ακολουθήσουν οι υπόλοιπες περιοχές. Αναιρείται επίσης ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της εννιάχρονης εκπαίδευσης γιατί

³³³ Αξίζει να σημειωθεί ότι για το **Ενιαίο σχολείο** πρώτος μίλησε ο Κομένιος, αυτός διατύπωσε την άποψη για την ενιαία διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος, από τη Στοιχειώδη Εκπαίδευση έως το Πανεπιστήμιο. Στα νεότερα χρόνια το Ενιαίο Σχολείο ήταν αποτέλεσμα της αυξανόμενης τάσης για εκδημοκρατισμό της κοινωνίας. Νίκος Π. Τερζής Εκπαιδευτική Πολιτική και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση. ο.π. σελ. 65, 74. Ο Α. Καζαμίας επίσης αναφέρει ότι στην Ελλάδα σε αντίθεση με τις άλλες χώρες στις οποίες επικράτησε το επιλεκτικό σύστημα, δε γίνεται λόγος για αδιαφοροποίητο ή ενιαίο τύπο σχολείου. Ακόμη και στις αριστερές δυνάμεις το ριζοσπαστικό σχήμα που προβλήθηκε το 1944, έχει τελείως ξεχαστεί. Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών ο.π. σελ.425

δίνει τη δυνατότητα στον απόφοιτο του δημοτικού να εγγραφεί σε επαγγελματική σχολή. Η τελευταία αυτή **διάταξη άλλαξε** με τροπολογία που κατέθεσε η ΕΔΑ. (βλ. παρακάτω)

Δεν υπάρχει αλλαγή στο περιεχόμενο της μάθησης, επισημαίνει η ΕΔΑ, στο καινούριο γυμνάσιο, αφού το μόνο καινούριο μάθημα είναι η αγωγή του πολίτη. Παραμένει ο **κλασικός χαρακτήρας** σπουδών και ως προς τα μαθήματα και ως προς τη γλώσσα, χωρίς να δίνεται έμφαση στα θετικά μαθήματα, μένει προσκολλημένο στην παλιά **μονομέρεια**, αντί να συνδεθεί με προβλήματα επιστημονικά, τεχνικά, και να πραγματοποιείται έτσι πολύπλευρη ουμανιστική μόρφωση. Παραμελούνται έτσι τα σύγχρονα ιδανικά που προβάλλουν την επιστημονική κατάρτιση σαν κύριο στοιχείο της εθνικής παιδείας. Γενικότερα, τονίζουν ότι σ' αυτόν τον κύκλο σπουδών (Γυμνάσιο) δεν έγινε κάποια πρόβλεψη επαγγελματικού προσανατολισμού σε γενική και πολυτεχνική μόρφωση, «ώστε ο μαθητής να εφοδιάζεται με τις θεμελιακές γνώσεις της επιστήμης κι' ακόμα με μια πολυτεχνική κατάρτιση ώστε να οδηγείται με ασφάλεια να διαλέξει το επάγγελμά του. Αντίθετα ...υπάρχει ο κίνδυνος να νεκραναστηθεί το παλιό Σχολαρχείο με τα Ελληνικά,...»³³⁴ Δε δίνεται επίσης βάρος για την εκπαίδευση στην αγροτική ύπαιθρο με τη δημιουργία αγροτικών Γυμνασίων, αλλά αστικοποιείται η εκπαίδευση στην ύπαιθρο.³³⁵ Παρόλα αυτά η ΕΔΑ ψήφισε την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, όπως αυτή προτάθηκε από την Ένωση Κέντρου.

Στα Λύκεια η ΕΔΑ **επικρίνει την κατάργηση της διαφοροποίησης** που υπήρχε και τη θέσπιση του ενιαίου τύπου Λυκείου που τον θεωρεί ισοπέδωση. Ενώ θα έπρεπε να υπάρχει διαφοροποίηση σε α) κλασικά β) επαγγελματικού προσανατολισμού, εμπορικά κ.λ.π. σύμφωνα με τις κλίσεις των μαθητών, αλλά και σύμφωνα με την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Ως προς το περιεχόμενο σπουδών δεν είναι αρκετή η σπουδαιότητα που δίνεται στο θετικό – επιστημονικό κομμάτι, κατά συνέπεια η επιστημονική κατάρτιση και η προετοιμασία για τη ζωή δεν έχουν κύρια θέση. Γενικότερα με το νέο εκπαιδευτικό νόμο η σημασία που δίνεται στο θετικό – επιστημονικό περιεχόμενο δε δείχνει να έχει οργανική ενσωμάτωση στο πρόγραμμα σπουδών αλλά πρόκειται για μια θέση ανάμεσα στ' άλλα.

Αναφορικά με τη σύνδεση με τα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης, η ΕΔΑ πιστεύει **ότι το καινούριο νομοσχέδιο δεν κάνει αρκετά βήματα για τη σύνδεση της παιδείας με την οικονομική ανάπτυξη**, όπως φάνηκε προηγουμένως και από το περιεχόμενο σπουδών Γυμνασίου Λυκείου. Τόνιζαν όμως, ότι οι αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να συνδέονται με προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Ωστόσο παρά το γεγονός ότι η ΕΔΑ δέχεται ότι το σχολείο μπορεί να αποτελέσει μέσο οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, οι βουλευτές της επισημαίνουν ότι **δεν αρκεί μόνο αυτό αφού υπάρχει εξάρτηση από ξένα μονοπώλια που δεσμεύουν τον εθνικό πλούτο της χώρας**. (βλ. σχετικά αναφορές βουλευτών παραπάνω, στα Πρακτικά της Βουλής) Άρα η οικονομική υστέρηση της χώρας σύμφωνα με την ΕΔΑ δεν οφείλεται μόνο στην έλλειψη εξειδικευμένων στελεχών αλλά και στην οικονομική και κατ' επέκταση πολιτική εξάρτηση της χώρας μας.³³⁶ Έτσι η

³³⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής Παιδείας της ΕΔΑ «Τα Μέτρα Της Κυβέρνησης για την Παιδεία» στο *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση* ο.π. σελ. 301

³³⁵ Για το θέμα αυτό η ΕΔΑ κατέθεσε τροπολογία στην κατ' άρθρο συζήτηση, η οποία έγινε δεκτή. **Σύμφωνα μ' αυτή το γυμνάσιο μπορεί να έχει γεωργική ή επαγγελματική απόκλιση**. Το αρχικό κείμενο πρόβλεπε η υποχρεωτική εκπαίδευση να γίνεται στο δημοτικό και στο γυμνάσιο ή τριετές επαγγελματικό σχολείο. βλ. παραπάνω Πρακτικά της Βουλής.

³³⁶ Ο Γιάννης Κοσπεντάρης γράφει : «Χωρίς οικονομική ανασυγκρότηση, χωρίς εντατική και προγραμματισμένη αξιοποίηση όλων των πλουτοπαραγωγικών δυνάμεων της χώρας μας, χωρίς επιστημονική οργάνωση και ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας και της βιομηχανίας στη χώρα μας, οι νέοι, και όταν θα έχουν επαγγελματική και τεχνική κατάρτιση θα φυτοζωούν στα κοινωνικά και οικονομικά πλαίσια μιας καθυστερημένης και υποανάπτυκτης χώρας.» Η Επιτροπή Παιδείας Τα γενικά πορίσματα για την εκπαίδευση του Γιάννη Κοσπεντάρη στο *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση Συζητήσεις – Κρίσεις -Απόψεις* σελ. 151

Αριστερά διαφοροποιείται και δεν ακολουθεί τον υπερτονισμό του ρόλου του σχολείου όπως η Ένωση Κέντρου.

Για το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο η ΕΔΑ επισημαίνει ότι αν και αποτελεί πρόοδο, **δεν έλυσε το πρόβλημα της επιλογής των υποψηφίων που έχουν τη «σφραγίδα της δωρεάς»**, εφόσον δεν συνοδεύεται με την κατάργηση του περιορισμού των εισακτέων στις ανώτατες σχολές. Επιπλέον δεν υπάρχουν προϋποθέσεις ισοτιμίας, αφού η παιδεία που παρέχεται στα αστικά κέντρα και στις επαρχίες δεν είναι η ίδια και οι δυνατότητες για βελτίωσή της παραπέμπονται στα φροντιστήρια, που μόνο οικονομικά ευκατάστατοι μπορούν να ανταποκριθούν.(κυρίως στα αστικά κέντρα). Άρα ο νόμος της ανισότητας είναι νόμος αντιδημοκρατικός.

Γενικότερα η ΕΔΑ επισημαίνει ότι **δεν επιδιώκεται ένας ουσιαστικός εκδημοκρατισμός της παιδείας, μέσα στα πλαίσια κι αυτός ενός πραγματικού εκδημοκρατισμού της κοινωνικής και πολιτικής ζωής της χώρας, γι' αυτό και επικρίνει την ύπαρξη πιστοποιητικών κοινωνικών φρονημάτων** καθώς και το γεγονός ότι **δε διδάσκεται στα σχολεία η ιστορία της εθνικής αντίστασης**.

Η κριτική της ΕΔΑ είναι γόνιμη και εποικοδομητική. Άσκησε ουσιαστική κριτική στα σημεία που διαφοροποιούνται από το εκπαιδευτικό της πρόγραμμα. Μέσα από παρεμβάσεις και προτάσεις για ουσιαστικές τροποποιήσεις³³⁷ συγκεκριμένων άρθρων, προσπάθησε για τη βελτίωση του προτεινόμενου νομοσχεδίου. Οι συγκεκριμένες εκπαιδευτικές προτάσεις που υποβάλλει η ΕΔΑ αλλά και όλο το εκπαιδευτικό της πρόγραμμα δείχνουν την προσπάθεια ενός πολιτικού χώρου για **την επικράτηση ενός ουσιαστικού εκδημοκρατισμού στο χώρο της παιδείας και της κοινωνίας, αλλά και την οικοδόμηση ενός «Κράτους Πρόνοιας»**. Στα πλαίσια αυτά περιλαμβάνονται :τα συσσίτια, τα σπουδαστικά επιδόματα, μέριμνα για τους άπορους, η δημιουργία κρατικών παιδικών σταθμών, Νηπιαγωγείων, η μέριμνα για την αγωγή των ανάπηρων παιδιών, για τη δημιουργία αθλητικών κέντρων, για τη δημιουργία του θεσμού σχολικού ψυχολόγου κ.λ.π.

Η Αριστερά **δεν κάνει αναφορές σε σοσιαλιστικού τύπου αλλαγές**. Είναι χαρακτηριστικός ως προς αυτό ο λόγος του Ι. Πασαλίδη : « Η Α' πανελλαδική Συνδιάσκεψις διευκρίνισε το περιεχόμενο και τα αιτήματα της αλλαγής που χρειάζεται ο τόπος. Η αλλαγή αυτή είναι εθνική και δημοκρατική όχι - σοσιαλιστική. Επιδιώκει την εθνική ανεξαρτησία...την πλήρη **αποκατάστασιν των δημοκρατικών θεσμών** και την διαχείρισιν της πολιτικής εξουσίας προς το συμφέρον του συνόλου, για την οικονομική ανάπτυξιν της χώρας....»³³⁸ Εξάλλου το θέμα του εκδημοκρατισμού με την παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους υπήρξε ένα από τα βασικά της αιτήματα.

Η Άννα Φραγκουδάκη χαρακτηρίζει την Αριστερά αυτή την περίοδο ως «παγιδευμένη»³³⁹ στην υποστήριξη μιας καπιταλιστικού τύπου οικονομίας και μιας αστικής κοινωνίας. Ωστόσο όμως θα πρέπει να λάβει κανείς υπόψη του το πολιτικό κλίμα της εποχής, όπου η Αριστερά ήταν περιορισμένη και θεωρούνταν ως το «κόμμα που απειλούσε τα

³³⁷ Για την παροχή συσσιτίου ότι πρέπει να αφορά όλους τους μαθητές, για την παροχή σπουδαστικού επιδόματος στις φτωχές οικογένειες, για τη βελτίωση διατάξεων ώστε να γίνει πιο αισθητή η παρουσία του λαϊκού παράγοντα μέσω των συλλόγων των γονέων και των κηδεμόνων, για την καλύτερη κατοχύρωση της δημοτικής γλώσσας, για τη διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού της δημοτικής γλώσσας, για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία, για τη δημιουργία γυμνασίου με γεωργική ή επαγγελματική απόκλιση

³³⁸ εφημερίδα *Αυγή* 22Ιουλίου 1956 «Αποφασιστικός Σταθμός» Άρθρο του Προέδρου της ΕΔΑ Ιω.

Πασαλίδη

³³⁹ Παρατηρεί σχετικά : «Παγιδευμένη η αριστερά για μια δεκαετία σε μίαν ατμόσφαιρα μεταπολεμική...οχυρώνεται αναγκαστικά πίσω από τη διεκδίκηση των στοιχειωδών αστικών ελευθεριών και αυτές μόνο υπερασπίζεται. ..Οι διανοούμενοι της αριστεράς, όλο το διάστημα ως το 1974, αντί να χρησιμοποιούν την κοινωνική όραση και την ιστορική θεώρηση...παγιδεύονται και ισχυροποιούν την πίστη στο μύθο του αξιοκρατικού σχολείου. Συγχρόνως αγνοούν μυστηριωδώς, και συμβάλλουν στο να παραμείνει άγνωστο και ακατανόητο, το μέρος εκείνο του λόγου των μεταρρυθμιστών που απευθύνεται στην εξουσία.» Άννα Φραγκουδάκη «Η τεχνική εκπαίδευση και η μυθολογία της», Περιοδικό *Σύγχρονα Θέματα* τ. 4 Άνοιξη 1979, σελ. 16-17

θεμέλια της πολιτείας και της δημοκρατίας, αν όχι και τη συνοριακή ακεραιότητα της Ελλάδας». ³⁴⁰ Δεν υπήρχαν περιθώρια ιδεολογικής έκφρασης για την Αριστερά, με τον αποκλεισμό του αριστερού πολίτη από την κοινωνική ζωή, με τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων, που προαναφέρθηκαν, που στερούσαν τον αριστερό κόσμο από το δικαίωμα της εργασίας, της ελεύθερης έκφρασης και όχι μόνο. Η άνοδος της Ένωσης Κέντρου ³⁴¹ στην εξουσία έδειχνε ότι κάτι πήγαινε ν' αλλάξει. Αυτή η αλλαγή του κλίματος και το πνεύμα ελευθερίας που τείνει να επικρατήσει στην Ελλάδα το 1964-65 και λίγο νωρίτερα, αποτυπώνεται πολύ χαρακτηριστικά στη λογοτεχνία, που όπως έχει ειπωθεί διασώζει τον ψυχισμό μιας περιόδου. Στη «Χαμένη Άνοιξη», ο Σ. Τσίρκας γράφει: «Ήρθε η εκλογική νίκη του Νοέμβρη και έπειτα του Φλεβάρη. Κάτι θαμποχάραζε στον ορίζοντα. Οι πόρτες αργά και λίγο- λίγο άνοιγαν επιτέλους». ³⁴² Υπάρχει διάχυτη η ελπίδα ότι κάτι πάει ν' αλλάξει προς το καλύτερο. Ο αριστερός κόσμος άρχισε να ελπίζει ότι θα υπάρξει βελτίωση των γενικότερων συνθηκών. Φαίνεται, στο συγκεκριμένο έργο, πώς ο αριστερός πολίτης βιώνει το πνεύμα της αλλαγής. Η Ε. Κ. κάτω από τις υπάρχουσες περιοριστικές συνθήκες προσπάθησε να δώσει διέξοδο στις συσσωρευμένες προσδοκίες μεγάλης μερίδας του πληθυσμού, για ανανέωση των θεσμών, περισσότερη ελευθερία και ισότητα. «Άνοιγαν οι πόρτες» και για τους αριστερών πεποιθήσεων πολίτες, που τα προηγούμενα χρόνια υφίσταντο διώξεις, εξορίες, εγκλεισμούς. Οι ελπίδες των ανθρώπων αναπτέρωνονταν.

Κάτω από τη συγκεκριμένη πολιτικοκοινωνική συγκυρία, η ΕΔΑ **συναινεί και στηρίζει τη μεταρρύθμιση**, αλλά όπως ειπώθηκε οι θέσεις αυτές, σε γενικές γραμμές περιλαμβάνονταν και στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα της ΕΔΑ και είχαν προταθεί από αριστερούς διανοητές, όπως ο Δ. Γληνός ήδη από το 1926-27, με διαφορετική όμως εφαρμογή όπως επισημάνθηκε ανωτέρω. Γι' αυτό και η ΕΔΑ σε κάποια σημεία διαφοροποιήθηκε και άσκησε αυστηρή κριτική, αλλά και **απαίτησε γενίκευση των μέτρων και ολοκληρωμένη εφαρμογή τους**.

³⁴⁰ Εφημερίδα Καθημερινή της 30 -10-1963, στο *Από το λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων*, της Δ. Παπαδημητρίου, σελ. 255

³⁴¹ Θα πρέπει να καταγραφεί ως η πιο σοβαρή απόπειρα υπέρβασης των αδιεξόδων της δεκαετίας του '60 και εκσυγχρονισμού της ελληνικής κοινωνίας. Δεν αλλάζει το Σύνταγμα, ούτε το πολίτευμα. Αλλάζει όμως το κλίμα και αρχίζει μια προσπάθεια εκδημοκρατισμού της δημόσιας ζωής της χώρας. Στα πλαίσια αυτά περιλαμβάνονται : η διάλυση ορισμένων παρακρατικών οργανώσεων (9-15-7-1964) το νομοσχέδιο που ρυθμίζει τις επεμβάσεις των οργάνων της πολιτείας στον τομέα ατομικών δικαιωμάτων, ο νόμος για την αναλογική εκπροσώπηση των συνδικάτων και την εξυγίανση του συνδικαλιστικού κινήματος, η ίδρυση των πανεπιστημίων Πατρών και Ιωαννίνων κ.λ.π. Μητάκος Γιάννης «Οικονομικά και Κοινωνικά αδιέξοδα στη δεκαετία του ' 60 και τάσεις υπέρβασής τους σε πολιτικό επίπεδο. Οι αγκυλώσεις μιας ανάπηρης καρέκλας» στο συλ. Η Ελληνική Κοινωνία κατά την Πρώτη Μεταπολεμική Περίοδο (1945- 1967) Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα σελ. 706-707

³⁴² Η Χαμένη Άνοιξη» Σ. Τσίρκας

Επίλογος

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και τον καταστροφικό για την Ελλάδα Εμφύλιο, η ανάπτυξη της οικονομίας θα ακολουθήσει αργούς ρυθμούς. Από το 1953 παρατηρείται εισροή ξένων κεφαλαίων και σταδιακή βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των του πληθυσμού γεγονός που ενθάρρυνε και την καταναλωτική τους νοοτροπία. Εκτός από την ενίσχυση του κεφαλαιοκρατικού χαρακτήρα της οικονομίας, η σύνδεση της χώρας με την ΕΟΚ, στις αρχές της δεκαετίας του '60, (1961), που αποτέλεσε σημαντική αλλαγή στο χώρο της οικονομίας, έκανε φανερή την ανάγκη για εκσυγχρονισμό και αναδιάρθρωση της εκπαίδευσης προκειμένου να δημιουργηθεί το κατάλληλο αναγκαίο ανθρώπινο δυναμικό.

Παράλληλα παρατηρείται και μία αύξηση του αστικού πληθυσμού καθώς και το αυξανόμενο ενδιαφέρον των μη προνομιούχων τάξεων για περισσότερη μόρφωση, προσπαθώντας με αυτόν τον τρόπο να εξασφαλίσουν ανώτερη κοινωνική θέση. Σε αυτά θα πρέπει να προστεθεί και το γενικότερο κλίμα πολιτικού φιλελευθερισμού που υπήρχε στις αρχές της δεκαετίας του '60. Η Ένωση Κέντρου η οποία δημιουργείται αυτή την περίοδο και αποτελεί έναν σχηματισμό ευρείας συναίνεσης, θα προσπαθήσει να ικανοποιήσει αυτές τις απαιτήσεις, δείχνοντας ότι μπορούσε να οδηγήσει τη χώρα σε μια δημοκρατική διακυβέρνηση και στην εκτόνωση των λαϊκών εντάσεων. Τα κατάλοιπα εξάλλου του εμφυλίου πολέμου δεν επέτρεπαν στην Ελλάδα να προχωρήσει σ' ένα «Κράτος Πρόνοιας», όπως συνέβαινε στα δυτικοευρωπαϊκά κράτη αλλά σ' ένα «Κράτος Δικαίου». Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η απαίτηση για αλλαγές στην εκπαίδευση αναδείχτηκε σ' ένα από τα κύρια αιτήματα του λαού. Ο εκπαιδευτικός κόσμος της χώρας με τις μακροχρόνιες απεργίες του, οι φοιτητές με τις κινητοποιήσεις τους, αλλά και η αντιπολίτευση στη Βουλή, εξέφραζαν την απαίτηση για ριζική αλλαγή στην εκπαίδευση. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση χαιρέτιστηκε με ενθουσιασμό από τα ευρύτερα λαϊκά στρώματα.

Τα κυριότερα σημεία της μεταρρύθμισης του 1964 ήταν η καθιέρωση της δωρεάν παιδείας σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και των μαθητικών συσσιτίων. Η κατάργηση των εξετάσεων από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο και η επέκταση τη υποχρεωτικής εκπαίδευσης από έξι σε εννέα χρόνια. Καταργούνται επίσης οι εισιτήριες εξετάσεις στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και καθιερώνεται το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο. Η μέση εκπαίδευση χωρίζεται σε δύο τριετείς κύκλους, το Γυμνάσιο και το Λύκειο, του οποίου ο τύπος είναι ενιαίος. Νομιμοποιείται η δημοτική και αναγνωρίζεται ως ισότιμη με την καθαρεύουσα. Καθιερώνεται στο Γυμνάσιο η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών από μεταφράσεις. Καταργείται το μάθημα των Λατινικών. Εισάγονται στο Λύκειο καινούρια μαθήματα όπως : Στοιχεία Οικονομικής Επιστήμης, Εισαγωγή στη Φιλοσοφία, Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία. Ιδρύεται το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και αναβαθμίζεται η εκπαίδευση των δασκάλων με την προσθήκη ενός έτους σπουδών στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες.

Η μεταρρύθμιση αυτή που εγκαινίαζε μια σημαντική στροφή στον προσανατολισμό της παιδείας, πολεμήθηκε από τη συντηρητική παράταξη (ΕΡΕ αλλά και γενικότερα από τις δυνάμεις της συντήρησης (Φιλοσοφική Σχολή, Εταιρεία Φιλολόγων κ.λ.π.)

Η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά καταρχάς, **επικροτεί** την πρωτοβουλία της Κυβέρνησης για αναδιοργάνωση της εκπαίδευσης και **συναινεί**. Ωστόσο δε διστάζει να διατυπώσει έντονα τις αντιρρήσεις της για τα άρθρα εκείνα που διαφοροποιούνται από το εκπαιδευτικό της πρόγραμμα και να προβάλλει τις δικές της θέσεις και προτάσεις.

Αναφορικά με τη δωρεάν εκπαίδευση η ΕΔΑ είναι θετική και επικροτεί το μέτρο. Ωστόσο όμως δεν το θεωρεί αρκετό καθώς δεν καλύπτει πλήρως τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα, τα νεότερα μέλη των οποίων ωθούνται κατά τρόπο πρόωρο στην εργασία, προκειμένου να συμβάλλουν στην εξασφάλιση του οικογενειακού εισοδήματος. Λύση, σύμφωνα με την ΕΔΑ, θα αποτελούσε η χορήγηση **σπουδαστικού επιδόματος** στις οικογένειες για να υπάρξουν πραγματικά συνθήκες ίσων ευκαιριών. Τα περισσότερα επίσης,

νυχτερινά Γυμνάσια είναι ιδιωτικά και σ' αυτή την περίπτωση προτείνει την καταβολή από το Κράτος ενός μέρους των διδάκτρων.

Αρνητική ήταν επίσης, στη σύνδεση της χρηματοδότησης των συσσιτίων με την Αμερικανική βοήθεια που τη θεωρεί μειωτική για τους Έλληνες. Ιδιαίτερα αυστηρή υπήρξε η κριτική της ΕΔΑ στο θέμα του **αναλφαβητισμού** που η ύπαρξή του καταστρατηγεί κάθε δυνατότητα για πραγματικό εκδημοκρατισμό και η Κυβέρνηση δεν προέβη σε καμιά ουσιαστική ενέργεια για την επίλυσή του. Εξίσου σκληρή υπήρξε η κριτική της και για την απουσία προσχολικής αγωγής, που τη χαρακτηρίζει ως στοιχείο ταξικότητας της εκπαίδευσης. Και για τα δύο αυτά θέματα η ΕΔΑ προνοεί, στο Εκπαιδευτικό της Πρόγραμμα για την επίλυσή τους.

Ιδιαίτερα επικριτική ήταν η ΕΔΑ στο θέμα της γλώσσας, γιατί μπορεί βέβαια η Ένωση Κέντρου να καθιέρωσε την ισοτιμία της δημοτικής, δεν έλυσε όμως το γλωσσικό πρόβλημα με τη διαπαντός επιβολή της δημοτικής γλώσσας. Στο θέμα της επέκτασης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η ΕΔΑ χαιρετίζει το μέτρο, η αύξηση των υποχρεωτικών χρόνων εκπαίδευσης, είναι στοιχείο εκδημοκρατισμού, γιατί συμβάλλει στην ανύψωση της πνευματικής στάθμης του λαού. Χαρακτηρίζει **όμως** ως ανεπιτυχή την τομή μεταξύ Δημοτικού και Γυμνασίου, γιατί επιφέρει διάσπαση του ενιαίου της έννοιας της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η ΕΔΑ προτείνει **Ενιαίο** εννιάχρονο σχολείο.

Ως προς το περιεχόμενο των σπουδών στο Γυμνάσιο, η ΕΔΑ παρατηρεί ότι υπάρχει συστολή ως προς το περιεχόμενο της μάθησης, αφού υπερτερεί η κλασική παιδεία και η προσπέλαση στο αρχαίο πνεύμα, έναντι των νέων επιστημονικών γνώσεων, άρα ο εκσυγχρονισμός που ευαγγελιζόταν η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δεν αφορούσε τόσο το περιεχόμενο, όσο τη δομή. Η εκπαίδευση σύμφωνα με την ΕΔΑ θα έπρεπε να συνδέεται με αναπτυξιακά προγράμματα της χώρας. Βέβαια στο σημείο αυτό η ΕΔΑ δε θεωρεί ότι από μόνο του το σχολείο θα βοηθήσει στην επίλυση των προβλημάτων της οικονομικής ανάπτυξης, αν προηγουμένως δεν υπάρξει αποδέσμευση από τα ξένα κεφάλαια που καταληστεύουν τον εθνικό πλούτο της χώρας.

Η Αριστερά επικρίνει επίσης την κατάργηση της διαφοροποίησης που υπήρχε στο Λύκειο, ενώ θα έπρεπε να υπάρχει διαφορισμός σύμφωνα με τις κλίσεις των μαθητών και σύνδεση με τα προγράμματα οικονομικής ανασυγκρότησης της χώρας.

Αναφορικά με το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο, η ΕΔΑ τονίζει ότι αν και αποτελεί πρόοδο, δε λύνει το πρόβλημα της επιλογής αφού δε συνδέεται με την αντίστοιχη κατάργηση του περιορισμένου αριθμού εισακτέων στις ανώτατες σχολές. Επίσης τονίζει το ζήτημα της ανισότητας των ευκαιριών μεταξύ των υποψηφίων, καθώς οι δυνατότητες για καλύτερη προετοιμασία των υποψηφίων, για τις ανώτατες σχολές, είναι πολύ περισσότερες στα αστικά κέντρα, παρά στις επαρχίες. Τέλος για να επιτευχθεί πραγματικός εκδημοκρατισμός, θα πρέπει να εκλείψουν τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων και να διδαχτεί η ιστορική αλήθεια στα σχολεία, όπως η ιστορία της Εθνικής Αντίστασης.

Η κριτική λοιπόν της ΕΔΑ είναι **ουσιαστική** και σε κάποια σημεία **αρκετά αυστηρή** και απορρέει από τις προγραμματικές της θέσεις για την εκπαίδευση αλλά και το γενικότερο κλίμα της εποχής. Την απαρχή των εκπαιδευτικών της αντιλήψεων τη συναντούμε ήδη από το 1926 στον Εκπαιδευτικό Όμιλο και κυρίως στο Δ. Γληνό, στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που δημοσίευσε στην *Αναγέννηση* το 1926, αλλά και στο *Νέο Δρόμο* το 1928 και 1929. Όμοιες περίπου θέσεις συναντούμε και στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα της ΠΕΕΑ το 1944 στην Ελεύθερη Ελλάδα, όπου κύριος εμπνευστής ήταν ο Δ. Γληνός. Την ίδια εκπαιδευτική πολιτική συνέχισε η ΕΔΑ με μικρές παραλλαγές και στα εκπαιδευτικά προγράμματα του 1962 και 1963.

Η ΕΔΑ αποδέχεται την αναποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος. Υποστηρίζει τον **Ουμανιστικό** χαρακτήρα της παιδείας, η οποία παράλληλα με την πρακτική πλευρά της προώθησης της οικονομίας θα στόχευε στην πνευματική καλλιέργεια του λαού.

Εξάλλου το μετεμφυλιακό κλίμα που επικρατούσε στην Ελλάδα, με τις διώξεις των αριστερών πολιτών και τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων, δεν άφηνε περιθώρια για σοσιαλιστικούς οραματισμούς. Ήταν καλό για την ΕΔΑ να εμφανίζεται σαν ένα κόμμα δημοκρατικό, αλλά μη σοσιαλιστικό, προκειμένου να υπάρχει στο κοινοβουλευτικό σύστημα και να επηρεάζει όσο αυτό ήταν εφικτό, την πολιτική ζωή της χώρας.

Γενικά θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η ΕΔΑ στην πολιτική της, αυτή την περίοδο, δείχνει μετριοπάθεια και ελαστικότητα που απορρέει και από τις θέσεις της ΕΔΑ, που διατύπωσε ο Πασαλίδης το 1956 στην Α΄ Συνδιάσκεψη της ΕΔΑ και έχουν να κάνουν με το πνεύμα συνεργασίας και ειρηνικής συνύπαρξης στο εξωτερικό αλλά και στο εσωτερικό.

Η μεταρρυθμιστική ωστόσο, προσπάθεια ανακόπτεται πολύ σύντομα, ήδη από το 1965, λόγω της ανώμαλης πολιτικής κατάστασης και της επτάχρονης δικτατορίας που ακολούθησε. Επαναφέρεται όμως στην ουσία το 1976-77 και εφαρμόζεται, στα βασικά της σημεία, από τη συντηρητική παράταξη που είχε αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας και η οποία την είχε έντονα πολεμήσει. Ακόμη και μέτρα αυτονόητα θετικά όπως η εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση και η δημοτική γλώσσα, έγιναν αντικείμενο οξύτατης πολεμικής και αντιπαράθεσης. Είναι δε χαρακτηριστικό, ότι ο Υπουργός Παιδείας της Δεξιάς το 1976, Γεώργιος Ράλλης, επαναφέρει τη μεταρρύθμιση, που το 1964 είχε καταψηφίσει. Ωστόσο παρών στη Βουλή του 1976, θα είναι και ένας από τους πρωτεργάτες της μεταρρύθμισης του 1964, ο Ε. Παπανούτσος που σε αντίθεση με άλλους πρωτοπόρους δημοτικιστές, έστω και αργά είδε τη δικαίωση των αγώνων του στην εκπαίδευση.

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΑΡΧΕΙΑ

Αρχείο Βουλής των Ελλήνων

Επίσημα Πρακτικά Συνεδριάσεων της Βουλής

Συνεδρίαση ΚΓ΄ Ειδική Επιτροπή 1964 για το άρθρο 35,	27- 8 1964
Συνεδρίαση ΚΕ, » » » »	1-9 1964
Συνεδρίαση ΚΖ, » » » »	3-9-1964
Συνεδρίαση ΚΘ΄ » » » »	8-9-1964
Συνεδρίαση ΛΑ΄ » » » »	10-9-1964
Συνεδρίαση ΛΒ΄ » » » »	11-9-1964
Συνεδρίαση ΛΓ΄ » » » »	15-9-1964
Συνεδρίαση ΛΔ΄ » » » »	16-9-1964
Συνεδρίαση Λς » » » »	22-9-1964
Συνεδρίαση ΛΖ » » » »	23-9-1964
Συνεδρίαση ΛΗ » » » »	24-9-1964
Συνεδρίαση ΛΘ » » » »	25-9 1964
Συνεδρίαση ΜΑ » » » »	29-9-1964
Συνεδρίαση ΜΒ » » » »	30-9- 1964
Συνεδρίαση ΜΓ » » » »	1-10-1964
Συνεδρίαση ΜΔ » » » »	2-10-1964
Συνεδρίαση ΜΕ » » » »	8-10-1964
Εφημερίς της Κυβερνήσεως 24 Οκτωβρίου 1964 τεύχος 1 αρ. φύλλου 182	
Εφημερίδα <i>Ακρόπολις</i> 9- 21 Ιουνίου 1929	

Αρχείο Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας Αρχείο ΕΔΑ

Κ. 469 Φ. 1 « Η εκπαιδευτική πολιτική της Ε.Δ.Α (1962)

Κ.469. Φ.2 Τίτλος εγγράφου : «Τα θετικά και τα αρνητικά στα νέα εκπαιδευτικά μέτρα»

Κ. 469 Φ. 2 «Οι θέσεις της ΕΔΑ απέναντι στη «Σκοταδιστική» Συνομοσία»

Ελληνικά Θέματα Κατοχή-Αντίσταση –Εμφύλιος Σχέδιο μιας Λαϊκής Παιδείας Εισήγηση της ΕΠΟΝ στη Γραμματεία Παιδείας της ΠΕΕΑ το 1944

Εφημερίδα *Αυγή* 22Ιουλίου 1956 «Αποφασιστικός Σταθμός» Άρθρο του Προέδρου της ΕΔΑ Ιω. Πασαλίδη

Εφημερίδα *Αυγή* 14 Μαρτίου 1963 «Η ΕΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Δ.Α.»

Εφημερίδα *Αυγή* 5 Νοεμβρίου 1963 « Η Ε.Δ.Α. ΘΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙ ΤΗΣ Ε.Κ.»

Εφημερίδα *Αυγή* 19-7-1964 άρθρο της Ρόζας Ιμβριώτη «Το σχέδιο Νόμου περί παιδείας»

Εφημερίδα *Αυγή* 21-7-1964 άρθρο του Κ. Θ. Παπανικολάου «Αυτοδιοίκηση και διοικητική αποκέντρωση στην Παιδεία»

Εφημερίδα *Αυγή* 28-8-1964 «Τα καρκινώματα στην Παιδεία»

Εφημερίδα *Αυγή* 29-8-1964 Γ. Αθανασιάδης «Τα νέα Κυβερνητικά μέτρα για την Παιδεία»

Εφημερίδα *Αυγή* 30-8—1964 Γ. Αθανασιάδης « Τα νέα Κυβερνητικά μέτρα για την Παιδεία»

Εφημερίδα *Αυγή* 1-9-1964 Γ. Αθανασιάδης « Τα νέα Κυβερνητικά μέτρα για την Παιδεία»

Εφημερίδα *Αυγή* 20 Ιουνίου 1965 άρθρο της Ρόζας Ιμβριώτη «Το σχέδιο για την Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση»

Εφημερίδα *Αυγή* 24 Ιουνίου 1965 άρθρο της Ρόζας Ιμβριώτη «Το σχέδιο νόμου για την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση»

Περιοδικά

Αναγέννηση τ. 3 Νοέμβριος 1926
Νέος Δρόμος Εκπαιδευτικός Όμιλος τ. 4 1928
Νέοι Πρωτοπόροι Αύγουστος – Σεπτέμβριος 1933
Νέοι Πρωτοπόροι τ. 8 Αύγουστος 1934
Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο Ε. Λ.Ι. Α.
Νέος Δρόμος Εκπαιδευτικός Όμιλος τ. 9 Μάρτιος 1929
Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών
Τόμος 58^{ος} έτος 1983 2^ο τεύχος

Β. ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Αζέλης Αγαθοκλής «Διαμόρφωση και λειτουργία των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα 1821-1936 *Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας* Γ' Ενιαίου Λυκείου ΟΕΣΒ, Αθήνα 2006
Αλιβιζάτος Ν. *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση (1922-1974) – Όψεις της Ελληνικής εμπειρίας*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995
Γιαννακόπουλος Γεώργιος *Οι οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς στην Ελλάδα την περίοδο 1956-1981* Διδακτορική Διατριβή Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθήνα 2002
Γιανουλόπουλος Γ. *Ο Μεταπολεμικός Κόσμος – Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ιστορία (1945-1963)*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1992
Γρηγοριάδης Σόλων Νεοκ. *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας 1941-1974* τ.7 Ειδική έκδοση για την κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, Αθήνα 2011
Clogg Richard *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας 1770-1990* εκδόσεις ιστορητής, Αθήνα 1995
Διαμαντόπουλος Θανάσης *Η Ελληνική Πολιτική Ζωή : Εικοστός Αιώνας* εκδόσεις Παπαζήση 1999
Ζολώτας Ξενοφών *Οικονομική ανάπτυξις και τεχνική εκπαίδευσις* Αθήνα 1959
Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλος «Το Νέον περί Παιδείας Νομοθέτημα» εφημερίδα *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2-8-1964
Δημάκη Λαμπίρη Ιωάννα «Κοινωνική Αλλαγή 1949-1974. Η Κοινωνιολογική οπτική του ιστορικού φαινομένου», στο συλ. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770- 2000* τ. 9^{ος} εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 2003
Ελληνική Ιστορία, Εκπαιδευτική Ελληνική εγκυκλοπαίδεια Εκδοτική Αθηνών Αθήνα 1992
Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000. Νικητές και ηττημένοι 1949-1974 εκδ. Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 2003
Ηλιού Φίλιππος *Ψηφίδες Ιστορίας και Πολιτικής του Εικοστού Αιώνα* εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2007
Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τ. ΙΣΤ Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2000
Λάζος Χρήστος *Ελληνικό Φοιτητικό Κίνημα 1821-1926. Κοινωνικοί και Πολιτικοί Αγώνες* Γνώση, Αθήνα 1987
Λυμπεράτος Μιχάλης Π. *Από το ΕΑΜ στην ΕΔΑ* Πρόλογος Π. Παπαστράτης εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα 2011
J. Meynaud, *Οι πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα*, Αθήνα εκδόσεις Μπάουρον, 1974
Γιώργος Μητροφάνης « Το φοιτητικό κίνημα, πολιτικά κινήματα οργανώσεις της Νεολαίας» στο συλ. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770- 2000* εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003
Μουζέλης Ν. *Νεοελληνική Κοινωνία Όψεις υπανάπτυξης* εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 1978
Π. Ι. Μπρατσιώτης «Το μέγα εθνικό θέμα επί του εκπαιδευτικού νομοσχεδίου» εφημερίδα *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ* 26 – 7 – 1964
Μητάκος Γιάννης «Οικονομικά και Κοινωνικά αδιέξοδα στη δεκαετία του ' 60 και τάσεις υπέρβασής τους σε πολιτικό επίπεδο. Οι αγκυλώσεις μιας ανάπηρης καρέκλας» στο συλ. *Η Ελληνική Κοινωνία κατά την Πρώτη Μεταπολεμική Περίοδο (1945- 1967)* Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα 1994
Νικολακόπουλος Ηλίας «Ελεγχόμενη Δημοκρατία» στο συλ. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000* τ. 9^{ος} εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 2003

Νικολακόπουλος Ηλίας *Η καχεκτική Δημοκρατία Κόμματα και Εκλογές 1946- 1967* εκδ. Πατάκη Αθήνα 2001

Νικολακόπουλος Ηλίας *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα 1946-1964*, Αθήνα εκδόσεις ΕΚΕΕ, 1985

Παπαδημητρίου Δέσποινα *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνοκροφρόνων- Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922- 1967*, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2006

Παπαδημητρίου Νίκος *Από την Ένωση Κέντρου στην Αποστασία* εκδόσεις Ροές, Αθήνα 1986

Παπαθανασίου Ιωάννα «Ε.Δ.Α. : Το μαζικό κόμμα της προδικτατορικής Αριστεράς (1963-1967)» στο συλ. *Η Ελληνική Κοινωνία κατά την πρώτη Μεταπολεμική Περίοδο* Ίδρυμα Σάκη Καραγιωργα, Αθήνα 1994

Ν. Χ. Ρέμπελης «*Τα Λατινικά*» εφημερίδα *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ* 7 Αυγούστου 1964

Ρήγος Άλκης *Ειδικά Θέματα Νεοελληνικής Κοινωνίας* Πανεπιστήμιο και Φοιτητικό κίνημα

. Σβορώνος Ν. *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας* εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2007

Σεφεριάδης Σεραφείμ Ευάνθης Χατζηβασιλείου *Η «Σύντομη» δεκαετία του '60* Επιμέλεια Άλκης Ρήγος , Σεραφείμ Σεφεριάδης , Ευάνθης Χατζηβασιλείου, Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008

Σωμερίτης Στρατής *Η Μεγάλη Καμπή Μαρτυρίες – Αναμνήσεις -1924- 1974* Μέρος πρώτο Από τη Δημοκρατία στο Φασισμό 1924- 1941 εκδόσεις Ολκός, Αθήνα 1975

Τσίρκας Στρατής *Η Χαμένη Άνοιξη* εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1980

Τσουκαλάς Κώστας *Η ελληνική τραγωδία : από την απελευθέρωση ως τους συνταγματάρχες*, εκδ. Νέα σύνορα- Λιβάνης, Αθήνα 1981

Γ. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Apple Michael W. *Εκσυγχρονισμός και Συντηρητισμός στην Εκπαίδευση* εκδόσεις Μεταίχμιο Αθήνα 2002

Γέρου Θεόφραστος *Προβληματική στην Εκπαίδευση* εκδόσεις αδελφών Τολίδη Αθήνα 1978

Γάτος Γιώργος *Το Μέγα πάθος του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού 41 γράμματα του Γληνού στο Δελμούζο* εκδ. Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 2003

Γληνός Δημήτρης *Άπαντα* Εκδοτική Φροντίδα Φίλιππος Ηλιού εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1983

Γληνός Δημήτρης *εκλεκτές σελίδες* τ. α εκδ. Στοχαστής Αθήνα 1971

Δελμούζος Α. Π. *Δημοτικισμός και Παιδεία* εκδ. Ελληνοευρωπαϊκή Κίνηση Νέων Αθήνα 1926

Δελμούζου Α. *Παιδεία και Κόμμα* Αθήνα 1947

Δημαράς Αλέξης *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε* τ. β Αθήνα 1974

Δημαράς Αλέξης «*Οι νέες μεταρρυθμίσεις*» στο συλ. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000* εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 2003

Περιοδικό *Διαβάζω* αφιέρωμα στο Δ. Γληνό τ. 61 1983

Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση Συζητήσεις – Κρίσεις –Απόψεις 1956-1965 εκδ. Προοδευτική Παιδεία, Αθήνα 1996

Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα Προσπάθειες, αδιέξοδα, προοπτικές Πανεπιστήμιο Κρήτης Πανελλήνιο Παιδαγωγικό Συνέδριο Ιούλιος 1982

Ένωση Φίλων του Πνευματικού Ιδρύματος «Γεώργιος Παπανδρέου» Συμπόσιο «*Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1964 : Τριάντα χρόνια μετά*» Πάτρα 1995

Επίκαιρα Θέματα της Ιστορίας της Εκπαίδευσης Επιμέλεια Σήφης Μπουζάκης εκδόσεις Gutenberg Αθήνα 2002

Ευαγγελόπουλος Σπύρος *Ελληνική Εκπαίδευση* τ. β 20^{ος} Αιώνας εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 1999

Θέματα Παιδείας, Μελέτες Κέντρου Μαρξιστικών Ερευνών σειρά II εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1980

Ιμβριώτη Ρόζα *Παιδεία και Κοινωνία Ελληνικά εκπαιδευτικά προβλήματα* εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή Αθήνα 1983

Καζαμίας Α. Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών «Η Εκπαιδευτική Κρίση στην Ελλάδα και τα παράδοξά της : Μια Ιστορική Συγκριτική Θεώρηση» τ. 58^{ος} τ. 2 Αθήνα 1983

Καρακατσάνη Δέσποινα « Το μάθημα της Πολιτικής Διαπαιδαγώγησης στη Μεταπολεμική Ελλάδα. Η 'Αγωγή του Πολίτου' ». Περιοδικό *Μνήμων* τ. 20

Καραφύλλης Αθανάσιος *Νεοελληνική Εκπαίδευση Δύο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*, εκδόσεις Κριτική Αθήνα 2002

Κάτσικας Χρήστος – Θεριανός Κώστας *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης Από την ίδρυση του Ελληνικού κράτους μέχρι το 2007* εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2004

Κυπριανός Παντελής *Συγκριτική Ιστορία της Ελληνικής Εκπαίδευσης* εκδ. Βιβλιόραμα Αθήνα 2009

Κωστόπουλος Δημήτρης – Κλωνάρη Αικατερίνη- Μπουρίτσας Γιώργος «Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις Κατά την Πρώτη Μεταπολεμική Περίοδο» στο συλ. *Η Ελληνική Κοινωνία κατά την Πρώτη Μεταπολεμική Περίοδο 1945-1967* εκδ. Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα Αθήνα 1994

Ματθαίου Δημήτρης *Συγκριτική Σπουδή της Εκπαίδευσης* Αθήνα 2007

Μελαχροινούδης Μιχάλης *Εκπαιδευτική Πολιτική και Αριστερά στην Ελλάδα. Η Περίπτωση της Προδικτατορικής Ε.Δ.Α. 1950- 1967* Διδακτορική Διατριβή Ρέθυμνο 2006

Μπουζάκης Σήφης *Νεοελληνική Εκπαίδευση* εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1991

Μπουζάκης Σήφης *Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα* τ. β' εκδόσεις, Αθήνα 2002

Μπουζάκης Σήφης *Γεώργιος Α. Παπανδρέου ο πολιτικός της Παιδείας* τ. β' εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1999

Μπουρνάζος Στρατής « Η εκπαίδευση στο ελληνικό κράτος» στο συλ. *Η Ιστορία του Εικοστού Αιώνα* τ. Α2 Χρήστου Χατζηιωσήφ εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 1999

Νούτσος Χαράλαμπος *Προγράμματα Μέσης Εκπαίδευσης και Κοινωνικός Έλεγχος(1931-1973)* Εκδόσεις Θεμέλιο.

Ξωχέλης Δ. *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και Σημερινά Προβλήματα- Μελλοντικοί Στόχοι* εκδόσεις Δίπτυχο Αθήνα 1981

. Παπανδρέου Απ. , *Η Τραγωδία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα* εκδόσεις Τολίδη, Αθήνα 1985

Παπαμανώλης Κωνσταντίνος *Οι εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στη Μεταπολεμική Ελλάδα (1941-1988)* Διδακτορική Διατριβή, Πειραιάς 1989

Παπανούτσος Ε. Π. *Αγώνες και αγωνία για την Παιδεία* εκδόσεις Φιλιππότης Αθήνα 1996

. Παπανούτσος Ε. Π. , *Απομνημονεύματα* Αθήνα 1982

Εφημερίδα *Το Βήμα* 15 Ιουλίου 1964 Ε. Π. Παπανούτσος «Γενέθλια έτος πρώτο»,

Πεσμαζόγλου Στέφανος *Εκπαίδευση και Ανάπτυξη στην Ελλάδα 1948-1985. Το ασύμπτωτο μιας σχέσης* , Θεμέλιο, 1987

Πεσμαζόγλου Στέφανος «Τεχνική Βοήθεια και Εκπαιδευτικές ανταλλαγές κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο 1945-1967» στο συλ. *Η Ελληνική Κοινωνία κατά την Πρώτη Μεταπολεμική Περίοδο 1945-1967* Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα 1994

Πολυχρονόπουλος Πάνος *Παιδεία και Πολιτική στην Ελλάδα* εκδ. Κατανιώτη, Αθήνα 1980
Προβατά Ανθή , *Ιδεολογικά Ρεύματα, Πολιτικά Κόμματα και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1950-1965*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2002

Πουλαντζάς Ν. «Η κρίση εξουσίας στην Ελλάδα», περιοδικό *Αντί* τ. 24 1975

Ι. Ε. Πυργιωτάκης *Παγκόσμια Κρίση στην Εκπαίδευση*, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1999

Σακελλαρίου Χάρης *Η Παιδεία στην Αντίσταση* εκδόσεις Φιλιππότης, Αθήνα 1984

Σταυρίδου Πατρικίου Ρένα *Δημοτικισμός και κοινωνικό πρόβλημα*, εκδόσεις Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη 1976

Συμπόσιο για την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση Αθηναϊκό Τεχνολογικό Ινστιτούτο
Νοέμβριος 1965 εκδόσεις ΑΤΙ 1966

Τερζής Νίκος *Εκπαιδευτική Πολιτική και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση : Πρόγραμμα και
πραγματικότητα- Πράγματα και πρόσωπα*, εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη,
Θεσσαλονίκη 1988

Φραγκουδάκη Άννα *Η γλώσσα και το Έθνος 1880-1980 : εκατό χρόνια αγώνες για την
αυθεντική ελληνική γλώσσα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2001

Φραγκουδάκη Άννα « Η Τεχνική Εκπαίδευση και η μυθολογία της» περ. *Σύγχρονα
Θέματα*, τεύχος 4 Άνοιξη 1979

Φραγκουδάκη Άννα – Κονδύλη Μαριάννα «Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση ως Πολιτική
Ιδεολογία : Η Θέση των Πολιτικών Κομμάτων για την Εκπαίδευση» Επιθεώρηση Πολιτικής
Επιστήμης *Παιδεία και Πολιτική* Απρίλιος –Ιούνιος 1982

Φραγκουδάκη Α. *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και Φιλελεύθεροι διανοούμενοι* Κέδρος,
Αθήνα 1977

Φραγκουδάκη Άννα Ο Εκπαιδευτικός Δημοτικισμός και ο Γλωσσικός συμβιβασμός του
1911, Ιωάννινα 1977

Χαραλάμπους Δ. *Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στη μεταπολεμική Ελλάδα (1950-1974)*
Διδακτορική διατριβή Φιλοσοφική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, Θεσσαλονίκη 1990

Θ. Χατζηστεφανίδης *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης 1821-1986* εκδόσεις
Παπαδήμας, Αθήνα 1986

153

Ο ΝΕΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

ΧΡΟΝΙΑ Δ'

ΑΘΗΝΑ, 1η του Δεκεμβρίου 1928

ΦΥΛΟ 4^ο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κι εμείς τι ζητούμε;—Σχόλια.—Α. Ρ. Τὸ κύμα τῆς Ἀγροματωσύνης.—Ἡ Δημόσια Παιδεία στὴν Τσεχοσλοβακία (β').—Ἡ ζωὴ καὶ ἡ δράση τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου.—Φοιτητικὴ Συντροφιά.

ΚΙ ΕΜΕΙΣ ΤΙ ΖΗΤΟΥΜΕ :

Κάτω ἀπὸ τὶς ἐπιδιώξεις καὶ τῶν ἀντιδραστικῶν καὶ τῶν φιλελεύθερων, κάτω ἀπὸ τὶς ὑστερικές κορυφές τῶν πρώτων γιὰ πατριδα, θρησκεία καὶ οἰκογένεια καὶ τῶν δεύτερων γιὰ κρατικὴ ἐνότητα, πρόνοια γιὰ τὸ σύνολο, οἰκονομικὴ ἀνόρθωση, πειθαρχία καὶ τάξη, κοῦβεται τὸ πιὸ ὠμό, τὸ πιὸ αἰγριο, τὸ πιὸ στυγνὸ ἔθικὸ συμαέρο, τὸ ταξικὸ καὶ τὸ ἀτομικὸ. Τὸ μεγάλο ψέμα τους εἶναι ἡ φροντίδα τους γιὰ τὸ λαό. Ἰδαγνὸς τους πραγματικὸ τὰ κοινά τους, οἱ μίξες τους, οἱ «λοβιτοῦρες» τους, Φωνάζουν, γιατί δὲν ξέρουν ὀρθογραφία οἱ νέοι, ποῦ θὰ πᾶνε στὸ Πανεπιστήμιο, οἱ γεροσύλεχοι τῆς τάξης τους, καὶ δὲ βλέπουν, πῶς τριτάτους ἑκατομύρια Ἕλληνες εἶναι ἀναγράβητοι. Ἀφτοὶ δὲν εἶναι ἄνθρωποι, δὲν ἔχουν δυνάμειμα στὴ ζωὴ. Ἀφτοὶ πρὶν εἶναι καὶ νὰ μένουν σωματικὰ καὶ ψυχικὰ στραβοί. Σάχα γιὰ ἐκμετάλτη, οἰχτροὶ κοπάδι γιὰ κούρεμα. Καὶ ἦταν μιλάμε γιὰ ἀντιδραστικούς καὶ φιλελεύθερους δὲν κάουμε καμιὰ οὐσιαστικὴ διάκριση. Γιατὶ ὅλοι τους εἶναι τὸ ἴδιο. Ὁ τρόπος ποὺ μιλοῦν μερικοὶ ἀπ' ἀφτοὺς εἶναι διαφορετικός. Οἱ σχολοὶ τους οἱ ἴδιοι.

Ὁ συγχρονισμὸς τῶν φιλελεύθερων, ἡ προσοχημὴ τους στὸ ἐκμεταλτηκὸ σύστημα τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅπως μάλιστα γίνεται στὴν Ἑλλάδα, δὲ σημαίνει καμιὰ καλύτερη γιὰ τὸν ἐργάτη, γιὰ τὸν ἀνρότη, γιὰ τὸ μικροσοφτό. Γιατὶ οὔτε ἀφτόν τὸν προσαυτολισμὸ τους στὰ ὁργανωτικά, πνευματικὰ καὶ τεχνικὰ καθεστῶτα τῶν ἄλλων καπιταλιστικῶν χωρῶν κατόρθωσαν γιὰ τὸν κάμουν οἱ φιλελεύθεροι. Κι εἶσι προδόσανε καὶ τὸ φιλελεύθερο ἀτισμὸ. Ἐγιναν ἀντιδραστικοί, πρὶν προφτάσουν καλὰ καλὰ νὰ γίνουν φιλελεύθεροι. Οἱ περισσότεροι τους με ὄργανο τὴν

«Ἐστὶ» πολεμᾶν τώρα με λύσα καὶ ἀφτό τὸ ψήχυλο τῆς γλωσσικῆς μεταρρύθμισης, ποὺ δώσανε στὰ 1917. Οἱ ἄλλοι σιωποῦν. Ἴσως δὲν ἀργήσουν γιὰ τὸ πᾶρουν καὶ ἀφτό πίσω, γιὰ τὸ νοδέψουν. Ἴσως δὲν ἀργήσουμε νὰ ἰδοῦμε κανένα Χατζιδάκη ἢ Ἐξαρχόπουλο πρόεδρο τῆς κοιτικῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὰ βιβλία τοῦ δημοτικοῦ σχολειοῦ. Ὅσοι πιστέβουν ἀκόμα, πῶς μπορεῖ σήμερα ἀπὸ μιὰ ἀστικὴ κυβέρνηση νὰ βγεῖ λαϊκὴ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση εἶναι ἢ ἀπλοῖκοι ἢ ἀγύροτες.

Καὶ νὰ τὸ πρῶτο ἄρθρο τῆς πίστης μας. Ἡ ἀρνηση τους. Ὅσοι ἀπὸ μᾶς, παιδιὰ τοῦ λαοῦ καὶ σάχα ἀπὸ τὴ σάχα του, πιστέψαμε στὸν ἐξελεχτικὸ δρόμο τοῦ ἑλληνικοῦ ἀτισμοῦ καὶ τὸν ἀκολουθήσαμε, ὅσο ἦταν ἐπαναστατικὸς ἐνάντια στὴν πνευματικὴ κυριαρχία τοῦ μεσαιωνισμοῦ, σύγκαιρα νιώσαμε καὶ τὴν ἀδυναμία του νὰ βαδίσει πιὸ πέρα στὸ δρόμο ἀφτό καὶ τὴ μεταστροφή του στὴν ἀντίδραση καὶ τίμια καὶ παληκαρία τοῦ τινάξαμε στὸ πρόσωπο καὶ τὴν ψεφτιά του καὶ τὴν προδοσία του.

Παλαίβοντας νὰ διαμορφώσουμε τὴν πραγματικότητα καὶ ὄχι ἀπλοὶ θεωρητικοὶ τοῦ γραφείου, δοῦντας ὁμαδικὰ, δηλαδὴ κοινωνικὰ καὶ θετικὰ καὶ ὄχι μέσα σὲ βολικὴ ἀφαίρεση ἀπὸ τὸ περιβάλλον, ἐνώνοντας ἐπιστήμη καὶ πράξη, ποὺ εἶναι τὸ γνώρισμα τοῦ ἀληθινοῦ ἀγωνιστοῦ, πιστέβοντας ἀπόλυτα καὶ ἀφοσιωμένοι ὁλόψυχα στὸ ἰδιωκὸ τῆς ἀπολύτρωσης τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὰ ἔθικα καὶ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ δεσμά του, εἶδαμε τὴν ἀλήθεια.

Καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι μιὰ. Ἀτράνταχη καὶ σκληρὴ σὰ γραμμένη. Ἡ πάλι δίπλα στὸ λαὸ καὶ μαζί με τὸ λαό. Μαζὶ με τὸν ἐργάτη καὶ τὸν ἀνρότη, τὸν

ἀποχειροβίωτο μαχητή. Ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι σή-
μερα τὸ στρατόπεδο τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἔτι μόνον
βέβαια στὴν Ἑλλάδα. Σ' ὅλη τὴ γῆ.

Γιατὶ σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, ὅπου ἡ διαμόρ-
φωση τῶν ἀντικειμενικῶν ὄρων ἔφερε στὴ συνειδη-
τοποίηση τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, ἐγενε φανερό,
πὺς ὁ ἀστικός πολιτισμὸς ἔφτασε στὸ σημεῖο τοῦ
κόρου. Δὲν ἔνεον ἔτι πιά ἐνθουσιαστικά γιὰ τὸ σύνολο,
ἀλλὰ καταστροφικά. Ἀγωνίζεται τώρα γιὰ νὰ κρα-
τήσῃ στὴν ὑποτιμή, στὴ σκλαβιά καὶ στὴν ἐκμετά-
ληψη τὸ μέγιστο μέρος τῶν ἀνθρώπων. Ἄρα καὶ
στὴν πνευματικὴ σκλαβιά. Ὁ ἀστισμὸς ἔχασε ὅλα
τὰ ἐπαγγελματικά του συνθήματα. Συμμαχεῖ μὲ ὅλες
τὶς ἀντιδραστικὰς δυνάμεις. Μὲ τὸν κληρὸν, μὲ τοὺς
στρατοκράτες, μὲ τὴν «παράδοση», μὲ τὰ δόγματα,
μὲ τοὺς μυστικισμοὺς. Πολεμεῖ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ
σκόρπισμα τοῦ φωτός της στὸ λαόν. Περνάει τώρα
στὴν περίοδον τῆς ἀπολυταρχίας καὶ τοῦ σκοταδισμοῦ.
Δὲν ἔχει κανένα συμφέρον νὰ κάμῃ λαϊκὰς ἐκπαιδε-
φρικὰς μεταρρυθμίσεις.

Δίπλα σὲ κάθε πνευματικὸν ἄνθρωπον, σὲ κάθε
ἐρευνῆτή καὶ κάθε ἀγωνιστὴ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ στέ-
κεται ὁρατὸς ἢ ἀόρατος ἕνας χωροφυλάκιος. Οἱ νό-
μοι τῆς Δημόσιας Ἀσφαλείας, ἐγέναν ἡ Δαμόκλεια
σπάθην τοῦ πνεύματος. Τὸ νὰ στοχάζεσαι ἑλαφτέρως
γιὰ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα γίνεται «ιδιὸνυμο
ἀδίκημα». Ὁ νέος μεσαίωνας ἀρχίζει νὰ σκ'πάζει
μὲ τὴ μαρβίλα του τὸ πνευματικὸν στερέωμα.

Γι' αὐτὸ, ἐκείνο, ποὺ ζητοῦμε μῆς, δὲ θὰ μᾶς τὸ
δώσουν, θὰ τὸ πάρουμε. Καὶ εἶναι τὸ ὑπέρτατον ἀγα-
θόν. Ζητοῦμε ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ «Ἀνθρωπος». Ζη-
τοῦμε τὴν ἀπολύτρωση ἀπὸ τὴν ὕλη. Ὅλες οἱ
ἀξίες νὰ ἔχουν πηγὴν καὶ τέλει τους τὸν ἄνθρωπον.
Ἡ καταδράμηση καὶ ἡ ρύθμιση τοῦ ὅλκου, σημαί-
νει τὴν ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ εἴ-
μαστε σοσιαλιστές.

* *

Καὶ γιὰ τὴν παιδείαν :

Τὰ αἰτήματα μας καὶ γιὰ τὴν παιδείαν δὲ μπορεῖ
νὰ εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ γενικά κοινωνικὰ αἰτή-
ματα μας. Κινούνται στὴν ἴδιαν γραμμή. Ἡ παιδεία
σὰν ὑψηλὴ τῆς κοινωνικῆς μορφῆς τῆς ζωῆς τὴν
ὀριστικὴν διαμόρφωση τῆς μέσα στὸ πλαίσιο τῆς σο-
σιαλιστικῆς μορφῆς τῆς κοινωνίας θὰ τὴν πύρει,
ὅταν κυριαρχήσῃ στὴ γῆ ὁ σοσιαλισμὸς. Πρέπει
ὅμως ἀπὸ τώρα εἶτε σὰν αἶτημα καὶ ἐπαναστατικὸ
σύμβολον εἶτε καὶ σὰν θετικὴ κατάρτιση ἀπέναντι
ἀγῶνα τοῦ κοινωνικοῦ δυναμικοῦ νὰ κινεῖται στὴ
γραμμὴ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Γι' αὐτὸ κάθε σοσιαλιστὴς

πρέπει νὰ ἔχει καὶ ἐκπαιδευτικὰ αἰτήματα κατατοπι-
σμένα μέσα εἰς συνθήκας τοῦ καιροῦ του καὶ τοῦ
τόπου του καὶ μὲ ὅλη τὴ δύναμιν του νὰ ἀγωνίζεται
γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ.

Ἔτσι καὶ μῆς μέσα εἰς συνθήκας τοῦ καιροῦ
μας καὶ τοῦ τόπου μας ἔχουμε τὰ ἑξῆς αἰτήματα
μας γιὰ τὴ λαϊκὴ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση. Τὰ
διατυπώσαμε καὶ δὴ καλῶντας ὅλους τοὺς φωτι-
σμένους, ὅλους τοὺς ἀγωνιστὰς, ὅλους τοὺς ἀδικη-
μένους, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀγαποῦν καὶ
πονοῦν ἀληθινὰ τὸ λαόν, ὅλους τοὺς δασκάλους, ὅλους
τοὺς φοιτητὰς, ὅλους τοὺς μαθητὰς τῶν διδασκαλείων,
ὅλους τοὺς κλητοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς νὰ τὰ μελετήσουν
καὶ νὰ τὰ ὑψώσουν σύμβολα τους.

* *

1) Ζητοῦμε νὰ μπῇ ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, κα-
θαρὴ καὶ καλονισμένη, σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα ἀπὸ τὰ
κατώτερα ὡς τὰ ὑψώτερα.

2) Ζητοῦμε νὰ ἀποδομηθῇ ἡ ὀρθογραφία, προ-
βαίνοντις καὶ πρὸ πέρας ἀπὸ κεῖ, ποὺ γιὰ λόγους μα-
χητικὰς στέκεται ἡ ὀρθογραφία καὶ τοῦ περιοδικοῦ
μας, στὴν ὀλοκληρωτικὴ κατάργησιν τόνων καὶ πνευ-
μάτων.

3) Ζητοῦμε νὰ γίνῃ τὸ λαϊκὸν σχολεῖον ὀχτάχρονον.
Ἐφ'ὅσον χρόνιον δὴ μερὲς καὶ ἕνα χρόνον συμπλη-
ρωματικόν.

4) Ζητοῦμε νὰ τροποποιηθῇ καὶ νὰ προσαρμω-
στοῦν τὰ προγράμματα τοῦ λαϊκοῦ σχολεῖου καὶ οἱ
μέθοδοι τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς μόρφωσης στὴ ζωὴ
καὶ τὶς ἀνάγκας τοῦ ἐργάτη, τοῦ ἀγρότη, καὶ τοῦ μι-
κροαστοῦ.

5) Ζητοῦμε νὰ δοθῇ μέγιστη προσοχὴ στὴν μόρ-
φωση τοῦ δασκάλου τοῦ λαοῦ. Νὰ ὑψωθῇ ἀπὸ τὸς
πνευματικὰ γιὰ νὰ εἶναι ἄξιος γιὰ τὸ μορφωτικὸν
ἔργον του καὶ νὰ τοῦ δοθῇ πρωτεύουσα θέσις στὴν
ὑπα'ηλικὴ ἱεραρχία. Διδασκαλεία πολυτάξια, μετεκ-
παίδευσις ἀληθινὴ καὶ πολύμορφος, ἐπιστημονικὴ
μόρφωση στὸ δάσκαλόν τοῦ λαοῦ, καὶ ἐκπαιδευτικὰς
ἀποστολὰς στὰ ἑνὶ Πανεπιστήμια καὶ πρὸ πάντων
σὲ χωρὲς, ποὺ ἐμφορμίζουν προοδευτικὰ ἐκπαιδε-
φρικὰ ἀνστήματα.

6) Ζητοῦμε νὰ δοθῇ βολήθεια ὅλη καὶ ἐν ὅλῳ
γιὰ νὰ κρατᾷ τὰ παιδιὰ του ὀχτὼ χρόνια στὸ scho-
λεῖον. Δωρεάν τὰ βιβλία καὶ ἡ γραφικὴ ὕλη, μαθη-
τικὰ συστίτια, σχολεῖα ἀνθρώπων καὶ πλουτισμένα μὲ
τὰ μορφωτικὰ μέσα, ἀγνωστίστους μαθητικά, ἱατρικὴ
περίθαλψιν καὶ φάρμακα δωρεάν.

7) Ζητοῦμε λαϊκὴ μετεκπαίδευσις ἀντρῶν καὶ γυ-
ναικῶν σὲ βραδυνά, κυριακάτικα καὶ μεταβατικὰ προ-

απορνά σκολειά ήμερήσια γιά νά λείψει ὁ ἀναλαβη-
τισμός καί ἡ ἀμορφωσις τοῦ λαοῦ. Βιβλία μορφω-
τικά γιά τὸ λαὸ στή γλώσσα του.

8) Ζητοῦμε νά υποχρεωθοῦν ἀληθινά, νά κατα-
ναγκαστοῦν ὅλοι οἱ ἐργοδότες νά μετεκπαιδεύουν μὲ
ἔξοδα τους καί μέσα στίς ἐργασίμες ὥρες ὅ,τι παιδιὰ
χρησιμοποιοῦν, ποὺ δὲν ἔχουν πάρει τὴν κανονικὴ
λαϊκὴ μόρφωση.

9) Ζητοῦμε νά περιοριστῇ ἡ Μέση Παιδεία σὲ
πέντε χρόνια καί νά διαφοροποιηθῇ ἀνάλογα μὲ τὴς
ἐπαγγελματικὰς ἀνάγκες. Νά εἶναι δωρεάν καί νά
περιοριστῇ μόνον στοὺς ἱκανοὺς. Τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ
νά ἔχουν ὑποτροφίες γιά νά σπουδάζουν στὰ σκολειά
τῆς Μέσης Παιδείας.

10) Ζητοῦμε νά ιδρυθοῦν λαϊκὰ Πανεπιστήμια
γιά νά μορφωνοῦνται ἐπιστημονικὰ ὅσοι δὲν ἀκολου-
θοῦν τὸν καθιερωμένο συστηματικὸ δρόμο τῆς Παι-
δείας, μὰ ἔχουν τὴς ἱκανότητες νά προκόψουν.

11) Ζητοῦμε νά χορηγηθοῦν ὑποτροφίες στὰ
φτωχὰ, μὰ ἀξία παιδιὰ πὲ ὅλα τὰ ἀνώτερα σκολειά,
καί νά ἀποκλειστοῦν μὲ ἀληθινὴ δοκιμασία τῶν ἱκα-

νοτήτων ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ σπουδάζουν σάφτὰ μόνον
καί μόνο γιὰτὶ ἔχουν τὰ ὕλικά μέσα.

12) Ζητοῦμε ἀληθινὴ ἀποκέντρωση καὶ ποδὶ πάν-
των ἀφροδιόκηση στὴ λαϊκὴ καί στὴ Μέση Παιδεία.

Ἀφτὰ εἶναι τὰ σημερινὰ αἰτήματα μας. Καί μόνο
ἡ διατύπωση τους δείχνει, πόσο ἀπέχει τὸ σημερινὸ
Κράτος καί ἡ ἐλληνικὴ ἀστικὴ τάξη ἀπὸ τὴν πραγ-
μάτωση τους. Δὲν εἶναι ὅμως πολλὰ ἀτ' ἀφτὰ καί
ἀπραγματοποίητα μέσα σὲνα ἀληθινὰ δημοκρατικὸ
ἀστικὸ καθεστώς. Κι ἐμεῖς, ποὺ τὰ ζητοῦμε, δὲ δια-
τυπώνουμε αἰτήματα, ποὺ νά στέκονται στὸν ἀέρα,
μὰ τὴν τεχνικὴ τῆς ἐφαρμογῆς τους στὰ καθέκαστα
τὴν ἔχουμε θέμα τῆς μελέτης μας. Τὰ αἰτήματα μας
εἶναι σωστά καί ἔχουν μέσα τους τὴ δύναμη τῆς
ἀλήθειας τους καί τὴν ἀξία τους γιά τὸ λαὸ.

Δὲ μποροῦν παρὰ νά εἶναι τὰ συνθήματα του
μόλις νιώσει τὸ συμφέρον του.

Νά τὸν ξυπνήσουμε, νά τὸν φωτίσουμε, νά γί-
νουμε οἱ ὁδηγοὶ του εἶναι τὸ χρέος μας καί πρῶτα
πρῶτα τὸ χρέος τῶν δασκάλων του.

ΣΧΟΛΙΑ

ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ: Τὸ Ὑπουρ-
γεῖο τῆς Παιδείας διατυπώνει τὴν ἀξίωση νά πάρει ἀφτὸ
στὴ δικαιοδοσία του ὅλες τὴς ἐπαγγελματικὰς σχολές. Καί
παρουσιάζει μάλιστα τὴν ἀξίωση του ἀφτὴ σὰν τὸ πιὸ ση-
μαντικὸ σημεῖο τῆς ἐκτενέως μεταρρύθμισης ποὺ θέλει νά
κάνει στὴν Παιδεία. Ἡ σκέψη ἀφτὴ πηγάζει ἀπὸ δύο σω-
στὲς ἀρχές. Τὴν ἀρχὴ τῆς ἐνότητας στὴν πρόνοια καί τὴ
διοίκηση ὅλου τοῦ μορφωτικοῦ ἐργοῦ ἐνὸς λαοῦ καί τὴν ἀρχὴ
τῆς ἐνότητας γενικῆς καί ἐπαγγελματικῆς Παιδείας. Τὴν
προβάλλει ὅμως τὸ ὑπουργεῖο τόσο ἱκαίρα καί μὲ τόσο λίγη
δικαιολογημένης προϋποθέσεις, ὅπου εἶναι προβληματικὸ καί
ἀν θὰ πετύχει τὴν πραγμάτωσή της καί ἀν ἡ ἐπιτυχία της
θὰ ὠφελήσει ἢ θὰ βλάψει. Γιάτὶ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας
δὲν ἔχει πείσει ὡς τώρα κανένα, πὺς ἔχει τὴς οργανωτικὰς
ἐκτενέως ἱκανότητες, ποὺ θὰ δικαιολογοῦσαν τὴν ἀξίωση τῆς
δικαιοδοσίας του. Ἀς πάρουμε γιὸ παράδειγμα τὰ διδα-
σκαλεῖα, ἕνα εἶδος ἐπαγγελματικὰ σκολειά καί ἀφτὰ. Τὰ χά-
λια τους εἶναι γνωστά, ἡ καθυστέρηση τους ὁλοφάνερη. Κι
ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴ τῆς ἐνότητας, πὺς δὲ βλέπει τὸ Ὑπουρ-
γεῖο τὸ παλοῦκι, ποὺ εἶναι μέσα στὸ μάτι του, δηλαδὴ τὰ
ιεροδιδασκαλεῖα, ποὺ ἀποτελοῦν ξεχωριστὸ βασίλειο, καί
μὰ τεράστια παραφωνία μέσα στὴ διοίκηση τους; Ἡ πρό-
κειται ἀπλὰ νὰ ἐξήσουμε τὴ μουσφτελογικὴ δικαιοδοσία
τῶν διεφθοντῶν καί τῶν ἐκπαιδευτικῶν συμβούλων; Τὸ
πρόβλημα ἔχει ἄλλοι τὴ λύση του. Μὰ εἶναι φανερὸ καί
ἀπ' ἀφτὸ καί ἀπὸ ἄλλα πολλὰ, πὺς ὁ δημοκρατικὸς νοῦς
λείπει ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας.

ἐπιστήμη καί τὴν ἐλληνικὴ διανόηση θάντιπροσωπῶν λοι-
πὸν στὴ Γερουσία δύο δεσποτάδες, δὺ Ἀκαδημαϊκοὶ καί
δὺ καθηγητὲς ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας. Πολὺ
σωστά. Στὴ Γερουσία πρέπει νά ἀποταμειφτῇ ἡ πεμπου-
σία τοῦ ξεμωράματος καί τῆς νεοελληνικῆς καταποσσύνης,

,

ΤΟ ἸΔΙΩΝΥΜΟ ΛΔΙΚΗΜΑ Ἦτανε μοιρογράφου τὴν
κορωνίδα στὴν ἀντίδραση νά μὴ τὴν βάλουν τὰ σπυροῦνα
τοῦ κ. Παγκαλίου, οὔτε ἡ διπλωματικὴ περίνοια τοῦ κ. Μι-
χαλακόπουλου, οὔτε τοῦ κ. Τουκοβασίλη ὁ μπασμπούζου-
κισμός, μὰ τοῦ κ. Βενιζέλου ἡ φιλελεύθερη διάθεση. Στὴ
Θεσσαλονίκῃ εἶπε ὁ Μέγας Κυβερνήτης: «δὲν θὰ περιορίσω-
μεν βεβαίαι τὴν ἐλευθέραν ἰδεολογικὴν συζήτησιν συμφώνως
καὶ πρὸς τὸ Σύνταγμα καί τὰς φιλελευθέρους ἡμῶν ἀρχάς». Στὴν
Ἀθῆνα ὅμως ὑπάρχει «Σύνδεσμος Βιομηχανῶν», ποὺ
ὑπάρχει «Ἐνωσις Τραπεζῶν» ὑπάρχει «λοβιτούρα», ποὺ
πρέπει νά κατοχυρωθῇ. Καί ἔτσι ἐτοιμάζεται νόμος «περὶ
τύπου» καί νόμος «περὶ ἰδιωνύμου ἀδικήματος». Ἀφτὸ
ἐνοεῖται δὲ θὰ ἐμποδίζει ὅλους τοὺς πενταροδεκάκτους
γραφῆδες τῆς «ἐλληνικῆς διανόησης» νά ἀρχίζουν τὴς πα-
παρδέλες των μὲ τὴν ἀθάνατη φράση: «Εἰς τὴν χώραν,
ὅπου ἐγεννήθη ἡ ἐλευθέρη σκέψις καί ἡνθίαν ἡ φιλοσο-
φία...» Βεβαίαι στὴ χώρα ἀφτὴ ἀπὸ δὺ καί πέρα θὰ δια-
νοοῦνται οἱ μπότες τοῦ κ. Φοντάνα.

,

ΟΙ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗ ΓΕΡΟΥΣΙΑ. Τὴν ἐλληνικὴ

ΓΙΑ ΚΑΠΟΙΑ ΚΡΙΣΗ. Κάποιο περιοδικό, ποὺ ἐμεῖς
ταυλάχιστα τὸ ἐχτιμοῦμε, καί ποὺ, ἀν δὲν κάνουμε λάθος,

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΗ 24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1964

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ
182

ΝΟΜΟΘ. ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4379

Περί οργανώσεως και διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Έχοντες υπ' όψει τας διατάξεις του άρθρου 35 του Συντάγματος και την από 5 Οκτωβρίου 1964 σύμφωνον γνώμην της κατά την παράγραφον 2 του αυτού άρθρου 35 Ειδικής Επιτροπής εκ Βουλευτών, προτάσει του Ήμετέρου Υπουργικού Συμβουλίου, απεφασίσαμεν και διατάσσαμεν:

Διάρθρωσις της Γενικής Εκπαιδεύσεως.

Άρθρον 1.

1. Η Γενική Εκπαιδεύσις περιλαμβάνει την Εκπαιδευσιν Πρώτου Βαθμού (Στοιχειώδη) και την Εκπαιδευσιν Δευτέρου Βαθμού (Μέσην).

2. Εκπαιδευσιν Πρώτου Βαθμού παρέχει το Δημοτικόν Σχολείον επί εξ (6) σχολικῶν περιόδους (τάξεις).

3. Εκπαιδευσιν Δευτέρου Βαθμού παρέχουν διαδοχικῶς δύο τύποι σχολείων: τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Λύκειον. Εἰς ἑκάτερον ἡ φοίτησις εἶναι τριετής. Εἰς τὸ νυκτερινὸν Λύκειον ἡ φοίτησις εἶναι τετραετής.

4. Εἰς τὸ Γυμνάσιον ἐγγράφονται ἄνευ εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων μαθηταὶ ἀποφοιτήσαντες τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Εἰς τὸ Λύκειον ἐγγράφονται οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Γυμνασίου κατόπιν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων.

5. Δημοτικὸν Σχολεῖον, Γυμνάσιον καὶ Λύκειον ἀποτελοῦν αὐτοτελεῖς τύποις σχολείων, με ἴδιαν διευθύνσιν, ἴδιον διδακτικὸν προσωπικὸν καὶ ἴδιον ἀρχεῖον.

Ίδρυσις Σχολείων.

Άρθρον 2.

1. Δημοτικὰ Σχολεῖα ἱδρύονται ὅπου συγκεντρῶνται 15 τοῦλάχιστον μαθηταὶ ἐκ τῶν ἔχοντων τὴν νόμιμον πρὸς φοίτησιν ἡλικίαν.

2. α) Διὰ τὴν ὑπαρξίν Δημοτικοῦ Σχολείου μιᾶς ὁργανικῆς θέσεως ἀπαιτοῦνται 15—40 μαθηταί, δύο ὁργανικῶν θέσεων 41—80, τριῶν ὁργανικῶν θέσεων 81—120, τεσσάρων ὁργανικῶν θέσεων 121—160, πέντε ὁργανικῶν θέσεων 161—200 καὶ ἐξ ὁργανικῶν θέσεων 201—250.

β) Εἰς Δημοτικὰ Σχολεῖα ἔχοντα ἀριθμὸν μαθητῶν ὑπερβαίνοντα τοὺς 250 ἱδρύονται ὁργανικαὶ θέσεις περισσότεραι τῶν ἐξ, ὅχι ὅμως καὶ περισσότεραι τῶν δώδεκα κατ' ἀνάλογον ἐνὸς διδασκάλου πρὸς 40 κατ' ἀνώτατον ὅριον μαθητῶν.

γ) Τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα προάγονται, υποβιβάζονται ἢ καταργοῦνται ἐπὶ τῇ θέσει τοῦ μέσου ὅρου τῶν κατὰ τὰ τρία τελευταῖα σχολικὰ ἐτῆ ἐξετασθέντων μαθητῶν.

3. Η ἱδρυσις, ἡ κατάργησις, ἡ προαγωγή, ὁ υποβιβασμός, ἡ διαίρεσις καὶ ἡ συγχώνευσις τῶν δημοτικῶν σχολείων γίνεταί, κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων, διὰ Β. Διατάγματος, ἐκδιδομένου μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Περιφερειακοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως), τῇ προτάσει μὲν τῶν Ὑπουργῶν Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοπευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν, ὡσάκις πρόκειται περὶ ἱδρύσεως ἢ προαγωγῆς, τῇ προτάσει δὲ μόνον τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοπευμάτων, ὡσάκις πρόκειται περὶ καταργήσεως, υποβιβασμοῦ, συγχωνεύσεως ἢ διαίρεσεως. Κατ' ἐξαίρεσιν, ἱδρυσις δημοτικοῦ σχολείου δύναται νὰ γίνη καὶ εἰς ἄλλην ἐποχὴν τοῦ ἐτους.

4. Γυμνάσια καὶ Λύκεια ἱδρύονται διὰ Β. Διατάγματος ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τῶν Ὑπουργῶν Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοπευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἐπομένων παραγράφων.

5. Συνιστῶνται κατὰ Νομοὺς Πενταμελεῖς Ἐπιτροπαὶ ἐκ τοῦ Νομάρχου, τοῦ Προέδρου τοῦ Πρωτοδικείου εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγεται ἡ ἐδρα τοῦ Νομοῦ, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοπευμάτων (ἐπὶ περισσοτέρων τοῦ ἀρχαιότερου), τοῦ Διευθυντοῦ Τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ Νομοῦ καὶ τοῦ Διευθυντοῦ Γεωργίας, ἀναπληρουμένων ὑπὸ τῶν νομίμων ἀναπληρωτῶν τῶν μετὰ Προέδρον τῶν ἐκ τῶν παρισταμένων ἀνώτερον. Αἱ Ἐπιτροπαὶ αὗται, ἀφοῦ σταθμίσουν τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας τῆς περιοχῆς, ἀναλόγως τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς γεωοικονομικῆς μορφῆς τοῦ τόπου, προτείνουν εἰς πόλεις, κομποπόλεις καὶ χωρία εἶναι σκόπιμον νὰ λειτουργοῦν Γυμνάσια καὶ Λύκεια καί, ἐὰν δὲν ὑπάρχουν ἤδη, κατὰ ποῖαν προτεραιότητα πρέπει προοδευτικῶς νὰ ἱδρυθῶν.

6. Πρότασις περὶ ἱδρύσεως Γυμνασίου ἢ Λυκείου δύναται νὰ γίνη ἐφ' ὅσον προβλέπεται ἐλάχιστος ἀριθμὸς 40 μαθητῶν εἰς τὴν Α' τάξιν αὐτῶν. Ἐξαίρεσις ὡς πρὸς τὸ κατωτέρον τοῦτο ὅριον ἐπιτρέπεται προκειμένου περὶ σχολείων μικρῶν νήσων, ἀπομονωμένων συγκοινωνιακῶς περιοχῶν ἢ ἀκρίτικῶν περιοχῶν.

7. Αἱ προτάσεις τῶν Ἐπιτροπῶν υποβάλλονται, ἐντὸς προθεσμίας τασσμένης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοπευμάτων, εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ διαβιβάζονται εἰς Ἐπιτροπὴν συγκροτούμενην ἐξ ἐνὸς Συμβούλου τοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος Ν.Δ. ἱδρυομένου Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου ὡς Προέδρου, δύο Διευθυντῶν τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοπευμάτων, ὁριζομένων μετὰ τῶν ἀναπληρωτῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοπευμάτων καὶ τοῦ ἐλάχιστου Προέδρου τοῦ Ὁργανισμοῦ Σχολικῶν Κτιρίων. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰς ὡς ἄνω προτάσεις καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκπαιδεύσεως, καθορίζει τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν σειράν προτεραιότητος τῶν ἱδρυτέων σχολείων, συντάσσουσα τὸν τελικὸν πίνακα. Ὁ πίναξ οὗτος κυρούμενος διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ δημοσιεύμενος εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ἰσχύει ἐπὶ μίαν τριετίαν.

8. Ὁ ἀνωτέρω πίναξ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν μελέτην καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος ἔργων τοῦ Ὁργανισμοῦ Σχολικῶν Κτιρίων προκειμένου περὶ διδακτηρίων τῶν σχολείων τῆς Δευτεροβαθμίου Γενικῆς Εκπαιδεύσεως.

9. Τὰ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Ν. Δ. λειτουργοῦντα Γυμνάσια πρώτης βαθμίδος διατηροῦνται μετατρεπόμενα ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1964—1965 εἰς Γυμνάσια κατὰ τὴν ἐννοίαν τοῦ παρόντος Ν. Δ. Τὰ οἰαδήποτε κατευθύνσεις λειτουργοῦντα πλήρη Γυμνάσια διατηροῦνται ἀλλ' ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1964—1965 αἱ τρεῖς πρώται τάξεις αὐτῶν μετατρέπονται εἰς Γυμνάσιον κατὰ τὴν ἐννοίαν τοῦ παρόντος Ν. Δ., αἱ δὲ τρεῖς τελευταῖαι τάξεις εἰς Λύκειον ἐνιαυτοῦ τύπου, ἐξαιρέσει τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ναυτικῶν Γυμνασίων, τῶν ὁποίων αἱ τρεῖς τελευταῖαι τάξεις διατηροῦνται ἀντιστοίχως ὡς Οἰκονομικῶν καὶ Ναυτικῶν Λύκειον. Περὶ τῆς μετατροπῆς ἐκδίδεται ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων δημοσιευομένη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

10. Ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Ν. Δ. ἀπαγορεύεται ἡ ἰδρυσις Γυμνασίων καὶ Λυκείων πρὸ τῆς κυρώσεως τοῦ κατὰ τὰ ἄνω Πίνακος σχολείων δευτεροβαθμίου Γενικῆς Ἐκπαίδεως τῆς Χώρας.

Παροχὴ δωρεάν τῆς Ἐκπαίδεως.

Ἄρθρον 3.

1. Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας παρέχεται δωρεάν ὑπὸ τῶν δημοσίων σχολείων καταργουμένων τῶν πάσης φύσεως ὑποχρεωτικῶν οἰκονομικῶν ἐπιβαρύνσεων τῶν μαθητῶν (ὑπὸ μορφήν τελῶν, ἐνσήμων, εἰσφορῶν, ἐξετάσεων). Αἱ κείμεναι περὶ πόρων τῶν Σχολικῶν Ταμείων διατάξεις διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ πλην ἐκείνων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιβάλλονται ὑποχρεωτικαὶ εἰσφοραί.

2. Εἰς τὸν προϋπολογισμόν τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἐγγράφονται κατ' ἔτος πιστώσεις δι' ἐπιχορηγήσιν τῶν Σχολικῶν Ἐφορειῶν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐν γένει ἀναγκῶν αὐτῶν. Ἡ κατανομὴ τῶν πιστώσεων τούτων γίνεται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κατὰ Ἐπιθεωρήσεις πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) καὶ Γενικῆς Ἐπιθεωρήσεις δευτεροβαθμίου (Μέσης) Ἐκπαίδεως, ἀναλόγως τοῦ τύπου τῶν σχολείων ἐκάστης περιφέρειας καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τμημάτων αὐτῶν.

3. Ἐπίσης εἰς τὸν προϋπολογισμόν τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἐγγράφονται κατ' ἔτος πιστώσεις προοριζόμεναι διὰ τὴν δωρεάν μεταφορὰν εἰς τὸ σχολεῖον τῶν εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦτο οἰκούντων μαθητῶν κατὰ τὰ ἔτη τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως καὶ διὰ τὴν παροχὴν εἰς μαθητὰς γεύματος καὶ βιβλίων. Ἡ κατανομὴ τῶν πιστώσεων τούτων γίνεται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κατὰ Ἐπιθεωρήσεις πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) καὶ Γενικῆς Ἐπιθεωρήσεις δευτεροβαθμίου (Μέσης) Ἐκπαίδεως.

Ἡ ὑποχρεωτικὴ Ἐκπαίδευσις.

Ἄρθρον 4.

1. Ἄπαντες οἱ ἐν Ἑλλάδι κατοικοῦντες πᾶντες Ἑλλήνων πολιτῶν καὶ τῶν δύο φύλων ὑπὸκεινται εἰς ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ τοῦ βίου (ἥτοι τοῦλάχιστον ἡλικίας 5 ἐτῶν καὶ ἕξ μηνῶν κατὰ τὴν 1ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους τῆς εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον ἐγγραφῆς τῶν) μέχρι τοῦ 15ου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν. Ἡ ἡλικία ἀποδεικνύεται μόνον ἐκ τῆς ληξιαρχικῆς πράξεως γεννήσεως.

Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει τὴν φοίτησιν εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἴτε εἰς Γυμνάσιον γενικῆς ἐκπαίδεως εἴτε εἰς Γυμνάσιον ἐπαγγελματικῶν προσανατολισμῶν.

2. Ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις ἐπὶ μίαν τριετίαν πλέον τῆς ἥδη ὑποχρεωτικῆς ἐξέταξις ἐπιβάλλεται σταδιακῶς, ἡ δὲ σειρὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς καθορίζεται ἐκάστοτε διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐκδιδόμενου προτάσει τῶν Ὑπουργῶν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν, εὐὺς ὡς ἐξασφαλίζονται αἱ διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ἀναγκαῖαι προπαρασκευαῖαι (διδασκαλίας, σχολικὸς ἐξοπλισμός, διδακτικὸν προσωπικόν, εὐχέρεια μεταφορᾶς τῶν μαθητῶν).

Ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα εἰς τὰ σχολεῖα.

Ἄρθρον 5.

1. Ἡ συντεταγμένη καὶ ἀνεῦ ιδιωτισμῶν Δημοτικὴ, ὡς ἔχει διαμορφωθῇ εἰς πανελλήνιον ἐκφραστικὸν ὄργανον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν δοκίμων συγγραφέων τοῦ Ἑθνικοῦ, χρησιμοποιοῦται ἐλευθέρως εἰς τὸν γραπτὸν καὶ τὸν προφορικὸν λόγον ἀπὸ τῶν διδασκόντων καὶ τῶν διδασκόμενων εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς Ἐκπαίδεως, ἀπὸ τῆς κατωτάτης μέχρι καὶ τῆς ἀνωτάτης.

2. Ἡ Δημοτικὴ εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν βιβλίων του. Οἱ μαθηταὶ τῶν δύο τελευταίων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἀναγινώσκουν περικοπὰς ἐκ τῶν Εὐαγγελίων καὶ κείμενα τῆς Καθαρευούσης ἀπλῶς διὰ νὰ ἐξοικειώωνται πρὸς αὐτά.

3. Γραμματικὴ καὶ Σύνταξις τῆς Καθαρευούσης διδάσκονται εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Λύκειον, ἐν συναρτήσεϊ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Δημοτικῆς καὶ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης εἰς ὅσας τάξεις ἡ Ἀρχαία γλῶσσα διδάσκεται. Ἐκ παραλλήλου οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων τῆς Δευτεροβαθμίου Ἐκπαίδεως συμπληρῶνουν καὶ συστηματοῦσιν τὰς γραμματικὰς καὶ συντακτικὰς γνώσεις τῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Δημοτικῆς, ἔχοντες ὡς πρότυπα κείμενα Νεοελλήνων συγγραφέων διακρινόμενα διὰ τὴν λογοτεχνικὴν ἀξίαν καὶ τὴν πειθαρχίαν τῆς γλώσσης τῶν.

Συγγραφεὶς—Κρίσις Διδακτικῶν Βιβλίων.

Ἄρθρον 6.

1. Ἡ συγγραφή τῶν ἐκδιδόμενων ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων Ἀναγνωστικῶν καὶ Βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καθὼς καὶ τῶν Διδακτικῶν βιβλίων τοῦ Γυμνασίου καὶ τοῦ Λυκείου δύναται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων νὰ ἀνατίθεται ἀνεῦ διαγωνισμοῦ εἰς ἀνεγνωρισμένου κύρους λογοτέχνη καὶ ἐπιστήμονας, καθὼς καὶ εἰς ἐκπαιδευτικούς λειτουργοὺς διακρινόμενους διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἢ λογοτεχνικὴν τῶν ἀξίαν. Οἱ ἀνωτέρω ἐπιλέγονται ἐκ πίνακος συντασσόμενου ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν παρ. 3 τοῦ παρόντος ἀρθροῦ ἐπιτροπῆς. Διὰ τὰ Μαθηματικά, τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας καὶ τὴν Γεωγραφίαν ἐπιτρέπεται καὶ ἡ μετάφρασις ἢ διασκευὴ καταλλήλων ξένων βιβλίων, πρὸς χρήσιν τῶν μαθητῶν καὶ τῶν διδασκόντων.

2. Ἡ ἐπιλογή τῶν πρὸς μετάφρασιν ἢ διασκευὴν ξένων βιβλίων γίνεται ὑπὸ τοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος Ν. Δ. ἰδρυομένου Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, ἡ δὲ μετάφρασις ἢ διασκευὴ τούτων δύναται δι' ἀποφάσεως τοῦ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ὑπουργοῦ νὰ ἀνατίθεται εἰς καταλλήλα εἰδικὰ πρόσωπα, ἐργαζόμενα ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τὴν παρακολούθησιν καὶ τὸν ἐλεγχον τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου.

3. Πᾶν βιβλίον προοριζόμενον διὰ σχολικὴν χρῆσιν προηγουμένως πρέπει νὰ τύχῃ κρίσεως καὶ ἐγκρίσεως ὑπὸ Ἐπιτροπῆς συγκροτουμένης δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἐπὶ διετεῖ θητεία ἐκ Συμβούλων ἢ Παρέδρων τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, διακεκριμένων ἐπιστημόνων καὶ λογίων ἀνεγνωρισμένου κύρους (κατὰ κατηγορίαν βιβλίου).

4. Τὰ τῆς συνθέσεως καὶ λειτουργίας τῶν Ἐπιτροπῶν τούτων, καθὼς καὶ τὰ τῆς διανομῆς τῶν κρίτρων εἰς τὰ μέλη αὐτῶν καθορίζονται διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐκδιδόμενου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

5. Εἰς τὸ ἀρθρον 7 τοῦ Νόμου ὑπ' ἀριθ. 3215)1951 προστίθεται 4η παράγραφος ἔχουσα οὕτω:

«4. Ὁ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενος χάρτης διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων πρὸς ἐκτύπωσιν σχολικῶν βιβλίων καὶ ἐντύπων ἀπαλλάσσεται παντὸς δασμοῦ, εἰσφορᾶς, λοιπῶν φόρων καὶ τελῶν ὡς καὶ τελῶν χαρτοσήμου.

Ἡ ἀνωτέρω διάταξις ἰσχύει ἀπὸ 1ης Ἀπριλίου 1964 καὶ ἐντεύθεν».

Τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον.

Ἄρθρον 7.

1. Τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον προορίζεται:

α) Νὰ θέσῃ τὰς βάσεις τῆς ὀρθοπεδατικῆς, ἡθικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀγωγῆς τῶν μαθητῶν.

β) Νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ στοιχεῖα τῆς ἐγκυκλίου μορφώσεως κατὰ τρόπον προσαρμοζόμενον εἰς τὴν ἐμπειρίαν, τὴν ἀντίληψιν καὶ τὸν συναισθηματικὸν κόσμον τῶν καὶ

γ) Νὰ ὀπλίσῃ αὐτοὺς μὲ γνώσεις καὶ δεξιότητες διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

2. Τὰ εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον διδασκόμενα μαθήματα εἶναι: Ὄρθοπεδατικά, Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, Μελέτη τοῦ περιβάλλοντος, Ἱστορία, Μαθηματικά, Στοιχεῖα Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, Γεωγραφία, Τεχνικά, Ὡδική, Γυμναστική.

3. Τὸ Ἀναλυτικὸν καὶ Ὁρολόγιον Πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καθορίζεται διὰ Β. Διατάγματος ἐκδιδόμενου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὄρθοπεδατικῶν μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, ἐφαρμόζεται δὲ προοδευτικῶς ἀπὸ τῆς Α' πρὸς τὴν Στ' τάξιν, τοῦ πρώτου σταδίου περιλαμβανόντος τὴν Α' καὶ Β', τοῦ δευτέρου τὴν Γ' καὶ Δ' καὶ τοῦ τρίτου τὰς ὑπολοίπους τάξεις.

Τὸ Γυμνάσιον.

Ἄρθρον 8.

1. Τὸ Γυμνάσιον προορίζεται νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν τὴν παρεχομένην ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ νὰ ὑψώσῃ τὴν στάθμην τῶν βασικῶν διὰ κάθε ἀνθρώπου γνώσεων, συμφώνως πρὸς τὰς ὑψηλὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας. Τὸ παιδευτικὸν ἔργον τοῦ πρέπει νὰ εἴναι:

α) Ἡ ὀρθοπεδατικὴ ἀγωγή τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ δόγματα καὶ τὰ διδάγματα τῆς Ὄρθοδόξου Χριστιανικῆς Θρησκείας καὶ ἡ ἐθνικὴ καὶ ἡθικὴ παιδαγωγώσις αὐτῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας.

β) Ἡ καθοδήγησις τῶν μαθητῶν μὲ σκοπὸν νὰ προσπλάσσουν οὗτοι τὸν Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν Κόσμον, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τέχνην τοῦ καὶ νὰ γνωρίσουν σοβαρὰ ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας τῶν νεωτέρων χρόνων.

γ) Ἡ παρόρμησις τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν στοχαστικὴν διερευνήσιν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος, καθὼς καὶ ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς αὐτῶν.

2. Διδασκόμενα εἰς τὸ Γυμνάσιον μαθήματα εἶναι: Ὄρθοπεδατικά, Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Γραμματεία, Νέα Ἑλληνικά (Νέα Ἑλληνικὴ Γλῶσσα καὶ Γραμματεία), Ξένη Γλῶσσα (Ἀγγλικά ἢ Γαλλικά), Ἱστορία, Μαθηματικά, Φυσικαὶ Ἐπιστήμαι, Γεωγραφία, Ὑγιεινὴ, Στοιχεῖα τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος, Καλλιτεχνικὸν Σχέδιον, Μουσικὴ (μετὰ ἀκροάσεως ἀξιολόγων μουσικῶν ἔργων), Γυμναστικὴ καὶ ἐθνικοὶ χοροὶ, Πρακτικαὶ Γνώσεις περὶ τὰ κύρια ἐπαγγέλματα. Στοιχεῖα Οἰκιακῆς Οἰκονομίας, Νοσηλευτικῆς καὶ Παιδοκομίας διὰ τὰς μαθητρίδας. Βασικὰ μαθήματα θεωροῦνται: Τὰ Ἀρχαία Ἑλληνικά, τὰ Νέα Ἑλληνικά, τὰ Μαθηματικά, τὰ Φυσικά, ἡ Ἱστορία καὶ ἡ Ξένη Γλῶσσα.

3. Εἰς τὸ Γυμνάσιον ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας γίνεται ἐκ δοκιμῶν μεταφράσεων κλασσικῶν ἔργων εἰς τὴν Νεοελληνικὴν. Εἰς τὰς εἰδικὰς διὰ σχολικὴν χρῆσιν ἐκδόσεις τῶν ἔργων τούτων δεῖν εἶναι πεζὰ, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ τυπωμένον τὸ ἀρχαῖον κείμενον ἀπέναντι τῆς μεταφράσεως, ὥστε νὰ δύναται ὁ μαθητὴς νὰ λάβῃ στοιχειώδη γνώσιν τοῦ Ἀττικοῦ Λόγου.

4. Ἡ πρώτη προσπέλασις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν γίνεται εἰς τὴν τρίτην τοῦ Γυμνασίου διὰ τριώρου καθ' ἑβδομάδα διδασκαλίας τῆς γραμματικῆς τοῦ Ἀττικοῦ Λόγου μετὰ φραστικῶν ἀσκήσεων ἐκ περικοπῶν ἀρχαίων κειμένων.

4. Τὸ Ἀναλυτικὸν καὶ Ὁρολόγιον Πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τοῦ Γυμνασίου καθορίζεται διὰ Βασ. Διατάγματος ἐκδιδόμενου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὄρθοπεδατικῶν μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου,

ἐφαρμόζεται δὲ προοδευτικῶς κατὰ ἐνιαύσια στάδια ἀπὸ τῆς κατωτέρας πρὸς τὴν ἀνωτέραν τάξιν.

Ἄρθρον 9.

1. Ὅπου τῆς κειμένης Νομοθεσίας διὰ τὴν ἐγγραφὴν εἰς σχολὰς ἢ διὰ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὴν Δημοσίαν Ὑπηρεσίαν ἢ τὴν πρόσληψιν εἰς Ὄργανισμοὺς Δημοσίου Δικαίου ἀπαιτεῖται ἀπολυτήριον παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ἡ ἐνδεικτικὸν τῶν δύο ἢ τριῶν τάξεων τοῦ πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Ν.Δ. λειτουρگوῦντος Γυμνασίου, γίνεται δεκτὸν καὶ τὸ ἀπολυτήριον τοῦ διὰ τοῦ παρόντος Ν. Δ. ἱδρυμένου Γυμνασίου.

2. Ὅπου τῆς κειμένης Νομοθεσίας ὡς τυπικὸν προσὸν ἀπαιτεῖται ἀπὸ τῆς τῆς Δημοτικοῦ Σχολείου, δύναται διὰ Βασ. Διαταγμάτων ἐκδιδόμενον τῇ προτάσει τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν νὰ ἐπιβληθῇ ὡς τυπικὸν προσὸν τὸ ἀπολυτήριον τοῦ διὰ τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος Ν. Δ. ἱδρυμένου Γυμνασίου.

Τὸ Λύκειον.

Ἄρθρον 10.

1. Τὸ Λύκειον προορίζεται νὰ προσφέρῃ πλουσιωτέραν ἐγκύκλιον μόρφωσιν εἰς τοὺς νέους, οἱ ὅποιοι θὰ προωθηθοῦν εἰς ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα ἢ εἰς θέσεις (δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν ὑπηρεσίαν) ἀπαιτούσας προσόντα ἀνωτέρου ἐπιπέδου, καθὼς καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ τοὺς μέλλοντας νὰ φοιτήσῃν εἰς ἀνωτάτας Σχολὰς. Εἰς τὸ Λύκειον οἱ μαθηταὶ πρέπει:

α) Νὰ ἐμβαθύνουν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ νὰ κατανοήσῃν τὸν ρόλον τῆς ὀρθοδόξιας εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

β) Νὰ ἐξευγενίσουν τὴν προσωπικότητά των διὰ τῆς μελέτης τῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας (κατὰ κύριον λόγον εἰς τὸ πρωτότυπον) καὶ νὰ ἐκτιμῇσιν τὴν ἀξίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Χριστιανικῆς γραμματείας καὶ Τέχνης.

γ) Νὰ μελετήσῃν ἱστορικῶς τὴν Ἑλληνικὴν γραμματεῖαν τῶν μέσων καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ τὰς μεγάλας μορφὰς τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τῆς περιόδου ταύτης.

δ) Νὰ γνωρίσῃν πληρέστερον καὶ εὐκρινέστερον τὴν δομὴν καὶ τοὺς νόμους τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ κόσμου καὶ νὰ ἐπιδιώξουν τὴν καλλιτέραν πρὸς αὐτὸν προσαρμογὴν.

2. Τὰ διδασκόμενα εἰς τὸ Λύκειον μαθήματα εἶναι: Ὄρθοπεδατικά, Ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ γραμματεία, Νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ γραμματεία, Ξένη γλῶσσα (Ἀγγλικά ἢ Γαλλικά), Γενικὴ Ἱστορία καὶ Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ, Μαθηματικά καὶ Κοσμογραφία, Φυσικαὶ Ἐπιστήμαι, Στοιχεῖα Φιλοσοφίας (εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, λογικὴ καὶ μεθοδολογία τῶν ἐπιστημῶν) καὶ Ψυχολογίας, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν, Στοιχεῖα τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος καὶ τοῦ Δικαίου, Στοιχεῖα Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης, Ὑγιεινὴ καὶ Γυμναστικὴ. Ὡσαύτως Νοσηλευτικὴ, Παιδοκομία καὶ Οἰκικὴ Οἰκονομία διὰ τὰς μαθητρίδας. Βασικὰ μαθήματα θεωροῦνται τὰ Ἀρχαία Ἑλληνικά, τὰ Νέα Ἑλληνικά, τὰ Μαθηματικά, τὰ Φυσικά, ἡ Ἱστορία καὶ ἡ Ξένη γλῶσσα.

3. Ὁ τύπος τοῦ Λυκείου εἶναι κατὰ τοὺς παιδευτικοὺς σκοποὺς καὶ τὸ πρόγραμμα μαθημάτων, ἐνιαῖος, καταρτιζομένης τῆς διακρίσεως μεταξὺ Γυμνασίων θεωρητικῆς κατευθύνσεως (κλασσικῶν) καὶ Γυμνασίων πρακτικῆς κατευθύνσεως (Πρακτικῶν Λυκείων).

4. Τὸ ἀναλυτικὸν καὶ Ὁρολόγιον πρόγραμμα τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων τοῦ Λυκείου περιέχει ὥρας διδασκαλίας κοινὰς δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς τῆς αὐτῆς τάξεως καὶ ὥρας διδασκαλίας ἢ μαθήματα κατ' ἐπιλογὴν τῶν μαθητῶν. Διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς διαμορφώνονται δύο κύκλοι σπουδῶν, τοῦ πρώτου μὲ ἐνισχυμένα τὰ φιλολογικὰ καὶ ἱστορικά, τοῦ δευτέρου μὲ ἐνισχυμένα τὰ μαθηματικά καὶ φυσικὰ μαθήματα. Οἱ μαθηταὶ ἀπὸ τῆς Β' τάξεως τοῦ Λυκείου παρακολουθοῦν υποχρεωτικῶς τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο κύκλον μαθημάτων, κατόπιν ἐπιλογῆς ἐπιτερεμένης τῆς κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ σχολικοῦ ἔτους μετατάξεως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον κύκλον εἰς τὴν Γ' τάξιν τοῦ Λυκείου ἢ καὶ εἰς τὴν Β' διὰ τοὺς ἀπορ-

ριπτομένους κατά τὰς προαγωγικάς εξετάσεις από τῆς Β' πρὸς τὴν Γ' τάξιν. Διὰ Βασ. Διατάγματος ἐκδιδόμενου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων δύνανται νὰ δημιουργηθοῦν καὶ ἕτεροι κύκλοι σπουδῶν διὰ καθορισμοῦ ἄλλων μαθημάτων ἐπιλογῆς.

5. Εἰς τὰ κατ' ἐπιλογὴν μαθήματα ἀνήκουν, πλὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν παράγραφον 2 τοῦ παρόντος ἁρθρου, τὰ Λατινικὰ, τὸ Γραμμικὸν Σχέδιον καὶ τὸ Ἐλεύθερον Σχέδιον. Τὰ μαθήματα ταῦτα εἶναι προαιρετικά.

6. Ἡ κατὰ τὴν παράγραφον 4 τοῦ παρόντος ἁρθρου διαμόρφωσις κύκλων σπουδῶν δι' ἑκάστον Λύκειον γίνεται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ἀνανευομένης κατ' ἑτος, κατόπιν προτάσεως τοῦ ἀρμοδίου Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει αὐτὴν ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων μαθητῶν, ἡ ἀριθμητικὴ ἐπάρκεια τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ ἡ ὑπερξείς ἐπαρκῶν χώρων. Μὴ καθισταμένης δυνατῆς τῆς ἐκδόσεως τῆς ὡς ἄνω ὑπουργικῆς ἀποφάσεως ἐφαρμόζεται ἐνιαίος τύπος προγράμματος.

7. Τὸ ἀναλυτικὸν καὶ ὠρολόγιον πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τοῦ Λυκείου καθορίζεται διὰ Βασ. Διατάγματος ἐκδιδόμενου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, ἐφαρμόζεται δὲ προοδευτικῶς κατὰ ἐνιαυσία στάδια ἀπὸ τῆς κατωτέρας πρὸς τὴν ἀνωτέραν τάξιν.

8. Κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος Ν.Δ. εἰς τὴν Α' τάξιν τῶν δι' αὐτοῦ ἱδρυμένων Λυκείων ἐγγράφονται οἱ κεκτημένοι ἐνδεικτικῶν προαγωγῆς ἐκ τῆς τρίτης καθὼς καὶ οἱ ἀπορριφθέντες ἢ ἀπορριπτόμενοι ἐκ τῆς τετάρτης τάξεως, εἰς τὴν δευτέραν τάξιν οἱ κεκτημένοι ἐνδεικτικῶν προαγωγῆς ἐκ τῆς τετάρτης τάξεως καὶ οἱ ἀπορριφθέντες ἢ οἱ ἀπορριπτόμενοι ἐκ τῆς πέμπτης τάξεως, καὶ εἰς τὴν τρίτην τάξιν οἱ κεκτημένοι ἐνδεικτικῶν προαγωγῆς ἐκ τῆς πέμπτης τάξεως ἢ οἱ ἀπορριφθέντες ἢ οἱ ἀπορριπτόμενοι ἐκ τῆς ἑκτῆς τάξεως τῶν κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Ν.Δ. λειτουργούντων Γυμνασίων.

9. Τὰ μαθήματα τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν, τὸν Στοιχειὸν τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος καὶ τοῦ Δικαίου, καὶ τῶν Στοιχείων Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης διδάσκονται κατόπιν ἐιδικῆς μετεκπαιδεύσεως ὑπὸ πτυχιούχων τῶν Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων, τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, καὶ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Διὰ Β.Δ. ἐκδιδόμενου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων θέλουν ρυθμισθῆαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐφαρμογῆς τῆς παρούσης παραγράφου.

Ἄρθρον 11.

1. Εἰς ὅσας πόλεις ἐδρεύουν πλεονα τοῦ ἐνὸς σχολεῖα Δευτεροβαθμίου Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως, οἱ εἰς αὐτὰ ὁργανικῶς ἀνήκοντες καθηγηταὶ τῶν διαφόρων εἰδικότητων συμπληροῦν τὰς ὑποχρεωτικὰς ὥρας διδασκαλίας εἰς ἕτερα σχολεῖα τῆς αὐτῆς πόλεως πλὴν ἐκεῖνου εἰς τὸ ὁποῖον ὁργανικῶς ἀνήκουν.

2. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς προηγουμένης παραγράφου συνέρχονται εἰς σύσκεψιν οἱ Διευθυνταὶ τῶν σχολείων τῆς πόλεως τῇ αἰτῇ: ἐνὸς τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν, ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀνωτέρου κατὰ βαθμὸν καὶ ἐπὶ ὁμοιοβάθμιον τοῦ ἀρχαιότερου, καὶ ἀποφασίζουν σχετικῶς.

3. Ἐν περιπτώσει διαφωνίας ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ θέματος ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητὴς τῆς περιφέρειας, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπάγονται τὰ σχολεῖα τῆς πόλεως.

Ἄρθρον 12.

1. Τὰ τῆς ἐνάρξεως καὶ λήξεως τοῦ σχολικοῦ καὶ διδακτικοῦ ἔτους, τῶν ἐγγραφῶν, μετεγγραφῶν, ποινῶν, φοιτήσεως, τῶν πάσης φύσεως ἐξετάσεων, τῆς βαθμολογίας κλπ. τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων τῆς Πρωτοβαθμίου καὶ τῆς Δευτεροβαθμίου Ἐκπαιδεύσεως καθορίζονται διὰ Βασ. Διαταγμάτων, ἐκδιδόμενων προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

2. Τὰ κατὰ τὴν ὁργανικὴν σύνθεσιν τῶν Γυμνασίων καὶ Λυκείων εἰς διδακτικὸν καὶ ὑπηρετικὸν προσωπικὸν ρυθμι-

ζονται διὰ Βασιλικῶν Διαταγμάτων, ἐκδιδόμενων προτάσει τῶν Ὑπουργῶν Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν. Τὰ δὲ ἀφορῶντα εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῶν Γυμνασίων καὶ Λυκείων, τὴν διαδικασίαν καταργήσεως ἢ συμπτύξεως αὐτῶν, τὴν διαίρεσιν τῶν τάξεων αὐτῶν εἰς τμήματα, τὴν εἰς αὐτὰ συμφοίτησιν ἀρρένων καὶ θηλέων, τὰς ὥρας ὑποχρεωτικῆς διδασκαλίας τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν, τὰς ἀρμοδιότητας τῶν Διευθυντῶν, Ὑποδιευθυντῶν καὶ τοῦ λοιποῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν, τὴν λειτουργίαν, τὴν διάρκειαν σπουδῶν καὶ τὸ πρόγραμμα μαθημάτων τῶν νυκτερινῶν Γυμνασίων, Λυκείων καὶ Παραρτημάτων, τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν τάξεων αὐτῶν πρὸς τὰς τάξεις τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς αὐτῆς κατηγορίας, ὡς καὶ τὴν ρύθμισιν παντὸς ζητήματος τὸ ὁποῖον ἐνδεχομένως θὰ παρουσιασθῇ λόγῳ τῆς μεταβάσεως ἐκ τοῦ σήμερον ἰσχύοντος σχολικοῦ καθεστώτος εἰς τὸ νῦν, κανονίζονται διὰ Βασ. Διαταγμάτων, ἐκδιδόμενων προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

Τὸ Ἀκαδημαϊκὸν Ἀπολυτήριον.

Ἄρθρον 13.

1. Ὁ τίτλος, ὁ δίδόμενος εἰς τοὺς μαθητὰς τοὺς εὐδοκίμως περαίνοντας τὰς σπουδὰς τῶν εἰς τὸ Λύκειον, ὀνομάζεται Ἀπολυτήριον Λυκείου. Τοῦτο πιστοποιεῖ τὴν ἐπιτυχὴ ἀπώληξιν τῆς Δευτεροβαθμίου Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀποτελεῖ ἀπρόσβαντον ἐκεῖ ὅπου κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε νομοθεσίαν ἀπαιτεῖται ἀπολυτήριον Γυμνασίου. Δὲν παρέχει ὅμως εἰς τὸν κάτοχόν του δικαίωμα ἐγγραφῆς εἰς τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα, τὴν Ἑθνικὴν Ἀκαδημίαν Σωματικῆς Ἀγωγῆς, τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας, τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς Οἰκιστικῆς Οἰκονομίας καὶ τὰς Σχολὰς Νηπιγωγῶν.

2. Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀποκτήσουν τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀπόφοιτοι Λυκείου ἢ ἄλλων Σχολῶν, τῶν ὁποίων τὰ πτυχία κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν δίδουν δικαίωμα φοιτήσεως εἰς Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα, ὁφείλουν νὰ τύχουν Εἰδικὸν Τίτλον, τοῦ «Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου», προσερχόμενοι εἰς ἐξετάσεις ἐπὶ ὁρισμένῳ μαθημάτων, αἱ ὁποῖαι εἰς τακτὸν χρόνον διενεργοῦνται εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Χώρας ἐνώπιον Ἐπιτροπῶν ἐκ λειτουργῶν τῆς Δευτεροβαθμίου Ἐκπαιδεύσεως, προεδρευομένων ὑπὸ Καθηγητῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων. Κληρικοὶ, Σπουδασταὶ Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ προσερχόμενοι Μέσων Ἐμπορικῶν Σχολῶν δύνανται ἐπίσης νὰ προσέρχονται εἰς τὰς ἐξετάσεις διὰ νὰ τύχουν τοῦ εἰδικοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου πρὸς ἐγγραφήν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολήν.

3. Τὸ Ἀκαδημαϊκὸν Ἀπολυτήριον εἶναι δύο τύπων. Ὁ πρῶτος δίδει τὸ δικαίωμα ἐγγραφῆς εἰς τὴν Θεολογικὴν, τὴν Φιλοσοφικὴν καὶ τὴν Νομικὴν Σχολὴν τῶν Πανεπιστημίων, ὁ δεύτερος εἰς τὴν Φυσικομαθηματικὴν, τὴν Ἰατρικὴν, τὴν Ὀδοντιατρικὴν, τὴν Κτηνιατρικὴν, τὴν Γεωπονικὴν καὶ Δασολογικὴν καὶ τὰς Σχολὰς τοῦ Πολυτεχνείου. Ἀμφότεροι θεωροῦνται ἰσότιμοι διὰ τὴν ἐγγραφήν εἰς ὅσας τὰς λοιπὰς Σχολὰς.

4. Διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ γενικοῦ βαθμοῦ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου συνυπολογίζονται, ἐφ' ὅσον ὁ ὑποψήφιος ἐπιτυχῶς εἰς τὰς πρὸς ἀπόληξιν τούτου ἐξετάσεις, καὶ οἱ κατὰ συντελεστὴν γενικοὶ βαθμοὶ ἐτησίως προόδου, οἱ ἀναγραφόμενοι εἰς τὸ ἐνδεικτικὸν προαγωγῆς του ἐκ τῆς Β' πρὸς τὴν Γ' τάξιν τοῦ Λυκείου καὶ εἰς τὸ Ἀπολυτήριον τοῦ Λυκείου τοῦ μέσου δροῦ τῶν δύο τούτων βαθμῶν ἀποτελοῦντος ἑνα βαθμὸν. Διὰ τοὺς ἀποφοιτῶντας ἐξ Ἰδιωτικῶν Λυκείων συνυπολογίζεται μόνον ὁ βαθμὸς τοῦ Ἀπολυτηρίου τοῦ Λυκείου.

5. Μὲ βάσιν τὸν γενικὸν βαθμὸν ἐγγράφονται κατὰ σειρὰν ἐπιτυχῶς οἱ ὑποψήφιοι εἰς τὰς Σχολὰς τῆς προτιμῆσεως τῶν ἀνὲν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων καὶ ἐντὸς τοῦ δι' ἐκάστην Σχολὴν ὁριζομένου ἐκάστοτε ἀριθμοῦ εἰσακτέων. Τῶν ἰσοβαθμούντων ὑποψηφίων ἡ πρὸς ἐγγραφήν προτεραιότης καθορίζεται μὲ βάσιν τοὺς εἰδικούς εἰς τὰ ἐξετασθέντα μαθήματα βαθμούς κατὰ τὰ εἰδικώτερον δι' ἐκάστην Σχολήν.

καθοριζόμενα διὰ τοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τῆς παραγράφου 8 τοῦ παρόντος ἄρθρου.

6. Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ βελτιώσουν τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου τῶν δύνανται νὰ υποβληθοῦν ἐκ νέου εἰς ὁλικὰς ἐξετάσεις κατὰ τὰς ἐπομένους περιόδους. Εἰς ἣν περίπτωσιν κατὰ τὴν νέαν ἐξέτασιν σημειώσουν κατωτέρως ἐπιδόσεις, ἰσχύει δι' αὐτοὺς ὁ παλαιὸς τίτλος.

7. Ἐξεταστέα μαθήματα εἶναι τὰ βασικά μαθήματα τοῦ Λυκείου ὡς ταῦτα καθορίζονται εἰς τὴν παράγραφον 2 τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ παρόντος, ἐπὶ πλέον δὲ τὰ Λατινικά διὰ τοὺς ὑποψηφίους τῶν Σχολῶν Θεολογικῆς, Φιλοσοφικῆς καὶ Νομικῆς καὶ Σχέδιον (ἐλευθέρον καὶ γραμμικόν) διὰ τοὺς ὑποψηφίους τῶν Ἀρχιτεκτονικῶν Σχολῶν. Ἡ διδασκαλία τοῦ Σχεδίου (ἐλευθέρου καὶ γραμμικοῦ) εἰς τὸ Λύκειον δύναται νὰ ἀνατίθεται ἐπὶ ὠριὰν ἀντιμισθίαν εἰς Ἀρχιτέκτονας ἢ πτυχιούχους τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Τὰ μαθήματα τῶν Ξένων Γλωσσῶν καὶ τοῦ σχεδίου (ἐλευθέρου καὶ γραμμικοῦ) θὰ περιληφθοῦν εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου εἰς χρόνον, ὁ ὁποῖος θὰ καθιερωθῇ δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως ταύτης, διὰ τὸ σχέδιον (ἐλευθέρου καὶ γραμμικόν) οἱ ἐγγραφόμενοι εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν Σχολὴν τοῦ Ἑθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου καὶ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης υποχρεοῦνται κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους σπουδῶν νὰ ἐξετασθοῦν εἰς τὸ Σχέδιον (τεχνικόν καὶ ἐλευθέρον) ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν τῆς οἰκίας Σχολῆς καὶ ἐὰν ἐπιτύχουν συνεχίζον τὰς σπουδὰς τῶν, ἄλλως ἀποκλείονται τῆς περαιτέρω φοιτήσεως δυνάμενοι ἀνευ ἐτέρας διατυπώσεως νὰ μεταγγραφοῦν εἰς τὸ πρῶτον ἔτος σπουδῶν ἄλλης Ἀνωτάτης Σχολῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἰσχύει ὁ τύπος τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου τῶν. Αἱ ἀνωτέρω ἐξετάσεις διενεργοῦνται τὸν Ἰούνιον. Οἱ ἀποτυχάνοντες δικαιοῦνται ἐπανεξετάσεως κατὰ τὸν ἐπόμενον Σεπτέμβριον.

8. Τὰ τῆς συγκροτήσεως τῶν Ἐπιτροπῶν, ἡ ὕλη τῶν μαθημάτων τῶν ἐξεταζομένων κατὰ τὰς ἐξετάσεις πρὸς ἀπόκτησιν Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου, ὁ συντελεστὴς ἐκάστου, καθὼς καὶ ὁ συντελεστὴς τῶν βαθμῶν τοῦ ἐνδεικτικοῦ προαγωγῆς ἀπὸ τῆς Β' πρὸς τὴν Γ' Λυκείου καὶ τοῦ ἀπολυτηρίου τοῦ Λυκείου, εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ γενικοῦ βαθμοῦ, ὁ χρόνος, ὁ τόπος καὶ ὁ τρόπος διεξαγωγῆς τῶν ἐξετάσεων, ὁ τρόπος τῆς κρίσεως καὶ τῆς βαθμολογίας τῶν γραπτῶν, καθὼς καὶ τὰ τῆς ἐπιλογῆς τῶν ὑποψηφίων κατὰ τὴν προσέλευσιν τῶν πρὸς ἐγγραφήν εἰς τὰς Πανεπιστημιακὰς καὶ τὰς λοιπὰς Σχολὰς μεταγυμνασιακῆς ἐκπαίδευσως, καθορίζονται διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐκδιδόμενου τρεῖς τοῦλάχιστον μηνὸς πρὸ τῶν ἐξετάσεων, προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

9. Τὸ Ἀκαδημαϊκὸν Ἀπολυτήριον θὰ ἰσχύσῃ ἀπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1965—1966. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου καταργοῦνται οἱ εἰσθηριοὶ διαγωνισμοὶ εἰς τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα.

10. Αἱ δαπάναι πρὸς διενέργειαν τῶν ἐξετάσεων διὰ τὴν ἀπόκτησιν Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου, ὡς καὶ διὰ τὴν διενέργειαν τῶν εἰσθηριῶν διαγωνισμῶν εἰς τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα διὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1964—1965 δι' ὁμοιῆν τῶν προέδρων, μελῶν, ἐξεταστῶν, κριτῶν, βοηθῶν καὶ γραμματέων τῶν Ἐπιτροπῶν, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν γένει δαπάναι τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐξετάσεων, βαρύνουν τὸν Κρατικὸν Προϋπολογισμὸν, καθορίζονται δὲ κατὰ περίπτωσιν διὰ κοινῶν ἀποφάσεων τῶν Ὑπουργῶν Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν.

Ὑπερωριακὴ Ἔργασία Καθηγητῶν.

Ἄρθρον 14.

1. Πρὸς κάλυψιν τῶν ὑπὸ τοῦ ὁρολογίου προγράμματος προβλεπομένων ὥρων διδασκαλίας δύναται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων νὰ ἀνατίθεται εἰς τοὺς Καθηγητὰς τῶν Δημοσίων Γυμνασίων καὶ Λυ-

κείων ἡ διδασκαλία μαθημάτων τῆς ἐιδικότητός των εἰς τὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπηρετοῦν, ἢ εἰς ἄλλα σχολεῖα τῆς αὐτῆς ἢ γειτονικῶν πόλεων, πέραν τῶν υποχρεωτικῶν ὥρων διδασκαλίας καὶ μέχρι δώδεκα ὥρων ἐβδομαδιαίως.

2. Εἰς τοὺς ὑπερωριακῶς διδάσκοντας καθηγητὰς καταβάλλεται ἀποζημίωσις δι' ἐκάστην ὥραν διδασκαλίας, ὡς καὶ κατὰ περίπτωσιν ἐξοδα κινήσεως, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος καθορίζεται διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν.

3. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ παρόντος ἄρθρου καθορίζονται δι' ἀποφάσεων τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

Ἐντατικὴ Ἐκπαίδευσις Καθηγητῶν.

Ἄρθρον 15.

1. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν, ἐν ὅψει τῆς ἐπιμηκύνσεως τοῦ χρόνου τῆς υποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσως, προβλέπεται ἑλλειψὶς καθηγητῶν ὁρισμένης ἐιδικότητος εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Δευτεροβάθμίου (Μέσης) Ἐκπαίδευσως δύναται διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος, ἐκδιδόμενου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων μετὰ γνώμην τῶν ἀντιστοιχῶν Πανεπιστημιακῶν Σχολῶν νὰ εἰσαχθῇ δι' ὠρισμένου χρόνου εἰς τὰς Σχολὰς ταύτας ὁ θεσμὸς τῆς ἐντατικῆς ἐκπαίδευσως τῶν φοιτητῶν εἰς εἰδικὰ τμήματα διὰ τῆς παρεμβολῆς καὶ τρίτου ἐξαμήνου σπουδῶν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον. Οἱ ἀποφοιτῶντες τῶν τμημάτων τούτων ὁρεῖσιν νὰ ὑπηρετήσουν υποχρεωτικῶς εἰς τὴν Δημοσίαν Ἐκπαίδευσιν τοῦλάχιστον ἐπὶ πενταετίαν.

2. Διὰ τοῦ αὐτοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος καὶ μετὰ σύμφωνον γνώμην τῶν οἰκείων Σχολῶν καθορίζεται τὸ πρόγραμμα μαθημάτων καὶ ἀσκήσεων, ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος τῶν ἐξετάσεων, καθὼς καὶ πᾶσα ἐν γένει λεπτομέρεια τῆς λειτουργίας τῶν κατὰ τὴν ἀνωτέρω παράγραφον τμημάτων ἐντατικῆς πανεπιστημιακῆς ἐκπαίδευσως.

3. Εἰς τὸ διδακτικὸν καὶ βοηθητικὸν προσωπικὸν τὸ ἐργαζόμενον κατὰ τὸ θερινὸν ἐξάμηνον εἰς τὰ τμήματα ἐντατικῆς πανεπιστημιακῆς ἐκπαίδευσως διὰ διδασκαλίαν καὶ ἀσκήσιν τῶν φοιτητῶν καταβάλλεται πρόσθετος ἀποζημιωσις ὁριζομένη, κατὰ περίπτωσιν, μετὰ γνώμην τῆς οἰκίας Σχολῆς διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν.

4. Τόσον εἰς τὰ τακτικά τμήματα ὅσον καὶ εἰς τὰ τμήματα ἐντατικῆς ἐκπαίδευσως τῶν καθηγητικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων δύναται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, μετὰ γνώμην τῆς οἰκίας Σχολῆς, νὰ ἐγγράφονται πέραν τοῦ ἐκάστοτε ὁριζομένου ἀριθμοῦ εἰσκατέων, ἀριστοῦχοι ἀπόφοιτοι τοῦ Λυκείου ἀνευ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου. Εἰς τούτους δύναται νὰ χορηγῶνται ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν, ὑποτροφίαι διὰ χρονικὸν διάστημα ἴσον πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς φοιτήσεως. Οἱ τυγχάνοντες ὑποτροφίας υποχρεοῦνται νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν τοῦλάχιστον ἐπὶ πενταετίαν.

5. Κατὰ παρέκκλισιν τῶν ἐν ἄρθρῳ 17 περιπτώσεως α' τοῦ Νόμου 1811)51 ὁρισμῶν οἱ πτυχιούχοι τῶν Καθηγητικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων δύναται νὰ διορίζωνται, ἐπὶ μίαν πενταετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Ν.Δ. εἰς κενὰς θέσεις δημοσίων ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν Δευτεροβάθμίου (Μέσης) Ἐκπαίδευσως καὶ πρὸ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεών των.

6. Ἐπὶ μίαν τριετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος ἐπιτρέπεται διορισμὸς πτυχιούχων τῶν Φυσικῶν, Μαθηματικῶν, Χημείας καὶ Ξένων Γλωσσῶν, ὡς καθηγητῶν τῶν ἐιδικότητῶν τούτων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως καὶ ἂν εἴ ἔχουν ὑπερβῇ τὸ πρὸς διορισμὸν ὅριον ἡλικίας ἐφ' ὅσον κέκτανται τριετὴ τοῦλάχιστον ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν, συνολογικῶς καὶ τῆς ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ προσωποῦ καὶ ὡς ἡγετοῦ διανομοῦσης, ὑποβάλλουν σχετικὴν αἴτησιν καὶ γνωματεύσει ὑπὲρ τοῦ διορισμοῦ των τὸ ἀρμόδιον ὄργανον.

Παιδαγωγικά 'Ακαδημία.

Άρθρον 16.

1. Είς τὰς Παιδαγωγικάς 'Ακαδημίας καταρτίζεται θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὸ διδασκικὸν προσωπικὸν τῆς Πρωτοβάθμιας (Στοιχειώδους) 'Εκπαιδεύσεως.

2. Τὰ ἐτη φοιτήσεως εἰς τὰς Παιδαγωγικάς 'Ακαδημίας αὐξάνονται εἰς τρία (3) ἀναπροσαρμοζόμενων τοῦ προγράμματος μαθημάτων καὶ τῆς κατανόμης τοῦ διδασκικοῦ προσωπικοῦ.

Τριετὴ κύκλον σπουδῶν ὑποχρεοῦνται νὰ παρακολουθήσουν οἱ εἰσαγόμενοι εἰς τὰς Παιδαγωγικάς 'Ακαδημίας ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1965—1966.

3. Εἰς τὰς Παιδαγωγικάς 'Ακαδημίας εἰσάγονται μὲ βάσιν τὸν γενικὸν βαθμὸν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἀπολυτηρίου των, κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας καὶ ἐντὸς τοῦ ὁριζομένου δι' ἐκάστην 'Ακαδημίαν ἀριθμοῦ εἰσακτέων, οἱ ἔχοντες ὑγείαν καὶ ἀρτιμέλειαν, ἀφοῦ διαπιστωθῇ δι' ἐιδικῆς ἐξετάσεως ὅτι δὲν παρουσιάζουν ἀνωμαλίας εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ ὅτι δὲν εἶναι παράφρωνι.

Πρὸς συμπλήρωσιν τυχόν κενῶν δύναται νὰ εἰσχωθῶν οἱ ἔχοντες τὰ ἀνωτέρω προσόντα καὶ ἀνεῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἀπολυτηρίου, ἐφ' ὅσον ἔχουν ἀπολυτήριον λυκείου μὲ γενικὸν βαθμὸν ἀρίστα ἢ λίαν καλῶς.

4. Ὁ ἀριθμὸς εἰσακτέων εἰς ἕκαστον Τμήμα Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τοὺς 40, ὁρίζεται δὲ ἐφ' ἀπαξ δι' ἕκαστον σχολικὸν ἔτος δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὰς κειμένων διατάξεις καθ' ὑπέρβασην εἰσαγομένων εἰς τὴν πρώτην τάξιν σπουδαστῶν δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ δι' ὅλας τὰς κατηγορίας τὸ ἐν τρίτον τοῦ ὡς ἄνω καθορισθέντος ἀριθμοῦ εἰσακτέων. Ἐπὶ πλεόν τούτων καθορίζεται ἐφ' ἀπαξ δι' ἕκαστον σχολικὸν ἔτος δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσακτέων εἰς τὴν πρώτην τάξιν ὁμογενῶν σπουδαστῶν ἐξ ἀλλοδαπῆς.

5. Εἰς τὰς Παιδαγωγικάς 'Ακαδημίας διδάσκονται τὰ ἐξῆς μαθήματα (κοινὰ καὶ κατ' ἐπιλογὴν τῶν σπουδαστῶν): Εἰσαγωγή εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας, Γενικὴ καὶ Παιδαγωγικὴ Ψυχολογία (Ψυχολογία τῆς μαθήσεως, Ψυχολογία τῆς προσαρμογῆς, ἐξειδικευτικὴ Ψυχολογία, Ψυχολογία τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν), Θεωρία καὶ Ἱστορία τῆς 'Αγωγῆς, Γενικὴ καὶ ἐιδικὴ Διδακτικὴ, Ἑπαγγελματικὸς Προσανατολισμὸς, Ἑρμηνεία τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ Πατρολογία, Νεοελληνικὴ γλῶσσα, Νεοελληνικὴ Γραμματεία, Ἀγωγή τοῦ Λόγου, Γενικὴ Ἱστορία καὶ Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ, Ξέναι γλῶσσαι, (Ἀγγλικά ἢ Γαλλικά ἢ Γερμανικά), Μαθηματικά, Φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι, Στοιχεῖα Γεωπονίας, Στοιχεῖα τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος καὶ τοῦ δικαίου, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Οἰκονομικὴν, Λογγραφία, Κοινωνιολογία, Ὑγιεινὴ, Μουσικὴ, Ἐλεύθερον Σχέδιον καὶ Χειροτεχνία, Οἰκιακὴ Οἰκονομία, Γυμναστική. Εἰς τὸ τρίτον ἔτος τῆς φοιτήσεως οἱ σπουδασταὶ ὑποχρεοῦνται, πλὴν τῶν κοινῶν δι' ὅλους μαθημάτων, νὰ διδασχῶν κατ' ἐπιλογὴν, εἰς ἐιδικὰς ὥρας τοῦ προγράμματος, εἴτε Νεοελληνικὴν Γραμματείαν, Ξένας Γλώσσας, Γενικὴν Ἱστορίαν καὶ Ἱστορίαν τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Λογγραφίαν, εἴτε Μαθηματικά καὶ Φυσικὰς Ἐπιστῆμας.

6. Τὸ Ἀναλυτικὸν καὶ Ὁρολόγιον πρόγραμμα τῶν μαθημάτων (κοινῶν καὶ κατ' ἐπιλογὴν), καθὼς καὶ τὰ τοῦ σχολικοῦ καὶ διδασκικοῦ ἔτους, τὰ τῶν ἐγγραφῶν, μετεγγραφῶν, ποιῶν, ἐορτολογίῶν, τὰ τῆς φοιτήσεως καὶ τὰ κατὰ τὰς τηματικὰς ἐξετάσεις τῶν Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν κλπ. καθορίζονται διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐκδιδόμενον προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων μετὰ γνώμωδότησιν τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου.

7. Διὰ τὸ παιδαγωγικὸν προσωπικὸν τῶν Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν καθήκοντα Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου ἀσκεῖ πενταμελὲς Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐξ ἐνὸς Συμβούλου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου ὡς Προέδρου, ἐνὸς Γενικοῦ Διευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας ὡς Ἀντιπροέδρου, δύο

Πανεπιστημιακῶν Καθηγητῶν Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ὁριζομένων μετὰ τῶν ἀναπληρωτῶν των διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἐπὶ διατετὶ ζητείᾳ καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 26 τοῦ παρόντος Ν. Δ) τοῦ ἰδρυομένης Διευθύνσεως 'Εκπαιδεύσεως Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ, μετὰ τοῦ ἀναπληρωτοῦ τοῦ ὁριζομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ. Τὸ Συμβούλιον τοῦτο, ἐδρεύον ἐν 'Αθήναις, συγκαλεῖται ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ.

8. Διὰ τὸ λοιπὸν διδασκικὸν προσωπικὸν τῶν Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν καθήκοντα Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου ἀσκεῖ τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 27 τοῦ παρόντος Ν. Δ) τοῦ Κεντρικοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου Μέσης 'Εκπαιδεύσεως.

9. Εἰς ἓνα τῶν Συμβούλων τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου ἀντιτίθεται διὰ μίαν διατίαν δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἡ ἐπιθεώρησις τῶν διδασκικῶν προσωπικῶν τῶν Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν καὶ τῶν 'Ακαδημιῶν τῶν Φιλοκαπιδευτικῶν Ἑταιρειῶν.

10. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Ὑπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἐπὶ τῶν Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν ἀσκεῖται διὰ τῆς παρὰ τῇ Κεντρικῇ Ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ὑπουργείου Διευθύνσεως 'Εκπαιδεύσεως Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ.

Άρθρον 17.

1. Βαθμοὶ τοῦ Παιδαγωγικοῦ Προσωπικοῦ τῶν Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν ὁρίζονται ὡς κάτωθι:

α) Γενικοῦ Διευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας ἀντιστοιχῶν εἰς τὸν βαθμὸν καὶ μισθὸν Συμβούλου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου.

β) Διευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας ἀντιστοιχῶν εἰς τὸν βαθμὸν καὶ μισθὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Μέσης 'Εκπαιδεύσεως.

γ) Ὑποδιευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας ἀντιστοιχῶν εἰς τὸν βαθμὸν καὶ μισθὸν τοῦ Γυμνασιάρχου Μέσης 'Εκπαιδεύσεως.

δ) Πρωτοβαθμίου Καθηγητοῦ Παιδαγωγικῶν ἢ Καθηγητοῦ Παιδαγωγικῶν Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας ἀντιστοιχοῦντες εἰς τοὺς βαθμοὺς καὶ μισθοὺς τοῦ Βοηθοῦ Γυμνασιάρχου ἢ Πρωτοβαθμίου Καθηγητοῦ Μέσης 'Εκπαιδεύσεως.

2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θέσεων εἰς τοὺς βαθμοὺς Ὑποδιευθυντοῦ, Πρωτοβαθμίου Καθηγητοῦ Παιδαγωγικῶν καὶ Καθηγητοῦ Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας εἶναι ἑνιάσιος.

3. Εἰσαγωγικοὶ βαθμοὶ ὁρίζονται ὁ τοῦ Καθηγητοῦ ἢ Πρωτοβαθμίου Καθηγητοῦ τῶν Παιδαγωγικῶν Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας.

4. Διὰ τὴν προαγωγὴν εἰς ἀνώτερον βαθμὸν ἀπαιτεῖται τετραετής ὑπηρεσία ἐν ἐκάστῳ βαθμῷ.

5. Τὸ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ισχύος τοῦ παρόντος Ν.Δ. ὑπηρετοῦν προσωπικὸν τῶν Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν διαβαθμίζεται ὡς ἑπεται:

1) Εἰς τὸν βαθμὸν Γενικοῦ Διευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας οἱ ἄχρι τοῦδε ἔχοντες βαθμὸν 1ον.

2) Εἰς τὸν βαθμὸν Διευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας, οἱ ἄχρι τοῦδε ἔχοντες βαθμὸν 2ον καὶ οἱ ἐπὶ πλεόν τῆς εἰκοσαετίας ἔχοντες τὸν 3ον βαθμὸν διαβαθμίζονται εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Διευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας, ἀφ' ἧς κατέλαβον τὸν 2ον βαθμὸν νεώτεροί των εἰς τὸν 3ον βαθμὸν.

3) Εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ὑποδιευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας οἱ ἄχρι τοῦδε ἔχοντες βαθμὸν 3ον.

4) Εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Πρωτοβαθμίου Καθηγητοῦ Παιδαγωγικῶν Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας οἱ ἄχρι τοῦδε ἔχοντες βαθμὸν 4ον.

5) Εἰς τὸν βαθμὸν Καθηγητοῦ Παιδαγωγικῶν Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας οἱ ἄχρι τοῦδε ἔχοντες βαθμὸν 5ον.

Ὁ χρόνος ὑπηρεσίας τῶν ὡς ἄνω διαβαθμιζόμενων εἰς τὸν βαθμὸν τὸν ὁποῖον μέχρι τοῦδε κατέχουν, ὑπολογίζεται ὡς χρόνος ὑπηρεσίας εἰς τὸν βαθμὸν εἰς ὃν διαβαθμίζονται.

6. Αἱ ὀργανικαὶ θέσεις τοῦ Κλάδου Παιδαγωγικῶν τῶν Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν αὐξάνονται εἰς τοὺς εἰσαγωγικοὺς βαθμοὺς κατὰ εἴκοσι μίαν (21) ὅσα καὶ τὰ λειτουργοῦντα Τμήματα τῶν Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν.

7. Διὰ Βασιλικού Διατάγματος εκδιδόμενου προτάσει των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών καθορίζονται τὰ τῆς συνθέσεως τοῦ διδακτικοῦ, διοικητικοῦ, βοηθητικοῦ καὶ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ των Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, τὰ προσόντα καὶ ὁ τρόπος διορισμοῦ, ὁ τρόπος τῆς προαγωγῆς καὶ ἐξελίξεως ἐκάστης κατηγορίας. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὡς ἂνω Βασιλικοῦ Διατάγματος ἰσχύουν αἱ κείμεναι περὶ αὐτῶν διατάξεις, ἐφ' ὅσον δὲν ρυθμίζονται ἄλλως ὑπὸ τοῦ παρόντος Ν. Δ. τοῦ.

8. Αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου καὶ τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ παρόντος Ν.Δ. ἔχουν ἰσχὺν καὶ ἐπὶ των Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν Θηλέων τῆς Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἑταιρείας.

9. Τὰ ἐποπτικά ὄργανα των Σχολείων τῆς ἐν Ἀθήναις Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἑταιρείας διορίζονται μετὰ πρότασιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου αὐτῆς καὶ σύμφωνα γνῶμην τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 18 τοῦ παρόντος οἰκείου Συμβουλίου Ἐπιλογῆς Ἐποπτικοῦ Προσωπικοῦ, ἐν περιπτώσει δὲ ὑπάρξεως ἐνὸς μόνον ἐπόπου ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Ἐπιλογῆς Ἐποπτικοῦ Προσωπικοῦ Μέσης Ἐκπαίδευσως. Ἐπιτρέπεται ἡ μετάταξις ἐκ των Σχολείων τῆς ἐν Ἀθήναις Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἑταιρείας εἰς τὰ Σχολεῖα τοῦ Κράτους μετὰ γνῶμην τοῦ κατὰ περίπτωσιν ὁμοῦ Κεντρικοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου.

10. Ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ τοῦ Παιδαγωγικοῦ Κλάδου, ὧν ὁ διορισμὸς ἠκυρώθη ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, καὶ οἱ ὅποιοι ἐπαναδιορίσθησαν χωρὶς νὰ πύξωσιν ὑπηρετούντες συνεχῶς ἀπὸ τοῦ πρώτου διορισμοῦ των, θεωροῦνται κατέχοντες τὸν βαθμὸν των, ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον διορίσθησαν.

Ἄρθρον 18.

1. Πρὸς ἐπιλογὴν τοῦ ἐποπτικοῦ προσωπικοῦ των σχολείων συγκατοῦνται παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων δύο Συμβούλια: Ἐν διὰ τοὺς Ἐπιθεωρητάς καὶ τοὺς Γενικοὺς Ἐπιθεωρητάς τῆς Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) καὶ ἕτερον διὰ τοὺς Γενικοὺς Ἐπιθεωρητάς τῆς Δευτεροβαθμίου (Μέσης) Ἐκπαίδευσως καὶ τοὺς Νομαρχιακοὺς Ἐπιθεωρητάς καὶ Γενικοὺς Ἐπιθεωρητάς Σωματικῆς Ἀγωγῆς. Τὸ πρῶτον ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς Συμβούλου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, προερχομένου ἐκ τῆς Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) Ἐκπαίδευσως, ὡς Πρόεδρος, τοῦ Προέδρου τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 27 Κεντρικοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) Ἐκπαίδευσως, ἐνὸς Γενικοῦ Διευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, τοῦ αἰρετοῦ Συμβούλου Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) Ἐκπαίδευσως, ἐνὸς Παρέδρου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, προερχομένου ἐκ τῆς Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) Ἐκπαίδευσως, καὶ δύο ἀνθρώπων των Γραμμάτων ἀνεγνωρισμένου κύρους, ὡς μελῶν. Τὸ δεύτερον ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ Προέδρου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου ὡς Πρόεδρος, τοῦ αἰρετοῦ Συμβούλου Μέσης Ἐκπαίδευσως, ἐνὸς Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Μέσης Ἐκπαίδευσως, δύο Συμβούλων τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου προερχομένων ἐκ τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως καὶ δύο ἀνθρώπων των Γραμμάτων ἀνεγνωρισμένου κύρους, ὡς μελῶν. Τὰ μέλη των δύο Συμβουλίων ὁρίζονται μετὰ των ἀναπληρωτῶν των δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἐπὶ διατεί θητείας.

2. Εἰς τὸ Συμβούλιον Ἐπιλογῆς Ἐπιθεωρητῶν καὶ Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν τῆς Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) Ἐκπαίδευσως μετέχει ἄνευ ψήρου ὁ παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Διευθυντῆς τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσως. Εἰς τὸ Συμβούλιον Ἐπιλογῆς Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν τῆς Δευτεροβαθμίου (Μέσης) Ἐκπαίδευσως καὶ Ἐπιθεωρητῶν καὶ Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν Σωματικῆς Ἀγωγῆς μετέχει ἄνευ ψήρου ὁ παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Διευθυντῆς τῆς ἀντιστοίχου κατὰ περίπτωσιν Διευθύνσεως. Χρὴν Γραμματέως ἐκτελοῦν ὑπάλληλοι τῆς ἀντιστοίχου κατὰ περίπτωσιν Διευθύνσεως τοῦ Ὑπουργείου ὀριζόμενοι ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ.

3. Αἰτήσεις των ὑποψηφίων μετὰ ὅλων των σχετικῶν δικαιολογητικῶν ὑποβάλλονται ἐντὸς 31ης Μαΐου ἐκαστοῦ δευτέρου ἔτους ἐπ' εὐθείας πρὸς τὰς ἀρμοδίας Διευθύνσεις τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων. Τὰ Συμ-

βούλια Ἐπιλογῆς συνερχόμενα κατὰ τοὺς ἐκόμενους μῆνας Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου ἐξετάζουν τὰς αἰτήσεις των ὑποψηφίων ἐλέγχουν τὰ προσόντα αὐτῶν καὶ δι' ἡττολογημένης Ἐκθέσεως συντάσσουν δι' ἐκάστην κατηγορίαν πίνακα περιλαμβανοντα τοὺς ἐπιλεγόμενους κατὰ σειράν ἱκανότητος.

4. Διὰ τὴν κρίσιν των Συμβουλίων Ἐπιλογῆς λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ἰδίᾳ τὰ ἐξῆς στοιχεῖα των ὑποψηφίων: Ὁ χαρακτήρ καὶ τὸ ἦθος, ἡ διδακτικὴ καὶ ἡγετικὴ ἱκανότης καὶ δρᾶσις, οἱ τίτλοι σπουδῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἡ συγγραφικὴ δρᾶσις. Ἐκαστον τούτων ἐλέγχεται καὶ σταθμίζεται εἰς τὴν Αἰτιολογητικὴν Ἐκθεσὶν τὴν συνοδεύουσα τὸν πίνακα των προτεινόμενων ἰδιαίτερως.

5. Εἰς τὴν διάθεσιν των Συμβουλίων Ἐπιλογῆς τίθενται ὑπὸ των ἀρμοδίων Ἐκπαιδευτικῶν Ἀρχῶν ἅπαντα τὰ ὑπηρεσιακά στοιχεῖα των ὑποψηφίων καὶ αἱ ἐκθέσεις των προϊσταμένων αὐτῶν περὶ τῆς ἐργασίας των.

6. Τὰ Συμβούλια Ἐπιλογῆς πρὸ τῆς ἡλικίας τελικῶν ἀποφάσεων δύνανται νὰ καλοῦν τοὺς ὑποψηφίους ἀπαύτως διὰ τὸ Δημόσιον, διὰ νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν συγκρότησιν αὐτῶν.

7. Οἱ κατὰ τὴν παράγρ. 3 τοῦ παρόντος ἄρθρου συντασθέντες πίνακες ὑποβάλλονται εἰς τὸν Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἐντὸς τοῦ ἐπομένου μηνὸς Αὐγούστου καὶ ἀνακοινούνται ὑποχρεωτικῶς εἰς τοὺς ὑποψηφίους πρὸς κρίσιν ἐντὸς 10ῆμέρου ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς των, ἵνα λάβουν γνῶσιν τούτων.

8. Ἐνστάσις κατὰ των πινάκων των Συμβουλίων Ἐπιλογῆς ὡς πρὸς τὴν σειράν κατὰξέως ἡ τὴν ἐκ τοῦ πίνακος παράλειψιν δύναται νὰ γίνῃ ὑπὸ των ἐνδιαφερομένων ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων μετὰ τὴν εἰς αὐτοὺς ἀνακοίνωσιν τοῦ ἀποτελέσματος καὶ μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου. Ἐπὶ των ὑποβληθέντων παραπόνων ἀποφαίνεται, ἐξετάζον ἐκ νέου τὸν πίνακα, τὸ ὁμοῦ κατὰ περίπτωσιν Συμβούλιον, διευρυνόμενον διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ των ἐκ τοῦ ἑτέρου Συμβουλίου μελῶν τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐντὸς τῆς αὐτῆς προθεσμίας ὁ Ὑπουργὸς δύναται καὶ αὐτεπαγγέλτως νὰ ἀναπλήρῃ εἰς τὸ ἀρμόδιον Συμβούλιον πρὸς νέαν ἐξέτασιν τοὺς πινάκας.

9. Τὸ Συμβούλιον ὁρεῖται νὰ ἀποφανθῇ ἐπὶ των ἐνστάσεων καὶ τῆς αὐτεπαγγέλτου ἀνακομῆς μέχρι τῆς 10ης Νοεμβρίου, ἡ δὲ δεύτερα κρίσις αὐτοῦ εἶναι ὁριστικὴ.

10. Οἱ πινάκες καθιστάμενοι ὁριστικοὶ κυροῦνται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ ἐντὸς τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου καὶ δημοσιεύονται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἰσχύουν ἐπὶ δύο ἔτη.

11. Ἐκ των πινάκων τούτων διορίζονται κατὰ σειράν διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐκδιδόμενου πρῶταις τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ἐπιθεωρηταὶ καὶ Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταὶ των Σχολείων πρὸς πλήρωσιν των κενῶν εἰς ἕκαστον κλάδον θέσεων.

12. Διὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος Ν. Δ. ἐπιτρέπεται ὅπως διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐκδιδόμενου πρῶταις τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ὁρισθοῦν ἄλλως αἱ προθεσμίαι τοῦ ἄρθρου τούτου καὶ ἡ χρονικὴ διάρκεια τῆς ἰσχύος των κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἀνωτέρω Διατάγματος καταρτισθῶντων πινάκων.

Ἄρθρον 19.

1. Δικαίωμα ὑποβολῆς αἰτήσεως πρὸς κρίσιν διὰ τὴν κατάληψιν θέσεως τοῦ κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον Ἐποπτικοῦ Προσωπικοῦ των σχολείων ἔχουν:

α) Διὰ τὴν θέσιν Ἐπιθεωρητοῦ Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) Ἐκπαίδευσως δημόδιότατοι κατεχόμενοι τοῦλάχιστον τὸν πέμπτον (5ον) βαθμὸν, δωδεκαετῇ ὑπηρεσίαν καὶ μετακαταβῶσιν εἰς Πανεπιστήμιον ἢ τὸ Παιδαγωγικὸν Ἰνστιτούτον.

β) Διὰ τὴν θέσιν Ἐπιθεωρητῶν των Μουσουλμανικῶν Σχολείων δημόδιότατοι κατεχόμενοι τοῦλάχιστον τὸν πέμπτον (5ον) βαθμὸν, δωδεκαετῇ ὑπηρεσίαν καὶ γνῶσιν τῆς τουρκικῆς γλώσσης.

γ) Διὰ τὴν θέσιν Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) Ἐκπαίδευσως Ἐκπαιδευταὶ Πρωτοβαθμίου

(Στοιχειώδους) 'Εκπαιδευσεως έχοντες διατετέληνη υπηρεσίαν επί-
θεωρητοῦ.

δ) Διὰ τὴν θέσιν Γενικοῦ 'Επιθεωρητοῦ Δευτεροβαθμίου (Μέσης) 'Εκπαιδευσεως λειτουργοὶ Μέσης 'Εκπαιδευσεως τοῦ οἰκείου κλάδου καὶ εἰδικότητος κατεχόμενοι τὸν βαθμὸν τοῦ Γυμνασίου ἢ τοῦ βοηθοῦ Γυμνασίου, ἐφ' ὅσον οἱ τελευταῖοι ἔχουν διδακτορικὸν πτυχίον ἢ σπουδὰς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἢ δύο πανεπιστημιακὰ πτυχία συγγενῶν ἐπιστημῶν.

ε) Διὰ τὴν θέσιν Νομαρχιακοῦ 'Επιθεωρητοῦ Σωματικῆς 'Αγωγῆς Πρωτοβάθμιοι καθιερῶνται τῆς Σωματικῆς 'Αγωγῆς καὶ ἄνω.

στ) Διὰ τὴν θέσιν Γενικοῦ 'Επιθεωρητοῦ Σωματικῆς 'Αγωγῆς οἱ κατεχόμενοι τὸν βαθμὸν τοῦ 'Επιθεωρητοῦ Σωματικῆς 'Αγωγῆς καὶ ἄνω.

2. Ἀνώτατον ὄριον ἡλικίας πρὸς διορισμὸν εἰς θέσεις 'Επιθεωρητῶν Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) 'Εκπαιδευσεως καὶ Νομαρχιακῶν 'Επιθεωρητῶν Σωματικῆς 'Αγωγῆς ὁρίζεται τὸ 50ὸν ἔτος. Εἰς θέσεις δὲ Γενικῶν 'Επιθεωρητῶν Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους), Δευτεροβαθμίου (Μέσης) 'Εκπαιδευσεως καὶ Σωματικῆς 'Αγωγῆς ὁρίζεται τὸ 55ον ἔτος. Κατὰ τὴν πρώτην τριετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος τὰ ἀνωτέρω ὅρια ἡλικίας αὐξάνονται κατὰ πέντε ἔτη ἀντιστοίχως.

3. Οἱ διοριζόμενοι 'Επιθεωρηταὶ καὶ Γενικοὶ 'Επιθεωρηταὶ Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) 'Εκπαιδευσεως καὶ Γενικοὶ 'Επιθεωρηταὶ Δευτεροβαθμίου (Μέσης) 'Εκπαιδευσεως πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων τῶν εκπαιδεύονται ἐπὶ τριμήνιον εἰς εἰδικὴν σειράν μαθημάτων τοῦ Παιδαγωγικοῦ 'Ινστιτούτου. Μετὰ τὴν λήξιν τῆς εκπαιδευσεως ταύτης συγχάνουν τριμήνιον ἀδείας μετ' ἀποδοχῶν καὶ ὑποτροφίας παρὰ τοῦ 'Ιεράρχους Κρατικῶν Ὑποτροφιών, ἵνα, μερίμνη αὐτοῦ, ἐπισκεφθῶν σχολεῖα καὶ παιδαγωγικὰ κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ.

4. Ἡ ἀρξάμενη καὶ μὴ ὁλοκληρωθεῖσα διαδικασία τῆς διὰ διαγωνισμοῦ πληρώσεως θέσεων 'Επιθεωρητῶν Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) 'Εκπαιδευσεως διακόπτεται. Οἱ μετασχηματίζοντες εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦτον δημοδιδάσκαλοι, οἱ ἐπιτυχόντες εἰς προγενεστέρους διαγωνισμοὺς καὶ μὴ διορισθέντες δι' οἰονδήποτε λόγον ὥς καὶ οἱ προκηθέντες ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Συμβουλίου ἐν ἔτει 1964 θεωροῦνται κατέχοντες τὰ προσόντα καὶ τὴν νόμιμον ἡλικίαν, ἵνα κριθοῦν ὑπὸ τοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 18 τοῦ παρόντος Ν. Δ. Συμβουλίου 'Επιλογῆς διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ πρώτου Πίνακος 'Επιλογῆς προτιμώμενοι ἐπὶ ἰσοῖς ὅροις.

Ἄρθρον 20.

1. Ἰδρύονται (5) πέντε θέσεις 'Επιθεωρητῶν τοῦ κλάδου 5 τοῦ ἀρθροῦ 6 τοῦ Ν. Δ. 3379)1955 ἐπὶ βαθμῇ Γυμνασίου, ἡτοι μία (1) θέσις τῆς 'Αγγλικῆς Γλώσσης, μία (1) τῆς Γαλλικῆς Γλώσσης, μία (1) τῶν Τεχνικῶν, μία (1) τῆς Μουσικῆς καὶ μία (1) τῶν Οἰκονομικῶν.

2. Τὰ προσόντα καὶ ὁ τρόπος ἐπιλογῆς καὶ διορισμοῦ, ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις, ἡ ἔδρα καὶ αἱ ἀρμοδιότητες αὐτῶν καὶ πᾶσα ἐτέρα λεπτομέρεια καθορίζονται διὰ Βασιλικῶν Διαταγμάτων ἐκδιδομένων προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

3. Κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος Ν. Δ. καὶ μέχρι τῆς ὁριστικῆς πληρώσεως τῶν οἰκείων θέσεων καθιερῶνται 'Επιθεωρητῶν τῆς 'Αγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς Γλώσσης δύναται νὰ ἀνατίθενται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων εἰς ἀποσπώμενους ἐκ τῆς κυρίας τῶν θέσεως εκπαιδευτικοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἀνήκοντας εἰς τὸν Παιδαγωγικὸν Κλάδον (ἄρθρον 2 Ν. Δ. 3379)1955) ἢ εἰς τὸν Κλάδον 3 (ἄρθρον 4 Ν. Δ. 3379)1955), καὶ κατέχοντας ἀπαιτούμενην ἀντίστοιχον γλῶσσαν καὶ ἀποδείξεις μετεκπαιδευσεως εἰς Ἀνώτατα Ἰδρύματα τοῦ ἐξωτερικοῦ.

4. Ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις προελεύσεως ὥς καὶ προσόντων δύναται ἐπὶ μίαν πενταετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος νὰ ἀνατίθενται καθήκοντα 'Επιθεωρητοῦ κατὰ τὰς περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου καὶ εἰς

ἐκπαιδευτικοὺς μὴ διατελοῦντας ἐν ἐνεργείᾳ. Τὰ τῆς ἀποζημιώσεως τῶν οὕτω προσλαμβανομένων καθορίζονται διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν.

5. Αἱ ἐκπαιδευτικαὶ περιφέρειαι καὶ αἱ ὀργανικαὶ θέσεις τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) 'Εκπαιδευσεως ὁρίζονται εἰς 200, τῶν δὲ Γενικῶν 'Επιθεωρητῶν τῆς Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) 'Εκπαιδευσεως εἰς 15.

6. Αἱ θέσεις τῶν Γενικῶν 'Επιθεωρητῶν τῆς Δευτεροβαθμίου (Μέσης) 'Εκπαιδευσεως τοῦ κλάδου 3 τοῦ ἀρθροῦ 4 τοῦ Ν. Δ. 3379)1955 ὁρίζονται εἰς 60.

7. Διὰ Βασιλικῶν Διαταγμάτων ἐκδιδομένων προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καθορίζονται τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς περιφέρειας, τὰς ἔδρας, τὴν κατ' εἰδικότητα κατανομὴν καὶ τὰς ἀρμοδιότητας τῶν Γενικῶν 'Επιθεωρητῶν Δευτεροβαθμίου (Μέσης) καὶ Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) 'Εκπαιδευσεως καὶ τῶν 'Επιθεωρητῶν τῆς Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) 'Εκπαιδευσεως.

8. Διὰ Βασιλικῶν Διαταγμάτων ἐκδιδομένων προτάσει τῶν Ὑπουργῶν 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν δύναται νὰ αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀργανικῶν θέσεων τῶν Γενικῶν 'Επιθεωρητῶν καὶ 'Επιθεωρητῶν Δευτεροβαθμίου (Μέσης) καὶ Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) 'Εκπαιδευσεως.

Παιδαγωγικὸν Ἰνστιτούτον.

Ἄρθρον 21.

1. Ἰδρύεται Παιδαγωγικὸν Ἰνστιτούτον ἐν Ἀθήναις. Τὸ Παιδαγωγικὸν Ἰνστιτούτον εἶναι δημοσία ὑπηρεσία, ὑπαγομένη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

2. Ἔργα τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου εἶναι:

α) Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῶν εκπαιδευτικῶν προβλημάτων εἰς τὴν θεωρίαν καὶ τὴν πράξιν.

β) Ἡ μετεκπαίδευσις τῶν διδακτικῶν στελεχῶν τῶν σχολείων παντὸς τύπου, καὶ

γ) Ἡ καθοδήγησις τοῦ ἐποπτικοῦ προσωπικοῦ τῆς 'Εκπαιδευσεως εἰς τὴν ὀρθὴν ἀσκήσιν τῶν καθηκόντων του. Εἰδικότερον:

Α. Ἡ συγκέντρωσις στοιχείων καὶ κατάρτισις μελετῶν:

α) Πρὸς καθορισμὸν τῆς διδακτέας ὕλης εἰς τὰ παντὸς τύπου σχολεῖα.

β) Πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν προσφορωτέρων μεθόδων διδακτικῆς ἐργασίας καὶ ἀγωγῆς καθέλου.

γ) Πρὸς ὀρθολογικὴν ὀργάνωσιν τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἐν γένει λειτουργίας τῶν σχολείων.

Β'. Ἡ ὀργάνωσις μαθημάτων, ἀσκήσεων, συζητήσεων καὶ συνεδρίων:

α) Πρὸς ἀνύψωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς στάθμης τῶν εκπαιδευτικῶν λειτουργῶν.

β) Πρὸς ἐνημέρωσιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν νεωτέρων τάσεων καὶ μεθόδων τῆς σχολικῆς ἐργασίας.

γ) Πρὸς καθοδήγησιν αὐτῶν εἰς τὰς μεθόδους τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης τῶν σχολικῶν ζητημάτων.

Γ'. Ἡ καθοδήγησις τῶν περιφερειακῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως τῆς εκπαιδευσεως πρὸς τὸν σκοπὸν:

α) Νὰ σταθμίζουν μὲ ἀκρίβειαν τὰς ἀνάγκας τῶν σχολείων καὶ νὰ ἐξευρίσκουν τὸν κατάλληλον τρόπον ἱκανοποιήσεως αὐτῶν.

β) Νὰ ἐλέγχουν καὶ κρίνουν ὁρθῶς τὰς ἱκανότητας καὶ τὰς ἐπιδόσεις διδασκόντων καὶ διδασκωμένων.

γ) Νὰ γίνουν ὄχι μόνον ἄξιοι Προϊστάμενοι εκπαιδευτικῶν ὑπαλλήλων, ἀλλὰ καὶ φορεῖς πολιτισμοῦ εἰς τὸν τομέα τῆς δραστηριότητός των.

3. Τὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἔργων τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου καθορίζονται διὰ Βασ. Διατάγματος ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

4. Τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ εκπαιδευτικὸν προσωπικὸν τοῦ 'Εκπαιδευτικοῦ Ἰνστιτούτου, ἀποτελεῖται ἐκ Συμβούλων, Παρέ-

δρων και Εισηγητών. Ο αριθμός των Συμβούλων όριζεται εις 20, κατανέμεται δὲ ὡς ἑξῆς:

Διὰ τὴν Δευτεροβάθμιον (Μέσην) Ἐκπαίδευσιν δέκα (10), ἐξ ὧν 4 Φιλολόγοι, 2 Μαθηματικοί, 2 Φυσικοί, 1 Θεολόγος καὶ 1 τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς. Διὰ τὴν Πρωτοβάθμιον (Στοιχειώδη) Ἐκπαίδευσιν ἐξ (6). Καὶ διὰ τὴν Ἐπαγγελματικὴν Ἐκπαίδευσιν τέσσαρες (4), λαμβανόμενοι ἐκ Πολιτικῶν Μηχανικῶν ἢ Μηχανολόγων ἢ Ἠλεκτρολόγων ἢ Οἰκονομολόγων. Ο ἄριθμός τῶν Παρέδρων ὀρίζεται εἰς 20, κατανέμεται δὲ ὡς ἑξῆς: Διὰ τὴν Δευτεροβάθμιον (Μέσην) Ἐκπαίδευσιν δέκα (10), ἐξ ὧν 3 Φιλολόγοι, 2 Μαθηματικοί, 2 Φυσικοί, 2 Θεολόγοι καὶ 1 Σωματικῆς Ἀγωγῆς. Διὰ τὴν Πρωτοβάθμιον (Στοιχειώδη) Ἐκπαίδευσιν 7 καὶ διὰ τὴν Ἐπαγγελματικὴν Ἐκπαίδευσιν 3, λαμβανόμενοι ἐκ Πολιτικῶν Μηχανικῶν, ἢ Μηχανολόγων ἢ Ἠλεκτρολόγων ἢ Οἰκονομολόγων, ἢ ἐκ τῶν ἀσχολουμένων μετὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἐργάζονται τῶν προβλημάτων αὐτῆς. Ο ἄριθμός τῶν Εἰσηγητῶν ὀρίζεται εἰς 12, ἦτοι: 2 Φιλολόγους, 1 Μαθηματικόν, 1 Φυσικόν, 1 Θεολόγον, 4 τῆς Πρωτοβάθμιας Ἐκπαίδευσιν καὶ 3 λαμβανόμενοι ἐκ Πολιτικῶν Μηχανικῶν ἢ Μηχανολόγων ἢ Ἠλεκτρολόγων ἢ Οἰκονομολόγων.

5. Οἱ Σύμβουλοι ἔχουν βαθμὸν Β' τῆς κατηγορίας τῶν Ἑλλήνων θέσεων καὶ μισθὸν τακτικῶν καθηγητῶν Πανεπιστημίου. Οἱ Παρέδροι βαθμὸν καὶ μισθὸν Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἐκπαίδευσιν. Οἱ Εἰσηγηταὶ διορίζονται ὡς δόκιμοι μετὰ βαθμὸν καὶ μισθὸν πρωτοβάθμιου καθηγητοῦ Μέσης Ἐκπαίδευσιν. Μετὰ διετίαν, μονιμοποιούμενοι, λαμβάνουν βαθμὸν καὶ μισθὸν βοηθοῦ γυμνασιάρχου.

6. Εἰσηγηταὶ διορίζονται διὰ Β. Δ) τὸς ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων κατόπιν διαγωνισμοῦ τοῦ ὁποῦ αἱ λεπτομέρειαι καθορίζονται διὰ Β. Δ) τῶν ἐκδιδομένων τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων.

α) Διὰ τὰς θέσεις τῆς Δευτεροβάθμιας (Μέσης) Ἐκπαίδευσιν πτυχιοῦχοι ἡμετέρου ἢ ξένου Πανεπιστημίου, ἔχοντες πτυχίον τῆς ἐιδικότητος τῶν καὶ 4ετῆ ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν.

β) Διὰ τὰς θέσεις τῆς Πρωτοβάθμιας (Στοιχειώδους) Ἐκπαίδευσιν πτυχιοῦχοι Ψυχολογίας ἢ Παιδαγωγικῶν ἡμεδαπῶ ἢ ξένου Πανεπιστημίου ἔχοντες 4ετῆ ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν, ἢ δημοδιδασκαλοὶ (πτυχιόχοι Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν ἢ πτυχιοῦχοι Διδασκαλίου μετὰ ἀπολυτήριον γυμνασίου), ἔχοντες πτυχίον μετεκπαιδύσεως ἢ διετεῖς σπουδᾶς Ψυχολογίας ἢ Παιδαγωγικῆς καὶ 4ετῆ ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν.

γ) Διὰ τὰς θέσεις τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσιν: Πολιτικοὶ μηχανικοὶ καὶ μηχανολόγοι - ἠλεκτρολόγοι ἔχοντες πτυχίον ἡμετέρας ἢ ξένης Ἀνωτάτης Τεχνικῆς Σχολῆς καὶ 4ετῆ ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν (πλήρους ἢ μερικῆς ἀπασχολήσεως) εἰς Τεχνικὰς, Δημοσίας ἢ Ἰδιωτικὰς Σχολὰς, ἢ πτυχιοῦχοι Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν ἡμετέρου ἢ ξένου Πανεπιστημίου ἢ Ἀνωτάτης Σχολῆς, ἔχοντες 4ετῆ ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν (πλήρους ἢ μερικῆς ἀπασχολήσεως), εἰς ἀντιστοίχους πρὸς τὴν ἐιδικότητά τῶν δημοσίας σχολὰς.

7. Εἰς θέσεις Παρέδρων διορίζονται ἄνευ διαγωνισμοῦ πτυχιοῦχοι τῶν κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον Σχολῶν, εἰδικοί εἰς ἐπιστήμης ἀντιστοίχους πρὸς τὴν θέσιν, τὴν ὅποιαν πρόκειται νὰ καταλάβουν, ἔχοντες 10ετῆ τοῦλάχιστον ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ διδακτορικὸν δῖπλωμα ἢ τίτλους μεταπτυχιακῶν σπουδῶν Πανεπιστημίου εἰς τὴν Ψυχολογίαν ἢ ταπτολογίαν, ἢ Εἰσηγητῆ τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου Παιδαγωγικῆς, ἢ Εἰσηγητῆ τοῦ Παιδαγωγικοῦ δῖπλωματος ἢ ἄλλου πανεπιστημιακοῦ τίτλου ἀπαιτεῖται πτυχίον ματος ἢ ἄλλου πανεπιστημιακοῦ τίτλου ἀπαιτεῖται πτυχίον τῆς Ἑθνικῆς Ἀκαδημίας Σωματικῆς Ἀγωγῆς. Ἐν ἴσῃ μοίρᾳ προτιμῶνται κατ' ἀποφάσει τὰς περιπτώσεις οἱ ἔχοντες διετεῖς τοῦλάχιστον σπουδᾶς τῆς ἐιδικότητος τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν βεβαιουμένης διὰ πανεπιστημιακοῦ τίτλου.

8. Εἰς θέσεις Συμβούλων διορίζονται ἄνευ διαγωνισμοῦ οἱ ἔχοντες: α) διδακτορικὸν δῖπλωμα ἐπιστήμης ἀντιστοίχου πρὸς τὰς θέσεις τὰς ὁποίας πρόκειται νὰ καταλάβουν καὶ σπουδᾶς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν βεβαιουμένης διὰ πανεπιστημιακοῦ τίτλου ἢ τοῦλάχιστον διετεῖς, ἢ προκειμένου περὶ Συμβούλων διὰ τὴν Πρωτοβάθμιον (Στοιχειώδη) Ἐκπαίδευσιν, διδακτορικὸν δῖπλωμα ἢ τίτλους μεταπτυχιακῶν σπουδῶν Πανεπιστημίου εἰς τὴν Ψυχολογίαν ἢ Παιδαγωγικῆς, β) δεκαπενταετῆ τοῦλάχιστον δημοσίαν ἐκπαιδευτικὴν ἢ ἐκπαιδευτικὴν καὶ διοικητικὴν ὑπηρεσίαν, εἰς ἣν ὑπολογίζεται καὶ ἡ εἰς ἀνεγνώρισμα ὡς ἰσότημα σχολεῖα τοῦ Κράτους ἐκπαιδευτικὴ ὑπηρεσία καὶ γ) ἀξιόλογον συγγραφικὴν ἔρᾳ εἰς θέματα τῆς ἐιδικότητος τῶν.

Ὁμοίως εἰς θέσιν Συμβούλων διορίζονται καὶ Παρέδροι τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, κεκτημένοι πενταετῆ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν θέσιν αὐτήν. Διὰ τὸν Σύμβουλον τὸν προερχόμενον ἐκ τοῦ Κλάδου τῶν Καθηγητῶν τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς ἀντὶ διδακτορικῶν διπλώματος ἢ ἄλλου πανεπιστημιακοῦ τίτλου ἀπαιτεῖται πτυχίον τῆς Ἑθνικῆς Ἀκαδημίας Σωματικῆς Ἀγωγῆς.

9. Κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος δύνανται νὰ διορίζονται Σύμβουλοι καὶ Παρέδροι ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ τῆς δευτεροβάθμιας (Μέσης) Ἐκπαίδευσιν ἢ μεταεκπαιδευθέντες εἰς Πανεπιστήμιον ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ τῆς πρωτοβάθμιας (Στοιχειώδους) ἐκπαίδευσιν ἀντιστοίχων πρὸς τὰς θέσεις ἐιδικότητων, ἔχοντες εἰκοσαετῆ τοῦλάχιστον λίαν εὐδόκιμον δημοσίαν ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν προκειμένου περὶ θέσεων Συμβούλου καὶ δεκαπενταετῆ τοῦλάχιστον λίαν εὐδόκιμον δημοσίαν ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν προκειμένου περὶ θέσεων Παρέδρου.

10. Ἀνώτατον ὄριον ἡλικίας πρὸς διορισμὸν εἰς θέσεις Εἰσηγητῶν εἶναι τὸ 40ὸν ἔτος, εἰς θέσεις Παρέδρων τὸ 45ὸν καὶ εἰς θέσεις Συμβούλων τὸ 50ὸν. Διὰ τοὺς τελούσας ἐν Δημοσίᾳ Ὑπηρεσίᾳ τὸ ὄριον τοῦτο αὐξάνεται ἀντιστοίχως εἰς 45, 50 καὶ 55. Κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος Ν. Δ. τὰ κατὰ τὸ προηγουμένον ἐδάφιον καθοριζόμενα ὄρια ἡλικίας αὐξάνονται κατὰ πέντε ἔτη.

11. Ὁ διορισμὸς εἰς τὰς θέσεις τῶν Παρέδρων καὶ Συμβούλων γίνεται διὰ Β. Δ) τὸς ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ ἐπὶ τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων Ὑπουργοῦ μετὰ συμφωνίας ἡτιολογημένην γνώμην τῆς ὁλομελείας τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου.

12. Μετὰ τριετῆ ὑπηρεσίαν εἰς τὸ Παιδαγωγικὸν Ἰνστιτούτον οἱ Παρέδροι δύνανται τῇ αἰτήσει τῶν νὰ μεταταγῶν, ἀναλόγως τῆς ἐιδικότητος τῶν, εἰς θέσεις Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν Πρωτοβάθμιας (Στοιχειώδους) ἢ Δευτεροβάθμιας (Μέσης) ἢ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσιν, διὰ Β. Δ) τὰς ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων κατόπιν ἐιδικῆς κρίσεως τοῦ Συμβουλίου Ἐπιλογῆς Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν Ἐκπαίδευσιν καὶ ἐκτὸς πίνακος διοριστέων.

13. Κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος Ν. Δ. αἱ θέσεις Συμβούλων τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου πληροῦνται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων.

14. Ἐξαιρετικῶς κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος Ν. Δ. πέντε ἐκ τῶν θέσεων τῶν Συμβούλων καὶ πέντε ἐκ τῶν θέσεων τῶν Παρέδρων τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου πληροῦνται ἀριστίνδην ἐξ ἐπιλέκτων ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν ἢ διαπρεπῶν ἐπιστημόνων δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων. Διὰ τὸν διορισμὸν τούτων δὲν ἰσχύουν οἱ περιορισμοὶ τῶν παραγράφων 7 καὶ 8 τοῦ παρόντος ἀρθροῦ ὡς πρὸς τὸ διδακτορικὸν δῖπλωμα, τὴν ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὸ ὄριον ἡλικίας διοριστέων εἰς θέσιν συμβούλου ἢ Παρέδρου.

15. Κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος Ν. Δ. οἱ Παρέδροι καὶ οἱ Ἀντιπρόεδροι τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου δύνανται νὰ ὀρίζονται κατ' ὑπερβάσιν τοῦ διὰ τῆς παραγρ. 4 τοῦ παρόντος ἀρθροῦ καθοριζομένου ἀριθμοῦ, καθ-

ρηται Πανεπιστημίου ή άλλης Ανωτάτης Σχολής κατ' απόφασιν ή διορισμόν επί θέσει φητεία δυνάμενη ν' ανανεωθεί.

16. Αρμοδιότητα Υπηρεσιακών και Παιδαγωγικών Συμβουλίου δια τούς Παρέδρους και Εισηγητάς του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου άσκει ή Ολομέλεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, διά δε τούς Συμβούλους το κατά νόμον υπηρεσιακών συμβούλιον διά τούς υπαλλήλους πρώτου βαθμού και της κατηγορίας ειδικών θέσεων.

*Άρθρον 22.

1. Τό Παιδαγωγικόν Ινστιτούτον άσκει τά άνατεθειμένα εις αυτό έργα εν Ολομέλειά ή εν Τμήματι ή εν Επιτροπή ή διά των κατ' ίδιον αυτόν μελών κατά τά υπό του Εσωτερικού Κανονισμού όρισθησάμενα.

2. Έκ των Συμβούλων του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου εις διορίζεται Πρόεδρος και εις Αντιπρόεδρος δι' άποφάσεως του Υπουργικού Συμβουλίου δημοσιευμένης διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, επί τριετεί φητεία δυνάμενη νά ανανεούται.

3. Κατά την πρώτην εφαρμογήν του παρόντος Ν. Α. τό Παιδαγωγικόν Ινστιτούτον συγκροτείται εις σώμα εύθους ως διορισθόν οι δώδεκα (12) εκ των είκοσι (20) Συμβούλων αυτού.

4. Κατόπιν άποφάσεως του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά σύμφωνον γνώμην του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, δύνανται νά μετέχουν εις τας έρευνας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και εις την υπ' αυτόν εις διδακτικά στελέχη παρεχομένην εκπαίδευσιν Καθηγηταί ή Υφηγηταί Ανωτάτων Σχολών, Λειτουργοί Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους), Δευτεροβαθμίου (Μέσης) και Επαγγελματικής Εκπαίδευσως, Εκπαιδευτικοί Λειτουργοί υπηρετούντες εις Παιδαγωγικάς Ακαδημίας, καθώς και δημόσιοι υπάλληλοι άλλων κλάδων και προσωπικότητες εκ του καθόλου πνευματικού κόσμου. Η ανάθεσις έργασίας γίνεται εις αυτούς επί ώρισμένον χρόνον, και ή άμοιβή των καθορίζεται διά κοινής άποφάσεως των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών.

*Άρθρον 23.

1. Είς τό Παιδαγωγικόν Ινστιτούτον ύπάγονται ή Παραβάσιος Πρότυπος Σχολή Αθηνών, ή Ιωνίδεως Πρότυπος Σχολή Πειραιώς και τό Πειραματικόν Λάνειον Τεχνικόν Γυμνάσιον Πειραιώς.

2. Διά Βασ. Διατάγματος, εκδιδόμενου τη προτάσει του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ύν καθορισθόν τά της στέσεως του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου πρὸς τά ως άνω σχολεία, τά της υπηρεσιακής καταστάσεως του προσωπικού αυτών και πάσα άναγκία λεπτομέρεια διά την εφαρμογήν της προηγουμένης παραγράφου, έκφραζόμενον άνάλωγως των διατάξεων των διαπιστών τά Πειραματικά Σχολεία των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης.

3. Από της έναρξεως της λειτουργίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου περιέρχεται εις αυτό τό εκπαιδευτικόν έργον του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαίδευσως, της Μετεκπαιδεύσεως Δημοδιδασκάλων εις τά Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης και της Σχολής Εκπαιδευτικών Λειτουργών Επαγγελματικής και Τεχνικής Εκπαίδευσως (Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε.), τό δε οργανικώς υπηρετούν παρ' αυτοίς προσωπικόν μετατάσσεται ως υπεράριθμον εις την Κεντρικήν Υπηρεσίαν του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

*Άρθρον 24.

1. Από της έναρξεως της λειτουργίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, λογιζομένης από της δημοσιεύσεως διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως της περί ίδρύσεως του Προέδρου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου άποφάσεως, καταργείται τό Ανώτατον Εκπαιδευτικόν Συμβούλιον και διαλύονται τά τμήματα αυτού. Οπωσώς καταργείται ή Υπηρεσία Μελετών και Συντονισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και εκ των οργανικών θέσεων της υπηρεσίας αυτής ή θέσις του Προϊστάμενου αυτής.

2. Τά τακτικά μέλη του καταργουμένου Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Συμβουλίου και ό Προϊστάμενος της Υπηρεσίας

Μελετών και Συντονισμού έφ' όσον δέν διορισθόν ως μέλη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου καταλαμβάνουν αυτοδικαίως, διατηρούντες τόν βαθμόν και μισθόν όν έχον σήμερον, θέσεις Γενικών Επιθεωρητών Δευτεροβαθμίου (Μέσης) ή Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) Εκπαίδευσως, πλην εκείνων όστινες εντός άνταρπεντικής προθεσμίας τριάντα ήμερών ύά δηλώσουν ότι δέν αποδέχονται την θέσην ταύτην, όποτε απολύονται λόγω καταργήσεως θέσεως.

3. Από της αυτής ημερομηνίας τά επί φητεία υπηρετούντα μέλη του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Συμβουλίου απολύονται, τά δε κατ' απόφασιν υπηρετούντα επανέρχονται εις τας οργανικές θέσεις των.

4. Ο θεσμός των αίρετών Εκπαιδευτικών Συμβούλων Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) και Δευτεροβαθμίου (Μέσης) Εκπαίδευσως διατηρείται διά την συγκρότησιν των Κεντρικών Υπηρεσιακών Συμβουλίων Πρωτοβαθμίου (Στοιχειώδους) και Δευτεροβαθμίου (Μέσης) Εκπαίδευσως, καθώς και του Συμβουλίου Επιλογής του έποπτικού προσωπικού των σχολείων. Η φητεία των αίρετών Εκπαιδευτικών Συμβούλων όρίζεται εις τρία έτη. Οι νύν κατέχοντες τας θέσεις ταύτας παραμένουν μέχρι λήξεως της τριετούς φητείας των.

5. Ο μισθός των αίρετών Συμβούλων είναι, κατά τό χρονικόν διάστημα της φητείας των, ίσος πρὸς τόν μισθόν των Συμβούλων του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

6. Διά Βασιλικού Διατάγματος, εκδιδόμενου προτάσει του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, δύνανται νά επεκταθή ό θεσμός του αίρετου Εκπαιδευτικού Συμβούλου και επί του διδακτικού προσωπικού της Δημοσίας Επαγγελματικής Εκπαίδευσως. Διά του αυτού Βασιλικού Διατάγματος όρίζονται τά των δικαιουμένων υποβολής υποψηφιότητος, τά της ανακηρύξεως των υποψηφίων και τά του τρόπου έκλογής των. Ως πρὸς τόν τρόπον διορισμού, διάρκειαν της φητείας κλπ., ισχύουν οι αντίστοιχοι περί αίρετών Εκπαιδευτικών Συμβούλων διατάξεις.

7. Τά κατά τας επί μέρους υπηρεσίας και την καθόλου λειτουργίαν του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, καθορίζονται δι' Εσωτερικού Κανονισμού, ό οποίος συντάσσεται υπό της ολομέλειας του Σώματος και κυρούται διά Βασιλικού Διατάγματος, εκδιδόμενου προτάσει του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

*Άρθρον 25.

1. Τό προσωπικόν της Γραμματείας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου λαμβάνεται εκ υπαλλήλων της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, περιλαμβάνεται εντός του αριθμού των διά του επομένου άρθρου του παρόντος Ν. Α. συνιστωμένων θέσεων και αποτελείται εκ :

α. Ένός Διευθυντού επί βαθμῶ 3ο ή 2ο της Α' κατηγορίας.

β. Τεσσάρων Τμηματάρχων επί βαθμῶ 5ο ή 4ο της Α' κατηγορίας.

Τό λοιπόν βοηθητικόν υπαλληλικόν προσωπικόν της Γραμματείας, καθορίζεται δι' ύπουργικής άποφάσεως αναλόγως των έκάστοτε υπηρεσιακών άναγκών αυτής.

*Άρθρον 26.

1. Συνιστώνται εις την Κεντρικήν Υπηρεσίαν του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων :

α) Διεύθυντις Εκπαιδεύσεως Διδακτικού Προσωπικού περιλαμβάνονσα δύο Τμήματα, ήτοι Τμήμα Προσωπικού και Τμήμα Διοικήσεως.

β) Παρά τη Διεύθυνσι Μέσης Εκπαίδευσως Τμήμα Β' Προσωπικού (Διορισμών), Τμήμα Γ' Προσωπικού (Έποπτικού Προσωπικού και οργανώσεως των γραφείων αυτού) και Τμήμα Β' Διοικητικού (Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου).

2. Είς τας οργανικές θέσεις της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων προτίθενται :

α) Μία θέση επί βαθμῶ 3ο ή 2ο του κλάδου Διοικητικού της Α' κατηγορίας.

β) Όκτώ θέσεις επί 5ω ή 4ω βαθμῶ ἐξ ὧν 6 τῆς Α' κατηγορίας, 2 τῆς Β' κατηγορίας.

γ) Δέκα ἐξ θέσεις ἐπὶ βαθμῶ 8ω—6ω τῆς Α' κατηγορίας.

δ) Δέκα θέσεις ἐπὶ βαθμῶ 11ω—6ω τῆς Β' κατηγορίας καὶ τριῶν διευθυντικῶν ἐπὶ τῷ αὐτῷ βαθμῷ.

ε) Τρεῖς θέσεις κλητῶν ἐπὶ βαθμῶ 13ω—9ω τῆς Γ' κατηγορίας.

στ) Ἐξ καθαριστῶν προσλαμβανομένων κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 2314/1953.

ζ) Τρεῖς θέσεις διηγῶν ἀνελκυστῶν ἐπὶ συμβάσει Ἰδιωτικοῦ Δικαίου.

3. Εἰσαγωγικὸς βαθμὸς τῶν θέσεων διοικητικῶν γραμματέων τῆς Α' κατηγορίας τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θερησκευμάτων ὁρίζεται ὁ ὅρκος (8ος) εἰς τὸν ὁποῖον ἀνυψοῦνται καὶ αἱ ἡδὴ ὑφιστάμεναι ὁμοειδῆς θέσεις. Τὸν βαθμὸν τοῦτον ἔχουν αὐτοδικαίως ἀπὸ τῆς δημοσίευσως τοῦ παρόντος Ν. Δ. οἱ διοικητικοὶ Γραμματεῖς τῆς Α' κατηγορίας.

4. Ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ ἀπολυθῆντες τῆς Ὑπηρεσίας, διότι δὲν ἐπαγγέλιον ἐμπροσθέντος ἐξ ἀλλοδαπῆς, ὅπου μετέβησαν πρὸς μετεκπαίδευσιν ἰδίαις δαπάναις, δύνανται νὰ ἀναδιορισθῶσιν εἰς κενὰς θέσεις τῆς εἰδικότητός των, ἐφ' ὅσον ὑποβάλλωσι σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν κτηθέντων τίτλων σπουδῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐντὸς ἑτοῦς ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος καὶ γνωματεύσῃ ἐπὶ τοῦ ἀναδιορισμοῦ των τὸ ἀρμόδιον Ὑπηρεσιακὸν Συμβούλιον.

5. Ὑπάλληλοι ἐπὶ 6ω βαθμῷ Α' Κατηγορίας τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θερησκευμάτων δύνανται μετὰ πρότερον τοῦ οἰκείου Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου νὰ καταλάβουν κενὰς ὁργανικὰς θέσεις τοῦ βαθμοῦ τῶν, τῆς εἰδικότητος τὴν ὁποῖαν κατέχουν καὶ προσφύγονται εἰς ὑπάρχουσαν κενὴν θέσιν, ἐφ' ὅσον ἔχουν συμπληρώσει τὸν πρὸς προαγωγὴν χρόνον εἰς τὸν βαθμὸν τῶν. Ἐκ τῶν ὁργανικῶν θέσεων τεχνικῶν ὑπαλλήλων Β' Κατηγορίας (Ὑπομηχανικῶν) τέσσαρες ὁρίζονται ἐπὶ 4ω βαθμῷ.

6. Τεχνικοὶ ὑπάλληλοι Α' Κατηγορίας τῆς εἰδικῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θερησκευμάτων δύνανται μετὰ πρότερον τοῦ οἰκείου Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου νὰ καταλάβουν κενὰς ὁργανικὰς θέσεις τοῦ βαθμοῦ τῶν, τῆς εἰδικότητος τὴν ὁποῖαν κατέχουν καὶ προσφύγονται εἰς ὑπάρχουσαν κενὴν θέσιν, ἐφ' ὅσον ἔχουν συμπληρώσει τὸν πρὸς προαγωγὴν χρόνον εἰς τὸν βαθμὸν τῶν. Ἐκ τῶν ὁργανικῶν θέσεων τεχνικῶν ὑπαλλήλων Β' Κατηγορίας (Ὑπομηχανικῶν) τέσσαρες ὁρίζονται ἐπὶ 4ω βαθμῷ.

7. Ἐπὶ μίαν τριετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος εἰς τοὺς πίνακας προακτέων εἰς τὸν 3ον βαθμὸν ὑπαλλήλων τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θερησκευμάτων δύνανται νὰ ἐντάσσωνται ὑπάλληλοι ἐπὶ 4ω βαθμῷ Α' Κατηγορίας πτυχιῶν: Ἀνωτάτων Σχολῶν κεκτημένοι ὑπερδωδεκαετῆ ὑπηρεσίαν, εἰς δὲ τοὺς πίνακας προακτέων εἰς τὸν 5ον βαθμὸν ὑπάλληλοι ἐπὶ 6ω βαθμῷ Α' Κατηγορίας, κεκτημένοι ὑπερδωδεκαετῆ ὑπηρεσίαν.

8. Ἡ παράγραφος 4 τοῦ ἀρθροῦ 32 τοῦ Ν.Δ. 3971/1959 ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ πραγματικῆς προϋπηρεσίας, δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν προκειμένου περὶ ἀναγῶν καὶ θυμάτων πολέμου καὶ ἀριστούχων. Οὗτοι ἀναδιόρίζονται ἀνεξαρτήτως χρόνου προϋπηρεσίας, ἐφ' ὅσον δὲν συνεπλήρωσαν τὸ 50ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των, ὑποβάλλουσι δὲ σχετικὴν αἴτησιν ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

Κεντρικὰ Ὑπηρεσιακὰ Συμβούλια Ἐκπαιδεύσεως.

Ἄρθρον 27.

1. Παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θερησκευμάτων συνιστῶνται τρία Κεντρικὰ Ὑπηρεσιακὰ Συμβούλια Ἐκπαιδεύσεως, τὰ ὁποῖα ἐφεξῆς ὡς ἀποκλ. τὸ διοικητικὸν καὶ παιδαγωγικὸν ἔργον τοῦ διὰ τοῦ παρόντος Ν. Δ. καταρτισμένου Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν Τμημάτων αὐτοῦ, ὡς θέλει εἰδικώτερον καθορίσει Βασι. Διάταγμα ἐκδιδόμενον προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θερησκευμάτων. Τὸ πρῶτον (Α') Συμβούλιον ἐπιλαμβάνεται τῶν ζητημάτων ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τοῦ διδακτικοῦ καὶ ἐποπτικοῦ Προσωπικοῦ τῆς Πρωτοβάθμιας (Στοιχειώ-

δους) Ἐκπαιδεύσεως. Τὸ δεύτερον (Β') Συμβούλιον ἐπιλαμβάνεται τῶν ζητημάτων ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τοῦ διδακτικοῦ καὶ ἐποπτικοῦ Προσωπικοῦ τῆς Δευτεροβάθμιας (Μέσης) Ἐκπαιδεύσεως. Τὸ τρίτον (Γ') Συμβούλιον ἐπιλαμβάνεται τῶν ζητημάτων ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τοῦ διδακτικοῦ καὶ ἐποπτικοῦ Προσωπικοῦ τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

2. Τὸ πρῶτον (Α') τῶν κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον Κεντρικῶν Ὑπηρεσιακῶν Συμβουλίων ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς Συμβούλου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς Προέδρου, ἐξ ἑνὸς Παρέδρου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς Ἀντιπροέδρου, τοῦ αἰρετοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου τῆς Πρωτοβάθμιας (Στοιχειώδους) Ἐκπαιδεύσεως καὶ δύο Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν τῆς Πρωτοβάθμιας (Στοιχειώδους) Ἐκπαιδεύσεως, ὡς μελῶν. Τοῦ Συμβουλίου τούτου μετέχει ἀνευ ψήρου ὁ Διευθυντὴς τῆς παρὰ τῇ Κεντρικῇ Ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ὑπουργείου Διευθύνσεως Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, ἀναπληρούμενος ὑπὸ τοῦ νομίμου ἀναπληρωτοῦ του. Τὸ δεύτερον (Β') ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς Συμβούλου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς Προέδρου, ἑνὸς Παρέδρου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς Ἀντιπροέδρου, τοῦ αἰρετοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου τῆς Δευτεροβάθμιας (Μέσης) Ἐκπαιδεύσεως καὶ δύο Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν τῆς Δευτεροβάθμιας (Μέσης) Ἐκπαιδεύσεως, ὡς μελῶν. Τοῦ Συμβουλίου τούτου μετέχει ἀνευ ψήρου ὁ Διευθυντὴς τῆς παρὰ τῇ Κεντρικῇ Ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ὑπουργείου Διευθύνσεως Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἀναπληρούμενος ὑπὸ τοῦ νομίμου ἀναπληρωτοῦ του. Τὸ τρίτον (Γ') ἐξ ἑνὸς Συμβούλου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς Προέδρου, δύο Παρέδρων τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἀρχαιότερος εἶναι Ἀντιπρόεδρος καὶ δύο Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν Τεχνικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Τοῦ Συμβουλίου τούτου μετέχει ἀνευ ψήρου ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἀναπληρούμενος ὑπὸ τοῦ νομίμου ἀναπληρωτοῦ του.

3. Μετὰ τὸν διορισμὸν αἰρετοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τὴν θέσιν τοῦ ἐνὸς Παρέδρου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου εἰς τὸ τρίτον (Γ') Συμβούλιον καταλαμβάνει ὁ αἰρετὸς Σύμβουλος Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

4. Οἱ Πρόεδροι, Ἀντιπρόεδροι καὶ τὰ μέλη τῶν ἀνωτέρω Κεντρικῶν Ὑπηρεσιακῶν Συμβουλίων (πλὴν τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ καὶ τῶν Διευθυντῶν τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου) ὁρίζονται ἐπὶ μονοετῇ θητεία ἀρχομένη ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου, δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θερησκευμάτων. Ταῦτα πρόσωπα δὲν δύνανται νὰ διορισθῶσιν ἐπὶ δύο συνεχεῖς θητείας ἐξαιρέσει τῶν αἰρετῶν Ἐκπαιδευτικῶν Συμβούλων. Τὰ μέλη τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, τὰ μετέχοντα τῶν Κεντρικῶν Ὑπηρεσιακῶν Συμβουλίων, προέρχονται ἀντιστοιχῶς ἐκ τῶν οἰκείων βαθμίδων καὶ κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως.

5. Κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος Ν. Δ. ἡ κατὰ τὰ ἀνω θητεία ὁρίζεται ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας τοῦ διορισμοῦ μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

6. Ὅταν ἐπιλαμβάνονται ὑποθέσεων κατ' ἀναγκὴν τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θερησκευμάτων τὰ Κεντρικὰ Ὑπηρεσιακὰ Συμβούλια Ἐκπαιδεύσεως συντίθενται ἐκ τῶν μελῶν τοῦ κατὰ περίπτωσιν Συμβουλίου καὶ τῶν Προέδρων τῶν δύο ἄλλων Συμβουλίων. Κατὰ τὴν νέαν σύνθεσιν προεβραβεῖ ὁ ἀρχαιότερος τῶν Προέδρων.

7. Τὰ μέλη τῶν Κεντρικῶν Ὑπηρεσιακῶν Συμβουλίων Ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θητείας των ἀποσπῶνται παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θερησκευμάτων καὶ ἐκτελοῦν τὸ ἀνατεθὲν εἰς αὐτὰ ἔργον.

8. Τὸ διοικητικὸν καὶ παιδαγωγικὸν ἔργον τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν Τμημάτων αὐτοῦ περιέρχεται εἰς τὰ κατὰ τὸ πρῶτον ἄρθρον Κεντρικὰ Ὑπηρεσιακὰ Συμβούλια Ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τῆς ἐναρξέως τῆς λειτουργίας τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, μέχρι δὲ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὑπὸ τῆς πατῆρσος Ι' τοῦ παρόντος ἀρθροῦ προβλεπόμενου Βασι. Διατάγματος τὸ ἔργον τοῦτο ἔχει τὴν αὐτὴν ἐκτε-

σιν και άσκειται κατά τόν αυτόν τρόπον, ως μέχρι σήμερα.

9. Χρέη Γραμματέων εις τὰ άνωτέρω Κεντρικά Ύπηρεσιακά Συμβούλια Έκπαιδύσεως ανατίθενται δι' άποφάσεως του Ύπουργού Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων εις υπαλλήλους της Κεντρικής Ύπηρεσίας αυτού.

Άρθρον 28.

Διά Βασ. Διαταγμάτων έκδομένων προτάσει του Ύπουργού Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ρυθμίζονται τὰ κατά τήν σύστασιν και σύνθεσιν των πάσης φύσεως και άρμοδιότητος Περιφερειακών Ύπηρεσιακών Συμβουλίων, και τὰ άφορώντα εις τὰς προαγωγάς, τούς διορισμούς, τὰς μεταθέσεις και τὰς άποσπάσεις, καθώς και τήν πειθαρχικήν δικαιοδοσίαν και διαδικασίαν, ως προς τὸ έποπτικόν, διδακτικόν και βοηθητικόν προσωπικόν της Δημοσίας Έκπαιδύσεως, Έθνικής και Έπαγγελματικής.

Άρθρον 29.

1. Διά Βασ. Διαταγμάτων έκδομένων προτάσει του Ύπουργού Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων δύναται νά κωδικοποιηθούν εις έν ή πλέονα κείμενα πᾶσαι αἱ ισχύουσαι διατάξεις περί Πρωτοβάθμίου (Στοιχειώδους) και Δευτεροβάθμίου (Μέσης) Έκπαιδύσεως, περί Παιδαγωγικών Άκαδημιών και λοιπών Σχολών Έκπαιδύσεως Έκπαιδευτικών Λειτουργών περί Σχολικών Βιβλίων και του Παιδαγωγικού Ίνστιτούτου.

2. Η σύνταξις της κατά τὸ προηγούμενον άρθρον κωδικοποιήσεως δύναται νά ανατεθῇ εις Έπιτροπήν όριζομένην δι' άποφάσεως του Ύπουργού Έθνικής Παιδείας και Θρησκευ-

μάτων. Η άποζημίωσις των μελών της Έπιτροπής καθορίζεται δι' κοινής άποφάσεως των Ύπουργών Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών.

Άρθρον 30.

Άπό της ισχύος του παρόντος Ν. Α. άρχομένης άπό της δημοσιεύσεώς του καταργείται πᾶσα προγενεστέρα διάταξις άναφερομένη εις θέματα ρυθμιζόμενα ύπ' αυτού.

Έν Αθήναις τῇ 16 Οκτωβρίου 1964

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Β.

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΓΕΩΡΓ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, ΣΤ. ΚΩΣΤΟΠΟΛΟΣ, Ν. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Ι. ΤΟΥΜΠΑΣ, Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ, ΣΤ. ΧΟΤΤΑΣ, Ν. ΕΞΑΡΧΟΣ, ΑΝΔΡ. ΚΟΚΚΕΒΗΣ, Γ. ΜΠΑΚΑΤΣΕΛΟΣ, Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ, ΚΩΝΣΤ. ΜΑΡΗΣ, ΜΙΧ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ, Ν. ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ, ΑΓΓ. ΑΓΓΕΛΟΥΤΗΣ, ΕΤΑΓΓ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ, Γ. ΜΤΑΩΝΑΣ.

Έθελωρήθη και έτέθη ή μεγάλη του Κράτους σφραγίς.

Έν Αθήναις τῇ 20 Οκτωβρίου 1964

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΝΙΚ. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΝΕΟΙ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ
ΜΗΝΙΑΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1933 — ΦΥΛΟ 8—9.

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑ-
ΧΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ .
Θ. ΓΚΟΓΚΩΝΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ :
ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 79
(ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ Κ. ΓΚΟΒΟΣΤΗ) ΑΘΗΝΑ

Ο εκπαιδευτικός φασισμός

Ἡ ἀστική ἀντεπανάσταση προχωρεῖ μὲ γοργὰ βήματα καὶ στὸν τόπο μας. Οἱ κοινο-
βουλευτικὲς φόρμες ψυχομαχοῦν. Τὰ δυὸ συγκροτήματα, ὅπου εἶναι χωρισμένος ὁ ἀστικός
κόσμος, ἐτοιμάζονται νὰ ὑπερασπίσουν τὴ «δημοκρατία» καταλύοντάς την. Τὴν πρώτη φανερὴ
προσπάθεια τὴν ἔκαναν οἱ φιλελεύτεροι μὲ τὸ κίνημα τοῦ Πλαστήρα. Τώρα ἐτοιμάζονται οἱ
λαϊκοί. Ἡ «δημοκρατία» ζεῖ ἀπὸ μέρα σὲ μέρα.

Παλεύοντας ἀναμειαξύ τους οἱ δυὸ ἀστικὲς φατρίες ποιά θὰ κρατήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτὸ
τῆς τὴν ἐξουσία, ποιά θὰ τρέφῃ τὰ στελέχη τῆς ἀπὸ τὸν κρατικὸ προϋπολογισμό, ποιά θὰ
ἀπομυζᾷ τὰ φανερά καὶ τὰ κρυφὰ ὠφελήματα ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, στὸ
βάθος ἔχουνε πρόγραμμα κοινόν. Πῶς θὰ στηρίζουνε τὰ συμφέροντα τοῦ καπιταλισμοῦ στὸν
τόπο μας, πῶς θὰ διαφυλάξουνε τὴν κυριαρχία καὶ τὰ προνόμια τῆς ἀστικῆς τάξης, πῶς θὰ
ρίχνουν ὅλα τὰ βάρη στὸν ἐργάτη καὶ τὸν ἀγρότη, πῶς θὰ κρατήσουν οἰκονομικά καὶ
ψυχικά ὑποδουλωμένους τοὺς μικροαστοὺς.

Στὸν ἀγῶνα τους αὐτὸν καὶ οἱ δυὸ φατρίες ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα ἰσχυρότατο ὄπλο γιὰ
νὰ κρατοῦνε ψυχικά παράλυτο τὸν ἐργαζόμενον λαόν. Καὶ τὸ ὄπλο αὐτὸ εἶναι ἡ παιδεία.

Γι' αὐτὸ ὁ εκπαιδευτικὸς φασισμὸς παίρνει μέρα μὲ τὴ μέρα τόσο ἔντονη μορφή καὶ περ-
νάει στὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ ἀγῶνα.

Ὁ εκπαιδευτικὸς φασισμὸς δὲν ἄρχισε σήμερα, οὔτε εἶναι ἔργο ἑνὸς προσώπου, τοῦ
ὑπουργοῦ Τουρκοβασίλη. Αὐτὸ θὰ εἶτανε μεγάλη πλάνη νὰ τὸ πιστεύει κανεὶς. Ὁ ἐκπαι-
δευτικὸς φασισμὸς ἄρχισε ἀπὸ τὴ στιγμή, ποὺ ἡ ἀστικὴ τάξη ἔγινε ἀντιδραστικὴ, ἀπὸ τὰ 1925
ἀκόμα, ἀπὸ τὴν πρωθυπουργία τοῦ Μιχαλακόπουλου. Στὰ 1926 ὁ πρῶτος διχτάτορας, ὁ
Πάγκαλος, ἔδωκε τὰ πρῶτα γερά χτυπήματα μὲ τὴν κατάργηση τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδη-
μίας, μὲ τὸ διώξιμο ὅλων τῶν εκπαιδευτικῶν συμβούλων, μὲ τὸν ἐξοστρακισμό τῆς δημοτι-
κῆς γλώσσας ἀπὸ τὰ σχολεῖα.

Ἀπὸ τότε τὸ φασιστικὸ κίνημα στὴν παιδεία δὲ σταμάτησε, ὅσο καὶ ἂν ἔπαιρνε κά-
ποτες πιὸ ἀποσκεπασμένη ἢ πιὸ ὑπόκλη μορφή. Ἡ οἰκουμενικὴ κυβέρνησις ἔφερε γιὰ ὑπουρ-
γοὺς τῆς Παιδείας τὸν παλαιοημερολογίτη Ἀργυρό, καὶ τὸ γαντοφορεμένο ἀριστεροφάγο,
τὸν κουφιοκεφαλᾶκη Νικολοῦδη, ἡ κυβέρνησις τοῦ Βενιζέλου ἔβαλε στὸ ἰδιώνυμο ἰδιαίτερα
ἄρθρα γιὰ τοὺς δασκάλους, ἔκαμε τὴν ψευτομεταρρύθμισιν τοῦ 1929 καὶ καυχίεται καὶ τώρα
ἀκόμη, πῶς αὐτὴ ἄρχισε τοὺς μεγάλους διωγμοὺς τῶν δασκάλων γιὰ κομμουνισμό, αὐτὴ
ἔβαλε σὲ ἐπαφὴ τοὺς χαφιέδες τῆς Γενικῆς Ἀσφάλειας καὶ τοῦ Ἐπιτελείου μὲ τὶς ἐκπαι-
δευτικὲς ἀρχὲς γιὰ νὰ πνίξῃ κάθε ἀριστερὴ κίνησις ἀνάμεσα στοὺς δασκάλους, αὐτὴ χτύ-
πησε τὶς ὑπαλληλικὰς ὁργανώσεις γιὰ νὰ διαλύσῃ τὸν ὑπαλληλικὸ συνδικαλισμό.

Ὁ βασικὸς σκοπὸς καὶ τῶν δημοκρατικῶν, ὅπως καὶ τῶν λαϊκομοναρχικῶν σήμερα, εἶναι
ὁ ἴδιος: Πῶς νὰ μὴ μορφωθῇ οὐσιαστικά, πῶς νὰ μὴ χειραφετηθῇ ψυχικὰ ὁ ἐργάτης, ὁ ἀγρό-
της, ὁ μικροαστός, καὶ ἀπεναντίας, πῶς νὰ μείνουν ὅλοι αὐτοὶ σκλαβωμένοι καὶ ἀλυσσοδε-
μένοι στὴν ἀμάθεια καὶ στὴν πρόληψη, ποὺ θὰ τοὺς κάνει ἀδύνατη τὴν κατανόησιν τῆς ἀλή-
θειας στὰ κοινωνικὰ προβλήματα. «Ἰσχύς μου ἢ ἀμάθεια τοῦ λαοῦ μου» εἶναι τὸ ἔμβλημα
καὶ τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἀπολυταρχίας.

Σήμερα μὲ τὴν κυβέρνησιν τῶν λαϊκομοναρχικῶν, ὁ εκπαιδευτικὸς φασισμὸς κάνει μιὰ και-
νούργια ἐξόρμησιν. Ἡ κοινοτική τους παράδοσις τοὺς δίνει πλουσιότερα ὄπλα, τοὺς ἐλαφρώνει

από κάποια προσχήματα, που ήθελαν να κρατούν οι φιλελεύτεροι. Αυτοί έχουνε για λαϊκή βάση τα πιο καθυστερημένα λαϊκά στρώματα, τους παλαιοημερολογίτες, τους μοναρχικούς, τη «λερή φουστανέλα» και το «τσαρούχι», το «ντόπιο πράμα», έχουνε πλατύτερη βάση στους άνοργάνωτους και άδιαφώτιστους εργάτες, στους παλαιοελλαδίτες μικροαγρότες, στους αλβανόφωνους, στους μικροαστούς.

Όλοι αυτοί βρίσκονται βαθύτερα άγκυροβολημένοι στη μεσαιωνική παράδοση, στη θρησκοληψία, στον καθαρουμενισμισμό, στον τοπικισμό, στη δουλοπαροικία, στην εθνική αυταρκεία. Και έτσι ο κλασικός αντιπρόσωπος τους, ο Τουρκοβασίλης, χειρονομεί στο βάθρο της αμάθειας και της βαρβαρότητας τόσο άνετα, παίρνει πόζες μεγάλου ανθρώπου, που ήρθε να «άναστυλώσει» τα πάτρια. Η «Εστία» βρήκε τον άνθρωπο της.

Η κομματική παράδοση των λαϊκομοναρχικών, που έρχεται από τα παλιά κόμματα τα πριν από τα 1909, έχει από καιρό στη σημαία της για εκπαιδευτικά συνθήματα, την καθαρουμενιστική και τον ψευτοκλασικισμό, τον εθνικισμό του ό «Έλλην ξεσπαθώνει, ξεσπαθώνει» και του «Βουλγαρισμού ή ψώρα», τη θρησκοληψία, τις «λαμπρές παραδόσεις» της ελληνικής οικογένειας, την εκπαιδευτική ολιγαρχία και το αεροφούσκωμα των μυαλών με μεγάλα ψεύτικα λόγια.

Οι φιλελεύτεροι, που ξεκίνησαν στα 1910 για να προσαρμόσουν καλύτερα στα αστικά συμφέροντα τούτη τη κατάσταση, βάλανε τη δημοτική γλώσσα ουσιαστικά στις τέσσερις πρώτες τάξεις του λαϊκού σχολείου και καταργήσανε τα «ελληνικά σχολεία» βάζοντας όμως στη θέση τους ένα χειρότερο δημιούργημα, τα ήμιγυμνάσια.

Είναι φυσικό λοιπόν στη σημερινή τους φασιστική εξόρμηση οι λαϊκομοναρχικοί, που κινούνται με τα παλιά συνθήματα, να μην έχουνε μεγάλο στάδιο για δράση.

Δυσ είναι τα σημεία, όπου τους ανοίγεται «στάδιον δόξης λαμπρόν». Α') Ν' αποτελειώσουν το ψυχικό σκλάβωμα των δασκάλων, που άρχισαν οι φιλελεύτεροι. Β') Να βγάλουνε τη δημοτική γλώσσα και από το μικρό χαράκωμα, που είχε κατακτήσει ως τώρα.

Το πρώτο έργο το καταπίεσεν ο Τουρκοβασίλης με ζήλο. Φιλοδοξεί να γίνει αληθινός Τουρκουεμάδας. Άνασκάλεψε όλα τα αρχεία του υπουργείου του και των περιφερειακών συμβουλίων, ξέθαψε κάθε κατηγορία, που έχει διατυπωθεί ενάντια σε κάθε δάσκαλο από τον καιρό, που πρωτομπήκε στην ύπηρεσία, τρόμοκράτησέ επιθεωρητές, τοπικά συμβούλια, γενικούς επιθεωρητές, το εκπαιδευτικό συμβούλιο, άπαιτεί τιμωρίες, απολύσεις, σφαγή σφαγή αληθινή. Έτσι πετυχαίνει διπλό σκοπό. Γίνεται «σωτήρας» της κοινωνίας από τον κομμουνισμό, ανοίγει όμως παντού και θεσούλες για τα ρουσφετάκια του.

Στην τρομοκρατική του αυτή δράση βρήκε μπροστά του ό άρειμάνιος υπουργός πολλές ταπεινές συνειδήσεις. Μεγαλόσχημοι εκπαιδευτικοί σύμβουλοι, καθηγητές στα Πανεπιστήμια, που έχουνε την αναισχυντία να μιλάνε και για λευτεριά της σκέψης, βρεθήκανε πρόθυμοι να έχτελέσουνε τις έπιταγές του υπουργού άουζήτητα. Γενικοί επιθεωρητές και επιθεωρητές της δημοτικής παιδείας έφτασαν στον ξεπεσμό να γίνουνε χαφιέδες του υπουργού και όργανα των βασιβουζουκισμών του. Τα συμβούλια των δασκαλικών όμοσπονδιών σύρθηκαν στα πόδια του, έφαγαν κλωτσιές άδιαμαρτύρητα γλείφοντάς του τα χέρια, έπρόδωκαν τους συναδέλφους των για να του φανούν ευχάριστοι.

Έτσι το κύμα της άστικής άπολυταρχίας και στον τόπο μας, άπόδειξε πως μόνο συνειδήσεις φωτισμένες από την κομμουνιστική όδεολογία μπορούνε τελικά ν' άντισταθούνε στη βάρβαρη έπιδρομή του πνευματικού μεσαίωνα.

Στο δεύτερο σημείο βαδίζει ό ρέκτης υπουργός πολύ ύπουλότερα. Με το νέο του νόμο για τα διδαχτικά βιβλία πρώτα πρώτα περιορίζει όριστικά τη δημοτική γλώσσα στις τέσσερις πρώτες τάξεις του λαϊκού σχολείου. Έκει όμως που άφήνει άνοιχτή την πόρτα για το όριστικό της ξεπάστρεμα είναι στον καθορισμό του ποιά είναι ή δημοτική γλώσσα. Όρίζοντας έπιτροπές για να κρίνουνε τα βιβλία από καθαρουμενισάνους είναι φανερό, πως θα σερβίρει για δημοτική γλώσσα την καθαρουμενιστική, στολισμένη έδώ και κεϊ με κανένα «πού» ή με κανένα τελικό «νι» φαγώμενο. Τα άλλα εκπαιδευτικά νομοσχέδια του κ. Τουρκοβασίλη είναι άπλά τσαλαβουτήματα άσκοπα, για να φανεί πως τάχα νευτερίζει. Τα «άστικά σχολεία» τα δανείστηκε από τα νομοσχέδια του Τσιριμώκου του 1912, τις «παιδαγωγικές άκαδημίες» τις κακοαντιγράφει ό εκπαιδευτικός του συμβουλάτορας, ό Παλαιολόγος, από τη γερμανική μεταρύθμιση του 1920, που ναυάγησε μαζί με όλα τα νόθα νομοθετήματα της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας.

Ό εκπαιδευτικός φασισμός στον τόπο μας δέν μπορούσε να είναι τίποτα άλλο από μια έγκληματική παρωδία.

Τόσο περισσότερο έχουνε χρέος όλοι οι φωτισμένοι δασκάλοι ν' άντιτάξουνε την όμαδική τους άρνηση άπέναντι στην άντιλαϊκή έπιβουλή. Ένας είναι ό δρόμος της σωτηρίας. Όσο ταχύτερα και άποφασιστικότερα βαδίσουνε σ' αυτόν, τόσο θα είναι πιστότεροι στην άποστολή τους και σώζοντας τον έαυτό τους, θα βοηθήσουνε και τον άγωνιζόμενο εργατικό λαό στην άπολύτρωσή του.

Ο ΝΕΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

ΧΡΟΝΙΑ Α'

ΑΘΗΝΑ, 1 του Μαρτίου 1929

ΦΥΛΟ 9.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. Α. ΓΑΗΝΟΥ. Σχέδιο για το Πρόγραμμα του Εκπαιδευτικού Όμιλου. — Η ζωή και η δράση του Γενικού Διευθυντού Όμιλου. — Βιβλιογραφία. — Καινούργιες Εκδόσεις.

Δ. Α. ΓΑΗΝΟΥ

ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ

Α'. ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ.

Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος έχοντας για σκοπό του να βοηθήσει να αναμορφωθεί οληλό ή παιδεία του ελληνικού λαού, βλέπει πως μέσα στο πλαίσιο της σημερινής άστυλης κοινωνίας δεν υπάρχουν οι όροι για μια τέτοια ολοκληρωτική διαμόρφωση. Στο πλαίσιο ανεφάρκτου και ήθους ολιγαρχίας το λαό. Γι' αυτό πιστεύει ότι είναι από σοσιαλιστικό ιδανικό της κοινωνίας. Πιστεύει δηλαδή πως οι ανακατασκευαστικοί όροι της παραγωγής και ανταλλαγής των благών οδηγούν σιγά σιγά στη μεταβολή της οικονομικής καπιταλιστικής οικονομίας σε: ομαδική σοσιαλιστική οικονομία με βάση την κατάρτιση της εκμετάλλευσης του ανθρώπου από τον άνθρωπο και την κατάρτιση των κοινωνικών τύπων. Πιστεύει ακόμη πως η μεταβολή αυτή, στο προσανατολισμό ανακατασκευαστικό, φέρνει μαζί της τη συνειδητοποίηση του κοινωνικού προβλήματος σε όλες τις άποψες του στην τάξη, που είναι ο κύριος κεντρικός της δύναμη, δηλαδή την εργατική και την κίνη προταγωνίστρια στον αγώνα για τη νέα μορφή της ανθρώπινης ζωής.

Κάτω από την πίεση της βασικής αυτής κίνησης γίνεται για όλες τις κοινωνικές λειτουργίες μια νέα προοπτική ή προοπτική της νέας μορφής τους μέσα στην ερχόμενη κοινωνία. Έτσι και για την παιδεία, που είναι μια απόλυτα κοινωνικά καθορισμένη λειτουργία, προβλέπεται από τώρα και μέσα από το δεδομένο της πραγματικότητας οι **ιδανικές γραμμές** της κοινωνικής, της σοσιαλιστικής μορφής της.

Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος θέλει να τακτοποιήσει όσο μπορεί τη μελέτη την προετοιμασία και την πραγμάτωση της σοσιαλιστικής παιδείας. Γιατί αυτή θα ανεβεί και το άτομο και το σύνολο πληροί τις **ιδανικές γραμμές** της προετοιμασίας, όπως η ομορφιά, η ταπείνωση, η δικαιοσύνη, η πίστη της ζωής θα είναι λιγότερη, και η λεπτομέρεια, η ανθρωπότητα, η ανθρωπότητα, η αλληλεγγύη, η δικαιοσύνη, η αγάπη και η χαρά της ζωής, θα είναι άπειρα πιο άφρονες και πιο πραγματικές για όλα τα μέλη της ανθρώπινης κοινωνίας. Μέσα στη σοσιαλιστική κοινωνία **εργάζονται όλοι για όλους, ο καθένας ανάλογα με τη δύναμη του, για να ικανοποιούν όλοι τις κοινές ανθρώπινες ανάγκες τους.** Η πρώτη λοιπόν αρχή για τη σοσιαλιστική παιδεία θα είναι να **παρέχει ίση δυνατότητα σε όλους τους ανθρώπους, άντρες και γυναίκες, να μορφωθούν ο καθένας ανάλογα με τις ικανότητες του,** για να μπορεί άγριότερα μέσα στη σοσιαλιστική εργατική κοινωνία να εκπαιδευτεί τη λειτουργία, που ανταποκρίνεται καλύτερα στις απαιτήσεις επί ανθρωπότητας. Ο ιδανικός σκοπός της σοσιαλιστικής άγωγής και μόρφωσης θα είναι να κέρει τον κάθε άνθρωπο ναυτικό με βάση τη σωματική του δύναμη, την πλήρη ανάπτυξη των ικανότητων του, τη δημιουργική εργασία, την κοινωνική δικαιοσύνη, την ήθικη εφεύρεση για το σύνολο και την καθολική ανθρώπινη αλληλεγγύη, να δυνάμεται ακόμα τη λεπτομέρεια και τη χαρά της ζωής.

Ομάδα και άτομο είναι συναρτημένα στην ανάπτυξη τους. Όσο αυξάνει και πλαταίνει η ομαδικότητα, τόσο απολυτρώνεται το άτομο στις ανώτερες λειτουργίες του και κινείται μέσα στη σφαίρα της λευτεριάς.

Η υπερνίκηση και ρύθμιση του ήλικου σημαίνει την απολύτρωση του ανθρώπινου. Η μετάθεση της αξίας του ανθρώπου από τα έξω προς τα μέσα, από το ήλικό αγαθό στον άνθρωπο, είναι η πραγμάτωση του ανθρωπισμού.

Η εθνική πατρίδα, διάμεσος σταθμός του ομαδισμού, δημιουργία της ατομιστικής οικονομίας, θα δώσει τη θέση της στην υπερεθνική ολότητα, την ανθρώπινη πατρίδα, την κοινωνία των ανθρώπων, δημιουργία της ομαδικής οικονομίας. Η σοσιαλιστική κοινωνία πραγματώνει τον ανθρωπισμό. Έτσι η σοσιαλιστική κοινωνία δημιουργεί την απαραίτητη προϋπόθεση για την αληθινή μόρφωση του ανθρώπου. Μόνο μέσα σ' αυτή το σύνολο μορφώνει το άτομο και το άτομο μορφώνεται για το σύνολο. Ένώ στη σημερινή ταξική κοινωνία, το άτομο μορφώνεται για την τάξη ή την εθνική πατρίδα, άρα ενάντια στην άλλη τάξη ή στις άλλες πατρίδες, γίνονται στο σύνολο. Γιατί το σύνολο είναι πραγματικά σήμερα ανύπαρχτο. Απ' αυτούς τους γενικούς στοχασμούς βγαίνουν τα ακόλουθα συμπεράσματα.

1. Στη σοσιαλιστική κοινωνία το σύνολο έχει συμφέρον στην πλήρη ανάπτυξη του κάθε ατόμου και του δημιουργεί τη δυνατότητα της πλήρους ανάπτυξης. Για την ανάπτυξη αυτή απαραίτητη προϋπόθεση είναι η *σωματική υγεία* του κάθε ανθρώπου. Η *πρόνοια για τη σωματική υγεία και τη σωματική αγωγή* μπαίνει αληθινά μέσα στον κύκλο της παιδείας. Η *καλή τροφή, η καλή περιποίηση, η υγιεινή αγωγή του κάθε παιδιού είναι το πρώτο οργανικό στοιχείο της σοσιαλιστικής παιδείας.*

2. Το δεύτερο οργανικό στοιχείο της είναι η δυνατότητα για την *πλήρη ανάπτυξη των ψυχικών ικανοτήτων του*. Η επιστημονική μελέτη και ανάπτυξη των ψυχικών ικανοτήτων του κάθε παιδιού, η καθοδήγηση του σ' αυτή και η παροχή όλων των μέσων, που της χρειάζονται, γίνονται για τη σοσιαλιστική παιδεία κανόνες.

3. Το κάθε άτομο έχει δικαίωμα να υπάρχει μέσα στη σοσιαλιστική κοινωνία μόνο γιατί εργάζεται, μόνο γιατί είναι ένα κύτταρο του ομαδικού οργανισμού. Η *δημιουργική εργασία* είναι το μέσο

της ύπαρξης του ανθρώπου. Μέσα στη σοσιαλιστική κοινωνία η δημιουργική εργασία είναι η εξγενέστατη και τιμιότατη του ανθρώπου ενέργεια. Αφτή είναι η βάση της ζωής και της ανθρώπινης αξίας. *Δημιουργική εργασία είναι κάθε ενέργεια του ανθρώπου, που παράγει υλικά και πνευματικά αγαθά απαραίτητα στην ύπαρξη της ανθρώπινης κοινωνίας. Η δημιουργική εργασία είναι αξία απόλυτη για την ανθρώπινη κοινωνία. Μόνο ο εργάτης είναι άνθρωπος.* Για να γίνεις άνθρωπος, πρέπει να γίνεις εργάτης. Η παιδεία πρέπει να κάμει το κάθε παιδί εργάτη, δυναμικό φορέα δημιουργικής εργασίας. Η δημιουργική εργασία δεν έχει διαφορισμό στην αξία της, μπορεί να έχει διαφορισμό μόνο στο είδος της και οι άνθρωποι διαφοροποιούνται κατά το είδος της δημιουργικής εργασίας, που είναι ικανοί να κάμουν, όσο μπορεί καλύτερα, χωρίς αυτό να σημαίνει διαφοροποίηση στην αξία τους και στα δικαιώματά τους στη ζωή.

Και ακόμα για να μη σκοτώνεται το άτομο μέσα στην απόλυτη ειδικότητα, η ικανότητα του για εργασία πρέπει να γίνεται με την παιδεία όσο μπορεί πιο πολύτροπη, όπως πολύτροπη θα είναι και η δουλειά, που θα προσφέρει στην κοινωνία και οι κοινωνικές λειτουργίες, που θα πληροτεθεί. Η μέθοδος της πολύτροπης δημιουργικής εργασίας είναι η μόνη, που ασφαλίζει τη δημιουργία της πλείριας αναπτυγμένης ατομικότητας. Έτσι το κάθε σκολείο πρέπει να είναι σκολείο εργασίας, να προετοιμάζει τον άνθρωπο για την εργασία και με μέσο την εργασία. Η δημιουργική εργασία είναι και σκοπός μορφωτικός και μέσο μορφωτικό. Το σκολείο είναι εργαστήριο.

4. Κάθε έργο αποτελείται από δυο στοιχεία βασικά, την ουσία και τη μορφή.

Ουσία και μορφή είναι αλληλένδετα και συναρτημένα. Όμως την ικανότητα για τη δημιουργία της ουσίας του έργου δίνει στον άνθρωπο η γνώση, ή επιστήμη. Την ικανότητα για τη δημιουργία της μορφής του έργου δίνει στον άνθρωπο η τέχνη. *Επιστήμη και τέχνη* είναι τα δυο μέσα που δαλίζουν την ικανότητα για δημιουργική εργασία, οι δυο στύλοι της παιδείας. Το επιστέγασμα είναι η επιστημονική θεωρία του κόσμου και της ζωής. Τίποτε άλλο δεν έχει θέση μέσα στα σύνορα της κοινής παιδείας.

1. Ὁργάνωση τῆς Παιδείας.

Γιὰ νὰ ἀσφαλιστεῖται ἡ σωματικὴ ὑγεία καὶ κανονικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ ἡ Κοινότητα πρέπει νὰ προοίει νὰ ὑπάρχουν στὰ κατάλληλα μέρη κοντὰ οἱ ἐργασταῖα, κοντὰ στὰ ἀγροτικὰ σκευὰ, ηλεκτροκωμεία καὶ παιδινοὶ σταθμοὶ γιὰ τὰ παιδιά, πρὸς οἱ γονεῖς τοὺς λείπουν ὅλη τὴ μέρα ἀπὸ τὸ σπίτι.

Γεννιότερη και μονιμότερη πρόνοια πρέπει να δίνουν στα παιδιά τα κοινά παιδοτροφεία, όπου τα παιδιά των φτωχών γονιών ή έκλεινων, που θα θέλουν να τα παρδαλώσουν, θα έχουν δόκιμη την οικογενειακή περιθαλάφξη, τροφή, κατοικία, καθαρότητα, υγιεινή, παιχνίδια, ανάπαυση.

καταγράφει στην τσάντα του τα ακόλουθα:

α) **Έντιμο σκολειό έγραλας.** "Όλα τα παιδιά άγρόδια και κερταται μαζι από 6-15 χρονών μορφωμένοι στο έντιμο σκολειό έγραλας." Η μόρφωση σήδη διαρκεί 10 χρόνια. Τα παιδιά πηγαίνουν όλη την ημέρα στο σκολειό. Τό έντιμο σκολειό έγραλας είναι έγρασθήριο. Η διαφροποίηση του είναι άπληη· άσεικό έγρασθήριο-άγρασθήριο **τοπατήριο.**

η δὲ Μέσα ἐπαγγελματικά σκολειά. Τὰ μέσα ἐπαγγελματικά σκολειά εἶναι διαφοροποιημένα κατὰ εἶδη ἐπαγγελμάτων καὶ τὰ παιδιά μοιράζονται σφόδρα ἀνάλογα μετὰ τὴν ἱκανότητά των. Ἐν μέρει σφόδρα διαφέρει τὴν χάριν καὶ λειτουργοῦν ἡμερήσια καὶ βραδυνά. Ὅλοι οἱ πολῖτες, ἀγῶνα καὶ χορίστια, ὥς τὰ 18 χρόνια τῆς ἡλικίας τους εἶναι ἐπιχορηγοῦν καὶ φοιτῶσιν σφόδρα εἰς τὴν μέσην τοῦ βράδυ.

Σάρτι πηλαίνουν, ὅσοι χρειάζονται στήν κοινωνία
ἀπό κάθε ἔθνος καί ἔχουν τήν ἐλπίστη γιά ἀνταρτή
μόρφωση. Ἡ μόρφωση διαρκεῖ τέσσερα χρόνια καί εἶναι καί
ἀπὸ νηπιαίου καί βρεφονύ.

5) Λαϊκά Πανεπιστήμια. Στά Λαϊκά Πανεπιστήμια πηγαίνουν όσοι δεν φοιτούν στα άνωτερα εκπαιδευτικά σχολεία. Τα Λαϊκά Πανεπιστήμια μεριδίζουν όλες τις εκπαιδευτικές γνώσεις, απλοποιημένες, σ' όλους τους πολίτες και τους διαμορφώνουν τη γενική κοσμοθεωρία και φιλοθεωρία τους.

η) *Μορφωτικά Ιδρύματα.* Ἡ μόρφωση τοῦ πολίτη στὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία διαρκεῖ σὲ ὅλη του τὴ ζωή. Γιὰ τὸ σκοπὸν ἀπὸ λειτουργοῦν 1) *Δαϊκὰ πειραματικὰ*

θ) Ειδικά σχολεία. Για τα καθιερωμένα παιδιά πρέπει να λειτουργούν ιδιαίτερες τάξεις ή ιδιαίτερα σχολεία. Σε ιδιαίτερα σχολεία μορφώνονται και τα τυφλά, βουβά και άλλα βλαπένια παιδιά για τις δουλιές, που μπορούν να κάνουν.

Ἰδιαίτερα σχολεῖα λειτουργοῦν γιὰ τὰ μεσοδύωστα ἢ ἄρρωστα παιδιά, (Ἑξοχικά ἢ δυσικά ἢ θαλασινὰ σχολεῖα καὶ Σανατόρια-σχολεῖα).

Στη σοσιαλιστική κοινωνία το παιδί άνηκει στο σύ-
νολο. Όσοι γονιοί θέλουν, μπορούν να κρατούν τα παιδιά
και να τοντρέφουν κοντά τους άρκει να συμμορφωθούν
μέ τους όρους, που δίνει το Κοινό για την περιθαλάφση του
παιδιού.

Η αποχρέωση αυτή ως τα 15 χρόνια της ζωής του είναι για όλη την ημέρα. Από και ως τα 22 για όσους μένουν στην πόλη ή βουδιστές.

Το Κοινό Σχολείο, από αλληλεπίδραση των παραπάνω, μπορεί να γίνει η βάση για την ανάπτυξη της παιδείας, της μόρφωσης και της ψυχασφαλείας. Το παιδί ως το 15 το χρόνο παίζει και σχολικό άθλημα, την ώρα που ο άλλος εργάζεται. Αφού το παιδί τελειώσει το εννιάτο σχολείο θα πάει, συνήθως, σε τεχνικό σχολείο και για όλη τη μέρα, αντίλογος με τις τεχνολογικά υποστηρικμένες, ικανότητες του και τις ανάγκες του Κοινού ή ηχηθεί μέσα μέσω εκπαιδευτικού σχολείου ή βγαίνει στη ζωή. Σημ. άθλημα περιλαμβάνει υποστηρίχεται με τα είδη του χρόνου της ηλικίας του να συμπληρώνει τη μόρφωση του στα θρυδικά μέσα επαγγελματικού σχολείου και ίσως σε άλλα Λαϊκά εκπαιδευτικά.

Τὸ ἴδιο γίνεται γὰρ καίτοι, πρὶν τελειῶναι τὰ μέρη
ἐπαγγελματικά σχολεῖν. Ἡ βγαίνουν σὴ ζωῇ ἡ ἀνάλογα
μὲ τις ἱκανότητες των καὶ τις ἀνάγκες τοῦ Κοινοῦ πλη-
ναίνουν σὲν ὑψηλότερα ἐπαγγελματικά σχολεῖν.

Πέρα από τα 22 χρόνια ο κάθε πολίτης μορφώνεται στις λήψεις όσες του απαιτούνται ανάλογα με την ηλικία του σε ειδικά παιδαγωγικά εργαστήρια, σε ειδικά εκπαιδευτικά εργαστήρια, σε 2 λ. σάλας, βιβλιοθήκες, διπλόσκι, θέατρο, σωματεία, μουσική, εκδόσεις.

Ἔτσι σὲ σοσιαλιστικὴ : οἱ ὧν ὁ οἱ οἱ πολῖτες ἔχουν
κατὰ βάση εἰς ἑνὸς μορφωτικῆς δυνατότητες.

*Ανάλογα με τὸ σύστημα τῶν σχολειῶν ὑπάρχουν
καὶ εἰδῶν δασκάλου, ὁ γενικός δάσκαλος καὶ ὁ εἰδικὸς δά-

σκάλος κατά τις επιστήμες και τις τέχνες. Ο γενικός είναι ο δάσκαλος του ενιαίου σχολείου ξηρασίας. Ο ειδικός είναι ο δάσκαλος στα επαγγελματικά σχολεία, μέσα και ανώτερα, και στα Λογικά Πανεπιστήμια.

Ο γενικός δάσκαλος μορφώνεται στο μέσο και ανώτερο ειδικό επαγγελματικό σχολείο για δασκάλους, (μέσο και ανώτερο Διδασκαλείο, Πανεπιστήμιο ή Ακαδημία, οι ειδικοί στα ειδικά μέσα και ανώτερα επαγγελματικά σχολεία.

Σε κάθε σχολείο ή ομάδα σχολείων είναι διορισμένος γι' αυτό. Ανήκει στο διδακτικό προσωπικό. Διδάσκει την υγιεινή, διεκδικεί τη σωματική περίθαλψη των παιδιών, τη μοθητική κλινική και ξεχωρίζει τα παιδιά, που θα πάνε σε περισχολικό ίδρυμα.

IV Το σχολείο και τα περισχολικά ιδρύματα

Το σχολείο είναι το κέντρο της πνευματικής ζωής της κοινότητας. Γύρω σ' αυτό πλέκεται όλο το σύστημα των μορφωτικών ιδρυμάτων. Οι αίδουσες του είναι ανοιχτές μέσα και βράδυ και χρησιμοποιούνται αδιάκοπα για το μορφωτικό έργο. Η φροντίδα για την ίδρυση του, τη συντήρησή του, τον πλουτισμό του είναι έργο της σχολικής επιτροπής.

Περιέχει τις αίδουσες της διδασκαλίας για την ήμερησια και βραδυή εργασία, την αίθουσα για τις κινηματογραφικές, μουσικές και θεατρικές παραστάσεις, το εργαστήριο, τη μεθυστική και λαϊκή βιβλιοθήκη και τα αναγνωστήρια, το σχολικό μουσείο, το σχολικό κήπο, τα λουτρά, το σινεμά, το γυμναστήριο.

Το όλο είναι οργανωμένο και στολίζεται με γλυπτά και ζωγραφικά έργα. Είναι η Ελληνική του μέντος.

Τα περισχολικά ιδρύματα, που το συντήρει το Κράτος και πολλές κοινότητες, που είναι ενωμένες, είναι η μεθυστική κλινική, οι τάξεις για τα καθυστερημένα παιδιά, τα ειδικά σχολεία για βλαβένια, ή μισοάρρωστα παιδιά, οι παιδικές εσχές, τα παιδικά σατατόρια. Γι' αυτά προνοεί μια ή πολλές σχολικές επιτροπές μαζί.

V. Τα προγράμματα, οι μέθοδοι, η σχολική ζωή.

Τα προγράμματα είναι απόλυτα προσηρμοσμένα στις ανάγκες της ημερήσιας ζωής και διαφοροποιημένα σύμφωνα με τις ηλικίες. Τα παιδιά κινείται μέσα στο πρόγραμμα ανάλογα με τις ικανότητες του καθορισμένες από την επιστημονική παρατήρηση του δασκάλου.

Επιστήμη και Τέχνη και Τεχνική κυριαρχούν στο πρόγραμμα.

Η ιστορική διδασκαλία διέπεται από την ιδέα του καθολικού ανθρωπισμού. Οργανωτική διδασκαλία δεν υπάρχει στο πρόγραμμα.

Ο ιδανικός σκοπός της μόρφωσης, ή μόρφωση του εγγράμμου-ανθρώπου και τέλεια αναπτυγμένου ατόμου, είναι στη βάση της ζωής και της διδασκαλίας. Άμεσος σκοπός και μέσο της διδασκαλίας ή δημιουργία έργου από το παιδί. Η μέθοδος της δημιουργικής εργασίας είναι η μόνη και η ίδια για όλα τα μαθήματα.

Η σχολική ζωή, μικρογραφία της κοινωνικής ζωής, μορφώνει μέσα στη σχολική κοινότητα τον πολίτη, μέλος της ανθρώπινης κοινωνίας. Άγροια και κορίτσια διδάσκονται μαζί όλες τις βαθμίδες της παιδείας.

VI. Διοίκηση της παιδείας.

Η διοίκηση της παιδείας διέπεται από την αρχή του αυτοκαθορισμού του ατόμου μέσα στο πλαίσιο του συνόλου. Προσωπικοί παράγοντες της παιδείας είναι το παιδί, ο δάσκαλος και ο γονιός-πολίτης. Συνεργάζονται και οι τρεις καθορίζοντας ο καθένας στον κύκλο του και οι τρεις μαζί το όλο έργο της παιδείας. Κέντρο της δράσης του παιδιού ή σχολική κοινότητα, του δασκάλου ή σχολικός σύλλογος των δασκάλων, του γονιού-πολίτη ή σχολική επιτροπή. Προέχουσα της δράσης του παιδιού ο σύλλογος των δασκάλων και η σχολική επιτροπή. Προέχουσα της δράσης του δασκάλου ή σχολική κοινότητα και η σχολική επιτροπή, ο δασκαλικός σύλλογος, ή δασκαλική δημοσπονδία, το τοπικό σχολικό συμβούλιο, το περιφερειακό συμβούλιο, το γενικό σχολικό συμβούλιο, το Υπουργείο της Παιδείας. Προέχουσα της δράσης του γονιού-πολίτη, η σχολική κοινότητα, ο σχολικός σύλλογος των δασκάλων, το τοπικό συμβούλιο, το περιφερειακό συμβούλιο, το γενικό σχολικό συμβούλιο.

Τα κέντρα λοιπόν της διοίκησης είναι τα ακόλουθα.

1) Σχολική κοινότητα. Τα παιδιά κάθε σχολείου αποτελούν σχολική κοινότητα. Σάφην μετέχουν με ψήφο συμβουλευτική οι δασκάλοι του σχολείου και τα μέλη της σχολικής επιτροπής. Η σχολική κοινότητα είναι το όργανο της αυτοδιοίκησης των παιδιών. Έχει γνώμη για όλα τα ζητήματα της ζωής του σχολείου που αφορούν τα παιδιά. Για όρισμένα ζητήματα παίρνει αποφάσεις, για άλλα διατυπώνει προτάσεις και γνώμες στο σύλλογο των δασκάλων και στη σχολική επιτροπή.

2) Σύλλογος των δασκάλων, κάθε σχολείου. Οι δασκάλοι κάθε σχολείου αποτελούν σύλλογο. Σάφην μετέχουν για όρισμένα ζητήματα με συμβουλευτική ψήφο αντιπρόσωποι της σχολικής κοινότητας και μέλη της σχολικής επιτροπής. Ο σύλλογος έχει την επιστημονική διεύθυνση του σχολείου, επιβλέπει το έργο των δασκάλων και την εφαρμογή των προγραμμάτων, όρίζει κάθε χρόνο το διεκδικητικό του σχολείου και προτείνει στη σχολική επιτροπή, και στις ανώτερες διοικητικές αρχές, όσα χρειάζονται να γίνουν για την προκοπή του σχολείου.

3) Σχολική επιτροπή κάθε σχολείου. Έκλεγχεται κάθε χρόνο από τους γονείς των παιδιών, άντρες και γυναίκες. Σάφην μετέχουν για όρισμένα θέματα με συμβουλευτική ψήφο αντιπρόσωποι της σχολικής κοινότητας και του συλλόγου των δασκάλων.

Η σχολική επιτροπή προνοεί για το σχολικό ίδρυμα (χτίσιμο, συντήρηση, πλουτισμό), για το σινεμά των παιδιών, για τις υποτροφίες, για τη βιβλική βοήθεια, για τη μεθυστική κλινική και γενικά για όλο τον όλο έργο-διασμό του ιδρύματος. Διατυπώνει προτάσεις και επιθυμίες στο σύλλογο των δασκάλων για την πνευματική ζωή του ιδρύματος.

4) Τοπικός Δασκαλικός Σύλλογος. Όλοι οι δασκάλοι

Ο ΝΕΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ

Βγαίνει κάθε 15 ημέρες

Διευθύνεται από Συντακτική Επιτροπή

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Χρονιάτικη Δραχ. 50
 Εξόφληση 25

Τιμή κάθε φύλλο δραχ. 250

Τα μέλη του Ε. Ο. παίρνουν το φύλλο δωρεάν

ΓΡΑΦΕΙΑ: Αθήνα, 58δ, Σταδίου 28 (Μέγ. Έφεσος)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΑΙΤΕΡΙΣΜΟΣ Π. Ε.

"ΝΕΑ ΖΩΗ."

γενικοί και ειδικοί, όρισεμένης διοικητικής περιφέρειας αποτελούν τοπικό δασκαλικό σύλλογο. Ο δασκαλικός σύλλογος οργανώνει τα τοπικά δασκαλικά συνέδρια κάθε χρόνο, μελετά όλα τα εκπαιδευτικά ζητήματα του τόπου, διατυπώνει προτάσεις στο τοπικό σχολικό Συμβούλιο, εκλέγει το σχολικό επιθεωρητή για πέντε χρόνια και τους αντιπροσώπους των δασκάλων στο τοπικό συμβούλιο για δύο χρόνια.

5) Η περιφερειακή δασκαλική Όμοσπονδία. Όλοι οι δασκάλοι γενικοί και ειδικοί, όρισεμένης γενικής περιφέρειας αποτελούν όμοσπονδία.

Ο Όμοσπονδία οργανώνει τα περιφερειακά δασκαλικά συνέδρια κάθε δύο χρόνια, μελετά όλα τα εκπαιδευτικά ζητήματα της περιφέρειας, διατυπώνει προτάσεις στο περιφερειακό σχολικό Συμβούλιο, εκλέγει τον περιφερειακό διευθυντή της παιδείας και τους γενικούς επιθεωρητές της περιφέρειας για πέντε χρόνια και τους αντιπροσώπους των δασκάλων στο περιφερειακό σχολικό συμβούλιο για δύο χρόνια.

6) Η γενική δασκαλική Όμοσπονδία. Οι δασκάλους της Δημοκρατίας αποτελούν τη γενική δασκαλική Όμοσπονδία. Η Όμοσπονδία μελετά όλα τα γενικά εκπαιδευτικά προβλήματα της Δημοκρατίας, συγκαλεί τα γενικά δασκαλικά συνέδρια κάθε τρία χρόνια, εκλέγει τους αντιπροσώπους των δασκάλων στο γενικό συμβούλιο για δύο χρόνια, τους τρεις γενικούς Συμβούλους, τους τριμνητούς και διεφθυντές του Υπουργείου της Παιδείας για πέντε χρόνια.

7) Το τοπικό σχολικό Συμβούλιο. Σώτο μετέχουν, δύο αντιπρόσωποι των δασκάλων, δύο αντιπρόσωποι των σχολικών επιτροπών και ο σχολικός επιθεωρητής. Προ-

νοεί για όλα τα σχολικά ζητήματα της τοπικής περιφέρειας. Επιθεωρεί τους προϋπολογισμούς όλων των σχολικών επιτροπών της περιφέρειας, διατάζει όλες τις υποθέσεις των δασκάλων της περιφέρειας, διορίζει τους δασκάλους της περιφέρειας και τους μεταθέτει μέσα σφτή. Απομαρτίζει από διδασκαλία σχολεία και τί είδους. Μελετά τα προγράμματα και τις προτάσεις των σχολικών επιτροπών της περιφέρειας, των δασκαλικών συλλόγων και των σχολικών επιτροπών της περιφέρειας. Δίνει οδηγίες στα σχολικά ιδρύματα και διατυπώνει προτάσεις στο περιφερειακό σχολικό Συμβούλιο.

8) Το περιφερειακό σχολικό συμβούλιο. Σώτο μετέχουν τέσσερις αντιπρόσωποι των δασκάλων της γενικής περιφέρειας, τέσσερις αντιπρόσωποι των σχολικών επιτροπών, ο διευθυντής της παιδείας της περιφέρειας και με συμβουλευτική και εισηγητική ψήφο οι γενικοί και σχολικοί επιθεωρητές της γενικής περιφέρειας. Προνοεί για όλα τα σχολικά ζητήματα της γενικής περιφέρειας. Διατάζει τις έφσεις όλων των δασκάλων έπάνω σε αποφάσεις του τοπικού συμβουλίου. Μεταθέτει δασκάλους από τοπική περιφέρεια σε άλλη. Κανονίζει τα προγράμματα. Μελετά τις προτάσεις των τοπικών Συμβουλίων και διατυπώνει προτάσεις στο Γενικό Σχολικό Συμβούλιο.

9) Το Γενικό Σχολικό Συμβούλιο. Σώτο μετέχουν έξη αντιπρόσωποι των δασκάλων, έξη αντιπρόσωποι των σχολικών επιτροπών και τρεις Γενικοί Συμβούλοι της Παιδείας, με συμβουλευτική και εισηγητική ψήφο οι ειδικοί διευθυντές και τριμνητούς του Υπουργείου.

Από προνοεί για όλα τα γενικά ζητήματα της Παιδείας της Δημοκρατίας.

Η προσωπική για την οργανική μορφή της παιδείας μέσα στη σοσιαλιστική κοινωνία σκοπόν έχει να μάς δείξει μόνο περικές γενικές οδηγητικές γραμές. Τα καθέκαστα, που περιέχει ή παραπάνω ποσοπτική δίνονται για να κάμουν πιο εκάθαρες τις γραμές αυτές. Είναι μάλιστα πιθανό πως και άλλες ταξικές μορφές της κοινωνίας θα μεσολαρήσουν ως πού να ολοκληρωθεί ή καθαρή σοσιαλιστική μορφή. Διατυπώνοντας όμως τα άμεσα αίτήματα του Εκπαιδευτικού Όμιλου για μια ριζική λαϊκή μεταρρύθμιση της παιδείας μέσα στους σημερινούς αντικειμενικούς όρους της Ελληνικής δεστικής κοινωνίας ήταν ανάγκη να έχουμε μπροστά μας για σταθερό οδηγό την προσωπική που μάς δίνει το ιδανικό της καθαρής σοσιαλιστικής κοινωνίας, όσο μπορούμε να την ιδούμε από τώρα.

Γ'. ΑΜΕΣΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ

1. ΓΕΝΙΚΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ

Η σημερινή ελληνική κοινωνία είναι ταξικά διαστρωμένη. Ο τρόπος της παραγωγής, ανταλλαγής

και κατανομής των ελικών αγαθών αναγκαστικά διαρίζει το λαό σε τάξεις. Η τάξη των μεγαλοαστών (τραπέζιτες, βιομήχανοι, έφοπλιστές, έμποροι, μεγαλοκτηματίες) περιλαμβάνει το πολύ το ένα είκοστό

τοῦ λαοῦ. Ἀρτοὶ οὐσιαστικὰ ἐκμεταλέβονται καὶ ἀπολαβαίνουν τὴν ἐργασία ὅλων τῶν ἄλλων. Ἡ τάξις τῶν μικροαστῶν (μικροβιομήχανοι, μικροέμποροι, μικροχτηματίες ἄστοι καὶ γεωργοί, ὑπάλληλοι πολιτικοί, στρατιωτικοὶ καὶ ἰδιωτικοί) περιλαμβάνει τὰ τρία περίπου δέκατα τοῦ λαοῦ. Ἡ τάξις τῶν φτωχῶν, τῶν ἀχτημύων, τῶν προλεταρίων (μικροπράληλοι, μεροκαματιάριδες ἐργάτες τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἀγροῦ) περιλαμβάνει ὅλον τὸν ὑπόλοιπο λαόν, περίπου τὰ ἔξι δέκατα. Ἡ δυνατότητα ποὺ παρουσιάζεται σὲ ὁρισμένα ἄτομα, νὰ λάβουν κοινωνικὴ τάξιν μὲ τὴν προσωπικὴν τους ἐργασίαν ἢ μὲ τὴ μόρφωσιν τους, εἶναι ὁλόκληρον φαινόμενον. Γιατὶ οἱ ταξικαὶ ἀναλογίαι μένουσι οἱ ἴδιαι ἢ καὶ χαροτερέβουν μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καπιταλισμοῦ, ποὺ σέβει ὅλον ἕνα πρὸς τὸν τρίτην τάξιν μεγάλαις ὁμίαις ἀπὸ τῆς δέψτης.

Ἡ σημερινὴ κατάσταση τῆς ἐλληνικῆς παιδείας διαμορφωμένη ἀπὸ ἱστορικὰ καὶ κοινωνικὰ αἰτία δίνει γιὰ ἀποτελέσματα ἀναλφαριθμητισμόν, ἀγραμματισμόν καὶ ἀμορφωσὶν γιὰ τὸ μέγιστον πλῆθος τοῦ λαοῦ, τὰ ὀκτὼ ἢ ἐννιά δέκατα, ἄτελη, ἀπροσάρμοστη καὶ παραστρατημένη μόρφωσιν γιὰ τὸ ὑπόλοιπον.

Γιὰ νὰ διορθωθῇ ἡ κατάσταση αὐτὴ εἶναι ἀνάγκη.

1) Νὰ γίνῃ σοβαρὴ καὶ εἰλικρινὴς προσπάθεια νὰ δημιουργηθοῦν γιὰ ὅλα τὰ παιδιά, ὅσο μπορεῖ περισσότερο ὡς δυνατότητες γιὰ νὰ μορφωθοῦν ἀνάλογα μὲ τὰς ἱκανότητάς τους καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ θέσιν τῆς οἰκογένειας τους. Νὰ δοθοῦν στὴν παιδείαν τὰ ἀπαραίτητα ὕλικά μέσα γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν της. Τὸ ἐλληνικὸν Κράτος, ποὺ σήμερον ξοδεύει γιὰ τὴν παιδείαν ὀχι μόνον πολὺ λιγότερα ἀπ' ὅσα ξοδεύουν ἀναλογικὰ οἱ πολιτισμένοι Ἑβραῖοι καὶ λαοί, μὲ καὶ λιγότερα ἀπ' ὅσα ξοδεύουν οἱ Βούλγαροι, Τούρκοι καὶ Σέρβοι, νὰ χορηγήσῃ γιὰ τὴν παιδείαν τὰ ἀπαραίτητα μέσα, ἀντιστρέφοντας καὶ ὅλας τὴν φριχτὴν δυσαναλογία ἀνάμεσα στὶς δαπάναις γιὰ τὴν Μέσην Παιδείαν ποὺ ἀφορᾷ τὸ 1/10 τοῦ λαοῦ, καὶ τὰς δαπάναις γιὰ τὴν λαϊκὴν παιδείαν, ποὺ ἀφορᾷ τὰ 9/10 τοῦ λαοῦ. Οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ κοινότητες, ποὺ τῶρα ἔχουν οὐσιαστικὰ παραιτηθῇ ἀπὸ κάθε φροντίδα γιὰ τὴν λαϊκὴν μόρφωσιν, νὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ φροντίζουσιν καὶ αὐτοὶ δαπανῶντας ἀνάλογα γιὰ ὁρισμένα ἔργα, (συστήματα παιδιῶν, βιβλία καὶ γραφικὴ ὕλη, ὑποτροφίαις φτωχῶν παιδιῶν, σχολικὰ χτῆρια, σχολικὰς βιβλιοθήκας, ὅργανα καὶ μέσα διδασκαλίας, γυμναστήρια, σχολικοὺς κήπους, σχολικὰ λουτρά, παιδικὰς ἐξοχὰς κ.τ.λ.)

2) Νὰ δοθῇ σοβαρὴ καὶ εἰλικρινὴς προσοχὴ γιὰ νὰ γίνῃ ἀληθινὰ γενικὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ ἡ παιδεία γιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια τουλάχιστον ὡς τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας τους. (Νὰ καταγράφονται ὅλα τὰ παιδιά, ἀγόρια καὶ κορίτσια, στὰ ληξιαρχεῖα, νὰ παρακολουθοῦνται συστηματικὰ ἀπὸ τίς κοινοτικὰς καὶ ἐκπαιδευτικὰς ἀρχὰς ὡς τὰ 14 χρόνια τους, νὰ δοθῇ στὶς ἐκπαιδευτικὰς ἀρχὰς τὸ δικαίωμα τοῦ καταναγκασμοῦ γιὰ τὴν ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν, νὰ ἐκκολυνθῇ ἡ φοίτησις στὰ φτωχὰ παιδιά μὲ τὴν παροχὴν ὕλικων μέσων (βιβλίων, γραφικῆς ὕλης, τροφῆς), νὰ ἀπαγορευθῇ συστηματικὰ ἡ χρησιμοποίησις παιδιῶν, ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν, κίττω ἀπὸ 14 χρόνων ἀπὸ ἐργοδοτὰς ἢ ἀπὸ γονεῖς—ἐργοδοτὰς, νὰ προσαρμοστοῦν τὰ προγράμματα στὶς πραγματικὰς μελλοντικὰς ἐπαγγελματικὰς ἀνάγκαις τῶν παιδιῶν, νὰ ἀπλοποιηθῇ ἡ σχολικὴ ἐργασία, νὰ δημιουργηθῇ ἀληθινὴ σχολικὴ ζωὴ καὶ ψυχαγωγία).

3) Νὰ μεταρρυθμισθῇ ριζικὰ τὸ σύστημα τῶν σχολειῶν, ἔτσι ποὺ νὰ ἐκασφαλίστῃ πρῶτα ἡ μόρφωσις γιὰ τὰ ἐννιά δέκατα τοῦ λαοῦ, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν τρίτην καὶ δέψτην τάξιν. Τὰ προγράμματα τῶν σχολειῶν νὰ κανονιστοῦν μὲ τὴν ἀποψιν τῆς ἐνότητος γενικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς μόρφωσης καὶ νὰ προσαρμοστοῦν στὶς σημερινὰς ἀνάγκαις τοῦ τεχνικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ μέθοδος τοῦ σχολείου τῆς ἐργασίας νὰ γενικεψθῇ ὅσο εἶναι δυνατόν περισσότερο μὲσιν στὰ πλαίσια τῆς σημερινῆς μορφῆς τῆς εἰδικεμένης ἐργασίας. Νὰ δοθῇ πραγματικὴ προσοχὴ στὴν σωματικὴ ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν καὶ στὴν ὑγιεινὴν χωρὶς ἄμνησιν ἐπαγωγὴν σὲ στατιστικὸν σκοπόν. Νὰ ὁργανωθῇ ἡ σχολικὴ ζωὴ.

4) Νὰ χτυπηθοῦν τὰ σημερινὰ ψεύτικα ἰδανικά, ποὺ κυριαρχοῦν ἀκόμη στὴν ἐλληνικὴν παιδείαν. Ὁ ψευδοκλασικισμὸς μὲ τὴν ἀριστοκρατικὴν προφρόνησιν τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας καὶ τὴν προγονοπληξίαν, ὁ παρασιτισμὸς καὶ μεταπρατισμὸς καὶ τὸ κυνήγημα τοῦ ἐπικολοῦντος κέρδους καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀνάδειξης μὲ τὰ λεγόμενα «ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα», ὁ ἐθνικὸς φανατισμὸς καὶ ἡ καλιέργεια μίσους καὶ καταφρόνησις ἀπέναντι τοῖς ξένους καὶ μάλιστα τοῖς γειτονικοῖς λαοῖς,* ὁ ἐλληνοκεντρισμὸς καὶ ὁ

* Σχετικὰ μὲ τὸ ἄφάνταστο καὶ χυδαῖον ἐθνικιστικὸν μένος, ποὺ καλιεργεῖται σήμερον στὰ σχολεῖα μας, κοίταξτε τὴν ἐκθεσιν, ποὺ δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὴν ἐν τῇ σχολικῇ μας βιβλίαν στὴν Enquête de la Dotation Carnegie sur les livres scolaires. Paris, 1927. Τόμ. Β'. Σελ. 117—200,

ρωμαϊκός δημοτικισμός με την αντίληψη ενός ιδό-
του τμήματος ελληνικού πολιτισμού και ο θρη-
σκευτικός σλαβισμός. Και απεναντίας να καλε-
σθαι στα σκώλια ο σεβασμός και η αγάπη της δη-
μοκρατικής εργασίας κάθε μορφής, η κοινωνική α-
λληλεγγύη, το συναισθηματικό κοινωνικής εφθύνης
και ο έπαινος ανθρωπισμός.

5) Να άπλοποιηθεί, να εφκολυνθεί και να ένο-
ποιηθεί το έργο της παιδείας με την καθιέρωση της
δημοτικής γλώσσας από το λαϊκό σχολείο ως το Πα-
νεπιστήμιο. Τα διδακτικά βιβλία σβίλεις τις βαθμίδες
να γράφονται στη δημοτική γλώσσα. Να άπλοποιηθεί
όσο μπορεί περισσότερο η σημερινή ορθογραφία.

6) Οι δάσκαλοι κάθε βαθμού και από πάντων οι
δάσκαλοι του λαϊκού σχολείου να μορφώνονται

κατ' άρχήν σήν επιστήμονες και συνάμα άφού κα-
ταργηθεί κάθε βασική διάκριση ανάμεσα στους δα-
σκάλους των διαφόρων βαθμών και ανάμεσα σε άν-
τρες και γυναίκες, να δοθεί γενικά στο δύσκολο
μέσα στην έπαγγελματική ιεραρχία η θέση, που του
ταριάζει.

7) Στη διοίκηση της παιδείας να καθιερωθεί,
όσο μπορεί περισσότερο, η άρχη της άφροδιόκρησης
και της αποκέντρωσης. Ό λαός να συμμετέχει πραγ-
ματικά στην πρόνοια για την παιδεία των παιδιών
του.

8) Να χτυπηθεί η σημερινή κατάσταση της φρι-
χτής άγραματοσύνης του λαού με την όργάνωση
συστηματικής υποχρεωτικής λαϊκής μόρφωσης για
τους άναλφάβητους, από 12—50 έτών.

II ΒΙΑΙΚΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ

α) Όργάνωση της παιδείας

1) **Βρεφικοί και νηπιακοί σταθμοί.** Χρί,
εργατικές, προσηλυτικές και λαϊκές συνου-
κίες και κοντά στα μεγάλα εργοστάσια, που χρησιμε-
πούν και γυναίκες εργάτριες, να ιδρυθούν με πρό-
νοια κρατική, κοινοτική και εργοδοτική, σταθμοί για
τά βρέφη και νήπια των φτωχών μητέρων, που να
παρέχουν περίθαλψη στα βρέφη και νήπια ως τριών
ετών από τις έξη το πρωί ως τις έξη το βράδυ.

2) **Νηπιαγωγεία.** Στα ίδια κέντρα και γενικά
στις λαϊκές συνουκίες των πόλεων και στα χωριά,
όπου είναι δυνατό, να ιδρυθούν με κρατική και κοι-
νοτική πρόνοια **νηπιαγωγεία** για τα παιδιά από
τριών ως έξη έτών, όπου μαζί με τη σωματική πε-
ρίθαλψη και ύγιεινους όρους διαμονής θα γίνεται και
συστηματική καλλιέργεια των πνευματικών ικανοτή-
των τους με κατάλληλες εργασίες και παιχνίδια.

3) **Έναίο λαϊκό σχολείο.** Να οργανωθεί όχη-
χρονη υποχρεωτική ένιαία μόρφωση για όλα τα παι-
δι άπό έξι κορίτσια από έξη ως δεκατέσσερα
ετών με συνεκπαίδευση και συνδιδασκαλία. Τα έφτά
χρόνια όλοσημερήσιο υποχρεωτικό σχολείο και ένα
χρόνο συμπληρωματικό. Τα σημερινά λεγόμενα έλλη-
νικά σχολεία να συγχωνεστούν με τα δημοτικά και να
χρησιμοποιηθεί σάφια ένα μέρος από το σημερινό
προσωπικό της Μέσης Παιδείας, φιλόλογοι, μαθημα-
τικοί και φυσικοί, διατηρώντας τα σημερινά δικαιώ-
ματά τους, βαθμολογιστού και προαγωγής.

Η παιδεία στο έναίο λαϊκό σχολείο να χορη-
γείται όλότελα δωρεάν, όπως και τα βιβλία και η

γραφική ύλη. Για τα πολύ φτωχά παιδιά να δίνον-
ται και άλλα βοηθήματα, ως που να τελειώσουν το
λαϊκό σχολείο. Οι εργοδότες να υποχρεωθούν να
στέλνουν τα παιδιά στο συμπληρωματικό σχολείο
όρισμένες ώρες από τις εργασίες και πληρωνόμενες.

4) **Μέση Παιδεία.** Να οργανωθούν 30—40
το πολύ κρατικά Γυμνάσια πεντάχρονα με πρόγρα-
μα διαφοροποιημένο κατ' τις ικανότητες των παι-
διών και τις ανάγκες των επαγγελματιών, έτσι που
το παιδί να μπορεί τα τρία τελευταία χρόνια να
άκολουθεί ή το κλασικό, ή το πραγματικό, ή το τε-
χνικό, ή το έμπορικό, ή το γεωργικό ή το ναυτικό
πρόγραμμα.

Στα κρατικά Γυμνάσια θα μπαίνει όρισμένος
άριθμός παιδιών με συστηματική άφστηγή έπιλογή
ανάλογα με τις ικανότητες των. Η παιδεία στα κρα-
τικά Γυμνάσια να χορηγείται όλότελα δωρεάν και
με πολλές υποτροφίες για τα φτωχά μη άξια παιδιά.

Από το σημερινό προσωπικό της Μέσης Παι-
δείας να χρησιμοποιηθούν οι φιλόλογοι, μαθημα-
τικοί, φυσικοί, γυμναστές, καθηγητές των ξένων
γλωσσών και των τεχνικών μαθημάτων, ύστερα από
γενική έπιλογή. Οι θεολόγοι σύμφωνα και με τις
σπουδές τους και τον προσορισμό τους να τοποθε-
τηθούν στην «εραν διακονίαν» της εκκλησίας.

Όσα παιδιά έπιθυμούν να σπουδάσουν στη
Μέση Παιδεία και έχουν τα μέσα να πληρώσουν,
μη δέ βρίσκουν θέση στα Κρατικά Γυμνάσια, που
θα είναι προσορισμένα κατ' άρχήν για τα φτωχά μη
άξια παιδιά, να σπουδάζουν σε ιδιωτικά γυμνάσια,

που θα λειτουργούν κάτω από τον άφρατηρό έλεγχο του Κράτους.

5) *Ειδική επαγγελματική μόρφωση.* Να οργανωθεί *κατώτερη διχρονη επαγγελματική ειδική μόρφωση* για παιδιά, που τελειώνουν το λαϊκό σχολείο, σε επαγγελματικά σχολεία ή εγρήσια και έσπερινά. Καί σφρά τα σχολεία ή μόρφωση και όλα τα χρειαζόμενα μέσα να παρέχονται δωρεάν. Τα προϊόντα της εργασίας των παιδιών θα μένουν σε όφελος του σχολείου.

Να οργανωθούν μεσαία πεντάχρονα ειδικά επαγγελματικά σχολεία για όσα επαγγέλματα δεν προετοιμάζει καθόλου ή άρκετά το Γυμνάσιο.

Καί εδώ ή μόρφωση να παρέχεται δωρεάν ύστερα από άφρατηρή έπιλογή και κατά τις Ικανότητες των παιδιών. Σ' όλα τα σχολεία της Μέσης Παιδείας, γενικά και ειδική ή μόρφωση άγοριών και κοριτσιών να είναι κοινή. Όρισμένα μόνον μαθήματα μπορούν να διδάσκονται χωριστά ή ειδικά σε μιιά κατηγορία παιδιών.

6) *Ανώτερα επαγγελματικά σχολεία.* [Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία, Ανώτερες οικονομικές, γεωργικές, δασολογικές Σχολές, Παιδαγωγικές Ακαδημίες]. Σε όλα τα άνώτερα επαγγελματικά σχολεία να όρίζεται ό άριθμός των μαθητών, που θα γίνονται δεχτοί ύστερα από άφρατηρή έπιλογή ανάλογα με τις Ικανότητες των νέων. Η μόρφωση να παρέχεται δωρεάν και στα φτωχά και άξια παιδιά να δίνονται τα βιβλία δωρεάν και ύποτροφίες.

Να οργανωθούν όλα τα σχολεία άφρά με την άρχή της εργασίας, με τα ανάλογα εργαστήρια και φροντιστήρια. Να δημοκρατοποιηθεί ή διοίκηση των σχολείων και να μετέχουν στη διοίκηση και οι φοιτητές οργανωμένοι σε κοινότητες.

Να οργανωθεί ή φοιτητική ζωή, έτσι που οι φοιτητές να αναπτύσουν άρμονικά τις σωματικές, πνευματικές και καλαισθητικές Ικανότητες των. Σε όλα τα άνώτερα επαγγελματικά σχολεία να είναι δεχτές με ίσα δικαιώματα και οι γυναίκες.

Ιδιαίτερα στη φιλολογική Σχολή των Πανεπιστημίων ζητούμε να ιδρυθούν έδρες για τη διδασκαλία της Κοινωνιολογίας, της Νέας Έλληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας και των ξένων Λογοτεχνιών.

β) Η μόρφωση των δασκάλων.

Οι δάσκαλοι του ένιαίου λαϊκού σχολείου, άφου τελειώσουν το Γυμνάσιο πρέπει να σπουδάσουν σε ειδικές Παιδαγωγικές Ακαδημίες ή Διδασκαλεία για

τρία χρόνια. Η μόρφωση τους πρέπει να είναι προσρμοσμένη στις ανάγκες του όχτάχρονου λαϊκού σχολείου. Το πτυχίο της Παιδαγωγικής Ακαδημίας ή του Διδασκαλείου τα ίσοδυναμεί με πτυχίο του Πανεπιστημίου και ή διαβάθμιση των δασκάλων κάθε βαθμού να είναι ένιαία.

Όρισμένες Παιδαγωγικές Ακαδημίες πρέπει να έχουν ειδικό σκοπό τη μόρφωση δασκάλων για τα τεχνικά μαθήματα, για τη μουσική, για τις ξένες γλώσσες.

Οι δάσκαλοι των ειδικών μαθημάτων στα Γυμνάσια και τα μεσαία επαγγελματικά Σχολεία μορφώνονται στα αντίστοιχα άνώτερα επαγγελματικά Σχολεία και έπί ένα χρόνο μορφώνονται και άσκούνται παιδαγωγικά σε ειδικά τμήματα της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Αθηνών και Θεσσαλονίκης.

Για να έτοιμαστεί το προσωπικό για τη νέα δργάνωση των σχολείων όλων των βαθμών είναι άνάγκη να γίνουν άμέσως οι ακόλουθε ενέργειες:

1) *Να οργανωθούν συστηματοποιημένες εκπαιδευτικές άποστολές στην Έβρώπη, στην Αμερική και στη Ρωσία* για να μελετήσουν α) την δργάνωση του ένιαίου λαϊκού σχολείου με βάση την άρχή της εργασίας β) την δργάνωση της μόρφωσης των δασκάλων γ) να ειδικευτούν όρισμένος άριθμός από έπιστήμονες στην Παιδαγωγική και στην Κοινωνιολογία, να μορφωθούν ειδικοί έπιστήμονες για τα τεχνικά μαθήματα, να μορφωθούν ειδικοί έπιστήμονες στους διαφόρους κλάδους των έπιστημονικών μαθημάτων των Σχολών των Πανεπιστημίων, που μορφώνουν δασκάλους και των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και να σπουδάσουν ξένες γλώσσες και λογοτεχνίες. Ός προς το τελευταίο μπορούν να μετακληθούν από τώρα ειδικοί ξένοι έπιστήμονες.

2) *Να λειτουργήσει ή Παιδαγωγική Ακαδημία Αθηνών και να ιδρυθεί δέφετερη Παιδαγωγική Ακαδημία στη Θεσσαλονίκη με διχρονη φοίτηση* για να μορφώσουν σημερινούς λειτουργούς της Μέσης Παιδείας στα Παιδαγωγικά, στη Φιλοσοφία και Κοινωνιολογία και στη Νέα Έλληνική γλώσσα και Λογοτεχνία β) σημερινούς δημοδιδασκάλους για την δργάνωση του νέου ένιαίου όχτάχρονου λαϊκού σχολείου. Η σημερινή μετεκπαίδευση των δημοδιδασκάλων στο Πανεπιστήμιο να καταργηθεί, γιατί γίνεται άτελέστατα. Να ιδρυθεί σε κάθε νομό πρωτότυπο λαϊκό σχολείο.

3) *Να λειτουργήσουν έπί μιιά πενταετία συστηματικά δίμηνα καλοκαιρινά μετεκπαιδευτικά μαθήματα σε διάφορα κέντρα της χώρας για να περάσουν όλοι οι σημερινοί δημοδιδάσκαλοι.*

γ) Προγράμματα, μέθοδο, σχολική ζωή.

Το πρόγραμμα του ενιαίου λαϊκού σχολείου να διαφοροποιηθεί στα τρία τελευταία χρόνια και στόν τέταρτο συμπληρωματικό. Η διαφοροποίηση θα είναι διπλή, άστική τεχνική-άγροτική τεχνική.

Από τα προγράμματα να αφαιρεθεί κάθε τι περιττό και η ύλη της διδασκαλίας να είναι προσαρμοσμένη στο σκοπό της δημιουργίας **πραχτικού Έργου** από το παιδί. Τα στοιχεία της κοινωνικής ζωής, που περιβάλλει το παιδί, αποτελούν τη βάση για τη μόρφωση του, με βαθμιαία άναγωγή στη γενική ανθρώπινη ζωή. Τη διδασκαλία της Ιστορίας πρέπει να δίδει η ιδέα της ανθρώπινης αλληλεγγύης. Η διδασκαλία στοιχείων της πολιτειολογίας συμπληρώνει την άγωγή του πολίτη, που πραχτικά θεμελιώνεται μέσα στη ζωή της σχολικής κοινότητας.

Η διδασκαλία των θρησκευτικών δεν είναι έργο του σχολείου. Η μέθοδο, που δίδει όλο το σχολικό έργο στηρίζεται στο προσωπικό ενδιαφέρον και την εργασία του παιδιού.

Ο δάσκαλος είναι οδηγός και συνεργάτης των παιδιών. Η **σχολική ζωή** πρέπει να οργανωθεί πλούσια και πολύτροπη δημιουργώντας για τα παιδιά άπρόσμενα άφενέργετες και χαράς με την κινητοποίηση όλων των ενδιαφερόντων τους και τη δράση όλων των έκανοτήτων τους.

Το πρόγραμμα των Γυμνασίων άπάνω σε μια ενιαία βάση πρέπει να διαφοροποιείται στα τρία τελευταία χρόνια με την προσθαφάρεση μαθημάτων άνάλογα με τα βασικά τμήματα του Γυμνασίου. Το άρχαία Έλληνικά και τα Λατινικά να διδάσκονται **πλατιά** μόνο στο κλασικό τμήμα.

Στα άλλα κοντά σε μια περιορισμένη διδασκαλία της άρχαίας Έλληνικής, να διδάσκονται τα κλασικά έργα μεταφρασμένα στη δημοτική γλώσσα. Η νέα Έλληνική γλώσσα να διδάσκεται συστηματικά σε όλα τα τμήματα. Επίσης να διδάσκεται και μια δέφτερη ξένη γλώσσα Άγγλικά ή Γερμανικά σε όσα παιδιά θέλουν.

Ύποχρεωτικό μάθημα σε όλα τα τμήματα πρέπει να είναι και τα στοιχεία Κοινωνιολογίας και Πολιτειολογίας.

Η μέθοδο της διδασκαλίας και οι άρχές της σχολικής ζωής πρέπει να είναι οι ίδιες με το λαϊκό σχολείο και στα Γυμνάσια, όπως και στα άνώτερα επαγγελματικά σχολεία.

δ') Διοίκηση της Παιδείας.

Όσο ζούμε μέσα στο κοινοβουλευτικό σύστημα

της άστικής Δημοκρατίας το αίτημα της **άφροδιοίκησης**, που βγαίνει από την άρχή του άφροκαθορισμού των προσωπικών παργόντων της παιδείας άναγκαστικά περιορίζεται από το Κράτος, που σαν γενικός έντολοδόχος της θέλησης των πολιτών σχετικά με τη διοίκηση τους άντιπροσωπεί έστω και πλασματικά τη βούληση τους και για τη διοίκηση της παιδείας. Από την κατάσταση άρτη βγαίνει ένα μικτό σύστημα. Η γενική βούληση του Κράτους είναι συγκεντρωμένη στην έχτελεστική έξουσία και ιδιαίτερα για την παιδεία στον έπουργό της Παιδείας. Για να μετριάσει όμως ο άπόλυτα συγκεντρωτικός χαρακτήρας της έχτελεστικής έξουσίας άναγνωρίζεται για σκοπική ή άρχή της **άποκέντρωσης**. Η **άποκέντρωση** είναι έμηση έκδήλωση του άφροκαθορισμού των πολιτών για τον τρόπο, που πρέπει να διοικείται η παιδεία. Η **άφροδιοίκηση** είναι έμηση έκδήλωση του άφροκαθορισμού των προσωπικών παργόντων της παιδείας, δηλαδή **του παιδιού, του δασκάλου, του γονιού**. Έκείνο λοιπόν, που ζητούμε για σήμερα είναι **πλατιά άφροδιοίκηση** συγκερασμένη με **άποκέντρωση**.

Η διοίκηση είναι μέσο, δεν είναι σκοπός. Σκοπός είναι η μόρφωση των πολιτών. Η διοίκηση πρέπει να άσφαλίζει την καλή λειτουργία του σχολείου και την πρόοδο του.

Το σχολείο είναι το τέμα, ο άρχικός πυρήνας, με και ο τελικός σκοπός όλου του διοικητικού συστήματος.

Σύμφωνα μάρτες τις άρχές ζητούμε.

1) Να διαμορφωθεί ο πυρήνας της διοίκησης δηλαδή το σχολείο με συμμετοχή και των τριών προσωπικών παργόντων της παιδείας. Τα παιδιά άφροδιακούνται με **τη Σχολική κοινότητα**. Η σχολική κοινότητα πρέπει να γίνει οργανικός θεσμός για όλα τα σχολεία από το λαϊκό ως τα άνώτερα επαγγελματικά. Στην κοινότητα συμμετέχουν με συμβουλευτική ψήφο ο σύλογος των δασκάλων και η σχολική έπιτροπή.

Οι δάσκαλοι άφροδιοικούνται με **το σχολικό σύλλογο των δασκάλων**. Άφτός πρέπει να οργανωθεί όσο μπορεί πληρότερα ο διαφθυντής του κάθε σχολείου πρέπει να εκλέγεται από το σύλλογο των δασκάλων με έδρισμένη θητεία άνανέωσιμη.

Οι γονιοι άφροδιοικούνται με **τη σχολική έπιτροπή**. Η σχολική έπιτροπή εκλέγεται από τους γονιούς των παιδιών, που φοιτούν σε κάθε σχολείο κάθε χρόνο. Δικαίωμα ψήφου και έκλογής έχουν και ο πατέρας και η μητέρα του κάθε παιδιού. Το

Έργο της σχολικής επιτροπής συγκεντρώνεται από πάντων στην ύλική πρόνοια για όλα τα σχολικά και περισχολικά ιδρύματα.

Τα τρία αυτά στοιχεία της άφροδιοίκησης του σχολείου συνεργάζονται άναμειγξό τους.

2) Ζητούμε να αναδιοργανωθούν τα έποπτικά συμβούλια της λαϊκής παιδείας. Πρέπει να μετέχουν δυο δάσκαλοι, δυο γονείς και ο κρατικός επιθεωρητής της λαϊκής παιδείας. Σάν έχταχτα μέλη πρέπει να μετέχουν σάφτά για όρισμένα έργα ο νομομηχανικός, ο νομογεωπόνος, ο ύγειονομικός επιθεωρητής της περιφέρειας. Οι δάσκαλοι θά εκλέγονται κάθε χρόνο από τους οργανωμένους δασκάλους της περιφέρειας, οι γονιοί από τις σχολικές επιτροπές των λαϊκών σχολείων της περιφέρειας. Το έργο των έποπτικών συμβουλίων έχτός από τα προσωπικά διοικητικά πρέπει να περιλαμβάνει την εφαρμογή του νόμου της ύποχρεωτικής φοίτησης, την τελική έγκριση των προϋπολογισμών και των σχεδίων των σχολικών επιτροπών για όλα τα έργα τους, και ακόμη την πρόνοια για τα σχολικά προγράμματα και για τα νέα σχολικά και περισχολικά ιδρύματα της περιφέρειας, που άφροσού τη λαϊκή παιδεία.

3) Ζητούμε να ιδρυθούν έφτά περιφερειακές διεφθύνσεις παιδείας σε όλα το κράτος και ισόριθμα περιφερειακά συμβούλια. Το περιφερειακό Συμβούλιο θά άποτελεστεί από το διεφθντή της Παιδείας, από τέσσερα αίρετά μέλη δασκάλους, δυο του λαϊκού σχολείου και δυο της μέσης και ειδικής επαγγελματικής παιδείας, από τέσσερα αίρετά μέλη σχολικών επιτροπών δυο της λαϊκής και δυο της μέσης και επαγγελματικής παιδείας. Έχταχτα μέλη με εισηγητική και συμβουλευτική ψήφο θά μετέχουν για όρισμένα ζητήματα οι επιθεωρητές της μέσης και της λαϊκής παιδείας, περιφερειακοί διεφθντές της γεωργίας, ύγειονομικοί επιθεωρητές και άλλα ειδικά πρόσωπα. Τα περιφερειακά συμβούλια διαιρεμένα σε δυο τμήματα λαϊκής και μέσης παιδείας με συνεδριάσεις ειδικές, κοινές και γενικές, θά προνοούν για έργα:

α) Διοικητικά. Δηλαδή θά είναι δεφτερόδικα για τα προσωπικά ζητήματα της λαϊκής παιδείας και πρωτόδικα για τα προσωπικά ζητήματα της μέσης παιδείας, γενικής και επαγγελματικής, και θά εγκρίνουν τελικά τους προϋπολογισμούς και τα σχέδια έργων των σχολικών επιτροπών της Μέσης Παιδείας. β) Έποπτικά και καθοδηγητικά γ) Έργα σχολικής πρόνοιας για τα προγράμματα, τα διδαχτικά βιβλία και όλα τα ζητήματα της ίδρυσης σχολικών και περισχολικών ιδρυμάτων της μέσης παιδείας, γενικής και ειδικής.

4) Ζητούμε να αναδιοργανωθεί το Έκπαιδευτικό Συμβούλιο. Να άποτελεστεί από 6 μέλη μόνιμα ανάλογα με τις διάφορες ειδικότητες της Παιδείας και 6 αίρετά, τρία από τη λαϊκή και τρία από τη Μέση Παιδεία. Έχταχτα μέλη με εισηγητική και συμβουλευτική ψήφο να μετέχουν σάφτό περιφερειακός διεφθντής της Παιδείας Έθηνων, επιθεωρητές της Μέσης και Λαϊκής Παιδείας, ο διεφθντής της Παιδαγωγικής, Ακαδημίας Έθηνων και Γονισιάρχες, διεφθντές ειδικών επαγγελματικών Σχολών, διεφθντές λαϊκών σχολείων, μέλη έμπορικών και τεχνικών επιμελητηρίων και αντιπρόσωποι εργατικών και άγροτικών Όμοσπονδιών.

Τα καθέκαστα της συμμετοχής τους δρίζονται κάθε φορά με άπόφαση του Συμβουλίου.

Το Συμβούλιο διαιρεμένο σε δυο τμήματα, λαϊκής και μέσης παιδείας, με συνεδριάσεις ειδικές, κοινές και γενικές προνοεί για έργα α) Διοικητικά (Διορισμοί και δωσιδικία διεφθντών Παιδείας, Έπιθεωρητών Μέσης και Λαϊκής Παιδείας, Διεφθντών Παιδαγωγικών Ακαδημιών. Δεφτερόδικες άποφάσεις για προσωπικά ζητήματα της Μέσης Παιδείας γενικής και επαγγελματικής.) β) Έποπτικά και καθοδηγητικά και οργάνωση συνεδρίων τοπικών, περιφερειακών και γενικών γ) Έργα γενικής πρόνοιας για τα προγράμματα και τα διδαχτικά βιβλία. δ) Νομοπαρασκεβιστικά.

5) Ζητούμε να αναδιοργανωθεί το Έργο της Παιδείας. Να συγκεντρώσει την πρόνοια για όλα τα είδη της Παιδείας έχτός από τη στρατιωτική και να ένοποιήσει τη διοίκηση. Οι τμηματάρχες και διεφθντές της λαϊκής, μέσης και επαγγελματικής παιδείας καθώς και της λαϊκής μετεκπαίδευσης να είναι από το προσωπικό της παιδείας και μετακλητοί με όρισμένη θητεία το πολύ τριχρονη και άνανέωσιμη. Ζητούμε να οργανωθεί ειδική ύπηρεσία στατιστική. Να καταργηθεί το άρχιτεχτονικό τμήμα και το τμήμα εκπαιδευτικών τελών, που θά γίνουν περιτά με τη νέα οργάνωση της παιδείας. Να δημοσιέβεται έπετηρίδα του Έργου με όλες τις στατιστικές πληροφορίες και τη σχετική νομοθεσία και άποσπάσματα από τη γενική έκθεση του εκπαιδευτικού Συμβουλίου και τις εκθέσεις των περιφερειακών διεφθντών και των επιθεωρητών της Μέσης και Λαϊκής Παιδείας.

ε) Σχολικά χτήρια και περισχολικά ιδρύματα.

Ζητούμε να εφαρμοστεί ή άρχή της άφροδιοίκησης

σης όσο μπορεί πλατύτερα στην πρόνοια για τα υλικά μέσα της παιδείας. Ἡ πρόνοια ἀφ' ἣν πρέπει νὰ συγκεντρωθῇ στὴ μαθητικὴ κοινότητα, στὸ σύλλογο τῶν δασκάλων καὶ πρὸ πάντων στὴ σχολικὴ ἐπιτροπὴ καὶ τὸ κράτος νὰ παρέχει τὴ βοήθεια του μὲ τὸν τύπο τῆς ἐπιχορήγησης *στὶς σχολικὰς ἐπιτροπὰς*.

Τὰ σημερινὰ ταμεία ἐκπαιδευτικῆς προνοίας νὰ καταργηθοῦν. Τὸ σχέδιο τοῦ σχολείου νὰ καταρτίζεται μὲ φροντίδα τῆς σχολικῆς ἐπιτροπῆς καὶ νὰ ἐγκρίνεται ὁριστικὰ ἀπὸ τὸ ἐποπτικὸ Συμβούλιο ὅπου θὰ μετέχει γιὰ τεχνικὸς Σύμβουλος ὁ νομομηχανικός. Τὸ σχολικὸ χεῖρι πρέπει νὰ γίνῃ τὸ καθαρὸ «σπίτι τοῦ παιδιοῦ». Νὰ περιλάβει ἐκτὸς ἀπὸ τὶς αἰθούσας διδασκαλίας, καὶ μεγάλη αἴθουσα γιὰ τὶς συνεδριάσεις καὶ τελετὰς, τὰ ἐργαστήρια, τὴ μαθητικὴ βιβλιοθήκη, τὰ λουτρά. Πρέπει νὰ ἔχει πάντα ἀβλὴ καὶ κήπο. Νὰ εἶναι καὶ ὑγιεινὸ καὶ καλλιτεχνικὰ διακοσμημένο. Ἡ *Σχολικὴ Ἐπιτροπὴ* θὰ φροντίζει καὶ γιὰ τὴ συντήρηση καὶ τὸν πλουτισμὸ του μὲ ὅλα τὰ χρειάζοντα, μαζί μὲ τὴ σχολικὴ κοινότητα καὶ τὸ σύλλογο τῶν δασκάλων.

Ζητοῦμε νὰ πάρῃ τὸ Κράτος ἐπάνω του τὴ φροντίδα γιὰ τὰ σχολικὰ ἱδρύματα ὑποχρεώνοντας σ' αὐτὸ καὶ τοὺς δήμους καὶ τὶς κοινότητες καὶ νὰ μὴν εἶναι πιά ἔργο ἰδιωτικῆς φιλανθρωπικῆς διάθεσης ἡ πρόνοια γιὰ τὰ καθυστερημένα καὶ ἀρρωστα παιδιά. Στὰ μεγάλα κέντρα νὰ ἱδρυθοῦν σὲ ὁρισμένα σχολεῖα τάξεις γιὰ καθυστερημένα παιδιά καὶ σχολεῖα γιὰ βλαμένα παιδιά (τυφλά, κωφάλαλα ἐπιληπτικά κτλ.). Οἱ σχολικὰς ἐξοχὰς νὰ ἐφαρμοστοῦν ὅσο μπορεί πλατύτερα.

Ζητοῦμε νὰ ἀναδιοργανωθῇ ἡ σχολιατρικὴ ὑπηρεσία καὶ νὰ λειτουργήσουν μαθητικὰς πολιτικινὰς σὲ ὅλα τὰ κέντρα.

στ':) *Λαϊκὴ Μετεκπαίδευσις καὶ Λαϊκὰ Πανεπιστήμια.*

Ἡ σημερινὴ ντροπὴ τοῦ ἀναλφαριθμητισμοῦ τῶν μισῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ λείψῃ. Ζητοῦμε ἀπὸ τὸ Κράτος νὰ τὸ θεωρήσῃ ὑποχρέωσιν του. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ὁργανωθῇ εἰδικὴ ὑπηρεσία Λαϊκῆς Μετεκπαίδευσης καὶ νὰ προνοήσῃ γιὰ νὰ περάσουν ὑποχρεωτικὰ ἀπὸ τὰ θρανία τοῦ σχολείου ὅλοι οἱ ἀναλφάβητοι ἕως τὴν ἡλικίαν τῶν 50 χρονῶν σὲ πέντε χρόνια μέσα.

Ἡ ὑπηρεσία αὕτη θὰ χρησιμοποιήσῃ γιὰ τοὺς σκοποὺς τῆς τῶν σημερινῶν διδακτικῶν προσωπικῶν καθῶς καὶ ἰδιώτες, ποὺ θὰ προετοιμαστοῦν μὲ κατάλληλο τρόπο, θὰ καταρτίσῃ εἰδικὸ πρόγραμμα καὶ θὰ ἐκδώσῃ τὰ χρειάζοντα βιβλία.

Γιὰ νὰ ὑψώνεται μόνιμα τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο ὅλων τῶν πολιτῶν, ποὺ δὲ θὰ παίρνουν ἀνώτερο μόρφωση ζητοῦμε νὰ ἱδρυθοῦν μὲ κρατικὴ πρόνοια *Λαϊκὰ Πανεπιστήμια ἢ Δομορφωτικὰ Ἰδρύματα*, παντοῦ ὅπου μπορεί νὰ συγκεντρωθῇ τὸ κατάλληλο διδακτικὸ προσωπικόν. Τὰ Λαϊκὰ Πανεπιστήμια θὰ εἶναι βραδυνὰ καὶ δάχουν σκοπὸ νὰ ἐκλατύνουν τὶς ἐπιστήμες φυσικὰς καὶ κοινωνικὰς, ἔτσι ποὺ ὁ καθένας πολίτης νὰ ἀποχτᾷ ὅσο μπορεί καθαρότερη ἐπίγνωση γιὰ τὸ γύρω του φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον.

Ἀθήνα, Φεβρίου 1929

Τὸ καθήκον μας εἶναι ὑψηλὸ καὶ καθαρὸ. Νὰ διαδίδουμε πάντα τὴν ἰδέαν, νὰ τονώνουμε καὶ νὰ ὁργανώνουμε τὶς ἐνεργητικότητες, νὰ ἐλπίζουμε πάντα, νὰ ἀγωνιζόμεσθε πάντα ὡς τὴν ὁριστικὴν νίκην τῆς παγκόσμιας σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας, τῆς μητέρας τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης.

ΖΩΡΕΣ

6. Are you acquainted with the following?
 (a) *Artemia salina* (brine shrimp)
 (b) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (c) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (d) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (e) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (f) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (g) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (h) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (i) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (j) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (k) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (l) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (m) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (n) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (o) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (p) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (q) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (r) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (s) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (t) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (u) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (v) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (w) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (x) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (y) *Artemia urmiana* (brine shrimp)
 (z) *Artemia urmiana* (brine shrimp)

*Tafelberg's dool. -ouwe liden: p. tūn iōtūn tūn m. p. lē sūp sūp sūp sūp

[illegible][illegible]

1. *Содержание* 1.1. *Общая характеристика* 1.2. *Цели и задачи* 1.3. *Методы исследования* 1.4. *Результаты исследования* 1.5. *Выводы* 2. *Заключение* 3. *Список литературы* 4. *Приложение* 5. *Сводная таблица* 6. *Дополнительные материалы* 7. *Сводная таблица* 8. *Дополнительные материалы* 9. *Сводная таблица* 10. *Дополнительные материалы* 11. *Сводная таблица* 12. *Дополнительные материалы* 13. *Сводная таблица* 14. *Дополнительные материалы* 15. *Сводная таблица* 16. *Дополнительные материалы* 17. *Сводная таблица* 18. *Дополнительные материалы* 19. *Сводная таблица* 20. *Дополнительные материалы* 21. *Сводная таблица* 22. *Дополнительные материалы* 23. *Сводная таблица* 24. *Дополнительные материалы* 25. *Сводная таблица* 26. *Дополнительные материалы* 27. *Сводная таблица* 28. *Дополнительные материалы* 29. *Сводная таблица* 30. *Дополнительные материалы* 31. *Сводная таблица* 32. *Дополнительные материалы* 33. *Сводная таблица* 34. *Дополнительные материалы* 35. *Сводная таблица* 36. *Дополнительные материалы* 37. *Сводная таблица* 38. *Дополнительные материалы* 39. *Сводная таблица* 40. *Дополнительные материалы* 41. *Сводная таблица* 42. *Дополнительные материалы* 43. *Сводная таблица* 44. *Дополнительные материалы* 45. *Сводная таблица* 46. *Дополнительные материалы* 47. *Сводная таблица* 48. *Дополнительные материалы* 49. *Сводная таблица* 50. *Дополнительные материалы* 51. *Сводная таблица* 52. *Дополнительные материалы* 53. *Сводная таблица* 54. *Дополнительные материалы* 55. *Сводная таблица* 56. *Дополнительные материалы* 57. *Сводная таблица* 58. *Дополнительные материалы* 59. *Сводная таблица* 60. *Дополнительные материалы* 61. *Сводная таблица* 62. *Дополнительные материалы* 63. *Сводная таблица* 64. *Дополнительные материалы* 65. *Сводная таблица* 66. *Дополнительные материалы* 67. *Сводная таблица* 68. *Дополнительные материалы* 69. *Сводная таблица* 70. *Дополнительные материалы* 71. *Сводная таблица* 72. *Дополнительные материалы* 73. *Сводная таблица* 74. *Дополнительные материалы* 75. *Сводная таблица* 76. *Дополнительные материалы* 77. *Сводная таблица* 78. *Дополнительные материалы* 79. *Сводная таблица* 80. *Дополнительные материалы* 81. *Сводная таблица* 82. *Дополнительные материалы* 83. *Сводная таблица* 84. *Дополнительные материалы* 85. *Сводная таблица* 86. *Дополнительные материалы* 87. *Сводная таблица* 88. *Дополнительные материалы* 89. *Сводная таблица* 90. *Дополнительные материалы* 91. *Сводная таблица* 92. *Дополнительные материалы* 93. *Сводная таблица* 94. *Дополнительные материалы* 95. *Сводная таблица* 96. *Дополнительные материалы* 97. *Сводная таблица* 98. *Дополнительные материалы* 99. *Сводная таблица* 100. *Дополнительные материалы*

[illegible]

It is possible that education influences mental health in a similar way. For example, a study by Kessler et al. (1997) found that individuals with higher education levels were less likely to experience mental health problems. This may be due to the fact that higher education is associated with higher income, which in turn is associated with better access to mental health services. However, it is also possible that education itself may have a direct effect on mental health, independent of income. For example, higher education may lead to a greater understanding of mental health issues and a greater willingness to seek help. Further research is needed to clarify the relationship between education and mental health.

transporettet i næsten en halvanden dag, og i løbet af den tid blev de fleste af de levende celler i kulturen ødelagt. I løbet af de næste 24 timer var der kun 10 procent af de oprindelige celler tilbage. De døde celler blev fjernet, og de levende blev brugt til at undersøge, om de havde overlevet. De fleste af de levende celler var døde, og de fleste af de døde celler var levende.

[illegible][illegible]

It was not until 1960, when the government of the United States decided to support the Cuban Revolution, that the United States began to support the Cuban Revolution. The United States had been a long-time ally of the Cuban government, but in 1960, the United States decided to support the Cuban Revolution. The United States had been a long-time ally of the Cuban government, but in 1960, the United States decided to support the Cuban Revolution. The United States had been a long-time ally of the Cuban government, but in 1960, the United States decided to support the Cuban Revolution.

Ἡ διαίτησός τις ἔστιν ἡμετέρα ἐκ τῶν βασιλικῶν, νόμιμος, ὑγιεινὴ (Zougakidis, 6, 1914), (9) ἀπαιτῶνται διακοσμητικαὶ φροντισμοί.

On 23 June 2004, the first wave of the 2004 tsunami struck the east coast of Sumatra, Indonesia, and the tsunami waves were felt as far away as Australia. The tsunami was caused by a massive earthquake that occurred off the west coast of Sumatra, Indonesia. The tsunami waves were felt as far away as Australia. The tsunami waves were felt as far away as Australia.

και των δύο φύλων). Τοις σημειώνει ότι αντιστοιχώς θα αξιολογηθούν κατ' αρχάς τα τμήματα της Α' τάξεως εις τα ήδη λειτουργούντα Γυμνάσια και έπειτα ο αριθμός των Γυμνασίων του παρόντος Νόμου. Διά την αξιολογήσιν αυτήν των σχολείων της Δευτεροβάθμιας Γενικής 'Εκπαίδευσεως πρέπει από τώρα να προνοηθώμεν, και θα θεσπίσωμεν τρόπον εγγνώμενον την δικαίαν κατανομήν των σχολείων τούτων εις τα διάφορα διαμερίσματα της Χώρας, αναλόγως προς τας πραγματικὰς ανάγκας, και κυρίως προς την πυκνότητα του πληθυσμού εκάστης περιούχης. 'Ατυχώς εις το κεφάλαιον τούτο επικρατεί σήμερον πλήρης άναρχία. 'Επειδή διά την ίδρυσιν νέου Γυμνασίου δεν απαιτείται ή δέουσα προβλεψις οργανικών θέσεων καθηγητών αντιστοιχού αριθμού, Γυμνάσια ιδρύονται χωρίς κανόνα και μέτρον, κατά τας πιέσεις των ενδιαφερομένων και την είνουαν των κυβερνητώντων. Παρασθέντομεν κατωτέρω Πίνακα της ύφισταμένης καταστάσεως διά να φανή σαφώς πόσον, εξ άπόψεως αριθμού Γυμνασίων, άλλαι περιφέρειαι έχουν εύννησθ ή άλλαι άδικηθ.

α) Γεωγραφικά Διαμερίσματα	Πληθυσμός (εις χιλιάδ.)	Μαθητικός πληθυσμός (Φεβρ. 1964)	Αναλογία μαθητών τοίς χιλίοις
1. Τ.Δ. Πρωτευούσης	1.852,7	72.107	38,9
2. Πελοπόννησος	1.096,3	40.921	37,3
3. Κρήτη	483,7	17.102	35,4
4. Νήσοι Αιγαίου	477,4	15.745	33,0
5. Ίόνια Νήσοι	212,6	6.519	30,7
6. Ήπειρος	352,7	10.761	30,6
7. Στερεά 'Ελλάς και Εύβοια (πλήν τ. Δ. Πρωτευούσης)	971,0	28.023	28,8
8. Θεσσαλία	695,4	17.445	25,1
9. Μακεδονία	1.890,7	46.685	24,7
10. Θράκη	356,6	6.824	19,1
Σύνολον 'Ελλάδος	8.388,5	262.132	31,2

α) Νομοί	Πληθυσμός (εις χιλιάδ.)	Μαθητικός πληθυσμός (Φεβρ. 1974)	Αναλογία μαθητών τοίς χιλίοις
1. Περιφέρεια πρωτευούσης	1.852,7	72.107	38,9
Λοιπή Στερεά και Εύβοια	971,0	28.023	28,8
2. Αιτωλίας και 'Ακαρνανίας	237,8	7.077	29,8
3. 'Αττικής (πλήν τ.Δ. Πρωτευούσης) ..	205,2	5.092	24,8
4. Βοιωτίας	114,2	2.834	24,8
5. Εύβοιας	166,1	5.464	32,9
6. Εύρυτανίας	39,7	723	18,2
7. Φθιώτιδος	160,0	5.449	34,1
8. Φωκίδος	47,9	1.384	28,9
9. Ίόνια Νήσοι	212,6	6.519	30,7
10. Ζακύνθου	35,5	905	25,5
11. Κερκίρας	101,8	2.274	22,3
12. Κεφαλληνίας	46,3	2.072	44,8

12. Λευκάδος	29,0	1.268	43,7
Πελοπόννησος	1.096,30	40.921	37,3
13. 'Αργολίδος	90,1	2.495	27,7
14. 'Αρκαδίας	135,0	5.305	39,3
15. 'Αχαΐας	239,2	9.055	37,9
16. 'Ηλείας	188,9	6.212	32,9
17. Κορινθίας	112,5	4.399	38,6
18. Λακωνίας	118,7	3.904	32,9
19. Μεσσηνίας	212,0	9.611	45,3
Ήπειρος	352,7	10.761	30,5
20. 'Αρτης	82,7	2.914	35,2
21. Θεσπρωτίας	52,1	1.501	28,8
22. Ίωαννίνων	155,3	4.837	31,2
23. Πρεβέζης	62,5	1.508	24,1
Θεσσαλία	695,4	17.445	25,1
24. Καρδίτσας	152,6	3.862	25,3
25. Λαρίσης	257,8	5.651	23,7
26. Μαγνησίας	162,3	4.233	26,1
27. Τρικάλων	142,8	3.719	26,0
Μακεδονία	1.890,7	46.685	24,7
28. Δράμας	121,0	3.101	25,6
29. Ήμαθίας	114,5	2.380	20,8
30. Θεσσαλονίκης	544,4	18.091	33,2
31. Καβάλας	140,8	3.036	21,6
32. Καστοριάς	47,5	936	19,7
33. Κιλκίς	102,8	1.632	16,0
34. Κοζάνης	190,9	4.356	22,8
35. Πέλλης	133,2	2.920	21,9
36. Πιερίας	97,7	2.265	23,2
37. Σερρών	248,0	5.170	20,8
38. Φλωρίνης	67,3	1.242	18,4
39. Χαλκιδικής	79,9	1.556	19,5
Θράκη	356,6	6.824	19,1
40. Έβρου	157,8	3.604	22,8
41. Ξάνθης	89,6	1.377	15,4
42. Ροδόπης	109,2	1.843	16,9
Νήσοι Αιγαίου	477,4	15.745	33,0
43. Δωδεκανήσου	123,0	4.267	34,7
44. Κυνιάδων	100,0	2.750	27,5
45. Λέσβου	140,2	3.828	27,3
46. Σάμου	52,0	1.846	35,5
47. Χίου	62,2	3.054	49,1
Κρήτη	483,3	17.102	35,4
48. 'Ηρακλείου	208,4	6.648	31,9
49. Λασιθίου	70,9	2.856	38,6
50. Ρεθύμνης	70,0	2.868	41,0
51. Χανίων	131,0	4.730	36,1

και της Τεχνικής άπαιτούν εγκυκλίους γνώσεις ύψηλότερου επιπέδου εν συγκρίσει προς τās παρεχόμενες εις τō Δημοτικόν σχολείον (άρθρον 8).

Τō Λύκειον έχει σκοπόν νά προσθήκη επι περισσότερο και νά ολοκληρώση την εγκύκλιον παιδείαν τών νέων, οί οποίοι προσίζονται δι' ελευθέριαν επαγγέλματα, ιδιωτικάς ή δημοσίας υπηρεσίας και ανωτέρας επιστημονικάς ή τεχνικάς σπουδάς. Έργον του λοιπόν θά είναι νά διεγείρη τō ενδιαφέρον τών μαθητών προς την μελέτην και την εξεναν. Νά αναστήξη τās διανοητικάς δυνάμεις των. Νά πλουτίση τόν συναισθηματικόν των κόσμον. Νά εφύνη τόν πνευματικόν των όριζοντα και νά καλλιεργήση τō ήθος των (άρθρον 10).

Είναι όμόφωνος ή γνώμη, την όποιαν και τō παρόν σχέδιον Ν.Δ. εκφράζει εις τās διατάξεις του τās αναφερομένης εις τā διδακτά μαθήματα τών σχολείων της Μέσης κυρίως Έκπαίδευσως, ότι ή Έθνική μας Παιδεία όφειλει νά έχη κατά βάσαν ομνημονικόν χαρακτήρα. Αιτών επιβάλλει και ή μακρά παράδοσις του Έθνους και ή έννοια της Ένληρόφρονος άγωγής. Ο «άνθρωπος» όμως, τού όποιου ή ιδέα θά έμνη την Έθνικήν μας Έκπαίδευσις εις όλης τās βαθμίδας της, πρέπει νά είναι εκείνος, ό όποιος δέν προσκλίνεται εις την παθητικήν λατρείαν νεκρών τύπων τού παρελθόντος, ούτε αντιτίθεται προς τās θετικάς Έπιστήμης και την Τεχνικήν (κατάκτησην και ύπερθέσιν του αιώνος μας), αλλά πιστός εις τō βαθύτερον νόημα της Έλληνικής Παιδείας και της Χριστιανικής Πίστεως εργολπύεται τā μεγάλα πνευματικά ρεύματα της εποχής μας και στόχον του έχει την βελτίωσιν και τόν ευγενισμόν της άτομικής και της συλλογικής ζωής του Άνθρώπου.

Είναι άραγε τō καθιερούμενον διά τού παρόντος σχεδίου Ν.Δ. σύστημα διαρθρώσεως της Γενικής Έκπαίδευσως τō όρθότερον, τō περισσότερον προσηρμομένον εις τās μορφωτικάς ανάγκας της συγχρόνου Έλληνικής κοινωνίας; Σκόπουμν είναι νά εξετασθή τō ζήτημα τούτο.

Έν πρώτους πρέπει νά σημειωθή ότι εις τās πλείστας χώρας του κόσμου ή εγκύκλιος παιδεία είναι δωδεκαετής, πολλοί δέ έχον αυτήν διηρησμένην κατά τόν αυτόν ή κατά παρόμοιον τρόπον προς τόν καθοριζόμενον εις τō παρόν νομοθέτημα:

	Στοιχειώδης	Μέση	Σύνολο ετών
Ηνωμένα Πολιτεία	6	3+3	12
Βέλγιον	6	3+3	12
Όλλανδία	6	6	12
Ιρσση	8	4	12
(ιταλία και ό τίποτος)	6	6	12
Γουργοσλαβία	8	4	12
Βουλγαρία	4+4	4	12
Γαλλία	5	4+3	12
Δντ. Γερμανία	4	9	13
Ανατ. Γερμανία	8	4	12
Αγγλία	7	5-7	12-14
Σουηδία	3+3+3	3	12
Νορβηγία	7	2+3	12
Ιρλανδία	6	6	12

Η συμφωνία τώσων χωρών εις τō γενικόν διάγραμμα δέν είναι τυχαία. Η παιδαγωγική Ψυχολογία διδάσκει ότι τō 12ον έτος της ηλικίας είναι σταθμός εις την πνευματικήν καθώς και την σωματικήν εξέλιξιν του ανθρώπου. Έν νέον στάδιον ζωής άρχίζει τότε και ό καιρός είναι πρόσφορος διά την μετάβαση εις σπουδές ηξήμένων άπαιτήσεων (ως προς τō εύρος της μνήμης, τόν πλούτον της φαντασίας, την δέξιτητα της κρίσεως, καθώς και ως προς την ωριμότητα του συναισθηματικού βίου). Έπειδή δέ οί πλείστοι Ψυχολόγοι συμφωνούν ότι πρό της συμπληρώσεως τού του έτους της ηλικίας (διά τō κλίμα και τō επίπεδον πολιτισμού τών χωρών, εις την κατηγορίαν τών όποιων άνήκει και ή ιδική μας) τō παιδί δέν είναι ακόμη σωματικάς και διανοητικάς έτοιμον διά σχολικήν μαθητείαν, ή διάρκεια της Στοιχειώδους Έκπαίδευσως είναι εκ τών πραγμάτων καθορισμένη εις 6 έτη. Άλλωστε, όπου ή βασική Έκπαίδευσις εκτείνεται εις 8 έτη, τō γενικόν μέρος της κατ' όσίαν περαίνεται εις τō έκτον έτος, τā υπόλοιπα δέ δύο άφαιρώνται εις πρακτικάς γνώσεις (γεωργικάς ή τεχνικάς). Όπου δέ συστέλλεται εις 5 έτη (ή και 4), ή διαφορά καλύπτεται εκ τών κάτω δι' ένός καλώς ώργανωμένου και εις εύρειαν κλίμακα λειτουργούντος συστήματος ηγπαγωγείων.

Μείνους λοιπόν τών ετών της Στοιχειώδους Έκπαίδευσως δέν δύναται νά συζητηθή. Η αύξησης αυτών από 4 εις 6 με την νομοθεσίαν του 1929 υπήρξε ζωτική ανάγκη και πρόσδος κοινωνική την όποιαν δέν επιτρέπεται νά άναστέλλωμεν με άπιστοδορόμενη εις σχήματα πεκαλωμένα. Ακόμη και εκείνοι, οί όποιοι ύποστηρίζουν ότι, διά νά δοθή μεγαλύτερα εκτασις εις την Μέσην Έκπαίδευσιν, δύναται οί μαθηταί οί προσριζόμενοι δι' αυτήν νά εγκαταλείπουν τō Δημοτικόν Σχολείον μετά την συμπλήρωσιν της πέμπτης τάξεως, δέν προτείνουν την μείωσιν τών ετών της Στοιχειώδους Έκπαίδευσως, αλλά ύποσχέονται νά φοιτήσουν εις την έκτην τάξιν του Δημοτικού Σχολείου τοίς μαθητάς, οί όποιοι δέν πρόκειται νά συνεχίσουν τās σπουδάς των εις άνωτέρα σχολεία.

Άλλά και αύξησης τών ετών της Στοιχειώδους Έκπαίδευσως πέραν τών έξ δέν ένδεύονται, έφ' όσον τō Δημοτικόν Σχολείον θά περιορίζεται εις την γενικήν εκπαίδευσιν. Η συμπλήρωσις της μορφώσεως με πρακτικάς γνώσεις επαγγελματικού χαρακτήρος όρθον είναι νά γίνεται εις ειδικά σχολεία επαγγελματικής εκπαίδευσως, τā όποια ειδικώς δύναται νά διαφοροποιούνται ένάλογως προς τόν μορφωτικόν προορισμόν των. Άς σημειωθή ότι (ως και άνωτέρω ελέχθη) ή λειτουργία παραλλήλων τάξεων εις διαφορετικάς κατευθύνσεις είναι διαπανχή και πρέπει, όπου είναι δυνατόν, νά άποφεύγεται.

Συζητησιμος είναι αντίθετος ή συχνά διατυπωμένη γνώμη περί αύξησης τών ετών της Μέσης Έκπαίδευσως από 6 εις 7, με τō επιχείρημα ότι διά τō κυρίως Γυμνάσιον (τō Λύκειον τού παρόντος Ν.Δ.) δέν είναι άρκετά τā 3 έτη και πρέπει νά παραχωρηθή εις αυτό και 4ον έτος, διά νά άναπτυχθή άνέναντίς τού προγράμματος τών σπουδών του. Η προσθήκη όμως και 13ου έτους εις την εγκύκλιον παιδείαν άποτελεί σοβαρόν επιβάρυνον τώσων της Ιδιωτικής δσον και της δημοσίας Οικονομίας και δέν είναι δυνατόν νά γίνη εύκόλως δεκτή, τοσούτη μάλλον όση ή σημερινή τεραστία εις ανασύσσειν γνώσεων πρόσδος τών Έπιστημών και της Τεχνικής ύποχρεώνει τās Άνωτάτας Σχολάς νά αύξάνουν συνεχώς τās άπαιτήσεις των εις διάρκειαν φοιτήσεως και χρόνον προπαρασκευής διά τελικάς εξετάσεις.

Υπάρχουν και οί λοχυρίζόμενοι ότι δύναται νά δοθούν εις τō Γυμνάσιον 2 μόνον έτη, διά νά κρατηθή τō Λύκειον 4. Άλλά δύο έτη είναι άνεπαρκή διά ν'

Σχολικόν Έτος 1962-1963			
Τάξεις Α'	62.498	μαθηται και τών δύο φύλων	
» Β'	46.063	»	
» Γ'	43.210	»	
» Δ'	37.816	»	
» Ε'	34.240	»	
» ΣΤ'	25.312	»	
Σύνολον	249.589		

Σχολικόν Έτος 1963-1964			
Τάξεις Α'	68.055	μαθηται και τών δύο φύλων	
» Β'	49.640	»	
» Γ'	42.827	»	
» Δ'	37.437	»	
» Ε'	35.049	»	
» ΣΤ'	27.832	»	
Σύνολον	260.840		

Είς τούς πίνακας τούτους παρατηρούμεν:
 1ον. Ότι ο αριθμός τών μαθητῶν τών τριῶν πρώτων τάξεων τοῦ Γυμνασίου ἀντιπροσώπει:

τὸ 1948-49 τὰ 65 ἑκατοστὰ τοῦ συνόλου	
τὸ 1957-58 τὰ 63	» » »
τὸ 1959-60 τὰ 68	» » »
τὸ 1960-61 τὰ 65	» » »
τὸ 1961-62 τὰ 64	» » »
τὸ 1962-63 τὰ 60	» » »
τὸ 1963-64 τὰ 62	» » »

Ἦτοι τὰ 2/3 περίπου τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου φοιτοῦν εἰς τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις καὶ μόνον τὸ 1/3 εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας.

Καὶ 2ον. Ότι ἡ Δ' Γυμνασιακὴ τάξις ἔχει περίπου τὸ 1/2 τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως.

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα σημαίνουν ὅτι ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐγκαταλείπει τὰ γυμνασιακὰ θρόνα μετὰ τὸ 3ον ἔτος τῶν σπουδῶν. Τὸ γεγονός εἶναι ἐνεξηγῆτον: ἡ μέση ἑλληνικὴ οἰκονομία δὲν ἔχει τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις διὰ νὰ δώσῃ μακροτέρας διαρκείας ἐργάσιον μόρφωσιν εἰς τὰ παιδιὰ τῆς. Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 15 ἐτῶν (εἶναι ἡ ἡλικία τῶν μαθητῶν οἱ ὅποιοι φοιτοῦν εἰς τὴν Γ' Γυμνασίου) ὁ ἔφηρος εἶναι πλέον εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς ἱκανότητάς καὶ τὰς κλίσεις τοῦ καὶ ν' ἀποφασίσῃ ἐνθὺν θὰ συνεχίσῃ ἢ ὅχι τὰς σπουδὰς τοῦ.

Καὶ στατιστικῶς λοιπὸν θεμελιώνεται ἡ πρότασις ὁ πρώτος κύκλος σπουδῶν τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσεως, τὸ Γυμνάσιον τοῦ παρόντος Ν.Δ., νὰ περιλαμβάνῃ τρεῖς τάξεις, διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν πλῆθος τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 15 ἐτῶν ἐγκαταλείπουν τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς τῶν, ἀπρητυσμένην μόρφωσιν.

1.2. Δωρεὰν ἐκπαίδευσις καὶ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις εἰς τὰ σχολεῖον ἐπὶ 9 ἔτη (άρθρα 3 καὶ 4)

Δύο μέτρα μεγάλης ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς σημασίας λαμβάνονται μετὰ τὸν παρὸν σχεδίων Ν.Δ.:

α) Καθιερώνεται ἡ δωρεὰν ἐκπαίδευσις εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς Ἐκπαίδευσεως ἀπὸ τῆς Πρωτοβάθμιας (Στοιχειώδους) ἕως καὶ τῆς Ἀνωτέρας.

β) Ἐπεκτείνεται ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις ὅλων τῶν Ἑλληνοπαίδων ἐπὶ 9 πλήρη σχολικὰ ἔτη, ἥτοι μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 15 ἐτῶν.

Τὸ πρῶτον μέτρον ἐτέθη ἤδη εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τοῦ τρέχοντος σχολικοῦ ἔτους. Τὸ δεύτερον θὰ ἐφαρμοσθῇ σταδιακῶς καθ' ὃ μέτρον καὶ εἰς ὅλας ἐκτασιν θὰ πραγματοποιοῦνται αἱ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀπαιτούμεναι προϋποθέσεις (ἐπάρκεια διδασκῶν, σχολικοῦ ἐξοπλισμοῦ, διδακτικοῦ προσωπικοῦ). Νομοθετεῖται ὅμως ἀπὸ τοῦδε, διὰ νὰ ἀποτελέσῃ τὸν στόχον τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Κράτους εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον.

Περαιτέρω νὰ ἐξαρῶμεν τὴν σημασίαν τῆς δωρεὰν ἐκπαίδευσεως. Ὁ θεσμὸς εἶναι ἀπόρροια τῆς πεποιθήσεως ὅτι θεμελίον καὶ ἐγγύησις τῆς ἀληθοῦς Δημοκρατίας εἶναι ἡ ἰσότης ὅλων ἀδιακρίτως τῶν πολιτῶν εἰς τὴν κτήσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς παιδείας. Χειρότερα μορφή κοινωνικῆς ἀνοήτου δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸ καθιερωθῆναι ἡ παιδεία νὰ εἶναι προνόμιον τῶν εὐπορούντων. Κράτος, τὸ ὅποιον δὲν παρέχει εἰς ὅλους τοὺς πολίτας τὸ ἴσον εὐκαιρίας νὰ μορφωθῶν καὶ νὰ ἀναπτύξουν τὰς ἱκανότητάς τῶν, δὲν ἀξίζει νὰ ὀνομάζεται δημοκρατικόν. Εἶναι ἄλλωστε καὶ ζημία τοῦ Κράτους νὰ μὴν ἐλλείψῃ μορφώσεως ἀνεμεταλλέντων καὶ ἀδρανῶν τὸ πολιτικώτερον κεφάλαιόν τοῦ, ὁ «ἀνθρώπος». Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ ἀγωνισθῇ σκληρὰ μέσα εἰς τὴν διεθνή οἰκονομικὴν στίβον διὰ νὰ ἐπιβιώσῃ, μία εἶναι ἡ βεβαιωτέρα ἐλπίς τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας: νὰ μορφωθῶν οἱ πολῖται τῆς, διὰ νὰ γίνων ἱκανοὶ νὰ ἀξιοποιήσουν τοὺς πόρους τοῦ πατρίου ἐδάφους καὶ νὰ ἀναπτύξουν τὸν ὅλκον καὶ πνευματικὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας. Ἀνέκαθεν τὸ εὐγενέστερον προϊόν αὐτοῦ τοῦ τόπου ὑπῆρξε ὁ νοήμων καὶ δεξιὸς ἀνθρώπος. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ φαισθῶμεν δαπανῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἄλλωστε ἔχει ἀπὸ ὅλους ἀνταγωρισθῇ καὶ διακηρυχθῇ ὅτι αἱ δαπάναι διὰ τὴν παιδείαν ἀποτελοῦν ἐπένδυσιν κατ' ἐξοχὴν παραγωγικὴν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὸ παρὸν σχέδιον Ν.Δ. καταργεῖ τὴν καταβολὴν οἰουδήποτε τέλους εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα ὅλων τῶν βαθμίδων καὶ ἀπαγορεύει πᾶσαν (ἄμεσον ἢ ἔμμεσον) οἰκονομικὴν ἐπιβάρυνσιν τῶν μαθητῶν καὶ φοιτητῶν διὰ διδασκαλίαν, δοκίμους, ἑξετάσεις, τίτλους σπουδῶν κ.τ.λ. Τὸ Κράτος ἐπιμύεται τοῦ λοιποῦ ὅλας τὰς διὰ τὴν δημόσιον ἐκπαίδευσιν ἀπαιτούμενας δαπάνας.

Μεγάλως ἐπίσης σημασίας εἶναι καὶ ἡ καθιέρωσις ἐννεαετοῦς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσεως δι' ὅλους τοὺς Ἑλληνοπαίδας, ἀπὸ τοῦ 7ου ἕως τοῦ 15ου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν.

Κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι ἔτη, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ πολιτισμένα κράτη τοῦ Κόσμου αὐξάνουν τὰ ἔτη τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσεως, διότι ἔχει κατοστῇ πλέον συνειδήσις ἡ ἀρχὴ ὅτι ἡ ἔνθεσις τῆς μορφωτικῆς στάσεως ἐνὸς λαοῦ εἶναι προϋπόθεσις τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας καὶ τῆς πνευματικῆς προκοπῆς τοῦ. Ζῶμεν εἰς ἐποχὴν τεραστίας προόδου τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς Τεχνικῆς. Ἐνὲν ἡ μεγάλη μάλα τοῦ λαοῦ μείνῃ μετὰ τὴν ψυχὰ τῆς ἐγκυκλίου παιδείας, τὰ ὁποῖα προσφέρει τὸ παροπαράδοτον βασικὸν σχολεῖον, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀφομοιώσῃ καὶ νὰ

δεύουν χρόνον και δυνάμεις αὐ μιριάδες τῶν μαθητῶν τῆς Δευτεροβαθμίου 'Εκπαιδεύσεως, οἱ ἅσιοι οὐδέποτε εἰς τὴν ζωὴν των θὰ ἐκστολισοῦν ἢ θὰ ἀκούσουν μίαν λατινικὴν λέξιν.

γ) Οἱ κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ 1959 πολυεῖδεις τύποι τοῦ δευτέρου κύκλου τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν, ἴσως τὰ Γυμνάσια ποικίλων κατευθύνσεων: Κλασσικῶν, Πρακτικῶν, Ξένων Γλωσσῶν, Τεχνικῶν, Οἰκιακῆς Οἰκονομίας, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων στήνουν μόνον δημοσιογόνον και πολὺ ὀλίγον εὐδοκίμησαν, καταργοῦνται (πλὴν τοῦ Οἰκονομικοῦ και τοῦ Ναυτικοῦ) και καθιερώνεται ἐνιαῖος τύπος Λυκείου εἰς διέλευρον τὴν χώραν. 'Ὡς γνωστὸν μόνον ἡ διαίρεσις εἰς «κλασσικῶν» και «πρακτικῶν» τμήμα ἔχει κερδίσει τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Κοινοῦ* τὸ πρῶτον διδάσκει περισσότερα ἱστοριοφυλολογικὰ και τὸ δεύτερον περισσότερα φυσικομαθηματικὰ. (Ὁ δεύτερος τύπος εἶναι, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, περιζήτητος, διότι οἱ νέοι τρέπονται κατὰ προτίμησιν πρὸς τὰς θετικὰς 'Επιστήμας και τὸ Πολυτεχνεῖον). Τὰ λειτουργοῦντα σήμερον Γυμνάσια ἄλλων κατευθύνσεων πλὴν τοῦ «κλασσικοῦ» και τοῦ «πρακτικοῦ» εἶναι ἐλάχιστα, ὥς δεικνύει ὁ παρατιθέμενος ἀριθμητικὸς Πίναξ.

<i>Πλήρῃ Γυμνάσια</i>	
Κλασσικῆς Κατευθύνσεως	305*
Κλασσικῆς και Πρακτικῆς Κατευθύνσεως	124
Κλασσικῆς και Ξένων Γλωσσῶν	8
Κλασσικῆς και Ναυτικῆς Κατευθύνσεως	5
Κλασσικῆς και Οἰκιακῆς Οἰκονομίας	2
Κλασσικῆς Πρακτικῆς και Ξένων Γλωσσῶν	1
Πρακτικῆς Κατευθύνσεως	4
Οἰκονομικῆς Κατευθύνσεως	43
Ξένων Γλωσσῶν	2
Τεχνικῆς Κατευθύνσεως	1
Μουσικῶν	1
Ἑσπερινὰ (Κλασσικῆς Κατευθύνσεως)	4
Ναυτικῆς Κατευθύνσεως	1
	501

* Ἐκ τῶν 305 λειτουργοῦντων γυμνασίων κλασσικῆς κατευθύνσεως 54 ἰδρύθησαν ὡς ὀργανισμὸν γυμνάσια και 5 ὡς τεχνικά τσιταῖα.

Ὁ διαχωρισμὸς ὁμοῦ δύο προγραμμάτων εἰς τὰς τρεῖς τελευταίας γυμνασιακὰς τάξεις πλὴν τῶν ἄλλων μειονεκτιμάτων (διὰ τὰ ἔχουν λ.χ. ἐπάρκειαν καθηγητῶν Φυσικῶν και Μαθηματικῶν τὰ ὀλιγότερα τῶν ἀριθμῶν «πρακτικῶν» Γυμνασίων, στερεοῦνται Φυσικοῦ και Μαθηματικοῦ τὰ πολυπληθέστερα «κλασσικὰ» κ.ο.κ.) ἔχει και τοῦτο: Εἰδικεύονται πολὺ ἐνωρίτερον τοῦ δέοντος οἱ νέοι μας εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κλάδον, τὸν ὁποῖον θὰ ἀκολουθήσουν διὰν ἡλικιωθῶν, και στενεύει προφῶς ὁ πνευματικὸς των ὁρίζων. Τὸ μέτρον καταδικάζεται σήμερον ἀπὸ ὅλους τοὺς φωτισμένους παιδαγωγοὺς και ἐπιστήμονας. Ὁρῶντες ὅτι θὰ ἦτο ἴσως τὸ ἀντίθετον: νὰ μελετήσουν εἰς τὸ Γυμνάσιον πολὺ περισσότερα Μαθηματικὰ και Φυσικὰ οἱ μέλλοντες φιλόλογοι και νομικοί, και πολὺ περισσότερα Φυλολογικὰ και Ἱστορικὰ οἱ μέλλοντες μηχανικοὶ και γεωπόνοι. Διὰ τοὺς λόγους τούτους διὰ τοῦ παρόντος σχεδίου Ν.Δ. (ἀρθρον 10) ὁρίζεται ἐνιαῖος τύπος «Λυκείου». Ἀπὸ

τῆς Β' τάξεως ὁμοῦ εἰς τὸ πρόγραμμα θὰ ὑπάρχουν πλὴν τῶν ὑποχρεωτικῶν δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς μαθημάτων και μαθήματα κατ' ἐπιλογὴν, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ παραχωρηθῇ ὁρισμένος ἀριθμὸς ὥρῶν κατ' ἑβδομάδα. Ἄλλα τούτων θὰ εἶναι ἱστοριοφυλολογικὰ, και ἄλλα φυσικομαθηματικὰ. Ἐκαστος μαθητῆς θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ ἐπιλέξῃ ἢ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην σειράν, ἀναλόγως τῶν προτιμήσεων και τῶν ἱκανοτήτων του. Οὕτω θὰ ἔχῃ ὁ μαθητῆς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδοθῇ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν διδασκάλων του περισσότερον εἰς κλάδους ἀνταποκρινόμενους πρὸς τὰς ἰδιαίτερας κλίσεις και βιβίσεις του. Τὸ σύστημα τῶν κατ' ἐπιλογὴν μαθημάτων εἶναι διαδεδομένον εἰς πολλὰς χώρας τοῦ κόσμου και ἐπιτρέπει διαφοροισμὸν ἀπασχολήσεων ἐντὸς τῆς ἀπαραίτητου βασικῆς ἐνότητος τοῦ προγράμματος. Εἰς τὰ Λύκεια μας θὰ ἐφαρμόζεται μόνον ἐφ' ὅσον θὰ ὑπάρχουν αἱ προϋποθέσεις τῆς ἐπιτυχίας του: ἐπάρκεια διδασκικοῦ προσωπικοῦ και διδασκτικῶν χώρων. Ἄλλως θὰ ἐκτελῆται τὸ ἐνιαῖον δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς πρόγραμμα.

δ) Πλὴν τῶν καθαρῶς ἱστοριοφυλολογικῶν και φυσικομαθηματικῶν εἰσάγεται διὰ τοῦ παρόντος σχεδίου Ν.Δ. (ἀρθρον 10) εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων του Λυκείου μία σειρά μαθημάτων ἀπαραίτητων εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν νέων, τὴν προοριζομένων νὰ ζήσουν εἰς ἐποχὴν μεγάλων οἰκονομικῶν και πολιτικῶν μεταβολῶν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, ὥς εἶναι ἡ ἰδική μας. Τὰ μαθήματα αὐτὰ εἶναι τὰ Στοιχεῖα τῆς Οἰκονομικῆς Ἑπιστήμης, τὰ Στοιχεῖα τοῦ Δικαίου (Δημοσίου και Ἰδιωτικοῦ), ἡ Εἰσαγωγή εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν και ἡ Εἰσαγωγή εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία θὰ περιλαμβάνῃ διὰ ἁπλῶς τὴν ὑποτιτωδὴς σήμερον διδασκομένην εἰς τὰ Γυμνάσια Ψυχολογίαν και Λογικὴν, ἀλλὰ ἔχθουν τὴν κυρίαν φιλοσοφικὴν προβληματικὴν και σύντομον ἱστορίαν τῆς Φιλοσοφίας, ἰδίως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Διὰ τῶν μαθημάτων τούτων, κλιμακομένων εἰς τὰς τρεῖς τάξεις τοῦ Λυκείου κατὰ σειράν προοίσιος δυσκολίας, θὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ διέγερσις τοῦ πνευματικοῦ ὁρίζοντος τῶν μαθητῶν και ἡ χειραγώγησις αὐτῶν εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ ἐννοήσουν και κατ' ἄξίαν νὰ ἐκτιμήσουν τὰ μεγάλα ἰδεολογικὰ εἰρήματα τοῦ αἰῶνος μας.

ε) Προϋποθέσεις τῆς ἐπιτυχούς διδασκαλίας εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολίαν, ὁ καλὸς διδάσκαλος ἀλλὰ και τὸ καλὸν διδασκικὸν βιβλίον. Ἀτυχῶς εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο δὲν εἶναι ἐννοημένοι οἱ μαθητὰ τῶν σχολείων μας. Καὶ ὡς περιεχόμενον και ὡς μορφή τὰ σχολικά μας βιβλία εἶναι κάτω τοῦ μετρίου και δὲν περιτυοῦν καθόλου τμήν εἰς τὸν πολιτικὸν τῆς χώρας μας. Ἰδίως τὰ σημερινὰ ἀνεγνωστικά και βοηθητικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶναι παιδαριώδη και κακογραμμένα. Διὰ τοῦ παρόντος Ν.Δ. (ἀρθρον 6) λαμβάνονται μέτρα πρὸς διόρθωσιν τῆς ἀπαραδέκτου αὐτῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία κατὰ κύριον λόγον ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπορθημὴν τῶν ἐκλεκτῶν συγγραφέων μας νὰ ἀσπληθοῦν μετὰ διδασκικὸν βιβλίον μετέχοντες εἰς τοὺς προκηρυσσομένους ἐκστέτος διαγωνισμοὺς συγγραφῆς. Ἐν πρώτῳ ὁρίζεται ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας δύναται νὰ ἀναθέτῃ ἀνεμ διαγωνισμοῦ εἰς ἀνεγνωρισμένον κύριον λογιὸς και ἐπιστημονικῶς τὴν συγγραφὴν σχολικῶν βιβλίων και δεύτερον ἀναγνωρίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκ ξένων γλωσσῶν μεταφράσεως και εἰς τὰ κατ' ἡμῶς διασκευῆς δεδοκιμασμένης ἀξίας Ἑλληνιστὶν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Μαθηματικῶν και τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν. Εἰς τὸν τομέα τούτον ἄλλοι λαοὶ μὲ μακρὰν και συνεγὴ ἐπιστημονικὴν παράδοσιν εἶναι περισσότερον προσημνοὶ ἀπὸ ἡμᾶς. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν πείρην και τὸ ἐπιτελεῖν τῶν. Ἀλλοῦστε εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας οὔτε σύνορα ὑπάρχουν οὔτε ἔθνη και σημαῖα. Εἶναι δὲ καταγέλαστος ἡ μα-

δυσχερείς εξετάσεις επί των διδασκόμενων, εἰς τὸ Λύκειον κυρίαν μαθημάτων.

β) Οἱ διαγωνιζόμενοι θὰ ἐφίστανται ἀπὸς μόνον τὴν δοκιμασίαν καὶ δὲν θὰ ταλαιπωροῦνται μὲ πολλαπλὰς εξετάσεις.

γ) Θὰ κρίνονται ἐπὶ τῶν αὐτῶν ζητημάτων, εἰς πόσον περὶπτωσην, καὶ μὲ τὰ αὐτὰ μέτρα. Θὰ ἀποκοτῶν δὲ ἓνα καὶ μόνον τίτλον σπουδῶν, ὁ ὁποῖος θὰ διδῇ σοφῇ τὴν εἰκόνα τῶν ἐπιδόσεων τῶν.

δ) Θὰ ἐξετάζονται καὶ θὰ βαθμολογοῦνται ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς κριτὰς τῶν, τοὺς καθηγητὰς τῆς δευτεροβάθμιας (Μέσης) Ἐκπαίδευσης ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν Πανεπιστημιακῶν Διδασκάλων. Διὰ τὸν δικαιότερον χαρακτηρισμὸν τῶν ἐπιδόσεων τῶν θὰ συνεπολογίζονται εἰς τὸν γενικὸν βαθμὸν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου, μὲ ὁρισμένον συντελεστήν, καὶ οἱ βαθμοὶ ἐνδεικτικοὶ τῶν δύο τελευταίων τάξεων τοῦ Λυκείου.

ε) Οἱ Καθηγηταὶ τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν δὲν θὰ ἀναλύουσιν πλέον τὸν χρόνον καὶ τὰς δυνάμεις τῶν εἰς τὴν διόρθωσιν μυριάδων γυμνασιακῶν γραπτῶν, τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἐκδίδονται ἐντὸς συντομωτάτου χρονικοῦ διαστήματος, καὶ θὰ δύνανται νὰ διατίθεται διόλου ἤτοι διὰ διδασκῶν Ἀκαδημαϊκῶν Ἔτος εἰς τὸν κύριον προορισμὸν του, τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς ἀσκήσεις τῶν φοιτητῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι καὶ εἰς περισσοτέρας τῆς μᾶλλον Σχολῆς θὰ ἔχη τὸ δικαίωμα ὁ ὑποψήφιος φοιτητὴς νὰ ζητήσῃ ἐγγραφήν, ἐπαρκῶς ἀντιγράφου τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου του, θὰ δύνανται ἐπίσης καὶ τοὺς βαθμοὺς τοῦ τίτλου του νὰ θέσῃ πρὸς ἐξέτασιν πάλιν εἰς εξετάσεις εἰς νέον ἑξαετατικὴν περιόδον.

Ο θεσμὸς τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου εἰσάγεται ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1965-1966. Διὰ τὸ προσεχὲς Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1964-1965 θὰ ἰσχύῃ μεταβατικὸν καθεστὸς, κατὰ τὸ ὅποιον οἱ ὑποψήφιοι διὰ τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς θὰ ἐξεταστοῦν εἰς ὅσον μέχρι τοῦδε ἐξητάζοντο ὅλην, ἀλλὰ κατὰ τύπους καὶ ἐνώπιον μεικτῶν Ἐπιτροπῶν.

Εἶναι περὶ τὸν νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι αἱ Εἰσαγωγικαὶ εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς Ἐξετάσεις καθιερώθησαν διὰ δύο λόγους: πρῶτον διότι ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων ἐπέβαλε τὸν «κλειστὸν» ἀριθμὸν εἰσακτέων, καὶ δεύτερον διότι ἡ στάθμη τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν ἐσημείωσε κατὰ τὰ τελευταῖα 30 ἔτη δυσόρεστον πτώσιν. Εἰνόητον εἶναι ὅτι, ἐθὺς ὡς οἱ δύο οἱ λόγοι ἐκείνοι εἰς τὸ προσεχὲς, ὡς ἐλπίζομεν, μέλλον, τὸ Ἀκαδημαϊκὸν Ἀπολυτήριον θὰ καταστή περὶ τὸν καὶ ἡ ἐγγραφή εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς θὰ γίνεταί πλέον μὲ βάσιν τὸ Ἀπολυτήριον τοῦ Λυκείου.

1.5. Ἐκπαίδευσις Διδακτικῶν Στελεχῶν καὶ Ἐπιλογὴ τοῦ Ἐποπτικοῦ Προσωπικοῦ τῶν Σχολείων (Ἀρθρα 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20)

Ἡ μέριμνα διὰ τὴν ἀριστετέραν μόρφωσιν τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν μας πρέπει, νομίζομεν, νὰ τεθῇ εἰς τὸ πρῶτον ἐπίπεδον τοῦ κρατικοῦ ἐνδιαφέροντος. Τὰ σχολεῖα μας θὰ εὐδοκίμωσιν, ὅταν ὁ ἐμφυγὸς παράγων τῆς διαδικασίας τῆς ἀγωγῆς, ὁ διδάσκαλος, ἐξακολουθῇ ἀρτίως διὰ τὸ δύσκολον ἔργον του καὶ ἀρθῇ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς του. Διὰ τοῦ παρόντος Σχεδίου Νομοθετικοῦ Διατάγματος λαμβάνεται πρόνοια διὰ τὴν καλύτεραν ἑκπαίδευσιν τῶν λειτουργῶν τῆς Πρωτοβάθμιας (Στοιχειώδους) Ἐκπαίδευσης. Ἡ φοίτησις εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας (αἱ ὁποῖαι, ὡς γνωστὸν, προϋποθέτουν εἰς τοὺς τρεφίμους τῶν

πλήρη ἑξαετὴ Μέσων Ἐκπαίδευσιν) αἰξάνεται ἀπὸ 2 εἰς 3 ἔτη, ἀναμορφώνεται δὲ καὶ πλουτίζεται τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῶν (ἀρθρον 16), οὕτως ὥστε ἡ μόρφωσις, τὴν ὁποῖαν τὰ ἱδρύματα αὐτὰ θὰ παρέχουν ἐφεξῆς εἰς τοὺς μέλλοντας Δημοδιδασκάλους, νὰ εἶναι μεγαλύτερα εἰς ἑκαστὴν καὶ βάθος. Εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, μὲ τὸ ἐπὶ μελέτην νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα μαθημάτων, ἡ σάθμη τῶν σπουδῶν θὰ ὑψωθῇ. Ἡ ἐμπειρία τῶν παιδιῶν ἡλικίας 7-12 ἐτῶν εἶναι σημεῖον πολλὴ πλουσιωτέρα ἀπὸ ἄλλοτε. Ἀναλόγως ἔχουν αἰσθηθῇ καὶ αἱ ἀπαιτήσεις μας ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, ὁ ὁποῖος θὰ ἀναλάβῃ τὴν ἑκπαίδευσιν τῶν. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ τὸν μνηρομεν βαθύτερον τῶσον εἰς τὰς ἄλλας ὁσον καὶ εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Ἐπιστήμην. Τοῦτο ἐπιδιώκεται μὲ τὴν αἰξίναν τῶν ἐτῶν τῆς μαθητείας εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας.

Παράλληλως (διὰ τῶν ἀρθρῶν 16 καὶ 17) προσοδεῖται τὸ παιδαγωγικὸν προσωπικὸν τῶν ἱδρυμάτων τούτων (ἀπὸ τῶν ὁποίων ἡ καμὲν Νομοθεσία ἀπαιτεῖ ἡρξημένα προσόντα, ἥτοι ἀκαδημαϊκοὺς τίτλους καὶ σπουδὰς εἰς τὸ Ἐξωτερικόν), διὰ νὰ μὴ ὑστερῇ τῶν συνδεθέντων, τὸν ὑπερβαίνοντων εἰς ἄλλους κλάδους τῆς Ἐκπαίδευσης, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τοὺς βαθμοὺς καὶ μισθοὺς, τοὺς ὁποῖους εἶχε παλαιότερον, καὶ ἀναγνωρίζεται κάποια ἀντιτέλεια εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, ὡς ἀρκυζαὶ εἰς Σχολὰς ἀνωτέρου ἐπιπέδου.

Εἰς τὴν δευτεροβάθμιον (Μέσων) Ἐκπαίδευσιν παρανομιάζεται σημεῖον μεγάλη ἑλλείψις καθηγητῶν ὁρισμένων ειδικοτήτων. Εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμὸν, ὥστε ἡ λειτουργία τῶν σχολείων αὐτῆς τῆς βαθμίδος νὰ εἶναι προβληματική. Ἐνῷ δηλαδὴ διαθέτομεν φιλόλογους καθηγητὰς καὶ οἱ θεολόγοι περισσεύουν, ἐλλείπουν οἱ φυσικοὶ, οἱ μαθηματικοὶ καὶ οἱ καθηγηταὶ ξένων γλωσσῶν (Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς). Ὁ κατωτέρω πίναξ εἶναι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διαρτυριστικός.

Τὴν 29ην Φεβρουαρίου τρέχοντος ἔτους, συμφώνως πρὸς ἐπεύθυνον ἀναφορὰν τῆς ἀρμοδίας Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας, διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν ἐφισταμένων εἰς τὰ Γυμνάσια (καὶ τὰ Γυμνασιακὰ Παραρτήματα) τοῦ Κράτους τμημάτων:

Ἐφεδάζοντο	Ὑπηρετοῦν	Κενὰ
Μαθηματικοὶ	1.448	977
Φυσικοὶ	1.068	646
Ξένων Γλωσσῶν	749	333
(Ἀγγλικῆς ἢ Γαλλικῆς)		416

Τὰ κενὰ εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ὀφείλονται ὅχι εἰς τὴν ἑλλείψιν ποσῶσεων διὰ διορισμῶν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀνταρξίαν αἰτήσεων ἐπαθιμοῦντων νὰ διορισθοῦν, ἢ εἰς τὴν ἀπορροπὴν τῶν ὀλίγων αἰτουμένων νὰ δεχθοῦν τὰς προσφερομένας εἰς τὴν περιφέρειαν θέσεις.

Εἶναι εἰκόλον νὰ φαντασθῇ κανεὶς εἰς πόσον δεινὴν θέαν ἔχουν περιελθεῖ τὰ σχολεῖα μας ἀπὸ τὰς ἐλλείψεις αὐτάς, αἱ ὁποῖαι προβλέπεται ὅτι θὰ αἰσθηθοῦν μὲ γοργὴν συνθὴν καθ' ὅσον θὰ πολλαπλασιάζονται διὰ γυμνασιακὰ τμήματα μὲ τὴν δωρεὰν παιδείαν καὶ τὴν αἰξίναν τῶν ἐτῶν τῆς ὑποχρεωτικῆς φοίτησης. Οἱ ἐξερχόμενοι, καθ' ἑτος, ἀπὸ τὰ δύο Πανεπιστήμια μας πτυχιούχοι τῶν Μαθηματικῶν, τῶν Φυσικῶν καὶ τῶν Ξένων Γλωσσῶν (ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ ἐξ αὐτῶν ὄντες δὲν ἀναλαμβάνουν βιοποριστικὴν ἐργασίαν ἑαυτοὺς, δοτὶ στρατεύονται ὡς κληρωτοὶ) καὶ ὀλίγοι εἶναι, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἀνάγκας μας, καὶ, ἐπειδὴ εἰρήσκοντες τῶσαν